

שבוע פרשת תזריע - פרשת החודש

(31 March – 6 April 19)

כ"ד אדר ב' – א' ניסן תשע"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְּקֵנִי בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהִייתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**תְּרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְחִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הללו את־יהוה בְּלִגְוִים שְׂבָחוּהוּ בְּלִהָאִמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גורל הבמחנן שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מות שהבטיח אותנו:

א הוֹדִיו לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאַמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאַמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאַמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־חֲמִצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחָב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בְּעֶזְרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמַח בְּנִדְיָכִים: י בְּלִגְוִים סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יב סִבּוֹנִי כְּדִבְרֵים דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: יג דַּחַח
המשך מזמור קיח נדפס בעמוד נא

קיט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצות אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א א אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי־דָרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יְדַרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ
עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הָלְכוּ: ד אֶתָּה צוֹיִתָּה פִּקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבוֹשׁ
המשך מזמור קיט נדפס בעמוד נא

נקודות משיחות קודש - מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללוי'

מעלת שבח ישראל ע"י אומות העולם

ג. וביאור כללות ענין השבח והילול של אומות העולם, שיש מעלה בפרט אחד יותר מעצם הענין של "כי גבר עלינו חסדו", כי בזה נשלמת הכוונה העליונה "להיות לו דירה

המשך בעמוד קנג

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא

חֹסֵר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם

בְּנֵי אָדָם ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת מגילה	קנב
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח, קיט	ג	כא) מסכת חולין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה אשה כי תזריע וילדה זכר		מדף קכד עד דף קל	קנד
ה) שבת פרשת תזריע, ראש חודש ניסן ה'תשכ"ה	ה		
ד) שיחת שבת פרשת תזריע, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה	יג		
ה) משיחות ש"פ ויקרא, פ' החודש,			
ר"ח ניסן ה'תנש"א	טז		
ו) לקוטי-שיחות פרשת תזריע – החודש כרך יז ... כז			
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לג		
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע	לה		
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תזריע	לו		
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע	נד		
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תזריע	נה		
יב) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	סה		
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע	סו		
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סט		
שיעורי רמב"ם			
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תזריע	עב		
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תזריע	קיז		
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תזריע	קלט		
נביאים וכתובים			
יח) ירמיה פרק יא, קהלת פרק א	קמא		
יט) משניות – מסכת סנהדרין			
ביאור קהתי	קמג		
לב) חומש לקריאה בציבור			
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רכא		
לד) לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע	רכב		
לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רכג		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וְאָמְרוּ רִז' ל² בַּגְמָרָא אִשָּׁה
מִזְרַעַת תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ מִזְרִיעַ תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת נִקְבָּה,
וּמֵבִיא אֲדָמוֹר³ הִזְקָן (ב'לקוטי תורה' דבורה-המתחיל

בס"ד. שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה*

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וְאָמְרוּ רִז' ל²

אִשָּׁה מִזְרַעַת תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת זָכָר, אִישׁ

מִזְרִיעַ תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת נִקְבָּה, וּמֵבִיא אֲדָמוֹר³ הִזְקָן

(ב'לקוטי תורה' דבורה-המתחיל הנה"ה)

דִּהְפִּלְסוּפִים פֶּרְשׁוֹ, דִּהְטַעַם עַל זֶה שְׁאִשָּׁה

מִזְרַעַת תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת זָכָר הוּא כִּי כְּשִׁאֲשָׁה

מִזְרַעַת תַּחֲלָה, טַפַּת הָאִישׁ בָּאָה בְּאַחֲרוֹנָה

וְעֵלָאָה גָּבֵר. וְאָמְרוּ אֲדָמוֹר³ הִזְקָן שְׁפִירוּשָׁם

הוּא דוֹחַק גְּדוֹל. וּמִפְּרִשׁ כְּדָמוּכָה מִפְּשָׁטוֹת

הִלְשׁוֹן שְׁלִידַת הַזָּכָר בָּא מִזְרַעַת הָאִשָּׁה (וְלֹא מִזָּה

שְׁזָרַע הָאִישׁ בָּא לְבִסּוּף). וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּזֶּה

שְׁמֵבִיא ב'לקוטי תורה' גַּם הַפִּירוּשׁ דְּלִידַת הַזָּכָר

הוּא מִטַּפַּת הָאִישׁ (הַבָּאָה בְּאַחֲרוֹנָה, כִּי 'עֵלָאָה

גָּבֵר'), וְיִתְרָה מִזֶּה, שְׁמִקְדִּים פִּירוּשׁ זֶה לְפִירוּשׁ

שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מִזְרַעַת הָאִשָּׁה, הוּא⁴ כִּי אִישׁ

וְאִשָּׁה (בְּרוּחָנִיּוֹת) הֵם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת

יִשְׂרָאֵל, דִּהְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'אִישׁ',

וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וְיָדוּעַ בְּעֵנִין

אַתְעֵרוּתָא-דְלַעֲיָלָא וְאַתְעֵרוּתָא-דְלַתְמָא⁶, שְׁבָכָל

אַחַד מֵהֶם יֵשׁ מַעֲלָה. דִּהְמַעֲלָה בְּאַתְעֵרוּתָא-

דְלַתְמָא הִיא שְׁהַמְשָׁכָה הַבָּאָה עַל-יְדֵהּ הִיא

מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר⁷, וְהַמַּעֲלָה בְּאַתְעֵרוּתָא-דְלַעֲיָלָא

מִצְד-עֲצָמָה הִיא שְׁהַמְשָׁכָה הִיא מִמְקוֹם נַעֲלָה

וְיִתְרָא שְׁאִין אַתְעֵרוּתָא-דְלַתְמָא מַגְעַת לְשֵׁם (אֵלָא

שְׁהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הִיא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת). וְיֵשׁ

וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁמֵהּ הַמְּבֹרָא לַעֲלִי

בְּשֵׁם 'אִישׁ', וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּאַלְקוֹת שְׁמִמְנוּ נִמְשְׁכוּ

נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָא בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וְיָדוּעַ בְּעֵנִין אַתְעֵרוּתָא-

דְלַעֲיָלָא הַתְעוּרוֹת מִלְמַעְלָה, כֹּאשֶׁר אָדָם מִתְעוֹרֵר לַהֲתַקְרֵב לְאַלְקוֹת

כְּתוּצָה מִכָּן שְׁנִמְשָׁךְ וְנִשְׁפַּע עָלָיו אוֹר מִלְמַעְלָה וְאַתְעֵרוּתָא-דְלַתְמָא⁶

הַתְעוּרוֹת מִלְמַטָּה, כֹּאשֶׁר אָדָם

מִתְעוֹרֵר לַהֲתַקְרֵב לְאַלְקוֹת מִצִּדּוֹ,

מִלְמַטָּה, שְׁבָכָל אַחַד מֵהֶם הֵן

ב'אתערותא דלתתא' והן ב'אתערותא

דלעילא' יֵשׁ מַעֲלָה מִיחֻדַּת לְעוֹמֶת

הַשְּׁנִי. דִּהְמַעֲלָה וְהִיתְרוֹן

בְּאַתְעֵרוּתָא-דְלַתְמָא לְעוֹמֶת

'אתערותא דלעילא' הִיא

שְׁהַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה

וְהַתְגַּלּוּת הַבָּאָה עַל-יְדֵהּ הִיא

מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר⁷, כִּי כֹאשֶׁר

הַתְעוּרוֹת הִיא מִלְמַטָּה, מִצִּדּוֹ הָאָדָם,

אוֹי הָאָדָם הַכֵּן וְהַכְשִׁיר אֶת עֲצָמוֹ

לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר מִלְמַעְלָה וְהוּא כְּלִי

רְאוּי לְקַלּוֹט אֶת הָהָאָרָה וְהַמְשַׁכָּה

מִלְמַעְלָה כֵּן שֶׁתְּחַדְּרוּ וְתֵאֵר בּוֹ

בְּפִנִּימוֹת, וְהַמַּעֲלָה

בְּאַתְעֵרוּתָא-דְלַעֲיָלָא מִצְד-

עֲצָמָה לֹא מִצְד הָאוֹפֵן שֶׁבּוֹ הִיא

נִקְלָטָה בְּאָדָם הִיא שְׁהַמְשָׁכָה

מִלְמַעְלָה הִיא מִמְקוֹם נַעֲלָה

וְיִתְרָא מֵאִשֶּׁר הַמְּקוֹם שְׁמִמְנוּ נִמְשָׁךְ

הָאוֹר ב'אתערותא דלתתא' כִּי הָאוֹר

הַנִּמְשָׁךְ ב'אתערותא דלעילא' לֹא

מִתּוֹאֵם לְאוֹפֵן הַתְעוּרוֹת שֶׁל הָאָדָם

וְלֹא מִגּוֹבֵל בְּמִידַת הַהִכָּנָה שֶׁל הָאָדָם

לְקַלּוֹט אוֹתוֹ וְלִכְּן הוּא נִמְשָׁךְ מִמְּקוֹם

נַעֲלָה כֹל כֵּן שְׁאִין אַתְעֵרוּתָא-

דְלַתְמָא מַגְעַת לְשֵׁם (אֵלָא

שְׁהַמְשָׁכָה מִשֵּׁם הִיא

מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וְלֹא אוֹר פְּנִימִי

וְהוּא אוֹר 'מִקִּיף' שֶׁאֵינֶם מֵאִיר לְאָדָם

אַבֵּל לֹא חוֹדֵר בּוֹ בְּפִנִּימוֹת).

וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁמֵהּ הַמְּבֹרָא לַעֲלִי

וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׁמֵהּ הַמְּבֹרָא לַעֲלִי

(*) הַמֵּאֵמֶר הוֹגָה ע"י כ"ק אֲדָמוֹר³ שְׁלִיט"א וִיצָא לְאוֹר בְּקוֹנְטֵרַס ב' נִסָּן - תש"מ ט. 1) פֶּרֶשְׁתָּנוּ (תְּזִירָע) יב, ב. 2) נִדָּה לֹא, סע"א. וּש"נ. 3) רִישׁ פֶּרֶשְׁתָּנוּ (יט, ג). 4) לְכֹאֲרוֹהֵי אִפְ"ל, דוֹה שְׁמֵבִיא הַפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן הוּא ע"ד שֶׁאֵמְרוּ "לִמָּה מִזְכִּירִין דְּבִרֵי הַיַּחֲדִיד בֵּין הַמְּרוּבִים לְבִטְלָן" (עֲדִיּוֹת פ"א מ"ו). אַבֵּל, נוֹסֵף לזֶה שְׁבִדְרוּשֵׁי חֲסִידוֹת (פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה) אֵין זֶה רִגִּיל כֹּלל - הֵרִי נְקוּדַת הַחִילּוּק דְּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים הוּא, דְּלִפְיֻרֻשׁ הַפִּלְסוּפִים, עֲנִינוּ שֶׁל הָרֵאשׁוֹן הוּא בְּכִדִּי לִתֵּת חִיּוּק בְּהִבָּא אַחֲרָיו, וְלִפְיֻרֻשׁ אֲדָה"ז הַמַּעֲלָה הוּא בְּהִרְאשׁוֹן עֲצָמוֹ. וְנִמְצָא, שְׁמֵמֵאֵמֶר זֶה גּוֹפֵא [שְׁמִסִּיק כְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי שֶׁהַמַּעֲלָה הִיא בְּהִרְאשׁוֹן עֲצָמוֹ], מוֹכַח, שֶׁהַכּוּוֹנָה בּוֹה שְׁמֵבִיא פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן (פִּירוּשׁ הַפִּלְסוּפִים) הוּא לֹא בְּכִדִּי (לְבִטְלוֹ ו) לְחֻזַּק הַפִּירוּשׁ שְׁלֹאֲחֲרָיו, אֵלָא מִצְד הָעֵנִין וְהַעֲלִיּוֹ שֶׁבְּפִירוּשׁ זֶה עֲצָמוֹ. 5) וְרֹאה גַּם לְקו"ת פֶּרֶשְׁתָּנוּ (כ, א) וּבִכ"מ, דְּפִירוּשׁ "אִשָּׁה מִזְרַעַת תַּחֲלָה" הוּא שֶׁהַתְעוּרוֹת דְּלַתְמָא הִיא לְפָנֵי הַתְעוּרוֹת דְּלַעֲלָא. 6) לְקו"ת שֶׁה"ש כג, ד וְאֵילָךְ. 7) רֹאה גַּם לְקו"ת פֶּרֶשְׁתָּנוּ כ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על ההבדל בין 'אתערותא דלעילא' ו'אתערותא דלתתא' והמעלה שבכל אחד
2 מהם, כפי שהם ברוחניות, בעבודת ה', משתלשלים יורדים ובאים למטה
3 שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים בְּ"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלֶדָה זָכָר" כפשוטו.
4 דְּהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מִזְרַע הָאִישׁ דְּעֵלָא גְבַר',
5 מִשְׁתַּלְשֵׁל מִהַמְעָלָה
6 שְׁבָאֲתֵירוּתָא-דְּלֵעִילָא⁸ שבה
7 ועל ידה נמשך אור נעלה יותר.
8 וְהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא
9 מִזְרַע הָאִשָּׁה, מִשְׁתַּלְשֵׁל
10 מִהַמְעָלָה שְׁבָאֲתֵירוּתָא-
11 דְּלִתְתָּא שבה ועל ידה נמשך אור
12 פנימי. וְלָכֵן מְבִיא אַדְמו"ר חזקן
13 במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה' גַּם
14 הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא
15 מִזְרַע הָאִישׁ (אף שְׁבָגְשָׁמִיּוּת,
16 פִּירוּשׁ זֶה הוּא דֵּלָא
17 בְּהַמְסַקְנָא, כפי שמובא לעיל),
18 בְּכַדִּי לְרַמֹּז שֵׁשׁ גַּם מַעְלָה
19 בְּאֲתֵירוּתָא-דְּלֵעִילָא אף על פי
20 שאין זו התעוררות מצד האדם עצמו.
21 (ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרְשַׁת תִּזְרִיעַ קוֹרְאִין (בְּכַמָּה שָׁנִים)
22 תִּזְרִיעַ קוֹרְאִין (בְּכַמָּה שָׁנִים)
23 בְּחֹדֶשׁ נִסָּן⁹, כמו בשנת אמירת
24 המאמר, תשכ"ה, וכן בשנה זו, תשע"ו,
25 שפרשת תזריע היא בשבת פרשת
26 החודש, בראש חודש ניסן שְׁעֻנְיָנוּ
27 הוּא אֲתֵירוּתָא-דְּלֵעִילָא¹⁰,
28 כמבואר בחסידות שחודש תשרי, הבא
29 בהמשך לעבודת התשובה של חודש
30 אלול, עבודת ה' היא בעיקר
31 ב'אתערותא דלתתא' מצד האדם, ואילו
32 בחודש ניסן, החודש של יציאת מצרים
33 שהיתה התגלות מלמעלה ("נגלה
34 עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש
35 ברוך הוא וגאלם"), עבודת ה' היא
36 בעיקר ב'אתערותא דלתתא' וְלָכֵן
37 מְבִיא אַדְמו"ר חזקן במאמר
38 פִּירוּשׁ זֶה (שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא
39 מִזְרַע הָאִישׁ, 'עילאה גבר') לְפָנֵי
40 הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מִזְרַע הָאִשָּׁה ('תתאה גבר'), כִּי
- בְּחֹדֶשׁ נִסָּן, הַהֲדָגָשָׁה הִיא בְּמַעְלָה שְׁבָאֲתֵירוּתָא-דְּלֵעִילָא
ההמשכה וההשפעה מלמעלה. וְזֶה שְׁהַמְסַקְנָא בהמשך דברי אַדְמו"ר
חזקן במאמר הִיא שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מִזְרַע הָאִשָּׁה, אין הכוונה
לשלול את עצם הענין של הדגשת המעלה והיתרון של 'אתערותא דלעילא'
לעומת 'אתערותא דלתתא' אלא כִּי
לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה לאחר שניתנה
התורה לבני ישראל וניתנה להם
השליחות לעסוק בתורה ולקיים את
המצוות, גַּם בְּחֹדֶשׁ נִסָּן
שבתחילה, ביציאת מצרים, בו באה
לידי ביטוי המעלה המיוחדת של
'אתערותא דלעילא' הַהֲדָגָשָׁה מצד
העבודה המוטלת על האדם הִיא
בְּמַעְלַת עֲבוֹדַת הָאֱדָם
(אֲתֵירוּתָא-דְּלִתְתָּא). וְכַמּוּכָן
גַּם מִהַמְאָמֶר דְּבוֹר־הַמִּתְחִיל
הפותח בפסוק "הַחֹדֶשׁ" זוהו לכם
ראש חדשים (הפסוק המדבר על מעלת
חודש ניסן) שֶׁל אַדְמו"ר
(מְהוֹרֶשֶׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן¹¹
בַּעַל הַהִילּוּלָא דִּבְי' נִסָּן,
שנסתלק ביום ב' ניסן (בשנת תר"פ)
שְׁמִדִּיק שָׁם (בַּתְּחִלָּה
הַמְאָמֶר¹²) "לָמָּה צְרִיכִים
עֲבוֹדָה בְּכַח עֲצָמוּ בכוחות הנפש
של האדם עצמו דִּוְקָא, וְמָה
הַמְעָלָה והיתרון בָּזָה שהאדם
עובד את ה' מצד עצמו, וְהֵלָא
הָאֱהָבָה וְיִרְאָה שיש לאדם אל ה'
הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה בכוח הארה
והתגלות אלקית שיורדת אל האדם
מלמעלה למטה הֵם גְּבוּהִים
הַרְבֵּה יוֹתֵר מהאבהה והיראה
שהאדם מסוגל להגיע אליהם בכוחות
עצמו", דָּזָה שְׁמִדִּיק הרבי הרש"ב
במאמרו ושואל (מְהִי הַמְעָלָה
בְּעֲבוֹדָה בְּכַח עֲצָמוּ), אֵף
שְׁבַכְמָה וְכַמָּה דְּרוּשִׁים מְבָאֵר (פְּנֹזֶפֶר לְעִיל)
חסידות מְבָאֵר (פְּנֹזֶפֶר לְעִיל)
הַמְעָלָה שְׁבָאֲתֵירוּתָא-דְּלִתְתָּא (עֲבוֹדָה בְּכַח עֲצָמוּ) ואם כן

ושם, דזוהו הטעם על זה שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר, כי ההמשכה שע"י קדימת האתעדל"ת היא מפנימיות האור.
(8) אלא שגם לפירוש זה, עיקר המעלה דאתערותא דלעילא היא כשהיא באה לאחרי קדימת אתעדל"ת, כדלקמן סעיף ד.
(9) וגם בהשנים ששבת פ' תזריע הוא בחודש אייר - הקריאה דהתחלת הסדרה במנחת שבת, וכן הלימוד בשיעורים דחת"ת,
הוא בחודש ניסן (בכמה שנים). (10) נסמן בלקו"ש ח"י"ז ע' 148 הערה 5. (11) דשנת תרס"ו. (12) המשך תרס"ו ריש ע' קנז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לכאורה לא מובן מהי התמיהה על כך, יש לומר, כי במאמר
 - 2 דבור-המתחיל "החדש" העוסק בביאור ענינו של חודש ניסן
 - 3 מודגשת המעלה שבאתערותא-דלעילא, כמובא לעיל שברוך
 - 4 כלל מבואר בחסידות ענינו של חודש ניסן כזמן שבו מודגשת המעלה של
 - 5 'אתערותא דלעילא' (כפי שהיה בעת
 - 6 יציאת מצרים) ולכן יש מקום
 - 7 לשאלה מהי המעלה
 - 8 בעבודה של האדם בכוח עצמו.
 - 9 אבל מזה שענין זה (מהי
 - 10 המעלה בעבודה) הוא רק
 - 11 שאלה ואף שהדבר דורש ביאור אין
 - 12 הכוונה לשלול את עצם הקביעה שאכן
 - 13 לעבודה בכוח עצמו, 'אתערותא
 - 14 דלתתא' יש מעלה ויתרון על עבודה
 - 15 כתוצאה מגילוי מלמעלה, 'אתערותא
 - 16 דלעילא', מובן, שגם בחדש
 - 17 ניסן (הזמן השייך למאמר דבור-
 - 18 המתחיל "החדש"), שבו
 - 19 מודגשת מעלת ההמשכה
 - 20 ההתגלות האלקית הבאה
 - 21 מלמעלה, המסקנא היא שיש
 - 22 (גם) מעלה בעבודה בכח
 - 23 האדם עצמו (אתערותא-
 - 24 דלתתא) לגבי האהבה ויראה
 - 25 הבאים ונמשכים מלמעלה
 - 26 (אתערותא-דלעילא). ויתרה
 - 27 מזו, דענין זה (המעלה
 - 28 שבאתערותא-דלתתא) הוא
 - 29 עקר המעלה אפילו בחודש ניסן,
 - 30 שלכן, המסקנא (ב'לקוטי
 - 31 תורה') היא שלידת הזכר
 - 32 היא מזרע האשה, המעלה
 - 33 שבאתערותא-דלתתא ולכן,
 - 34 בגלל שגם בחודש ניסן, יש לשים דגש
 - 35 על 'אתערותא דלתתא', גם במאמר
 - 36 הנזכר של אדמו"ר הזקן המסקנא היא
 - 37 שלידת הזכר היא מזרע האשה (תתא
 - 38 גבר), להורות על המעלה והיתרון של
 - 39 עבודת האדם, 'אתערותא דלתתא'.
 - 40 והולך ומבאר את מעלתה של
 - 41 'אתערותא דלתתא' שהיא חשובה כל כך שמדגישים אותה גם בחודש ניסן
 - 42 שבכללות הוא זמן של 'אתערותא דלעילא'.
 - 43 ג) והענין הוא, דהנה המעלה שבאתערותא-דלעילא
- (שמצד-עצמה ללא הקדמה של עבודת האדם ב'אתערותא דלתתא')
היא שההמשכה היא במקום מקור כל כך נעלה שאין
אתערותא-דלתתא מגעת לשם, וההמשכה היא לא בעקבות
פעולה מסוימת מצד האדם אלא רק מצד "כפי" חפץ חסד הוא"14
כי הקדוש ברוך הוא מצידו ובחסדו
רוצה לתת ולהשפיע.
ועל-פי הידוע15 בתורת החסידות
בענין "במי נמלך התייען,
כביכול, הקדוש ברוך הוא, האם לברוא
את העולם בנשמותיהן של
צדיקים"16 (ובאופן כללי הכוונה
לכל בני ישראל, ככתוב "ועמך
כלם צדיקים"17), דזה
שנתעורר בבכיול הקדוש ברוך
הוא להיות "חפץ חסד" ולתת
ולהשפיע הוא מצד זה שעלה
במחשבה העליונה (מחשבה
עצמית, ענין המחשבה כפי שהוא
אצל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
שלמעלה מהגלוי ד"חפץ
חסד" כמבואר בחסידות שיש
להבחין ולהבדיל בין 'עצם', הדבר כפי
שהוא בעצם מהותו, ר'גליויים', היינו
ההארה, ההתגלות וההתפשטות של
הדבר, ובענינו, קודם התגלות הרצון
לתת ולהשפיע מצד "חפץ חסד", יש
כבר למעלה מחשבה עצמית על
הבריאה שהיא המקור והשורש ל'חפץ
וחסד', כתוצאה מכך) ששתידין
ישאל לקים תורה ומצות
ולעשות דירה לו יתברך
בתחתונים, לעשות את העולמות
התחתונים מקום ראוי להשראת
השכינה, מובן, שהשרש
דעבודתם של ישראל הוא
למעלה יותר גם מהענין
ד"חפץ חסד" כלומר, עבודתם
של ישראל, בתורה ומצות, מושרשת
במקום יותר עמוק ונעלה באלקות
מאשר הרצון האלוקי להשפיע מצד
שהקדוש ברוך הוא "חפץ חסד". ועל-ידי שהגלוי ד"חפץ חסד"
נתעורר ונמשך ובא לידי גילוי וביטוי על-ידי עבודת האדם,
מתווסף בו עליו נעלה יותר (מפמו) שהוא מצד

(13) לשון הכתוב - מיכה ז, יח. (14) לקו"ת שה"ש שם. (15) ראה בארוכה ד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"הו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' מד ואילך), ובהמצויין שם. (16) ב"ר פ"ח, ז. רות רבא פ"ב א (ג). (17) ישע"י ס, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יותר (מִכְמוֹ שֶׁהוּא הַעֲנִין שֶׁל "חֶפֶץ חֹסֶד" מִצַּד עֲצָמוֹ, מִצַּד
2 לְמַעַל), שְׁנִמְשָׁךְ בּוֹ מִה' מְחַשְׁבָּה עֲצֵמִית שְׁלֹמֶעֱלָה מְגִלּוֹי
3 וְזוֹ הַמַּעֲלָה שְׂבָאָה עַל יְדֵי שֶׁהַתַּעֲוִרוֹת הֵיא כְּתוּצָא מַעְבֻּדַת הָאֵדָם, הַתְּגִלּוֹת
4 מִה' עֲצֵם שְׂמַצַּד עֲצָמוֹ הוּא לְמַעַל מִלְבָּא לִידֵי גִילּוֹי.
5 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר, דְּזֶה
6 שְׂבָחָדֵשׁ נִסָּן (שְׁעֲנִינוּ הוּא
7 הַמְּשָׁכָה וְגִילּוֹי אֲלִקוֹת מְלֻמְעָה
8 'אֲתַעֲרוֹת דְּלַעֲלֵא' וְאֵם כֵּן הִיא
9 מְקוֹם לְהַדְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַהַתַּעֲוִרוֹת
10 וְהַמְּשָׁכָה מִלְמַעַל קוֹרְאִין
11 "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָּה זָכָר"
12 (הַהֲדָגָשׁ בְּמַעֲלַת אֲתַעֲרוֹת-דְּלַתְתָּא) הוּא, כִּי
13 עֶקֶר הָעִילּוֹי בְּהַמְּשָׁכָה מְלֻמְעָה (וְהַגִּלּוֹי ד' חֶפֶץ
14 בְּהַמְּשָׁכָה מְלֻמְעָה (וְהַגִּלּוֹי
15 ד' חֶפֶץ חֹסֶד") שְׂמַצַּד עֲצָמָה
16 אֵינָה תְּלִיָּה בַּעֲבוּדַת הָאֵדָם הוּא
17 כְּשֶׁהִיא הַהַתַּעֲוִרוֹת מִלְמַעַל עֲצָמָה
18 נִמְשָׁכַת עַל-יְדֵי עֲבוּדָה שֶׁל
19 הָאֵדָם ב'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא', כַּמְבֹאֵר
20 לְעִיל לְגַבֵּי שׁוֹרֵשׁ וְעֶקֶר הָרַצוֹן לְבִרְיַת
21 הָעוֹלָם.
22 (ד) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה (ש'אֲשֶׁה
23 מְזַרְעַת תְּחִלָּה יוֹלְדַת זָכָר"
24 מוֹרָה עַל הַמַּעֲלָה
25 שְׂבָחָדֵשׁ אֲתַעֲרוֹת-דְּלַתְתָּא) הוּא
26 גַּם לְפִי הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר
27 הִיא מְטַפֵּת הָאִישׁ הַבָּא
28 בְּאַחֲרוֹנָה, ד'עֲלָאָה גְּבֵר' וְזֹאת
29 לְמִירוֹת שְׁלֵכָאֻרָה פִּירוּשׁ זֶה מְדַגֵּישׁ אֶת
30 מַעֲלַת הָעִילּוֹן, הַמְּשַׁפֵּיעַ, וְלֹא אֶת מַעֲלַת
31 הַתַּחֲתוֹן. אֲלֹא שְׁלִפְרִיּוּשׁ זֶה,
32 הַמַּעֲלָה בְּאַתַּעֲרוֹת-דְּלַתְתָּא
33 (זֶרַע הָאֲשֶׁה) הִיא אֲכָן לֹא מַעֲלָה
34 וְיִתְרוֹן שֶׁל 'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא' מִצַּד
35 עֲצָמָה, אֲלֹא מַעֲלַת כִּיּוֹן שְׁהִיא
36 סִבָּה טַעַם וְגוֹרָם לְכָךְ
37 שֶׁהַתַּעֲוִרוֹת-דְּלַעֲלֵא
38 הַנִּמְשָׁכַת עַל-יְדֵהּ תִּהְיֶה
39 מִבְּחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר¹⁸
40 ('עֲלָאָה גְּבֵר'), וְלְפִי הַפִּירוּשׁ
41 שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מְזַרְעַת הָאֲשֶׁה, הַמַּעֲלָה שְׂבָחָדֵשׁ אֲתַעֲרוֹת-
- דְּלַתְתָּא הִיא (גַּם) מִצַּד-עֲצָמָה וְלֹא רַק בְּתוֹר גּוֹרָם שְׁעַל יְדוֹ
ה'אֲתַעֲרוֹת דְּלַעֲלֵא' נַעֲלִית יוֹתֵר.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לִזְמֵר הַרְמֹז בְּסֶדֶר דְּשֻׁנֵּי הַפִּירוּשִׁים כַּמֶּאֱמָר
שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּה ב'לְקוּטֵי תוֹרָה', דְּזֶה שְׂמִקְדִּים הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר
הִיא מְזַרְעַת הָאִישׁ, הַפִּירוּשׁ שְׁבו
לֹא מוֹדֵגֶשֶׁת בְּעֶקֶר מַעֲלַת ה'אֲתַעֲרוֹת
דְּלַתְתָּא' מִצַּד עֲצָמָה אֲף
שֶׁהַמְּסַקָּנָא הִיא שְׁהִיא לִידַת
הַזָּכָר מְזַרְעַת הָאֲשֶׁה, כִּי בְּתַחֲלַת
הַעֲבוּדָה, כְּשֶׁהָאֵדָם נִמְצָא בְּשִׁלְבִים
הָרַשׁוּנִים שֶׁל עֲבוּדַת ה', מַעֲלַת
הַתַּעֲוִרוֹת-דְּלַתְתָּא הִיא
שֶׁהַתַּעֲוִרוֹת-דְּלַעֲלֵא
הַנִּמְשָׁכַת עַל-יְדֵהּ כְּתוּצָא מִמֶּנָּה
הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר, וְעַל-יְדֵי-זֶה
מִתְגַּלֵּית אַחֲרֶיכֶּךָ הַמַּעֲלָה
שְׂבָחָדֵשׁ אֲתַעֲרוֹת-דְּלַתְתָּא גּוֹפָא
עֲצָמָה. כְּלוּמֹר, הַמַּעֲלָה שְׁב'אֲתַעֲרוֹת
דְּלַתְתָּא' עֲצָמָה מִבְּטָאָת וּמְדִיגֶשֶׁת יוֹתֵר
אֶת הִיתְרוֹן שְׁבָה, וְלִכֵּן הִיא הַמְּסַקָּנָה
כַּמֶּאֱמָר, וּמִכְלֻמָּקוֹם עֲנִין זֶה נִזְכָּר
בְּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי וְלֹא בְּפִירוּשׁ הָרַשׁוֹן כִּי
סֵדֶר הַדְּבָרִים בַּעֲבוּדַת הָאֵדָם הוּא כֵּךְ
שֶׁבְּתַחֲלִיל נִזְכָּרַת מַעֲלַת שֶׁל
ה'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא' כְּסִיבָה וְגוֹרָם
ל'אֲתַעֲרוֹת דְּלַעֲלֵא', וְרַק בְּשִׁלְבִים
מֵאוּחֵר יוֹתֵר בָּאָה לִידֵי בִּטּוֹי וְגִילּוֹי
הַמַּעֲלָה שֶׁל 'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא'
עֲצָמָה.
וְיִזְכֵּן זֶה עַל-פִּי הַמְּבָאָר
ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'¹⁹ שֵׁשׁ
בְּחִינָה מְדִיגָה שְׁלִישִׁית
בְּאַתַּעֲרוֹת-דְּלַעֲלֵא, שְׁהִיא
בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה כְּלוּמֹר, יֵשׁ 'אֲתַעֲרוֹת
דְּלַעֲלֵא' שְׁנִמְשָׁכַת כְּתוּצָא
מ'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא', יֵשׁ 'אֲתַעֲרוֹת
דְּלַעֲלֵא' נַעֲלִית יוֹתֵר שֶׁלֹּא נִמְשָׁכַת עַל
יְדֵי עֲבוּדַת הָאֵדָם אֲבָל מִטְּרַת וְכוּנֵתָה
הִיא לְגוֹרָם ל'אֲתַעֲרוֹת דְּלַתְתָּא', וְיֵשׁ
דְּרָגָה שְׁלִישִׁית בְּחִינַת 'מִתְּנָה' הַנִּמְשָׁכַת
אֲתַעֲרוֹת-דְּלַעֲלֵא זֶה נִמְשָׁכַת שְׂגָם
מִמְקוֹר פְּנִימִי וְנַעֲלָה בְּיוֹתֵר. שְׂגָם

(18) ולכאורה יש לומר שהוא ע"ד המבואר בלקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש, שהולדת האהבה שבבחינת "זכר" (אהבה רבה) באה בפועל מהאתערותא דלעילא, אלא שזה שהאתערותא דלעילא נמשכת מפנימיות האור (שלכן נולד ממנה אהבה רבה) הוא מפני שבאה ע"י קדימת האתערותא דלתתא. (19) שה"ש שם (כד, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממקום שאין אתערותא-דלתתא מגעת שם כלל ואין בכוחה
 - 2 של 'אתערותא דלתתא' לפעול ולהמשיך אותה, אלא שבכדי שיהיה
 - 3 הגלוי של אתערותא-דלעילא זו, הנעלית ביותר, צריך להיות
 - 4 תחלה השלמות דמעשה התחתונים, שהאדם יעשה את תלוי בו
 - 5 לעורר את האתערותא-דלתתא
 - 6 והאתערותא דלעילא
 - 7 שנמשכת על-ידה.
 - 8 וצריך להבין, הרי הפונה
 - 9 המטרה והתכלית של בריאת העולם
 - 10 דנתאנה הקדוש-ברוך-הוא
 - 11 להיות לו יתברך דירה
 - 12 בתחתונים²⁰ כאמור לעיל, היינו
 - 13 שהאדם יעשה את העולם הזה התחתון
 - 14 למקום ראוי לגילוי והשראת השכינה
 - 15 היא שששית הדירה תהיה
 - 16 על-ידי עבודת האדם והמטרה
 - 17 הוזה אינה נשלמת על ידי גילוי אלקות
 - 18 מלמעלה, דמזה מוכן, שגם
 - 19 גילויים של אלקות הכי נעלים
 - 20 ממקור הכי נעלה, גם האור האלקי
 - 21 שלמעלה מהשכיכות לנבראים
 - 22 (שאין בכח האתערותא-
 - 23 דלתתא להגיע לשם כי עבודת
 - 24 האדם, גם העבודה באופן נעלה, היא
 - 25 מוגבלת), ועד לגלוי
 - 26 העצמות²¹ התגלות עצמותו
 - 27 ומהותו של הקדוש ברוך הוא בעצמו,
 - 28 נמשכים הם ויורדים ובאים
 - 29 מלמעלה למטה על-ידי עבודת
 - 30 האדם²², ואין זה מתאים עם
 - 31 המוכא לעיל מ'לקוטי תורה'
 - 32 שעל-ידי העבודה של האדם
 - 33 נמשך רק מבחינה
 - 34 שאתערותא-דלתתא מגעת
 - 35 לשם, והמשכת הבחינות
 - 36 שלמעלה מזה - היא בדרך
 - 37 מתנה מלמעלה ואינה תלויה
 - 38 בעבודת האדם.
 - 39 ויש לומר הבאור בזה, דזה
- שאתערותא-דלתתא מגעת רק באור השיף לעולמות, ולמעלה מזה אין האדם המוגבל יכול 'לגעת' הוא מצד ענין הנבראים [אתערותא-דלתתא כמו שהוא בבחינת 'תתא' תחתון, הנבדל מ'עילא' עליון, כלומר כפי שהדברים הם מצד הנבראים אכן יש הבדל בין 'תחתון' ל'עליון' ויש הגבלה עד היכן מגעת 'אתערותא דלתתא']. אבל מצד פח העצמות שישנו בעבודתם של ישראל היינו שבתוך עבודת האדם עצמה, למרות שמצד עצמה, מצד המהות שלה והגדרים שלה, היא מוגבלת, יש בה את כוח העצמות [ונכמו שנתבאר לעיל (סעיף ג) בענין "במי נמלך הקדוש-ברוך-הוא על בריאת העולם בנשמותיהן של צדיקים", ששרש העבודה דישראל הוא ב'מחשבה העצמית' שבעצמותו יתברך, שלמעלה מכל הגילויים, גם מהגילויים הכי נעלים ואם כן יש בה כוח שלמעלה מכל מדידה והגבלה], ומצד כוח העצמות אין שיף לחלק בין 'תתא' ל'עילא', כי לגבי העצמות אין כל תפיסת מקום לגדרים של 'תחתון' ר'עליון' דישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד וכיון שביישראל והקדוש ברוך הוא הכול אחד, מציאות אחת, גם אצל בני ישראל ישנו מכוח העצמות שלמעלה מהגדרים ומצד זה יש להם את הכוח להמשיך אור נעלה יותר מהאור שה'אתערותא דלתתא' מגעת לשם, ועד להמשכת העצמות. אלא שגילוי ענין זה (השרש דעבודת ישראל כמו שהוא ב'מחשבה העצמית') וההמשכה שלו על האדם ובעולם הוא דוקא לאחרי שנשלם שהגיע לשלמותו כל השיף

(20) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. (21) שהרי ענין ה"דירה בתחתונים" הוא דירה לעצמותו (המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שבת ע' שח). (22) וכמוכח גם המבואר בתניא רפ"ז, שהגילויים דלעתיד תלויים "במעשינו ועבודתינו". כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה, כי בעשייתה ממשך כו", היינו, שהעשי' היא לא הקדמה וסיבה להמשכה הבאה מצד למעלה, אלא שהעשי' היא הממשכה.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעבודת האדם, היינו העבודה עצמה (אתערוותא-דלתתא)
 2 וההמשכה מלמעלה (אתערוותא-דלעילא) שבאה על-ידה
 3 ולאחר שהאדם עשה את התלוי בו בשלמות, בא השלב שבו בא לידי גילוי
 4 כוח ה'עצמות' שנמצא בעבודת האדם. ולכן, תחלת ההמשכה
 5 הבאה על-ידי העבודה (לפני
 6 שנתגלה כח העצמות שבה)
 7 עבודת האדם בשלב הראשון שלה
 8 היא רק מהאור האלוקי המוגבל
 9 והמצומצם השיף לעולמות,
 10 מקום שאתערוותא-דלתתא
 11 מוגבלת, כפי כוח האדם מצד עצמו,
 12 מגעת לשם, אבל לאחר
 13 השלמות דהעבודה (הן
 14 דהעבודה עצמה, והן
 15 דההמשכה מלמעלה שכל-
 16 ידה שלמות בסיבה ושלמות
 17 בתוצאה), שאז מתגלה
 18 ה'פנימיות' שלה, העומק
 19 והפנימיות הנמצאים בתוך עבודת
 20 האדם שהיא ה'נחת רוח'
 21 והתענוג שלמעלה באלקות
 22 שבעבודת ישראל, כמאמר
 23 חכמינו ז"ל לגבי לשון הכתוב האמור
 24 בקרבנות, "ריח ניחוח", והענין נכון
 25 לגבי כל התורה המצוות, "נחת רוח
 26 לפני שאמרת ונעשה
 27 רצוני"²³, ד'נחת רוח'
 28 ותענוג זה (ש'נעשה רצוני'²⁴
 29 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, על-
 30 ידי ישראל) הוא בעצמותו
 31 יתברך ("נחת רוח לפני")²⁴
 32 ולא רק בדרגות יותר נמוכות באלקות,
 33 על-ידי העבודה נמשך על
 34 העבודה בתורה ומצוות גם האור
 35 שלמעלה משכיכות
 36 לעולמות²⁵, ועד להמשכת
 37 העצמות כמבואר לעיל.
 38 ה) ועל-פיה יש לבאר
 39 הסדר דשני הפירושים
 40 ב'אשה מזרעת תחלה יולדת
 41 זכר" במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה',
- שבנתגלה כח העצמות שבה)
 עבודת האדם בשלב הראשון שלה
 היא רק מהאור האלוקי המוגבל
 והמצומצם השיף לעולמות,
 מקום שאתערוותא-דלתתא
 מוגבלת, כפי כוח האדם מצד עצמו,
 מגעת לשם, אבל לאחר
 השלמות דהעבודה (הן
 דהעבודה עצמה, והן
 דההמשכה מלמעלה שכל-
 ידה שלמות בסיבה ושלמות
 בתוצאה), שאז מתגלה
 ה'פנימיות' שלה, העומק
 והפנימיות הנמצאים בתוך עבודת
 האדם שהיא ה'נחת רוח'
 והתענוג שלמעלה באלקות
 שבעבודת ישראל, כמאמר
 חכמינו ז"ל לגבי לשון הכתוב האמור
 בקרבנות, "ריח ניחוח", והענין נכון
 לגבי כל התורה המצוות, "נחת רוח
 לפני שאמרת ונעשה
 רצוני"²³, ד'נחת רוח'
 ותענוג זה (ש'נעשה רצוני'²⁴
 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, על-
 ידי ישראל) הוא בעצמותו
 יתברך ("נחת רוח לפני")²⁴
 ולא רק בדרגות יותר נמוכות באלקות,
 על-ידי העבודה נמשך על
 העבודה בתורה ומצוות גם האור
 שלמעלה משכיכות
 לעולמות²⁵, ועד להמשכת
 העצמות כמבואר לעיל.
 ה) ועל-פיה יש לבאר
 הסדר דשני הפירושים
 ב'אשה מזרעת תחלה יולדת
 זכר" במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה',
- שבנתגלה כח העצמות שבה)
 עבודת האדם בשלב הראשון שלה
 היא רק מהאור האלוקי המוגבל
 והמצומצם השיף לעולמות,
 מקום שאתערוותא-דלתתא
 מוגבלת, כפי כוח האדם מצד עצמו,
 מגעת לשם, אבל לאחר
 השלמות דהעבודה (הן
 דהעבודה עצמה, והן
 דההמשכה מלמעלה שכל-
 ידה שלמות בסיבה ושלמות
 בתוצאה), שאז מתגלה
 ה'פנימיות' שלה, העומק
 והפנימיות הנמצאים בתוך עבודת
 האדם שהיא ה'נחת רוח'
 והתענוג שלמעלה באלקות
 שבעבודת ישראל, כמאמר
 חכמינו ז"ל לגבי לשון הכתוב האמור
 בקרבנות, "ריח ניחוח", והענין נכון
 לגבי כל התורה המצוות, "נחת רוח
 לפני שאמרת ונעשה
 רצוני"²³, ד'נחת רוח'
 ותענוג זה (ש'נעשה רצוני'²⁴
 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, על-
 ידי ישראל) הוא בעצמותו
 יתברך ("נחת רוח לפני")²⁴
 ולא רק בדרגות יותר נמוכות באלקות,
 על-ידי העבודה נמשך על
 העבודה בתורה ומצוות גם האור
 שלמעלה משכיכות
 לעולמות²⁵, ועד להמשכת
 העצמות כמבואר לעיל.
- ה) ועל-פיה יש לבאר
 הסדר דשני הפירושים
 ב'אשה מזרעת תחלה יולדת
 זכר" במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה',

(23) תו"כ (הובא בפירש"י) עה"פ ויקרא א, ט. ספרי (הובא בפירש"י) עה"פ פינחס כח, ח. (24) ראה גם ד"ה זה היום שבערה 15. 25) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו ע' קלא, ובסה"מ ה'תש"ה ע' 53, דהטעם על זה שהמשכת האור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ענין של גילוי ויש לו הגבלה, אלא גם) המִשְׁכַּת האור שְׁלֹמֶעֱלָה
 2 מְשִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְהַמְשָׁכַת הָעֲצָמוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מכל
 3 הגדרים של 'מעלה' רמטה, כמבואר לעיל.
 4 (ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם יוֹם הַשְּׁנִי בְּנִסָּן שְׁלֹמֶחַת שֶׁבֶת זו, דְּלָפִי
 5 הַדְּעָה²⁶ שְׁבִנְיָסָן נִבְרָא
 6 הָעוֹלָם, הֵינּוּ שְׁבִרְיָאֵת הָאָדָם 1 הַמְשָׁכַת הָאור שְׁלֹמֶעֱלָה מְשִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד
 7 שֶׁנִּבְרָא בְיוֹם הַשִּׁשִּׁי לְבִרְיָאֵה הָיְתָה 2 לְהַמְשָׁכַת הָעֲצָמוֹת.
 8 בְּרָאשׁ הָדֵשׁ נִסָּן, וְבִרְיָאֵת
 9 הָעוֹלָם הָיְתָה בְּכ"ה אָדָר²⁷, (ו) וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם יוֹם הַשְּׁנִי בְּנִסָּן, דְּלָפִי
 10 יוֹם הַשְּׁבִת הָרֵאשׁוֹן בְּבִרְיָאֵת 4 הַדְּעָה²⁶ שְׁבִנְיָסָן נִבְרָא הָעוֹלָם, הֵינּוּ
 11 הָעוֹלָם הָיָה בְּשָׁנִי בְּנִסָּן. וְעַל- 5 שְׁבִרְיָאֵת הָאָדָם הָיְתָה בְּרָאשׁ הָדֵשׁ נִסָּן, וְבִרְיָאֵת
 12 פִּי הַיָּדוּעַ²⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת 6 הָעוֹלָם הָיְתָה בְּכ"ה אָדָר²⁷, יוֹם הַשְּׁבִת הָרֵאשׁוֹן
 13 בְּתִיּוּוֹף שְׁתֵּי הַדְּעוֹת בְּזִמָּן 7 הָיָה בְּשָׁנִי בְּנִסָּן. וְעַל-פִּי הַיָּדוּעַ²⁸ בְּתִיּוּוֹף שְׁתֵּי
 14 הַבְּרִיָּאָה²⁶, הָאֵם בְּנִסָּן נִבְרָא 8 הַדְּעוֹת בְּזִמָּן הַבְּרִיָּאָה²⁶, שֶׁהַבְּרִיָּאָה בְּפוֹעֵל הָיְתָה
 15 הָעוֹלָם אוֹ בְּתַשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם שֶׁלֹּא 9 בְּתַשְׁרֵי (כ"ה אָלוּל²⁹) וְהַמְשָׁכָה לְבְּרוּא אֶת
 16 תַּהִיָּה מַחֲלוּקַת בְּנֵיהֶם, שֶׁהַבְּרִיָּאָה 10 הָעוֹלָם הָיְתָה בְּנִסָּן (כ"ה אָדָר), יֵשׁ לוֹמֵר,
 17 בְּפוֹעֵל הָיְתָה בְּתַשְׁרֵי (וּלְפִי זֶה 11 שֶׁבְּבִרְיָאֵה בְּפוֹעֵל שֶׁהָיְתָה בְּתַשְׁרֵי, נִכְלָל גַּם
 18 תַּחֲלִיל הַבְּרִיָּאֵה הִתָּה בְּיוֹם כ"ה 12 הַגְּלוּי ד"חֲפֶץ חֶסֶד³⁰. וְזֶה שְׁבִנְיָסָן הָיְתָה
 19 אָלוּל²⁹) וְהַמְשָׁכָה לְבְּרוּא 13 הַמְשָׁכָה לְבְּרוּא, יֵשׁ לוֹמֵר דְּמַחְשָׁבָה זֹו הִיא
 20 אֶת הָעוֹלָם הָיְתָה בְּנִסָּן (וּלְפִי 14 עַל-דֶּרֶךְ הַמְשָׁכָה ד"בְּמִי נִמְלָךְ", הַכֹּהֵנָה
 21 זֶה תַּחֲלִיל הָעֵנִין הִתָּה בְּיוֹם כ"ה 15 וְהַתְּכִלִּית דְּהַבְּרִיָּאָה שֶׁלֹּא נִמְשָׁכָה בְּגִלּוּי
 22 אָדָר), יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁבְּבִרְיָאָה 16 בְּבִרְיָאָה³¹. וְכִיּוֹם הַשְּׁבִת, ב' בְּנִסָּן, נַעֲשֶׂה
 23 בְּפוֹעֵל שֶׁהָיְתָה בְּתַשְׁרֵי, נִכְלָל 17 הַשְּׁלֵמוֹת דְּהַמְשָׁכָה. וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה, גַּם עִם זֶה שְׁיוֹם ב' נִסָּן הוּא יוֹם
 24 גַּם הַגְּלוּי ד"חֲפֶץ חֶסֶד³⁰ 18 הַהִילּוּלָא שֶׁל אֲדָמוֹר (מַהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן, וַיּוֹם שָׁבוּ הוֹכְתֵר כְּבוֹד-
 25 הַשְּׁפָעָה מִצֵּד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁאִנָּה 19 קְדוּשַׁת מוֹרִי-וְחָמִי אֲדָמוֹר (כְּנֹו יַחֲדוֹ שֶׁל בְּעַל הַהִילּוּלָא) בְּכֵתֵר הַנְּשִׂאוֹת³²,
 26 הַשְּׁפָעָה מִצֵּד הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁאִנָּה 20 כִּי הַכֹּהֵנָה וְהַתְּכִלִּית דְּהַבְּרִיָּאָה הִיא שֶׁהָיְתָה בְּעוֹלָם הַגְּלוּי דְּאֹר-אֵין-סוֹף
 27 תְּלוּיָה בְּמַעֲשֵׂי הָאָדָם. וְזֶה שְׁבִנְיָסָן 21 שְׁלֹמֶעֱלָה מְשִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת (כְּנֹו יַחֲדוֹ שֶׁל בְּעַל הַהִילּוּלָא) בְּכֵתֵר הַנְּשִׂאוֹת³²,
 28 הָיְתָה הַמְשָׁכָה לְבְּרוּא, יֵשׁ 22 הַלִּימוֹד וְהַפְּעָה דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה. דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה מִצֵּד-עֲצָמָה הִיא לְמַעֲלָה
 29 לֹמֵר דְּמַחְשָׁבָה זֹו הִיא עַל- 23 מְגִלּוּי (סְתִים דְּאֹרִיָּתָא), וְעַל-יָדֵי הַלִּימוֹד דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּהַכֹּהֵנָה וְהַשְּׁגָה,
 30 דֶּרֶךְ הַמְשָׁכָה ד"בְּמִי 31 בְּבִרְיָאָה³¹ וְנִמְשַׁכָּה בְּגִלּוּי
 31 נִמְלָךְ", הַכֹּהֵנָה וְהַתְּכִלִּית 32
 32 דְּהַבְּרִיָּאָה שֶׁלֹּא נִמְשָׁכָה בְּגִלּוּי
 33 בְּבִרְיָאָה³¹ וְנִמְשַׁכָּה לֵאחֹר שְׁעִבּוֹרַת

שלמעלה מהשתלשלות (הגם שהוא בדרך מתנה מלמעלה) הוא לאחרי שלימות העבודה דוקא, הוא* כי נתינת מתנה היא דוקא כשעביד ל' נייחא לנפשי' (ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א). ויש לומר הכוונה בזה, שע"י שלימות העבודה מתגלה ה'נחת רוח' והתענוג העצמי שבעבודת ישראל, כנ"ל בפנים. (26) ר"ה י, סע"ב ואילך. וש"נ. (27) תוד"ה לתקופות - ר"ה ח, א. (28) ראה גם ד"ה החודש דכ"ה אדר ה'תשל"ט ס"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ע' קח) וש"נ. (29) תוד"ה הנ"ל שם. ועוד. - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שם הערה 40. (30) להעיר גם מלקו"ת נצבים מז, ב. נח, ב. ועוד. (31) ראה גם ד"ה החודש הנ"ל שם. ובד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ח"א ע' מה) דמחשבה זו לא נמשכה (בגילוי) בענין דחפץ חסד. (32) להעיר מזה ש"אין מושחין מלך בן מלך א"א כ היתה שם מחלוקת" (רמב"ם ה' מלכים ספ"א), ובכן יחיד אין זה שיך.

(*) בלקו"ת שה"ש שם (כד, סע"א ואילך) "אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים", היינו, שהשלימות דמעשה התחתונים היא בכדי שהתחתון יהי' כמו כלי להשראת וגילוי האור נוע"ד קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים (ראה זח"ג צ, ב); אבל בהמשך תרס"ו ובסה"מ ה'תש"ה שם, שהשלימות דמעשה התחתונים היא (גם) בשביל ההמשכה מלמעלה, נתינת המתנה מצד הנותן.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַפְּצָתָהּ חוּצָה (וְעַד 'חוּצָה' בַּתְּחִלָּית כפי שהרבי מתבטא פעמים
2 רבות 'חוצה שאין חוצה הימנו'), היינו על ידי גילוי עניני פנימיות התורה
3 הן בתוך האדם, כך שיהיו מובנים ומושגים בשכל, והן 'חוצה', מַמְשִׁיכִים
4 הָאֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מְשִׁיכֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְעֶצֶם הָאֹר
5 שְׁלֹמֶעֱלָה מְגִלּוֹי, שִׁיחִיָּה
6 בְּגִלּוֹי פְּעוֹלָם כֶּשֶׁם שפנימיות
7 התורה שלמעלה מגילוי באה בגילוי.
8 זֹוְהִי הַשְׁיִיכֹת דָּב' נִסָּן,
9 הַשְּׁבֶת הָרֵאשׁוֹן דְּמַעֲשֶׂה
10 בְּרֵאשִׁית בְּמַחְשָׁבָה (שָׁבוּ בִּיּוֹם
11 זֶה הֵיחָה הַשְּׁלָמוֹת
12 דְּהַמְחָשָׁבָה בעת בריאת העולם)
13 לְבַעַל הַהִילּוּלָא וְלִבְנוּ יַחֲידוֹ
14 מִמֶּלֶא מְקוֹמוֹ³³, כִּי עַל-יְדֵי
15 הַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות שֶׁל
16 בַּעַל הַהִילּוּלָא שֶׁהוּא
17 הַרְמְבֵּם דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת³⁴
18 תואר שניתן לו בשל העובדה
19 שבמאמרי החסידות שלו ענינים
20 יסודיים בתורת החסידות באים בצורה
21 מבוארת ומסוכמת היטב ובבהירות
22 כמו מביאור וסיכום הלכות התורה
23 ברמב"ם (דְּבָרִים הַמְתַּבָּאִים,
24 וְעַד שֶׁתֵּהָא סְדוּרָה בְּפִי
17 דְּ"דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים"³⁸), בְּקָרוֹב מְמֶשׁ.

(33) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1293. אלא שהביאור שם הוא מצד המעלה דשבת הראשון, שענין זה הוא גם בשני בתשרי, משא"כ להביאור שבפנים. (34) לקו"ד ח"ב רצו, א. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 160. (35) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 209 בנוגע להמאמרים דבעל ההילולא. (36) אגה"ק דהבעש"ט הידועה - נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ. (37) דיש לומר שזוהי המחשבה (לברוא) שהיתה בניסן, כנ"ל בפנים. ויש לומר שזהו גם הקשר דניסן עם גאולה העתידה - "בניסן עתידין ליגאל" (ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא) - כי אז תושלם כוונה ומחשבה זו. (38) תניא פל"ו.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

- 1 לְפָחַר - איזו סיבה יש לטהר את הקישות שבפנים, כי אני סובר
2 שאין החלק שבפנים יונק מן הענפים שבחוץ, וממילא אינם כגוף
3 אחר, אֲלָא החלק הַמְּמַא שבפנים נשאר בְּטוֹמְאָתוֹ, כלומר ראוי
4 לקבל טומאה, וְהַחֲלֵק הַמְּהוֹר שבחוץ נשאר בְּטָהֳרָתוֹ. ומעתה בְּעִי
5 אֲבִי לשיטת רבי שמעון, מִהוּ שֶׁתַּעֲשֶׂה הקישות שבחוץ יָד לְהַבְרָתָהּ
6 שבפנים. כלומר, אם תיגע טומאה בענפים שבחוץ, אף שהם
7 עצמם אינם נטמאים מפני שנחשבים כמחוברים לארץ, האם
8 הענפים הפנימיים הנמצאים בעציץ שאינו נקוב יחיו נטמאים
9 מחמתם. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ.
- 10 הגמרא מביאה ספק דומה, בענין עבודה זרה. הדין הוא שעבודה
11 זרה אסורה בהנאה, וכיון שלדעת רבי שמעון להלן (קבט.) אוכל
12 שנאסר באכילה אין בו טומאת אוכלין, הרי שדבר שנעשה עבודה
13 זרה אינו מקבל טומאת אוכלין שהרי אי אפשר לאוכלו. ומסתפקת
14 הגמרא, האם נעשה יד להכניס ולהוציא טומאה לדבר אחר: אָמַר
15 רַבִּי יִרְמְיָה, הֲרִי אָמְרוּ שֶׁהַשְּׁתַּחֲוָה לַחֲצִי שֶׁל דִּלְעָת שְׁלִימָה, אֲסֻרָה
16 - אסר בהנאה את החצי שהשתחוה לו, כדין עבודה זרה. ומעתה
17 בְּעִי רַבִּי יִרְמְיָה,

בס"ד. שיחת ש"פ תזריע, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות "אשה כי תזריע", ומפרש: "אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף".

ולכאורה הפירוש בזה - שבפשוטו של מקרא אינו מובן מדוע נאמרו דיני אשה בפרשת תזריע, לאחר דיני בהמה חיה ועוף שנאמרו בפרשת שמיני, וכדי לתרץ זאת, מביא רש"י מאמרו של ר' שמלאי.

אבל על-פי-זה צריך להבין:

(א) ברוב המקומות אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, כי בלימוד פשוטו של מקרא לא נוגע מי הוא בעל המאמר. - בחלק ההלכה שבתורה נוגע מי הוא בעל המאמר, בכדי לידע אם הלכה כמותו, או שאזיל לשיטתיה במקום אחר, וכיוצא בזה; אבל בלימוד על-דרך הפשט אין זה נוגע. ואם כן, מדוע כאן מזכיר רש"י שם בעל המאמר - "אמר ר' שמלאי"?

(ב) אם כוונת רש"י לתרץ מדוע נאמרו דיני אשה לאחר דיני בהמה חיה ועוף, היה צריך להעתיק מהפסוק רק תיבת "אשה", ולמה העתיק גם התיבות "כי תזריע"?

(ג) הדיוק בסדר הענינים בשתי פרשיות - שייך בחלק ההלכה שבתורה (וכן בחלק הרמז דרוש וסוד), כיון שדרשינן סמוכים (במשנה תורה - לכל הדעות, ולפי דעה אחת - גם בד' הספרים שלפני זה)¹, אבל בחלק הפשט שבתורה - אין מקום לקושיא מדוע נאמרה תחילה פרשה זו ואחר-כך פרשה זו (אלא-אם-כן אין זה בהתאם לסדר הזמנים), ולכן לא הביא רש"י בפירושו כמה וכמה מאמרי חז"ל שמבארים סדר הפרשיות.

ובנדון דידן: בשלמא בחלק ההלכה, יש מקום לשאלה - שכיון שהאדם הוא קדום במעלה, וכל המובחר והמקודש קודם, היתה תורתו צריכה להתפרש לפני תורת בהמה חיה ועוף; אבל בחלק הפשט - אין מקום לשאלה כזו. וכפי שמצינו בפירוש הראב"ע שכתב בפשטות "אחר שהשלים תורת הטהור והטמא בנאכלין, הזכיר טמא אדם", מבלי להביא את מאמרו של ר' שמלאי. ואם כן אינו מובן: למה הוצרך רש"י להביא את מאמרו של ר' שמלאי?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

הקושי בפשוטו של מקרא הוא: מדוע נאמרו דיני טומאת "אשה כי תזריע" לפני דיני טומאת נדה (שנאמרו בפרשה שלאחרי זה)², דלכאורה, כיון שסדר הדברים הוא שתחילה ישנה טומאת נדה, ורק לאחר הטהרה מטומאת נדה, אזי יכול להיות "אשה כי תזריע" - היתה התורה צריכה לומר תחילה דיני טומאת נדה, ואחר כך "אשה כי תזריע"?

ואף שנתבאר לעיל שבדרך הפשט אין להקשות על סדר הענינים בשתי פרשיות, הרי בנדון דידן הקושיא גדולה יותר - שהרי בהמשך הכתוב נאמר "כימי נדת דוותה טמא", "כסדר כל טומאה האמורה בנדה כו"³, ועדיין לא נתפרש בתורה דין טומאת נדה?!

ואף שמצינו על-דרך-זה בכמה מקומות, שבתחילה מזכירה התורה דין מסויים בדרך כלל, ורק לאחר זה מבארת התורה פרטי הדברים - הרי סוף-כל-סוף אין זה מחזור לגמרי.

וכדי להבהיר זאת, מביא רש"י "א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף" - שלכן נתפרשה תורתו של אדם בנוגע ליצירתו

(3) פרש"י עה"פ.

(1) ברכות כא, ב. וש"נ.

(2) מצורע טו, יט ואילך.

- 1 ("אשה כי תזריע") מיד לאחר תורת בהמה חיה ועוף (בפרשת שמני), מבלי להפסיק באמצע בדיני
2 טומאת נדה.
- 3 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "כי תזריע" - כיון שהקושי בפשוטו של מקרא (שמתורץ על-ידי
4 מאמרו של ר' שמלאי) הוא מדוע נאמר דין טומאת לידה ("אשה כי תזריע") לפני דין טומאת נדה.
- 5 והטעם שרש"י מביא זאת מדברי ר' שמלאי הוא - כי, רש"י מצד עצמו לא היה מוכרח לפרש דבר,
6 כיון שבדרך הפשט אין הכרח כל-כך לתרץ קושיא כזו (למה נאמר דין טומאת לידה לפני דין טומאת
7 נדה), אלא, כיון שישנו פירוש שאמר ר' שמלאי, מביא רש"י את דבריו, כיון שעל-פי-זה יתחזור יותר
8 גם בדרך הפשט.
- 9 ולכן כותב רש"י "אמר (ר' שמלאי)", ולא דרש, אף שמאמרו של ר' שמלאי הוא דרוש - כיון
10 שעל-פי-זה מתחזור ענין גם בפשטי הכתובים.
- 11 והטעם שרש"י מזכיר שם בעל המאמר "ר' שמלאי", ולא כותב סתם בשם רבותינו זכרונם לברכה -
12 כי, בלאו הכי צריך רש"י לומר שישנו מאמר מסויים שעל-ידי-זה יתוסף ביאור גם בפשטות הכתובים
13 (בכדי להדגיש שאין הכרח לבאר ענין זה בדרך הפשט), ולכן כותב "אמר ר' שמלאי", כיון שהזכרת
14 בעל המאמר אינה הוספה ואריכות הלשון לגבי "אמרו רבותינו".
- 15 ג. המשך הביאור במאמר ר' שמלאי, "כשם כו' כך כו'" - שטעם יצירתו⁴ של אדם לבסוף הוא (לא
16 מפני מעלת האדם, שיכנס לסעודה מיד, אלא אדרבה) מפני החסרון של האדם ("יתוש קדמך"⁵) שיכול
17 להתאוות לדברים אסורים, ולכן גם תורתו נתפרשה⁶ לבסוף, כיון שסדר הלימוד הוא מן הקל אל הכבד,
18 ובירור האדם קשה יותר מבירור שאר בעלי חיים. והשייכות לר' שמלאי - שלא היה מיוחס⁷, ולכן הדגיש
-
- 4 ("יצירתו" דייקא, היינו, כפי שהנבדלים הם בגילוי; אבל מצד הבריאה, היינו, תחילת ההתהוות, כפי שהיא מצד הכוונה - האדם קודם ובאין ערוך לכל הנבראים, כמארוז"ל (ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג) "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים, כמ"ש (דברי הימים-א ד, כג) עם המלך במלאכתו ישבו שם", וכל כוונת הבריאה אינה אלא בשביל האדם, כפירוש רש"י על הפסוק (בראשית א, א) "בראשית ברא גו'", "אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני... בשביל ישראל שנק' ראשית" (ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו כו'), עד "נעשה אדם" שבא באחרונה - שהרי נאמר "בראשית ברא", תחילת וכוונת ההתהוות, ומצד הכוונה קודם האדם לכל הבריאה).
- 5 סנהדרין לח, א. ועוד.
- 6 דיוק הלשון "נתפרשה" - כי, גם תורת בהמה ח' ועוף היא חלק מתורת ועבודת האדם, כיון שאינם יכולים להתברר בעצמם, אלא ע"י האדם (ואפילו המלאכים שנקראים בשם "חיות", אינם יכולים להתעלות למדרגה עליונה יותר ממה שנתהוו, והבירור ועלי' שלהם היא רק ע"י עבודת האדם, ולכן אמרו רז"ל (חולין צא, ב) ש"אין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר (איוב לח, ז) ברן יחד כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלקים"), אלא שבפרשה זו "נתפרשה" תורתו של אדם - בנוגע לבירור האדם עצמו (וראה לקמן הערה 9).
- 7 כמסופר בגמרא (פסחים סב, ב. נתבאר בארוכה בלקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומחז"ל ע' קיג ואילך) "רבי שמלאי אתא לקמי' דרבי יוחנן, אמר לי, ניתני לי מר ספר יוחסין, אמר לי מהיכן את, אמר לי מלוד, והיכן מותבך, בנהרדעא, אמר לי אין שוניין לא ללודים ולא לנהרדעים, וכל שכן דאת מלוד ומותבך בנהרדעא", ובפירוש רש"י: "לדחוי' איכוון, לישנא אחרינא, לפי שאין מיוחסין".
-
- ויש לבאר בנוגע לפירוש הראשון - דלכאורה אינו מובן: בשלמא פירוש השני, "לפי שאין מיוחסין" - הרי זה ע"ד שמצינו שהמחוסר אבר רח"ל אין לקרותו לתורה בפרשה שמדברת אודות חסרון זה, משום "לועג לרש" (ראה ס"ח ר"ס תשסח. הובא במג"א סו"ס קלח). ואף שבנדוד"ר שרש"י בעצמו ביקש מר"י שילמד עמו ספר יוחסין, לא שייך הטעם דלועג לרש - יש טעם נוסף: ר"י חשש שמפני שרש"י אינו מיוחס, יש אצלו נטי' למעט במעלת היוחסין, ולכן ילמד ספר יוחסין שלא כדבעי, ולכן לא רצה ללמדו, מצד "ולפני עור לא תתן מכשול" (קדושים יט, יד); אבל הפירוש הראשון, "לדחוי' איכוון" - אין לו הכנה כלל, ולכאורה, גם אם לא רצה לומר לו הטעם האמיתי, ה' צריך לומר לו איזה טעם אחר שיונח אצלו, ולא לדחותו בקש?!
- ויוכן בהקדם מארוז"ל (ע"ז יט, א) "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ" - שלמרות שמדובר אודות ענין שכלי ששייך למוח שבראש, הנה כאשר לבו חפץ בזה, אזי הרצון מושל ושולט על כח השכל, ואז נעשית פעולת כח השכל באופן אחר לגמרי, וכפי שרואים במוחש (ראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ז ריש ע' 123. ושי"נ).
- [ואין זה בסתירה למארוז"ל "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר כו'"] (שבת ל, ב), ו"זרוק מרה בתלמידים" (כתובות קג, ב), והרי "לבו חפץ" הוא היפך הכיוון והביטול - כי, תנועת הכיוון והביטול היא רק הקדמה לקבלת הלימוד מהרב, ואילו קבלת הלימוד מהרב, שענינה הוא התפשטות כח שכלו של התלמיד בהסבא שקיבל, הרי זה תלוי בחפץ לבו].
- וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתלמיד המקבל, כן הוא גם בנוגע לרב המשפיע - שאמיתית ההשפעה היא דוקא כאשר הרב הוא בתנועה של התקשרות אל המקבל, מתוך אהבה ורצון, וכמו עדי"מ בהשפעת הטיפה כו', כמבואר באגה"ק (סט"ו).

את מעלת העבודה בכח עצמו, ולא את המעלות שבאים במתנה מלמעלה (בניגוד לר' יוחנן, שהיה מיוחס⁸, שמדגיש את מעלת האדם משעת יצירתו), ומצד ענין העבודה מודגש תחילה החסרון של האדם, ואילו מעלתו תבוא לאחר זה - על-ידי העבודה, שמאדם שנוצר מן האדמה נעשה אדם מלשון אדמה לעליון, מציאות חדשה⁹, ועל-ידי זה מתגלה כח העצמות. וזהו ש"תורת האדם" נקראת בשם "תזריע"¹⁰, שמורה על העבודה באופן של אתערותא דלתתא שיש בה מעלת ההתחדשות - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 74 ואילך.

* * *

ד. כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א הורה שכל אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' השבועי יאמרו "לחיים"¹¹.
ואחר כך אמר מאמר (כעין שיחה) דבור המתחיל אשה כי תזריע (הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א)¹².

* * *

ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "וכובס שנית", "לשון טבילה, תרגום של כבוסין שבפרשה זו לשון לבון, ויתחזור, חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול, לכך תרגומו ויצטבע, וכן כל כבוס בגדים שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע" - שבטעם כיבוס הבגד אחרי ש"סר .. הנגע" י"ל בב' אופנים: (א) כיון שהסרת הנגע היתה על-ידי כיבוס לשם הסגר, ולא לשם טהרה, (ב) גם לאחר הסרת הנגע צריך כיבוס כדי לטהר את התפשטות הטומאה בכל הבגד. ומזה שנאמר "וכובס שנית", מוכח, שגם הכיבוס הראשון פעל טהרה (ולא רק לשם הסגר) - טהרה מהנגע עצמו, ונוסף לזה צריך להיות כיבוס שני לטהר גם התפשטות הטומאה. ודוגמתו בענין החטאים - שעל-ידי התשובה נמחל לו לגמרי, ואילו התענית שלאחרי זה, כדי שיהיה מרוצה וחביב כו', הוא ענין של טבילה, תשובה עילאה - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 92 ואילך.

שנעשה דם ובשר כבשרו של האדם, ועי"ז שמברך עליו בתחילה ובסוף ה"ה מתעלה למעלה יותר, הרי נוסף לכך שגם קודם הבירור יש למאכל ערך אל האדם להיותו ראוי למאכל אדם, הנה כיון שזהו רק דברי הרשות (שנעשים "לשם שמים", ועד ש"בכל דרכיך דעהו"), ולא מצוה, אין בזה גילוי רצון העליון; ואילו ע"י תורת האדם בעצמו, שזהו"ע קיום המצוות, נעשית העלי' לבחי' רצון העליון, שזהו עילוי שבאין ערוך, כריחוק הנברא מן הבורא. (10) כמדובר כמ"פ (ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 264 ואילך. ועוד) ששמות הסדרות שבתורה אינם לשם סימן בלבד, אלא הם מורים על תוכן הסדרה, כמו כללות ענין השמות. וכדמוכח גם בנגלה דתורה - מדיני גיטין, שכאשר יש טעות בשם, הנה גם כאשר לאחר הטעות יודעים בבירור מי הוא המגרש (כגון שיש לו כמה שמות, והוחזק בשם אחד, וכתבו בגט את כל שאר השמות, מלבד השם שהוחזק בו), אזי הגט פסול (ראה שו"ע אה"ע סקכ"ט ס"ב), ועצ"ל, שהשם אינו סימן בעלמא, שהרי לא יתכן שטעות בענין חיצוני תפסול את הגט. ובפרט ע"פ המבואר בקבלה וחסידות (נסמן בתורת מנחם שם), שע"י השם נמשך חיות הדבר, הרי בודאי שהשם קשור ומורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה.

(11) ראה גם לעיל ע' 127. וש"נ.

(12) נדפס לעיל ע' 130 ואילך. עוד ענינים מהמאמר - נדפסו בלקו"ש ח"ב ע' 65 ואילך, וע' 70 ואילך.

[ואף שהשפעת השכל יכולה להיות גם בדרך הכרח (ורק בגשמיות הרי זה באופן ש"אין קישוי אלא לדעת" (יבמות נג, ב), משא"כ בענינים רוחניים), וכפי שמצינו ברבי עקיבא, שאף שלכתחילה לא הסכים ללמד תורה, הנה כאשר איימו עליו שימסרוהו למלכות, אזי לימד תורה (ראה פסחים קיב, א) - מ"מ, ההשפעה שבהכרח אינה דומה ואינה בערך כלל להשפעה שברצון].

ועפ"ז יש לומר בנוגע לב' הפירושים שברש"י - ששניהם אמת, אלא שמדברים בשתי מדרגות - שבתחילה (שזהו הפירוש הראשון) ה' אצלו רק רצון וכוונה לדחותו (שלא רצה ללמדו ולהשפיע לו), ולאחרי כן (שזהו "לישנא אחרינא") נמשך ובא רצון זה גם בטעם ושכל - "לפי שאינן מיוחסין" (מצד "לפני עור", כנ"ל).

(8) ולהעיר מהמסופר בגמרא (ברכות כז, סע"ב) שהחליטו למנות את ר' אלעזר בן עזרי' לנשיא בגלל ש"אית לי זכות אבות", ולא את ר' עקיבא "דלית לי זכות אבות", אף שמצד עבודתו גדלה ביותר מעלת ר"ע, עד כדי כך, שאפילו משה רבינו לא ה' יכול להשיג את דברי ר"ע (ראה מנחות כט, ב. וראה גם תוד"ה דחשיב - כתובות קה, א).

(9) שזוהי המעלה בתורת האדם עצמו לגבי עבודתו בתורת בהמה ח' ועוף (ראה לעיל הערה 6) - כי, עבודת האדם "להבדיל בין הטהור ובין הטהמא" בהמה ח' ועוף, הנה אפילו בהעלאת הטוב שבנוגה (נוסף על דחיית האסור והרע) ע"י אכילת המאכל

בס"ד. משיחות ש"פ ויקרא, פ' החודש, ר"ח ניסן ה'תנש"א.

שר"ח ניסן חל בשבת⁶ (ועד"ז בשנים שחל ר"ח¹⁹
טבת⁷ או ר"ח אדר בשבת⁸).
20

ועילוי נוסף בשנה זו (גם לגבי כמה שנים
שבהם חל ר"ח ניסן בשבת) מצד הקריאה ד"סדר
היום" בפרשת ויקרא⁹ – שנוסף על השייכות
דפרשת החודש¹⁰ להקריאה דר"ח (בכל ר"ח ניסן
שחל בשבת), כיון שמצות קידוש חדשים נאמרה
בפסוק "החודש הזה לכם"¹¹, שייכת פרשת החודש
(שבה מדובר אודות ר"ח ניסן) גם לפרשת ויקרא –
27

(6) ויש לומר, שיש מעלה בהקריאה בג' ס"ת בשבת ר"ח ניסן
לגבי שבת ר"ח טבת ואדר – כי, הטעם שבמימרא דר"י נפחא
נתפרש ר"ח טבת ואדר (ולא ניסן), הוא, משום ש"צריכא, דאי
איתמר בהא וכו'" (מגילה שם. וראה תוד"ה חדא), משא"כ ר"ח
ניסן שאין צורך לפרשו, כי "כש"כ הוא מהנך, דתמן (בר"ח טבת
ואדר) המפטיר קורא ההפטר מהנינו של המפטיר (חנוכה
ושקלים) אף שאינו שייך לשבת ר"ח .. אבל כאן (בר"ח ניסן) ..
גם בהפטר של פרשת החודש כתיב ובשבתות ובחדשים יבוא
כו' להשתחוות לפני ה'", כבהפטר דשבת ר"ח שאין שם רק
פסוק "והי' מידי חודש בחדשו ושבת בשבתו כו' להשתחוות
לפני" (אור שמח לרמב"ם).

ועד"ז י"ל גם בנוגע להקריאה בג' ס"ת בשמח"ת – שכיון שאינה
מעיקר הדין (כנ"ל בהערה שלפני), אלא כתוצאה מהמנהג
לשמח ב"גמרה של תורה" (שלא יוכל להתפרש באופן בלתי-
רצוי ח"ו), י"ל, שהטעם שלא נתפרש בספרו של הרמב"ם הוא
מצד גודל העילוי שאינו יכול להתפרש בתושבע"פ, ע"ד המבואר
בנוגע למנהג ד"הקפות" בהשמחה לגמרה של תורה בשמח"ת**
(ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ).

(7) ובשנת העיבור – כשר"ח טבת חל בשבת חל גם ר"ח ניסן
בשבת (כבהקיעות דשנה הבעל"ט).

(8) "ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלשה
ספרים, הראשון קורא בו סדר היום, והשני קורא בו ענין ראש
חודש, והשלישי קורא בו כי תשא". וכן "ראש חודש טבת שחל
להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, הראשון קורא בו סדר היום,
והשני קורא בו ענין ראש חודש, והשלישי קורא בו ענין חנוכה"
(רמב"ם שם הכ"ג ד).

(9) משא"כ בשנת העיבור, שבר"ח ניסן שחל בשבת קורין
פרשת תזריע.

(10) בספר השלישי – סיום ותוהם הקריאה דכל השלשה
ספרים ("הכל הולך אחר החיתום"), ומפטירין בהפטר פרשת
החודש דוקא.

(11) בא יב, ב. וראה רמב"ם ריש הל' קידוש"ח.

1 א. ביום הש"ק זה ישנו חידוש מיוחד –
2 שמוציאין שלשה ספרי תורה¹ "ראש חודש ניסן שחל
3 להיות בשבת מוציאין שלשה ספרים, קורין סדר
4 היום (פרשת השבוע) בראשון, וענין ראש חודש
5 בשני, והחודש הזה בשלישי"².

6 ובהקדמה – שהוצאת שלשה ספרים לקרוא
7 בהם הו"ע של חידוש, שהרי, בדרך כלל מוציאין
8 וקורין בס"ת אחד, ו"אם יצטרכו לקרות שני ענינים
9 מוציאין שני ספרי תורה"³, כמו בשבת ר"ח, ובכל
10 יום טוב, ורק לעתים נדירות (כשצריכים לקרות
11 שלשה ענינים) מוציאין שלשה ספרים:

12 הפעם היחידה בכל שנה ("אחת בשנה")
13 שמוציאין שלשה ספרים היא בשמח"ת תורה⁴:
14 "מוציאין שלשה ספרים, וקורין באחד וזאת הברכה
15 עד סוף התורה, ובשני' בראשית עד אשר ברא
16 אלקים לעשות, ובשלישית קורא המפטיר"⁵.

17 ובכמה שנים שקביעותם באופן מיוחד מוציאין
18 שלשה ספרים פעם נוספת – כבקביעות שנה זו

(1) ולהעיר, שחידוש זה נראה בגלוי לכאור"א מבני שבאים
לבית-הכנסת, כולל גם קטני קטנים, שעוד לפני שמגיעים לכלל
הבנה, וואים שמוציאין שלשה ספרים, ולא עוד אלא שמנשקין
כל שלשת הספרים, וב' פעמים, הן בעת הוצאתן מארון הקודש
(והולכתן להבימה שבבית הכנסת לקרוא בהם), והן בעת הכנסתן
לארון הקודש, כמנהג ישראל.

(2) רמב"ם הל' תפלה פ"ג הכ"ג. – וראה בכס"מ, שדין זה
נלמד מהמימרא דר' יצחק נפחא (מגילה כט, ב) בנוגע לר"ח טבת
ור"ח אדר. ולהעיר, שגם בטוש"ע נתפרש ע"ד הוצאת ג' ס"ת
רק בר"ח טבת שחל בשבת (או"ח סו"ס תרפד), ובר"ח אדר שחל
בשבת (שם ר"ס תרפה), ולא נתפרש בנוגע לר"ח ניסן שחל
בשבת*, כמגילה שם. וראה לקמן הערה 6.

(3) שם פ"ב הכ"ג.

(4) נוסף על הוצאת כל ספרי התורה שבארון הקודש בעת
ההקפות דשמע"צ ודשמח"ת.

(5) (טו"ש) ע"ד או"ח (סו"ס תרסח ו) ר"ס תרסט. – ולהעיר,
שברמב"ם לא הובא ע"ד הוצאת ג' ס"ת בשמח"ת, אלא רק ב'
ס"ת, פרשת וזאת הברכה, וקרבנות היום (שם פ"ג הי"ב-יד),
וטעם הדבר – כי הקריאה דהתחלת פרשת בראשית אינה מעיקר
הדין, אלא ש"רגילין להתחיל מיד בראשית, כדי שלא יהא פתחון
פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה
עוד" (טור שם). וראה הערה הבאה.

(**) משא"כ בשו"ע – שהורבא בו גם המנהג דהקפות (רמ"א או"ח
שם).

(*) ובאר שמוח לרמב"ם שם: "ובשו"ע נשמט".

כולה¹⁵, ועד¹⁶ בנדו"ד, שהוצאת שלשה ספרי תורה¹⁸
בשמח"ת שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁶, וכן¹⁹
הוצאת שלשה ספרי תורה ב"ח ניסן¹⁷ שחל בשבת²⁰
שייכת ופועלת בכל השנה כולה¹⁸, ולא עוד אלא²¹
שפועלת גם בשאר השנים שקביעותם שונה, שגם²²
בהם ישנו הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת²³
שלשה ספרי תורה ב"ח ניסן שחל בשבת, נוסף על²⁴
הלימוד והוראה ונתינת-כח מהוצאת שלשה ספרי²⁵
תורה בשמח"ת שבכל שנה, כדלקמן.²⁶

ג. תוכן הענין דהוצאת ספר תורה (ועאכו"כ שלשה²⁷
ספרי תורה) מובן מהתפלות שאומרים בעת פתיחת²⁸
הארון, שהתחלתם בפסוק¹⁹ "ויהי בנסוע הארון²⁹
גו'", ש"ספר (תורה) חשוב הוא בפני עצמו", אחד³⁰
מ"שבעה ספרי תורה"²⁰:

הוצאת ספר תורה היא כמו נסיעת הארון, שאז³²
ו"יאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו³³
משנאיך מפניך".³⁴

וענינו בעבודת כאו"א מ"שאל (גם בזמן הזה³⁵
כשהארון גנוז²¹) – שבחי' משה שישנו בכאו"א³⁶
מישראל²² אומר (ממשיך ומגלה) ופועל שיהי'³⁷
הענין ד"קומה ה'", הוספה (קימה) בכל עניני³⁸
קדושה, "עשה טוב", וכן הענין ד"יפוצו אויבך³⁹
וינוסו משנאיך", ביטול ושליטת כל הענינים⁴⁰
הבלתי-רצויים, "סור מרע"²³, היינו, שהוצאת ספר⁴¹

שנאמרה ב"ח ניסן¹², היינו, שבשנה זו מודגש בגלוי¹
הצד השווה דהקריאה בכל השלשה ספרים, שכולם²
שייכים לפרשת החודש, ר"ח ניסן¹³.

ב. ויש לבאר תוכן הלימוד והוראה בעבודת⁴
האדם לקונו מהענין דהוצאת שלשה ספרי תורה⁵
ביום הש"ק זה – ע"פ הידוע שבכל ענין¹⁴ יש⁶
לימוד והוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בענין עיקרי⁷
וחשוב כהוצאת שלשה ספרי תורה.⁸

ובפרטיות יותר:

כדי להבין תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי¹⁰
תורה ב"ח ניסן שחל בשבת בשנים מיוחדות, יש¹¹
להקדים תחילה תוכן הענין דהוצאת שלשה ספרי¹²
תורה בכל השנים (בשמחת תורה), ולאח"ז יש לבאר¹³
ההוספה בשנים מיוחדות שבהם מוציאים שלשה ספרי¹⁴
תורה גם ב"ח ניסן (כשחל בשבת).¹⁵

ובהקדם המדובר כמ"פ שגם הענינים שהם "אחת¹⁶
בשנה" מהווים לימוד והוראה ונתינת-כח בכל השנה¹⁷

(12) כפשטות הכתובים "ויהי בחודש הראשון גו' באחד לחודש
(ר"ח ניסן) הוקם המשכן" (פקודי מ, יז), "ולא יכול משה לבוא אל
אוהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן" (שם, לה),
ובהמשך לזה "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד" (ראה גם
תנחומא ריש פרשתנו. ספרי זוטא נשא ז, יא. לקו"ת ריש פרשתנו),
וכן המשך הפרשה בפרטי דיני הקרבנות, והמשכם בפרשת צו, עד
לפרשת שמניי, שמיני למילואים, הוא ר"ח ניסן (וראה גם לקו"ש
חי"ז ע' 11. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 508-9. וש"ג).

(13) ועד"ז בהפטורה דפרשת החודש – שנוסף לכך שנתפרש
בה גם ענינו של ר"ח (כמ"ש (יחזקאל מו, א-ג) "וביום החודש
יפתח גו'", "והשתחוו עם הארץ גו' בשבתות ובחדשים וגו'",
וביום החודש פר בן בקר גו'"), מדובר בה אודות קרבנות
הנשיא***, ובזה מרומז הקשר והשייכות לפרשת השבוע, שקרוב
לסימנה מדובר גם אודות קרבן דנשיא***.

(14) אפילו בעניני העולם, ועאכו"כ בעניני תומ"צ, כמ"ש
(ואתחנן ו, כד) "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה
את ה' גו'".

(*) להעיר מהשייכות ל"שמיני עצרת", שבו מוציאים ג' ס"ת (בא"ו – בו
ביום שהואגם שמח"ת, ובחז"ל – למחרתו, ביו"ט שני של גלויות (טו"ש"ע
שבהערה 5)).

(**) גם לולי הוספת פסוק ראשון ואחרון מהפטורת שבת ר"ח.
(***) ובכמה ק"ק (כמנהג האשכנזים) מוסיפים בהתחלת וסיום
ההפטורה בפסוקים (שלפני ולאחרי פרטי הענינים ד"בראשון באחד
לחודש גו'") שבהם מדובר אודות הנשיא. – ולהעיר שכ"ה מנהג
רבותינו נשיאנו לאחרי קבלת הנשיאות.

(****) ולהעיר, שבנוגע לקרבנות הנשיא שבהפטורה מביא רש"י (מה,
יז) ב' דעות: "הנשיא הזה בכרן גדול מדבר .. במלך מדבר", ובפרשת
השבוע מדובר אודות שניהם – קרבן ד"כהן המשיח" (ד, ג). וקרבן
ד"נשיא" (מלך) (ד, כב).

(15) ומרומז גם בהלשון "אחת בשנה" – שה"אחת" נמשך
וחודר "ב(כל ה)שנה".

(16) ובפרט ע"פ הידוע שמועדי חודש תשרי, אותיות רשית,
הם מועדים כלליים שנמשכים ופועלים בכל השנה כולה (סה"מ
תש"ב ע' 49. ועוד).

(17) ובפרט ש"ח ניסן הוא "ראשון גו' לחדשי השנה", "ראש
השנה לרגלים" (ריש מס' ר"ה. שם ד, א), כמו שמח"ת, שהוא הסיום
וחותם דראש השנה.

(18) ויש לומר – גם על החדשים שלפנ"ז, מהתחלת השנה,
כיון שיודעים כבר (ע"פ הלוח) שר"ח ניסן חל בשבת.

(19) בהעלותך י"ד, לה.

(20) שבת קטז, רע"א.

(21) יומא נב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

(22) ראה תניא רפמ"ב. לקו"ת פרשתנו ב, א. ובכ"מ.

(23) כולל גם – ובעיקר – הפיכתם לקדושה, שעפ"ז יומתק
הענין דסו"מ ("ויפוצו אויבך") בא לאחרי הענין דע"ט (אף
שהסדר הרגיל הוא סו"מ וע"ט), כיון שהכוונה היא גם ובעיקר
להפיכת הרע לקדושה, שענין זה בא לאחרי שלימות העבודה
דע"ט. וראה לקמן ס"ז.

14 (ובנדרו"ד) הוצאת שלשה ספרי תורה בר"ח ניסן שחל
15 בשבת.

16 והחילוק ביניהם הוא בהתאם לתוכן הקריאה
17 בהשלשה ספרי תורה:

18 תוכן הקריאה בשלשה ספרים בר"ח ניסן שחל
19 בשבת, מודגש בהקריאה בספר השלישי²⁹ שבו
20 קורין פרשת החודש ע"ד ענינו המיוחד דר"ח ניסן³⁰
21 – "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'".

22 ותוכן הקריאה בשלשה ספרים בשמח"ת, מודגש
23 בהקריאה (בספר השני) בהתחלת התורה [שהרי
24 הטעם שקורין בשלשה ספרים (אף שהקריאה
25 מעיקר הדין היא בפרשת וזאת הברכה, וקרבנות
26 היום³¹, ב' ספרים בלבד) הוא מפני ש"מתכיפין
27 התחלה להשלמה"³²] – "בראשית ברא אלקים גו'".

28 ובלשון חז"ל (שהובא בהתחלת פירוש רש"י
29 על התורה) "לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא
30 מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו
31 בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית וכו'", היינו,
32 שהקריאה דשמח"ת היא באופן ד"פתח בבראשית",
33 והקריאה דשבת ר"ח ניסן היא "מהחודש הזה לכם
34 .. מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל".

35 ויש לומר שהחילוק בין הקריאה דפרשת
36 החודש להקריאה דשמח"ת הוא ע"ד ובדוגמת
37 החילוק שבין ניסן לתשרי (שהמועדים שבו
38 מסתיימים בשמח"ת), כידוע³³ שתשרי ענינו הנהגה
39 טבעית ("פתח בבראשית"), וניסן ענינו הנהגה
40 נסית³⁴ – סדר ההנהגה דישאל שבשבילם (ובשביל
41 התורה) נברא העולם³⁵ (ועד שנשאלת השאלה
42 "מה טעם פתח בבראשית", הרי "לא הי' צריך
43 להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא
44 מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל"), שהנהגה שלהם

1 תורה ("ויהי בנסוע הארון") מהוה נתינת-כח²⁴
2 לכללות העבודה²⁵.

3 ומזה מובן גורל העילוי שבהוצאת שלשה ספרי
4 תורה – שהנתינת-כח לכללות העבודה שבהוצאת
5 ספר תורה ("ויהי בנסוע הארון") היא באופן של
6 חזקה ("בתלת זימני הוי חזקה"²⁶), תוספת כח
7 וחזוק בכללות העבודה²⁷.

8 ד. ובהוצאת שלשה ספרי תורה גופא ישנם ב'
9 אופנים (בכללות): (א) חזקה שצריכה להיות וישנה
10 בעבודה התמידית שבכל שנה ושנה ("תמידים
11 כסדרם") – הוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת,
12 (ב) חזקה שבאה באופן של הוספה ("מוספים
13 כהלכתם") בשנים שיש בהם קביעות מיוחדת²⁸ –

(24) ויש לומר, שבנתינת-כח ד"בנסוע הארון" נכללת גם
הברכה בעניני פרנסה (שע"ז יוכל לעסוק בעבודת ה' מתוך
מנוחה, ללא דאגות וטרדות הפרנסה) – דכיון שכשנגזר הארון
נגנזה עמו צנצנת המן (יומא ורמב"ם שם), מובן, שהנתינת-כח
ד"בנסוע הארון" (ברוחניות, גם לאחר שנגזר קשורה גם עם
צנצנת המן, שממנה ועל ידה נמשכת הברכה בפרנסה*, כמ"ש
(בשלח טז, לב'לג ובפרש"י) "קח צנצנת אחת ותן שמה מלא
העומר מן והנח אותו לפני ה'" (לפני הארון**) למשמרת
לדורותיכם", ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו
למקום להכין מזון ליראיו", ולכן אין צורך ואין תועלת בטירחא
יתירה, כמו במן ש"לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר"
מ"עומר לגלגלת" (שם, יז), ובו נכללו "כל מעדני עולם***
(במדרב"ר פ"ז, ד).

(25) וכמודגש גם בהמשך התפלות לאחר "ויהי בנסוע
הארון" – "אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמי' כו'",
"אב הרחמים כו' יגיער ביצר הרע מן הנשואים כו'".

(26) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.
(27) ויש לקשר זה עם הטעם הפשוט דהוצאת שלשה ספרי
תורה "מפני טורח הציבור, שלא יטריח עליהם להיות עומדים עד
שיגלול ספר תורה" (רמב"ם שבהערה 3) – שהתוספת כח וחזוק
("חזקה") בכללות העבודה שוללת טירחא בעבודה בענין פשוט
("להיות עומדים עד שיגלול ס"ח"), כדי שתהי' הטירחא והיגיעה
בענינים נעלים יותר.

(28) ולהעיר, שבקביעות שנה זו מודגש ביותר התוקף
ד"חזקה" בהמשכת הקדושה – שהתחלת השנה בג' ימים רצופים
("חזקה") דקדושת יו"ט ושבת, ב' ימים דר"ה (ביום חמישי ויום
ששי) ויום השבת, ובחז"ל גם בימים ראשונים דסוכות, ובשמע"צ
ושמח"ת – ג"פ ג' ימים רצופים דקדושת יו"ט ושבת.

(*) ולהעיר מפתגם אדמו"ר מהר"ש שפרנסה בזמן הזה הוא בדוגמת
ה"מן", "לחם מן השמים" (ראה סה"מ תרנ"א ע' קצו. ועוד).
(**) להעיר ש"לא נאמר מקרא זה עד שנבנה אוהל מועד" (פרש"י
שם) – בר"ח ניסן.

(***) ועפ"ז יש לברר השייכות דצנצנת המן להארון – כיון שבארון
הי' גילוי אלקות שלמעלה ממדידה והגבלה, עד שמקום הארון אינו
מן המדה (יומא כא, טע"א. וש"נ), ודוגמתו במן, שה"עומר לגלגלת"
הי' למעלה ממדידה והגבלה, הן בכמות, שהושו בו ה"מרבה"
וה"ממעט", והן באיכות, שנכללו בו כל מעדני עולם.

(29) סיום וחותם (מפטיר) הקריאה בכל השלשה ספרים, כנ"ל
הערה 10.

(30) ששייך גם ל(שבת)ר"ח – מצות קידוש חדשים, ולפרשת
ויקרא – שנאמרה בר"ח ניסן (כנ"ל ס"א).

(31) רמב"ם הל' תפלה פ"ג הי"ב (וראה לעיל הערות
6-5).

(32) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

(33) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קצד. וש"נ.

(34) כמרומו בשמו של החודש – "ניסן, שבו נעשו נסים
לישראל" (פס"ז ולקח טוב בא יב, ב), ולא רק "נסים" סתם, אלא
גם "נסי נסים" ("נס בתוך נס"), כמרומו בב' הנוגין ד"ניסן" (ראה
ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם).

(35) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

מודגש בגלוי ב"שמחת תורה"³⁹ יותר מאשר בשבת
 ר"ח ניסן⁴⁰), כי אם, שה"הנהגה נסית" נמשכת
 וחודרת (גם) בעבודה בעניני העולם במעשה
 בפועל – כמודגש בזה ש"החודש הזה לכם" היא
 "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל", היינו, לא ענין
 של תורה שלמעלה מהעולם⁴¹, כי אם "מצוה"
 דוקא, מעשה בפועל בעניני העולם; אלא
 שהעבודה במעשה בפועל בעניני העולם אינה ע"ד
 הרגיל, כמו הנהגה טבעית, כי אם כמו הנהגה נסית,
 באופן של הרמה (נס מלשון הרמה⁴²) למעלה
 מטבעו ורגילותו⁴³.

וענין זה הוא בהדגשה יתירה בשבת ר"ח ניסן
 דשנת "אראנו נפלאות" (ובהוספה על "שנת נסים"
 שלפנ"ז) – כי, בשנה זו הסדר הרגיל ("תמידים"
 כסדרם) הוא באופן של "נפלאות" (שלמעלה
 מ"נסים" סתם), ומזה מובן שבשבת ר"ח ניסן ישנה
 נתינת-כח (ובאופן של "חזקה" ע"י הוצאת שלשה
 ספרי תורה) לעבודה באופן של הנהגה נסית ונעלית
 יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, גם ביחס להנהגה
 נסית דחודש ניסן בכל השנים.

ו. ויש לומר, שההוספה (בהוצאת שלשה ספרי
 תורה בשבת ר"ח ניסן לפעול "חזקה" בעבודה
 באופן דהנהגה נסית מודגשת גם בהקריאה בשלשת
 הספרים⁴⁴.

(39) שמחה הקשורה עם גמר ושלמות קבלת התורה
 ביוהכ"פ, "יום חתונתו", "שניתנו בו לוחות אחרונות" (תענית כו,
 ב ובפרש"י. שם ל, ב).

ועפ"ז י"ל, שהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת ענינה נתינת-כח
 באופן של "חזקה" על לימוד התורה.

ובפרטיות יותר: ג' הספרים הם כנגד ג' ענינים-מצבים בלימוד
 התורה: נצחיות התורה, ההתחדשות שבתורה – "בכל יום יהיו
 בעיניך חדשים" (פרש"י תבוא כו, טז. ועוד), וההוספה והחידוש
 בתורה – "תלמיד ותיק עתיד לחדש" (ראה מגילה יט, ב. ועוד).
 ובסגנון אחר: תושב"כ, תושבע"פ וחידושו של תלמיד ותיק.

(40) דאף שגם חג הפסח (ענינו העיקר דר"ח ניסן) קשור עם
 קבלת התורה כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 האלקים על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י – משמור"ר פ"ג,
 ד), ה"ז לאחורי יצי"מ.

(41) וגם לא תורה כפי שהיא א' מהמצוות – מצות תלמוד תורה,
 שהיא "כנגד כולם" (פאה ספ"א).

(42) ראה פרש"י יתרו כ, יז. הנסמן במכתב כ"ה אדר שנה זו
 הערה ד"ה נס כו'.

(43) כולל גם שלאחרי שהורגל בזה נעשה טבע שני (ראה
 תניא ספ"ד. פט"ו).

(44) נוסף על האמור לעיל (ס"א) שגם הקריאה דר"ח ודפרשת
 ויקרא שייכים לר"ח ניסן.

1 הוא הנהגה נסית, כמארז"ל³⁶ בפירוש "החודש
 2 הזה לכם", "כשבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש
 3 חודש של גאולה" (גאולה גם מהנהגה טבעית
 4 להנהגה נסית).

5 ועפ"ז יש לבאר החילוק דב' האופנים בהוצאת
 6 שלשה ספרי תורה בשמח"ת ובשבת ר"ח ניסן –
 7 שבהוצאת שלשה ספרי תורה בשמח"ת נעשית
 8 ה"חזקה"

9 על כללות העבודה ע"פ סדר הרגיל ("תמידים"
 10 כסדרם), עבודה באופן של הנהגה טבעית, ובהוצאת
 11 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה"
 12 על כללות העבודה באופן של הוספה על הסדר הרגיל
 13 ("מוספים כהלכתם"), עבודה באופן של הנהגה נסית.

14 ה. ויש לבאר זה בפרטיות יותר – ע"פ הדיוק
 15 בלשון מארז"ל ש"החודש הזה לכם" היא "מצוה"
 16 ראשונה שנצטוו בה ישראל, "מצוה" דייקא, ולא
 17 "תורה"³⁸:

18 ידוע החילוק בין תורה למצוה – שתורה היא
 19 למעלה מהעולם, משא"כ מצוה ענינה ציווי להאדם
 20 איך להתנהג בעולם כדי שיהי' החיבור (מצוה
 21 מלשון צוותא) דהאדם והעולם עם הקב"ה.

22 ומזה מובן בנוגע ל"החודש הזה לכם" .. מצוה
 23 ראשונה – שהכוונה ב"הנהגה נסית" שבעבודה
 24 דחודש ניסן (שעל זה נעשית ה"חזקה" בהוצאת
 25 שלשה ספרי תורה בשבת ר"ח ניסן), אינה (רק)
 26 לעבודה בענינים שלמעלה מהעולם, כמו לימוד
 27 התורה שלמעלה מהעולם (שהרי ענין התורה

(36) שמו"ר פט"ו, יא.

(37) להעיר, שהעבודה דיום השבת היא באופן של הנהגה
 נסית לגבי ששת ימי המעשה, כי, העבודה דששת ימי המעשה
 היא בל"ט מלאכות דעובדין דחול, הנהגה טבעית, משא"כ ביום
 השבת העבודה היא בעניני קדושה, ולא עוד אלא ש"כל מלאכתך
 עשוי", שגם עניני העולם ("מלאכתך") מתעלים לקדושה,
 ל"מלאכת הארבעים" ("ארבעים מלאכות" חסר אחת), "מלאכת
 הצדיקים" (ראה סה"מ עת"ר ע' רב. ובכ"מ), שזהו"ע דהנהגה
 נסית.

וי"ל שענין זה נעשה ביום השבת באופן של "חזקה" * – בג'
 הדרגות שביום השבת, מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין.
 (38) כהלשון בהתחלת המאמר "לא הי' צריך להתחיל את
 התורה אלא מהחודש הזה לכם", שבהתאם לזה יכולים להמשיך
 "שהיא התחלת התורה לישראל", וכיו"ב.

(* כולל גם התחזקות בהשמירה והזדירות מכל פרטי הענינים
 הקשורים לל"ט מלאכות האסורות בשבת, שיש בהם ריבוי הלכות,
 "הלכתא רבתא לשבתא" (ראה גם תניא (אגה"ק) בסופו).

עכשיו" (50) — "שיש בכל אדם מבחי' משה .. בחי' דעת שהוא הממשיך בחי' יחוד אור א"ס ב"ה למטה שיהא שורה ומתגלה בנפש האדם שיהא בבחי' אוהל מועד, מלשון ונועדתי .. אותיות ונודעתי, דהיינו לידע את ה' שהוא חיי החיים ואין עוד מלבדו, ע"ד מ"ש⁵¹ ראו עתה כי אני הוא, דהגם שמקרא זה נאמר על לעתיד⁵², מ"מ, כח זה יש בכל נפש מישראל לקשר מחשבתו בה' בקשר אמיץ וחזק כמו .. שרואה בעיני בשר", מעין דוגמת השלימות דלעתיד לבוא⁵³.

וכמודגש בהמשך הפרשיות, בפרשת שמיני, שמיני למילואים הוא ר"ח ניסן (שבו הי' הענין ד"ויקרא אל משה גו", כנ"ל ס"א) — "ותצא אש מלפני ה' גו' וירא כל העם וירוננו גו"⁵⁴, השראת וגילוי השכינה⁵⁵, ובהמשך לזה שלימות העבודה ד"בני אהרן נדב ואביהוא"⁵⁶ באופן דכלות הנפש ("וימותו לפני ה'")⁵⁷, ודוגמתו בעבודת כל בני —

(50) לקו"ת שם, ג.

(51) האזינו לב, ט.

(52) כמ"ש לפני"ז (א, ד) שזהו מ"ש "אני ראשון ואני אחרון". — ולהעיר, שהפסוק "אני ראשון ואני אחרון" (ישעי' מד, ו) הוא בהפטרות פרשת ויקרא.

(53) ובהמשך הענין שם: "וכדי שיבוא ויתגלה בחי' משה שבכל אדם (לבוא לבחי' אוהל מועד) .. צריך לזה המשכת אתעדל"ע מלמעלה ע"י המצוות .. להעלות הנפש ולקשר בה', וזהו ענין ויקרא אל משה, אני הוא הקורא, שהמצוות נק' מצוות המלך .. היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו". ועפ"ז יומתק הקשר והשייכות ד"ויקרא אל משה" (דקאי על המצוות) ל"החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ולא תורה שלמעלה מהעולם*, כנ"ל ס"ה).

(54) שמיני ט, כד.

(55) לאחר ש"ויברכו את העם", "אמרו ויהי נועם ה' אליקינו עלינו*", יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" (שם, כג ובפרש"י).

(56) עליהם נאמר "בקרובי אקדש" (שמיני יו"ד, ג), וכדברי משה לאהרן "הייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם (נדב ואביהוא) גדולים ממני וממך" (פרש"י עה"פ).
(57) שם יו"ד, ב. וראה בארוכה אוה"ח ר"פ אחרי.

(*) ולהעיר מלקו"ת שם, שהצורך בקיום המצוות כדי שיוכל להיות הענין ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא המדבר", ע"י לימוד התורה, הוא. "מחמת הסתר נה"ב" — בירידתה בעולם דוקא (וראה לקמן הערה 119).

(**) סיום וחותם מזמור צ' בתהלים, שהתחלת אמירתו (ע"פ המנהג לומר המזמור המתאים למספר השנים) ב"א ניסן שנה זו, התחלת שנת התשעים. — ולהעיר, שקביעותו בשנה זו (שר"ח ניסן חל בשבת) ביום הנשיא ד'פ' שמיני, שבשיעור חומש ויומנו מדובר אודות השראת השכינה בפועל ("ותצא אש גו' וירא כל העם גו'") ע"י התפלה ד"ויירי נועם גו'".

1 הקריאה בספר הג' — "החודש הזה לכם":

2 על הפסוק "החודש הזה לכם" דרשו חז"ל
3 "משבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של
4 גאולה" (כנ"ל ס"ד), וענינו בעבודה — יציאה
5 (גאולה) מהמדידה והגבלה דהעבודה הרגילה
6 לעבודה באופן של הנהגה נסית.

7 והמשך הפרשה בענין קרבן פסח, "על שם
8 הדילוג והפסיחה"⁴⁵ — עבודה באופן של פסיחה
9 ודילוג, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית.

10 הקריאה בספר הב' — "ענין ראש חודש":

11 ענינו של "ראש" חודש" הוא — חידוש והוספה
12 על העבודה שע"פ סדר הרגיל, כידוע שימי השבוע
13 התלויים במהלך החמה ("ויהי ערב ויהי בוקר")
14 שמאירה תמיד ללא שינויים, שייכים לעבודה
15 הרגילה באופן ד"תמידים כסדרם", הנהגה טבעית
16 שהיא באופן ד"לא ישובתו"⁴⁶, וימי החודש
17 התלויים במהלך הלבנה שמתחדשת מידי חודש
18 בחדשו והולכת וגדלה עד למעמד ומצב ד"קיימא
19 סיהרא באשלמותא"⁴⁷, שייכים לעבודה באופן
20 ד"מוספים כהלכתם", הנהגה נסית באופן של
21 חידוש.

22 והחידוש דשבת ר"ח הוא בחיבור ב' אופני
23 העבודה ד"תמידים כסדרם" (שבת, העלי'
24 והשלימות ("ויכולו"⁴⁸) דימי השבוע) ו"מוספים
25 כהלכתם" (ראש חודש) — שהעבודה באופן של
26 הליכה והוספה (מוספים כהלכתם) נמשכת ופועלת
27 גם בעבודה באופן של סדר תמידי.

28 והקריאה בספר הא' — "סדר היום" בפרשת
29 ויקרא:

30 "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד"
31 — "פי' ⁴⁹ ענין קריאה זו היינו הארה והשפעה
32 למשה כדי שע"ז יוכל לעלות ולבוא אל אוהל
33 מועד". וענינו בעבודת כאו"א מישראל (שהרי
34 "התורה היא נצחית ושייך בחינות אלו גם

(45) פרש"י בא יב, יא.

(46) נח ח, כב.

(47) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר

פט"ו, כו.

(48) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(49) לקו"ת ריש פרשתנו (א, ב ואילך).

כאו"א מישראל נעשה הענין ד'ויקרא⁶² אל משה⁹
וידבר ה' אליו מאוהל מועד", ועד לשלימות העבודה¹⁰
באופן של כלות הנפש. ועוד ועיקר – שההוספה¹¹
והחידוש בעבודה באופן דהנהגה נסית נעשה באופן¹²
של קביעות ונצחיות, כמ"ש בהמשך הפרשה⁶³ "ולא¹³
תשבית מלח ברית אלקיך", "ברית כרותה למלח"⁶⁴,¹⁴
כברית שקיימת לעד ולעולמי עולמים.¹⁵

ויש לומר, שהקריאה בג' הספרים היא לא רק¹⁶
"חזקה" על העבודה באופן של הנהגה נסית, אלא¹⁷
גם ג' אופנים-דרגות בעבודה דהנהגה נסית: (א)¹⁸
הקריאה דפרשת החודש – כללות הענין דהנהגה¹⁹
נסית, (ב) הקריאה דשבת ר"ח – הפעולה דהנהגה²⁰
נסית (ר"ח) על ההנהגה הרגילה (שבת), (ג)²¹
הקריאה דפרשת ויקרא – שההנהגה נסית נעשית²²
דבר רגיל וקבוע באופן נצחי.²³

וענין זה מרומז גם בהפטורה (סיום וחזרתם²⁴
הקריאה בכל השלשה ספרים) – שבהתחלתה²⁵
וסיומה⁶⁵ מדובר אודות הקשר והשייכות דהנשיא²⁶
עם כל בני, ויש לומר הרמז בזה, שעבודת כל²⁷
בני היא באופן של "נשיאות"⁶⁶, למעלה מסדר²⁸
העבודה ע"ד הרגיל, באופן של הנהגה נסית. ולא²⁹
עוד אלא שהעבודה באופן של "נשיאות" נמשכת³⁰
ופועלת גם בעבודה ע"ד הרגיל, ועד שנעשית³¹
באופן של קביעות ונצחיות⁶⁷ – "חקות עולם"³²
תמיד⁶⁸, "עולת⁶⁹ תמיד"⁷⁰.³³

(63) ב, יג.

(64) פרש"י עה"פ.

(65) ראה שוה"ג הב' להערה 13.

(66) להעיר ש"נוהגין מר"ח (ניסן) ואילך לקרות פרשת הנשיא
שהקריב בו ביום" (שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו), וע"פ
מארו"ל (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת כו' מעלה עליו
הכתוב כאילו הקריב כו'", מובן, שמר"ח ניסן ואילך מקריב
כאו"א מישראל קרבן הנשיא.

(67) וי"ל גם באופן של "חזקה" – כיון שענין הנשיאות
בהפטורה דפרשת החודש (הפרשה הרביעית מד' הפרשיות) הוא
גם בהמשך להענין ד"כי תשא את ראש בני ישראל" בפרשת
שקלים (הפרשה הראשונה דד' הפרשיות), ובפרשת תשא
(כשקורין אותה ב"סדר היום"), שעי"ז ישנו ענין הנשיאות ג"פ.

(68) יחזקאל מו, יד.

(69) שם, טו.

(70) ויש לומר, שהמעמד ומצב של נשיאות באופן תמידי
מרומז גם ב"ארבעה ראשי שנים", "ראש" (שהוא באופן של
"נשיאות" לגבי כל הגוף) בזמן – כי, לדעת ר' אלעזר ור' שמעון
שא' הזמנים דמעשר בהמה הוא כ"ט אלול, "אמרו בכ"ט באלול
ולא אמרו באחד בתשרי (אף שס"ל שאחד בתשרי ר"ה למעשר
בהמה) מפני שהוא יו"ט ואי אפשר לעשר ביו"ט לפיכך
הקדימוהו בכ"ט באלול", נקבע כ"ט אלול לזמן מעשר בהמה

1 שנקראים "בני אהרן"⁵⁸ להיותם "מתלמידיו של
2 אהרן (ואמרו חז"ל⁵⁹ "כל המלמד כו' מעלה עליו
3 הכתוב כאילו ילדו") אוהב שלום ורודף שלום
4 אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁶⁰ – שעבודתם
5 היא בתכלית השלימות דכלות הנפש בהיותם נשמות
6 בגופים דוקא⁶¹.

7 וזהו תוכן ההוספה והחידוש בעבודה באופן
8 ד"הנהגה נסית" ("החדש⁶² הזה לכם") – שעבודת

(58) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) השייכות דברכת
כהנים לכאו"א מישראל, כמודגש באמירתה ע"י כאו"א מישראל
בהתחלת כל יום בסמיכות לברכת התורה – דלכאורה, בשביל קיום
מצות תלמוד תורה (לאחרי ברכת התורה) מתאים לכאורה יותר
אמירת ענין כללי השייך לכל בני כל זמן, כמו "שמע ישראל",
וכיו"ב, משא"כ ברכת כהנים שנתחייבו בה אהרן ובניו ("דבר אל
אהרן ואל בניו") – כי, כל בני"הם "בני אהרן", ואמירתם "ברכת
כהנים" בכל יום כוללת כל הברכות וההשפעות שבכל היום, החל
מהברכה העיקרית ד"ויהי נועם גר", "שתשרה שכינה במעשה
ידיכם" – כביום השמיני למילואים, שלאחרי ש"וישא אהרן את
ידיו אל העם ויברכם", "ברכת כהנים", יברכך יאר ישא" (שם, כב
ובפרש"י), באה הברכה ד"ויברכו את העם", "אמרו ויהי נועם גר",
יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם".

(59) סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א.

(60) אבות פ"א מ"ב.

(61) בהתאם להציווי שנאמר מיד לאחרי הכלות הנפש דנדב
ואביהוא – "יין ושכר אל תשת" ("שתויי יין נכנסו למקדש")
"ואל יבוא בכל עת אל הקודש" ("בקרבכם לפני ה'"), שנאמרו
בו ביום – שלא תהי' כלות הנפש באופן דפירוד הנשמה מן הגוף
ח"ו (ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 116 ואילך. ושי"נ).

(62) להעיר שהגימטריא ד"ויקרא" ו"החדש" (חסר וא"ו,
כמ"ש בתושב"כ) שוה, מספר שי"ז***. – ואולי י"ל שמספר זה
(שי"ז) רומז על שו"ל*** עולמות – השכר דקיום התומצ"צ בעולם,
שנמשכים ומתגלים בו ימי בראשית*** – הקשורים עם דרגת
התורה השייכת לעולם, כדרשת חז"ל ש"חצבה עמודי שבעה"
קאי על שבעה ספרי תורה ושבעת ימי בראשית (שבת שם.
סנהדרין לח, סע"א (הובא בפרש"י משלי ט, א)) – ע"ד "מצוה
ראשונה כו'" (ולא תורה שלמעלה מהעולם, כנ"ל ס"ה).

(* להעיר שר"ח ניסן הוא "ראשון לברכת כהנים" (שבת 19, ב.
במדב"ר פ"ג, ו).

(** ראה לך יד, יד: "וידר גר' שמונה עשר ושלש מאות" (מנין גימטריא
כו" (פרש"י עה"פ) – די"ל הרמז ש"וירק" עם הכולל הוא "ויקרא"
(גימטריא שי"ח). "ויקרא" עם הכולל בגימטריא שי"ח ("שמונה עשר
ושלש מאות"). ושי"ד גם לפסח (החדש) – כמ"ש (שם, טו) "ויחלק
עליהם לילה", "שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני
נשאר ובא לו לחצות לילה של מצרים" (פרש"י עה"פ).

ואולי י"ל, שהנמים (החדש) בשייכות לביטול ושלילת הלעו"ז (בחצות
הראשון – "וירדף עד דן ג' עד חובה", "ע"ש עבודת כוכבים" (שם
ובפרש"י), ובחצות השני – "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה גר'
ובכל אלהי מצרים אנעשה שפטים" (בפרשת החודש – בא יב, יב) |
הם באופן ד"ויק", אותיות "ויק" – לא באופן ד"ויקרא", "לשון
חובה", אלא באופן ד"ויק", "לשון ערא" (פרש"י ר"פ ויקרא).
(***) "ויק" ד"ויקרא" – בגימטריא ש" (ראה לקו"ת נשא כג, ג).
**** שנחלקים לששת ימי המעשה יום השבת (ראה תוד"ה חצבה
סנהדרין שם) – ו' וא' שבתית (ויקרא).

ולהעיר, שסיום וחותרם פרשת החודש בפסוק⁷⁷ 17
 "בכל מושבותיכם תאכלו מצות", שבזה מרומז 18
 הביטול והשלילה בתכלית דכל הענינים הבלתי- 19
 רצויים שמצד היצה"ר שנקרא "חמץ"⁷⁸, עד 20
 ש"בכל מושבותיכם" (לא רק בירושלים)⁷⁹, שלמות 21
 היראה⁸⁰ לא נשאר אלא "מצות", כמ"ש⁸¹ "את 22
 רוח הטומאה (יצה"ר⁸²) אעביר מן הארץ"⁸³. 23

בהקריאה דראש חודש – כמארו"ל⁸⁴ בנוגע 24
 לקרבנו של ראש חודש (הקריאה דר"ח) "הביאו 25
 כפרה עלי שמעטתי את הירח", שבזה נכללת גם 26
 הכפרה על כל הענינים הבלתי-רצויים שנעשו 27
 כתוצאה ממיעוט הירח⁸⁵, ועד לשלמות הכפרה 28
 באופן ש"זדונות נעשו לו זכויות"⁸⁶, ועד לזכויות 29
 ממש⁸⁷ – ע"ד ובדוגמת התיקון דמיעוט הירח 30
 לעתיד לבוא, כמ"ש⁸⁸ "והי' אור הלבנה כאור 31
 החמה". 32

ולהעיר, שבחיבור דשבת (השלמות דימי 33
 השבוע התלויים במהלך החמה) ור"ח (שתלוי 34
 במהלך הלבנה) מרומז מ"ש "והי' אור הלבנה 35
 כאור החמה". 36

ובהקריאה דפרשת השבוע, פרשת ויקרא – 37
 שבה מדובר גם אודות קרבנות שמכפרים על 38
 ענינים בלתי-רצויים, ועד שסיום וחותרם הפרשה 39
 הוא "לאשמה בה"⁸⁹, שרומז על השלמות 40
 דאתהפכא חשוכא (אשמה) לנהורא⁹⁰, ומרומז גם 41

ז. ויש להוסיף, שה"חזקה" בעבודה באופן של 1
 הנהגה נסית בהוצאת שלשה ספרי תורה בשבת 2
 ר"ח ניסן, היא, גם בנוגע לביטול ושלילת הענינים 3
 הבלתי-רצויים [כמרומז באמירת "ויהי בנסוע 4
 הארון גו' ויפוצו אויבך גו'"] בהוצאת ספר תורה, 5
 ועאכו"כ ג' ספרי תורה (כנ"ל ס"ג) – שמתהפכים 6
 לטוב, אתהפכא חשוכא לנהורא. 7

וענין זה מרומז בהקריאה בכל השלשה ספרים, 8
 וגם (בסיומם וחותרם) בהפטורה: 9

בהקריאה דפרשת החודש, "החודש הזה לכם 10
 ראש חדשים" ("ראש חודש של גאולה") – 11
 שב"שמות החדשים שעלו עמהם מבבל"⁷¹ נקרא 12
 בשם "ניסן", שיש בו ב' נונין, שרומז על "נסי 13
 נסים"⁷², ויש לומר, שרומז גם על הפיכת הנפילה (ר"ת 14
 נו"ן)⁷³ גלות (כמ"ש⁷⁴ "נפלה גו'") ל"נסי נסים"⁷⁵ 15
 דגאולה⁷⁶. 16

בגלל שייכותו לר"ה למעשר בהמה (משא"כ שאר הזמנים דמעשר 1
 בהמה, הן לדעת ר"א ור"ש והן לשאר הדעות, שנקבעו בגלל 2
 טעמים אחרים (ראה בכורות נו, ב ואילך)), ונמצא, שהתחלת 3
 השנה (אחד בתשרי) הוא ראש השנה, וגם סיום השנה (כ"א 4
 באלול) שייך לר"ה, ועי"ז נעשה מעמד ומצב ד"ראש" (נשיאות) 5
 בכל השנה כולה.

(71) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ועוד. – ולהעיר שגם בזה מרומז 1
 הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא, שמבבל (גלות) עלו עמהם 2
 שמות החדשים (החל משמו של ראש חדשים, חודש של גאולה). 3

(72) ראה לעיל הערה 34. 1
 להעיר, שה"ספר (תורה) .. בפני עצמו" ד"ויהי בנסוע" 2
 הארון" (כנ"ל ס"ג) נעשה ע"י "סימניות מלמעלה למטה" שהם 3
 "כמין נו"ן הורבין", "כי הנו"ן .. מורה על הנפילה, וע"כ הם 4
 הפוכים שיתהפך הנפילה לטוב" (תדא"ג מהרש"א שבת שם). 5
 וראה הערה 75.

(74) עמוס ה, ב. 1
 (75) ויומתק יותר ש"ניסן" מתחיל בנו"ן כפופה ומסיים בנו"ן 2
 פשוטה – ע"ד המבואר בשל"ה (מס' תענית רו, א-ב) בענין י"א 3
 פסוקים שמתחילים בנו"ן כפופה ומסיימים בנו"ן פשוטה, שנו"ן 4
 כפופה הו"ע הנפילה, ונו"ן פשוטה הו"ע הקימה (ע"ד מ"ש סומך 5
 נופלים**), ע"י נו"ן שערי בינה (וראה ספר הליקוטים (דא"ח 6
 להצ"צ) ערך אותיות ע' תתנו"ט). ויש לומר, שב' הנונין (כפופה 7
 ופשוטה, כב"ניסן") ב"א פסוקים, רומז לבחי' "תצא עשר" 8
 שלמעלה מעשר ספירות, "אנת הוא חד ולא בחושבן" (ראה 9
 בארוכה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 389. וש"נ), שעל ידו נעשית 10
 ההפיכה מנפילה (גלות) לקימה (גאולה).

(76) להעיר ממארו"ל (יל"ש ר"פ לך לך – מפדר"א פמ"ח) 1
 "חמש אותיות נכפלו (וביניהם נו"ן, כפופה ופשוטה) וכולן לשון 2
 גאולה" (ראה ספר הליקוטים שם ע' תתנה).

(*) להעיר שבתיבת "בנסוע" יש אותיות "נס" (ראה שוה"ג להערה 57). 1
 (**) להעיר ש"נס הוא ב' אותיות נ' ס, נ' מורה על נפילה וס' מורה על 2
 סמיכה ועוד מהנפילה" (לקוטי לוי"צ לזח"א ע' קפא. וראה תורת מנחם 3
 – תפארת לוי"צ בראשית אות סו).

(77) בא יב, כ.

(78) ראה ברכות יז, א ובפרש"י. ר"ה ג, סע"ב ובפרש"י. 1
 לקו"ת צו יג, ג. ובכ"מ.

(79) שמזה למדו "פרט למעשר שני וחלות תודה" שאינם 1
 ראויים ליאכל בכל מושבותיכם, אלא בירושלים (מכילתא ופרש"י 2
 עה"פ).

(80) לקו"ת פ' ראה כט, ד. ובכ"מ.

(81) זכרי' יג, ב.

(82) פרש"י עה"פ.

(83) ולהעיר מה"סדר קרבן פסח" (שאומרים במקום הקרבת 1
 הפסח שדיניו נתבארו בפרשת החודש) שסימו וחותרם בענין 2
 שהוא היפך הטוב ("ואם הפסח נמצא טריפה כו'") – דיש לומר 3
 שבזה מרומזת השלימות אתהפכא חשוכא לנהורא (וראה בארוכה 4
 לקו"ש ערב פסח תשמ"ט).

(84) חולין ס, ב.

(85) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך. ועוד.

(86) יומא פו, ב.

(87) ראה תניא פ"ז. ובכ"מ.

(88) ישע"י ל, כו.

(89) ולהעיר מה"ש בהפטורה דפרשת ויקרא – "מחיתי כעב 1
 פשעך וכענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך" (ישע"י מד, כב).

(90) ראה לקו"ש ח"ז ע' 24 ואילך.

רשב"ג, מ"מ, נוסף לכך שבנוגע לכל הפלוגות 34
אמרו חז"ל ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים" 101 (גם) 35
הדעה שאין הלכה כמותה), ובפרט בנוגע לעבודה 36
הרוחנית בנפש האדם שיכולים וצריכים ללמוד 37
ולקיים ההוראה גם מהדעות שבמעשה בפועל אין 38
הלכה כמותם 102, יש לומר שבנדו"ד יכולים לקיים 39
ב' הדעות גם במעשה בפועל. 40

ובפשטות – שהתחלת הלימוד בהלכות החג 41
היא שלושים יום לפני החג, וכשמתקרבם יותר 42
לחג, "שתי שבתות" לפני החג, צריכים להוסיף 43
בלימוד הלכות החג באופן נעלה יותר, הן בכמות 44
הזמן והן באיכות הלימוד. 45

ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר בהמשך 46
דברי הגמרא 99 "טעמא דרשב"ג .. משה רבינו 47
עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח, שנאמר 48
החודש הזה לכם ראש חדשים" 103 – שבוה מרומז 49
שהענין ד'החודש הזה לכם ראש חדשים" (הנהגה 50
נסית) מהוה נתינת כח להוספה בלימוד הלכות 51
הפסח 104 מר"ח ניסן ("שתי שבתות") באופן נעלה 52
יותר 105 מהתחלת הלימוד שלושים יום לפני החג, 53
ע"ד ובדוגמת ההוספה דהנהגה נסית בר"ח ניסן 54
לגבי הנהגה טבעית שלפנ"ז 106. 55

ט. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ללימוד 56
הלכות הפסח, כן הוא גם בנוגע לנתינת חטים 57
לפסח וכל צרכי הפסח להנצרכים 107 – שהתחלת 58
ההתעסקות בנתינת צרכי החג היא שלושים יום 59
לפני החג, ו"שתי שבתות" לפני החג (מר"ח ניסן) 60
צריכים להוסיף עוד יותר, ובהתאם להנתינת 61
כח דר"ח ניסן – באופן של הנהגה נסית, יותר 62
מטבעו ורגילותו. 63

1 במ"ש 63 "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח גו",
2 כידוע ש"מלח" "ממרק ומבשם מרירו
3 לאטעמא" 91, שזהו"ע אתהפכא חשוכא לנהורא.

4 וכן בהפטורה דפרשת החודש (סיום וחותם
5 הקריאה בכל השלשה ספרים) – שנוסף לכך שבאה
6 לאחרי ההפטורה דפרשת פרה (אף שפרשת
7 החודש, ר"ח ניסן, קודמת לשריפת הפרה (בשני
8 בניסן)) כדי "להזהיר את ישראל לטהר שיעשו
9 פסחיהן בטהרה" 92, מדובר בהפטורה עצמה אודות
10 ענין הכפרה, "הוא (הנשיא) יעשה את החטאת גו'
11 לכפר בעד בית ישראל" 93, "וחטאת את המקדש ..
12 וכפרתם את הבית" 94.

13 ולאחרי ההפטורה דפרשת החודש מוסיפים
14 (בשבת ר"ח ניסן) פסוק (ראשון ו)אחרון מהפטורת
15 שבת ר"ח, הפסוק האחרון בספר ישעי', שבו
16 מדובר בענין בלתי־רצוי ("והיו דראון לכל בשר"),
17 אלא שלהיותו סיום וחותם ("הכל הולך אחר
18 החיתום" 95) ספר ישעי' (מלשון ישועה 96) ש"כולי'
19 נחמתא" 97, עכצ"ל, שרומז על השלימות דאתהפכא
20 חשוכא לנהורא, ומודגש בגילוי בהסיום בדבר טוב
21 הנראה והנגלה עי"ז שחוזרים וכופלים הפסוק
22 שלפניו 98, "והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת
23 בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'".

24 ח. ע"פ האמור לעיל שבהוצאת ג' ספרי תורה
25 בשבת ר"ח ניסן נעשית "חזקה" על כללות העבודה
26 באופן של הנהגה נסית (למעלה מהטבע והרגילות)
27 – יש לבאר ב' הדעות בלימוד הלכות הפסח קודם
28 הפסח, "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם
29 הפסח שלושים יום, ר' שמעון בן גמליאל אומר
30 שתי שבתות" 99.

31 ובהקדמה:

32 אף שההלכה היא ש"שואלין ודורשין בהלכות
33 הפסח קודם הפסח שלושים יום" 100, דלא כדעת

101 עירובין יג, ב. וי"נ.
102 ראה (לדוגמא) לקו"ת נציבים מה, סע"א (בענין שופר
יעל פשוט). לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שה (בענין שמינית
שבשמינית). ועוד.
103 ולהעיר, שענין זה מודגש ביותר בקריאת פרשת החודש
בשבת שבו חל ר"ח ניסן.
104 והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: לידע את
המעשה אשר יעשון – "עשה טוב", ואלה אשר לא תעשינה –
"סור מרע".
105 "מזהיר על הפסח" – גם מלשון זוהר ואור.
106 כולל גם בפורים – ש"מפורים ואילך ידרשו הלכות
פסח" (שו"ע אדה"ז שם) – שאפילו הנס שבו מלובש בטבע.
107 שו"ע אדה"ז שם ס"ה.

91 זח"א רמא, ב. וראה בארוכה לקו"ת פרשתנו ג, סע"ד
ואילך.
92 פרש"י מגילה כט, א (ד"ה פרה אדומה).
93 יחזקאל מה, יז.
94 שם, יח"כ.
95 ברכות יב, א.
96 פרש"י ומצוד' ישעי' מט, א. זח"ב קעט, סע"ב.
97 ב"ב יד, ב.
98 ראה פרש"י סוף איכה.
99 פסחים ו, סע"א ואילך. וי"נ.
100 טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תכט.

1 ובפרטיות יותר:

2 גם לאחר ההתעסקות משך זמן בנתינת צרכי
3 החג, צריך כאו"א לחזור ולהתבונן ולעשות
4 חשבון-צדק האם נתינת צרכי החג היתה באופן
5 המתאים, "כדבעי לך" למהו"י¹⁰⁸, או שיש מקום
6 וצורך להוסיף בזה עוד יותר.

7 ונוסף לזה, גם לאחר נתינת צרכי החג "כדבעי
8 לך" למהו"י, מעשר, ועד לחומש (מצוה מן
9 המובחר¹⁰⁹) – צריך לעשות חשבון שלפי-ערך
10 ההוספה בברכתו של הקב"ה בימים שבינתיים, גדל
11 גם הסכום דמעשר או חומש, ובמילא, צריך
12 להוסיף יותר בנתינת צרכי החג. ויתירה מזה: ע"פ
13 מארז"ל¹¹⁰ "עשר בשביל שתתעשר" – יכול וצריך
14 להוסיף בנתינת צרכי החג (נוסף על המעשר
15 והחומש) עוד לפני ההוספה בברכתו של הקב"ה,
16 וככל שירבה להוסיף בנתינת צרכי החג, תגדל יותר
17 ברכתו של הקב"ה בעשירות מופלגה (כמדובר
18 בארוכה לפנ"ז¹¹¹).

19 וכל זה – גם בימים שלפנ"ז ר"ח ניסן; ועאכו"כ
20 מר"ח ניסן¹¹², שאז נעשה החידוש בעבודה באופן
21 של הנהגה נסית – צריך להוסיף בנתינת צרכי החג
22 יותר מטבעו ורגילותו¹¹³ (כולל גם טבע ורגילות
23 דקדושה)¹¹⁴, כלומר, ליתן יותר ממעשר ויותר
24 מחומש, ועד – בלי גבול¹¹⁵.

(108) ראה כתובות סז, רע"א.

(109) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה. טושו"ע יו"ד ר"ס
רמט.

(110) שבת קיט, א. ושי"ב.

(111) שיחת יום ג', כ"ו אדר – למשתתפים בקרן לטובת
"מחנה ישראל".

(112) ובהדגשה יתירה בר"ח ניסן שחל בשבת, החיבור דשבת
ור"ח, חמה ולבנה (כנ"ל ס"ו) – שנוסף לכך שעבודת כאו"א
מישראל היא בבחינת מקבל, "לבנה", מודגשת גם עבודתו
בבחינת משפיע, "חמה", וכנוד"ד, ע"י השתדלותו בנתינת צרכי
החג.

(113) והוספה זו היא בב' הקוין שבכללות העבודה: קיום
מצות הצדקה – עשה טוב, והאכתפא לשנות טבעו ורגילותו –
(ע"ד) סור מרע (וראה הערה הבאה).

(114) ועד שגם יד שמואל (גבורה וצמצום), יד כהה (כמ"ש
בתפילין "ידכה" בכ"ף כפופה), נותנת צדקה באופן של הרחבה,
כמו יד ימין ("ידך" בכ"ף פשוטה, שמורה על גודל ההמשכה
והשפעה למטה, שמהפכת הכ"ף כפופה*).
(115) ראה תניא אגה"ת פ"ג (צג, א). אגה"ק סוסי"י (קטו,
סע"ב ואילך). נתי' בארוכה בלקו"ש כח"ז ע' 217 ואילך.

(*) ע"ד הפיכת הנו"ן כפופה ע"י הנו"ן פשוטה שב"ניסן", כנ"ל הערה
75.

25 ויש להוסיף, שע"פ האמור לעיל (ס"ה)
26 שב"ה החודש הזה לכם" מודגשת "מצוה ראשונה
27 שנצטוו בה ישראל", ה"ז קשור במיוחד עם מצות
28 הצדקה (נתינת צרכי החג להזקוקים), ש"שקולה
29 כנגד (וכוללת) כל המצוות¹¹⁶, ו"בכל תלמוד
30 ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם מפני שהיא
31 עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"¹¹⁷ – ע"ד
32 ובדוגמת "החודש הזה לכם", "מצוה ראשונה (גם)
33 מלשון "ראש", שכולל כל האברים, מצוות, "אברין
34 דמלכא"¹¹⁸) שנצטוו בה ישראל", ולא עוד אלא
35 שעל ידה ניתוסף גם בלימוד התורה¹¹⁹ (ובפרט
36 לימוד שהזמ"ג – הלכות הפסח), כיון שע"י
37 הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים
38 ככה¹²⁰.

39 י. ויש לומר, שההוספה בכללות העבודה באופן
40 של הנהגה נסית בר"ח ניסן קשורה גם עם הנשיא
41 שהקריב בו ביום – "ויהי המקריב ביום הראשון
42 את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה"¹²¹:

43 הטעם שבקרבנו של נחשון נאמר "למטה
44 יהודה", ולא "נשיא (לבני) יהודה", כבשאר
45 השבטים, הוא, כדי להדגיש שהקריב ראשון לא רק
46 בגלל היותו נשיא דשבט יהודה, אלא מפני מעלת
47 עצמו¹²², כמודגש בשמו – "למה נקרא שמו
48 נחשון, על שם שירד תחילה לנחשול שבים"¹²³,
49 מעלת המסירת נפשו¹²⁴, שזוהי העבודה ד"בכל
50 מאדך"¹²⁵, למעלה ממדידה והגבלה, הנהגה נסית.

51 וענין זה מודגש במיוחד בנתינת הצדקה באופן
52 שלמעלה ממדידה והגבלה, כדרשת חז"ל¹²⁶ "בכל
53 מאדך, בכל ממונך" – כמרומו בשם (נחשון בן)

(116) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(117) תניא פל"ז (קמח, ב).

(118) ראה תקו"ד ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג.
ועוד.

(119) וע"ד מ"ש (ישעי' סג, א) "אני מדבר בצדקה", ש"ע"י
צדקה וגמ"ח שהאדם עושה נמשך להיות בעסק תורתו בחי' אני
מדבר", שזוה"ע ד"ויקרא אל משה", "אני הוא הקורא אני הוא
המדבר" (לקו"ת פרשתנו ב, ב).

(120) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת בראשית (כרך ו)
תתרכו, ב.

(121) נשא ז, יב.

(122) ראה אוה"ח עה"פ.

(123) במדבר"ר פי"ג, ז.

(124) ושייך גם למטה יהודה – ענין ההודאה והביטול.

(125) ואתחנן ו, ה.

(126) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ.

סוער¹³⁷, "נחשול שבים"¹³⁸ ("און וויפל איז אַ
שיעור דערצו"?...), מתהפך לים הגאולה —
"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹³⁹.
יא. ויה"ר שההחלטה טובה שקיבל ויקבל
כאו"א בשבת ר"ח ניסן להוסיף בכל עניני העבודה,
כולל ובמיוחד בעניני חג הפסח (שתי שבתות לפני
הפסח), בלימוד הלכות הפסח ונתינת צרכי הפסח
לכל הזקוקים, באופן של הנהגה נסית — תמהר
ותזרז ותביא תיכף ומיד את השכר דהנהגה הנסית ע"י
הקב"ה, החל מהנס העיקרי דגאולה האמיתית
והשלימה, שאז יקיימו כל בני"ה הלכות הפסח
בשלימותן¹⁴⁰, החל מהקרכת קרבן פסח ב"ד
בניסן, ואכילתו בליל ט"ו ניסן, באופן ד"כולנו
מסובין", שכל בני"ה מסובין (דרך חירות¹⁴¹) על
שולחנו של אביהם המלך¹⁴², מלך מלכי המלכים
הקב"ה, בעיר הבירה, ירושלים עיר הקודש,
ובהיכל המלך, ביהמ"ק השלישי.
ועוד והוא העיקר — שהגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו באה תיכף ומיד, ביום
הש"ק פרשת ויקרא. ר"ח ניסן, שנת ה'תנש"א, ה' תהא שנת
ארננו נפלאות:
יום הש"ק — מעין ודוגמא והכנה ל"יום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹⁴³ (כמ"ש בברכת
המזון דסעודות יום השבת),

עמינדב, מלשון נדיבות, "נדבה רוחו"¹²⁷, "ידבנו
לבו"¹²⁸, "כל נדיב לבו יביאה"¹²⁹ (שהנדיבות
נמשכת ובאה במעשה בפועל), ועד לנדיבות שאין
למעלה ממנה (שהרי אם יש נדיבות למעלה ממנה,
אינה נדיבות בשלימותה), למעלה ממדידה והגבלה
— באופן של הנהגה נסית.
ולזה עיר גם משלימות העבודה בר"ח ניסן
(הנהגה נסית) אצל "נדב"¹³⁰ ואביהוא "כנ"ל ס"ו).
ויש לומר (בהפירוש ד"נדב ואביהוא" בעבודת
כאו"א מישראל), ש"הוא" ד"אביהוא" קאי על
"נדב" שלפניו, היינו, ש"נדב" (ענין הנדיבות) הוא
ה"אב" ("אבי") שממנו באים כל עניני העבודה
באופן של הנהגה נסית].
ויש להוסיף, שהנהגה נסית ד"המקריב ביום
הראשון .. נחשון בן עמינדב למטה יהודה" היא
גם בביטול והפיכת הענינים הבלתי-רצויים¹³¹ —
שע"י המסירת-נפש "שירד תחילה לנחשול שבים",
נתבטל ה"נחשול שבים", ועד שנקרע הים, היינו,
שנתבטל ההעלם וההסתרה ד"ים" (שלא יתגלה הכח
האלקי שבנבראים, אלא יהי' באופן ד"טובעו בים
סוף"), ולא עוד אלא שמתהפך לקדושה, ים
שלמעלה מיבשה, הגילוי דבחי' עלמא דאתכסיא
(ים) שלמעלה מעלמא דאתגליא (יבשה)¹³²,
שע"י נשלם הענין דיציאת מצרים¹³³, יציאה מכל
המצרים והגבולים.

ועד"ז בנוגע לענין הצדקה (ענינו של "נדב",
נדיבות לב) — "כפר לצדקה"¹³⁴, מלשון כפרה¹³⁵,
שע"י מתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, ועד
שמתהפכים לטוב, ועוד ועיקר — גדולה צדקה
שמקרכת את הגאולה¹³⁶, ביטול הגלות, ועד
להפיכתו לגאולה, שים הגלות שנמשל לים

(127) ויקהל לה, כא. וראה רמב"ם סוף ה' שמיטה ויובל.

(128) תרומה כה, ב.

(129) ויקהל לה, ה.

(130) להעיר ש"נפשו (של נדב) היתה משרש זקנו, עמינדב
אבי אלישבע אמו, ולקח ממנו שלשה אותיותי האחרונות, והם
נדב" (שער הגלגולים הקדמה ל"ג).

(131) ראה לעיל ס"ז.

(132) ראה תו"א בשלח סב, א ואילך. ובכ"מ.

(133) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 34. וש"נ.

(134) פרש"י ב"ב יו"ד, ב (ד"ה א"ל בבי תשא).

(135) ועד לשלימות הכפרה — כמ"ש בפרשתנו (א, ד) "ונרצה
לו לכפר עלינו", ש"אין זו כפרת נפשו, אלא לכפר לפני ה', להיות
נחת רוח לקונו" (תניא אגה"ת פ"ב).

(136) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(137) ראה תו"א ר"פ נח. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג ואילך.
וש"נ.

(138) וההגנה מזה (בזמן הגלות) נעשית ע"י התומ"צ (ראה
אבות פ"ד מ"א. סוטה כא, א), ובמיוחד ע"י הצדקה (כללות כל
המצוות) — כמרומו ב"כפר לצדקה", ש"כפר" בגימטריא שלש
מאות, שרומז על "שלש מאות אמה" אורך התיבה * (נח ו,
ט), שעל ידה היתה ההגנה דנח מפני מי המבול.

(139) ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".
(140) ועפ"י י"ל שהגאולה אינה בתורת "שכר" על עבודת

בני"ה בהכנות לחג הפסח (לימוד ההלכות ונתינת צרכי החג), אלא
דבר המוכרח לקיום ציווי הקב"ה בתורה להקריב הפסח.

(141) רמב"ם ה' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. שו"ע אדה"ז אר"ה
סתע"ב ס"ז.

(142) ראה ברכות ג, סע"א.

(143) תמיד בסופה.

(*) ר"ת "אלקינו מלך העולם" (לקו"ש ח"א ע' 10. ועוד). שרומז על
המשכת וגילוי האל"ף, אלופו של עולם, שני"ז נעשה מ"גולה" "גאולה"
(ראה יק"ד פנ"ב, לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ).

(**) ושאר מדותי, "חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה" —
יש לומר, ש"חמישים" רומז על הנו"ן דניסן (נו"ן ארוכה שמהפכת הנו"ן
כפופה, כנ"ל הערה 67), ו"שלושים" רומז על ההכנה ד"שלושים יום
לפני הפסח" — ענין הגאולה. ועצ"נ.

יגלה ויבוא מן השמים, שנאמר¹⁵⁶ מקדש אדני²⁵
 כוננו ידיך¹⁵⁷), בגאולה השלישית, עלי¹⁵⁸ נאמר²⁶
 "ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו".²⁷
 ובלשון הכתוב בסיום וחותרם הפטורה: "והי'²⁸
 מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו (החל²⁹
 משבת ר"ח זה¹⁵⁹) יבוא כל בשר להשתחוות לפני³⁰
 אמר ה'", בבית המקדש השלישי (השלימות³¹
 ד"אוהל מועד"), שחנכתו תהי' בר"ח ניסן, כמ"ש³²
 בהפטורה "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר³³
 וחטאת את המקדש", וממשיך לבאר פרטי הענינים³⁴
 ד"חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית³⁵
 שלישי¹⁶⁰".³⁶
 ובדרך ממילא, בבוא י"ד ניסן, נהי' כולנו³⁷
 (בתוככי כל בני", וכל בני שבכל הדורות)³⁸
 בביהמ"ק השלישי, "שמחים¹⁶¹ בבנין עירך ושרים³⁹
 בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר⁴⁰
 יגיע דמם על קיר מזבחך¹⁶² לרצון, ונודה לך שיר⁴¹
 חדש¹⁶³ על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ברוך אתה⁴²
 ה' גאל ישראל¹⁶⁴".⁴³

1 פרשת ויקרא, "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו
 2 מאוהל מועד" – ששלימותו תהי' בבית המקדש
 3 השלישי, שהוא גם משולש ("חזקה") כיון שכולל
 4 גם בית ראשון ובית שני¹⁴⁴,
 5 ר"ח ניסן – "ראש חודש", שענינו חידוש
 6 הלבנה, ודוגמתו בישראל (שדומין וללבנה ומונין
 7 ללבנה¹⁴⁵) "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁴⁶,
 8 ו("ר"ח) "ניסן", ("ראש) חודש של גאולה", "בניסן
 9 נגאלו ובניסן עתידין להגאל"¹⁴⁷,
 10 שנת ה'תנש"א – "תנשא" בה"א הידיעה, "תנשא
 11 מלכותו"¹⁴⁸ ד"דוד עבדי נשיא להם לעולם"¹⁴⁹,
 12 דוד מלכא משיחא¹⁵⁰,
 13 ה' תהא שנת אראנו נפלאות – "כימי צאתך מארץ
 14 מצרים אראנו נפלאות"¹⁵¹, ובאופן ש"בהווייתה
 15 תהא"¹⁵², בכל התוקף והנצחיות, גאולה שאין
 16 אחרי' גלות¹⁵³.
 17 ובכל זה נעשה התוקף ד"חזקה" ע"י הוצאת
 18 שלשה ספרי תורה והקריאה בשלשת הספרים
 19 וההפטורה על שלשתם בענינים הקשורים עם
 20 הגאולה – שנעשה התוקף ד"חזקה" ע"י פס"ד
 21 התורה (ג' ס"ת), שבסמיכות זמן להוצאת השלשה
 22 ספרי תורה (לפני הוצאת הספר תורה בזמן
 23 המנחה¹⁵⁴) מתגלה הארון ("ויהי בנסוע הארון")
 24 והס"ת בביהמ"ק השלישי (ש"בנוי¹⁵⁵ ומשוכלל
 144 ראה זח"ג רכא, א.
 145 ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
 ואילך. ועוד.
 146 נוסח ברכת "קידוש לבנה" (סנהדרין מב, א).
 147 ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.
 148 בלק כד, ז ובפרש"י.
 149 יחזקאל לז, כה.
 150 משבט יהודה, שהנשיא שלו (נחשון בן עמינדב) הקריב
 קרבנו בר"ח ניסן "על שלשלת המלוכה", החל מהמלכות דיהודה
 (שהמליכו אביו על אחיו), והמשכה ע"י מלכי בית דוד שעמדו
 ממנו, עד למלך המשיח (ראה במדב"ר פ"ג, יד).
 151 מיכה ז, טו.
 152 ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. שם יז, רע"ב. בכורות
 ד, ב. ובכ"מ.
 153 מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב.
 154 וכמרומו גם בהפרשה שמתחילין לקרוא בזמן המנחה
 – פרשת צו – "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" (פרש"י
 ר"פ צו).
 155 פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(156) בשלח טו, יז.
 (157) ועד"ז בנוגע לפעולתם של ישראל (גם) בבנין ביהמ"ק
 השלישי – "מעשה ידינו (בשתי ידים) כוננהו".
 (158) הושע ו, ב.
 (159) ראה יל"ש ישעי' בסופו (רמז תקג): "הרי שחל ר"ח
 להיות בשבת... באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח".
 (160) רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד.
 (161) נוסח ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ (מפסחים שם).
 (162) כלשון הכתוב בפרשתנו (א, טו) "ונמצה דמו על קיר
 המזבח".
 (163) ראה של"ה שבעה ערה 75: "נו"ן כפופה... שירה חדשה
 הנקבה, ונו"ן פשוטה שיר חדש".
 (164) לשון עבר דייקא, כיון שהברכה היא על הגאולה
 ממצרים ("אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים"). – ויש לומר,
 שכיון שחתימת הברכה באה לאחר ובסמיכות ממש להבקשה על
 הגאולה העתידה, ה"ה כוללת גם הגאולה העתידה כפי שנעשית
 (לא בלשון עתיד, ולא רק בלשון הווה, "וגאל ישראל", אלא גם)
 בלשון עבר, "גאל ישראל", כיון שהיתה כבר ברגע שלפנ"ז.
 * ואולי י"ל שמרומו גם בפתיחת הברכה (שהיא מעין החתימה)
 "אשר גאלנו" – שרומו גם להגאולה העתידה (שבהמשך הברכה) כפי
 שהיא בלשון עבר. ועפ"י יומתק הקדימה ד"אשר גאלנו" לפני "וגאל
 את אבותינו" – שהקריבה אלינו "גאלנו" היא (לא רק בגלל שאנו
 מרגישים ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו כ'
 משועבדים היינו", אלא גם ובעיקר מפני שקאי (גם) על גאולה
 העתידה (כפי שהיא בלשון עבר) שתהי' לנו ("גאלנו"), ולאח"י (ועי"ז)
 גם "לאבותינו".

לקוטי-שיחות פרשת תזריע – החודש כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

המלכים הקדוש-ברוך-הוא וגאלם¹¹ – וזהו תוכנו של
"החודש", חודש ניסן, "חודש הגאולה".

לא כן תוכנה של "תזריע" (לשון נקבה – כמו
שכתוב לפני כן בפסוק "אשה כי") הוא – כפירוש¹²
אדמו"ר הזקן על המאמר¹³ "איש מזריע תחלה יולדת
נקבה, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר", ש"איש"
ו"אשה" הם רמז על הקדוש-ברוך-הוא וכנסת ישראל;
וכאשר "איש מזריע תחלה" – הקדוש-ברוך-הוא הוא
המעורר "תחלה" את ישראל לעבודת ה', אזי "יולדת
נקבה" – העבודה אינה בת קיימא¹⁴ (בדוגמת נשים
שדעתן¹⁵ קלה¹⁶). אך כאשר "אשה מזרעת תחלה" –
העבודה מתחילה באתערותא דלתתא, אזי "יולדת
זכר", היינו שהעבודה היא בת קיימא¹³;
ולפי זה, תוכן פרשת "אשה כי" תזריע מורה על
עבודת האדם שמצד אתערותא דלתתא דוקא (שלא
כ"החודש" שבא מלמעלה).

ב.

פירוש על דרך הפשט ועל דרך המדרש לפסוק
"החודש..."

על הפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון
הוא לכם לחדשי השנה" ישנם כמה פירושים, ומהם:
(א) על דרך הפשט – האבן עזרא¹⁷ מסביר את

א.

"תזריע" ו"החודש" – ענינים הפכיים

1 שבת פרשת "החודש" חלה לפעמים (כבשנה זו)
2 בשבת פרשת תזריע. כל עניני התורה מדויקים הם,
3 ולכן, עובדה זו עצמה ששתי הפרשיות באות יחדיו,
4 מוכיחה, שיש נקודה משותפת ביניהם (שהרי לולא כן,
5 לא היתה "תורת אמת" מחברת ביניהם).

6 אולם בהשקפה ראשונה נדמה, שלא רק שאין
7 ביניהם נקודה משותפת, אלא אדרבה, הם ענינים
8 הפכיים¹ זה מזה:

9 פרשת "החודש" נקראת על שם הפסוק² "החודש
10 הזה לכם ראש חדשים גו'" – חודש ניסן, שענינו הוא
11 חודש הגאולה³ כפי שהיא באה מלמעלה לגמרי.
12 כדרשת רז"ל⁴, שעל כך נסוב הפסוק קול דודי הנה זה
13 בא, ויתירה מזו, הוא בא באופן של מדלג (דילג על
14 הקץ⁵) "באתערותא דלעילא"⁶;

15 ולכן נקראת הפרשה כולה פרשת "החודש", למרות
16 שרק פסוק אחד ממנה (בתחילתה) עוסק בענין
17 "החודש", ואילו הפסוקים האחרים עוסקים בדיני קרבן
18 פסח וכו'⁷ – כיון שהיא הנותנת: קרבן פסח הוא על
19 שם "פסח" ה' גו"⁸, שמורה על הגאולה שמגיעה
20 בדילוג¹⁰ – מלמעלה לגמרי – "נגלה עליהם מלך מלכי

(1) אף שג"ז שייכות היא – וע"ד מ"ע ומל"ת במצות. חיבור תחתון
ועליון (תנחומא וארא טו. שמור"ר פי"ב, ג. וראה לקו"ת (ראה כו, ד
ואילך) ובכ"מ, שחיבור הנ"ל אפ"ל בב' אופנים, שהעליון ירד כו' או
שהתחתון יעלה כו') וכהנה רבות.

(2) בא יב, ב.

(3) שמור"ר פט"ו, יא (נעתק לקמן בפנים סעיף ב').

(4) מכילתא בא יב, יא. שם, יג. פסיקתא רבתי פ' החודש ד'. שהש"ר
עה"פ (ב, ח).

(5) פס"ר שם. שהש"ר שם (א).

(6) כידוע בענין פלוגתת ר"א ור"י (ר"ה יא, רע"א) אם בתשרי עתידין
ליגאל או בניסן – דאזלי בזה לשיטתיהו בפלוגתתם (סנהדרין צז, ב) אם
הגאולה תבוא ע"י תשובה או "לא בתשובה כו" * – ד"ה החודש הזה
באוה"ת בא (ע' רס. ע' רעא). תרג"ד (קה"ת תשכ"ג) פ"ז. לקו"ש
[המתורגם] ח"א ע' 222. ועיינ"כ ס' השיחות תש"ע ע' 177. ועוד.

(7) ובפרש"י מגילה (כט, א ד"ה ברביעית) משמע, שטעם קריאת פ'
החודש הוא (רק) מפני דיני פסח שבה.

(8) בא שם, כג.

(9) פרש"י בא שם, יא. וראה בא שם, כז.
(10) ד"קרוי פסח על שם הדלוג כו' – פרש"י כא הנ"ל. ועד"ז
בפרש"י שם, יג.

(11) נוסח ההגדה. וראה לקו"ת שה"ש טו, א"ב. דרושי פסח בכ"מ.

(12) לקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש. ויקרא ד"ה אדם כי יקריב
ספ"א. שה"ש ד"ה להבין ענין הטעם כו' פ"א. ועוד.

(13) ברכות ס, א. וש"נ (הובא בפרש"י עה"ת ויגש מו, טו).

(14) כ"ה בלקו"ת ויקרא שם. ובלקו"ת פרשתנו ושה"ש שם: "יולדת
נקבה" – אהבה וזוטא, "יולדת זכר" – אהבה רבה.

(15) שבת לג, ב. קידושין פ, ב.

(16) כ"ה בכ"מ * * * (שהרי "דעתן" ל' יחיד). – וראה בע"ח ש' הכללים
פ"ז: ז"ס דעתן של נשים קלה פ"י קל ה' כי ה"ג כו'. [ועד"ז בכ"מ
בכתהאריז"ל. וראה ל"ת להאריז"ל תהלים כה. ע"ח ש' לידת המוחין
ספ"ב בהגהות סק"א (וורשא, תרנ"א). קה"י מע' קלה ומע' קלע. ואכ"מ].
אבל בכ"מ הגירסא "קלות".

(17) עה"פ. וראה ד"ה החודש תרנ"ד פ"ו.

(* ובאו"א קצת (אבל רק לגירסת הבבלי): אם ע"י תשובת בני מעצמם או "הקב"ה ממעיד להן מלך כו' וישראל עושין תשובה" (ראה ד"ה החודש תרנ"ד שם. לקו"ש
[המתורגם] ח"ד ע' 274. חז"ב ע' 143).

(** וכן הוא ברש"י קדושין שם (שלא שלטו בזה כ"כ ידים). אבל ראה רש"י ד"ה ואיכא (ע"ז יח, ב).

הטבע – שהקדוש־ברוך־הוא מנהיג למען ישראל 29
 ("יעקב ובניו"), וה"ראש" של הנהגה זו הוא "החודש" 30
 הזה לכם – חודש ניסן. 31

ג.

הקשר בין הפירושים

כל פירושי רז"ל על אותו פסוק או ענין, קשורים 32
 ביניהם²⁷. כך הוא גם בענינינו: שני ענינים הנ"ל 33
 (החילוק בין שנת החמה ושנת הלבנה, והחילוק בין 34
 הנהגה טבעית והנהגה נסית – שהם הפכים) קשורים 35
 זה עם זה: 36

הנהגת הטבע היא ההנהגה של "לא ישבותו"²⁸ – 37
 תמידית ללא שינויים²⁹, זאת בדומה לאור (ומהלך) 38
 השמש שאין בו שינויים (שזהו כעין הפירוש ב"שנה" 39
 – מלשון "משנה": זהו אותו מהלך השמש שחוזר על 40
 עצמו שוב³⁰); 41

ואילו ההנהגה הנסית היא ענין של חידוש, 42
 שלפעמים הקדוש־ברוך־הוא משדר את הנהגת הטבע²⁶ 43
 לזמן מה³¹; זאת בדומה ללבנה שהאור שלה משתנה 44
 מיום ליום ומתחדש כל חודש (חודש מלשון חידוש³²). 45

ד.

התכללות נס בטבע

אבל צריך להבין: 46
 (א) בפסוק כתובים שני ענינים³³: (א) "החודש הזה 47
 לכם ראש חדשים", (ב) "ראשון הוא לכם לחדשי 48
 השנה", שחודש ניסן הוא לא רק "ראש חדשים", אלא 49
 גם "ראשון גוי לחדשי השנה"³⁴. ואינו מובן: מאחר 50
 שמדובר כאן על ענין "החודש" שקשור עם הלבנה, 51

ענינם של "חודש" ו"שנה": מבחינת מהלך הלבנה לא 1
 קיים המושג "שנה" – "אין ללבנה שנה כלל" – כיון 2
 שבסיבוב הלבנה ניכרת רק החלוקה לחדשים (כל 3
 חודש, שהוא "כ"ט יום וחצי, וב' ידות שעה וע"ג 4
 חלקים"¹⁸, נשלם סיבוב מלא של הלבנה (גם בנוגע 5
 למצב החמה ביחס לארץ¹⁹) ומגיע מולד הלבנה 6
 (מחדש), אולם אין במהלך הלבנה שום פרט המבדיל 7
 בין שנה לחברתה; 8

לאידך גיסא, מבחינת השמש, לא קיים סוג הזמן 9
 של חדשים – "אין לשמש חודש כלל" – הסיבוב 10
 (השנתי) של השמש הוא של ש"ה יום ושש שעות²⁰ 11
 בערך²¹, וסיבובה הוא באופן שממנו נוצרים ארבעת 12
 תקופות השנה, אבל אין במהלכה שום פרט שעל פיו 13
 יוכלו להיווצר הגבולות של חדשים. 14

והפסוק "החודש הזה לכם ראש חדשים גוי" עוסק 15
 במנין החדשים – השייך לשנת לבנה (וכמאמר חז"ל²² 16
 "ישראל מונין ללבנה") – המתחיל מהחודש הראשון, 17
 חודש ניסן²³ [משא"כ ר"ה לשנים (השייך לשמש) הוא 18
 מתשרי²⁴]. 19

(ב) על דרך המדרש – על הפסוק "החודש הזה לכם 20
 גוי" אומרים חז"ל²⁵: "משבחר הקדוש־ברוך־הוא 21
 בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב 22
 ובניו קבע בו ראש חודש של גאולה". מסביר בעל 23
 העקידה²⁶ את החילוק בין "בחר הקדוש־ברוך־הוא 24
 בעולמו" ל"בחר ביעקב ובניו": "בחר הקדוש־ברוך־ 25
 הוא בעולמו" היינו ההנהגה הטבעית שנקבעה 26
 בבריאה, וה"ראש" של הנהגה זו הוא חודש תשרי; 27
 "בחר ביעקב ובניו" היינו ההנהגה הנסית – שידוד 28

(18) לשון הראב"ע שם. מר"ה כה, א. רמב"ם הל' קדה"ח פ"ו ה"ג.
 וראה בכ"ז ג"כ – פדר"א פ"ז ובהרד"ל שם.
 (19) משא"כ במעמדה בנוגע לארץ לבדה – ה"ז "כ"ז* יום שתות
 מיב שעות ליום*** (ברייתא דשמואל פ"ה). וראה רמב"ם הל' קדה"ח
 פ"ד ה"ב. ושם בפירוש לרפ"ו.

(20) עירובין נו, א רש"י ד"ה ליתנהו. רמב"ם שם פ"ו ה"ד.
 (21) רמב"ם שם רפ"ו, ונסמן בנ"כ.
 (22) מכילתא עה"פ החודש. סוכה כט, א.
 (23) ר"ה ז, רע"א.
 (24) ראה ר"ה יב, א וברש"י ותוס' שם.
 (25) שמו"ר פט"ו, יא.

(26) פ' בא עה"פ החודש גוי (שער לח). הובא ונת' באוה"ת בראשית
 יח, ב ואל"ך. רד"ה החודש תרג"ו. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש). ועוד.
 ועפ"ז מבאר בעקידה שם גם הקשר דיני הפסח לפ' החודש, עיי"ש

בארוכה.

(27) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. ועוד.

(28) נח ח, כב.

(29) ראה בארוכה עקידה שם.

(30) ראה ראב"ע שם. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח ולהרד"ק ע'

שנה.

(31) להעיר מכתר ש"ט ד"ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם
 הראשון על הטבע נק' נס ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ" (ס"י קיט. סרי"ו.
 מס' תולדות י"י פ' צו).

(32) ראה ראב"ע שם. ס' השרשים הנ"ל ע' חדש.

(33) ראה גם סה"מ קונטרסים ח"א רכת, א. רד"ה החודש ה"ש"ת.

(34) אף שעיקר ההדרגה בזה הוא "לחדש השנה" – מ"מ, מזה גופא
 שמוסיף תיבת "השנה", מוכח, שכאן נוגע (גם) ענין ה"שנה", ויתרה מזה
 – שהחדשים הם חלקי השנה. ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 192.

(*) כן הגיהו המפרשים.

(**) שניות שרן חלק יב מיום שלם (שרן שתי שעות הרגילות).

ישראל³⁶, מוכרחים לומר, שכל מה שקיים בבריאה²⁸
תלוי בעבודת בני ישראל.²⁹

ומזה מובן, שלא רק ההנהגה הנסית, הקשורה עם
"בחר ביעקב ובניו" תלויה בעבודת בני ישראל – אלא³⁰
גם זה ש"בחר הקדוש-ברוך-הוא בעולמו", ההנהגה³¹
הטבעית, תלויה בעבודת בני ישראל³⁷,³³

אלא שכל אחת מהנהגות אלו תלויה באותה עבודה³⁴
שהיא כדוגמתה³⁸ – שהרי אופני עבודת ה' נחלקות,³⁵
בכללות, לשני סוגים:³⁶

בכל אחד מישראל צריך להיות הענין של קבלת³⁷
עול ומסירת נפש – עבודת ה' לא מצד השכל והרגש³⁸
כו' שלו, אלא ציות לרצון העליון מתוך התבטלות –³⁹
וממילא עבודתו אינה מדודה לפי ההגבלות של⁴⁰
מציאותו;⁴¹

אופן עבודה זה מעורר את ההנהגה הנסית, שמגלה⁴²
את ביטול העולם, כנ"ל.⁴³

לאידך, גם מציאות האדם ("כל לבבך" ו"כל⁴⁴
נפשך") צריכה להיות חדורה בעבודת ה', ולכן עליו⁴⁵
לקיים תורה ומצוות לא רק בקבלת עול, אלא גם מתוך⁴⁶
הבנה ורגש וכו' – ובאופן עבודה זה תלויה ההנהגה⁴⁷
הטבעית, שעל ידה מתאחדת מציאות העולם עם⁴⁸
אלקות, כנ"ל.⁴⁹

ז.

כוונת הבריאה כפי שהיא מצד עצמותו ית'

תכלית הכוונה היא הרי – אחדות, ובעניננו שיהיה⁵⁰
איחוד של נס וטבע;⁵¹

העובדה שנס וטבע הן שתי הנהגות נפרדות, היא⁵²
רק מבחינת ההארות ואופני הביטוי היוצרים הופעת⁵³
שני "קווים" (כיוונים). ששם הם מופיעים כשני קווין⁵⁴
– קו של "בלי גבול" שמתבטא בהנהגה נסית, והקו⁵⁵
של "כוחו בגבול" – הנהגת הטבע;⁵⁶

אבל מצד יכולת עצמותו ית', "בלי גבול" ו"גבול"⁵⁷
הם ענין אחד – הביטוי של שלימותו – וכמאמר⁵⁸

ו"אין ללבנה שנה כלל", כיצד יתכן לומר שניסן הוא¹
ה"ראשון" גם ביחס לעניני "חדשי השנה"?²

(ב) לאידך גיסא בנוגע ל"משבחר הקדוש-ברוך-הוא³
בעולמו", הקשור לתשרי, נזכר (לא רק "קבע בו . .⁴
שנים", אלא) גם "ראשי חדשים" – ולכאורה: מה שייך⁵
לגבי הבריאה (טבע) הענין של "חודש" – חידוש (נס)?⁶
מוכרחים לומר, שלמרות שבכללות תשרי קשור עם⁷
טבע (שנה) וניסן עם נס (חודש) – ישנה "התכללות"⁸
ביניהם: גם בבריאה גופא (לפני ש"בחר ביעקב ובניו")⁹
ישנו ענין של נס (ראש חודש³⁵), וכמו כן לאידך גיסא:¹⁰
החידוש ב"בחר ביעקב ובניו" מתבטא לא רק בהנהגה¹¹
נסית (חודש), אלא גם (בשינוי שנעשה על ידי כך)¹²
בהנהגה הטבעית (שנה).¹³

ה.

**טבע ונס – שניהם נצרכים להשלים את כוונת
הבריאה ולגלות את גדולתו יתברך**

כדי להבין זאת, יש לבאר תחילה את התוכן¹⁴
והכוונה הפנימית בשתי ההנהגות – טבע ונס – אשר¹⁵
שתייהן נצרכות כדי להשלים את כוונת הבריאה ולגלות¹⁶
את גדולתו יתברך; אלא שהחילוק ביניהם הוא:¹⁷

המטרה בהנהגה נסית היא לגלות את ה"בלי גבול"¹⁸
של אלקות – כיצד הקדוש-ברוך-הוא נעלה לגמרי¹⁹
מהעולם, ודבר זה נרגש בעולם על-ידי ביטול מציאותו.²⁰
הנס משדד מערכות הטבע – ובזה הוא מגלה כיצד²¹
הטבע אינו תופס מקום לגבי (הבלי-גבול של) אלקות.²²
ואילו המטרה בהנהגה טבעית היא לגלות כיצד²³
הקדוש-ברוך-הוא מתלבש בעולם, כך שגם מציאות²⁴
העולם מאוחדת עם הקדוש-ברוך-הוא, גם חוקי הטבע²⁵
הם הנהגה אלקית.²⁶

ו.

**גם הנהגה הטבעית וגם ההנהגה הנסית תלויות
בעבודת בני ישראל**

כיון שהעולם נברא "בשביל התורה ובשביל²⁷

(37) כמחז"ל (שבת פח, א. ע"ז ג, א) "אם ישראל מקבלים התורה
אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". ועיין ד"ה וירד
תרס"ב. ועוד.

(38) להעיר מהמבואר בכתהארז"ל (ראה סה"מ תש"ג ע' 168, ושו"י
דע"י העבודה דתומ"צ ממשכנים יחוד וז"ו (אור דסדר השתלשלות) וע"י
העבודה דמסנ"פ – יחוד אור"א (אור חדש מעצמות אור"ס).

(35) ולהעיר שבכו"כ דרושים (ומהם – שנשמנו לעיל הערה 26)
מוסיף בהשאלה [דמאחר שבא' בתשרי הוא ר"ה, המשכת החיות לכל
השנה, איך ניסן שבא אחרי חודש הראשון?] גם זה דר"ה כולל החיות
דכל הדי' ראשו חדשים, שהחיות דר"ה נתחלק אח"כ ל"ב כו' – שבזה
מדגיש, שגם עתה* תשרי הוא ראש (לא רק לענין ה"שנה", כ"א) גם
לענין התחלקות דחדשים.

(36) פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(*) לא רק לפני אמירת "החודש הזה גו" – ראה ת"י מ"א ח, ב (וראה רד"ק שם). הובא ונת' באוה"ת בא ע' רסח. סה"מ קונטרסים שם. ד"ה החודש השני פ"א. וח'.

22 (א) על-ידי ההתבוננות בהנהגת הבריאה, הילוך
23 המזלות וכו', מגיעים להכרה שמוכרח להיות "בעל
24 הבית לבירה זו" שמנהיג אותה בהנהגת הטבע; וכמו
25 שכתב הרמב"ם⁴⁴ בנוגע לאברהם אבינו: "התחיל
26 לשוטט בדעתו.. האיק אפשר שיהי' הגלגל הזה נוהג
27 תמיד ולא יהי' לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר
28 שיסבב את עצמו" כו'.

29 (ב) על-ידי ההתבוננות בזה ש"לא ישבותו" – העדר
30 השינוי של הנהגת הטבע, באים לידי השגה והכרה,
31 שהעדר השינוי באופן כזה לא יתכן מצד הנבראים
32 (שהם הווים ונפסדים ובעלי שינוי)⁴⁵, ואפילו לא,
33 כביכול, מצד האור האלקי המלוּבש בהגבלת העולם⁴⁶
34 – אלא זהו כח האין סוף⁴⁷ שנכנס בהנהגת הטבע.

35 נמצא, שבטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן הטבע"⁴⁸
36 – ה"לא שנית" של איך סוף ברוך-הוא.

י.

**העולם כפי שהוא מצד הבריאה, והעולם כפי
שהוא מצד בחירת הקב"ה**

37 וזהו הביאור במאמר חז"ל "משבחר הקדוש-ברוך"
38 הוא בעולמו, קבע בו ראשי חדשים ושנים": מלשון
39 חז"ל מובן, שאין מדובר כאן אודות "עולמו" כפי
40 שהוא מצד בריאת העולם, אלא כפי שהוא מצד
41 בחירת⁴⁹ הקדוש-ברוך-הוא בעולם (כדוגמת "בחר
42 ביעקב ובניו"), ומצד בחירה זו דוקא "קבע בו ראשי
43 חדשים ושנים"⁴⁹; בהוספה⁵⁰ על מה שישנו בעולם מצד
44 עצמו (מצד הבריאה).

שלמעלה מכל ענין של אור וגילוי. כי כל אור וגילוי הוא בגדר שינוי
עכ"פ (מאחר שמציאותו גופא נעשה ע"י שינוי – שבא מן המאור)
ובמילא א"פ לבוא ולהשתלשל מהם ענין של העדר השינוי: ורק
מעצמותו ית' שלמעלה מכל ענין וגדר של שינוי – "אני ה' לא שנית"
– אפ"ל נצחיות שבנבראים. וראה הערה הבאה.

ולכן "סדר המציאות לפי הטבע" כו' יעיד על אמיתות מציאותו
ית", דהיינו עצמותו ית' (עיין המשך תרס"ו ע' שמג. ע' תלא"ב. סד"ה
יחינו תרצ"ד (תשי"א). ועוד).

(48) וגם מזה מובן ששרש הנצחיות שבנבראים הוא מעצמותו ית'
(כבערה הקודמת) – כי החיבור דטבע ולמעלה מן הטבע, גבול ובל"ג,
הוא רק בכח העצמות, שהוא (שו"ת הרשב"א סי' תיח. הובא בס'
החקירה ע' 68) נמנע הנמנעות.

(49) עיין מאמרי חגה"ש תרע"א. ד"ה באתי לגני תרצ"ב (סה"מ קונט'
ח"א רכז, ב ואילך).

(50) ראה ג"כ אוה"ת בא ע' רסח. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א
ע' 221.

1 הידוע³⁹ "אם תאמר שיש לו כח בלי גבול ואין לו כח
2 בגבול אתה מחסר שלימותו", ובפנימיות הדברים זה
3 ביטוי של יכולתו ית'⁴⁰. ולכן כוונת הבריאה כפי שהיא
4 מצד עצמותו ית' מושגת על ידי האיחוד של נס
5 וטבע⁴¹.

6 וכך גם בעבודת האדם: מיהודי נדרש האיחוד של
7 שני אופני העבודה [מסירת נפש וקבלת עול שלמעלה
8 מטעם ודעת, יחד עם העבודה שמצד הכחות
9 הפנימיים]; וזה נעשה על-ידי התעוררות עצם הנשמה,
10 שמצדה שני אופני העבודה אינם הפכים, אלא אדרבה,
11 בהתאחדות.

ח.

**בהשתלשלות בעולם – מנוגדות, בפנימיות –
אחד**

12 כיון שבעצם ובשרשם, הנס והטבע ענינם אחד,
13 מובן, שגם כפי שהם באים בהשתלשלות בעולם, היכן
14 שבגילוי הם נראים כהנהגות מנוגדות, הם – בפנימיות
15 – אחד⁴².

16 ענין זה מתבטא גם בכך, שבטבע עצמו נקבעה
17 ה"תכונה" של למעלה מן הטבע (כדלקמן סעיף ט');
18 וכמו כן לאידך – ענין הנס קשור גם עם הנהגת הטבע
19 (כדלקמן ס"א)⁴³.

ט.

בטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן הטבע"

20 הסבר הדברים: בהכרת גדולתו יתברך בהנהגת
21 הטבע ישנם שני אופנים:

(39) עבודת הקודש ח"א רפ"ח.

(40) המשך תרצ"ה פ"ח (בסופו). שם פל"ד. וראה בכ"ז ס'
הערכים-חב"ד (כרך ד') ע' אר"ס (ד) סעיף ו', וש"נ.

(41) עייג"כ שער האמונה רפט"ז.

(42) ראה ס' הערכים שם סעיף ה', וש"נ.

(43) ועד"ו בעבודה יש התכללות זו – עד"ו משנ"ת בלקו"ש
[המתורגם] חט"ז (ע' 135-6) ההתכללות דגאולה העתידה בגאולת
מצרים וגאולת מצרים בגאולה העתידה.

(44) ה' ע"ז פ"א ה"ג.

(45) ראה בארוכה ד"ה שאו מרום בהספות לס' החקירה להצ"צ. ועוד.

(46) כי בגוף מוגבל א"א שיהי' מלוּבש בו כח (חיות) בלתי מוגבל
(ס' האמונות והדעות מ"א פ"א. מו"נ ח"ב הקדמה יב – הובאו בס'
החקירה להצ"צ בתחילתו). וראה אמר רבא כל המעביר תש"י (פי"ז)

שמאופן הקיום דצבא השמים אנו יודעים בחי' אור הסובב.

(47) ולהעיר מלשון העקידה שם (בתחילתו) "סדר המציאות" לפי
הטבע הנהוג יעיד על אמיתות מציאותו ית'. וי"ל הכוונה בזה:

אמיתית שורש הנצחיות שבנבראים הוא רק מעצמותו ית'***

(*) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 99 שוה"ג להערה 19.

(**) ומש"כ תהגה נסית, שיש בה שינויים. ועייג"כ עקידה שם, דהנהגת הטבע שאין בה שינוי הוא "ע"י השפעת המושפע מהשכלים העליונים. (ש)הם קיימים בלתי

ולכן בנסים בכלל יש גם את סוג הנסים שמלוּבשים
בטבע, שבהם ישנם שני קצוות⁵³;
זה נס (שלמעלה מהטבע) בדיוק כמו הנסים שאינם
מלוּבשים בטבע⁵⁴, וכפסק הדין שמברכים אותה ברכה
"שעשה נסים" הן בחנוכה (נס שאינו מלוּבש בטבע⁵⁵),
והן בפורים (נס המלוּבש בטבע)
ואדרבה – חז"ל אומרים⁵⁶ שדווקא על הנסים
המלוּבשים בטבע, נאמר⁵⁷ "עושה נפלאות לבדו";
אולם נס זה עצמו (שלמעלה לגמרי מהטבע) יורד
בהתלבשות בתוך דרכי הטבע, ומביא לידי כך שהנהגת
הטבע עצמה תהיה "כרצונו דוקא כגרזן ביד החוצב
כו"⁵⁸.
כלומר, בהנהגה הנסית שלמעלה מן הטבע ישנה
"תכונה" של "טבע", כך שאין הנס מושל על הטבע
באופן שהוא מושך את הטבע, אלא על ידי הנס, הטבע
עצמו "מתעלה" עד לדרגה של "למעלה מן הטבע"⁵⁹.
ויש לומר שזהו הטעם שניסן אינו רק "ראש
חדשים" אלא גם "ראשון גו' לחדשי השנה" – כיון
שתכלית ההנהגה הנסית של ניסן היא להפוך את
ההנהגה הטבעית (שנה)⁶⁰, כך שגם⁶¹ בטבע יורגש
שהוא מונהג מניסן – למעלה מן הטבע⁶².

ואינו מובן: מאחר שהענין של "ראשי חדשים
ושנים" הוא (כפי שמסביר בעל העקידה) סדר טבעי
שקבע הקדוש-ברוך-הוא בבריאה, כחלק מהבריאה
עצמה – כיצד יתכן שזה בא כתוצאה מכך ש"בחר
הקדוש-ברוך-הוא בעולמו" (גילוי נעלה יותר מכפי
שהוא מצד הבריאה)?
אלא הביאור בזה: מצד הענין של "בחר הקדוש-
ברוך-הוא בעולמו" – והרי בחירה אמיתית היא,
כידוע⁵¹, רק בעצמותו ית' – טבע ולמעלה מן הטבע
הם ענין אחד. ולכן בטבע עצמו ישנו ה"למעלה מן
הטבע" – הנצחיות של "אני ה' לא שנית";
וזהו מה שכתוב "משבחר הקדוש-ברוך-הוא
בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים": הנס (חודש)
שישנו בתוך הטבע, המתבטא בענין ה"שנה" (מלשון
"משנה", כנ"ל סעיף ב') – העדר השינוי⁵².

יא.

נסים המלוּבשים בטבע

כשם שבטבע עצמו ישנו הענין של למעלה מן
הטבע – כך גם לאידך גיסא: ההנהגה הנסית אינה
"מוגבלת" רק בקו של "נס", המבטא את הבל-יגבול
של אלקות, אלא יש בה גם את הענין שהנס משנה את
הטבע (שהטבע עצמו יצביע על ההנהגה האלקית).

ו"ל דזה שהנס ("אוא"ס שלמעלה מהעולם) מאיר בעולם וטבע,
הוא [לא רק מפני הבל"ג שבו (שיכול להתפשט עד למטה מטה, גם בטבע
ועולם), כ"א גם] מפני שגם בהבל"ג נס כלול "טבע" (וגבול*) כפנים.
ולכן המשכתו בעולם היא באופן שאינו משך כללות הטבע רק "אותו
הדבר שבו הוא הנס", שע"ז נעשה רוממות הטבע.

(60) וחיבור זה ד"נס ו"טבע" - מה שתכלית הנס הוא להפוך (הטבע)
י"ל שנרמו בלשון חז"ל "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה"
– שמלשון "כשבחר ביעקב ובניו" מובן, שיש ב"יעקב ובניו" ב' ענינים:
(א) כמו"ש מצ"ע, (ב) מצד בחירתו ית' (ע"ד הנ"ל בפנים סעיף יוד).
ו"ל הביאור: "יעקב ובניו" הם בחי' בל"ג שלמעלה מהעולם וי"ל
שזהו הטעם שנקט הלשון "יעקב ובניו" – ולא כבמרו"ל בבריאת העולם
"בשביל ישראל" – כי בזה ("בניו") מרמז לכת ההולדה שיש בישראל**
שהוא כח הא"ס: "בחר ביעקב ובניו" הוא מצד עצמותו ית', שמצד בחירה
זו נמצאים "יעקב ובניו" למטה בעולם (חיבור דבל"ג וגבול) לעשות לו ית'
דירה בתחתונים.

ולכן "כשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה", ש"גאולה"
מורה שיש מצב של גלות שצריכים להיגאל ממנו.
(61) להעיר מפרשי' ברכות נז, רע"א ד"ה חנינא "נונין הרבה נסים
רבים".
(62) ראה גם סה"מ קונטרסים ח"א רכח, ריש ע"ב. סד"ה החודש
הי"ש"ת.

(51) עיין לקו"ת אמור לח, ב. המשך ר"ה תש"ג ספ"ט.
(52) ואולי י"ל "קבע בו ר"ח ושנים" – היינו בחי' "שנה" שלמעלה
מבחי' "חדש" – ראה ד"ה החודש תרנ"ד פ"ה ואילך (וראה גם אוה"ת
שם ע' רעז), וש"נ.
(53) בהבא לקמן – עיין בארוכה שער האמונה פט"ו.
(54) ראה שער האמונה שם (א), נס גמור הוא כו'. ועיי"ש בסוף
הפרק.
(55) תו"א מג"א צג, א. שם, סע"ג. ק. א. ובכ"מ. וצ"ע מאבודרהם
ברכות הראי"י [וראה שר"ע אור"ח סו"ס רית. אנציקלופדיא תלמודית ח"ד
ע' שנה וש"ן]. וי"ל שהטעמים שבאבודרהם שפורים יוצא "ממנהג
העולם" מלוּבשים הם ואינם גלויים (כ"כ) וע"ד מש"כ בתו"א (מג"א צג,
רע"ד. ק. א) ש"נראה בחוש שכל הסיבות היו רק למעלה מהטבע".
(56) נדה לא, א.
(57) תהלים עב, יח.
(58) שער האמונה שם ל, סע"א.

(59) ולהעיר מסה"מ תרע"מ (ע' פט) דגם נסים שאינם מלוּבשים בטבע
שבהם מתבטל הטבע, הנה "מה שמתבטל הוא רק באותו הדבר שבו הוא
הנס, אבל כללות העולם הוא בקיומו, א"כ ה"ז שבעולם מאיר גילוי
אוא"ס שלמעלה מהעולם". וראה בארוכה ד"ה נתת לירא'ך תשי"ב, שלכן
עיי"ז נעשה רוממות הטבע גופא (מכיון שגם בעת הנס כללות הטבע הוא
בקיומו).

משתנים", משא"כ הנהגה נסית "יוד" להם כפי אלו השכלים האנושיים. המחייב להתחלף ולהשתנות כמו שהם נמצאים משתנים".

ולהעיר ג"כ מאוה"ת ואתחנן (ע' שצה) בענין ההפרש דתורה (חיי עולם) ותפלה (חיי שנה). עיי"ש.

(*) להעיר ממאמרי חנה"ש תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב ע' א"ד ואילך). חנה"ש תש"ד פ"ט ואילך.

(**) עיין לקו"ת שה"ש (לט, ד ואילך) שכזה ההולדה שבישראל הוא מצד מעלת נשמתו. ומה שישנו כח זה גם בחי וצומח – ראה לקו"ת שה"ש שם מ. א. בנגוע לאוה"ע
– ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 159 הנרה 45. ש"ל בזה ב' טעמים: (א) ע"ד המבואר בלק"ת שם לענין חי וצומח. (ב) כדי שיר"י ענין הבחירה.

יב.

איש ואיש יולד בה

- 8 וכאשר פרשת "החודש" חלה בפרשת תזריע⁶⁵ –
 9 הדבר מדגיש ומזכיר שהם (בפנימיות) ענין אחד;
 10 ולעתיד לבוא יהיה זה בגלוי, כאשר יקויים היעוד⁶⁶
 11 "איש ואיש יולד בה": שיהיה "איש מזריע תחלה" –
 12 המעלה שישנה ב"החודש" שבא מלמעלה (נס); וביחד
 13 עם זה יהיה "ואיש יולד בה", "יולדת זכר" – המעלה
 14 שישנה ב"תזריע" (טבע) – אתערותא דלתתא.

(משיחת ש"פ תזריע תשכ"ה,

מאמרי ד"ה החודש תשל"א תשל"ג)

- 1 על פי כל האמור, יובן גם הקשר בין פרשת
 2 "החודש" ופרשת תזריע:
 3 החילוק בין "החודש" ו"תזריע" הוא כעין החילוק
 4 בין נס וטבע: "החודש" שמורה על גילוי מלמעלה (כנ"ל)
 5 סעיף א'), הוא למעלה מנבראים⁶³ – כמו ענין ה"נס";
 6 ואילו "תזריע" המורה על עבודת המטה (כנ"ל שם),
 7 קשור עם מציאות האדם⁶³ – על-דרך ענין ה"טבע"⁶⁴.

– כי בפ' תזריע, שבה מודגשת מעלת העבודה (אתעדל"ת), נרגש
 שהענין ד"יולדת זכר" הוא (לא מצד האיש – הקב"ה (עיאלה גבר) –
 כ"א) מצד האשה, כנס"י.

(64) ולהעיר מלקו"ת ויקרא (ב, ריש ע"ד) שדוקא ע"י עבודה מלמטה
 נמשך בחי' "כי לא אדם הוא", ונת' בארוכה (לקמן ע' 358 ואילך) שזהו
 טעם הפנימי (למ"ש שם לפנ"ז) שדוקא ע"י אתעדל"ת "יהי דבר
 המתקיים", כי ע"י מגיעים לבחי' "אני ה' לא שנית" – ע"ד שנת"ל
 (הערה 47 ובשוה"ג הב') שדוקא בהנהגת הטבע ישנו הענין ד"אני ה' לא
 שנית".

(65) ולהעיר שכרוב השנים קורין פ' החודש עוד בחודש אדר –
 שנקודתו, פורים, שענינו "קיימו מה שקבלו כבר" (שבת פח, א),
 אתעדל"ת, דוגמת "אשה מזרעת תחלה" (תו"א מג"א צט, ג).
 (66) תהלים פז, ה. תו"א סד"ה רני ושמחי (הב') וביאורו (בסופו).

(63) עפ"י יש לבאר בדרך רמז המשך הענינים ברד"ה החודש תרס"ו
 – שלאחרי שמביא דברי העקידה ע"ד ב' ההנהגות כו' ממשיך "ולהבין
 בתוס' ביאור.. למה צריכים עבודה בכח עצמו דוקא ומהו המעלה בזה
 כו"

– דלכאורה דורש ביאור: הרי מבואר בכו"כ דרושים המעלות
 בעבודה בכח עצמו, שדוקא היא בת קיימא (כנ"ל בתחילת השיחה)
 ועוד? –

אלא שבדרוש "החודש גו", שבו מודגשת מעלת ענין הנס הבא
 מלמעלה (אתעדל"ת), יש מקום לשאלה זו.

ובזה יומתק מה שבלקו"ת ריש פרשתנו מסיק דפירוש הפילוסופים
 באשה מזרעת תחלה יולדת זכר – ש"טפת זכר באה באחרונה ועיאלה
 גבר" – "באמת הוא דוחק"

[אף שפשוט שגם פירוש זה יש לו מקום מכיון שהובא ע"י גדולי
 ישראל (כמשנ"ת בארוכה – לקו"ש חי"ב ע' 70 ואילך)]

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר ב', תשי"ד

בורקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב אודות נחיצות הביאור לספר התניא הק'. הנה כבר ידוע פתגם
 נשיאנו הק' אשר בלימוד התניא שנקרא תורה שבכתב של תורת החסידות, הנה גדול שבגדולים אינו
 יכול לירד עד תכליתו, ואפילו הפשוט שבפשוטים יכול להבינו במקצת עכ"פ. ובמילא מובן שכל אחד
 ואחד צריך ללמדו מבלי לחכות עד שיודפס ביאור וכו'. ובפרט בימינו אלה שכבר נדפסו כמה ספרי
 חסידות שבהם מבוארים הענינים המובאים בתניא בקיצור.

והעיקר הוא שכמו בלימוד החומש ואפילו הגמרא הרי מתחלה הלימוד הוא בפשטות ומשנה
 לשנה מוסיפים הבנה ועמקות, הנה כן הוא דרך הלימוד בכל חלקי תוה"ק ובמילא גם בלימוד פנימיות
 התורה בספר התניא, תורה אור, לקוטי תורה וכו', ואל ישים לב להסתת היצר שלימוד קשה הוא כו'
 כו', ובטח ראה קונטרס לימוד החסידות שגם משם מובן כנ"ל.

כבקשתו נשלח לו בחבילה בפ"ע ספר התניא הק' ובודאי יזכה בו גם את חבריו כיון שאי אפשר
 לשלחו לכל אחד בפני עצמו.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ולוי שותפותא⁹ וחכימותא וחברותא דלהון קשיא אינון, דכד אתחברו בשכם קטלו כל דכורא, (ס"א ל"ג והא דקטלו כל דכורא), ולא די לון אלא דנטלין נשין וטף וכספא ודהבא וכל בעירי וכל מאני דיקר וכל מאן דאשתכח בקרתא, ולא די כל דא אלא דאפילו כל מה דבחקלא נטלו, דכתיב (בראשית לד, כח) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר¹⁰ ומה קרתא רבתא כי האי לא אשתזיב מנהון, אלמלא רביא דא יפול בידיהו לא ישארוני מני' אומצא בעלמא, ועל דא אמר טב לשיזיב' מנייהו, דלא יארוני מני' אשתארותא בעלמא, ולא יחמי אבא מני' כלום לעלמין, והכא אי ימות לא יכלין ל'י, וישתאר כל גופי' שלים, ואתיב ל'י לאבא שלים, ועל דא למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב דימות התם, ובגין כך אמר הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו אפילו מת.

ספר הזהר חלק א' דף קפה ע"ב

לא¹¹ ישארוני ממנו אומצא בעלמא.

שותפותם וערמתם והתחברותם קשים הם, ר"ל שקשה להנצל מידם), דכד אתחברו בשכם קטלו כל דכורא (כי כשנתחברו בשכם הרגו כל זכר), ולא די לון (ועדיין לא הי' די להם), אלא דנטלין נשין וטף וכספא ודהבא וכל בעירי וכל מאני דיקר וכל מאן דאשתכח בקרתא (אלא שלקחו את הנשים והטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלים יקרים וכל מה שנמצא בעיר), ולא די כל דא אלא דאפילו כל מה דבחקלא נטלו (ולא הי' מספיק להם כל זה אלא אפילו כל מה שהי' בשדה לקחו) דכתיב ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

9) ראה ביאור בזה בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סעיף פא.
10) [תרגום ללה"ק] אמר (ראובן) ומה קרתא רבתא כי האי לא אשתזיב מנהון (ומה עיר גדולה כזו לא ניצלה מידם), אלמלא רביא דא יפול בידיהו לא ישארוני מני' אומצא בעלמא (אם ילד זה יפול בידם לא תשאר ממנו חתיכת בשר בעולם), ועל דא אמר טב לשיזיב' מנייהו (ועל כן אמר ראובן מוטב להצילו מהם), דלא ישארוני מני' אשתארותא בעלמא (כי הם לא ישאירו ממנו שום שורר בעולם), ולא יחמי אבא מני' כלום לעלמין (ולא יראה ממנו אבי כלום לעולם), והכא אי ימות לא יכלין ל'י (וכאן בבורא אם ימות לא יאכלו אותו הנחשים כי אין דרכם לאכול בשר אדם), וישתאר כל גופי' שלים ואתיב ל'י לאבא שלים (וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבי שלם), ועל דא (על כן נאמר) למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו (פירוש) אף על גב דימות התם (אף על פי שימות בבורא אוכל להשיבו לאביו), ובגין כך אמר (לכן אמר) הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו אפילו מת (כדי להשיבו לאביו). ע"ש.

11) מבאר השני ענינים שבזה:

א) ששמעון ולוי ימיתוהו את יוסף.

ב) גם גופו ישחיתו.

וראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור כל הזהר, דהרי נקטו לעיל ב' לשונות דכתב דכשנתחברו שמעון ולוי בשכם הרגו כל זכר, ומוסף,

בראשית ל"ז, יט - ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא

כג

ביאור מסורה "הלזה" כאן, וביצחק - דשניהם בזמן מנחה וכו'

כנראה הי' זה בזמן¹ המנחה.

כי הרי בבוא יוסף אליהם כתיב הנה בעל החלמות הלזה בא, ובמסרה ב'² בספרא, והוא הלזה האמור ביצחק מי האיש הלזה³, ודין.

הנה כשם שביצחק הי' זה בזמן תפלת המנחה דחול, כמו שכתוב ויצא יצחק לשוח⁴ שקאי על תפלת המנחה⁵, כמו כן כאן הלזה בא הוא בזמן המנחה דחול, שאז הוא זמן תוקף הדינין ביותר⁶. זהו שאז השליכוהו לבור, וישבו לאכל לחם⁷, ומכרוהו.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד ה

בראשית ל"ז, כב - ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו

כד

ביאור, דראובן חשש דשמעון ולוי לא רק שיהרגו יוסף, אלא גם שישחיתו גופו, ומבאר לשון הזהר

תא⁸ חזי כמה חסידותי' דראובן, דבגין דידע דשמעון

1) ראה גם לקמן סימן עח.

2) פירוש: יש ב' פעמים שכתוב בתורה חיבת "הלזה", אחד כאן - הנק' "דין" פי' "כאן", ואחד ביצחק, ומקשר ומפרש אותם ביחד.

3) בראשית כד, סה. "ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס".

4) שם, פסוק סג. ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קסט. קע. קעב. קעג.

5) ראה מס' ברכות כ"ו ע"ב: תפלות אבות תקנום... יצחק תיקן תפלת מנחה שנא' ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה שנא' (תהלים קב, א) תפלה לפני כי יעטרך ולפני ה' ישפוך שיחו. [ניצחק הוא בחי' גבורות ודין כידוע. ע"ש בתורת לוי יצחק כאן באריכות בזה].

6) ראה תענית כט, א. "ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והי' דולק והולך כל היום כולו שנאמר (ירמ' ו, ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. זהר חלק א' דף רל, א. חלק ג' - אדרא רבא - דף קסט, א. מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קטו. קע הערה 3.

7) ראה לקמן סימן עח, דסעודת יוסף עם אחיו במצרים הי' בזמן מנחה דשבת לכפר על סעודה זו.

8) [תרגום ללה"ק] תא חזי, כמה חסידותי' דראובן (בא וראה כמה היא חסידותו של ראובן), דבגין דידע דשמעון ולוי שותפותא וחכימותא דלהון קשיא אינון (לפי שידע ששמעון ולוי

יוסף הוא בחי' יסוד,¹²

והנה בבחי' יסוד יש ב' בחי' :

א. כשיסוד הוא בבחי' אבר חי, הקמת ברית.

ב. כשיסוד הוא בבחי' אבר מת, שאינו בהקמה ובקישור.

הנה שמעון ולוי, לא רק שימיתוהו אלא שגם גופו ישחיתו לגמרי שלא ישאירו ממנו כלום.

וזהו לא ישאירו ממנו אומצא בעלמא.

יוסף מספרו¹⁴ ח"י אומצ"א.

יוסף בחי' יסוד נקרא אומצא, שהוא בשר חי בלתי מבושל, הוא, כי יסוד הוא הוא בחי' בשר אבר שאין בו עצם.

הנה מצד שימיתוהו, שיסירו ממנו ח"י, וישאר אומצא עכ"פ, בחי' אבר מת.

ולא די כל דא, לא ישאירו ממנו אומצא, והוא שלא ישאירו גם מהמת כלום.¹⁵

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנא-ב

(א) "ולא די לון" – ועדיין לא די להם אלא דנטלו הנשים וטף וכסף וזהב וכו' וכל מה שנמצא בעיר, (ב) "ולא די כל דא" – ולא הי' מספיק להם כ"ז אלא אפי' מה שבשדה לקחו, ומבאר דכנגד ב' דברים אלו למד ראובן ק"ו דגם ביוסף יהי' ב' דברים: (א) שלא ישאר חי, (ב) שישחיתו גופו. ע"ש.

ומבאר כאן דהב' ענינים הם כנגד ב' בחי' ביסוד – יוסף.

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן פא.

(12) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ח ד"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בכ"ע. – ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוטק חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש".

(13) ראה גם לעיל סימן כ.

(14) יוסף בגי' 156, וכן ח"י (18) + אומצ"א (138) = 156.

מבאר דהשני פרטים: (א) שימיתוהו ליוסף, ולא ישאר ח"י, (ב) שישחיתו גופו, הוא כנגד הב' בחי' ביסוד: (א) אבר חי בהקמה, (ב) אבר מת – אומצא. ושניהם "חי – אומצא" בגימטריא "יוסף".

(15) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כל הביאור.

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

מטמא, שהרי מצינו שטימא בחולדה וטימא בעקב, ונלמד בבנין אב באופן כזה, מה חולדה טימא בה את כל ששמה חולדה, אף בעקב טימא כל ששמו עקב, ובכלל זה אפילו עקב שפכים, שהרי גם הוא שמו עקב. לפיכך תלמוד לומר (שם) וְזֶה לָכֵן הִטְמֵא בְשָׂרָךְ הַשֶּׁרֶץ עַל הָאָרֶץ, שהתיבות 'על הארץ' מיותרות, ודורשים מהן שדווקא עכבר הארץ טמא, ולא עכבר הים.

מקשה הברייתא: אי על הארץ – אם המקור לטהר עכבר הים הוא מהתיבות 'על הארץ', הרי יכול אתה לדורשן בענין אחר, ולומר שעכבר היבשה ועכבר הים שניהם מטמאים במיתתם, והלימוד מהפסוק הוא שכל אחד מהם דווקא כשהוא מונח על הארץ וטימא אבל אם ירד לים לא וטימא את הנוגע בו שם,

שמין זה של עכבר מטמא: תנו רבנן, מתוך שנתמא שטמא שרצים (ויקרא יא כט) 'חולד ודעקב' וגו', שומע אני שלא רק העכבר שביבשה אלא אפילו עקב שפכים – דג הדומה לעכבר, גם הוא בכלל זה, שהרי אף הוא שמו עקב. אמנם יש לך ללמוד את דינו בבנין אב מחולדה ודין הוא שיהיה טהור, שהרי מצינו שטימא הכתוב את הנוגע בחולדה ומצינו שטימא את הנוגע בעקב, ונלמד בבנין אב, מה חולדה על כרחך טימא בה רק מין של חולדה הנל על הארץ, שהרי אין בעל חי בים ששמו חולדה, אף כשטימא בעקב הוא רק את המין הנל על הארץ, אבל עכבר הים טהור. ומצד שני אפשר לדחות ולומר, או כלך לדרך זו – שמא צריך אתה ללכת בדרך אחרת וללמוד מחולדה שעכבר הים

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

משנה

בבהמה – שנתלשו ברובם מגוף הבהמה, והיא עודה חיה, אין בהם טומאה מצד עצמם, אמנם אם חשב להאכילם לגוי, מעתה אם יגע בהם שרץ וכדומה מטמאין טומאת אוכלין במקומן – כמו שהם מחוברים בה, ואולם צריכין להקשר – צריכים תחילה נתינת מים עליהם בעודם מודלדלים להיות ראויים לקבל טומאה, ככל אוכלין.

המשנה מביאה דברים נוספים שיש בהם טומאה, ומבארת כיצד היא טומאתם. הדין הוא שאבר שנתלש מבהמה בחייה הוא אב הטומאה, אבל בשר שנתלש ממנה אין בו טומאת אבר מן החי ולא טומאת נבילה. המשנה מבארת מה דין אבר ובשר שנתלשו ברובם ועדיין מחוברים בה במקצת: האבר, כגון רגל בשלמותה עם העצם והבשר והגידים שעליה, והקשר – חתיכת בשר לבדה, המדולדלין

ואח"כ יהי' גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישאר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז יהי' גאולה שלימה בב"א.

גנזי יוסף

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאחז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה וכו'.

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזרע תחילה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשיהם הנאים כמה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשפיע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזרע תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' אי"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז יהי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה יהי' אי"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז יהי' דווקא בניסן, בעת שאין דינן שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זוה"ק ח"ב קפו.), כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זוה"ק שם)!

קדושת לוי

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה טמאה

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה יהי' ד' גלויות, המדומות בפ' – "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מדי), "דותה" (גלות יון), "טמאה" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון של"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמר ר' זל"ה תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גלויות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרוממות כנגד ד' גלויות שהוא עיקר עוה"ב, שישגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם.

הגאולה האחרונה יהי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתיב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך ליכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובזה צריך לד' גלויות.

והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מדי ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב **וטמאה שבעת ימים**, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנים.

כימי נדת, רמז על גלות מדי, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דותה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דותה לשון מדוה וחולה ולא לשון טומאה.

טמאה מרמז על גלות אדום, לכך כתיב טמא' ר"ת 'תהיה' טמאה 'מגלות' אדום.

(1) ראה [קדושת לוי] פר' בא ד"ה היום אתם יוצאים.

♦ יום ראשון כ"ד אדר ב' ♦

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלְדָה זָכָר וּמִמָּאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימִי נִדַּת דִּוְתָהּ תִּטְמָא:

ב מלל עם בני ישראל למימר אתה ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעת יומין כיומי רחוק סוכתה תהי מסאבא:

לדה. כימי נדת דוּתָהּ תִּטְמָא • כסדר כל טמאה האמורה בנדה, מטמאה בטמאת לדה, ואפלו נפתח הקבר בלא דם. דוּתָהּ • לשון דבר הזב מגופה. לשון אחר: לשון מדנה וחלי, שאין אשה רואה דם שלא תחלה, ראשה ואבריה כבדין עליה.

כ"י אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ • (ויקרא רבה) אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי: כָּשֶׁם שֶׁיִּצְרָתוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כֵּן תוֹרָתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁת אַחֵר תוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. כִּי תִזְרִיעַ • (נדה כז) לְרִבּוֹת שֶׁאֲפִלּוּ לְדַתּוֹ מַחֲוִי, שֶׁנִּמְחָה וְנַעֲשֶׂה כִּמְנִי זָרַע, אָמַר טַמְאָה

(~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"ח אייר)

שלשה דברים העולם עומד". אחר המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זוהי אמר (הרבני דבורה-לאה, בתו של אדמו"ר הזקן). "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.

אִישׁ מִזְרִיעַ תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת נִקְבָּה, אִשָּׁה מִזְרַעַת תַּחֲלָה יוֹלֶדֶת זָכָר (ברכות ט) באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים יום להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על

(~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך א, עמ' 732)

"כִּי תִזְרִיעַ" - הזריעה אינה אפשרית אלא בארץ. לומר לה, כי למרות התשוקה האמורה, אין אדם רשאי 'לברוח' מן העולם, אלא עליו לעבוד עם העולם ובתוכו - לבררו ולהעלותו.

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב) "אִשָּׁה" - רמז לתשוקת הנשמה לחזור אל שרשה האלקי, שכן השם אשה הוא על שם מקורה של האשה, "כי מאיש לוקחה" (בראשית ב).

(~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר-שיחות חלק ז, עמוד 74 - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

מה שאין-כן בשאר הנבראים שאינם יכולים לעבוד כלל על רצונו יתברך, הינו שההבדל ביניהם הוא לא רק במעשה החטא בפועל אלא גם באפשרות לחטא, שאצלם אין בכלל האפשרות לחטא, מה שאין-כן באדם. ומזה נבוא גם כן לבאור סדר פרשיותיהם בתורה, שהסדר הוא מהקל אל הכבד, דתחלה נשנית תורת הבהמה כו', שהברור והעילוי דבהמה חיה ועוף - שאינם יכולים לחטא, הוא בנקל יותר מהברור דהאדם - שיש בו האפשרות לחטא, ולכן רק לאחרונה נשנית תורת האדם.

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיֵּלְדָה זָכָר אמר רבי שמלאי, כָּשֶׁם שֶׁיִּצְרָתוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כֵּן תוֹרָתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁת אַחֵר תוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. (יב, ב. ובפירוש רש"י) וצריך להבין מה השכיחות בין יצירתו של אדם בסוף מעשה בראשית - לבין זה שנתפרשה תורתו אחר בהמה ועוף, שעליה אמר רבי שמלאי "כָּשֶׁם כִּי כִּי כִי", היינו שב' ענינים אלו שווים הם. ויש לבאר על-פי דברי אדמו"ר הזקן בתניא, שהאדם נחות מכל הנבראים בזאת שהוא בעל בחירה וביכולתו לחטא,

בעל הטורים

תזריע. ויולדה. בגימטריא: צורת אדם. זכר. בגימטריא: ברכה. וממאה שבעת ימים. וכן ז' ימי אבילות, "כל עמת שבא כן ילד" (קהלת ה, טז). תורה ג

לבא מבית הכסא אל ישימש מטתו מיד. להבדיל בין הממא ובין המהר (יא, מז) וסמיו "אשה כי תזריע", שצריך להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש ממנה סמוך לוסתה.

יב (ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ. סמוך והתקדשותם (לעיל יא, מד) ל"אשה כי תזריע", שצריך לקדש עצמו בשעת תשמיש. וכתוב לעיל (יא, מז) "אל תשקצו את נפשתיכם", ודרשינן מינה (מכות טז, ב) שלא ישקה את נקביו. רמז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 236)

עלול להגיע ל'כלות הנפש', שאיפה להנתק מהגוף והעולם. מלמדנו הקתוב, שגם הוא ח'ב 'לזרע' מצות גשמיות וארציות (פשם) שזריעה פשוטה היא בארץ, ורק כך היא מביאה לידי צמיחה).

אשה כי תזריע (יב, ב) **י'רמז . . על פנסת ישראל . .**
שנקראת אשה . . הזרעת מצוות (אור החיים) הקב"ה נקרא 'איש', ועל שמו נקראת פנסת ישראל בשם 'אשה' – "כי מאיש לקחה זאת". השם אשה מבטא, אפוא, יהודי שקשור לה, וכל רצונו הוא להתקרב אליה. והנה, אדם פנה

גויבויקא תמינאה יגור בסרא דערלטה:

(ג) **וביום השמיני ימול בשר ערלתו:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מסירות נפש של מוהל

והינו, כי מסירות נפש זו היא מצד דרגת ישראל כפי שהם למעלה אפילו מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה (ראה ב"ר פ"א, ד. תדב"ר פ"ד).

וכיון שענין המילה הוא גילוי ה'עצם' ד'ישראל שלמעלה מהתורה, לכן הרי זה מודגש בפעולת המילה, שמוכן המוהל למסור נפשו ברוחניות, לעשות מעשה של חלול שבת – ולמול את התינוק.

ומוהל שאינו מוכן למסור נפשו ולמול בשבת – אינו יכול למול גם בחול; כי הרי על-ידי המילה נעשית תחילת פניסת נפש זו הקדושה (שו"ע אדה"ז א"ח מהד"ת סו"ד), והינו התקשרות העצמית ד'ישראל בקודשא-ברייהו שלמעלה מהתורה, ודבר זה אפשרי אם תכונה זו נראית במוהל הבא למול את התינוק ולהכניסו בבכרית.

בקשר לפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב, ג), ישנה הלכה ב'שלחן ערוך' "מילה בזמנה דוחה את השבת, שנאמר: וביום השמיני ימול בשר ערלתו – ביום, ואפילו בשבת" (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

ענין זה של מילה בשבת, יש בו דבר פלא. דבשלקמא אם האב הוא שמל את בנו ביום השבת – מוכן, שהרי זו היא מצוה דידיה; אבל כאשר בא מוהל אחר ומל את הבן – וכמו שהוא ברובא דרובא – הרי לכאורה, פיון שאין המצוה מוטלת עליו בדוקא, למה לו להכניס עצמו בזה ולעשות פעולה היפך משמירת השבת?

ויש לומר דאדרבה, בזה בא לידי ביטוי ענין המילה לאמיתותו. דהנה מבאר בספרים שענין המילה מדגיש את ענין ה'מסירות נפש', שיהודי מוכן למסור את נפשו להקב"ה בלי שום חשבונות, ואפילו קשעל"פי התורה יש בזה שאלות וספקות (וע"ד מעשה פנחס – ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 46)

לקימה, הטילה אותה התורה על האב. וימול אברהם – המצוה מטלת מלכתחלה על האב. ואיכא בינייהו, כאשר הבן הגיע לבגרות ולא נמול: האם מטלת המצוה עליו או על האב.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, ג) **מכאן, שהאב מצוה על בנו למולו** (ירושלמי) בבבלי נלמדת חובה זו ממה שנאמר "וימול אברהם את יצחק בנו". ויש לבאר: **וביום השמיני** – המצוה מטלת על הבן (שהרי לא נזכר בפסוק שהיא מטלת על האב), אלא שמאחר שהתינוק אינו יכול

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך ל, עמוד 53 – מתוך 'לקראת שבת')

בריתו של אברהם אבינו

שבספר המצוות למד זאת ממה שנאמר (בפרשתנו) "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ובספר ה"יד" למד זאת ממה שנאמר לאברהם אבינו "המול לכם כל זכר"?

ויובן בהקדים מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות (חולין סוף פרק ז) "כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה על-ידי משה רבינו עליו-

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (יב, ג)
למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רמב"ם ספר ה"ד, במנין המצוות)
מצוה רטו היא שצונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר. (ספר המצוות מצוה רטו)
וצריך להבין טעם השנוי בין ספר המצוות לספר ה"ד,"

בעל הטורים

וביום השמיני ימול בשר בגימטריא: **שכל היום יהיה פשר למול.** תורה ד

(פראשית ב, א). לומר שמילה דוחה **שכל היום יהיה פשר למול.** תורה ד

(ג) **וביום השמיני** פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפסוק "ויכלו"

אבינו, דאף-על-פי שחייב המצוה הוא מפני שצינונו הקב"ה על-ידי משה רבינו ולא בגלל הצווי לאברהם, עם כל זה תוכנה ומהותה הוא "בריתו של אברהם אבינו", כי מתקשרים באותו ברית שנקרתה עם אברהם.

וזהו טעם השינוי בין ספר המצוות לספר ה"יד": שספר ה"יד" הוא ספר הלכה, ולכן מביא מקור החיוב דהמצוה שהוא בפרשת תזריע (לאחרי מתן-תורה), וספר המצוות שענינו הוא פרוש המצוות (תוכנו והלכותיהן), מביא הכתובים המבארים מהותה וגדרה של המצוה, הכתובים אצל אברהם אבינו.

השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו-השלום מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותו על-ידי משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו עליו-השלום.

הינו שקיים המצוות עתה - אף המצוות שנצטוונו עליהן קודם מתן-תורה, הוא אף ורק מפני צווי הקב"ה על-ידי משה.

ויש לומר, שיש הבדל בין מצוות מילה לשאר המצוות שנצטוו עליהם אף קודם מתן-תורה, שמצוות מילה אף לאחר מתן-תורה, תוכנה הוא "להכניסו בביתו של אברהם

ויתלתי ויתלמא יומין תיתב בדם דכו בבל קודשא לא תקרב ולמקדשא לא תעול עד משלם יומי דכותה:

(ד) ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ולא-המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:

לא-תגע • אזהרה לאוכל, כמו ששנויה ב'יבמות' (דף עה). בכל-קדש • (מכות יד. יבמות שם) לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום ארץ, שטבולה לסוף שבועה ואין שמשה מצריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרתה.

כש"כ תשב • אין "תשב" אלא לשון עכבה, כמו: (דברים א) "ותשבבו בקדש", (בראשית יג) "וישב באלני ממרא". בדמי טהרה • אף-על-פי שרואה, טהרה. בדמי טהרה • לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו 'טהר'. ימי טהרה • מפיק ה"א - ימי טהר שלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י ע' 90, ע"פ ביאורי החומש)

"אף-על-פי שרואה טהורה" - גם כשאדם רואה טבולת דם (שרומי על הטמאה), הוא אינו מתחשב ומשפיע מזה, אלא נשאר טהור. ועל-ידיה מגיע לדירה נעלית יותר - "והוא שם דבר כמו טהר", לא רק שהאדם טהור, אלא הוא הופך ומשנה את טבעו של ה"דם" ל"דם טהר".

תשב בדמי טהרה (יב, ד) בדמי טהרה: אף-על-פי שרואה טהרה. בדמי טהרה: לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו טהר (רש"י) תפקידו של האדם להפך את חשף העולם לאור באמצעות התורה והמצוות. אף לכל-לראש עליו לודא שאין החשף משפיע עליו, ורק אז יכול להפך את החשף לאור. ענין זה נרמז בסדר פרוש רש"י:

הואם נקובתא תליד ויהי מסאבא ארבעה עשר כריוקתא ושתין ושתא יומין תיתב על דם דכו:

(ה) ואם-נקבה תלד וטמאה שבועים פגדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי טהרה:

ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן:

(ו) ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו לעולה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן:

ויקרבנה קדם יי ויכפר עלה ויתדפי מסאבא דמהא דא אורייתא דילדתא לדוכרא או לנקובתא:

(ז) ויקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקדש דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה:

בעל הטורים

ואינו מודווג לאחר. תורה ז
(ז) ממקדש. חסר. אותיות מרבים, וסמיק ליה וטהרה. רמז: בתמים הבאים

תורים לבני יונה חוץ מקאן, לפי שאינו מביא אלא אחד, ואם ימצא יונה לא יקח תור, לפי שכן זוגו מתאבל עליו

(ד) ושלשים. בגימטריא: כלם סמוכים ולא מפורדים. תורה ה
(ו) וכן יונה או תר. בכל מקום מקדים

שיעור יומי ליום ראשון כ"ד אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - יג - פרשת תזריע

כ"י • וְהִקְרִיבוּ • (זבחים יט. סנהדרין פג) לְלִמְדָךְ, שְׁאִין מַעֲפָכָה לְאָכֵל בְּקֻדְשִׁים אֶלָּא אֶחָד מֵהֶם. וְאִי זֶה הוּא? זֶה חֲטָאת, שְׁנֵאמַר: "וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהָרָה", מִי

(ח) וְאִם-לֹא תִמָּצֵא יָדָהּ דִּי שָׁהָ וְלִקְחָהּ שְׁתִּיתִירִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהָרָה: פ

כ"י • אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת • לֹא הִקְדִּימָה הַפְּתוּב אֶלָּא לְמִקְרָאָה, אֲבָל לְהִקְרָבָה - חֲטָאת קוֹדֶם

יג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) אֲדָם בִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שְׂאת אוֹס־פֶּחַח אוֹ בְהֵרֶת וְהִיָּה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:

כ"י • שְׂאת אוֹס־פֶּחַח וְגו' • (נגעים פ"א) שְׁמוֹת נִגְעִים הֵם, וְלִכְנוּת זֶה מִזֶּה. בְּהֵרֶת • חֲבֵרְבוֹרוֹת טִיִּיא"ר בְּלַע"ז, וְכֵן (איוב לו): "בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים". אֶל אַהֲרֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)
וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים (יג, ב)
כָּל הַנִּגְעִים אֲדָם רוּאָה חוּץ מִנִּגְעֵי עֲצָמוֹ (נגעים פ"ב)
"כָּל הַנִּגְעִים אֲדָם רוּאָה" - כָּל 'נִגְע' וּמוֹם רוּחָנִי שְׁאֵדָם רוּאָה, "חוּץ" - בַּחוּץ, אֲצֵל זֻלְתוֹ, עָלָיו לְדַעַת שְׁאִין זֶה אֶלָּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 492)
וְהִיָּה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב)
רַק פִּסְלֵת שְׁבִטוֹף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרַר, לָכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה)
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף: כִּי יִהְיֶה - אִין זֶה דְּבַר הַרְגִיל, אֶלָּא מִקְרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 665)
וְהִיָּה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פִּסְלֵת שְׁבִטוֹף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרַר, לָכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת (לקוטי תורה) יֵשׁ לְשָׂאֵל, הֲרִי נִגְעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא עוֹן חֲמוּר בְּיוֹתֵר. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁהַכֹּהֵן לְמִי

מִרְקָם סְהוּרִים. (כתובות ז, א) שְׁבִרְכוֹת חֲתָנִים בַּעֲשָׂרָה, מִשּׁוֹם דְּכִתִּיב "וְטָהָרָה מִמֶּקֶר דְּמִיָּה", אִיזוֹ דְּמִים סְהוּרִים הָיוּ אוֹמֵר דִּם בְּתוֹלִים, אֶלְמָא דְּאִיִּירִי בְּחֻתָּן. דְּמִיָּה. ג' בַּמִּסְוָרָה. "מִמֶּקֶר דְּמִיָּה", "וְהִיא גִלְתָּה אֶת מִקּוֹר דְּמִיָּה" (ויקרא כ, יח). וְגִלְתָּה הָאֶרֶץ אֶת דְּמִיָּהּ וְלֹא תִכְסֶּה עוֹד עַל הָרוּגֶיהָ" (ישעיה כו, כא). דְּאֶתְקַשׁ גְּלִיז עֲרִיּוֹת לְשִׁפְכוֹת דְּמִים, דְּכִתִּיב (דברים כב, כו) "כִּי בֹאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נָפַשׁ כֹּן הִדְבֵּר הַזֶּה". תורה ח

מִמֶּקֶר דְּמִיָּה. בְּגִימְטְרִיא: חֲמִשָּׁה מֵינֵי דְּמִים מִמָּאִים בַּהּ. מִמֶּקֶר. ב' בַּמִּסְוָרָה. "מִמֶּקֶר דְּמִיָּה", "בְּמִקְהֵלוֹת בְּרָכוֹ אֱלֹהִים, ה' מִמֶּקֶר יִשְׂרָאֵל" (תהלים סח, כז). דוּרְשׁ מִכָּאן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 89)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) רַק פִּסְלֹת שֶׁבִּסּוּף לְבוּשֵׁיו עֲדִין לֹא נִתְּבַר, לָכֵן נִוְלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . .
בְּחִיצוֹנוֹת (לקוטי תורה) לפי זה יש לפרש, מדוע כהן שחשף מאורו אינו רואה את הנגעים. דהנה, אצל אדם כזה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 34)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נְגָעִים . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקִדְשָׁה (לקוטי תורה) גבורה בשרשה אינה צמצום, מניעת השפע, אלא תגברת השפע, שלמעלה מפלי המקבל, ולכן משתלשל מופנה צמצום ודין כפשוטו. ואף כאן: נגע בשרשו הוא תגברת של קדשה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נְגָעִים . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקִדְשָׁה (לקוטי תורה) "אורות עליונים" היינו אורות דתהו, אורות שאינם יכולים להתלבש בכלים. ובעבודת האדם היינו 'רצוא בלי שוב', התשוקה לצאת מקלי הגוף ולפלל באור ה', 'כלות הנפש'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) נְגָעִים . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . דִּינָא קִשְׂיָא דְקִדְשָׁה (לקוטי תורה) לפי זה, יש לבאר מה שכתוב במצרע "בדד ישב" למעליהתא, והינו, שמדבר בדרגה נעלית ביותר, שמבדלת לגמרי משאר

~ נקודות משיחות קודש ~ על פי לקוטי שיחות כרך כז. עמוד 88 – מותך 'לקראת שבת'

טומאת הנגעים – על ידי איש החסד

אָדָם כִּי יִהְיֶה בַּעֲוֹר-בָּשָׂרוֹ שָׂאת . . וְהוּבֵא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אִוָּ אֶל-אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים: (יג, ב).
 אף-על-פי שהכל כשרין לראות נגעים – הטומאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד, כהן שאינו יודע לראות, החכם רואהו, ואומר לו, אמור טמא, והכהן אומר טמא (רמב"ם הלכות

טומאת צרעת פרק ט הלכה ב)

דין זה הוא דבר פלא: דאף-על-פי שהכהן הוא קטן או שוטה, ואינו יודע את הדין וההלכה (ולכן סומך על דברי החכם), אומרת התורה דוקא הוא יהיה מי שיפסוק הדין ויאמר לפועל 'טמא'.

ויש לומר בדרך הדרוש ועבודת האדם, דבטומאת צרעת יש חומרא שאינה בשאר טומאות: "בדד ישב מחוץ למחנה

ועל-זה מלמדת התורה שדבר חמור כל-כך, אי-אפשר להעשות אלא על-ידי כהן, שענינו "לברך את עמו ישראל באהבה". רק אוהב ישראל באמת יכול לפסוק כזה דין חמור על יהודי. כי רק עליו אפשר לסמוך שלא יגזיף ולא ישקוט, ויחפש את כל הטעמים על-פי תורה להתיר, ורק כשלא ימצא, יטמא את הנגע. והנמשל בחיי היום-יום מובן.

גי'חזי כהנא ית מכתשא במשך בסרא
 ושער במכתשא אתהפיד למיתור ומחזי
 מכתשא עמיק במשך בסרה במכתש
 סגירתא הוא ויחזנה כהנא ויסאב יתה:

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשֹׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה . . לָכֵן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מֵעוֹר בָּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמָּא אֹתוֹ:

שיעור יומי ליום שני כ"ה אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת תזריע

כ"י • וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לָבֶן • מִתְחַלֵּה שְׁחֹר וְהַפֶּה לָלָבֶן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמַעוּט שְׁעַר שְׁנַיִם (כ"ח) • עֵמֶק מַעוּר בְּשָׂרוֹ • (כ"ח) • כָּל מִרְאֵה לָבֶן עֵמֶק הוּא, כְּמִרְאֵה

(ד) וְאִם-בִּהְרֹתָ לְבָנָהּ הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעֵמֶק אֵין-מִרְאֵה מִן-הָעוֹר וְשָׁעֲרָה לֹא-הָפֶד לָבֶן וְהַסְגִּיר הִכְתֵּן אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

כ"י • וְעֵמֶק אֵין-מִרְאֵה • לֹא יִדְעָתִי פְּרוּשׁוֹ. וְהַסְגִּיר • יִסְגִּירָנוּ בְּבֵית אֶחָד, וְלֹא יִרְאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְיִזְכִּיחוּ סִימָנִים עָלָיו.

(ה) וְרָאָהּ הִכְתֵּן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהַסְגִּירוֹ הִכְתֵּן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

כ"י • בְּעֵינָיו • כְּמִרְאֵהוּ וּכְשַׁעוּרוֹ הָרָאשׁוֹן. וְהַסְגִּירוֹ • שְׁנִית • הָא אִם פָּשָׁה בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, טָמֵא מִחֻלָּט.

♦ יום שני כ"ה אדר ב' ♦

(ו) וְרָאָהּ הִכְתֵּן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה בִּתְּחִלַּת הַנֶּגַע וְלֹא-פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטָהֲרוֹ הִכְתֵּן מִסְפַּחַת הוּא וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְטָהֲרוּ:

כ"י • בִּתְחִלַּת הַנֶּגַע מִמִּרְאֵיתוֹ; הָא אִם עָמַד כְּמִרְאֵיתוֹ אוֹ פָּשָׁה – טָמֵא. מִסְפַּחַת • שֵׁם נֶגַע טָהוֹר. וְכַבֵּם

(ז) וְאִם-פָּשָׁה תִּפְשָׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרִאשׁוֹן אֶל-הִכְתֵּן לְטָהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל-הִכְתֵּן:

(ח) וְרָאָהּ הִכְתֵּן וְהִנֵּה פָּשָׁתָה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר וְטָמֵא הִכְתֵּן צִרְעַת הוּא: פ

כ"י • וְטָמֵא הִכְתֵּן • וּמִשְׁטָמֵא הָרִי הוּא מִחֻלָּט, וְזָקוּק לְצַפְרִים וּלְתַגְלִיחַת וּלְקִרְבָּן הָאֻמּוֹר בְּפִרְשֵׁת

(ט) נֶגַע צִרְעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבָא אֶל-הִכְתֵּן: ט מִכֶּתֶשׁ סִגְיָו אֲרִי תִּהְיֶה בְּאִנְשָׁא וְיִתְחִי לָזֶה כִּהְנָא:

בעל הטורים

יג (ה) וְהִנֵּה הַנֶּגַע. לשון "והנה" נופל על דבר שלא נודע קודם לכן, כמו בקאן שהיה סגור עד עתה. וכן "והנה" היא לאד" (פראשית כט, כח). תורה ו

(ט) בָּאָדָם. ד' במסורה. "נגע צרעת כי תהיה באדם", או באדם אשר יטמא לו" (להלן כב, ח), "אף היא כחתף תארב ובוגדים באדם תוסף" (משלי כג, כח),

"אשר שלט האדם באדם" (קהלת ח, טו). ובוגדים באדם תוסף" איירי באשה ורה שמפתה האדם עד שישמע לה. וזהו "אשר שלט האדם באדם", שהיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 81)

אֵלָא סְבָרָא - תּוֹפְעָה זֵו מוֹכִיחָה שְׁאִין זֶה חֲלִי אֵלָא טְבַע הַגּוֹף. הָרִי שְׁנַתְחַדֵּשׁ כָּאֵן דִּין קָלְלִי: כְּאִשֶּׁר כְּלוּ הָפֶךְ לָבֹן, אִין כָּאֵן חֲלוּת "נִגְעַ צְרַעַת", וְלִכְּוֹ אִין כָּאֵן "וְהוּבָא אֵל הַכֹּהֵן".

נִגְעַ צְרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֵל הַכֹּהֵן (יג, ט) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ נִקְטָה סִגְנוֹן שֶׁל עֲנִין חֲדָשׁ, וְהָרִי הַהִקְדָּמָה לְדִינֵי צְרַעַת כְּבֵר אֲמוּנָה לְעִיל. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּהִנֵּה לְהִלָּךְ נֶאֱמַר "כְּלוּ הָפֶךְ לָבֹן טָהוֹר הוּא", וּבִדְרָךְ הַפְּשֻׁט אֵינָה גְזֵרַת הַכְּתוּב

יִוָּחַזִּי כִּהְנָא וְהָא עֲמָקָא חוּרָא כְּמִשְׁכָּא וְהִיא הִפְכַת שְׁעָר לְחוּר וְרָשָׁם בְּסָרָא חִיתָא בְּעֲמָקָתָא:

(י) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכֶה שְׁעָר לָבֹן וּמַחִית בְּשָׂר חֵי בִשְׂאֵת:

וְאֶפְ-עַל־פִּי שְׁלֹא נֶאֱמָרָה מַחִיָּה אֵלָא בִּ"שְׂאֵת", אֶפְ בְּכָל הַמַּרְאוֹת וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן הוּא סִימָן טְמֵאָה.

כִּי-**וּמַחִית • שְׁנִימִינ"ט בְּלַע"ז**, שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצַת הַלָּבֹן שֶׁבְּתוֹךְ הַשְּׂאֵת לְמַרְאֵה בְּשָׂר, אֶפְ הוּא סִימָן טְמֵאָה - שְׁעָר לָבֹן בְּלֹא מַחִיָּה, וּמַחִיָּה בְּלֹא שְׁעָר לָבֹן;

יֵא סְגִירוֹת עֲתִיקָא הִיא כְּמִשְׁךְ בְּסָרָה וְיִסְכָּא בְּנָה כִּהְנָא לֹא יִסְגְּרָנָה אֲרִי מְסָאָב הוּא:

(יא) צְרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְאָו הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרָנוּ כִּי טִמְאָ הוּא:

מְלָאָה לַחָה; שְׁלֹא תֵאֵמַר: הוּאִיל וְעֻלְתָּה מַחִיָּה - אֲטֵהֲרָנָה.

כִּי-**צְרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא • מִכָּה** יִשְׁנָה הִיא תַּחַת הַמַּחִיָּה, וְחִבּוּרָה זֶו נִרְאִית בְּרִיָּאָה מִלְמַעְלָה וּמִתַּחְתִּיָּה

יֵב וְאֵם מְסָאָה תִּסְגִּי סְגִירוֹתָא כְּמִשְׁכָּא וְתַחְפִּי סְגִירוֹתָא יֵת כָּל מִשְׁךְ מִכְתָּשָׁא מְרִישָׁה וְעַד רִגְלוֹהִי לְכָל חִיזוֹ עֵינֵי כִּהְנָא:

(יב) וְאִם־פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצְרַעַת בְּעוֹר וְכִפְתָּה הַצְרַעַת אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן:

כִּי-**מֵרֹאשׁוֹ • שֶׁל אָדָם וְעַד רַגְלָיו. לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן • פָּרַט לַכֹּהֵן שֶׁחֲשָׁךְ מְאוּרֹו.**

יֵג וְיִחַזִּי כִּהְנָא וְהָא חֲפַת סְגִירוֹתָא יֵת כָּל בְּסָרָה וְיִדְכִי יֵת מִכְתָּשָׁא כְּלָה אֲתֵהֲפִיף לְמַחְנֹר דְּכִי הוּא:

(יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִפְתָּה הַצְרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָהַר אֶת־הַנֶּגַע כְּלוּ הָפֶךְ לָבֹן טָהוֹר הוּא:

יֵד וּבִיזְמָא דְּאִתְחַזִּי בֵּה בְּסָרָא חִיָּא יְהִי מְסָאָב:

(יד) וּבִיּוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חֵי יִטְמָא:

וְנַעֲשֶׂה רַחֲב וְנִרְאִית בּוֹ הַמַּחִיָּה, לְמַדְנֵו הַכְּתוּב שֶׁתִּטְמָא. **וּבִיּוֹם • מָה תִּלְמוּד לּוֹמֵר? לְלַמֵּד, יֵשׁ יוֹם שְׂאֵתָה רּוֹאָה בּוֹ וְיֵשׁ יוֹם שְׁאִין אֲתָה רּוֹאָה בּוֹ. מִכָּאֵן אֲמָרוּ: חֲתָן, נוֹתֵנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה, לוֹ, וְלֹאֲצֻטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וּלְבִיתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלִי, נוֹתֵנִין לוֹ כָּל יָמֵי הַרְגֵּל.**

כִּי-**וּבִיּוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חֵי • אִם צִמְחָה בּוֹ מַחִיָּה, הָרִי כְּבֵר פֶּרֶשׁ שֶׁהַמַּחִיָּה סִימָן טְמֵאָה? ! (ת"ס)** אֵלָא הָרִי שֶׁהִנֵּה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי אֲבָרִים שְׁאִין מְטִמְאִין מִשּׁוּם מַחִיָּה לְפִי שְׁאִין נִרְאָה הַנֶּגַע כְּלוּ בְּאֶחָד שְׁשׁוּפֶעַ אֵילָף וְאֵילָף, וְחִזּוֹר רֹאשׁ הָאֲבֵר וְנִתְגַּלָּה שְׁפוּעוֹ עַל־יְדֵי שׁוּמָן, כְּגוֹן שֶׁהַכְּרִיא

בעל הטורים

(יב) פָּרוּחַ תִּפְרַח. ב' בְּמִסְוֶרָה. "פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצְרַעַת", וְאִידֵךְ: "פָּרוּחַ תִּפְרַח וְתִגְל" (יִשְׁעִיָּה ל"ה, ב). לּוֹמֵר שֶׁבְּפָרוּחַ תִּפְרַח הַצְרַעַת בְּכוּלוֹ יִגְל, כִּי אִזּוֹ טָהוֹר. תּוֹרָה יג

תִּיטִיב מֵעֲשִׂיף רָאָה מָה בְּרִיאָתִי, לְמַעַלָּה מִמָּךְ בְּהִמָּה וְחִיָּה לְמַאֲבָלָךְ. וְאִם הִרְעַת מֵעֲשִׂיף הָרִי נִגְעִים בְּצִדְךָ. תּוֹרָה י (י) לָבֹן. בְּגִימְטְרִיא: עֲזָה. תּוֹרָה יא

שׁוֹלְטָת בּוֹ, וְאִם יִשְׁמַע לָהּ סוּפוֹ שִׁילָקָה בְּצְרַעַת וְיִטְמָא כְּמַת. סָמָךְ נִגְעִים לְיֻלְדָּתָהּ, לּוֹמֵר שֶׁכָּל מִי שְׁאִינוֹ שׁוּמֵר נְדוּת - הַיֹּלֵד מְצוּרָע. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְיֻלָּד: אִם

גדר ה"יום שאי אתה רואה בו"

זה טמא. אף אם אומרים כאופן הב', שהופקעו ימים אלו מדיני ראית הנגע, הנה גם אם ראה את הנגע, אין בכך כלום].

וזהו טעם המחלקת בין רבי לרבי יהודה. דרבי הלומד את הדין מ"וצנה הכהן ופנו את הבית", משמע דסבירא ליה שהוא בגדר דחיה, ש"ממתינים לו" עד שיוציא את כליו מהבית, ודוחים את ראית הנגע לזמן מה. מהשאינפן לרבי יהודה הלומד מהפסוק "וביום הראות בו" ד"יש יום שאי אתה רואה בו", אין זה רק שדוחים את ראית הנגע, אלא שיום זה הופקע מראית נגעים, ולא חלים עליו דינים אלו כלל.

(ויעוין במקור הדברים, שנתבאר שם לפיזה מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתנים גם לדבר הרשות).

וביום הראות בו בשר חי יטמא: (יג, יד)

איתא בגמרא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו, חתן שנולד בו נגע, נותנין לו ז' ימי המשטה כו', דברי רבי יהודה. רבי אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר וצנה הכהן ופנו את הבית, אם ממתינים לו לדבר הרשות, כל-שכן לדבר מצוה".

ונראה, שחלוקים רבי ורבי יהודה בגדר הדין שאין רואים נגעים בימים מסוימים, דיש לומר בשני אופנים: א. שדוחים ראית הנגע לימים אחרים. ב. שהופקעו ימים אלו מדיני ראית נגעים, ולא חלים עליהם כלל.

[וה'נפקא מינה' בין שני האופנים הוא, אם עבר הכהן וראה את הנגע בימים אלו, שאם אומרים שדוחים את ראית הנגע, הנה אם לא דחה הכהן, וראה את הנגע בין כך, הרי

טו ויחזי כהנא ית בסרא חיא ויסאכנה בסרא חיא מסאב הוא סגירות הוא :

(טו) וראה הכהן את הבשר החי וטמא הבשר החי
טמא הוא צרעת הוא:

כט"ו צרעת הוא • הבשר ההוא. בשר, לשון זכר.

טז או ארי יתיב בסרא חיא ויתתפיד למחור ויתתי לות כהנא :

(טז) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל-הכהן:

יז ויחזנה כהנא והא אתתפיד מכתשא למחור וידפי כהנא ית מכתשא דכי הוא :

(יז) וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את-הנגע טהור הוא: פ

♦ יום שלישי כ"ו אדר ב' ♦

יח ובסרא ארי יהי בה במשכה שחנא ויתפי :

(יח) ובשר פיהיה בו-בערו שחין ונרפא:

ונרפא • השחין העלה ארוכה, ובמקומו עלה נגע אחר.

כט"ו שחין • (חולין ח) לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מפה, שלא מחמת האור.

יט ויהי באתר שחנא עמקא חורא או כהרא חורא סמקא ויתחזי לכהנא :

(יט) והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת ונראה אל-הכהן:

כט"ו או בהרת לבנה אדמדמת • שאין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני מראות – לבן ואדום.

כ ויחזי כהנא והא מחזזה מפיד מן משפא וישערה אתתפיד למחור ויסאכינה כהנא מכתש סגירותא היא בשחנא סגירתא :

(כ) וראה הכהן והנה מראה שפל מזהעור וישערה הפך לבן וטמא הכהן נגע-צרעת הוא בשחין פרחת:

כ"י • מראה שפֿל • ואין מַמְשֶׁה שפֿל, אֶלֶּא מִתּוֹךְ לִבְנִינִיתוֹ הוּא נִרְאֶה שפֿל וְעַמֵּק כְּמִרְאֵה חֲמָה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל.

כא ואם יִחַזְנָה כְּהֵנָּה וְהָא לִית בֵּה שְׁעַר חֲדָר וּמִכִּיכָא לִיתְהָא מִן מִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיא וְיִסְגְּרָנָה כְּהֵנָּה שְׂבָעָא יוֹמִין:

(כא) ואם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־כֹּהֵן שְׁעַר לָבָן וְשִׁפְלָהּ אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֹּהֵה וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שְׂבַעַת יָמִים:

כב ואם אוֹסְפָא תוֹסֵף בְּמִשְׁכָּא וְיִסָּב כְּהֵנָּה יְתָה מִכְתָּשָׂא הִיא:

(כב) ואם־פִּשָּׁה תִּפְשֶׂה בְּעוֹר וְטִמָּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע הוּא:

כ"י • נִגַּע הוּא • הַשָּׂאת הַזֹּאת אוֹ הַכֹּהֲרֵת.

כג ואם בְּאַתְרָהּא קָמַת בְּהִרְתָּא לֹא אוֹסַפְת רִשָּׁם שְׁחָנָא הִיא וְיִדְכָנָה כְּהֵנָּה:

(כג) ואם־תִּחַתֶּיהָ תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא פִשָּׁתָה צָרַכְת הַשְּׁחִין הוּא וְטִהְרוּ הַכֹּהֵן: ׀

כמו (יחזקאל כא א): "וְנִצְרְבוּ־כֹהֵן כָּל־פָּנִים". רייטרי"ר בְּלַע"ז. צָרַכְת • רייטרישמענ"ט בְּלַע"ז.

כ"י • תַחֲתֶיהָ • בְּמִקּוֹמָהּ • צָרַכְת הַשְּׁחִין • כְּתִירוֹמוֹ 'רִשָּׁם שְׁחָנָא', אֵינוֹ אֶלֶּא רִשָּׁם הַחֲמוּם הַנֶּכֶד בְּבִשּׁוֹר. כָּל "צָרַכְת" לְשׁוֹן רִגִיעָה, עוֹר הַנֶּרְנָע מִחֲמַת חֲמוּם,

♦ יום רביעי כ"ז אדר ב' ♦

כד אוֹ בִשּׁוֹר כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר מְכֹת־אֵשׁ וְהִיתָה מַחִית הַמְכוֹה בַּהֲרֵת לְבָנָה אֲדַמְדַּמַּת אוֹ לְבָנָה:

(כד) אוֹ בִשּׁוֹר כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר מְכֹת־אֵשׁ וְהִיתָה מַחִית הַמְכוֹה בַּהֲרֵת לְבָנָה אֲדַמְדַּמַּת אוֹ לְבָנָה:

חלקן הכתוב? לוֹמַר, שְׂאִין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה: נוֹלֵד חֲצִי גָרִיס בְּשָׁחִין וְחֲצִי גָרִיס בְּמַכָּה, לֹא יִדּוֹנוּ כְּגָרִיס.

כ"י • מַחִית הַמְכוֹה • שְׁנִימַנִי"ט בְּלַע"ז. בְּשָׁחִיתָה הַמְכוֹה נִהְפָּכָה לְבַהֲרֵת פְּתוּכָה, אוֹ לְבָנָה חֲלָקָה; וְסִימְנֵי מַכָּה וְסִימְנֵי שָׁחִין שְׁוִים הֵם. (חולין ח) וְלָמָּה

כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שְׁעַר לָבָן בְּבַהֲרֵת וּמִרְאֶה עֲמֻק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בְּמַכָּה פְּרַחָה וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע צָרַעַת הוּא:

(כה) וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שְׁעַר לָבָן בְּבַהֲרֵת וּמִרְאֶה עֲמֻק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בְּמַכָּה פְּרַחָה וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע צָרַעַת הוּא:

כו ואם יִחַזְנָה כְּהֵנָּה וְהָא לִית בְּבַהֲרָתָא שְׁעַר חֲדָר וּמִכִּיכָא לִיתְהָא מִן מִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיא וְיִסְגְּרָנָה כְּהֵנָּה שְׂבָעָא יוֹמִין:

(כו) ואם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בְּבַהֲרֵת שְׁעַר לָבָן וְשִׁפְלָהּ אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֹּהֵה וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שְׂבַעַת יָמִים:

כז וְיִחַזְנָה כְּהֵנָּה כִּי־יִמָּא שְׂבִיעָאָה אִם אוֹסַפְת תוֹסֵף בְּמִשְׁכָּא וְיִסָּב כְּהֵנָּה יְתָה מִכְתָּשָׂא סְגִירוֹתָא הִיא:

(כז) וְרָאָהּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אִם־פִּשָּׁה תִּפְשֶׂה בְּעוֹר וְטִמָּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא:

וְאִם־תַּחֲתֶיהָ תַּעֲמֹד הַבֹּהֶרֶת לֹא־פָשְׂתָהּ בְּעוֹר
וְהוּא כִּהָה שְׂאת הַמָּכוּה הוּא וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן
פִּי־צִרְבֶּת הַמָּכוּה הוּא:

♦ יום חמישי כ"ח אדר ב' ♦

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי־יְהִיָּה בּוֹ נִגַּע בְּרָאשׁ אוֹ
בְּזָקָן:

כט"ו • בְּרָאשׁ אוֹ בְּזָקָן • בָּא הַכָּתוּב לְחַלֵּק בֵּין נִגַּע שְׂבָמָקוֹם שֶׁעַר לִנְגַע שְׂבָמָקוֹם בָּשָׂר, שֶׁזֶה סִימָנוּ בְּשֶׁעַר
לְבָן וְזֶה סִימָנוּ בְּשֶׁעַר צָהָב.

(ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע וְהִנֵּה מֵרָאֵהוּ עִמָּךְ
מִן־הָעוֹר וְכוּ שֶׁעַר צָהָב דָּק וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתָּק
הוּא צִרְעַת הָרָאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא:

כט"ו • וְכוּ שֶׁעַר צָהָב • שֶׁנֶּחֱפֹץ שֶׁעַר שְׁחֹר שָׁבוּ לְצָהָב. נִתָּק הוּא • כִּף שָׁמוּ שֶׁל נִגַּע (ח"כ) שְׂבָמָקוֹם שֶׁעַר.

(לא) וְכִי־יֵרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין
מֵרָאֵהוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ וְהַסֹּגֵר
הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים:

כט"ו • וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ • הָא אִם הָיָה בּוֹ שֶׁעַר שְׁחֹר – טָהוֹר וְאֵין צָרִיף לְהַסְגֵּר, שֶׁשֶׁעַר שְׁחֹר – סִימָן טָהוֹר הוּא בְּנִתְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֶׁעַר שְׁחֹר צִמַּח־בּוֹ וְגו'".

(לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה
לֹא־פָשְׂתָה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שֶׁעַר צָהָב וּמֵרָאָה
הַנֶּתֶק אֵין עִמָּךְ מִן־הָעוֹר:

כט"ו • וְהִנֵּה לֹא־פָשְׂתָה וְגו' • הָא אִם פָּשְׂתָה, אוֹ הָיָה בּוֹ שֶׁעַר צָהָב – טָמֵא.

(לג) וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגַּלַּח וְהַסֹּגֵר הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית:

כט"ו • וְהִתְגַּלַּח • סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק. וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגַּלַּח • מִנִּית שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סָמוּךְ לוֹ סְבִיב כְּדִי שִׁיְהֶא נִכָּר אִם פָּשְׂתָה, שְׂאִם יִפָּשֶׁה יַעֲבוֹר הַשְּׁעֵרוֹת וְיֵצֵא לְמָקוֹם הַגָּלוּת.

בעל הטורים

(ל) הַזָּקָן. ג' בְּמִסוּרָה. "צִרְעַת הָרָאשׁ אוֹ הַזָּקָן", וְאִידֵךְ: "הַזָּקָן וְזָן אֶהְרֹן" (תהלים קלג ב), "וְגַם אֶת הַזָּקָן תִּסְפֹּחַ" בְּמִפְלֶת סִנְחָרִיב (ישעיהו ג, כ). מְלֻמֵּד שֶׁלְקוֹ בְּצִרְעַת. וּבִשְׂבִיל שְׂאֵהָרֵן רֹאָה אֶת הַנִּגָּעִים וּמִטְהַרֵּם בְּלוֹג שָׁמֶן, וְכֵה לְשָׁמֶן הַטוֹב שֶׁל שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה שִׁוְרֵד עַל זָקָנוֹ. תוֹרָה לֹא

לד ויחזי כהנא ית נתקא ביומא שביעאה
והא לא אוסף נתקא במשפא ומחזוהי
ליתוהי עמיק מן משפא וידבי יתה כהנא
ויצבע לבושוהי וידבי:

(לד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהֵנָּה
לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וּמֵרָאֵהוּ אֵינֶנּוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר
וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וּבָבֶם בְּגָדָיו וְטָהַר:

לה ואם אוסף יוסף נתקא במשפא בתר
דכותה:

(לה) וְאִם־פָּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ:

כז"י אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ • אין לי אלא פושא לאחר הפטור, מניין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני?
תלמוד לומר: "פשה ופשה".

לו ויחזוה כהנא והא אוסף נתקא במשפא
לא יבקר כהנא לשער סמך מסאב הוא:

(לו) וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה פָשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר לֹא־יִבְקֹר
הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא:

לז ואם בד היה קם נתקא ושער אפם צמח
בה אתסי נתקא דכי הוא וידכנה כהנא:

(לז) וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שְׁחֹר צָמַח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הַכֹּהֵן: ס

טח ויבקר או אתמא ארי יהי במשפא בסרהון
כהנא כהנא, לא טהור (מ"ק ט).

כז"י וְשַׁעַר שְׁחֹר • מניין אף הירק והאדם שאינו
צהב? תלמוד לומר: "ושער". ולשון "צהב" דומה
לתבנית הצהב, "צהב", כמו "זהב", אורפלא

לח ויבקר או אתמא ארי יהי במשפא בסרהון
כהנא כהנא סורו:

(לח) וְאִישׁ אֹו־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרָם כְּהֶרֶת
כְּהֶרֶת לִבְנֹת:

כז"י כְּהֶרֶת • חכרבורות.

לט ויחזי כהנא והא במשפא בסרהון כהנא
עמין סורו כהנא הוא סגי במשפא דכי
הוא:

(לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה בְּעוֹר־בָּשָׂרָם כְּהֶרֶת כְּהֶרֶת
לִבְנֹת כֹּהֵן הוּא פָּרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס

רוש"ו, בין חכרבורות אדמימותו, קרוי כהן, כאיש
עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הפשור בלכן צח.

כז"י כְּהֶרֶת לִבְנֹת • שאין לכן שלחן עז אלא כהן.
כהן • כמין לכן הנראה בפשור אדם אדם, שקורין

• יום שישי כ"ט אדר ב' •

מ ויבקר ארי יתר שער רישה קרח הוא דכי
הוא:

(מ) וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֶרַח הוּא טָהוֹר הוּא:

אָלָא בְּסִימָנִי נִגְעֵי עוֹר בָּשָׂר: בְּשַׁעַר לֶבֶן, וּמַחֲזִיָּה
וּפְשִׁיזוֹ.

כז"י קֶרַח הוּא טָהוֹר הוּא • טהור מטמאת נתקין,
שאינו נדון בסימני ראש וזקן, שהם מקום שער,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 93)

אינו מטמא. ונמוקו עמו: על "נתק הוא" מפרש רש"י "כך
שמו של נגע שבמקום שער", היינו שהנגע אינו נוצר

שאינו נדון בסימני ראש וזקן. • אלא בסימני נגעי עור
בשר (רש"י יג, מ) אינו מפרש שבא ללמד ש"ימרט ראשו"

בעל הטורים

(לז) לֹא יִבְקֹר. ב' במסורה. "לא יבקר
יבקר בין טוב לרע" (לחזק כו, א). בשביל
לֹא יִבְקֹר בין טוב לרע, על כן "לא
יבקר הבהן" ויטמאנו. שעל שבועה
דברים נגעים באים. תורה לו

שיעור יומי ליום שישי כ"ט אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום – יג – פרשת תזריע מז

מנשיה דוקא (ודלא כהרמב"ן, שכתב "שנתק משם השער", היינו שנגע בראש או בזקן ענינו נשירת שער). ומכיון שנשירת שערות אינה נגוע, אין סבא לומר ש"ימרט

ראשו" הוא סמן טמאה, ואין צורך לשלל את זה; אלא הכתוב מלמד דינו של נגע שנולד במקום זה.

וְאֵם מִפֶּאֱת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבְחָהּ הוּא טָהוֹר (מא) וְאֵם מִפֶּאֱת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבְחָהּ הוּא טָהוֹר
מא ואם מלקבל אפיהי יתר שער וישיה
גלוש הוא דכי הוא:
הוא:

כ"ט וְאֵם מִפֶּאֱת פָּנָיו • משפוע קדקד כלפי פניו, קרוי "גבחת", ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל, ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי "קרחת".

וְכִי־יִהְיֶה בְקִרְחָתוֹ אוֹ בַגִּבְחָת נֹגַע לְבָן אֲדָמָה (מב) וְכִי־יִהְיֶה בְקִרְחָתוֹ אוֹ בַגִּבְחָתוֹ:
מב וארי יהי בקרחותה או בגלושותה
מכתש חור סמוק סגירות סגיא היא
בקרחותה או בגלושותה:

כ"ט נֹגַע לְבָן אֲדָמָה • פתוח. מנין שאר המראות? תלמוד לומר: "כמראה צרעת עור בשר" – כמראה הצרעת האמור בפרישת 'עור בשר': "אדם כי־יהיה בעור־בשרו". ומהו אמור בו? שטמא בארבע

מראות ונדון בשני שבועות, ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכה, שהוא נדון בשבוע אחד, ולא כמראה נתקין של מקום שער, שאין מטמאין בארבע מראות: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה.

(מג) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָהּ אֲדָמָת בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בַגִּבְחָתוֹ כְּמֹרָא צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר׃
מג ויחזי יתה פהנא והא עמיק מכתשא
חורא סמקא בקרחותה או בגלושותה
כמחזי סגירותא משך בסרא:

(מד) אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמָאנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נֹגְעוֹ:
מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא וסאבנה
פהנא פרישה מכתשה:

כ"ט בְּרֹאשׁוֹ נֹגְעוֹ • אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא יטמאנו",

לרבות את כלן. על כלן הוא אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'".

(מה) וְהִצְרֹעַ אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פֶרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא:
מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי והון
מבועין ורישה יהי פריע ועל שפם פאבלא
יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי:
יקרא:

כ"ט פֶּרָמִים • קרועים. פרוע • מגדל שער. ועל־שָׂפָם יַעֲטֶה • כאבל. שפם • שער השפתיים, גרינון

בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מ"ק ח).

בעל הטורים

(מד) טָמֵא. ב' במסורה. "טמא יטמאנו" הכהן, "למען טמא את מקדשי" (להלן) כ. א. רמז לזר ששימש שלוקה בצרעת. פירוש "למען טמא את מקדשי", שזר שנקנס בו לעבוד "טמא יטמאנו". והיינו דכתיב בענינהו (דברי הימים ב' כ, ט) "ויבדו מקטרת להקטיר וגו' והצרעת ורחה במצחו".

נגעו. ב' במסורה. "בראשו נגעו", "אשר ידעו איש נגעו" בענין שלמה (דברי הימים ב' ה, כט). פירוש "בראשו נגעו", בתחילת הענין צריך שידע נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפלל. תורה מה

(מה) וְרֹאשׁוֹ. ד' במסורה. "וראשו יהיה פרוע", "ומגדל וראשו בשמים" (בראשית יא, ד), "וראשו מגיע השמימה" (שם כח, יב), "וראשו לעב גיע" (איוב כ, ח). בשביל שהגיע ראשו עד לשמים, על כן נגעים באים עליו "וראשו יהיה פרוע". תורה מז

מו פֿל יומי די מַכְתָּשָׂא בֵּה יְהִי מְסָאָב מְסָאָב
הוא בלחודוהי ייתב מברא למשריתא
מותבה :

אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ וּבֵין אִישׁ לְרֵעֵהוּ, אָף הוּא יִבְדֹּל. מִחוּץ
לְמַחֲנֶה • חוּץ לְשֵׁלשׁ מַחֲנוֹת (פסחים 80).

(מו) **פֶּדֶד יֵשֶׁב.** לִפִּי שְׁשֻׁלַּח מִדְּנִים בֵּין אֲחִים בְּלִשׁוֹן הָרַע, וְגַרְם לֵישֵׁב לְזֶה לְבַד וְלִזֶּה לְבַד. תּוֹרָה מִזֶּה

(ג) וְשָׂרָף אֶת־הַבָּגָד אוֹ אֶת־הַשֹּׂתִי אוֹ אֶת־הָעֶרְב
בַּצֹּמֶר אוֹ בַּפְּשָׁתִים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר־
יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צִרְעַת מִמָּאֵרֶת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

גב ויוקיד ית לבושא או ית שתיא או ית
ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מאן
דמשוף די יהי בה מכתשא ארי סגירות
מחזרא היא בגירא תתוקד:

תלמוד לומר: "בצמר או בפשתים"? להוציא את
האמרי'ות שבו, שהן ממין אחר (פסחים סח). אמרי'ות,
לשון שפה, כמו אמרא.

כ"י: בצמר או בפשתים. של צמר או של פשתים,
זהו פשוטו. ומדרשו: יכול יביא גזי צמר ואניצי
פשתן וישרפם עמו? תלמוד לומר: "הוא באש
תשרף" - אינה צריכה דבר אחר עמה. אם-כן, מה

(ג) וְאִם יֵרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא־פֶשֶׁה הַנֶּגַע בַּבָּגָד
אוּ בְּשֹׂתִי אוּ בְּעֶרְב אוּ בְּכָל־כְּלֵי־עוֹר:

גנ ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא
כלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן
דמשוף:

גד ויפקד כהנא ויחזירו ית די בה מכתשא
ויסגרנה שבעת יומין תננינא:

(גד) וְצוּהָ הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוּ
שְׁבַע־יָמִים שְׁנִית:

כלו טעון כבוס? תלמוד לומר: "הנגע". הא כיצד?
יכבס מן הבגד עמו.

כ"י: את אשר-בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד?
תלמוד לומר: "את אשר-בו הנגע". יכול כל הבגד

• שבת קודש א' ניסן •

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָיִי הַכֶּכֶס אֶת־הַנֶּגַע וְהָיָה
לֹא־הִפָּךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינָיו וְהַנֶּגַע לֹא־פֶשֶׁה טָמֵא הוּא
בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ פַּחַתֹּת הוּא בִּקְרַחְתּוֹ אוּ בַּגִּבְחָתּוֹ:

גה ויחזי כהנא בטר דחזרו ית מכתשא והא
לא שנא מכתשא מן פד הנה ומכתשא לא
אוסף מסאב הוא בגירא תוקדנה תברא היא
בשחיקותה או בחדותה:

ומפני ה'מדרש' שהצריך ל'גזרה-שנה': מנין לפריחה
בבגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרחת וגבחת"
באדם, ונאמרה "קרחת וגבחת" בבגדים. מה להלן
פרח בכלו - טהור, אף כאן פרח בכלו - טהור,
לכך אחזי הכתוב לשון "קרחת וגבחת". ולענין פרושו
ותרגומו, זהו משמעו: קרחת - לשון ישנים, וגבחת
- לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו,
שהקרחת לשון אחרים והגבחת לשון פנים, כמו
שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל
ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כפ' מפךש ב'תורת
כהנים'.

כ"י: אחרי הכבס. לשון העשות. לא-הפך הנגע
את-עינו. לא הכהה ממראיתו. והנגע לא-פשה.
שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך
לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה
יעשה לו? תלמוד לומר: "והסגיר את הנגע",
מפל-מקום, דברי רבי יהודה. וחקמים אומרים וכו',
כדאיתא ב'תורת כהנים', ורמזתיה כאן לישב המקרא
על אפניו. פחתת הוא. לשון גמא, כמו (שמואל ב יז):
"באחת הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו
שוקעין. בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו:
בשחיקותה או בחדותה. קרחתו. שחקים ישנים.

בעל הטורים

(גב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשריפה, לומר שכל האסורים בהנאה טעונים שריפה. תורה ג	הצווי בבחן, והכיבוס בכל, כמו קרח. בגבחתו. אלו החדשים. שפשוא חדש שערותיו בולטות. תורה ו	אדם. תורה גה	(גה) בקרחתו. אלו השחקים. שפשושחק הבגד נושר השער, ונעשה	(גב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשריפה, לומר שכל האסורים בהנאה טעונים שריפה. תורה ג	(גב) ושרף את הבגד. הפסוק מתחיל ומסיים בשריפה, לומר שכל האסורים בהנאה טעונים שריפה. תורה ג
---	--	--------------	--	---	---

נו ואם חָזַא כְּהֵנָא וְהָא עֲמִיא מְכַתְּשָׁא בְּתַר
דְּחִנְרֵי יְתָה וּבִזְעָ יְתָה מִן לְבוּשָׁא אוּ מִן
מְשָׁכָא אוּ מִן שְׁתִּינָא אוּ מִן עֲרֵכָא :

(נו) וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה בִּתְּהָ הַנֶּגַע אַחֲרֵי הַכֹּפֶם
אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוּ מִן־הָעוֹר אוּ מִן־הַשְּׂתִי
אוּ מִן־הָעֶרֶב:

כ"י - וְקָרַע אֹתוֹ • יִקְרַע מְקוֹם הַנֶּגַע מִן הַבֶּגֶד וְיִשְׂרָפֶנּוּ.

נו ואם תתחזי עוד בלבושא או בשתינא או
בערבא או בכל מאן דמשך סגיא היא
בגדיא תוקדנה ית די בה מכתשא :

(נו) וְאִם־תִּרְאֶה עוֹד בִּבְגֶד אוֹ־בְשֵׁתִי אוֹ־בְעֶרֶב אוּ
בְכָל־כְּלִי־עוֹר פִּרְחַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ אֵת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע:

כ"י - פִּרְחַת הוּא • דְּבַר הַחֲזוֹר וְצוּמַח • בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ • אֵת כָּל הַבֶּגֶד.

נח ובלבושא או שתינא או ערבא או כל מאן
דמשך די יתחזר ויעדי מנהון מכתשא
ויצטבע תגנינות וידבי :

(נח) וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְּׂתִי אוֹ־הָעֶרֶב אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר תִּכְבֹּם וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכֹכֶם שְׁנִית וְטָהַר:

"ויתחזר". חזר חזר, שאינו ללבון אלא לטבל, לכה
תרגומו 'ויצטבע'. וכן כל כבוס בגדים שהן לטבילה,
מתרגמין 'ויצטבע'.

כ"י - וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע • אִם כִּשְׁכֹּסְוֹהוּ בַּתְּחִלָּה עַל־פִּי
כֹּהֵן, סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגִמְרִי. וְכֹכֶם שְׁנִית • לְשׁוֹן
טְבִילָה. תִּרְגוּם שֶׁל 'כְּבוֹסִין' שֶׁבִּפְרָשָׁה זֶה לְשׁוֹן לְבוֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 93)

לשון 'טבילה', היינו ששניהם מטהרים את הבגד: הראשון
מסיר את הנגע, והשני את הטמא. אף אם הוא לשון
'לבון' - נמצא שהראשון כלל לא טהר את הבגד, רק
השני.

לְשׁוֹן טְבִילָה (רש"י יג, נח) אֶפְשָׁר לְבַאֵר אֵת הַמִּטְרָה שֶׁל
כְּבוֹס זֶה בְּשָׁנֵי פָּנִים. א. הַסֵּרֶת הַנֶּגַע, וּלְפִי זֶה מִשְׁמְעוּתָהּ
— לְבוֹן. ב. הַסֵּרֶת טִמְאָת הַנֶּגַע שֶׁהַתַּפְשׁוּטָה בְּכָל הַבֶּגֶד, וְאִז
מִשְׁמְעוּתָהּ — טְבִילָה. וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְכֹכֶם שְׁנִית" מִשְׁמַע
שֶׁהוּא בָּא בְּהִמְשָׁךְ לְרֹאשׁוֹן וְיֵשׁ לָהֶם תִּכְוָנָה דוּמָה. לְכֵן מִפְּרֹשׁ

נט דא אורינא דמכתש סגירי בלבוש עמר
או כתינא או שתינא או ערבא או כל מאן
דמשך לדביותה או לסאבותה: פ פ פ

(נט) וְזֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צִרְעָת בֶּגֶד הַצֹּמֵר, אוֹ הַפְּשֻׁטִים
אוֹ הַשְּׂתִי אוֹ הָעֶרֶב אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטָהָרוֹ אוּ
לְטַמְּאוֹ: פַּפֵּה

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ריא - רב

בעל הטורים

עשרה פרשיות של נגעים הם, בין נגעי
אדם בין נגעי בגדים ונגעי בתיים, שאם
יקיימו עשרת הדברות ינצלו מאלו
עשרה.

יד, ב. תּוֹרַת אֲשֶׁר בּוֹ (שם, לב). וְזֹאת
הַתּוֹרָה (שם, נד). תּוֹרַת הַצִּרְעָת (שם, נו).
ה' פְּעָמִים, בְּנֶגֶד חֲמֹשֶׁה חֲמִשִּׁים. לומר,
שֶׁהַמִּסְפָּר לְשׁוֹן הָרַע כָּאֵלוֹ עוֹבֵר עַל
חֲמֹשֶׁה חֲמִשִּׁי תּוֹרָה.

(נט) נֶגַע צִרְעָת. י' פְּעָמִים כְּתִיב "נֶגַע
צִרְעָת" ב"פי תזריע" ובפרשת "זאת
תהיה", שעל ידי י' דברים נגעים
באים:
זאת תּוֹרַת נֶגַע. תּוֹרַת הַמִּצְרָע (להלן)

דחיתני לנפל ויהוה עזרני: יד עזי וזמרת יה ויהי־לִי לישועה: טו קול י רָנָה וישועה באה־לי צדיקים
 ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל: ז לא־אמות בִּיאֲחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
 יְהוָה: יח יסַר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִפְנוֹתָיו לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרֶה יְהוָה: כ וְהִשְׁעָר לַיהוָה
 צַדִּיקִים יִבְאוּ בּוֹ: כא אוֹדֹךָ כִּי עֲנִיתִנִי וְתִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹגִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
 כג מִמֵּת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: כד וְהִחִיּוּם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הָבֵא בָשָׂם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל
 יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֹךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
 לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אוֹדֹךָ בִּישָׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶי צִדְקָתְךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
 עַד־מָאֹד: ב ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדִבְרְךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָּל
 מִשְׁפָּטֵי־פִיד: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־חַוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אִשְׁיַחָה וְאִבִּיטָה אֲרֻחָתֶיךָ: טז בַּחֲקִיתֶיךָ
 אֲשִׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאִשְׁמְרָה דְּבָרְךָ: יח גִּלְעָדִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: יט גֵּר אֲנִי בְּאֶרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשּׁוֹנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: כב גֵּל מַעֲלֵי חֶרֶף וְבוֹז כִּי עֲדוּתֶיךָ נִצָּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים
 כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקוּד: כד גַּם־עֲדוּתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעֵי אֲנָשִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נַפְשִׁי חֲזִנִי
 כְּדִבְרְךָ: כו דְּרָכִי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיַחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נַפְשִׁי מִתּוֹנָה לִמְנֵי כְּדִבְרְךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסֵר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דֶּרֶךְ־אֲמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיֹשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצְוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
 דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאִצְרֶנָּה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאִצְרֶנָּה תוֹרָתְךָ וְאִשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצְוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו חֲטִלִּי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֵל אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שְׂוֹא בְּדֶרֶךְךָ חֲנִנִי: לח חָקֵם
 לְעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירָאתְךָ: לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹכִים: מ הִנֵּה תִאֲבָתִי
 לַפְּקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ פֶּאֶמְרָתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דְּבַר כִּי־כִמְחָתִי
 כְּדִבְרְךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֲמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחַלְתִּי: מד וְאִשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: מה וְאֶתְחַלֵּק בְּרַחֲבָה כִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: מו וְאִדְבַּרָה בְּעֲדוּתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאִשְׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאִשְׂאֵא־כִפִּי אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַחָה בַּחֲקוּד:
 ז מט וְכִרְדִּבְרָ לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתִּנִּי: נ זאת נִחְמָתִי בְּעֵנֶיךָ כִּי אִמְרָתְךָ חִיתִּנִּי: נא וְזִדִּים תִּלְעֲצֵנִי

עד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם | יְהוָה וְאַתָּנַחֵם: נג זְלַעְפָּה אֲחֻזַּתִּי מִרְשָׁעִים
עֲזָבִי תוֹרַתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיד בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שִׁמְךָ יְהוָה וְאַשְׁמְרֵה תּוֹרַתְךָ:
נו זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פָקַדְךָ נִצְרַתִּי: ח נו חֲלָקִי יְהוָה אֲמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ: נז חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב
חֲזַנִּי פֶּאֶמְרַתְךָ: נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדֻתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ:
סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עֹדְנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לַהֲוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
סג חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי פִקּוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֲקִיד לְמַדְנִי: ט סה טוֹב
עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה כְּדַבְּרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז טַרְס אֲעֲנֶה אָנִי
שֹׁגֵג וְעַתָּה אֲמַרְתָּךְ שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֲתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיד: טט טַפְלוֹ עָלַי שָׁקֵר וְזִידִים אָנִי בְּכָל־לֵב |
צ אֲצַר פִּקּוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ פִּחְלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֲקִיד:
עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיד מֵאֵלַי זֶהָב וְכֶסֶף: י עג יָדִיד עֲשׂוֹנִי וְיִכְוֹנְוִנִי הִכְוִנִי וְאַלְמֹדָה מִצְוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ
יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמוּנָה עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶה־נָא חֲסִדְךָ
לְנַחֲמֵנִי פֶּאֶמְרַתְךָ לְעַבְדְּךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תּוֹרַתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי: עח יִבְשׂוּ זִידִים כִּי־שָׁקֵר עֹתְוֹנִי
אָנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ וְיִדְעוּ עֲדֻתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּבִּי תָמִיד בַּחֲקִיד לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ:
כ פֹּא פִלְתָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרַתְךָ לֵאמֹר מָתִי תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־הֵיִיתִי
כָּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא שָׁכַחְתִּי: כד כָּמָה יִמִּי־עַבְדְּךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זִידִים
שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרַתְךָ: כו כְּלִי־מִצְוֹתֶיךָ אֲמוּנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי עֲזַרְנִי: כז כְּמַעַט כְּלוֹנִי בָּאָרֶץ וְאָנִי
לֹא־עֹזְבֹתִי פָקַדְךָ: כח כְּחִסְדְּךָ חֲזַנִּי וְאַשְׁמְרֵה עֲדוֹת פִּיד: ל כַּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם: צ לָדֹר
וְדֹר אֲמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ: צב לוּלִי תּוֹרַתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי
אֲזִ אֲבִדְתִּי בְּעַנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לָךְ־אָנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
צה לִי קִוּוּ רָשָׁעִים לְאִבְדָּנִי עֲדֻתֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן: צו לְכָל־תַּכְלָה רָאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתְךָ מֵאֹד:

מ צז מִה־אֶהְבֵּתִי תּוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִנַּחֲמֵנִי מִצְוֹתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
צט מִכָּל־מִלְמַדִּי הִשְׁפַּלְתִּי כִּי עֲדוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח
רַע כָּלֵאתִי רַגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אֲתָה הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לִחְפִּי
אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן עַל־פֶּן שָׁנֵאתִי | קה נִרְ־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר
לְנִתְיָבְתִּי: קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חֲזַנִּי כְּדַבְּרְךָ: קח נִדְּבֹת
כִּי רִצַּח־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי בְּכַפִּי תָמִיד וְתּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּלוּ רָשָׁעִים פֶּחַ לִי
וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲתִיתִי: קיא נִחְלָתִי עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁזֹן לִבִּי הִמָּח: קיב נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִיד
לְעוֹלָם עֶקֶב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתּוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֲתָה לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי:

קמו סורו־ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: קמו סמכני באמרתך ואחיה ואל־תבישני משכרי: קו סעדני
 ואושעה ואשעה בחקך תמיד: קוה סלית פל־שונים מחקך פירשקר תרמיתם: קוט סגים השפת
 כל־רשעי־ארץ לכן אהבתי עדתיך: קכ סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי: ע קא עשיתי משפט
 וצדק פל־תניחני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אלי־עשקני ודים: קכג עיני פלו לישועתך ולאמרת
 צדקך: קכד עשה עם־עבדך כחסדך וחקך למדני: קכה עבדך־אני הבינני ואדעה עדתיך: קכו עת
 לעשות ליהוה חפרו תורתך: קכו על־כן אהבתי מצותיך מזבח ומפז: קכז על־כן פל־פקודי כל ישרתי
 פל־ארח שקר שנאתי: פ קכט פלאות עדותיך על־פן נצרתם נפשי: קל פתח דבריך יאיר מבין פתנים:
 קלא פיר־פערתי ואשאפה כי למצותיך יאבתי: קלב פנה־אלי וחנני פמשפט לאהבי שמך: קלג פעמי הכן
 באמרתך ואל־תשלט־בי כל־און: קלד פדני מעשק אדם ואשמרה פקודיך: קלה פניך האר בעבדך
 ולמדני את־חקך: קלו פלג־מים ירדו עיני על לא־שמרו תורתך: צ קלו צדיק אתה יהוה וישר
 משפטך: קלח צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: קלט צמתתני קנאתי פישכחו דבריך צרי: קמ צרופה
 אמרתך מאד ועבדך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדיך לא שכחתי: קמב צדקתך צדק לעולם
 ותורתך אמת: קמג צר־ומצוק מצאוני מצותיך שעשעי: קמד צדק עדותיך לעולם הבינני ואחיה:
 קמה קראתי בכל־לב ענני יהוה חקך אצרה: קמו קראתיך הושיעני ואשמרה עדתיך: קמו קדמתי
 בנשף ואשועה לדברך יחלתי: קמז קדמו עיני אשמרות לשכי באמרתך: קמט קולי שמעה כחסדך
 יהוה פמשפטך חניני: קנ קרבו רדפי ומה מתורתך רחקו: קנא קרוב אתה יהוה וכל־מצותיך אמת:
 קנב קדם ידעתי מעדתיך כי לעולם יסדתם: ר קנג ראה־עניי וחלצני פיתורתך לא שכחתי: קנד ריבה
 ריבי וגאלני לאמרתך חניני: קנה רחוק מרשעים ישועה פרחקך לא דרשו: קנו רחמיך רבים א יהוה
 פמשפטך חניני: קנז רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נטיתי: קנח ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך
 לא שמרו: קנט ראה פפקודיך אהבתי יהוה כחסדך חניני: קס ראש־דברך אמת ולעולם פל־משפט
 צדקך: ש קסא שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לפי: קסב שש אנכי על־אמרתך פמוצא שלל רב:
 קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי: קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: קסה שלום רב
 לאהבי תורתך ואין־למו מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: קסז שמרה נפשי עדתיך
 ואהבם מאד: קסח שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל־דרכי נגדך: ת קסט תקרב רנתי לפניך יהוה פדברך
 הבינני: קע תבוא תחנתי לפניך פאמרתך תצילני: קעא תבענה שפתי תהלל פ תלמדני חקך: קעב תען
 לשוני אמרתך כי כל־מצותיך צדק: קעג תחיידיך לעורני כי פקודיך בחרתי: קעד תאבתי לישועתך
 יהוה ותורתך שעשעי: קעה תחיי־נפשי ותהללך ומשפטך יעורני: קעו תעיתי בשעה אבד פקש עבדך
 כי מצותיך לא שכחתי:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד אדר ב' מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז אדר ב' מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה אדר ב' מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח אדר ב' מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו אדר ב' פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט אדר ב' מפרק קמ עד סוף פרק קנ
שבת קודש - א' ניסן פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, ושכלו בו ית'.

- 1 כי בגוף הגשמי - וב"עצם" חי, והדומים ממש באברים ועפר
2 - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול
3 - הנה בהם ההארה היא בבחינת צמצום גדול אשר אין
4 במהוה, והחיות שבו - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא
5 מועטת כל כך, עד
6 שאין בו אפלו כח
7 הצומח, ובצומח -
8 ההארה אינה בצמצום
9 גדול כל כך. - שכן,
10 בצומח נראית על-כל-
11 פנים תנועה מסוימת של
12 חיות, בכך שהוא גדל
13 מקטן לגדול, ואין הוא
14 חומר סתמי כמו דומם.
15 ודרך כלל נחלקות - כל
16 הנבראים של העולם הזה,
17 לארבע מדרגות: דומם,
18 צומח, חי, מדבר -
19 "דומם" ידברים שאין בהם
20 חיים ולא כוח לצומח
21 ולנבט, "צומח" - כל דבר
22 צומח ונבט, "חי" -
23 ברואים חיים, "מדבר" -
24 המצוין את האדם שיש בו
25 שכל, והן: כנגד ד'
26 אותיות שם ה"ה"
27 ברוך-הוא, שממנו
28 משפיעים. - כל ארבעת
29 סוגי הנבראים, מקבלים
30 השפעתם וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך-הוא, כל סוג
31 מאות אחרת. וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת
32 החיות שבדומם וצומח, לההארה והמשכת החיות
33 המלכשת בחי ומדבר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל
34 אחד מן הסוגים האלה זו לזו, אף שכללן - בכל ארבעת
35 הסוגים האמורים, אור אחד שוה - וההשוואה מתבטאת,
36 בבחינת הסתר פנים, - שפנימיות האור מוסתרת בכולם,
- ומלכש בלבוש אחד בכלל שהוא לבוש נגה - ובכל זאת,
אין ההארה והמשכת החיות שבדומם וצומח שוה, לההארה
ולהמשכת האור שבחי ומדבר. שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש
שהם חיים, רק שלא ניכר שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו
לעיל בפירוש, וכשם
שהחיות וההארה
האלקית שבדומם ובצומח
אין להן ערך ודמיון כלל
לחיות ולההארה האלקית
שבחי ובמדבר - כך אין
ערך ודמיון כלל בין
הארת והמשכת אור
אין-סוף ברוך-הוא,
שהוא פנימיות רצונו
יתברך בלי הסתר פנים
ולבוש כלל, המאירה
ומלכשת
מעשיות ממש, וכן
במצות התלויות בדבור
ובמיו שפתים בלי פניה,
שהוא - הדיבור, נחשב
במעשה ממש כנזקק
לעיל, - הארה והמשכה
זו, מפנימיות רצון העליון,
הנמשכת במצוות
המעשיות ובמצוות
שבדיבור, כשהן נעשות
בלי כוונה, אין להן ערך
ודמיון כלל, לגבי ההארה
והמשכת אור אין-סוף ברוך-הוא המאירה ומלכשת
בכונת המצות מעשיות, שהאדם מתכוון פעשיתן כדי
לדבקה בו יתברך על-ידי קיום רצונו, שהוא ורצונו אחד.
וכן בכונת התפלה וקריאת שמע וברכותיה ושאר ברכות,
שבכונתו בהן - מדבק מחשבתו ושכלו בו יתברך. - שזו
המשמעות של הרעיון שהמעשה (והדיבור) נחשב לגוף, ואילו
הכוונה לנשמה - שהגדול הוא במדת ההארה שבהם.

יום שני כ"ה אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

- 73 ולא שדביקות המחשבה
74 ושכל האדם בו יתברך
75 היא מצד עצמה למעלה
76 מדביקות קיום המצות
- ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית'
היא מצד עצמה למעלה
בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית'
- מעשיות בפעל ממש,
כמו שיתבאר לקמן, -
שהדביקות בהקב"ה,
בנפשו של יהודי, על ידי

יותר או פחות מהרצון העליון, וימ"ח - הרצון, כמחשבות
ועצמותיו ותכונותיו תכלית היחוד - אה"על-פירכין ההארה
- וההתגלות בנפש, אינה שונה בתכלית עצמותו והתפשטותו.
- שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת

באופן גלוי בדביקות נפש

האדם בהקב"ה. ואילו,

בכוונת המצוות, ההארה

היא בהתפשטות

ובהתגלות יתר, בדביקות

מחשבתו ושכלו אתו

יתברך. הגהה (בהגדה

הבאה, מסביר רבנו הזקן,

שבשורש, בספירות

העליונות, כוונת המצוות

היא במדרגת "אור",

ואילו גוף המצוות -

בבחינת "כלים". שכן,

בספירות ישנם הרי אורות

וכלים, האור הוא פשוט

ובלי גבול לגבי הכלי,

שהוא כבר מוגדר בגדר

של חכמה או חסד

ובדומה. כדי להיות בגדר

חכמה וחסד וכו' - יש

צורך בענין הצמצום. הרי,

ש"אור" הוא בבחינת

התפשטות, ו"כלי" בבחינת

צמצום. כך גם ביחס לכוונת המצוות ולגוף המצוות - וכך

מוסבר בהגדה: * (וכמו שכתוב ב'עץ חיים', שכוונת המצוות

ותלמוד תורה היא במדרגת אור, וגוף המצוות הן מדרגות

ובחינות כלים, שהם בחינת צמצום, שעל-ידי צמצום

האור נתהוו הכלים, כידוע לידועי ח"ו) - חכמה נסתרה,

כך גם ההבדל בין כוונת המצוות לבין גוף המצוות, ביחס

לצמצום והתפשטות. על כל פנים, למדנו שכשם שאינה דומה

החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה דומה

הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת הרצון

העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה נלמד שכשם שבמשל

ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה סוגים

אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב) חי

ומדבר - כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות - כדלהלן:

ונחלקת - מצוות וכוונת המצוות, נס"כ לארבע מדרגות, כי

גוף המצוות עצמן ממש - הן שתי מדרגות, שהן מצוות

מעשיות ממש - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב

כמעשה, ומצוות התלויות - בקיומן, כדבור ומחשבה, כמו

תלמוד תורה וקריאת שמע ותפלה וברכת המזון - שמן

התורה, ושאר פרכות; - שמדברנן, שתי מדרגות אלו

במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתי

קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "קדשנו
במצותיו", שזה, למשל, כמו כשמקדשים אשה להתאחד אתה
ביחוד גמור - כך היא התאחדותו של יהודי עם הקב"ה על ידי
קיום מצוות. אחדות זו אינה נעשית בכוחו ועבודתו של יהודי

בלבד, שהרי בעבודתו

העצמית בלבד, לא היה

אף פעם מגיע לדביקות

כזו בהקב"ה; אלא יש בכך

משום צדקה וחסד

מהקב"ה שציונו לקיים

מצוות, ובכך גופא נתן בנו

הכוח להתייחד ולהתאחד

אתו יתברך על ידי

המצוה. הרי, מובן,

שהעבודה של דביקות,

במחשבה ושכל, בכוונת

המצוות או בשאר ענינים

הנוכחים, אי אפשר

שתהיה לה מעלה עליונה

יותר מהדביקות בקיום

המצוות, הבאה, כאמור,

בנתינת כוח מהקב"ה. אך

העדיפות בכוונת המצוות

לגבי קיומן בלי כוונה,

מתבטאת (לא בעצם

הדביקות, כי"אם) בהארת

הרצון העליון (שכן, כמו

במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של

הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)

כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון

העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות

זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אלא מפני שזהו נס"כ

רצונו יתברך לדבקה - עם הקב"ה, כשכל ומחשבה וכוונת

המצוות מעשיות וכוונת קריאת שמע ותפלה ושאר

פרכות, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון

- והארת רצון העליון הנה המאירה ומלכשת בכוונה זו,

היא גדולה לאין קץ למעלה מעלה מהארת רצון העליון

המאירה ומלכשת בקיום המצוות עצמן - שהוא מקיים

במעשה ודבור בלי כוונה, - והעליונות שבהארת הרצון

העליון ש"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כגדל

מעלת אור הנשמה על הגוף, שהוא כלי ומלבוש הנשמה,

כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה. -

לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -

ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".

ואף שכתבתי, במצוה וכוונתה, מלכש רצון אחד -

הרצון העליון, פשוט בתכלית הפשיטות, בלי שום שנוי

ורבוי חס"שלו, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיות וכוונת
ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הזה
המאירה ומלובשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ
למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת
בקיום המצוות עצמן במעשה ודבור בלי כוונה כגדל
מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש
הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש
לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה וכוונתה מלובש
רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שנוי
ורבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הנה"ח

(וכמ"ש בע"ח שכוונת המצוות
ותלמוד תורה היא במדרגת אור
וגוף המצוות הן מדרגות וכו'
כלים שהם בחי צמצום שע"
צמצום האור נתהוו הכלים כידוע
ל"ח):

ושאר ברכות. וכוונת המצוות

לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי

- 1 בסוג של גוף המצוות: וְכִנְיֵת הַמִּצְוֹת לְדַבָּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, - בְּגוֹף הַחֲמִרִי, שֶׁהֵן: חֵי וּמִדָּבָר. - כך גם בכונת המצוות, ישנה
- 2 על ידי קיום המצוות,
- 3 שְׁהִיא - הכוונה, בְּנִשְׁמָה
- 4 לְגוֹף, - של המצווה,
- 5 נִחְלָקָת נִסְכֵּן לְשֵׁתִי ¹ מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
- 6 מדרגות, כְּמוֹ שֵׁתִי ² שהן חי ומדבר.
- 7 מדרגות הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן

ליקוטי אמרים

מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי

שהן חי ומדבר.

יום שלישי כ"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נא, כי מי שדעתו... עד עמ' 102, בנפשותינו כנו"ל.

- 15 כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדלותו יתברך,
- 16 ולהוליד מבינתו יראה עלמה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני
- 17 שבלבו, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
- 18 להיות נפשו צמאה לה', לדבקה בו על ידי קיום התורה
- 19 והמצוות, שֶׁהֵן - התורה
- 20 והמצוות, הַמִּשְׁכָּת
- 21 והארת אור אינסוף ³
- 22 ברוך הוא על נפשו - ⁴
- 23 לדבקה בו, - כלומר: ⁵
- 24 כוונתו לרצות להתדבק ⁶
- 25 בהקב"ה, על ידי לימוד ⁷
- 26 תורה וקיום מצוות, באה ⁸
- 27 מכך, שהתבונן תחילה ⁹
- 28 בגדלות ה'. התבוננות זו ¹⁰
- 29 יצרה בו יראה ואהבה - ¹¹
- 30 צמאון להיות דבוק ¹²
- 31 בהקב"ה; ומכיון שהדרך ¹³
- 32 להתדבקות בה' היא רק ¹⁴
- 33 על ידי לימוד תורה וקיום ¹⁵
- 34 מצוות - לכן הוא רוצה ¹⁶
- 35 ללמוד תורה ולקיים ¹⁷
- 36 מצוות מתוך כוונה ¹⁸
- 37 להתדבק עם הקב"ה, ¹⁹
- 38 ובכונה זו הוא לומד

ליקוטי אמרים

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדלותו ית' ולהוליד מבינתו יראה עלמה במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו להיות נפשו צמאה לה' לדבקה בו ע"י קיום התורה והמצוות שהן המושכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצוות וכן בכוונה זו מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגלוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו

- 39 ומקנים המצוות, וכן בכונה זו מתפלל ומברך - הרי כונה
- 40 זו, על-דרך משל, כמו נשמת המדבר, שחוא - ה"מדבר",
- 41 בעל שכל ובחירה ונדרעת ידבר. - כך גם ה"כוונה" שלו,
- 42 להיות דבוק בהקב"ה - באה מודעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו
- 43 הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. ומי
- 44 שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדלות אינסוף ברוך הוא,
- 45 להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו, - מי שאינו מסוגל
- 46 להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך,
- 47 שכן דעתו קצרה לשם כך, וכן - אין הוא יכול ליצור את
- 48 היראה במוחו ופחד ה' בלבו, - כי שכלו קצר מכדי לעורר
- 49 על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) -
- 50 כיצד, איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות? הרי, שלמות
- 51 קיומה של מצוות עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלמות
- 52 ההישמרות מלעבור על מצוות לא-תעשה, באה על ידי יראת

- ה' - מסביר רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה
- מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה
- מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח
- ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא
- מעורר בתוכו את האהבה
- המסותרת. ולמרות שאין
- הוא יכול להביא את
- האהבה המסותרת
- ולהפכה לאהבה גלויה
- בלבו - אבל היא מתגלה
- במוחו, ופירוש הדבר
- שבמוחו קיים רצון גלוי
- להתדבק בהקב"ה. דבר זה
- מביא אותו ללמוד תורה
- ולקיים מצוות, כדי
- שתהיה לו, על ידי כך,
- דביקות בהקב"ה. ומכיון
- שרצון זה וכוונה זו אינם
- באים אצלו משכלו
- והתבוננותו, אלא על ידי
- התעוררות האהבה
- הטבעית (המסותרת)
- שבנשמתו - הרי זה,
- משום כך, למשל, כנשמת

- בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא
- "נולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו -
- שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה
- "בהתגלות לבו" ויראה במוחו ופחד ה' בלבו - רק שזוכר
- ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו, ומוציאה
- מההעלם והסתר הלב אל הגלוי במוח על-כפופים, - אם
- אין בכוחו להביא להרגשת אהבה גלויה להקב"ה בלבו, הרי,
- על-כפופים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שיהיה רצונו
- שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור באמת
- לאמתו, למסר נפשו בפועל ממש על יחוד ה', - כלומר,
- מבינתו ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו,
- של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור
- נפשו על יחוד ה'. וזאת - כדי לדבקה בו נפשו האלהית
- ולבושיה, - מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו

וההתבוננות, אלא מן האהבה המסותרת, הרי זה על־דֶרֶךְ־מֶשֶׁל
כְּמוֹ נִשְׁמַת הָחַי שְׁאִינוֹ בְּעַל שֶׁכַל וּבַחִירָה, וְכָל מְדוּתָיו, –
שֶׁל הַבְּעִל־חַי, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מִדְּבָרִים הַמְּזִיקִים אוֹתוֹ וְאֶהְבְּתוֹ
לְדְבָרִים הַנִּמְאָהֲבִים אֵצְלוֹ, הֵן – הַמְדוּת הַלּוֹ, רַק טְבַעִים
אֵצְלוֹ – אֵצֶל בַּעַל חַי, וְלֹא

– ואינן באות מִבִּינָתוֹ

וְדַעְתּוֹ: וְכֵן הֵן עַל־דֶּרֶךְ־

מֶשֶׁל הִירָאָה וְהֶאֱהָבָה

הַטְּבַעִיּוֹת הַמְּסוּתֶרֶת

כָּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, – גַּם הֵן

אינן "תוצר" של שכל

ובחירה, אלא קיימות

בְּאוֹפֶן טְבַעִי בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁל

כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי הֵן

יִרְשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ,

וְכֵמוֹ טְבַע בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ,

כְּנִזְכָּר לְעֵיל: – בִּפְרָק י"ח,

שֶׁהָאֲבוֹת הוֹרִישׁוּ לְכָל

אֶחָד מִיִּלְדֵיהֶם ("עַד עוֹלָם") – נִשְׁמָה שֶׁל קְדוּשָׁה, וּבִאֲוָתָהּ נִשְׁמָה

יִשְׁנָה הָאֱהָבָה (הַמְּסוּתֶרֶת וְהַכּוֹלֵלֶת בְּתוֹכָהּ גַּם יִרְאָה) לְהַקְבִּיהָ.

וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֲהָבָה זוֹ אֵינָה שְׂכִלִית, אֵלָּא טְבַעִית, לִכֵּן הִיא נִמְשָׁלֶת

לְנִשְׁמָה שֶׁל בְּעַל־חַי. הִרִי, שֶׁבִּגּוּף הַמְּצוּת, יִשְׁנָן שְׁתֵּי מְדִירָגוֹת:

מְצוּת מַעֲשִׂיּוֹת וּמְצוּת שְׂבִדְיָוִר וּמַחֲשָׁבָה, הַמְּשׁוּלּוֹת לְדוּמָם

וּלְצוּמָם; וּבְכוּנַת הַמְּצוּת גַּם כֵּן שְׁנֵי עֲנִינִים: חַי וּמְדַבֵּר. הַכוּנָה

הַבֹּאֶה מִן הַשֶּׁכֶל וְהַהִתְבּוֹנְנוֹת הִיא כְּמוֹ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל "מְדַבֵּר",

שֶׁהוּא בַּעַל שֶׁכַל וּבַחִירָה, וְהַכוּנָה הַבֹּאֶה מִן הָאֱהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת

(וְהַכּוֹלֵלֶת גַּם יִרְאָה) – הִיא, עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, כְּמוֹ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל

בְּעַל־חַי.

56

1 וְאֶהְדוּתוֹ, שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלַכְשׁ בְּתִלְמוּד תוֹרָה
2 וּבִקְיֻם הַמְּצוּת, – כִּי עַל יְדֵי לִימוּד תוֹרָה וְקִיּוּם מְצוּת –
3 מֵאֲחָדִים הַנֶּפֶשׁ הָאֲלֵקִית וּלְבוּשִׁיָּה עִם הַקְּבִ"ה, כְּנִזְכָּר לְעֵיל;
4 – שֶׁהִיּוֹת וּרְצוֹן הַנִּשְׁמָה הוּא לְהִיּוֹת דְּבוּק בַּהַקְבִּ"ה, וְלֹא לְהִיּוֹת

5 נִפְרָד מִמֶּנּוּ, הִרִי בִשְׁעָה

6 שֶׁמְעוֹרְרִים וּמַגְלִים אֶת

7 הָאֱהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת, הִיא

8 מִבִּיָּאָה לְלִימוּד הַתוֹרָה

9 וּלְקִיּוּם הַמְּצוּת, כִּדִּי

10 לְבַצֵּעַ אֶת רִצּוֹנוֹ, לְהִיּוֹת

11 דְּבוּק בַּהַקְבִּ"ה; וְגַם

12 הִירָאָה – הַנִּדְרֶשֶׁת כִּדִּי

13 לְהִישְׁמֵר מִלְּעֹבּוֹר עַל

14 מְצוּת־לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּלוּלָה

15 בָּהּ, – בִּאֱהָבָה מְסוּתֶרֶת

16 זוֹ, לְקַבֵּל – עַל עֲצָמוֹ, עוֹל

17 מִלְּבוּתוֹ שֶׁלֹּא לְמַד בּוֹ

18 חֶסֶד וְשִׁלּוּם; – עַל יְדֵי

19 עֲבִירָה שֶׁל מְצוּת־לֹא־תַעֲשֶׂה; וּבִכְוִנָּה זוֹ – הַבֹּאֶה מֵהָאֱהָבָה

20 וְהִירָאָה הַטְּבַעִיּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמָת כָּל יְהוּדִי, הוּא כָּר מֶרַע – הוּא

21 שׁוֹמֵר עֲצָמוֹ מִלְּעֹבּוֹר עֲבִירָה, וְעוֹשֶׂה טוֹב, – בִּקְיֻם מְצוּת־

22 עֲשֶׂה, וְלִימוּד וּמִתְפַּלֵּל וּמִכְרֵךְ בְּפִירוּשׁ הַמִּלּוֹת לְבָדוֹ, בְּלֹא

23 דְּחִילוֹ וְרִחְיָמוֹ – בְּלִי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ יִרְאָה וְאֱהָבָה, בְּהִתְנַלּוֹת לְבָדוֹ

24 וְיִתְחוּ – שָׁכַן, אִם הִיוּ לוֹ יִרְאָה וְאֱהָבָה בְּלָבוֹ וּבְמוֹחוֹ, הִיוּ אִזּוֹ

25 לִימוּדוֹ וּתְפִילָתוֹ לֹא רַק בְּפִירוּשׁ הַמִּלּוֹת, אֲלֵא גַם בְּהִרְגֵּשׁ הַחִיּוֹת

26 שֶׁל אֱהָבָה וִירְאָה – הִרִי כְוִנָּה זוֹ – שֶׁיֵּשׁ לוֹ בִּשְׁעַת לִימוּד הַתוֹרָה

27 וְקִיּוּם הַמְּצוּת, כִּדִּי לְהִתְדַבֵּק עִם הַקְּבִ"ה, שֶׁרִצּוֹן זֶה וְכוּנָה זוֹ

28 אֵינֶם בָּאִים אֵצְלוֹ, כְּאִמּוֹר, מֵתוֹךְ אֱהָבָה וִירְאָה שֶׁמַּצֵּד הַשֶּׁכֶל

יום רביעי כ"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 102, פרק לט. ומפני... עד עמ' 104, היא מצוה עצמה.

שֶׁבִּירוּשָׁה מֵהָאֲבוֹת בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל – הִרִי רִצּוֹן זֶה וְכוּנָה זוֹ, הֵם,

72 לְמֶשֶׁל, בְּנִשְׁמָה שֶׁל בְּעַל־חַי, שֶׁכַל מְדוּתָיו, אֱהָבָתוֹ וִירְאָתוֹ, אֵינָן "וּלְדוּת"

73 מִשֶּׁכֶל וְהִבְנָה, אֲלֵא טְבַעִיּוֹת. בִּפְרָק זֶה, אוֹתוֹ אֵנוּ עוֹמְדִים לְלִמּוּד, מִסְבִּיר

74 רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁמִּפְנֵי אוֹתוֹ טַעַם, הִרִי גַם מִלֵּאכִים – שֶׁאֲהָבָתוֹ וִירְאָתוֹ הֵן

75 טְבַעִיּוֹת וְלֹא נִצְרָוֹת מֵהַשֶּׁכֶל

76 – נִקְרָאִים בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבְהִמּוּת.

77 וּמִפְּנֵי זֶה נִסְכָּן נִקְרָאִים

78 הַמִּלֵּאכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת

79 וּבְהִמּוּת, בְּרִכְתֵּיהֶם: –

80 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּפְנֵי אֶרְיָה

81 אֶל הַיָּמִין וְגו' וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמָאל" וְגו', – הַמְּדוּבָר בִּפְנֵי

82 אֶרְיָה" וּפְנֵי שׁוֹר" שֶׁב־מִרְכְּבָה" הָעֲלִיּוֹנָה. הִרִי שֶׁהַמִּלֵּאכִים

83 נִקְרָאִים "אֶרְיָה" וּ"שׁוֹר". וְאַלֶּה הֵם שְׁמוֹת שֶׁל חַיּוֹת וּבְהִמּוּת. וְכָל

84 כֵּן לְמַה? – לְפִי שְׁאִינֶם – "חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ" – הַמִּלֵּאכִים אֵינֶם

85 בְּעַלִּי בְּחִירָה, – אֵין לָהֶם הַבְּחִירָה הַחֲפָשִׁית הַקִּיּוּמִית בְּאִדָּם,

86

57 פְּרָק לט. בִּפְרָק הַקּוֹדֶם, הַסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, מְדוּעַ חֲכָמֵינוּ ז"ל, מְדַמִּים

58 אֶת עֲשִׂיַּת הַמְּצוּה לְ"נֹף", וְאֶת כּוּנַת הַמְּצוּה – לְ"נִשְׁמָה". כֵּן הַסְבִּיר

59 שֶׁיִּשְׁנָן שְׁתֵּי מְדִירָגוֹת בְּכוּנַת הַמְּצוּת, כִּשֶּׁם שֶׁיִּשְׁנָן שְׁתֵּי מְדִירָגוֹת שֶׁל

60 נִשְׁמָה בְּעֲצָמִים חַיִּים: הַנִּשְׁמָה שֶׁבְּעַל־חַי וְהַנִּשְׁמָה שֶׁבְּאִדָּם. כִּשֶּׁהַכוּנָה

61 וְהַרְצוֹן בְּמְצוּה, לְהִיּוֹת דְּבוּק

62 בַּהַקְבִּ"ה עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת

63 הַמְּצוּה, נִצְרָו בְּאִדָּם עַל יְדֵי

64 שֶׁכָּל וְהַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגִדְלוֹת ה';

65 כְּעוֹרֶם בּוֹ אֶת הָאֱהָבָה בְּגִלּוֹי

66 בְּלָבוֹ, וּרְצוֹן לְהִתְאַחֵד עִם

67 הַקְּבִ"ה עַל יְדֵי תוֹרָה וּמְצוּת – הִרִי כּוּנָה זוֹ וּרְצוֹן זֶה, הֵם, לְמֶשֶׁל, כְּנִשְׁמָה

68 שֶׁל אִדָּם, "מְדַבֵּר", שֶׁהוּא בַּעַל שֶׁכַל וּבַחִירָה; וְאִילוּ, אִם שֶׁכָּל קֶצֶר מְדַאי

69 וְאֵין בְּכוּחַ הַהִתְבּוֹנְנוֹת" שֶׁלּוֹ, לְעוֹרֵר אֱהָבָה כּוֹז וּרְצוֹן כּוֹז – וּרְצוֹנוֹ

70 וְכוּנָתוֹ (כְּלוֹמֵר: הַנִּשְׁמָה" שֶׁבִּקְיֻם הַמְּצוּת שֶׁלּוֹ), בָּאִים מֵהַתְעוֹרְרוֹת

71 הַ"אֱהָבָה מְסוּתֶרֶת" שֶׁבּוֹ, אוֹתָהּ אֱהָבָה טְבַעִית וּמְסוּתֶרֶת לְהַקְבִּ"ה

מדות של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של
איך-סוף ב"ה. וכמו שכתוב [ב'תקונים' - ב'תיקוני זוהר', ו'עין
תיים'] דשית ספירין מקננין ביצירה. - שש הספירות,
מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה", כי
ארבעה הפרצופים של
"עולם האצילות", כלומר,
עשר הספירות כפי שהן
מתחלקות לארבעה
חלקים כלליים - (א)
חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר
אנפין" (=מדות), (ד)
מלכות - מאירות
בארבעת העולמות:
"אצילות", "בריאה",
"יצירה", "עשיה", והם
מהווים האלקות שבכל
עולם: ב"עולם האצילות"
מאירה ספירת ה"חכמה"
- ולכן, תכלית הביטול
לאלקות, היא ב"עולם
האצילות", כי שם מורגש
שאיך-סוף ברוך-הוא, הוא

לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגדה
בפרק ל"ה: ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה
ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה",
מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", "זעיר אנפין", ולכן
עבודת הנבראים של "עולם היצירה" - היא עבודת המדות;
ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
מתוך קבלת עול מלכות שמים. - הרי, שב"עולם היצירה"
מאירות המדות של איך-סוף ברוך-הוא. ולכן, זאת היא
עבודת המלאכים - שמקומם ב"עולם היצירה": תמיד, יומם
ולילה לא ישקטו, לעמוד ביראה ופחד וכו', - לפני הקב"ה,
והינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל, - שמבחינת ה"גבורה"
הנקראת "שמאל" - שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
ופחד; ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'. - ועבודת
מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור,
ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של איך-סוף ברוך-הוא, ולכן,
גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
תמיד בענין המדות. אבל בעולם הבריאה מאירות שם
המדות ובינתו ודעתו של איך-סוף ברוך-הוא, - בחינות
חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", ששן - חכמה-בינה
דעת, מקור המדות ואם ושרש להן, - למדות, כפי שלמדנו

1 לבחור בטוב או ברע, ויראתם ואהבתם - להקב"ה, היא
2 טבעית להם, - ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם
3 השכלית בגדלות ה' כמו שכתוב ב"רעוא מהימנא" פרשת
4 פינחס. - ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן
5 הם משולים למדותיהן
6 הטבעיות של חיות

7 ובהמות. ולכן מעלת -
8 ומדרגת, הצדיקים
9 גדולה מהם, -
10 מהמלאכים, כי מדור
11 נשמות הצדיקים הוא
12 בעולם הבריאה, ומדור
13 המלאכים בעולם
14 היצירה. - ו"עולם
15 הבריאה" הוא למעלה
16 מ"עולם היצירה", כפי
17 שיוסבר להלן, שהאהבה
18 והיראה הבאות מן השכל,
19 שייכות ל"עולם הבריאה",
20 שהוא עולם ההשגה
21 וההבנה; ואילו אהבה
22 ויראה טבעיות שייכות

23 ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה" הבאה, מסביר
24 רבנו הוקן, שמה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה",
25 המדובר במלאכים סתם. אך, ישנם גם מלאכים שמקומם
26 ב"עולם הבריאה", כי אופן עבודתם, הוא באהבה ויראה הבאות
27 מהבנתם הגדולה בגדלות ה'. הגהה * (והינו - מה שלמדנו
28 שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", המדובר הוא: ב"עולם
29 המלאכים, אבל יש מלאכים עליונים בעולם הבריאה - היינו
30 מאלה שעבודתם גדולה ורחימו שכלים, - יראה ואהבה
31 שכליות, כמו שכתוב ב"רעוא מהימנא" שם, שיש שני מיני
32 חיות תקדש: טבעיים - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה
33 טבעיות, ושכליים, - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה
34 שכליות, וכמו שכתוב ב'עין חיים': - עד כאן למדנו,
35 שמקומן של נשמות הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה
36 שכליות, הוא ב"עולם הבריאה", ומקום המלאכים, שאהבתם
37 ויראתם "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה". להלן - תוסבר
38 השייכות של אהבה ויראה שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות
39 אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם היצירה": והתבאר שפיניחם -
40 בין "עולם הבריאה" ל"עולם היצירה", הוא, כי בעולם היצירה
41 מאירות שם מדותיו של איך-סוף ברוך-הוא לבדן, - ולא
42 בחינות חכמה-בינה-דעת של איך-סוף ברוך-הוא, ששן -
43 המדות: אהבתו ופחדו ויראתו כו', - אהבה, פחד ויראה, הן

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז כלל מענין ס"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים ברו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - במעלת העובדים ברו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לס"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאורה] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדו"ר המלאכים דהמרכבה דפני אר"י כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומזה מובן דקרב אליך לכאורה בלבדך

מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות שהשגתן איננה נעלה
 כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל,
 הרי זה רק שהשכל משמש לעורר וליצור את מדות האהבה
 והיראה, אבל עיקר עבודתן היא "עבודת המדות" – ולכן,
 שייכות נשמות אלו,
 ל"עולם היצירה", שהוא
 עולם המדות. ומכל-שכן
 שאותן נשמות שעבודתן
 היא מתוך "אהבה
 מסותרת" – המדות
 הטבעיות, שאינן באות מן
 השכל ומן המוחין, בודאי
 ובודאי שמקומן הוא
 ב"עולם היצירה"; רק
 בזמנים מסוימים עולות
 גם נשמות אלו ב"גן עדן
 העליון",
 ב"עולם",
 הבריאה".

אף – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה",
 היינו דוקא נשמות ממש, – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל,
 כמו שכתוב: "ונשמת שדי תבינם", שהן בחינת מוחין דגדלות
 אינסוף ברוך-הוא, – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות",
 שהן מבניות אלקות כמו שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים
 של הסברה, ולכן עבודתן היא "עבודת המוחין", שיש לה
 שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן העליון" שב"עולם
 הבריאה". אבל בחינת הרוח של הצדיקים, – שעבודתם היא
 עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה',
 אינה מגיעה לאופן ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה",
 כך שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין
 שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. וכן שאר כל
 נשמות ישראל שעבדו את ה' ברחילו ורחימו – ביראה
 ואהבה, המסותרות בלב כללות ישראל – ולא מתוך אהבה
 ויראה הבאות מן השכל – אין עולות לשם, – ל"גן עדן
 העליון" שב"עולם הבריאה", רק בשיבת וראשית לבד, –

בפרק ג'. וכדאיתא ב'תקונים' – וכמו שכתוב ב'תיקוני זוהר':
 דאימא עלאה – ספירת "בינה" דאצילות, מְקַנְנָא – מקננת
 ומאירה ב"עולם הבריאה", הנקרא "בורסא", עולם הכסא,
 בתלת ספירן בכרסא, שהוא עולם הבריאה. – ואלו הן
 חכמה-בינה-דעת
 שב"אצילות". ולכן –

מפני שב"עולם הבריאה" –
 מאירות בחינות חכמה-
 בינה-דעת של אינסוף,
 לכן הוא – "עולם"
 הבריאה, מדור נשמות
 הצדיקים, עובדי ה'
 ברחילו ורחימו, –
 ביראה ואהבה, הנמשכות
 מן הבינה ודעת דגדלות
 אינסוף ברוך-הוא,
 שאהבה זו נקרא
 "עויתא דלבא", – רצון
 שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה
 מהשכל, בנזכר לעיל; ומ"דעויתא דלבא" נעשה לבוש
 לנשמה בעולם הבריאה, שהוא גן-עדן העליון, ברחילו ורחימו, –
 כפי שיתבאר להלן, וכמו שכתוב בזה – פרשת ויקהל. –
 הרי, שהנשמות שעבודתן מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל
 והתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן
 עדן העליון", כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן
 העליון" – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן" הוא,
 ש"ירושבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם
 גדלות ה' – וזהו השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה
 והתבוננות בגדלות ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים
 לאותן נשמות שהן במדרגת נשמה ממש – אלה שהשגתם
 הנעלה ביותר מתוארת בבחינת "מוחין דגדלות"; ולא רק
 השגתם ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", אלא גם
 מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם הבריאה".
 כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד שכל עבודתם

(ד"ר) – הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו
 מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר
 ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא,
 שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות, שהיא למעלה אף
 מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר – ממשיך הרבי שליט"א – אפשר לומר, שרבנו
 הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך האהבה המסותרת –
 דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד
 מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבה ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב שאהבתו ויראתו – אהבה
 ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו תורה ומצוות, הבא
 מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף – לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה
 טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא – זוהי עבודה של מדות ולא
 של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך – בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה – לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן
 אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות
 בבני ישראל הן על-דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל
 אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבה ה' ויראת ה'. 3. איוב לב, ח.

נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, בדיבור או
אפילו במחשבה של עבירה - דבר שבא כתוצאה מהיראה
שלה, ובין בבחינת "נעשה טוב" - לעשות מצוות ומעשים
טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא נפש של
"סטרא-אחרא". ענין
ה"עשה טוב" בא להן
בעיקר מאהבתן להקב"ה,
בנוסף לעיל, והם -
הנשמות בהיותן בעולם
הזה, היו בעלי בחירה
לבחור ברע חס-ושלום
ובחרו בטוב, לאכפאי
לסמך-אחרא - לכפות
את ה"סטרא-אחרא",
לאסתלקא יקרא
דקדשא-ברוך-הוא כו',
- שיתרומם כבודו של
הקב"ה, כביכול, בכל
העולמות, ביתרון האור
כו', - כיתרון האור הבא
מן החושך דוקא, שכן על
ידי שבירתן את החושך
של ה"סטרא-אחרא", המשיכו יתרון באור הקדושה, בנוסף
לעיל. - הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו
טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן
ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה
מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן
לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין
המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו
שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא
בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה
הטבעיות, הוא בעולם היצירה - מדובר ביחס לנשמות עצמן.
ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות,
של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות
הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם - הן
מתאחדות באי-סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא
ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של
אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם -
כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו
ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות
אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה
יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא":
והנה, כל זה הוא במדור הנשמות ומקום עמידתן, -
לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע - כמו בשעת

1 שבת וראש-חודש הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף
2 ספר ישעיה): "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא
3 כל בשר להשתחוות וגו'" - בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו
4 ל"גן עדן העליון", דרך העמוד שמנענען התחתון לגן-עדן
5 העליון, שהוא עולם
6 הבריאה הנקרא גן-עדן
7 העליון, להעניג על ה'
8 ולהנות מזיו השכינה, -
9 התענוג וההנאה מאלקות
10 הם בעיקר ב"גן-עדן
11 העליון" שב"עולם"
12 הבריאה" - עולם ההשגה.
13 שכן, התענוג שיש לנשמה
14 מאלקות, בא מהשגתה
15 והבנתה אלקות, עד כמה
16 שאפשר להשיג; - כי אין
17 הנאה ותענוג לשכל
18 נברא אלא במה
19 שמשכיל ומבין ויודע
20 ומשיג בשכלו וביתו, -
21 "משכיל", "מבין", "יודע"
22 - מכוונות לכוחות חכמה
23 בינה-דעת, מה שאפשר לו להבין ולהשיג מאור אי-סוף
24 ברוך-הוא, - ומה שנשמות אלו מבינות בשכל ומשיגות אור
25 אי-סוף ברוך-הוא ב"גן-עדן העליון" שב"עולם הבריאה", בא:
26 על-ידי חכמתו וביתו ויבנה - על ידי ספירות ה"חכמה"
27 וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות חכמתו וביתו,
28 המאירות שם בעולם הבריאה. - ב"עולם הבריאה" מאירות,
29 כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות
30 שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור אי-סוף ברוך-הוא,
31 ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש-חודש עולות גם שאר
32 הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג הבא
33 מהשגה. ומה שזכות נשמות אלו - שעבדו את הש"ת מתוך
34 מדות אהבה ויראה טבעיות, לעלות למעלה מהמלאכים, -
35 מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", בגלל
36 עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים שאי-פעם הם עולים
37 ל"עולם הבריאה" - אף שעבדו - אותן נשמות, בדחילו
38 ורחימו - ביראה ואהבה, מבעייתם לבד, - באותו סוג אהבה
39 ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא, ביחס לנשמות
40 אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים ל"עולם
41 הבריאה"? אלא - היינו, מפני שעל-ידי דחילו ורחימו שלהם
42 - יראה ואהבה של אותן נשמות, אתכפאי - נכפתה, סמך-א
43 אחרא המלפשת בנופם, בין בבחינת "סור מרע" - להימנע
44 מלעשות רע, ועל ידי כך, לכבש התאוות ולשכך, - התאוה

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדרגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הן שתי מדרגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

1 עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון
2 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן – שזוהו לפעמים לא
3 במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה אף שמדורן
4 ביצירה)". אף תורתן ועבודתן נכללות ממש בעשר ספירות,
5 שהן – עשר הספירות,
6 בחינת אלהות, ואור

ליקוטי אמרים

7 ממש כ"ס שהן בחי' אלהות ואור א"ס מתייחד בהן
8 בתכלית היחוד והיינו כ"ס דבריאה ע"י דחילו ורחימו
9 שכליים וכ"ס דיצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים ובתוכן
10 מלוכשות ו"ס דאצי' ומיוחדות בהן בתכלית וי"ס דאצי'
11 מיוחדות בתכלית במאצילן א"ס כ"ה משא"כ הנשמו'
12 אינן נכללות באלהות ד"ס אלא עומדות בהיכלות
13 ומדורין דבריאה או יצירה ונהנין מזיו השכינה הוא
14 אור א"ס כ"ה המיוחד כ"ס דבריאה או דיצ' והוא זיו
15 תורתן ועבודתן ממש [ע' זהר ויקהל דר"י] כי שכר מצוה
16 היא מצוה עצמה:

17 בעשר ספירות דבריאה
18 עלייך דחילו ורחימו שכליים, – יראה ואהבה שכליות.
19 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן
20 נכללות אז בעשר הספירות של "עולם הבריאה", ובעשר
21 ספירות דיצירה עלייך דחילו ורחימו טבעיים; – יראה
22 ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה
23 טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה",
24 ובתוכן מלוכשות עשר ספירות דאצילות ומיוחדות בהן
25 בתכלית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות
26 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן
27 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", ועשר ספירות דאצילות
28 מיוחדות בתכלית במאצילן אינסוף ברוך הוא. – שהאציל
29 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי
30 נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר
31 ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי,
32 שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן
33 נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" –
34 הן מתאחדות עם האינסוף ברוך הוא. מה שאין כן הנשמות,
35 – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אינן נכללות באלהות
36 בעשר ספירות, אלא עומדות בהיכלות ומדורין דבריאה
37 או יצירה, – "היכלות" ו"מדורים" הם ענני של "עולם" ו"יש",
38 ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, ונהנין –
39 הנשמות, מזיו השכינה, הוא אור אינסוף ברוך הוא
40 המיוחד בעשר ספירות דבריאה או יצירה, – "זיו השכינה"
41 ממנו הן "נהנין" – הוא אור אינסוף ברוך הוא המאוחד בעשר
42 ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה",
43 והוא זיו תורתן ועבודתן ממש – הזיו של תורתן ועבודתן של
44 אותן נשמות, [עין זהר ויקהל דף רי], כי שכר מצוה – היא
45 מצוה עצמה: – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות

46 עם אינסוף ברוך הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן –
47 והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר
48 להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה,
49 ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד
50 של תורה ועבודה, יש
51 לנשמה תענוג נפלא כזה
52 בגן עדן גדולת התענוג
53 אנו למדים ממה שחכמינו
54 ז"ל אומרים בנוגע
55 ל"אחר", שמוטב שידונו
56 אותו בגיהנום, כדי שיוכל
57 לבוא ל"עלמא דאתי",
58 לעולם הבא – לשכר של
59 "גן עדן". כלומר: כדאים
60 כל יסורי גיהנום (עליהם)
61 אומר הרמב"ן שכל יסורי
62 איוב במשך שבעים שנה,
63 אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת
64 (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב), ובלבד שיוכלו לאחר מכן
65 להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה
66 בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה.
67 שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט
68 ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של
69 התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד
70 לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן
71 מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
72 בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי בעולם הבא, ב"גן עדן",
73 נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה. ואילו,
74 בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה,
75 שעל ידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן
76 מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית,
77 היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של
78 אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה
79 שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" –
80 כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת
81 הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה
82 משיגה ומבינה אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן
83 הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא
84 מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות
85 שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך
86 להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים
87 גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם
88 של אותם צדיקים היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו
89 בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל,
90 אלא אלה מה שהוא רצון העליון בלבד.

יום חמישי כ"ח אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, ועולם האצילות... עד עמ' 104, אלקות ממש.

- 1 ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה
2 לשכל נברא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של
3 "עולם הבריאה", הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות"
4 הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו
5 ודעתו של אינסוף
6 ברוך-הוא מיוחדות שם
7 בו בתכלית היחוד, 1
8 ביחוד עצום ונפלא, 2
9 ביותר שאת יותר עז 3
10 לאין קץ מבעולם 4
11 הבריאה. כי שם 5
12 ב"עולם הבריאה", ירדו 6
13 להאיר בבחינת צמצום, 7
14 – חכמה-בינה-דעת של 8
15 "עולם האצילות", 9
16 הנקראות "חכמתו ובינתו 10
17 ודעתו של אינסוף ברוך-
18 הוא", מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי שהצטמצמו במדה
19 כזה, כדי שיוכלו שכלים נבראים – השכל של הנשמות
20 והמלאכים של "עולם הבריאה", לקבל מהן – ענין של,
21 חכמה-בינה-דעת, לידע את ה', ולהבין ולהשיג איזו
22 השגה באור אינסוף ברוך-הוא, כפי כח שכלים
- 23 הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו
24 במציאותם, – בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו
25 בגדר נבראים כלל, רק יתורו למקורם ושרשם שהוא
26 בחינת אלהות ממש. – אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של
27 "עולם האצילות", היו
28 מאירות ב"עולם
29 הבריאה", בלי צמצום,
30 והנבראים של "עולם
31 הבריאה" היו מקבלים
32 מהן השגה להבין אלקות
33 כפי שהיא מצד ספירות
34 "עולם האצילות" כמו
35 שהן בעצם – היו אז
36 אותם נבראים בטלים
37 במציאות, כי אין בכוח
38 השגתם "לקלוט" אור
39 נעלה כזה. לכן היה
40 הצמצום בתהליך ירידת והארת חכמה-בינה-דעת של
41 "אצילות", ב"עולם הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח
42 שכלו של הנברא, לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף
43 ברוך-הוא, עד כמה ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור
44 אינסוף.

יום שישי כ"ט אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, והנה צמצום זה... עד עמ' נג, זאת עבודתם.

- 45 אך, ב"עולם האצילות", בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו
46 שהן בעצם – אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה
47 באור אינסוף ברוך-הוא – ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, צִמְצוּם
48 זה – מה שספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו,
49 כדי להאיר ב"עולם
50 הבריאה", היא סבת
51 ההארה שמאירות שם 11
52 חכמה-בינה-דעת של 12
53 אינסוף ברוך-הוא – 13
54 חכמה-בינה-דעת של 14
55 "עולם האצילות", 15
56 לנשמות אלו בעולם 16
57 הבריאה, – שכן, בגלל 17
58 שהאור בא על ידי צמצום 18
59 – יכולות הנשמות לקבל
60 ממנו, שתהיה להן השגה באור אינסוף ברוך-הוא. מה שאין
61 בן האצילות, שאינם – ספירות חכמה-בינה-דעת
62 שביאצילות, אינן בבחינת צמצום כל כך – כפי שהדבר
- 63 ב"עולם הבריאה". שהרי, בכל זאת, בהיותן ענין של "ספירות",
64 יש כבר בכך משום צמצום מסוים, אלא לא צמצום כזה כמו
65 שהוא ב"עולם הבריאה", ולכן אי אפשר לשכלים נבראים
66 לקבל מהן, – מהספירות שב"אצילות", ולכן לית מהשבתא
67 דילהון תפיסא שם כלל.
68 – אין ל"מחשבה" של
69 הנבראים "תפיסה"
70 (השגה) שם כלל.
71 המחשבה וההשגה של
72 נבראים אינן יכולות כלל
73 "לקלוט" את האור המאיר
74 ב"אצילות". לכן הוא –
75 "עולם האצילות", מדור
76 לצדיקים הגדולים,
77 שעבודתם היא למעלה
78 מעלה אפלו מבחינת דחילו ורחימו – יראה ואהבה,
79 הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם
80 האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל

- 1 נִבְרָא, — כך גם עבודתם היא הרבה למעלה מהאבה והיראה
2 הבאות מן השכל; אלא עבודתם היתה בְּבַחֲנֵית מְרֻכְבָּה
3 מִמֶּשׁ לְאִי־סוֹף בְּרוּךְ
4 הוא, וְלִכְבֵּל אֵלָיו
5 בְּמִצִּיאוֹת, וְלִכְבֵּל
6 בְּאִזְרוֹ יִתְבָּרָה, הֵם וְכָל
7 אֲשֶׁר לָהֶם, עַל־יְדֵי קִיּוֹם
8 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל־
9 דְּרָךְ שְׂאֵמְרוּ: — חֲכָמֵינוּ
10 ד"ל: "הָאֲבוֹת הֵן הֵן
11 הַמְרַבֵּכָה", וְהֵינּוּ — מה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא:
- 12 לְפִי שְׁכָל יְמִיהֶם הֵיטָה זֹאת עֲבוֹדָתָם. — האבות היו תמיד
13 בהתבטלות של "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם
14 יוצרים, על עצמם ועל כל
15 עניניהם את דרגת
16 ההתבטלות העליונה
17 ביותר להקב"ה, כך שאין
18 להם רצון אחר כלל, אלא
19 רק מה שהוא רצון ה' —
20 ולכן מקומם של צדיקים
21 אלה הוא ב"עולם
22 האצילות", בו מורגש אותו סוג של ביטול.

יום שבת קודש א' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נג, אך מי ששרש... עד עמ' נג, כידוע ל"ח]:

- 23 אֶךְ מִי שֶׁשָּׂרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ קָמֵן מִחֵכִיל עֲבוֹדָה תָּמָה זֶה, — של
24 בחינת "מרכבה", לִכְבֵּל וְלִכְבֵּל בְּאִזְרוֹ יִתְבָּרָה בְּעֲבוֹדָתוֹ
25 בְּקִבְעוֹת, — לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
26 לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רָצוֹן לְמַעֲלָה, וְכֵמוֹ בְּתַפְלָת
27 שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁהִיא
28 בְּאִצִּילוֹת, — שכן ארבעת
29 השלבים שבסולם
30 התפילה, הם כנגד ארבעת
31 העולמות: חלק התפילה
32 עד "ברוך שאמר", הוא
33 בבחינת "עולם העשיה";
34 "פסוקי דזמרה" — בבחינת
35 "עולם היצירה"; "קריאת
36 שמע" — בבחינת "עולם
37 הבריאה": "שמונה עשרה"
38 — בבחינת "עולם
39 האצילות", וּבְפָרְט בְּהִשְׁתַּחֲוֹאֹת שָׁבָה, — כשכורעים בשמונה
40 עשרה, שְׁכָל הִשְׁתַּחֲוֹאָה הִיא בְּבַחֲנֵית אֲצִילוֹת [כֵּמוֹ שְׁתֹּכֵב
41 ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים' בְּקִבְלַת שָׁבָת — שהשתחוואות הן בבחינת
42 "אצילות"], כִּי הִיא — ההשתחוואה היא, עֲנֵן בְּטוֹל בְּאִזְרוֹ
- 43 יִתְבָּרָה, לְהִיּוֹת חָשִׁיב קָמִיָּה כְּלֵא מִמֶּשׁ, — להיות חשוב לפני
44 הקב"ה, כלא ממש; אִזֵּי גַם־כֵּן — כשעומד בבחינת ביטול גמור
45 רק "לפרקים ועתים", כמו למשל בשעת "שמונה עשרה" בכלל,
46 ובהשתחוואות שב"שמונה עשרה" בפרט, עֲנֵן קִבְעוֹת נִשְׁמָתוֹ
47 הִיא בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה —
48 שכן, מדובר כאן בקשר
49 לנשמה, ששייכותה היא
50 ל"עולם הבריאה", [רק
51 לְפָרְקִים בְּעֵת רָצוֹן
52 תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת
53 בְּבַחֲנֵית "מִיּוֹן נִזְקָבִין",
54 בְּיָדוּעַ לְיִדּוּעֵי ח"ו]: — רק
55 בשעת רצון, תעלה נשמתו
56 ל"עולם האצילות", על ידי
57 התעוררות מלמטה, כפי
58 הידוע ללומדי תורת
59 הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של
60 הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו
61 הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות
62 העבודה עצמה:

7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. ז. זר ח"א רי, ב.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

- 9 וְבִאֲתוֹ זֶמֶן מֵאֲחִיל עַל חֲצִי זֵית מִמֵּת בִּידּוֹ הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שְׁבוּמֵן שְׁנוּגַע
10 בְּחֲצִי זֵית, חֲצִי זֵית מֵאֲחִיל עָלָיו, כְּגוֹן שִׁישׁ קִיסֵם תְּקוּעַ כְּבוֹלַת וְחֲצִי
11 זֵית מִמֵּת מִחוּבֵר בּוֹ וְהָאֵדָם תַּחְתּוּי, בְּאוֹפְנִים אֵלּוֹ מִצְטָרְפִּים
12 הַחֲצִאִים לְהִיחָשֵׁב כּוֹזֵת, וְהָאֵדָם מְאָה.
13 הַגִּמְרָא מְבַרֵּרַת הַמִּשְׁנָה, לְהוֹכִיחַ שֶׁאֵהָל קְרוֹי מִגֵּעַ: אִי אִמְרַת
14 בְּשִׁלְמָא שְׁמוּגַע וְאֵהָל תְּרִי שְׁמָא הוּא, וּמִשְׁנֵתֵינוּ שִׁטְיָמָה בְּמִגֵּעַ
15 כּוּוֹנֵתָה אֶף לְטוֹמָאֵת אֵהָל שְׁקָרוֹי מִגֵּעַ, מִשּׁוֹם הֵכִי מִצְטָרְפָה חֲצִי זֵית
16 שְׁנוּגַע לְחֲצִי זֵית שְׁמָאֵהִל. אֵלָּא אִי אִמְרַת שְׁמוּגַע וְאֵהָל תְּרִי שְׁמִי
- 9 נִיבְּהוּ — שני שמות הם, ואהל אינו קרוי מגע, מִי מִצְטָרְפָה כְּדִי לְטִמָּא,
10 וְהֵתֵן בְּסוֹף הַמִּשְׁנָה, זֶה הַכֵּלָל, כֵּל טוֹמָאָה שֶׁהוּא מִשֶּׁם אֲחֵר מִצְטָרְפָה
11 וְטִמָּא, אֲבָל מִשְׁנֵי שְׁמוֹת שֶׁל טוֹמָאָה, אֵינֵם מִצְטָרְפִּים יָחִיד לְטִמָּא
12 וְהַחוּד, וּמִכָּךְ שְׁנֵי חֲצָאֵי הַזֵּיתִים מִצְטָרְפִּים, מוֹכַח כְּרִבִּי יוֹחֵן
13 שֶׁאֵהָל קְרוֹי מִגֵּעַ, וְנִגּוּעַ' שְׁבִמִּשְׁנֵתֵנוּ מִשְׁמַעוֹתוֹ אֶף מֵאֵהִל.
14 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵלָּא מֵאִי בְּרִצּוֹן לִוְמֵר שֶׁאֵהָל וּמִגֵּעַ חֵד שְׁמָא הוּא,
15 אִם כֵּן אִימָא סִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה שֶׁם, שְׁכַתְבָּה אֶכָּל

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

שבת קודש, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַּיּוֹם בָּלוֹת מִשֶּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּזְבֵּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֶבֶד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת ׀ שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מֶרְרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בִּיד אֵיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּהֵן יִשָּׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קֶרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבָּנָם לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַרְאֲשׁוֹן אֶת־קֶרְבָּנוֹ נְחֹשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה: וְקֶרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם ׀ מִלֵּאִים סֵלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אֶחָת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְמֹרֶת: כֶּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נְחֹשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכניס ותעיל הנד ציפרי קדישין לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ר"ח ניסן

יהודה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע ורעי מעתה ועד עולם אמן:

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

1 יוחנן סבר שבאוחו בקטן ואין גדול עולה עמו קא מיפלגי. דרבי
2 יוחנן רבי דרבי מאיר אדרבי מאיר. מי אמר - וכי יתכן שאמר
3 רבי מאיר שאף שאוחו בקטן ואין גדול עולה עמו נחשבים כגוף
4 אחד ודרי הוא כמזהו, ורמיהו - והרי קשה על כך מדברי רבי
5 מאיר במקום אחר, שכן שנינו שאוכל של תרומה שנפרס
6 ובעורה כמקצת - שנחתך לשתי חתיכות ודן מחוברות במקצת,¹³

1 עמה. מר סבר - רבי מאיר סבר, שאף שכשאוחו בקטן ומושכו הוא
2 נתלש ואין הגדול עולה עמו, מכל מקום כיון שכשאוחו בגדול עולה
3 הקטן עמו, דרי הוא גוף אחד כמזהו, לפיכך כשהוכשרה הבהמה
4 הוכשר האבר עמה. ומר סבר אינו כמזהו - ורבי שמעון סבר שכיון
5 שבהרמת האבר אין הבהמה עולה עמו, אינם כגוף אחד ואינו
6 נכשר בשחיתתה.
7 הגמרא מביאה אמורא נוסף המבאר כך את מחלוקתם: ואף רבי

יום ראשון

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.

תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אנא בכח" צריך לראות – או לציר במחשבה – השמות, שהם הראשי תבות, אבל לא לאמרם.

יום שני

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואס מען טאר נישט טאר מען נישט, און וואס מען מעג דארף מען נישט. – כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היזה: "האסור – אסור, והמתר – מתר". כשלש ארבע שנים עבדנו בזה, עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאל דרך בעבודה.

יום שלישי

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנו"ל.

כל הקדוש בעם אלקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחנוכים, בכשרות האכל, ואצילות טהר קדשת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם.

האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחנוך על פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

יום רביעי

שבת

כז אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש ניסן. אמירת כל התהלים בהשפמה. יום התנועות.
הפטרה: כה אומר – עולת תמיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.

תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארץ, אותיות נראה, השכלה,

איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען נישט בלייבען באַם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, נישט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאָן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שכאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי וזך. חייבים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - ובכחות הנפש הוא השפלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארץ - אותיות "נראה", השפלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ב'רצוא' בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגילוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל', בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

יום חמישי

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קלה קלט.

תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

"תרחמן" דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאָל לערנען - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאָס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחפה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנותנים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו-עדן] סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

יום שישי

יום שני

כט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"ב.

תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתעודות אמר אדמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאַכען מיש לאין, פון די גשמיות מאַכען רוחניות. די עבודה מאַכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאַכען א כלי פאר רוחניות, דאָס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתעודות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות - זוהי מטלה אישית. בזה מחייב כל אחד ואחד בפרט.

שבת קודש

יום שלישי

א ניסן, ר"ח

ה'תש"ג

כל החדש אין אומרים תחנון.
אחר אמירת הנשיא אומרים "יהי רצון" הנדפס בסדור תורה אור, וגם כהנים ולויים אומרים אותו.

שיעורים. חומש: תזריע, שלישי עם פירש"י.

תהלים: אט.

תניא: אך מי . . . נג לי"ח.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] צנה לגיסו הרב משה הורנשטיין הכהן לאמר ה"יהי רצון"
שאתר הנשיא, ואמר לו כי אפלו כהן ולוי צריך לאמרו, כי זה שיך לעבור.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

- 1 ומוך רבי עקיבא בשני חצאי ויתים שלא מחבורים לעור שתתקן
2 בקינם - עץ דק וחסין - וניענע אותו יחד שהוא קמא במשא, כיון
3 שנשא כזית, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור שהסיטו, מפני
4 שהעור מכמילן ולא חשובים בשר.
- 5 **גמרא**
6 הגמרא מבארת מתי נאמר במשנה שכזית בשר לא מתבטל לעור:
7 **אמר עולא** אמר רבי יוחנן, דין המשנה שיעור שיש עליו כזית בשר
8 טמא ולא מתבטל לעור, לא שנו אלא כשפלטתו חיה - שנשך כלב
9 את הבהמה ודלדל חתיכה מן הבשר בסמיכות לעור, והשאירו
10 מחובר לעור, אבל פלטתו סבין - אבל אם בשעה שהפשיט את
11 העור, הפליט הסבין חלק מהבשר הסמוך לעור יחד עם העור,
12 מבטל האדם את הבשר שהפליט בסמיכות לעור ואינו חשוב לו,
13 ואף כזית בשר במיל.
14 **אמר ליה רב נחמן לעולא**, האם אמר רבי יוחנן דין זה שהבשר
15 מתבטל לעור אפילו כשהפליט הסבין חתיכת בשר גדולה שהיא
16 כתרקא - כשיעור רובע הקב. **אמר ליה עולא** אין - כן, חזר ושאלו
17 רב נחמן והאם רבי יוחנן אמר אפילו כנפא - כשיעור נפה. **אמר**
18 **ליה אין** - כן, שאף שיעור כזה מתבטל לעור. **אמר ליה רב נחמן**
19 **האלהים** - לשון שבועה, אף אם אמר לי רבי יוחנן בעצמו כפומיה
20 - מפיו לא צייתנא ליה - לא אציית לו, שאין מסתבר ששיעור גדול
21 של בשר יתבטל לעור.
22 **בי סליק** - כשעלה רב אשיא מבבל לארץ ישראל, אשכחיה ליה
23 רב אושעיא לרבי אמי, אמרה לשמעיה קמיה - אמר לפניו שמועה
24 זו שהביאה הגמרא קודם, והוסיף שהכי אמר עולא שכשהפליט
25 את הבשר בסבין מתבטל, והכי אהדי ליה - וכך ענה לו רב נחמן
26 שאף אם ישמע מפיו של רבי יוחנן לא יקבל את דבריו. **אמר ליה**
27 **רבי אמי ומשום דרב נחמן חתניה דבי נשיא הוא מולול בשמעיה**
- 28 דרבי יוחנן.
29 הגמרא מביאה שיטות הסוברים שרבי יוחנן אמר את דינו על
30 הסיפא של המשנה: זמנין אשכחיה - פעם אחת מצא רב אושעיא
31 את רבי אמי, דיתיב וקאמר לה - שישב ואמר את דינו של רבי
32 יוחנן אסיפא של המשנה. שכתבה היו עליו - על העור שני חצאי
33 ויתים כממאס כממאס כיון שנושא כזית ולא כמנע כיון שלא נוגע
34 בכזית, דכרי רבי ישמעאל. **רבי עקיבא** אומר אינו מטמא לא כמנע
35 ולא כממאס. ואמר רבי אמי שעל זה אמר רבי יוחנן לא שנו
36 שלשית רבי ישמעאל שני חצאי ויתים מטמאים במשא ולא
37 מתבטלים לעור, אלא באופן שפלטתו חיה את הכשני חצאי ויתים,
38 אבל באופן שפלטתו סבין במיל - הרי הוא מתבטל לעור ולא
39 מצטרף לטמא במשא.
40 **אמר ליה** - שאל רב אושעיא את רבי אמי, האם מר אסיפא של
41 המשנה בדין שני חצאי ויתים מתני לה את דינו של רבי יוחנן, ואם
42 כן לכך לא הבנת מדוע רב נחמן ולול בשמועתו של עולא. **אמר**
43 **ליה רבי אמי אין** - כן. שאלו רבי אמי, ואלא מה כוונתך בשאלתך,
44 האם עולא ארישא אמרה ניהלבו - על הרישא אמר לכם את דברי
45 רבי יוחנן, שאף בשיעור כזית מתבטל העור. **אמר ליה רב אושעיא**
46 **אין** - אכן עולא אמר שמועה זו בשם רבי יוחנן על הרישא.
47 **אמר ליה רבי אמי, האלהים**, אף אי אמר לי יהושע בן נון כשמיה,
48 לא צייתנא ליה כיון שאין מסתבר ששיעור גדול של בשר יתבטל
49 לעור.
50 **בי אהא רבין לארץ ישראל וכל נחתי** - וכל הסיעה שירדו עמו
51 לבבל וחזרו לארץ ישראל אפריה לדברי רבי יוחנן ארישא כדברי
52 עולא.
53 מקשה הגמרא: ואלא קשיא שלא מסתבר שבשר בשיעור כזית
54 יתבטל. מתרצת הגמרא: כדאמר רב פפא בביאור הסיפא של
55 המשנה, שהעמיד שעוסקת

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

- 1 בין כזית בשר ובין עצם כשעורה שפרשו מאבר מן החי, ומה
2 שאמר רבי מאיר שהאבר המדולדל לאחר המיתה יש לו דין אבר
3 מן החי, כוונתו לענין שאם יפרשו ממנו כזית בשר או עצם
4 כשעורה יהיו טהורים.
5 כיון שהביאו בני בית המדרש משנה זו ממסכת עדיות,
6 מבארת הגמרא על פיה כעת את מחלוקת רבי מאיר ורבי
7 שמעון במשנתנו, באופן אחר: השתא דאיתיה להכי - כעת
8 שבאת להעמיד ולבאר את משנתנו על פי המשנה בעדיות,
9 יש לומר שרבי שמעון אינו חולק על תנא קמא לגבי סתם
10 אבר מן המת וכפי שהעמידה הגמרא בתחילתו שהוא מטמא,
11 אלא בין תנא קמא לרבי שמעון נמי פוית פשר ועצם כשעורה
12 איבא ביניהו - המחלוקת ביניהם היא לגבי כזית בשר או עצם
- 13 כשעורה, כמו שנחלקו התנאים במסכת עדיות. תנא קמא
14 שאמר שהאבר המדולדל מטמא כאבר מן החי ולא כאבר מן
15 המת, כוונתו היא, או כרבי אליעזר, שאם תפרוש ממנו עצם
16 כשעורה תהיה טהורה אבל כזית בשר שיפרוש ממנו יהיה
17 טמא, או כרבי נחוניא, שאם יפרוש ממנו כזית בשר יהיה טהור
18 אבל עצם כשעורה שתפרוש ממנו תהיה טמאה, ורבי שמעון
19 שטיהר, סבר כדעת רבי יהושע, שכל הפורש מאבר מן החי,
20 בין בשר ובין עצם, טהור מכלום.

הדרן עלך העור והרוטב

יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשע"ט

חומרת לשון הרע

בלשון הרע יש שני ענינים: א. מידותיו הרעות של המדבר שבדיבורו גורם נזק לזולתו. ב. גם אם מדבר לשון הרע ללא כוונה להזיק, הדיבור עצמו עלול לגרום אותו אל הרע, כי כוח הדיבור קשור לעצם הנפש, עד שהאדם נקרא בתואר 'מדבר', ולכן הדיבור הרע עצמו גורם את המדבר אל הרע.

וזאת בא הרמב"ם ללמדנו, כי הנגעים הבאים על האדם בגלל לשון הרע אינם משום גרימת הנזק לזולת, אלא מעצם הפגם בכוח הדיבור של האדם. ולכן מדגיש את הנהגת הרשעים 'שבתחילה מרכים בדברי הבאי', דיבור שאין בו משום מידה רעה, אך הוא מוביל את האדם לרע מוחלט. ומטעם זה לא הזכיר הרמב"ם כאן את חומרת לשון הרע עצמו, 'כאילו כפר בעיקר', כי כאן אין מדובר על חומרה זו בלשון הרע, אלא על הפגיעה בנפש הנגרמת מעצם הדיבור שמחמתה עלול להגיע לכפירה.

ולכן הרמב"ם מפרט כיצד עניין זה נלמד ממעשה מרים, שדיבורה לא היה כלל מתוך כוונה להזיק למשה, ואדרבה, הרי "גידלתו על ברכיה וסיכנה עצמה להצילו מן היס", ומכל-מקום נענשה בצרעת.

(לקוטי שיחות כב, עמ' 66 ואילך)

הלכות טומאת צרעת פרק טז, הלכה י: המספר בלשון הרע... משתנה עורו ויצטרע... ועל ענין זה הוא מזהיר בתורה ואומר: "השמר בנגע הצרעת... וזכור את אשר עשה ה' אליהם למרים, בדרך... שדברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים, וגדלתו על ברכיה, וסיכנה בעצמה להצילו מן היס... ואף על פי כן, מיד נענשה בצרעת. קל-יחמר לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות... הדרך ישיבת הלצים... מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לספר בנגות הצדיקים... ומתוך כך יתה להם הגל לדבר בנביאים... ומתוך כך באין לדבר באלהים ובופרין עקרה.

יש להבין: הרי כאן מדובר על לשון הרע הגורם לטומאת צרעת, ומדוע מאריך הרמב"ם אודות 'שיחת הרשעים' בכלל שאינה שייכת ללשון הרע?

ומאידך, אם כוונת הרמב"ם לבאר את חומרת לשון הרע, מדוע לא הביא את מאמר חז"ל שהביא בהלכות דעות (פ"ו ה"א): "כל המספר בלשון הרע כאילו כופר בעיקר", היינו שלשון הרע עצמו חמור ככפירה, וכאן כתב רק שמלשון הרע באים אחר כך לידי כפירה?

וביאור הדברים:

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ט

טומאה למפרע בראיית כתם

בהלכות אסורי ביאה (פ"ט ה"ז) שבראיית כתם טמאה למפרע רק 'עד עשרים וארבע שעות'!

וב'פתחי נדה' (נדה נג, ב. וכו"כ ב'חידור הלכות' נדה נב, ב) ביאר:

כאן מדובר ברואה כתם על בגדה וטמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף שהוא קודם 'מעת לעת'. ואילו בהלכות אסורי ביאה מדובר שראתה כתם על בשרה, וטמאה רק 'מעת לעת' כיון שיותר מכך לא שכח שישאר הכתם על הבשר אלא הוא מתייבש ונופל.

ויש שביארו (מי נפתח אמנה פ"ד. חמדת שלמה יו"ד סי' כ):

בהל' 'אסורי ביאה' מדובר שבדיקת הבגד היתה תוך 'מעת לעת' מראיית הכתם, והבגד טמא רק עד שעת הבדיקה והאשה שראתה את הכתם טמאה למפרע 'מעת לעת', כי מבדיקת הבגד אין הוכחה שהאשה לא ראתה דם (וייתכן ששהה בין כותלי בית הרחם ואת"כ הגיע אל הבגד). ואילו בהלכה זו מדובר שהבדיקה היתה קודם 'מעת לעת', וכיון שהבגד טמא עד שעת הבדיקה, גם האשה שראתה את הכתם טמאה עד זמן זה, כי מאחר שאי אפשר לדעת מתי יצא הדם מגופה, יש להחמיר עד שעת הבדיקה.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ז: הרוצה בכתם - טמאה למפרע... וכן הנגד שנמצא עליו הכתם, טמא למפרע; עד כמה? עד שתאמר: 'ברקתי החלוק הנה, ולא הנה עליו כתם'.

הרואה כתם טמאה למפרע עד השעה שבדקה את הבגד ולא היה עליו כתם או עד שעת כיבוס הבגד (כי בכיבוס חזקתו בדוק – כס"מ).

וראיית הכתם חמורה מראיית דם, כי בראיית דם טמאה למפרע רק 'מעת לעת' (ואם בדיקת הבגד היתה בתוך 'מעת לעת', טמאה משעת הבדיקה, לעיל ה"ד) ואילו בראיית כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף קודם 'מעת לעת'. והחמירו בכתמים יותר מבדם, כי בדם אין הדבר מצוי שכותלי בית הרחם יחזיקו את הדם יותר מ'מעת לעת', ואילו בכתם שלא ידוע מתי יצא מגופה, לא נתנו בו שיעור של 'מעת לעת' (ספר האשכול הל' נדה סי' לא. וראה כס"מ).

והקשה ה'סדרי טהרה' (יו"ד סי' קצ סקע"ד):

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהרואה כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה ואף קודם 'מעת לעת', הם בסתירה לדבריו

יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ט

מעוברת - מאימתי דיה שעתה?

מעוברת שראתה דם, לדעת תנא-קמא משהוכר עוברת אינה מטמאה למפרע (נדה ז, ב). ומבאר סומכוס בשם רבי מאיר שהכרת העובר היא לאחר שלושה חדשים מתחילת ההריון

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה א: ארבע נשים שהן דין שעתן ואינן ממטאות למפרע; ואלו הן - מעברת... איזו היא מעברת? משיכר עברה.

(שם ח, ב). ואילו לדעת רבי יוסי מעוברת היא משעברו עליה 'שלוש עונות' (תשעים יום) ואז אינה מטמאה למפרע.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (שם פ"א מ"ד):

במה נחלקו רבי יוסי ותנא קמא, הרי גם לדעת רבי יוסי אינה מטמאה למפרע אם עברו עליה תשעים יום (עונה בינונית = שלושים יום), היינו שלושה חדשים, וכדעת תנא קמא?

ותירץ (בתירוץ השני):

לדעת רבי יוסי, גם אם הוכר העובר - אם לא עברו עליה תשעים יום אין אומרים 'דיה שעתה', אלא מטמאה למפרע (מעט לעת או מפקידה לפקידה), אך לדעת תנא קמא, אף אם לא עברו תשעים יום (שלוש עונות) אם הוכר עוברת אינה מטמאה למפרע.

וה'משנה אחרונה' תמה: איך ניתן לומר שלדעת תנא קמא משהוכר עוברת 'דיה שעתה' אף אם לא עברו שלושה חדשים - הרי כבר ביאר סומכוס שהכרת העובר היא רק לאחר

שלושה חדשים. והוסיפה הגמרא (שם) שהעובר ניכר בסוף שלושה חדשים לא רק בלידה לתשעה חדשים אלא גם היולדת לשבעה חדשים, עוברת ניכר רק לסוף שלושה חדשים, ואין אומרים שהעובר ניכר לסוף שליש תקופת ההיריון דהיינו חדשים ושליש (רש"י שם ד"ה דילדה)?

ולדבריו זהו ביאור מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי:

לדעת תנא קמא מעוברת אינה מטמאה למפרע רק לאחר שלושה חדשים אף אם ראתה דם בתוך שלושה חדשים אלו. ואילו לדעת רבי יוסי אין אומרים 'דיה שעתה' אלא לאחר שעברו עליה שלושה עונות (תשעים יום) משניכר העובר בלי שתראה דם.

והרמב"ם הפוסק כתנא קמא, שמעוברת משהוכר עוברת דיה שעתה, היינו, משעברו שלושה חדשים מתחילת ההיריון ואפילו ראתה בהם דם.

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ט

טומאת אויר כלי חרס

הרי זה כנוגעת בכולו. אך כלי חרס מקבל טומאה רק מאווריר מדין 'תוך' ("כל אשר בתוכו יטמא"), ולכן הזב שהכניס יד או רגל לאויר הכלי אינו מעביר טומאה כי רק האבר שנכנס לאויר הכלי יש לו דין 'תוך' ולא מה שחוץ ממנו, ואינו כטומאת מגע שמגע מקצת הגוף כמגע כולו, וממילא אבר יחיד אינו מטמא באויר כלי חרס כי 'אין הנדה מטמאה לאיברים'.

ואילו לדעת הראב"ד דין 'תוך' האמור בכלי חרס שנטמא מאוירו הוא רק כתנאי לקבלת הטומאה, אבל אין זה מחייב שכולו או רובו של המטמא יהיו בתוך הכלי. אלא כשם שבטומאת מגע נגיעת אבר אחד היא כנגיעת כל הגוף, כך גם הימצאות אבר אחד ב'תוך' הכלי היא כהימצאות כל הגוף בתוכו. ודין הגמרא ש'נדה אינה מטמאה לאיברים' נאמר רק בטומאת משכב ומושב החלה רק בהישענות כל הגוף או רובו ולא בהישענות איברים בודדים.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ד: זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרש - הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנדו - הרי זה טהור; שאין הנדה נכנסת בזה מטמאין לאיברים.

והראב"ד השיג: הרי כלי חרס מטמא מאוירו, היינו, האויר נטמא ממגע ידי הזב והנדה. ומה שאמרו בגמרא (שבת פב, א) שאין הנדה מטמאה לאיברים, הרי זה לענין טומאת משכב ומושב ('מדרס') שמעבירה את הטומאה רק אם משקל כל הגוף או רובו נסמך על המשכב או המושב, אבל אם תשים רק אבר אחד, ידה או רגלה, אינה מטמאה.

ומבאר הגר"ח מבריסק (חדושי רבנו חיים הלוי כאן):

לדעת הרמב"ם, משמעות דברי הגמרא 'נדה אינה לאיברים' היא שטומאת הנדה (והזב) שונה משאר הטומאות בכך שהעברת הטומאה נעשית על ידי כל הגוף או רובו, ובכל זאת מטמאה במגע היד משום שכשנגעה במקצת הגוף

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ט

במי צריך לחשוד?

דברים האסורים שאין להורידו מתפקידו משום כך, כי אין להקיש מסוג איסור אחד למשנהו, ואין לחשוד בו על דיני שחיטה.

ויש שכתבו כי החשוד לאיסור חמור נחשד לאיסור קל רק כשיש לו הנאה ממנו, אך בדבר שאין לו הנאה, כגון בשחיטה, אינו חשוד.

ובכך מבואר מה שכתב ה'טור' (יו"ד ס"ב) שהעובר עבודה זרה והמחלל שבת בפרהסיא דינם כגויים ושחיטתם פסולה. ולכאורה, הרי גם החשוד על שאר עבירות נחשד על עבירות הקלות מהן, ומה המיוחד בשתי אלו? אלא שדווקא בשתי אלו נחשד לעבור על כל איסור אע"פ שאין לו הנאה בו, אך בשאר עבירות נחשד רק לעבירות שיש לו בהן הנאה (פרישה

שם סק"ט, ט"ז סק"ח).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י, הלכה ט: זבל החשוד לחמור, נחשד לקל.

ויש להקשות: אמרו בגמרא (חולין ד, ב) שגם אדם שאינו מל את עצמו כשר לשחיטה. ולכאורה, אם העובר על איסור חמור חשוד לעבור על איסור קל, מדוע אין חוששים שאינו שוחט כדין? והרי מצות מילה שיש עליה חיוב כרת בוודאי חמורה מאיסור נבילה!

וכתב ה'בית יוסף' (יו"ד ס"ז ס"ט קט. וראה ש"ך שם סק"ב) כי בהלכה זו מדובר דווקא לגבי שני איסורים מאותו סוג, כגון בשני איסורי אכילה. ולכן, אם אינו מקפיד על האיסור החמור, בוודאי אינו מקפיד אף על הקל, אך עדיין אין להוכיח מכך שאינו מקפיד גם על איסור מסוג אחר. וכן פסק ה'שבט הלוי' (ח"ב, ס"ב) לגבי שוחט שנכשל בראיית

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עא

ויש שתירצו: אף שעולות חמורה משחיטה, יש בה גם צד להקל כי יתכן שמורה היתר לעצמו להתעכב מלמול

משום שיכול להשלים זאת במשך כל ימי חייו, ולכן אין להסיק מכך שיעבור גם על איסור אחר (דגול מרכבה שם).

אין אכלו אחי יוסף משחיטת נכרי? יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ט

השחיטה שחיטתם כשרה, אבל שחיטת הנכרי שאינו מצווה עליה אינה שחיטה ונעשית הבהמה נבילה וטומאתה מן התורה.

ויש להביא ראיה לשחיטת הרמב"ם:

אמרו בגמרא (חולין צא, א) שבציווי יוסף לאיש אשר על ביתו "וטבחו טבח והכן" (בראשית מג, טז) התכוון לומר "פרע להן בית השחיטה", כדי "שלא יאמרו (אחי יוסף) בשר הנחירה אני אוכל, לפי שבני יעקב שומרי מצוות היו" (רש"י חולין שם). ולכאורה קשה, כיון שאחי יוסף חשבוהו לנכרי, מה תועיל שחיטת האיש אשר על הבית, והרי שחיטת נכרי נבילה?

אלא שידעו שיוסף ואנשי ביתו אינם עובדי עבודה-זרה, ושחיטת נכרי שאינו עובד עבודה-זרה כשרה מן התורה (ורק מדרבנן שחיטתו נבילה גם אם אינו עובד ע"ז - ראה ספ' משנה הל' שחיטה שם) וכדברי הרמב"ם ששחיטת נכרי פסולה מחשש עבודה-זרה, אבל לדברי הראשונים ששחיטת נכרי אינה שחיטה, מה התועלת בפריעת בית השחיטה, והרי אין כאן תורת שחיטה כלל והיא נבילה מדאורייתא! (פליגי יו"ד סיב סק"א).

הלכות שאר אבות הטומאות, פרק ב הלכה י: שחיטת הנכרי - נבילה, ומטמא... וקרוי בעיני, שאף זה מדברי סופרים... ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי המרפה אסורה ומתורה. והראב"ד השיג עליו: הנכרים הם כבהמות אין מטמאין ואין מיטמאין... והחושב אותם לכלום - אוסף רוח בחפניו.

ויש לבאר את המחלוקת (מי נפתח, אמנה אות קא):

בהלכות שחיטה (פ"ד הי"ד) כתב הרמב"ם שפסול שחיטת נכרי נלמד מ"פן תכרות ברית ליושב הארץ... וזבחו לאלוהיהם ואכלת מזבחן" (שמות לז, טו) - "מאחר שהזהיר שמה יאכל מזבחן, אתה למד שזבחו אסור". ואם כן פסול שחיטת הנכרי הוא משום ששוחט לשם עבודה-זרה. ופסוק זה מלמד איסור אכילה, אבל טומאתה היא מדרבנן, כפי שכתב כאן שטומאת עבודה-זרה מדבריהם.

אבל הראב"ד סובר שהנכרי אינו בתורת שחיטה כלל, והרי זה כאילו מתה הבהמה מאליה ואסורה משום נבילה. וכך כתבו התוספות (חולין ג ד"ה קסבר) והרא"ש (שם פ"א ס"ה) שהלימוד לפסול שחיטת גוי הוא מהפסוק "וזבחת... ואכלת" - ממה שאתה זוכה אתה אוכל, היינו שישאל שמצוים על

טומאת דם שרצים - מה שיעורה? שבת קודש א' ניסן ה'תשע"ט

השרץ גם כשהוא בפני עצמו דינו כבשרו, ושיעור טומאתו בכעדשה.

אך לענין שיעור איסור אכילת דם השרץ (כשהוא בפני עצמו) הביא ה'ערוך לנר' (כריתות כא, ב ד"ה משום) את דברי הרמב"ם (הל' מאכ"א פ"ב ה"י) "דם שרצים שפירש וכנסו - לוקה עליו בכזית" ולא חילק בין דם של שרץ משמונה שרצים לשאר שרצים (כפי שחילק ביניהם בהלכה קודמת). ומשמע שגם על אכילת דם השרץ משמונה שרצים חייב רק בכזית. וכן כתב ה'מגיד משנה' (הל' מאכ"א שם).

ותמה על זה ה'ערוך לנר' (וכן הקשה המנחת חינוך, מצוה קסב סק"ג):

הגמרא (מעילה שם) משווה את דם השרץ (משמונה שרצים) לבשרו לענין טומאה, ואומרת כי כשם שבשר השרץ מטמא בכעדשה, כך גם דמו מטמא בכעדשה. וכיון ש"שיעור אכילתו כשיעור טומאתו", גם על אכילת דם השרץ בכעדשה צריך ללקות כמו באכילת בשרו!

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ד, הלכה ז: דם השרץ כבשרו, ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחבר בבשר. שיעור טומאה של שרץ משמונה השרצים הוא בכעדשה (לעיל ה"ב). וכן "האוכל מבשרן כעדשה לוקה, שיעור אכילתו כשיעור טומאתו" (הל' מאכ"א פ"ב ה"ז). ולא כשאר השרצים ששיעור איסור אכילתם הוא כזית, שם הי"ב). ושינוי במשנה (מעילה יז, א): "דם השרץ ובשרו מצטרפים זה עם זה לטמא בכעדשה". והוסיף הרמב"ם שדם השרץ מצטרף רק אם הוא מחובר עם בשרו, אבל אם פירש הדם מן השרץ, אינו מצטרף (ספ' משנה). וכן דעת התוספות (מעילה שם ד"ה אמר).

ומהו שיעור טומאת דם השרץ (משמונה שרצים) כשהוא בפני עצמו ואינו מחובר לבשר?

ה'מנחת חינוך' (מצוה קנט אות ה) כתב שמסתבר שהשיעור הוא כעדשה, כי הגמרא (מעילה שם) לומדת שדם השרץ הוא כבשרו. וכן דייק בלשון הרמב"ם שכתב (בהקדמתו לסדר טהרות סי' א) "דם השרץ ובשרו וחלבו שווה בטומאה", הרי שדם

גמ"ח לא מצטמצם דווקא לגמ"ח בממון אלא כולל גם גמ"ח בעניינים נפשיים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד אדר ב' - א' ניסן תשע"ט

19 אֶת הַבֵּית, אֶפְלוּ חֲבִילֵי עֲצִים וְחֲבִילֵי קָנִים¹⁵, וְאַחֵר
20 כִּף יָבֹא הַכֹּהֵן וַיִּפְּסֵם וַיִּרְאֶה הַנֶּגַע.

(14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח-ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה ענין זה לזה? אלא ללמד שלא נעשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע. (15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. ביררו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלויה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

ה. בית אפל - אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו¹⁶; אלא אם אין הנגע נראה בו - טהור. ואחר שייראה הפכה את הנגע וצא ויטמא על פתח הבית בצד המשקוף ויסגיר או יחליט¹⁷ או יפטר; שנאמר: ויצא הפכה מן הבית ויסגיר את הבית. - לא יסגיר והוא פתוך ביתו, או פתוך הבית המנוגע, או פתח המשקוף, אלא בצד פתחו¹⁸. ואם עמד פתח המשקוף או שהלך לביתו ויסגיר - הרי זה מסגר.

(16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. (17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. (18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסגור ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ויהא לו ארבעה קתלים, והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים, שנאמר: את אבניו ואת עציו ואת עפרו. אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או שהיה עגל, או שהיה פעל שלשה קתלים או פעל חמשה, או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות¹⁹ - אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה עמודים²⁰ - מטמא בנגעים.

(19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. (20) בארבע זוויתיו והגג נשען עליהם.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים בכל קתל, כדי שיהיה כל קתל ראוי לנגע;

יום א' כ"ד אדר ב' ה'תשע"ט

הלכות טומאת צרעת

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

א. צרעת בתים - פשני גריסין² זה בצד זה. נמצא רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שעירות³ בגוף, וארבו פשתים עשרה שעירות ברבוע⁴. והפחות משעור זה בבתים - טהור. וכל השעורין הלכה למשה מסיני⁵.

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

ב. שלשה סימני טמאה⁶ יש בבתים: מראה ירקרק, ואדמדם, והפשיון. וכלן מפרשין בתורה. ופשני המראות מצטרפין זה עם זה⁷. ופשיון הסמוך⁸ - כל שהוא, והרחוק⁹ - כגריס. אבל החוזר אחר הטוח - פשני גריסין.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחיה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באום (אום = נגע העיקרי). (9) אם יש הפסק בינו לבין האום.

ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן הקיר¹⁰; שנאמר: שקערורת - שיהיה שוקעין בקירות. ופשני המראות¹¹ מסגירין או מחליטין¹², ובפשיון נותצין¹³, ואם פשה אחרי הטוח - נותץ את כל הבית, כמו שיתבאר.

(10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. (11) ירקרק או אדמדם. (12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. (13) את המקום המנוגע.

ד. פשיראה נגע בבית - אפלו חכם, שידע ודאי שזה נגע, לא יגזר ויאמר: נגע נראה לי בבית, אלא אומר לפכה¹⁴: בנגע נראה לי בבית. וצוה הפכה ופנו

ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - 23
 אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ 24
 ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין 25
 צבועים בידי שמים.²⁹ 26

(29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הכנסת או בית 27
 המדרש שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים - 28
 מטמאין בנגעים. 29

(30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, 30) "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמינו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחותכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שבפנים - אין 30
 מטמאין בנגעים. 31

(31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. (32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הסגר נגעי בתים ואין חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות², שהן 32
 תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, 33
 ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן. נמצאת אתה 34
 למד, שאם צריך לשלשה שבועות - רואהו 35
 בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. 36
 והסגר בתים שלשה שבועות אינו מפרש בתורה. 37
 וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן. 38

(2) נגעים פ"ג מ"ז.

ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה 39
 כך הם: כשיבוא הפהן ויראה הנגע שוקע ירקרק 40
 או אדמדם, כמו שבארנו, יסגיר שבועת ימים. ואפלו 41
 מצאו פלו³ בתחלה ירקרק או אדמדם - יסגירו. 42
 ובשביעי רואהו: אם פהה הנגע, ואין צריך לומר 43
 אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; 44
 מצאו שעמד בעיניו ולא פשה - מסגיר שבוע שני. 45
 ורואהו ביום שלשה עשר: אם פהה הנגע או הלך 46
 לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; 47
 ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד 48
 בעינו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵ 49
 העפר אל מחוץ לעיר⁶ וטח את כל הבית ומסגירו 50

1 שאין הפית מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני
 2 גריסין על שתי אבנים, שנאמר: את האבנים אשר
 3 בהן הנגע. וכמה עצים²¹ יהיו בו? כדי לתן פחת
 4 המשקוף²². ועפר? כדי לתת בין פצים²³ לחברו. אבל
 5 אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא
 6 בנגעים.

(21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. (22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. (23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

7 ח. הלבנים והשילש אינן חשובין באבנים. בית
 8 שאחד מצדיו מחפה בשילש ואחד בסלע ואחד
 9 בלבנים ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

10 ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים כשעור ונראה
 11 בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר -
 12 טהור²⁴.

(24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

13 י. בית שספכו בזרעים - בטל²⁵. הואיל ומשמשין
 14 תשמיש עץ - הרי הן כעץ, ואם נטמא הבית -
 15 נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

(25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טמאה חמורה.

16 יא. ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים;
 17 שנאמר: בבית ארץ אחותכם, וירושלים לא נתחלקה
 18 לשבטים²⁶. ובתי העובדי כוכבים שבארץ ישראל²⁷
 19 אין מטמאין בנגעים.

(26) ואינה אחותכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחותם של עם ישראל. (27) אפילו שבארץ ישראל.

20 יב. הלוקח בתים מן העובדי כוכבים - יראה
 21 בתחלה²⁸.

(28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

22 יג. בית שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד

שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזוית כשהוא חולץ חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזוית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזוית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(על"פ לקו"ש חלק לג עמוד 12)

(13) שם. (14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. (15) שהנגע בו. (16) בלשון יחיד.

ה. אָבֵן שֶׁבְּזוּיֹתָ¹⁷, בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת פְּלֵה, וּבְזִמְנֵן¹⁸ שֶׁהוּא נֹתֵץ - נֹתֵץ אֶת שְׁלוֹ¹⁹ וּמִנִּיחַ אֶת שֵׁל חֲבֵירוֹ²⁰. וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה זֹו שֵׁל חֲבֵירוֹ כְּמוֹ יָד לְאָבֵן שְׁלוֹ²¹.

(17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. (18) שנאמר "וחלצו". (19) את הבית המנוגע. (20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. (21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חבירו נידון כבית-יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חבירו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קצת, ב.

ו. בֵּיתָ שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע וְהִיתָה עֲלֶיהָ עַל גִּבּוֹ²³ - נֹתֵץ אֶת הַקּוּרֹת לְעֲלִיָּהָ²⁴; נִרְאָה בְּעֲלִיָּה - נֹתֵץ אֶת הַקּוּרֹת לְבֵיתָ. לֹא הִיתָה עֲלֶיהָ עַל גִּבּוֹ - אֲבָנֵי וְעֵצֵי וְעֶפְרֹ פֶּלֶן נִתְּצִין עִמּוֹ²⁵. וּמִצִּיל אֶת הַמִּלְבָּנִין²⁶ וְאֶת סְרִיגֵי הַחֲלוּנוֹת²⁷.

(22) נגעים פי"ג מ"ג. (23) ובה אין נגע. (24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. (25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. (26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "מעמל לשטח הקורה". (27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים²⁸ מִבֵּית מִסְגֵּר²⁹ וּבִנְיָן בְּבֵית טָהוֹר: חֲזֹר הַנֶּגַע לְמִסְגֵּר³⁰ - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים³¹ שֶׁבְּטָהוֹר; נִרְאָה נֶגַע עַל הָאֲבָנִים שֶׁבִּנְיָן - הַמִּסְגֵּר יִנְתָּץ³², וְהַבֵּית הַשְּׁנִי מִסְגִּירִין אוֹתוֹ³³ בְּנֶגַע זֶה, בְּדִין פֶּלֶ בֵּית שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע בְּתַחֲלָה.

שָׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבִיּוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר רֹאֲהוּ: אִם חֲזֹר בּוֹ נֶגַע כְּשֵׁנִי גְרִיסִין - הֲרִי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הַטּוֹחַ, וְנֹתֵץ אֶת כָּל הַבֵּית; וְאִם לֹא חֲזֹר בּוֹ נֶגַע - מִטָּהְרוּ בְּצַפְרִים. וְכָל זֶמֶן שִׁיחֲזֹר בּוֹ הַנֶּגַע קָדָם שִׁיטָּהְרוּ בְּצַפְרִים - הֲרִי זֶה יִנְתָּץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחֵר שִׁטָּהְרוּ בְּצַפְרִים - יִרְאָה בְּתַחֲלָה. וְכֵן אִם פִּשְׁהָ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבִּהְיוּ הַנֶּגַע וְקוֹצֵה הָעֶפֶר חוּץ לְעִיר וְטָח אֶת כָּל הַבֵּית וּמִסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁנִי. וְרֹאֲהוּ: אִם מָצָא בּוֹ נֶגַע כְּשֵׁנִי גְרִיסִין - הֲרִי זֶה פִּשְׁיוֹן אַחֲרֵי הַטּוֹחַ, וְנֹתֵץ אֶת כָּל הַבֵּית; וְאִם לֹא חֲזֹר בּוֹ נֶגַע - מִטָּהְרוּ בְּצַפְרִים. וְכָל זֶמֶן שִׁינְרָאָה בּוֹ נֶגַע קָדָם טָהְרָה בְּצַפְרִין - יִנְתָּץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ אַחֵר שִׁטָּהְרוּ בְּצַפְרִים - יִרְאָה בְּתַחֲלָה.

(3) כל הבית. (4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. (5) קולף. (6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבִּהְיוּ הַנֶּגַע - אֵינוֹ חוֹלֵץ פָּחוֹת מִשְׁתֵּי אֲבָנִים⁸. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲבָנִים מִצֵּד זֶה וּמִבֵּיָאן לְצֵד זֶה, שְׁנֹאמֵר: וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת. וְלֹא עֶפֶר מִצֵּד זֶה וּמִבֵּיָא לְצֵד זֶה, שְׁנֹאמֵר: וְעֶפֶר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת הַבֵּית. וְאֵינוֹ טָח בְּסִיד, אֶלָּא בְּעֶפֶר, שְׁנֹאמֵר: וְעֶפֶר אַחֵר יִקַּח וּגִמֵּר. אֵינוֹ מִבֵּיָא אֲבָן⁹ אַחַת תַּחַת שְׁתֵּים¹⁰ שְׁחֵלֶץ, וְלֹא שְׁתֵּי אֲבָנִים תַּחַת אֲבָן אַחַת חֲלוּצָה¹¹, אֶלָּא מִבֵּיָא שְׁתֵּים תַּחַת שְׁתֵּים. וְיֵשׁ לוֹ לְהִבִּיא שְׁתֵּים תַּחַת שְׁלֹשׁ¹².

(7) שם פי"ב מ"ו. (8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. (9) גדולה. (10) קטנות. (11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ר'תוספות יום טוב'. (12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

ד. הִיָּה הַפְּתָל¹³ בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵירוֹ - שְׁנִיָּהּ חוֹלֵצִין וְשְׁנִיָּהּ קוֹצִים אֶת הָעֶפֶר וְשְׁנִיָּהּ מִבֵּיָאִין אֲבָנִים אַחֲרוֹת¹⁴, אֲבָל בְּעַל הַבֵּית¹⁵ מִבֵּיָא לְבֵדוֹ אֶת הָעֶפֶר; שְׁנֹאמֵר: וְעֶפֶר אַחֵר יִקַּח וְטָח¹⁶ - אֵין חֲבֵירוֹ מִטָּפֵל עִמּוֹ בְּטִיָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה הכותל בינו לבין חברו שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו. גם כאלו שאינן אבני זויות. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.)

- 22 הוא. וכי טהור היה? ! אלא להוסיף לו טמאה על
23 טמאתו, שיהיה כלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן
24 אבנים שיש בהן הנגע במסגר מטמאין מאחוריהן¹⁰.
- (8) משנה, שם יג, ה. (9) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים'
שם פ"ד הי"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ז ה"ד. והאבנים
האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.
- 25 ג. אחד המסגר והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². כיצד?
26 בית שהיה מסו¹³ על גבי בית מנגע¹⁴, בין מחלט
27 בין מסגר, או אילן שהוא מסו עליו - העומד תחת
28 האילן או הנכנס לבית החיצון טמא, שהרי הוא
29 והבית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אבן מנגעת
30 הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר באהל.
31 היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. הנה
32 הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנגעת
33 - לא טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב
34 המנגע כמזהו, בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו
35 ונעפרו¹⁶.
- (11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית
נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה מלמעלה. (14) כגון
שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה
גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים
שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י הי"ב בהערות.
- 36 ד. המאהיל¹⁷ בידו על אבן מנגעת או שהאיהלה
37 עליו - טהור, עד שיגע¹⁸.
- (17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג
שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל
על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא'
שם).
- 38 ה. טהור¹⁹ שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו
39 נכנס בלחץ חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל
40 הבית - דרך ביאה טמאה תורה²⁰.
- (19) גמרא שבועות יז, ב. (20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו
נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא
בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא,
שהם טמאים. שם.
- 41 ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא²¹.
42 וכן טלית²² טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש
43 לבית טמא - נטמאת. וכן פלי חרס²³ שהכניס אורו
44 לבית טמא - נטמא²⁴. אבל שאר פלים - עד שיקניס
45 רב הכלי²⁵, משיכניס רבו נטמא מיד²⁶. במה דברים
46 אמורים? בכלים שנכנסו לחוצין²⁷; אבל אדם
47 מישראל שנכנס לבית מנגע והוא לבוש בבגדיו
48 וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו²⁸ - הרי האדם טמא
49 מיד, ובגדיו טהורים עד שישקה שם פדי שניסב²⁹
50 אדם ויאכל כשלש ביצים³⁰ פת חטים בלפתן³¹.
- (28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב).
(30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את
האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן
חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים
השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותן מיד, מפני
שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה
פ"ב ה"ז בדין בגדים).
- 1 ח. כיצד מטהרין³⁴ את הבית המנגע? אחר החליצה
2 והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים
3 ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, כטהרת אדם שבארנו
4 לכל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו
5 של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף
6 של בית מבחוץ. ושאר כל מעשיהן שוין.
- (34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד)
ומבוארים במשנה (שם פ"ד).
- פרק ששה עשר**
- (1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור
בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם,
והמוסגר והמחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב
בבית המנוגע, וכמה ישהה ויטמאו בגדיו, מי שהיה עומד
בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל
מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו',
שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא
אות ופלא בישראל.
- 7 א. בית המנגע - אב² מאבות הטמאות³, כל הנוגע
8 בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או
9 אבנים ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו - כלן
10 אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים
11 מנגע ובמשא⁴ ובביאה. כיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן
12 לבית טהור - נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים,
13 שכלן מטמאין בביאה פאדם מצרע. וכלן אסורין
14 בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור
15 בהנאה. שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל
16 תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי
17 שאינה מקפת חומה⁷.
- (2) נגעים פ"ג מ"ד. (3) ראה למעלה פ"ג הי"ג.
(4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע
בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה
והגביה את העץ. (5) שם מ"ח. (6) ב'תורת כהנים' (פ'
נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם
בהם נאמר "צרעת ממארת". (7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד.
נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג הט"ו
בדין בגדים מנוגעים.
- 18 ב. בית מסגר⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר:
19 והבא אל הבית כל ימי הסגר אתו יטמא עד הערב.
20 אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו
21 מאחוריו - טמא. שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא

1 שְׁנֵאֵמַר: וְהִשָּׁכַב בְּבֵית יָכֶבֶס אֶת בְּגָדָיו, וְהֵאֵכַל בְּבֵית
2 יָכֶבֶס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׂאִין בְּגָדָיו
3 מִתְטַמְּאִין עַד שִׂיאֵכֶל שָׁם? ! אֵלָּא לְתֵן שַׁעוֹר לְשׁוֹכֵב
4 בְּאֵיכָל. וְאַחַד הַשּׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הַעוֹמֵד, אִם
5 שָׁהָה כְּדִי לְאֵכַל שַׁעוֹר אֲכִילָה הָאֻמּוּרָה - נִטְמָאוּ
6 בְּגָדָיו.

הַמֵּת⁴³, אֲפִלּוּ הִיָּה מְגֵלָה בְּבֵית הַמִּנְגָּע - הֲרִי זֶה

טְהוֹר. מֵיֵצֵד? כְּלִי חֶרֶס אוֹ כְּלִי אֲבָנִים וְכָל כְּלִי חֶרֶס שֶׁהֵם
מִקְבָּלִים טוּמְאָה מִתוֹכָם וְלֹא מִגִּבָּם (אם נִגְעָה טוּמְאָה בְּדוֹפֵן
הַכְּלִי מִבַּחוּץ) מְצִילִים אֶת מֵה שִׁבְתוֹכֶם מִלִּיטְמָא בְּאוֹהֶל
הַמֵּת אִם הֵם מְכּוּסִים בְּ"צִמִּיד פְּתִיל". פִּירוּשׁ, בְּכִסּוֹי מִהוּדָק
וּמְחוּבָר יֵפֶה (רֹאה ה' טוּמְאָה מֵת פֶּכֶ"א ה"א).
(42) אֲפִלּוּ אֵין חִסּוּי מְחוּבָר. כְּרַבִּי יְהוּדָה שֵׁם.
(43) מְבוּאָר לְקָמָן. (44) בּוֹר - חֲפוּרָה בְּאֶדְמָה. דּוּת - בְּנוֹיָה
עַל הַקֶּרֶקֶע. (45) הַמְצִילִים בְּאוֹהֶל הַמֵּת עַל מֵה שִׁבְתוֹכֶם
כִּשְׁהֵם מְכּוּסִים.

י. הַצִּרְעָה הוּא שֵׁם הָאֻמּוּר בְּשִׁתְּפוּת, פּוֹלֵל עֲנָנִים
הֶרְבֵּה שְׂאִין דּוּמִין זֶה לְזֶה. שְׁהֲרִי לִכֵּן עוֹר הָאָדָם
קְרוֹי צִרְעָת, וְנִפְלֵת קִצָּת שַׁעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן קְרוֹי
צִרְעָת, וְשְׁנוֹי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבְּתִים קְרוֹי צִרְעָת.
וְזֶה הַשְּׁנוֹי הָאֻמּוּר בְּבְגָדִים וּבְבְתִים, שֶׁקָּרְאָתוֹ תוֹרָה
צִרְעָת בְּשִׁתְּפוּת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מִמְּנִהְגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵלָּא
אוֹת וּפֶלֶא הִיָּה בִּישְׂרָאֵל כְּדִי לְהוֹדִיחֵן מִלְּשׁוֹן הָרַע.
שֶׁהַמִּסְפָּר בְּלִשׁוֹן הָרַע - מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ⁴⁶. אִם
חֲזַר בּוֹ - יִטְהַר הַבֵּית; אִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שֶׁהִתֵּן
הַבֵּית - מִשְׁתַּנּוֹן כְּלִי הָעוֹר שֶׁבִּבְיָתוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב
וְשׁוֹכֵב עֲלֵיהֶן. אִם חֲזַר בּוֹ - יִטְהַר; וְאִם עָמַד
בְּרִשְׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ - מִשְׁתַּנּוֹן הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם
חֲזַר בּוֹ - יִטְהַר; וְאִם עָמַד בְּרִשְׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ -
מִשְׁתַּנּוֹת עוֹרוֹ וְיִצְטָרֵעַ, וְיִהְיֶה מְבָדֵל וּמִפְרָסֶם לְבָדוֹ,
עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיתָת הָרִשָּׁעִים, שֶׁהוּא הַלִּיצָנוֹת
וְלִשׁוֹן הָרַע. וְעַל עֲנָן זֶה מְזַהֵר בְּתוֹרָה וְאוֹמֵר:
הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצִּרְעָת. זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ
לְמֹרֶם בְּדֶרֶךְ. הֲרִי הוּא אוֹמֵר: הַתְּבוֹנְנוּ מֵה אֲרֶע
לְמֹרֶם הַנִּבְיָאָה! שֶׁדִּבְרָה בְּאַחִיָּה, שֶׁהִתְהַדְּרָה גְדוֹלָה
מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וּגְדִלְתּוֹ עַל בְּרִפְיָה וּסְכָנָה בְּעֶצְמָה
לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִבְרָה בְּגִנּוּתוֹ אֵלָּא טַעֲמָה
שֶׁהִשְׁתַּוּ לְשָׂאֵר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שְׁנֵאֵמַר: וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנּוּ מָאָד, וְאִף
עַל פִּי כֵן מִיָּד נִעְנָשָׁה בְּצִרְעָת; קָל וְחֶמֶר לִבְנֵי אָדָם
הָרִשָּׁעִים הַטְּפָשִׁים, שֶׁמִּרְבִּים לְדַבֵּר גְּדוֹלוֹת וּנְפִלְאוֹת.
לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שְׂרוּצָה לִכְוֹן אֲרוּחָתוֹ לְהִתְרַחֵק
מִשִּׁיבָתָן וּמִלְּדַבֵּר עֲמָהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּסֵּס אָדָם
בְּרִשָּׁת רִשָּׁעִים וּסְכָלוּתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יִשִּׁיבַת הַלִּיצִים
הָרִשָּׁעִים: בְּתַחֲלָה מְרַבֵּין בְּדִבְרֵי הַבְּאִי, כְּעֲנָן

(21) כִּשְׁנֹכְנֵס דֶּרֶךְ בִּיאָה, וְעַל זֶה אִמְרָה תוֹרָה: "וְהָבָא אֶל
הַבֵּית וְכוּ' יִטְמָא עַד הָעֶרֶב" (נִגְעִים פִּי"ג מ"ח). (22) שֵׁם.
(23) תּוֹסַפְתָּא פִּי"ז ה"ז. (24) כְּלִי חֶרֶס מִיטְמָא אִם נִגְעָה
טוּמְאָה בְּאוֹרֵר שִׁבְתוֹכּוֹ, וְאֲפִלּוּ לֹא נִגְעָה בְּכָלִי עֲצָמוֹ,
וְלִפְיָךְ כִּשְׁנֹכְנֵס אֲוִירוֹ בְּאוֹרֵר הַבֵּית - נִטְמָא. (25) וְרֹבּוֹ
כְּכוֹלוֹ. (26) וְאֲפִלּוּ הוֹצִיאֵם לֵאלֹא כֹל שֶׁהִיָּה. (27) שְׂאִין
אָדָם מְלוּבֵשׁ בָּהֶם. (28) כְּלוּמָר, בְּאֻצְבוּתוֹ.
(29) בְּתַקּוּפַת הַמִּשְׁנָה וּלְפָנֶיהָ, נוֹהֲגִים הָיוּ לֵאכּוֹל אֶת
הַסְּעוּדוֹת הַקְּבוּעוֹת בְּהִסְיָבָה, הֵייוּ נִשְׁעָנִים עַל גְּבִי בְּגָדִים
רַכִּים לְשִׁמְאַלֵם. (30) פָּחוֹת מִזֶּה הִיא אֲכִילַת עֲרָא. בְּמִשְׁנָה
(שֵׁם מ"ט) אִמְרוּ: "כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס (פֶּרֶס = חֲצִי כֹכַר)".
וְדַעַת רַבֵּינוּ שְׁחָצִי כֹכַר הוּא כְּשִׁלוֹשׁ בִּיצֵי תְּרַנְגוּלוֹת בִּינּוּיּוֹת.
(31) מְכִיוֹן שִׁפְתָּ חֲטִים טַעִים, וְהַלְפָתָן מוֹסִיף לוֹ טַעִימוֹת -
הוּא נֹאכֵל מִהֶרֶה.

ז. מִי שֶׁנִּכְנָס³² לְבֵית מִנְגָּע וְכָלָיו עַל כְּתָפָיו וְסִנְדָּלוֹ
וְטַבְעוֹתָיו כְּכָפָיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד; שְׂאִינוֹ מְצִיל
מִלְּטִמָּא מִיָּד אֵלָּא פְּלִים שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּהֵן. וְכֵן
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְהַבְּהֵמָה שֶׁהָיוּ לְבוּשִׁין בְּכָלִים
וְנִכְנָסוּ לְבֵית הַמִּנְגָּע - נִטְמָאוּ הַפְּלִים מִיָּד³³. אֲבָל
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, בְּהִתְהַמָּה.

(32) שֵׁם מ"ט. דִּין זֶה הוּא בִּיאוֹר מוֹרַחֵב לְמֵה שְׁנֵאֵמַר בְּהִלְכָּה
הַקּוֹדֶמֶת: "בְּכָלִים שִׁנְכַּנְסוּ חֲלוּצִים". (33) כְּכָלִים חֲלוּצִים.
'תּוֹרַת כְּהָנִים' פ' מְצוּרָה פ"ה ה": "יִכּוֹל (אֵתָה לְחֻשׁוֹב)
הַבְּהֵמָה וְהַגּוֹי יִהְיוּ מְצִילִים בְּגָדִים בְּבֵית הַמִּנְגּוּעַ (שֶׁלֹּא
יִיטְמָאוּ מִיָּד), תְּלִמּוּד-לוּמָר: "וְכֶבֶס בְּגָדָיו" (מִכָּאֵן אֵתָה
לְמַד) הַמִּטְמָא בְּגָדִים מְצִיל בְּבֵית הַמִּנְגּוּעַ, יִצְאוּ הַבְּהֵמָה
וְהַגּוֹי שְׂאִין מִטְמָאִים בְּגָדִים (שֶׁהָרִי אֵינֶם מְקַבְּלִים טוּמְאָה
כָּל) - אֵין מְצִילִים בְּגָדִים בְּבֵית הַמִּנְגּוּעַ.

ח. מִי שֶׁהִיָּה³⁴ עוֹמֵד בְּבֵית מִנְגָּע וּפָשַׁט יָדָיו³⁵ חוּץ
לְבֵית וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו³⁶, אִם שָׁהָה כְּדִי אֲכִילַת
הַשַּׁעוֹר - נִטְמָאוּ הַטַּבְעוֹת אִף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ³⁷.
וְכֵן הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדָיו לְבֵית מִנְגָּע - נִטְמָאוּ
יָדָיו בְּלִבְד מִיָּד³⁸. וְאִם נִשְׁתַּהוּוּ שָׁם כְּדִי אֲכִילַת
הַשַּׁעוֹר - נִטְמָאוּ טַבְעוֹתָיו, וְאִם לֹא - טְהוֹרוֹת³⁹.

(34) מִשְׁנָה, שֵׁם. (35) לְפָנֶי שֶׁשָּׁהָה כְּשִׁיעוֹר. (36) עַל
אֻצְבוּת יָדָיו. (37) מִפְּנֵי שֶׁהִידִים נִגְרָרוֹת אַחֲרֵי הַגּוֹף
הַנִּמְצָא בְּפָנִים. (38) טוּמְאָה יָדִים מִדְּרַבָּנּוּ. (39) כְּחֻכְמִים,
שֵׁם. וְנִימוּקָם, מְכִיוֹן שֶׁהִכְנִסִין דֶּרֶךְ מְלוּבֹשׁ אֵינֶן טְמָאוֹת
אֵלָּא אִם שָׁהוּ כְּשִׁיעוֹר, וְאִף-עַל-פִּי שְׁגוּף הָאָדָם נִשְׂאָר בַּחוּץ.

ט. כָּל הַמְצִיל⁴⁰ בְּצִמִּיד פְּתִיל⁴¹ בְּאֵהֶל הַמֵּת - מְצִיל
מִכְסָּה⁴² בְּבֵית מִנְגָּע; וְכָל הַמְצִיל מִכְסָּה בְּאֵהֶל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עניינים. האחד שהוא מזיק את חבריו בדברי לשון הרע שלו הבאים מתוך מידות רעות של קנאה או שנאה וכו'. והשני הוא לשון הרע מצד הדיבור עצמו שהמדבר בו מושך עצמו לתוך הרע כי הגם שכוח הדיבור שבאדם הוא כח חיצוני המבטא החוצה את האדם, בכל זאת הוא קשור לעצם האדם שתוארו הוא "מדבר" ולכן דיבור לשון הרע מושך את האדם עוד יותר אל הרע.

לכן הביא הרמב"ם הדוגמא ממרים, שהרי האופן הראשון של היזק חברו על ידי לשון הרע שמדבר אינו שייך בה, וכמו שמדגיש הרמב"ם בעצמו "לא דברה בגנותו אלא טעתה כו'" ומשה לא הקפיד כלל על דבריה כו' ואף שלא גרמה שום היזק למשה נענשה מיד.

זהו גם תוך העונש על לשון הרע שבתחילה "השתנו קירות ביתו" ואם "עמד ברשעו" משתנן כלי העור שבביתו, "עמד ברשעו" משתנן הבגדים שעליו ואם לא עשה תשובה "משתנה עורו ויצטרע" שמתאים לסדר כניסת הרע באדם המדבר לשון הרע. בתחילה זהו רק עניין חיצוני הקשור בדיבור שלו שאינו פוגע באחר כלל, ואח"כ הולך הרע ונטמע באדם עוד ועוד עד שמצטרע ממש.

בהסבר זה יובנו גם דברי אדמוה"ז על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו כו'" שהרי אדם הוא השם הכי נעלה יותר מגבר איש ואנוש, ואיך יתכן שתהיה באדם הנעלה צרעת שהיא מהטומאות הכי חמורות. ומסביר שם שהרע של לשון הרע הוא עניין חיצוני ואינו נכנס בפנימיותו של אדם אלא נמצא בו בבחינת פסולת בלבד "בסוף מלבושיו" ומטעם זה אין נגע צרעת בזמננו כי בימינו אפילו "הצדיק והטוב עדיין הרע קצת בפנימיותו". ולכאורה לשון הרע הוא מהעבירות החמורות, ושקלוהו חז"ל (ערכין טו, ב.) כנגד שלוש עבירות שדינם "יהרג ואל יעבור" ו"כאילו כפר בעיקר". כי שם מדבר בגדר הני"ל של לשון הרע מצד עצמו שעדיין אינו מזיק לחברו רק שהרע שבדיבור עצמו עלול למשוך את המדבר ולהביאו למקום נמוך, ולכן כתב שהוא עניין ש"בסוף מלבושיו".

(על פי לקו"ש חלק כ"ב עמוד 65)

(46 מקורות סיום נאה ומלכב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

יום ב' כ"ה אדר ב' ה'תשע"ט

הלכות מטמאי משכב ומושב

- יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: (א) דין טמאת נדה. (ב) דין טמאת יולדת. (ג) דין טמאת זבה. (ד) דין טמאת זב. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

שְׁנָאֹמֶר: וְקוֹל פְּסִיל בְּרֵב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כֶּף בָּאִין
לְסִפּר בְּגִנוֹת הַצְדִּיקִים, כְּעִנְיָן שְׁנָאֹמֶר: תִּאֲלָמְנָה
שִׁפְתֵי שֹׁקֵר הַדְּבָרוֹת עַל צְדִיק עֲתָק. וּמִתּוֹךְ כֶּף יִהְיֶה
לְהוֹן הָרָגֶל לְדַבֵּר בְּנִבְיָאִים וּלְתַת דְּפִי בְּדִבְרֵיהֶם,
כְּעִנְיָן שְׁנָאֹמֶר: וַיְהִיו מְלַעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים
וּבִזְזִים דְּבָרֵיו וּמִתְעַתְעִים בְּנִבְיָאֵיו. וּמִתּוֹךְ כֶּף בָּאִין
לְדַבֵּר בְּאֱלֹהִים וְכּוֹפְרִין בְּעֶקֶר, כְּעִנְיָן שְׁנָאֹמֶר:
וַיִּחְפְּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ
אֱלֹהֵיהֶם. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: שְׁתוּ בְּשָׂמִים פִּיהֶם
וּלְשׁוֹנָם תִּהְלַךְ בְּאֶרֶץ. מִי גֵרָם לָהֶם לְשִׁית בְּשָׂמִים
פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תִּחְלָה בְּאֶרֶץ. זֶה הִיא שִׁיחַת
הָרָשָׁעִים, שְׁגוֹרְמַת לְהֵן יִשְׁיבַת קִרְנוֹת וְיִשְׁיבַת
כְּנִסוֹת שֶׁל עַמִּי הָאֶרֶץ וְיִשְׁיבַת בְּתִי מִשְׁתָּאוֹת עִם
שׁוֹתֵי שֹׁכֵר. אֲבָל שִׁיחַת כְּשֵׁרִי יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֵלָּא
בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְחֻכָּמָה. לְפִיכָךְ הִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר
עַל יְדֵן וּמְזַכֶּה אוֹתָן בָּה. שְׁנָאֹמֶר: אִזְ נְדַבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ
אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן
לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ.

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

...אלא אות ופלא היה בישראל... כו".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוּבש בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'.

(על פי לקו"ש חלק כ"ג עמוד 165 הערה 13)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי להזהירם מלשון הרע... כו".

ובהמשך ההלכה מתאר את "דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לדבר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר... כו". וצריך להבין הרי כאן רוצה הרמב"ם לתאר חומרת לשון הרע עד היכן היא. והלא דברי הבאי, דיבור בגנות הצדיקים, נתינת דופי בדברי הנביאים וכפירה בעיקר אינם לשון הרע אלא עניינים חמורים אחרים, ומדוע בחר הרמב"ם להביא סדר השתלשלות שיחת הרשעים שסופה כפירה בעיקר דווקא בסיום הלכות טומאת צרעת ולא בהלכות דעות.

ויש לומר שאריכות לשונו של הרמב"ם בדבר "שיחת הרשעים" באה להבהיר את גדרו של לשון הרע שבו שני

פְּרָק רִאשׁוֹן

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

2 א. הַזֵּבִי וְהַזֵּבָה³ וְהַנִּדָּה⁴ וְהַיּוֹלְדֶת⁵ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעֶתָן אֲב מֵאַבּוֹת הַטְּמָאוֹת⁶. מְטָמָא בְּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמְטָמָא אֶדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, וּמְטָמָא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמִקְרָב מִתַּחְתּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אֲב טְמָאָה⁷, וּמְטָמָא מִדֶּף⁸ עַל גְּבוֹ.⁹

2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרוואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שמטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

7 ב. אֶחָד¹⁰ זֵבָה קִטְנָה וְאֶחָד זֵבָה גְּדוֹלָה, וְאֶחָד זֵבָה מִחֻמַּת עֲצָמָה¹¹ או מִחֻמַּת אֲנָס¹², וְאֶחָד זֵבָה פֶּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹³ או פֶּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאָת בִּלְן שְׁוֶה לְטֵמָא אַחֲרֵיהֶם¹⁴.

10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרוואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת

נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

11 ג. קִטְנָה בֵּת יוֹם אֶחָד מִטְמָאָה בְּנִדָּה; בֵּת עֲשָׂרָה יָמִים - בְּזִיבָה¹⁵; בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִטְמָאָה אֶת בּוֹעֵלָה¹⁶, כְּמוֹ שְׂתִיתָבָאֵר.

15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

14 ד. קִטְן בֵּן יוֹם אֶחָד מִטְמָא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גְּרָם וְעֶבְדִּים וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְמָאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.

17) בין ובין.

16 ה. סְרִיס אֶדָם¹⁸, סְרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְמָאִין בְּזִיבָה כְּשֶׁאֵר הַבְּרִיאִין.

18) שנסתרס על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

18 ו. אִין הָאִשָּׁה מִטְמָאָה בְּלִבָּן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאֶדָם²¹; אֶלֹא הָאִשָּׁה בְּאֶדָם, וְהָאִישׁ בְּלִבָּן.

20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה.

20 ז. טְמָטוּם²² וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס²³ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמִירֵי הָאִישׁ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְמָאִין בְּלִבָּן כְּאִישׁ, וּבְאֶדָם כְּאִשָּׁה. וְטְמָאֲתָן בְּסִפְקָא²⁵. לְפִיכָּה אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְּשִׁים²⁶, וְאִין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁין²⁷. רָאָה לִבָּן וְאֶדָם כְּאֶחָד - שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת תְּרוּמָה וְאֶת הַקִּדְּשִׁים²⁸, אֶכָּל אִין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁין; שְׁנֹאמֵר: מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלַחוּ²⁹ - עַד שְׁיִהְיֶה הַטְּמָאָה טְמֵאָת זָכָר וְדָאִי או טְמֵאָת נִקְבָּה וְדָאִית³⁰. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּלִבָּן וְאֶדָם שְׁלֹשָׁה³¹ כְּאֶחָת³² - אִינוּ חִיב עַל טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁין. נִגַּע הוּא בְּעֶצְמוֹ בְּלִבָּן וְאֶדָם שְׂרָאָה - הֲרִי זֶה חִיב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' כ"ה אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב עט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) והנזולים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, 19
שנאמר: זובו טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל 20
שהוא. ראיה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא 21
והרי היא כשכבת זרע⁴⁵, בין מאיש גדול בין מאיש 22
קטן. וכן המשכבות והמושבות שישב עליהם 23
משראתה ראיה ראשונה עד שראתה השניה - טהורים. 24
שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו 25
בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה בשנים⁴⁶ - 26
אין טמא אלא המסיט⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸. 27

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. ראיה ראשונה של מצרע מטמא במשא. 28
שנאמר: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי 29
הצרוע כזב גמור: מה זב גמור - זובו מטמא 30
במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה מטמאה 31
במשא. 32

יד. רק הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו - כל אחד משלשתן אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא⁴⁹. הרי הוא אומר ברוק: וכי ירק הזב בטהור. ומימי רגליו ושכבת זרעו אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל שהוא. 37

(49) כזוב. (50) טיפות זעירות.

טו. אחד זב ואחד נדה ויולדת וזבה - כל אחד מהן רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שנאמר בהלכות אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר הארבעה⁵¹. 41

(51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו, ושכבת זרעו, ומימי רגליו. כל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. שלשה מהן כולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו, ודם מגפתו⁵², וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין טמאין, שאין מטמאין אדם⁵³ אכל מטמאין כלים מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלשה מהן טהורין. ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, והרעי. הרי אלו שלשה מן הזב וחבריו⁵⁴ פמותין⁵⁵ משאר האדם⁵⁶. פיתו וניעו⁵⁷ וירי⁵⁸ ומי האף שלו - הרי הן פרקו לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין. דם היוצא מפי אמה⁵⁹ ודם השותת מפיו - הרי הן

(22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. (23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28) שהרי טומאתם וודאית. (29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31) של הטומטום ואנדרווינוס. (32) ונטמא וודאי.

1 ח. דם הנדה או דם הנזבה או דם היולדת מטמא 2 בכל שהוא במגע ובמשא. שנאמר: והנדה בנדתה 3 והזב. מפי השמועה³³ למדו, שמדודה במוה. וכבר 4 בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים 5 באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור. 6 ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה³⁴, 7 שהרק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד³⁵.

(33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

8 ט. אשה שניצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן 9 - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה 10 והלדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה 11 טהורה³⁸ עד שניצא ממנה דם דרך הרחם.

(36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

12 י. מקור האשה שנעקר³⁹ ונפל לארץ - האשה 13 טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע בשתי טפי 14 מרגליות⁴¹ - האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה 15 נדה⁴³ עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין 16 אותה.

(39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41) נזול לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) ליטמא שבעת ימים.

17 יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה 18 אלא מחוץ למקור⁴⁴.

- 1 בְּכָלֵל דָּם מִגִּפְתּוֹ. הִיָּה מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - הָרִי זֶה
2 מְטַמֵּא בָּרֶק; שֶׁהָדָם שְׂמוֹצֵץ אִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא
3 צִחְצִיחֵי רֶק.

- (52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר.

פָּרָק שֵׁנִי

- (1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווה נידה וכיצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

- 4 א. דָּם נִדָּה² וְזָבָה וְיֹולֶדֶת מְטַמֵּא לַח וְיָבֵשׁ, אֲבָל
5 זֹובוֹ שֶׁל זָב וְרֶקוֹ וְשִׁכְבַת זָרְעוֹ אֵינּוּ מְטַמֵּא אֶלָּא כֹּל
6 זֶמֶן שֶׁהוּא לַח, אֲבָל יָבֵשׁ יוֹתֵר מֵדַאי אֵינּוּ מְטַמֵּא.
7 וְעַד כַּמָּה? אִם שׁוֹרִין אוֹתָן בְּפוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת
8 וְחוֹזֵר לְכַמּוֹת שֶׁהָיָה - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּלַח³. אִם הָיָה
9 הַמִּים פּוֹשְׁרִין בְּתַחֲלָתָן, אָף עַל פִּי שְׂאֵינָן פּוֹשְׁרִין
10 בְּסוֹפָן⁴. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ דְּבָרֵי קַבְּלָה הֵן.

- (2) נדה נד, א. (3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. (4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת-לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נו, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

- 11 ב. פֶּשֶׁתָּן⁵ שֶׁטּוֹאֲתוֹ נִדָּה⁶ - הַמְּסִיטוֹ⁷ טָהוֹר⁸. וְאִם
12 הִיָּה לַח⁹ - מְטַמֵּא, מִפְּנֵי רֶק פִּיָּה.

- (5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טווייה. (7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. (8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. (9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין (שם).

- 13 ג. זָב שֶׁהִנִּיחַ פִּיּוֹ עַל פִּי הַכּוֹס וְנִמְלַךְ שְׁלֹא לְשִׁתּוֹתוֹ
14 - הַמְּסִיט אֶת הַכּוֹס טָהוֹר¹⁰. שֶׁתָּה מִמֶּנּוּ הַזָּב כֹּל
15 שֶׁהוּא - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב¹¹.

- (10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. (11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

- (12) שם. (13) את הפת או את הבצל. (14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. (15) שיש בהם הרבה לחות.
16 ד. זָב שֶׁנִּשְׁפָּץ¹² אֶת הַפֶּת וְאֶת הַבֶּצֶל - הַמְּסִיטוֹ¹³
17 טָהוֹר¹⁴. נִשְׁפָּץ אֶת הַקִּישוֹת וְהַמְּלַפְפוֹן¹⁵ - הַמְּסִיטוֹ
18 טָמֵא, מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּי הַזָּב הַמֵּתְעַרֵּב בָּהֶן.

- (16) שם. (17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מריירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). (18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. (19) לקמן ה"ו. (20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. (21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

- 19 ה. קָלְפֵי פּוֹלִין¹⁶ וְקָלְפֵי תוֹרְמוֹסִין¹⁷ שֶׁקֶצְצָן¹⁸ הַעוֹבֵד
20 בּוֹכְבִּים - הַמְּסִיטוֹ טָמֵא; שֶׁקָּל הַעוֹבֵדִי בּוֹכְבִּים
21 בּוֹכְבִּים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר¹⁹. הַקָּלְפִּין
22 שֶׁבִּשְׁוֹקֵין²⁰ - הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר הָרֶב²¹.

- (16) שם ה"ב. (23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. (24) את הדם הטהור והיין. (25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור. (26) כלומר, סמין (בכתב-יד תימן - "קשור"). (27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

- 23 ו. דָּם²² טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּמִים, אִם בְּטָלוֹ מֵרָאִיו -
24 הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעַרַּב בְּדָם טָהוֹר וּבִיָּין²³ - רֹאִין אוֹתוֹ²⁴
25 כְּאִלוֹ הוּא מֵיָם²⁵. וְכֵן רֶק טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַּב בְּמִים: אִם
26 הִיָּה קְרוֹשׁ²⁶ בְּבָרִיתוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם נִמְחָה
27 בְּמִים, אִם בְּטָלוֹ מֵרָאִיו - הַכֹּל טָהוֹר. נִתְעַרַּב בָּרֶק
28 אַחֵר - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא מֵיָם. וְכֵן מִי רִגְלָיו
29 שֶׁל טָמֵא שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִים: אִם בְּטָלוֹ מֵרָאִיהֶן - הַכֹּל
30 טָהוֹר, וְאִם לֹא - טָמֵא. נִתְעַרַּב בֵּינָן אוּ בְּמִי רִגְלִים
31 טָהוֹרִין - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא מֵיָם. נִתְעַרְבוּ בְּמִי
32 רִגְלִים שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֶב²⁷.
33 פִּיֶּצֶד? כְּלִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים מְטִילִין
34 שָׁם מִי רִגְלֵיהֶם: אִם רֶב עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים - הַכֹּל טָמֵא,
35 וְאִם רֶב יִשְׂרָאֵל - הַכֹּל טָהוֹר; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - הַכֹּל
36 טָמֵא. וְכֵן אִם נִתְעַרַּב מִי רִגְלֵי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים זֶה בְּמִי
37 רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֶב.

- (28) שם. (29) מיהודים.

- 38 ח. חֲרָס³⁰ שֶׁהָיָה הַזָּב אוּ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלֵיהֶן
39 וְכִבְסוּ³¹ פַּעַם רְאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה - הָרִי הַמְּשָׁקִין שֶׁכִּבְסוּ
40 בָּהֶן טָמֵאִין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טָהוֹרִין, בֵּין שֶׁכִּבְסוּ
41 בְּמִים בֵּין שֶׁכִּבְסוּ בְּמִי רִגְלִים³², שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר בָּהּ
42 לְחִלּוּחִית מִמֵּי רִגְלִים³³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' כ"ה אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב. 40) שפאָרנו. וְדַם הַנִּקְרִית - פְּרָקָה וְכַמִּימִי רִגְלִיהָ, 41) מְטַמֵּא לָח וְאֵינוֹ מְטַמֵּא יָבֵשׁ.⁵¹

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה כישראל אבל הגויים אין מטמאין בו".

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאווה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאווה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עליו של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצווק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא".

(נעל פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ו)

41) זבים פ"ב מ"א, ר'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א. 42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א. 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לו, א. 46) טבעית. 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים. 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם זוב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) זוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. [כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב]. 49) כאן הכוונה גזירת חכמים. 50) ראה למעלה פ"א ה"ז. 51) שלא כדם ישראלית שנטמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

א. בועל נדה - כנדה², שהיא אב מאבות הטמאה 42 של תורה. מטמא בליים במגע, ומטמא אדם במשא³ 43 ובמגע, ומטמא בהסט⁴, ומטמא משכב ומקרב⁵ 44 כנדה⁵. 45

ט. זבה³⁴ שגעקרו מימי רגליה³⁵ בסוף שבעת ימי 1 הספירה, וירדה וטבלה, והטילה מים אחר הטבילה 2 - הרי הן ספק, אם אחר עקירה הולכין³⁶ וזבה 3 היתה³⁷, או אחר היציאה³⁸ שהיא טהורה. וכן³⁹ 4 עובדת פוכבים⁴⁰ שגעקרו מימי רגליה, ונתגירה 5 וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק, 6 אם אחר עקירה הולכין והרי הן כמי רגלי העובדי 7 פוכבים הטמאים, או אחר יציאה והרי הם כמימי 8 רגלי ישראל הטהורים. 9

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה כזבה מדרבנן.

י. העבדים⁴¹ מטמאין בזיבה ובנדה וכלדה⁴² 10 כישראל, אבל העובדי פוכבים אין מטמאין לא 11 בזיבה ולא בנדות ולא בלדה דין תורה. שנאמר: 12 דברו אל בני ישראל ואמרתם אלהם איש איש כי 13 יהיה זב - בני ישראל מטמאין בזיבה, ולא העובדי 14 פוכבים. וחקמים גזרו על כל העובדי פוכבים 15 שישטמאו פוכבים לכל דבריהן, זכרים ונקבות⁴³. והוא 16 שיהיה הזכר בן תשע שנים⁴⁴ ויום אחד ולמעלה, 17 והנקבה בת שלש שנים⁴⁵ ויום אחד ומעלה; אבל 18 הקטנים למטה מזמן זה - לא גזרו עליהן טמאה. 19 שעקר הגזרה היא, כדי שלא יהא תינוק ישראל 20 רגיל אצל העובד פוכבים במשכב זכור, ופחות 21 מזמן זה אין ביאתן ביאה בעת שגזרו עליהן - 22 לא גזרו על שכבת זרע⁴⁶ שלהן, אלא שכבת זרעו 23 של עובד פוכבים טהורה דין תורה. ומפני מה 24 לא גזרו עליה טמאה? כדי להודיע ששטמאתן 25 מדברי סופרים. שהרי הכל יודעין, שאלו היו זבין 26 דין תורה - היתה שכבת זרעם אב הטמאה פשכבת 27 זרע הזב. ומאחר שידועין בטמאתם שהיתה מדברי 28 סופרים, לא יבואו לשרף עליה תרומה וקדשים⁴⁷. 29 נמצאת למד, שזובו של עובד פוכבים, ודם נדה 30 או דם זיבה ולדה של פת עובדת פוכבים, ופת 31 עובד פוכבים והעובדי פוכבים עצמן אף על פי 32 שהם נקיים מן התורה⁴⁸ מדם הזב, ורק העובדי 33 פוכבים ומימי רגליהן, ומשכבן ומקרבן, ובוועל 34 עובדת פוכבים - כל אחד מאלו אב טמאה מדברי 35 סופרים⁴⁹. לפיכך אין חזבין עליהן על ביאת מקדש 36 וקדשיו⁵⁰, ואין שורפין עליהן את התרומה. וכלן 37 מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין אדם במשא, 38 פזב לכל דבר; אלא שהטמאה מדבריהן, כמו 39

למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה¹⁵. וזהו
הנקרא מעת לעת שבפדה. כיצד? אשה שהיתה
טהורה ואין לה וסת¹⁶, ובדקה עצמה בשחרית
ומצאה טהורה, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה
דם - הרי כל הטהרות שעשתה משעת פקידה
ראשונה עד שעת פקידה שניה טמאות למפרע¹⁷.
וכן אם בדקה היום ומצאה טהורה, ולאחר שנים
או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - כל הטהרות
שעשתה מעת שבדקה ומצאה דם עד עשרים
וארבע שעות¹⁸ למפרע טמאות. ועד¹⁹ שלאחר
התשמיש - הרי הוא כפקידה, ושלפני התשמיש
- אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו יפה²⁰.

(15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב
הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה
שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים,
נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף
אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל
הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי
שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א.
(19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אשה שיש לה וסת וראתה דם בשעת וסתה -
דיה שעיתה²¹ ואינה טמאה למפרע²². הגיע שעת
וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה עצמה
ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע והרי היא בחזקת
נדה משעת וסתה. וזו היא טמאת וסתות האמורה
בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר
הוסת - הרי זו טהורה²³.

(21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה
ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם,
שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א -
מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה
כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה
הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כל אשה²⁴ שיש לה וסת²⁵ - תרגיש בעצמה:
מפקחת, או מתעטשת, או חוששת²⁶ פי כרסה²⁷
ושפולי מעיה²⁸, או אותותה צמורית²⁹, או ראשה
כבד עליה או איכריה כבדין וכיוצא באלו. ויש
אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה אחד
מאלו מיד בתחלתו, ויש אשה שתמתין³⁰ במקרה
זה שעה או שתיים ואחר כך תראה הדם בסוף
היוסת. היתה למודה³¹ להיות רואה בתחלת היוסת
- כל הטהרות שעשתה בתוך היוסת טמאות³²;
היתה למודה להיות רואה בסוף היוסת - כל
הטהרות שעשתה בתוך היוסת טהורות³³, ואינה
חוששת אלא משעה שדרכה לראות עד עת
שמצאה דם.

(2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכב ישכב איש אותה
ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים'
פרשת זבים פ"ז, ה"ג. (3) אם הטהור נשא את בועל הנדה,
או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו
- נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא
פירושה אפילו לא הגיד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך
משא שאינו היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו
לטהרות, אות ו. (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב
של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון
לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו,
שמטמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה,
מה שאין-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה
בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

ב. אין משכב בועל נדה ומרכבו כמשכב נדה
ומרכבה. שהמשכב או המרכב שדרכה עליו נדה
- אב מאבות הטמאה, ומשכב בועל נדה ומרכבו
- ולד טמאה, ככלים שנוגע בהן, שאינן מטמאין
אדם ולא בליים אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה
נגרעה טמאת משכבו מטמאת משכבה? מפני
שנאמר בבעל נדה: ותהי נדתה עליו וטמא
שבעת ימים; ונאמר בו: כל המשכב אשר ישכב
עליו וטמא. מאחר שנאמר: ותהי נדתה עליו,
איני יודע שהוא מטמא משכב?! ולמה נאמר?
מפי השמועה למדו, שהפכות נתקו⁸ מטמאה
חמורה, מלטמא אדם וכלים, ותלאו בטמאה
קלה, שהיתה משכבו ולד, ולא וטמא אדם וכלים
אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר ולדות
הטמאות.

(6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו",
ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

ג. אחד הבא על הנדה או על שומרת יום פגוד יום⁹
או על היולדת. [בין פדקין בין שלא פדקין]. אחד
המערה¹⁰ ואחד הגומר. בין גדול שבא על הקטנה
בין קטן שבא על הגדולה - מתטמא משום בועל
נדה. במה דברים אמורים? כשהיה הבעל בן תשע
שנים ויום אחד¹¹, והנבעלת היתה בת שלש שנים
ויום אחד¹²; אבל פחות מכאן - אינו מתטמא משום
בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא ולד
ואינו אב. וכן בועל הזב - הרי הוא כנוגע בו¹³.
ואחד הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב¹⁴.

(9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת
כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י.
(11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א.
(14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא
מה שהוא בועל.

ד. הנדה והזבה ושומרת יום פגוד יום והיולדת
אף על פי שלא ראתה דם - כלם מטמאות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ו אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב פג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. כתנא-קמא בבביתא. (44) משנה, שם יד, א. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברוואה כחם שטמאה את בועלה".

ט. מעברת שהוציא העפר את ידו והחזירה - אמו 19
טמאה לדה⁴⁵. וטמאת יולדת יד⁴⁶, וטמאת מעת 20
לעת⁴⁷ או מפקידה לפקידה למפרע כמו שפארנו⁴⁸, 21
וטמאת וסתות⁴⁹, וטמאת כתמים⁵⁰ - הפל מדברי 22
סופרים. וטמאתן מספק. לפיכך אין שורפין עליהן 23
תרומה וקדשים⁵¹, אלא תולין⁵². וכן חלין שנעשו 24
על טהרת הקדש⁵³ שנטמאו באלו - תולין. אבל 25
הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין 26
לחלה⁵⁴ - אין מתטמאין⁵⁵ בכל אלו הטמאות שהן 27
מדבריהן. נמצאת אומר, שכל אחת מאלו הנשים, 28
ומשפכן ומרפכן ורקן ומימי רגליהן, ובוועל רואה 29
כתם מאחר שנמצא הכתם, ובוועל יולדת מאחר 30
שיצא האיבר⁵⁶ וחזר - פלן אבות טמאות מדברי 31
סופרים. 32

(45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. (46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין סוגריים. (47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעת לעת דרבנן". (48) המעתיק שמחך את המילה "יד", העמיד כאן נקודה ויש למחקה. (49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. (50) שם טז, א: "וכתמים דרבנן". (51) ראה למעלה פ"ב ה"י. (52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים ועומדים בספק. (53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזהירות והרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. (54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת "טבל". (55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. (56) של העובר.

יום ג' כ"ו אדר ב' ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דין שעתן² ואינן מטמאות למפרע. 33
ואלי הן: מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא 34
מעברת? משיפר עברה³. היתה בחזקת מעברת 35
וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו 36
ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעתה. ראתה דם ואחר 37

(24) משנה, שם סג, א. (25) כשם שקובעת וסת לימים (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. (26) מרגישה כבדות וכאב. (27) מקום הטבור. (28) אותו מקום. (29) צמרמרות. (30) שתמישין ותשאר במצב זה. (31) רגילה בכך. (32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה. (33) משנה, שם.

ז. ה'רואה כתם³⁴ - טמאה למפרע עד עת הפקידה³⁵. 1
וכן הפגד שנמצא עליו הכתם טמא למפרע³⁶. ועד 2
כמה? עד שתאמר: בדיקתי החלוק הזה ולא היה 3
עליו כתם. אפלו כפסתו ולא בדיקתו³⁷ - טמא מקדם 4
הקבוס למפרע עד שעת בדיקה. ואפלו נמצא הכתם 5
לח³⁸ - הרי זה מטמא למפרע עד שעת הבדיקה; 6
שאני אומר: מקמים היה שם³⁹ ועתה נפלו עליו מים 7
ונעשה לח. 8

(34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). (35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. (36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. (37) כשהיא אומרת שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. (38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא-קמא במשנה שם נו, א. (39) ונתייבש.

ח. וכל הנשים שדיין שעתן⁴⁰ - כתמן פראיתן⁴¹, 9
ואינן מטמא אותן למפרע. פל אלו הנשים 10
הטמאות למפרע, בין ראתה דם בין מצאה כתם 11
- מטמאות משפכ ומרפכ למפרע לטמא אדם 12
ובגדים. וכן רקן ומימי רגליהן טמאין למפרע. 13
ואפלו פלי חרש המקף צמיד פתיל⁴² מטמאות 14
אותו למפרע. אבל אינן מטמאות את הבועל 15
למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע 16
בלבד⁴³. אבל ה'רואה כתם - הבועל אותה מאחר 17
שנמצא הכתם טמא משום בועל נדה⁴⁴. 18

(40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ"ד ה"א. (41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. (42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע"י נדה זוב וזבה. (43) ואינן מטמא משכב ומושב. שם ו,

מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדין ודיין שעתן אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות. (19) בלי ראיה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה 28 - דיה שעתה; שניה - מטמאה למפרע²². עברו 29 עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה 30 שעתה²⁴; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר 31 כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵. 32

(22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראיה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא ראיה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנה 33 לראות שראו ראיה ראשונה - דין שעתן; ראו פעם 34 שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. 35 ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעתן. 36

(26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה 37 שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו 38 עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שניה, 39 שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות 40 למפרע²⁷. הוואה דם אחר דם טהר²⁸ בתוך עשרים 41 וארבע שעות²⁹ - דיה שעתה. וכל שדיה שעתה, אף 42 על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק 43 עצמה תמיד. וכל אשה המרבה לבדק - משבחת; 44 חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה 45 מועלת להן כלום³⁰. 46

(27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. (28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טהר ואינו מטמא. (29) משעה שנגמרו ימי דם טהר. (30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת בטומאתה, ובימי דם טהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת.

ז. חכמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות 47

כף הפר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל 1 הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה 2 חדש מיום הלידה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או 3 שגמלתה או נתנתה למניקה - דיה שעתה. אבל 4 אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה 5 והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו 6 היא בתולה? כל שלא ראתה דם מניקה. בתולת 7 דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו 8 נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או ילדה וראתה 9 דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה 10 ודיה שעתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה 11 שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי 12 זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה 13 זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש 14 עונות¹¹ וראתה, וחרוץ ועברו עליה שלש עונות 15 אחרות או פחות או יותר¹² וראתה - הרי היא ככל 16 הנשים ומטמאה למפרע. 17

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). (3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שבעה 18 או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה 19 וחררה וראתה - הרי זו שתי פעמים. 20

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה דם פעם 21 ראשונה ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית 22 - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹ 23 ואחר כך ראתה - דיה שעתה]²⁰; עברו עליה שלשה 24 חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו 25 עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה 26 למפרע²¹. 27

(17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראיה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתים על הראשונה שקדמה להן שאינה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ו אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמא דם זה אינו מן החרד שדמיו טמאים אלא מן
הפרודור, שדמיו טהורים.
יא. כל הפתמים הטמאין מעבירין עליהן⁵³ שבועה
סממנין, ואחר כך - בין עבר הפתם בין לא עבר -
מטבילו וטהור⁵⁴. שאם לא עבר כלל - הרי הוא
צבע; ואם עבר או פה - הרי זה פתם, ומאחר
שעברו עליו הסממנין כבר בטל, אף על פי
שרשומו נפר. ואפילו פתם של דם נדות ודאי - פיון
שהעביר עליו שבועה סממנים בטל⁵⁵, ומטבילו
ועושה טהרות על גביו.

(53) מכבסים את מקום הכתם. (54) פליאה, שהרי במשנה
כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו'" ואינו צריך
להטבילו. ורבינו עצמו כתב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן
למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על
הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו
צריך להטביל פירוש, אינו צריך טבילה שניה, אחר
הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר
כשהטבילו לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית.
[וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא
הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. (55) אפילו אם
ניכר רושם הכתם וראים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם
של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית
שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בגד שאבד⁵⁶ בו פתם - מעבירין על כל הבגד
שבועה סממנים ומטבילו. אבדה בו שבכת זרע: אם
היה חדש⁵⁷ - בודקו במחט⁵⁸; ואם היה שחוק⁵⁹ -
בודקו בפתמה⁶⁰.

(56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם.
(57) אם הבגד חדש. (58) עובר בחודו של מחט על שטח
הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. (59) בגד ישן
שנשחק. (60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני
המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע
הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה
ואין האור עובר בו.

יג. בגד⁶¹ שהיה עליו פתם והטבילו ועשה על גביו
טהרות, ואחר כך העביר על הפתם שבועה סממנים
ולא עבר - הרי זה צבע, וטהרות שעשה טהורות,
ואין צריך להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הפתם או
פה עינו - הרי זה פתם, וטהרות טמאות⁶², שהרי
הקפיד על הפתם להסירו, וצריך להטבילו פעם
שניה לטהרו.

(61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא
והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני
הכביסה, שלא נאמרו שם. (62) מלשונו משמע שהמדובר
בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו
אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

יד. פתם שהעביר עליו ששה סממנים ולא עבר, 41

1 עצמן בכל יום, בשחרית³¹ מפני טהרות של
2 ערבית³², ובערבית³³ מפני טהרות של שחרית³⁴. וכל
3 אוכלת תרומה³⁵ בודקת בשעה שאוכלת בתרומה³⁶,
4 וכל אשה בודקת בשעה שעוברת³⁷ לשמש מטתה
5 מפני הטהרות³⁸. אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות
6 - אינה צריכה בדיקה לבעלה; שכל הנשים שיש
7 להן וסת³⁹ - בחזקת טהרה לבעליהן⁴⁰, כמו שבארנו
8 בענין נדה.

(31) צריכה לבדוק. (32) הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמא למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. (33) בודקת.
(34) שנגעה בהן במשך היום. (35) בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפתחו הכנענית. (36) וטמא
אסור לאכול תרומה. (37) כלומר, לפני תשמיש. (38) שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. (39) זמן קבוע
לראיית דם נידות. (40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

9 ח. חזקת בנות ישראל שלא הגיעו לפרקן⁴¹ בחזקת
10 טהרה⁴², ואין הנשים בודקות אותן; אבל משהגיעו
11 לפרקן צריכות בדיקה⁴³, ונשים בודקות אותן.

(41) שלא הגיע זמן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. (42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
(43) מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה
בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה
בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

12 ט. החרשת⁴⁴ והשוטה ומי שנטרפה דעתה בחלי,
13 אם יש להן פקחות מתקנות אותן⁴⁵ - הרי אלו
14 אוכלות בתרומה.

(44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
(45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

15 י. כל הפתמים⁴⁶ הבאים מבין ישראל⁴⁷ - בחזקת
16 טמאה, והבאים מבין העובדי פוכבים - בחזקת
17 טהורין⁴⁸. והנמצאים בערי ישראל - טהורים, שלא
18 נחשדו ישראל להשליך פתמיהן, אלא מצניעין
19 אותם⁴⁹. לפיכך, כל הפתמים הנמצאים בכל מקום -
20 טהורין, חוץ מן הנמצאים בחורים⁵⁰ וסביבות בית
21 הטמאה⁵¹. וכלן טמאות בספק, כמו שבארנו⁵².

(46) בגדים שעליהם כתמי דם. (47) ראינו שבאו מבין
ישראל. (48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). (49) ולפיכך יש
להניח שכתמי גויות הם. (50) שהם מקום מוצנע.
(51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
(52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,

או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הוואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

- א. הזב והזבה והנדה והיולדת לעולם הם בטמאתן ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב עד שיתבטלו.²⁰
אפלו נתאחרו כמה שנים בלא ראית טמאה ולא טבלו.²¹
טבלו - הרי הן בטמאתן.²²

(2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

- ב. יולדת²³ שלא טבלה אחר שבועה לזכר וארבעה עשר לנקבה, כל דם שתראה אף על פי שהוא בתוך זמי טהר - הרי הוא כדם הנדות ומטמא לח ויבש.²⁴
לא תלה הפתוב בימים בלבד, אלא בימים וטבילה.²⁵

(3) משנה, נדה לה, א. (4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. (5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

- ג. יולדת²⁶ שירדה לטבל מטמאה לטהרה²⁷ ונעקר ממנה²⁸ דם בירידתה²⁹ ויצא חוץ לבין השנים³⁰ - הרי זו טמאה³¹, ואין הטבילה מועלת לה³², ואף על פי שעדין היא בבשרה. ואם נעקר ממנה בעלייתה³³ מן המקנה - הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהר, והטבילה מועלת לכל הדם המבלע פאיברים³⁴ ומשימה אותו דם טהר.

(6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם נידות מכנס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשיצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין עא, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו

- ואחר כך העביר עליו צפון⁶³ ועבר - הרי הטהרות שנעשו על גביי טמאות. אף על פי שהצפון מעביר הצבע⁶⁴, הואיל ולא העביר עליו שבועת הסממנין - הרי זה בחזקת פתם⁶⁵, ושמא אלו העביר השביעי היה עובר. העביר עליו שבועת הסממנים ולא עבר, וחזר והעביר עליו פעם שניה ועבר⁶⁶ - כל הטהרות שנעשו על גביי בין תקבסת ראשונה לשניה טהורות⁶⁷, וכל הטהרות שנעשו על גביי אחר תקבסת שניה טמאות; הואיל וגלה דעתו שהוא מקפיד עליו ורוצה להוציא רשומו - הרי זה טמא עד שיבטלו⁶⁸ ויטבילו. כבר בארנו בהלכות אסורי ביאה שבועת הסממנין שפועבירין על הפתם מה הן והיאך מעבירין אותן.

(63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזר והעביר) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. ונהטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל. (68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

- טו. האשה שמתה ויצאה ממנה דם⁶⁹ - מטמא משום פתם⁷⁰, שהמקור מקומו טמא⁷¹. אף על פי שיצא הדם⁷² אחר שמתה ואין פאן נדה, הואיל ומקום טמא יצא - מטמא טמאת פתמים⁷³. ואם היה בו רביעית - מטמא באהל⁷⁴ ומטמא משום פתם⁷⁵.

(69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הויית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פרק חמישי

(1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבילו, ודין יולדת לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר

אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה שאין כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שטבלה אחר שבועה של זכר וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבועה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא בכל ימי טהר שלה בטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי היא טבולה יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלים הימים¹⁹ הרי היא בטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא בטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰; אבל לקדשים הרי היא פראשון לטמאה²¹ שעדין לא טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכיוצא בהן. נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את התרומה²⁴ בטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקח ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵. ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים ימי טהר ותהיה טהורה לכל²⁷. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף²⁸ ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

(15) משנה שם עא, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם ואחר-כך טבולת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלשה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגע בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבלה אחר שבועה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה טמא³⁰ ברכה ובמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין טמאין³². שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיוצא בו³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שבארנו³⁶.

(29) משנה שם לד, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א הי"ד.

ו. זבה קטנה³⁷ שטבלה ביום השמור שלה אחר הגין³⁸, כמו שבארנו בענין אסור נדה³⁹ - הרי מגעה⁴⁰ ובעילתה⁴¹ תלויים⁴²: אם נגמר היום ולא ראתה - כל שנגעה בו טהור, ובוטלה טהור ופטור⁴³; ואם ראתה דם אחר שטבלה - כל טהרות שעשתה טמאות, ועושה משקב ומרפב, ובוטלה חייב חטאת. טבלה בליל השמור קדם שעילה עמוד השחר - הרי זו כמי שלא טבלה, ועדין עושה מרפב ומושב⁴⁴.

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם

חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמתמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פרק עשירי

(1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מר, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

25 א. **כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָי, שֶׁהֵזַב וְהַכְרִיז מִטְמְאִין מִשְׁכָּב**
26 **וּמוֹשָׁב וּמִרְכָּב. וְהַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשָׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה**
27 **נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמִּשְׁכָּב - הָרָאוּי**
28 **לְשִׁכְבָּהּ, וְהַמּוֹשָׁב - הָרָאוּי לְיִשְׁכָּבָהּ. וּבֵין שְׁנֵי שֶׁיֵּשֶׁב עַל**
29 **הַמִּשְׁכָּב אוֹ מִשְׁכָּב עַל הַמּוֹשָׁב - טְמֵאָהוּ.³ לְפִיכָף**
30 **אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מִשְׁכָּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין**
31 **לְמוֹשָׁב. וְאִי זֶהוּ מִרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לְרִכְיבָהּ,⁴ כְּגוֹן**
32 **מִרְדֵּעַת הַחֲמוֹר⁵ וְטִפְטִיט⁶ הַסּוֹס.**

(2) למעלה פ"א ה"א. (3) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא - ריבה". (4) מיוחד לרכיבה. (5) מניחים אותה על גב החמור. (6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשורכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוזח בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא בתרא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרך לרכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

33 ב. **הַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵב מְאֻבָּת**
34 **הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה. מִטְמְאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ,**
35 **וּמִטְמְאִין אֶת הָאָדָם בְּמִשָּׁא⁷. וְיָמָּה בֵּין מִשְׁכָּב**
36 **לְמִרְכָּב? שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב, אִם הָיָה אָדָם וְנִגַּע**
37 **בְּבָגָדִים וּבִשְׂאָר כְּלִים עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִטְמְאִין -**

נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שזה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

1 ז. **הָרֹאָה⁴⁵ דָּם בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר וְטַבְּלָה לְעֶרֶב לֵיל**
2 **שְׁנַיִם עֶשֶׂר - הָרִי זֹו מִטְמְאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁶, אָף**
3 **עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהָיִית זָבָה גְדוּלָּה⁴⁷, כְּמוֹ**
4 **שֶׁבְּאַרְנוֹת⁴⁸ בְּעֵנִין אִסּוּר נִדָּה.**

(45) משנה שם ע"א, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

5 ח. **טַבְּלָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁴⁹ אַחֵר הִנֵּן הַחֲמָה, אָף**
6 **עַל פִּי שֶׁאִסּוּרָה לְשִׁמֵּשׁ [עַד] לְעֶרֶב⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה -**
7 **בּוֹעֵלָה טָהוֹר, וּמִשְׁכָּבָהּ וּמִרְכָּבָהּ טָהוֹרִין, אָף עַל פִּי**
8 **שֶׁרֵאָתָה דָּם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחֵר הִטְבִּילָה. מִפְּנֵי**
9 **שֶׁהוּא תַּחֲלַת נִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת שֶׁם בְּאִסּוּר נִדָּה,**
10 **וְאִינוֹ מִצְטָרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר⁵¹, לְפִיכָף אֵינָה צְרִיכָה**
11 **לְשִׁמּוֹר יוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁵², אֲלֹא טוֹבֵלָת וְעוֹסֶקֶת**
12 **בְּטָהֳרוֹת. אֲבָל הָרֹאָה דָּם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלָת בְּיוֹם**
13 **אֶחָד עֶשֶׂר וּמִשְׁמֶרֶת אוֹתוֹ, שֶׁאִם תִּרְאֶה בּוֹ דָּם אַחֵר**
14 **טַבְּיָלָה - נִטְמָאוּ כָּל טָהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה,**
15 **אָף עַל פִּי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהָיִית זָבָה גְדוּלָּה⁵³, כְּמוֹ**
16 **שֶׁבְּאַרְנוֹת בְּעֵנִין נִדָּה.**

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראיתו ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

17 ט. **זָב וְזָבָה גְדוּלָּה שֶׁטְבְּלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי⁵⁴ שֶׁלָּהֶן,**
18 **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹת⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטָהֳרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרֶב;**
19 **שֶׁמָּא יֵרָאוּ טְמֵאָה וְיִסְתְּרוּ שְׁבַעַת יָמֵי הַסְּפִירָה,**
20 **וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטָּהוֹרוֹת טְמֵאוֹת לְמִפְרָע⁵⁷. אָף עַל פִּי**
21 **שֶׁהֵן עוֹשִׂין מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לְמִפְרָע⁵⁸ - אֵין מִטְמְאִין**
22 **כְּלֵי חֶרֶס בְּהֶסֶט⁵⁹ מֵאַחֵר שֶׁטְבְּלוּ, אָף עַל פִּי שֶׁחֲזוּרוֹ**
23 **וְרָאוּ טְמֵאָה וְיִסְתְּרוּ הַכֵּל, וְכָל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד**
24 **שֶׁלֹּא רָאוּ טָהוֹר.**

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיזוהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי

35 פְּלִים אֶבֶל מְטֵמְאִין וְהַלֵּין וּמִשְׁקִין, כְּשֶׁאֵר וְלִדּוֹת
36 הַטְּמֵאָה. וְטִמְאָת מִדֶּף מְדַבְּרֵיהֶם.¹⁵

(13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. (14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. (15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י'): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

ד. הַזֵּב וְהַנֶּגַע וְהַיִּלּוֹדֶת וְהַמְצָרֵעַ שְׁמָתוֹ - 37
הַרִי הֵן מְטֵמְאִין מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב אַחֵר מִיתָתוֹ כְּשֶׁהָיָה
38 כְּשֶׁהָיָה חַיִּין עַד שִׁימוֹק הַבֶּשֶׂר. וְטִמְאָה זֶה
39 מְדַבְּרֵיהֶם¹⁷, גִּזְרָה שְׁמָא יִתְעַלֵּף אֶחָד מֵאֵלּוּ וְיִדְמוּ
40 שְׁמָת וְהוּא עֲדִין לֹא מֵת. נִמְצָא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב¹⁸
41 שֶׁל אַחֵר מִיתָה אֵב טִמְאָה שֶׁל דְּבָרִי סוֹפְרִים. אֶבֶל
42 נִכְרִי שְׁמָת - אֵינוֹ עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב¹⁹, שֶׁהָרִי כְּשֶׁהוּא חַי
43 אֵינוֹ מְטֵמְא אֶלָּא מְדַבְּרֵיהֶם²⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²¹.

(16) משנה, נדה סט, ב. (17) גמרא, שם. (18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טומאת מת מן התורה. (19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. (20) ואין גוזרים גזירה לגזירה, ברייתא שם. (21) למעלה פ"ב ה"י.

ה. כָּל מְקוֹם²² שֶׁאֵתָּה שׁוֹמֵעַ טִמְאָת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב
45 - אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַטְּמֵא בְּמִשְׁכָּב אוֹ בְּמִרְכָּב כְּשֶׁיִּנְשָׂא
46 עֲלֵיהֶן, אֶלָּא אֶפְלוּ הָיוּ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת לְמַעַלָּה מִן
47 הַפְּלִי הַעֲשׂוֹי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב וְנִשָּׂא הַזֵּב עַל
48 הָאֲבָנִים לְמַעַלָּה²³ - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב
49 וְנַעֲשֶׂה אֵב טִמְאָה. אֶפְלוּ אֵלֶּף מִשְׁכָּב אוֹ מִרְכָּב זֶה
50 לְמַעַלָּה מִזֶּה וְאֶבֶן עַל הָעֲלִיּוֹן, וְיֵשֵׁב אֶחָד מִמְטֵמְאֵי
51 מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב לְמַעַלָּה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָאוּ הַכֹּל²⁴.
52 וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּב הַנוֹגֵעַ בְּאֶרֶץ אוֹ הַמִּשְׁכָּב שֶׁל מַעַלָּה
53 אִם נִגַּע בּוֹ²⁵ בְּשַׁעַת שְׁכִיבָתוֹ - כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵב
54 הַטְּמֵאָה. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִמְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשֵׁב
55 לְמִטָּה וְאֶבֶן עַל גִּבּוֹ, וְאֶבֶל וּמִשְׁקִין וְכִלִּים וְאֶדָם
56 עַל גִּבּוֹ הָאֶבֶן זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה - פֶּלֶן טְמֵאִין²⁶
57 וְרֹאשׁוֹן לְטִמְאָה²⁷. וְאֶחָד כָּלִי אוֹ אֶבֶל וּמִשְׁקָה אוֹ
58 אֶדָם הַנוֹגֵעַ בְּזָב, אוֹ כָּלִי אוֹ אֶבֶל וּמִשְׁקָה אוֹ אֶדָם
59 שֶׁהוּא לְמַעַלָּה עַל הָאֶבֶן שֶׁעַל גִּבּוֹ - הַכֹּל וְלֹד
60 טְמֵאָה, וְאֵינוֹ מְטֵמְא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִים; חוּץ מִן
61 הָאֶדָם שֶׁעַל גִּבּוֹ הַזֵּב, שֶׁעַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטֵמְאֵי
62 מְטֵמְא שָׂאֵר כָּלִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁸.

הַרִי זֶה טְמֵאָם⁸ וְעֵשָׂאן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה; וְהַנוֹגֵעַ
בְּמִרְכָּב - אֵינוֹ מְטֵמְא בְּגָדִים וְלֹא כָּלִים אֶפְלוּ בְּשַׁעַת
מַגְעוֹ. אֶבֶל הַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּשְׁכָּב אוֹ אֶת הַמִּרְכָּב - הַרִי
זֶה מְטֵמְא בְּגָדִים וּשְׂאֵר כָּלִים בְּשַׁעַת נִשְׂיָאָתוֹ עַד
שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטֵמְאֵי. וּמִצִּין שֶׁבְּטִמְאָת מִרְכָּב חֵלֶק
מַגְעוֹ מִמִּשְׁאֵאוֹ וּבְמִשְׁכָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר
בְּמִשְׁכָּב: וְאִישׁ אֲשֶׁר יַגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו.
וּבְמִרְכָּב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמִּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו
וְכָל הַנוֹגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעֶרֶב,
וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו. מִלְּמַד, שֶׁאֵינוֹ מְטֵמְא
בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ. וְנֶאֱמַר: וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם יִכְבֵּס
בְּגָדָיו. אֶחָד הַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּרְכָּב אוֹ הַנוֹשֵׂא מִשְׁכָּב
מְטֵמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נִשְׂיָאָתוֹ. נִמְצָאת לָמַד, שֶׁהַזֵּב
וְהַנֶּגַע וְהַיִּלּוֹדֶת, וּמִשְׁכָּב וּרְקָן וּמִימֵי
רְגִלְיָהוּ, וְדָם נִדָּה וְזָבָה וְיִוִּלְדֶת וְזוֹבֵב שֶׁל זָב - כָּל
אֶחָד מֵאֵלּוּ אֵב. וְאֶדָם שֶׁנִּגַּע בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אוֹ
נִשָּׂאן - מְטֵמְא בְּגָדִים וּשְׂאֵר כָּלִים בְּשַׁעַת נִגְעָתוֹ אוֹ
בְּשַׁעַת נִשְׂיָאָתוֹ, וְאֵינוֹ מְטֵמְא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִי
חֲרָשׁ⁹; שֶׁכָּל הַמְטֵמְא אֶדָם - מְטֵמְא כָּלִי חֲרָשׁ¹⁰, וְכָל
שֶׁאֵינוֹ מְטֵמְא אֶדָם - אֵינוֹ מְטֵמְא כָּלִי חֲרָשׁ. הִנֵּה
לְמַדָּת, שֶׁכָּל טְמָא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו - הַרִי זֶה
מְטֵמְא בְּגָדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶם¹¹ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ
מִמְטֵמְאֵי, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה כְּמוֹהוּ.
וּמְטֵמְא שָׂאֵר כָּלִים כְּבָגְדִים, חוּץ מִכָּלִי חֲרָשׁ, שֶׁאֵינוֹ
מְטֵמְא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִי חֲרָשׁ אֶף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא
פָּרַשׁ. וְכָל טְמָא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו - הַרִי
הוּא עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ כְּאַחֵר שֶׁפָּרַשׁ, שֶׁאֵינוֹ מְטֵמְא
בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ
מְטֵמְא אֶדָם וְלֹא כָּלִי חֲרָשׁ. וּלְפִיכָּךְ, הַנוֹגֵעַ בְּמִרְכָּב¹²
אֵינוֹ מְטֵמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגְעוֹ, וְהַנוֹשֵׂא אֶת הַמִּרְכָּב
מְטֵמְא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נִשְׂיָאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. (8) משנה, כלים שם. (9) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשתא ב ה"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. (10) זבים פ"ה מ"א. (11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. (12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. כָּל הַפְּלִים¹³ שֶׁיִּנְשָׂאוּ לְמַעַלָּה מִן הַזֵּב - הֵם
הַנִּקְרָאִין מִדֶּף¹⁴, וְהֵם פְּלִים כָּלִים שֶׁהוּא נֹגֵעַ בָּהֶם,
שֶׁהֵם רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה, וְאֵינָן מְטֵמְאִין לֹא אֶדָם וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 כלים פ"א מ"ג. (23) ומפני כובדן הרב, אין כובדו של
הזב מורגש על המשכב. (24) טומאת זו נקראת "אבן
מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית
אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל'
בהקדמתו לסדר טהרות, אות ו). (25) באבן. פיסקא זו
באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת
בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך
אוריר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באוריר
למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת
שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או
ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה
שנגע בו ונעשה ראשון. (26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא
על גבי הזב - טמא. (27) כדין עליונו של זב. (ראה
למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום טוב' זבים פ"ה מ"ב,
שמקיים את הגירסה: "למעלה, מטמאים אחד ופוסלים
אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין
ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית
שלישית). (28) למעלה ה"ב.

(2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו
הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק
ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב
מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "טמא"
מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "טמא". ולמה השמיטה
המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם
לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו
השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב.
(3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי
אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על
המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד
לומר "טמא יטמא" - ריבה. (4) רבינו בפירושו על
המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא:
מדרס.

ב. וכן המשכב והמרכב⁵ מטמאין את האדם
בשבעה דרכים: בחמשה דרכים אלו שמינינו, ובמגע
ובמשא. כיצד? משכב או מרכב שדרס⁶ עליו הזב
ונטמא במדרסו - הנוגע בו או הנושא טמא. וכן
הישוב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או
הנשען, אף על פי שהיתה אבן מבידלת בין הטהור
ובין המדרס - הרי זה נטמא. שפאמר: והישוב על
הכלי אשר יושב עליו הזב. מפי השמועה למדו,
שפוקום שהזב יושב ומטמא⁷, אם יושב שם הטהור
- נטמא⁸. מה הזב מטמא מרכב ומושב שתחת
האבן, אף הטהור מתטמא מן המשכב או המרכב
שהוא מתחת האבן, אף על פי שאין הזב שם⁹ על
המשכב. ואדם זה שהוא למעלה מן המדרס מטמא
בגדים כל זמן שלא פירש ממטמאיו, כמו שפארנו.

(5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס"
הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את
הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם
פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה
כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך
מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו
מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אין הזב מטמא את המשכב עד שינשא רבו¹⁰ על
המשכב או על המושב או על המרכב. וכן הטהור
שדרס על מדרס הזב אינו מתטמא מחמת המדרס
עד שינשא רבו עליו. אבל אם נשא מעוטו¹¹, הואיל
ולא נגע¹² - הרי זה טהור. כיצד? מקצת טמא על
המשכב¹³ ומקצת הטהור על אותו משכב¹⁴ -
המשכב טהור, והטהור שנישא מקצתו עליו טהורין.

ו. האכלים והמשקין והכלים שאינן עשויים לא
למשכב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה, וישב
הזב וכיוצא בו²⁹ עליהם למעלה ולא נגעו בהן - כלן
טהורין³⁰. אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה,
אף על פי שאינו נוגע בו - הרי זה טמא משום נושא
זב³¹, בכל נושא דבר שטמא במשא, שהנושא
ראשון לטמאה³². הא למדת, שכל שהיה למעלה
מן הזב - טמא. בין אדם, בין פלים העשויין למשכב
ולמושב ולמרכב בין שאר כל הכלים, בין אכלים
בין משקין. הכל ראשון לטמאה. וכל שהיה למטה
מן הזב ולא יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או פלי
העשוי למשכב או למושב או למרכב; אלא שהאדם
ראשון, והכלים העשויים למושב או למשכב או
למרכב אב הטמאה, כמו שפארנו³³.

(29) זבה, נדה ויולדת. (30) שבת נט, א: יכול כפה סאה
וישב עליה וכו' יאה טמא? תלמוד-לומר (ויקרא טו, ו):
"אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיחד לישיבה.
(31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. (32) אם פירש מן
הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה
ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). (33) כמה פעמים בפרק
זה.

יום ד' כ"ז אדר ב' ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב,
וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים,
וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הזב² מטמא את המשכב והמושב והמרכב
בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נתלה ונשען³.
כיצד? כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב,

לַעֲמֹד עַל שְׁלֹשׁ, וְנִמְצְאָה הִרְכִּיעִית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ
אֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁשׁ²⁶; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת
מְסִיעַ וְאֵין אָנּוּ יוֹדְעִים²⁷ אֵי זֶה יוֹד וְאֵי זֶה רִגְלָהּ הִיא
שֶׁלֹּא הִיָּתָה נִשְׁעָנָה עָלֶיהָ - הִרִי לֹא הִחֲזָקָה טְמֵאָה
בְּאַחַת מֵהֶן, וּלְפִיכָף כִּלְקֹן טְהוּרוֹת²⁸. לְפִיכָף, אִם הָיָה
מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי
רִגְלֶיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרִגְלָהּ - הִרִי זֶה טְמֵא, שֶׁהִרִי
וְדָאֵי נִשְׂא הָזֶב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאִין הַבְּהֵמָה יִכּוֹלָה
לַעֲמֹד עַל שְׁתֵּימָּם.

(25) בֵּין סוֹס וּבֵין חֲמוֹר. וְלֹא כְדַעַת רַבִּי יוֹסִי שֶׁמַּחֲלֵק בֵּין
סוֹס לַחֲמוֹר. (26) וְכָל רִגְלָהּ נִידוּנָה כְּמִסְיָעָה. וְאֵין זֶה דוּמָה
לְזֶב יֵשֵׁן עַל חֲמֹשֶׁה סְפָסִילִים שֶׁבַּחֲלָכָה ד'. נִימוּק זֶה אִמְרוּ
בְּמִסְכַּת שַׁבַּת צָג, א. (27) מִלְשׁוֹנוֹ מִשְׁמַע שֶׁאֵנּוּ מִטְהוּרִים
מִפְּנֵי הַסֶּפֶק, אוֹלָם בְּגִמְרָא שֶׁם דָּחָה אֶת נִימוּק הַסֶּפֶק וּפִירְשׁוּ
מִשׁוּם מְסִיעָה. וְצִרִיךְ עֵינֵינוּ. (28) אֵילִמְלִי הוֹחֲזָקָה טוֹמֵאָה
הֵינּוּ מִטְמָאִים כּוֹלָם מִפְּנֵי הַסֶּפֶק אוֹ מִפְּנֵי הַתְּעוּבוּת, אֲבָל
כָּאֵן אִף אַחַת אֵינָה מִטְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁכּוֹלָה הֵן מְסִיעָה בְּלִבָּד.
[מִסְגּוּנוֹ שֶׁל רַבִּינוֹ אִפְשָׁר לְהַבִּין, שִׁישׁ כָּאֵן שְׁנֵי נִימוּקִים,
אֲבָל נִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁהִסְתַּמְךְ בְּעִיקָר עַל הַנִּימוּק שֶׁכָּל רִגְלָהּ
הִיא מְסִיעָה שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשֶׁשׁ].

ז. יֵשֵׁב הַטְּמֵא עַל קוֹרֵת בֵּית הַבַּד²⁹ - כָּל הַכְּלִים
שֶׁבַּעֲקָל³⁰ טְמָאִים, שֶׁהִרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה³¹.
אֲבָל אִם יֵשֵׁב עַל מִכְבָּשׁ³² שֶׁל כּוֹבֵס - הִרִי הַכְּלִים
שֶׁתַּחַת לֹחַ הַמִּכְבָּשׁ³³ טְהוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי,
וְנִמְצְאָה מִשְׁעָנָה הַמִּכְבָּשׁ עַל רִגְלֵיו³⁴, לֹא עַל הַכְּלִים
שֶׁתַּחְתּוֹ; שְׂאֵם יִרְצָה אָדָם לְהַכְּנִים סָפִין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם
בֵּין הַכְּלִים שֶׁתַּחַת הַמִּכְבָּשׁ וּבֵין הַמִּכְבָּשׁ - מְכָנִים,
אִף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

(29) מִעֲבָדָה לְסַחֲיִית שֶׁמֶן מְזִיתִים אוֹ מִגְרַעֲנִים שִׁמְנִים עַל
יָדֵי לַחֲץ שֶׁל קוֹרָה כְּבִידָה. (30) סֵל שֶׁל נִצְרִים קְלוּעַ כְּעֵין
שִׁבְכָה שֶׁמִּנִּיחִים בּוֹ הִזִּיתִים הַעוֹמְדִים לְסַחֲיָה. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים
שֶׁנִּתְּנִים בּוֹ אֶת פְּסוּלַת הַזִּיתִים, אַחֵר שֶׁהוּצִיאוּ מֵהֶם מִיטֵב
שִׁמְנֵם וְעַל יָדֵי לַחֲיִצָּה הַקּוֹרָה נִפְלֹט קִצַּת שֶׁמֶן. (31) וְהוֹב
נִישָׂא עֲלֵיהֶם. (32) שְׁנוֹתָן הַכּוֹבֵס עַל הַבְּגָדִים, כְּדִי לִישֹׁר
אֶת קִמְטֵיהֶם. (33) הַכֶּסֶף מִשְׁנֵה מִפְּרָשׁ, שֶׁהַכּוֹבֵס מְנִיחַ לֹחַ
עַל הַבְּגָדִים וְהַמִּכְבָּשׁ עָלָיו. וְהַמְדוּבָר כָּאֵן, כִּשְׁהוֹב לֹא יֵשֵׁב
עַל הַלּוּחַ אֲלֵא עַל קִצָּה הַמִּכְבָּשׁ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַבְּגָדִים. וְהַלּוּחַ
עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִהוּדָק בִּיטוֹר לְבָגְדִים. (34) רִגְלֵי הַמִּכְבָּשׁ.

ח. זֶב שֶׁדָּרַס³⁵ עַל כְּלִי שֶׁלֹּא נִעְשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב
אוֹ לְמִרְכָּב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא
נִגַּע בּוֹ - הִרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהִרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנִעְשָׂה
מְלֶאכֶתְנוּ בְּכִלֵּי זֶה. כִּי־צָד? כִּפָּה סָאָה³⁶ וְיֵשֵׁב עָלֶיהָ,
כִּפָּה עֲרֵכָה³⁷ וְיֵשֵׁב עָלֶיהָ, אוֹ שִׁישֵׁב עַל פִּרְכָּתָהּ אוֹ עַל
קִלְעָה³⁸ שֶׁל סָפִינָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הִרִי אֵלּוֹ טְהוּרִים.
שְׁנֵאֵמָר: אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו - הַמִּיָּחַד לִישִׁיבָה, לֹא
שְׂאוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנִעְשָׂה מְלֶאכֶתְנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכִּלֵּי זֶה
לֹא נִעְשָׂה לִישִׁיבָה. הִרִי הַכְּלִי מִשְׁמֵשׁ לִישִׁיבָה עִם

הַטְּמֵא שֶׁנִּשְׂא רַבּוֹ עַל מְקָצֵת הַמִּשְׁכָּב¹⁵ אוֹ הַמִּרְכָּב
- נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב כִּלּוֹ אוֹ הַמִּרְכָּב כִּלּוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר
שֶׁנִּשְׂא רַבּוֹ עַל מְקָצֵת הַמִּדְרָס - נִטְמָא, וְאִף עַל פִּי
שֶׁלֹּא נִשְׂא אֲלָא מְקָצֵת הַמוֹשָׁב¹⁶.

(10) רֹבֵב גּוֹפּוֹ. (11) מִיעוּט הַגּוֹף שֶׁל הַטְּמֵא אוֹ שֶׁל הַטְּהוֹר.
(12) כִּלּוּמָר, אִם לֹא נִגַּע כְּגוֹן שֶׁאֵבֶן מִפְּסִיקָה בֵּין הַזֶּב בֵּין
הַמִּשְׁכָּב אוֹ בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַמִּשְׁכָּב. (13) שֶׁאֵבֶן מִפְּסִיקָה
בֵּינוֹ לְבֵין הַזֶּב. (14) עַל מִשְׁכָּב שֶׁכּוּזָה שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ הַזֶּב.
וְלֹא הַתְּכוּוֹן לֹמֵר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב עֲצָמוֹ שֶׁמִּיעוּט הַזֶּב נִישָׂא
עָלָיו, שֶׁהִרִי אִפִּילוֹ אִם רַבּוֹ שֶׁל הַטְּהוֹר נִישָׂא עָלָיו - טְהוֹר.
(15) הַמִּשְׁנָה שֶׁם מְסִיעִית: נִמְצְאָה טוֹמֵאָה נִכְנֶסֶת לוֹ וְיוֹצֵאת
מִמֶּנּוּ (לְטֵמָא אַחֲרִים) בְּמִיעוּטוֹ. (16) חֲסֵר: עַל.

ד. זֶב שֶׁהָיָה מְטֹל עַל חֲמֹשֶׁה סְפָסִילִין שֶׁהֵן מְנַחֵין
לְאַרְבָּן¹⁷ - טְמָאִים, שֶׁהִרִי נִשְׂא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן¹⁸.
הִרִי מְנַחֵין לְאַרְבָּן¹⁹ - טְהוּרִין, שֶׁהִרִי לֹא נִשְׂא רַבּוֹ עַל
כָּל אֶחָד מֵהֶן²⁰. וְאִם יֵשֵׁן עָלֵיהֶם - בֵּין כָּף וּבֵין כָּף
טְמָאִים, שֶׁמָּא נִתְּהַפֵּף²¹ עָלֵיהֶם וְנִמְצָא רַבּוֹ עַל כָּל
אֶחָד. הִרִי מְטֹל עַל שְׁשֵׁה כְּלִים הַעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב,
שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנֵים, וְשְׁתֵּי רִגְלָיו עַל שְׁנֵים, וְרִאשׁוֹ עַל
אֶחָד, וְגוֹפּוֹ עַל אֶחָד - אֵין טְמָא מִשׁוּם מִשְׁכָּב²² אֲלָא
זֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפּוֹ, שֶׁהִרִי נִשְׂא רַבּוֹ עָלָיו. עֲמֹד עַל שְׁנֵי
מִשְׁכָּבוֹת, רִגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרִגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשְּׁנִי -
שְׁנִיָּהּ טְמָאִין²³.

(17) וְהוּא שׁוֹכֵב לְרוּחְבּוֹ. (18) שֶׁהִרִי כָּל סְפָסֵל תוֹמֵךְ כָּל
רוּחְבּ גּוֹפּוֹ. (19) וְהוּא שׁוֹכֵב לְאוֹרֵכּוֹ. (20) אִם רוּחְבּ גּוֹפּוֹ
תּוֹפֵס אֶת רוּחְבּוֹ שֶׁל כָּל הַסְּפָסִילִים, הִרִי רַק חֶלֶק הַחֲמִישִׁי
מִגּוֹפּוֹ מוֹנֵחַ עַל כָּל סְפָסֵל. (21) וְאִף עַל פִּי שֶׁפֶסֶק בִּפְרָק
י"ח מֵאֲבוֹת הַטּוֹמְאוֹת הִלְכָה י"ד, שֶׁכָּל הַטּוֹמְאוֹת כִּשְׁעַת
מִצִּיתָן, כָּאֵן אֵין אוֹמְרִים כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁדָּרְכוֹ שֶׁל יֵשֵׁן לְהִתְהַפֵּךְ
וְהַמְלָה "שִׁמָּא" נִמְשַׁכַּת לְסוּפָה שֶׁל הַפִּסְקָא: "וְנִמְצָא רַבּוֹ
עַל כָּל אֶחָד". (22) אֲבָל מִיטְמָאִים מִשׁוּם מִגַּע הַזֶּב וְנִעְשׂוּ
רִאשׁוֹן לְטוֹמְאָה וְזֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפּוֹ מִטְמָא מִשׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעְשָׂה
אֲב הַטּוֹמְאָה. (23) שֶׁם שְׁנֵינוּ: "עוֹמֵד עַל שְׁנֵי כִּסְאוֹת, רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם רְחוּקִין זֶה מִזֶּה - טְהוּרִים". וְרַבִּינוֹ
בְּפִירוּשׁוֹ שֶׁם כֹּתֵב: וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכֵן פֶּסֶק כָּאֵן
"טְמָאִים" סָתֵם וּמִשְׁמַע בֵּין קְרוֹבִים וּבֵין רְחוּקִים.

ה. הִרִי יוֹשֵׁב עַל גְּבִי הַמִּטָּה וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
אַרְבַּע רִגְלֵי הַמִּטָּה - כָּלָן טְמָאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ
יִכּוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁלֹשׁ²⁴.

(24) וּלְפִיכָף כָּל רִגְלָהּ הַמִּיטָה נוֹשֶׂאת אֶת כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁל הַזֶּב.
פֶּסֶק כַּחֲכָמִים נִגַּד דַּעַת רַבִּי שִׁמְעוֹן. דִּין זֶה דוּמָה לְדִין עוֹמֵד
עַל שְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת רְחוּקִים זֶה מִזֶּה שֶׁבִּסּוּף הַהִלְכָה הַקּוֹדֶמֶת.
וְנִרְאָה שֶׁעַל דַּעַת חַכְמִים כָּאֵן הִסְתַּמְךְ רַבִּינוֹ וְהַכְרִיעַ נִגַּד דַּעַת
רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּהִלְכָה הַקּוֹדֶמֶת. וּמִסּוּלַקַת בּוֹזֵה הַשְּׁגָתָה הָרַבֵּא"ד
שֶׁם.

ו. הִרִי רוֹכֵב עַל גְּבִי בְּהֵמָה²⁵ וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
אַרְבַּע רִגְלֵיהָ - כָּלָן טְהוּרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמָה יִכּוֹלָה

הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבליים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

- א. כבר בארנו² בתחלת ספר זה, שאם הסיט³ האדם את הטמא⁴ שהיא מטמאה במשא - נטמא משום נושא; אבל אם הסיטה הטמאה את האדם - לא נטמא⁴.

- (2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) היוזי ממקומו. (4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

- ב. אין בכל אבות הטמאות כלן טמאה, שאם תסיט את האדם הטהור או את הפלי הטהור טמא אותן, אלא הזב או חבריו⁵ בלבד. וזו היא הטמאה היתרה בזב שלא מצינו כמותה בכל התורה, שאם הסיט את הטהורין - טמאין. כיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם טהור או פליים, אפלו פלי חרס⁶, על קצתה, והניד הזב את הקצה השני, הואיל ונתנדנדו מחמת הזב - הרי זה פלי שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון לטמאה דין תורה. ואין צריך לומר, שאם נשא הזב את האדם או את הפליים - שטמאין. ואחד זב וזכה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. הנה למדת, שהאדם הטהור שהסיט את הזב - נטמא משום נושא זב; והזב שהסיט את הטהור, בין אדם בין פליים, אפלו פלי חרס - טמאין, מפני שהנדה הזב לאחריים כאלו נגע בהן⁸.

- (5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדפנו כלל. ב"תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זו ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

- ג. חמר פהס הזב ממגעו: שאם נגע בכלי חרס המקנה צמיד פתיל⁹ - טהור¹⁰, ואם הסיטו - טמאהו. וכן פלי חרס שהוא נבוב¹¹ ככדור ועדין לא נעשה לו פה, כמו אלפסין אירניות¹², אם הסיטן הזב - טמאים, ואף על פי שהן טהורין באהל המת, שהרי הן בכלי חרס המקנה צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה¹³ בתוף העץ וטפעת הבלועה בתוף הלבנה, והסיט הזב את העץ או הלבנה - נטמאו הפליים הבלועים שבתוכן. וכן כל פיוצא בזה.

- (9) כיסוי מצוד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם.

- מלאכתו שעושה לה - הרי זה מתטמא במדרס. כגון הרדיד³⁹ והחלוק⁴⁰ והטלית⁴¹ והתרמל⁴² והחמת⁴³, אף על פי שכל אחד מהן לא נעשה מתחלה למשכב - הרי הוא משמש את המשכב עם מלאכתו. וכן כל פיוצא באלו. ובהלכות פליים⁴⁴ אבאר כל הפליים המטמאין במדרס וכלים שאין מטמאין במדרס. ואי זה פלי ראוי לשיכבה, ואי זה ראוי לשיכבה, ואי זה ראוי לשיכבה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב. הרי זה טהור שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו".

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא היצר הרע אל יהודי "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים אנו לך "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואיך יכול להפריענו. כי כשיהודי חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין יצה"ר יכול להפריע לו שהרי אומר לו "עמוד ונעשה מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו, שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא שיתגבר עליו וינצחו וזוהי העליה בשבילו.

(על"פ י"ן מלכות' ספר המדע סימן לד')

- (35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק. (38) מפרש. (39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רדיד הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רדידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. (40) בגד עם שרוולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו. (42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משהה בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. (43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

פרק שמיני

- (1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם

ז. הַזֵּב וְהַטְּהוֹר²⁵ שֶׁיָּשְׁבוּ עַל הַסִּפְסָל אוֹ עַל הַנֶּסֶר²⁶
בְּזֶמֶן שֶׁהֵן מִתְּגִירִין²⁷, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכָּחוּ רַע,
וְהָיוּ הָאֵילָן שְׁאִין בְּעֵבִי עֲקָרוֹ כְּדִי לַחֵק רִבְעֵי הַקֶּבֶץ²⁸,
אוֹ שֶׁעָלוּ בִּסְפָה²⁹ שֶׁכָּחוּ רַע, וְהָיוּ שֶׁנִּחְבְּאָה בָּהֶם³⁰
וְדוֹחֵק אוֹתָהּ תּוֹזוֹ בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בִּסְלָם מִצָּרִי³¹ שְׁאִינוֹ
קָבֹעַ בְּמִסְמָר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּכֶשׁ³² וְעַל הַקּוֹרָה
וְעַל הַדֵּלֶת בְּזֶמֶן שְׁאִינוֹ מִתְּנַדְּנִין בָּהֶן, וְכֵאלּוֹ הִסִּיט הַזֵּב
טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְּנַדְּנִין בָּהֶן, וְכֵאלּוֹ הִסִּיט הַזֵּב
אֶת הַטְּהוֹר³³ שֶׁעָמוּ. אָבָל אִם יִשְׁבּוּ³⁴ בִּסְפִינָה גְדוֹלָה
שְׁאִינָה יְכוּלָה לְהִסִּיט בָּאָדָם³⁵, אוֹ עַל הַנֶּסֶר אוֹ עַל
הַסִּפְסָל בְּזֶמֶן שְׁאִינָם מִתְּגִירִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן
וּבִסְפָה שֶׁכָּחוּ יָפָה, אוֹ בִּסְלָם מִצָּרִי הַקָּבֹעַ בְּמִסְמָר,
אוֹ בִּכְכֶשׁ וּבִקּוֹרָה וּבְדֵלֶת שֶׁמִּתְּחַבְּרִים בְּטִיט, אֲפִלּוּ
עָלוּ מִצֵּד אֶחָד - הֲרִי זֶה טְהוֹר.³⁶

(25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדרים כדאם חגור.
(28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע
חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29) ענף,
מלשון הכתוב (שופטים ט, ט): איש שוכה. (30) בגמרא
שם אמרו: שנחבאת באחוזינה (הגהות הב"ח שם), ופירשו
רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה
ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך
ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה),
פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו
קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש
שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף,
והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה.
(33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד
שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן
אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב,
כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש
שהקשה למה כתב רבינו: "וכאילו היסט הזב את הטהור"
ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. (34) זבים פ"ג
מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זוה כשאדם עולה עליה.

ח. זֵב וְטְהוֹר³⁶ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין³⁷ אֶת
הַדֵּלֶת אוֹ פּוֹתֵחִין - הֲרִי זֶה טְהוֹר³⁸. הִנֵּה אֶחָד מְגִיף
וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נְטָמָא³⁹. הָעָלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר:
אִם הִטְמֵא הָעֵלָה אֶת הַטְּהוֹר - טָמְאָהּ מִפְּנֵי
שֶׁהִסִּיטוּ⁴⁰; וְאִם הַטְּהוֹר הָעֵלָה אֶת הִטְמֵא - נְטָמָא
בְּמִשְׁאָלוֹ⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁴²

(36) שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם:
מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד
נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה
מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיו את
הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את
הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת
עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו),
או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת
מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור

(11) חלול באמצעו. (12) עדיות פ"ב מ"ה: "שהן טהורות
באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו:
מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט,
ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי
מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר.
(13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם
באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן
אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

ד. זֵב שֶׁהִכִּיט יָדוֹ¹⁴ אוֹ רָגְלוֹ לְאוֹרֵי כְּלֵי חָרָס,
הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוֹ - הֲרִי זֶה
טְהוֹר; שְׁאִין הִנְדָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִטְּמָאִין לְאִיבָרִים.

(14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה
אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטמאות פ"ו
ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זֵב¹⁵ שֶׁהָיָה קָנָה אֶחָדוּ בְּתוֹךְ קָמָטוֹ¹⁶, וְהִסִּיט
וְהוֹצִיא בְּקָנָה הַקָּנָה אָדָם אוֹ כְּלִי - הֲרִי הֵן טְהוֹרִין.
שְׁנֵאֵמָר: וְכָל אֲשֶׁר יָגַע בּוֹ הַזֵּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמֵי־
מָיִם הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁהִפְתּוּב הָיָה מְדַבֵּר בְּהִסָּט
הַזֵּב¹⁷, וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה¹⁸ לּוֹמַר: מַה נְּגִיעָה -
בְּיָדָיו וְהַדּוּמָה לְיָדָיו מִשְׁאָר גּוּפוֹ הַגָּלוּי אֲצֵל
הַנְּגִיעָה, אֵף הִסָּטוֹ - עַד שֶׁיִּסִּיט בְּגָלוֹי שֶׁבְּגּוּפוֹ, לֹא
שֶׁיִּסִּיט בְּבֵית הַסֵּתֵרִים. הִנֵּה הַקָּנָה בְּקָמָטוֹ שֶׁל טְהוֹר
וְהִסִּיט בּוֹ אֶת הַזֵּב - טָמֵא; שֶׁהִמְסִיט אֶת הַטְּמֵאָה
כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וְכֵשֶׁם שֶׁהַנוֹשֵׂא בְּבֵית הַסֵּתֵרִים -
טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּתַחֲלֵל סֵפֶר זֶה¹⁹, כֵּן הִמְסִיט
בְּבֵית הַסֵּתֵרִים - טָמֵא.

(15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים
שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע
בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משהו אחר.
(18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים.
(19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הַזֵּב²⁰ בְּכַף מֵאֲזִנָּים, וְכָלִי הָעֵשׂוֹי לְמִשְׁכָּב אוֹ
לְמִרְכָּב בְּכַף שְׁנֵיהֶם כְּנִגְדּוֹ: פָּרַע²¹ הַזֵּב - הֲרִי הֵן
כְּכֵלִים שֶׁנָּגַע בָּהֶן²², שֶׁהָרִי הִסִּיטָן; פָּרַעוּ הֵן -
טָמְאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעְשׂוּ אֵב, שֶׁהָרִי נִשְׂאוֹ הַזֵּב
וְכֵאלּוֹ עָמִיד עָלֶיהֶן. הִנֵּה בְּכַף שְׁנֵיהֶם שְׁאָר הַכֵּלִים²³
אוֹ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוֹ אָדָם, בֵּין שֶׁפָּרַעוּ הֵן בֵּין
שֶׁפָּרַע הַזֵּב - פֶּלֶן רִאשׁוֹן לְטְמֵאָה²⁴.

(20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף
שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב
הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה
פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן
כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל
טמאים כעלינו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב
ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדרס,
במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן
שהוא-הדין לאדם וכלים.

א. דָּבַר שֶׁהָיָה מִחֻבֵּר² בְּאַרְצָן אוֹ מִסְמָר בְּמִסְמָרִים: 20
אִם הָיָה כְּחוֹ³ יָפָה וְחֹזֶק, וְהָקִישׁ⁴ עָלָיו הַזֵּב, וַיַּעַת 21
שֶׁהָקִישׁ הַנִּיד כְּלִי אוֹ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין מִכַּח הַבָּאָתוֹ אוֹ 22
שֶׁהָפִילָן - הָרִי אֵלָיו טְהוּרִים⁵; וְאִם לֹא הָיָה כְּחוֹ יָפָה 23
וְחֹזֶק אֲלֵא מִתְנַדְּד, וְהָקִישׁ עָלָיו הַזֵּב, וְהָפִיל אוֹ 24
הַנִּיד בְּכַח הַבָּאָתוֹ בָּלִים אוֹ אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הָרִי 25
אֵלָיו טָמֵאִין, וּכְאֵלֹ הַסִּטָּן, שֶׁהָרִי מִכְחוֹ נָפְלוֹ⁶. זֶה 26
הַפֶּלֶל⁷: כָּל שֶׁנָּפַל מִכַּח הַסִּטָּן - טָמֵא; מִכַּח הָרָעָדָה 27
- טְהוּר. בִּיצֵד? הָקִישׁ עַל אֵילָן אוֹ סִכָּה⁸ שֶׁכָּחַן רַע, 28
אוֹ עַל סֵלֶם מִצְרֵי שְׂאִינוֹ קְבועֶ בְּמִסְמָר, אוֹ עַל קוֹרָה 29
וְדֹלֶת וְכָכֵשׁ שְׂאִינָם מִחֻבֵּרִים בְּטִיט, אוֹ שֶׁהָקִישׁ עַל 30
הַנֶּגֶר⁹ עַל הַמְנַעוּל¹⁰ וְהַמְשׁוּט¹¹, וּבִשְׁעָה שֶׁהָקִישׁ 31
הָפִיל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוֹ בָּלִים, אֲפִלּוֹ הַנִּידָן וְלֹא נָפְלוֹ 32
- הָרִי אֵלָיו טָמֵאִים. אֲכָל אִם הָקִישׁ עַל אֵילָן אוֹ עַל 33
סִכָּה שֶׁכָּחַן יָפָה, אוֹ עַל סֵלֶם מִסְמָר, אוֹ עַל כָּכֵשׁ אוֹ 34
עַל דֹּלֶת אוֹ קוֹרָה מִחֻבֵּרִין בְּטִיט, אוֹ עַל הַמְרִישׁ¹², 35
אוֹ עַל הַתְּנֹור, וּבִשְׁעָה שֶׁהָקִישׁ הַנִּיד בָּלִים אוֹ אֲכָלִין 36
וּמִשְׁקִין, אֲפִלּוֹ הָפִילָן - הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין. וְכֵן כָּל 37
38 בִּיּוֹצָא בָּאֵלֹ.

(2) זבים פ"ד מ"ב. (3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד. (4) דפק. (5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). (6) הדפיקה הנידה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. (7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. (8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. (9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. (10) של הדלת. (11) של ספינה. כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. (12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

ב. תנור¹³ שֶׁהָיָה הַפֶּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהָקִישׁ עַל הַתְּנֹור 39
וְנָפַל כִּפְרֵי, אֲפִלּוֹ הָיָה תְּרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוּר¹⁵. 40
וְאִם הָיָה חֲרָס מִן הַתְּנֹור מִדְּבַק בְּכִפְרֵי¹⁶ שֶׁנָּפַל, אֲפִלּוֹ 41
42 הָיָה חֲלִין - הָרִי זֶה טָמֵא¹⁷.

(13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את הפת. (14) שמחמירים בטהרתה. (15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. (16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. (17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

ג. אֵין הַמְשָׁכֵב¹⁸ אוֹ הַמְרָבֵב מִטָּמֵא בָּלִים אוֹ אֲכָלִין 43
וּמִשְׁקִין אֲלֵא בְּמַגָּע בְּלִבָּד; אֲכָל אִם הָיוּ בָּלִים אוֹ 44
אֲכָלִים וּמִשְׁקִין לְמַעֲלָה מִן הַמְדָּרִס¹⁹ אוֹ שֶׁהָיָה 45
הַמְדָּרִס לְמַעֲלָה מִהוֹ, אֲפִלּוֹ לֹא הִפְסִיק בִּיגִיָּהֶם אֲלֵא 46
47 נִיר, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בָּהֶן - הָרִי אֵלָיו טְהוּרִין²⁰. וְכֵן

זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

ט. זָב וְטְהוּר⁴² שֶׁהָיוּ מִפְּשִׁילִין⁴³ בְּחֻבֵּלִים, אִם הָיָה 1
זֶה מוֹשֵׁף אֵילָף וְזֶה מוֹשֵׁף אֵילָף - נְטָמָא⁴⁴. הָיָה 2
אוֹרְגִין⁴⁵, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוֹ טוֹחֵנִין, אוֹ 3
פוֹרְקִין מִן הַחֲמוּר אוֹ טוֹעֲנִין: בְּזִמָּן שֶׁמִּשְׁאָן בְּבֵד - 4
הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הָיָה מְשׁוּי קָל - טְהוּר⁴⁶. 5

(42) שם. (43) שזורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טְהוּר⁴⁷ שֶׁהָיָה מִכָּה אֶת הַזֵּב - הָרִי זֶה טְהוּר⁴⁸, וְזָב 6
שֶׁהָיָה אֶת הַטְּהוּר - טָמֵא⁴⁹; וְאִם יִמְשֹׁף⁴⁹ הַטְּהוּר 7
- וְהָרִי הַטָּמֵא נוֹפֵל⁵⁰, וְנִמְצָא בָּאֵלֹ נִשְׁעָן עָלָיו⁵¹. 8
9 וּלְפִיכָף אִף בְּגִדֵי הַטְּהוּר טָמֵאִין.

(47) שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו. (51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זָב שֶׁנִּשְׁאָ⁵² מִקְצָתוֹ עַל הַטְּהוּר אוֹ טְהוּר שֶׁנִּשְׁאָ 10
מִקְצָתוֹ עַל הַזֵּב - נְטָמָא⁵³. בִּיצֵד? אֲצַבְּעוּ שֵׁל זָב 11
שֶׁהִנִּיחָה לְמַעֲלָה מִן הַטְּהוּר אוֹ הַטְּהוּר שֶׁהִנִּיחַ 12
אֲצַבְּעוּ לְמַעֲלָה מִן הַזֵּב, אִף עַל פִּי שֵׁשׁ בִּיגִיָּהֶן אֲכָן 13
אוֹ קוֹרָה וְכִיּוֹצָא בָּהֶם - הָרִי זֶה טָמֵא⁵⁴. וְכֵן חֻבּוּרֵי 14
הַזֵּב⁵⁵ שֶׁנִּשְׁאָו עַל הַטְּהוּר אוֹ חֻבּוּרֵי טְהוּר שֶׁנִּשְׁאָו 15
עַל הַזֵּב - הָרִי זֶה טָמֵא, וּכְאֵלֹ נִשְׂאָ כָּל אֶחָד מֵהֶם 16
עֲצָמוֹ שֵׁל חֻבּוֹ. וְאֵלֹ הֵם הַחֻבּוּרִים: הַשְּׂנִיִּם 17
הַצִּפְרָנִים וְהַשְּׁעָר שֶׁלֵּהֶן⁵⁶. וִירָאָה לִי, שֶׁטָּמְאָה זֹ 18
19 מִדְּבָרֵיהֶם.

(52) שם פרק ה, מ"ב. (53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים המחברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. (56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכח הסיטו או מכוח הרעדה, ושאינ מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ה' כ"ח אדר ב' ה'תשע"ט

פרק עשירי

1 יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

א. עם הארץ², אף על פי שהוא ישראל וישנו בתורה¹⁷ ובמצות³ - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו מדרס לטהרות⁴. ואם נגעו בגדיו באבקלין ומשקין - הרי הן טמאין. ואם נגע בכלי חרס מאוירי⁵ - טמא הוא. ושורפין את התרומה על מגען, אף על פי שטמאתן בספק⁶. ואינו נאמנין על הטהרות⁷, לפי שאינו בקיאי בדקדוקי טהרות וטמאות. ולעולם הוא בחזקה זו ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חבירות⁸. ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו? שיהא נזהר בטמאות שלא יטמא בהן⁹, ובטהרות שלא יטמא אותם¹⁰, ויזהר בנטילת ידים ובטהרתן, ושלא יקח מעם הארץ דבר לח¹¹, ולא יתארח¹² אצלו¹³.

2 בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנזהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאנו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). (6) וכלל בדינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחלו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה

1 אם הסיט²¹ המשכב את הפלים או את האבקים
2 והמשקין - הרי אלו טהורין.

18 בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". (19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. (20) שם מ"ה. (21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמיט דינו כנושא.

ד. הזב והטהור²² שישבו בספינה קטנה היכולה להמיט באדם אחד²³, או באסדא²⁴, או שרכבו על גבי בהמה²⁵, אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה - הרי בגדי הטהור טמאים מדרס, וטמאתן בספק, שמא דרס²⁶ הזב עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהור²⁷ במטה - בגדים טמאין מדרס²⁸, חוץ מכפה שבראשה²⁹. וכן הבגדים שבראש הנס³⁰ שבספינה טהורין³¹.

22 שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת רוכביה. (26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. (27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמא דרסה עליהם. (29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. (30) התורן. (31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

ה. הנדחק³² ברחים שיעובד כוכבים בתוכם³³ או זב³⁴ וכיוצא בו³⁵ - הרי בגדיו טמאין מדרס. פאי זה רחים אמרו? ברחים שמנדידין את הקרקע עד שעוקרין את העומד פאין³⁶ ודוחפין אותו ממקומו. ודבר פרוץ הוא, שטמאה זו בספק, שמא נעקר הטמא³⁷ ודרס על בגדי הטהור.

32 תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאיין עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנדנוד.

24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ אוּ בִתּוֹ שֶׁנִּשְׁאָת לַחֲבֵר, וְכֵן עֲבָדוֹ
שֶׁנִּמְכָּר לַחֲבֵר - הָרִי אֵלּוּ צָרִיכִין לִקְבֹּל עָלֵיהֶן דְּבָרֵי
חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה²⁵. אֲבָל אֵשֶׁת חֲבֵר אוּ בִתּוֹ שֶׁנִּשְׁאָת
לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדוֹ שֶׁנִּמְכָּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין
צָרִיכִין לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה²⁶.

25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה
"בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל
דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 26) גם כאן
הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת
הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר
שמת ובניו ועבדיו.

ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיוּ לוֹ
טְהוֹרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְדָאִי
שֶׁלֹא נִטְמָאוּ, בְּזִמְנָן שֶׁנִּתְעַסְקוּ בָּהֶן אַחֲרֵים²⁷ - הָרִי
הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקְדָּם²⁸; וְאִם הוּא בַּעֲצָמוֹ נִתְעַסַּק בָּהֶן
- הָרִי הֵן מְתוּרוֹת לֹא²⁹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם³⁰. וְנִשְׁאָל
הַחֲבֵר עַל טְהוּרָתוֹ וּמוּרָה בָּהֶן טְהוֹרָה לְעַצְמוֹ, וְאֵין
חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכָךְ³¹.

27) לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו.
28) אינו יכול לסמוך עליהם. 29) לעצמו נאמן. 30) אינו
נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי
חבירות. 31) שיטהר את הטמא.

ח. חֲבֵר שֶׁנִּעְשָׂה גִבְאִי³² לְמִלְכָּה אוּ מוֹכֶסֶן³³ וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ. פִּירֵשׁ מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים
- הָרִי הוּא כָּכָל אָדָם, וְצָרִיף לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת
כְּבִתְחֻלָּה³⁴.

32) לגבות מסים. 33) גובה מכס. 34) "חזרו לומר, פירש
(מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת וְנִחְשַׁד לְדָבָר
אֶחָד - אֵינוֹ חָשׁוּד אֲלָא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הַחֲשׁוּד
לְחִמּוֹר - נִחְשַׁד עַל הַקֵּל; לְקָל - לֹא נִחְשַׁד לְחִמּוֹר.

י. חֲבֵר שֶׁנִּחְשַׁד³⁵ עַל הַטְּהוּרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכָר אֲכָלִין
טְמָאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוּרִין - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן
לְעוֹלָם, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחֲזַר בְּתוֹשָׁבָה גְמוּרָה³⁶.

35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר
שהוא כשר. 36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה:
"שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב
או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. הַחֲשׁוּד עַל הַשְּׂבִיעִית אוּ עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְכָר
לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה חָשׁוּד עַל הַטְּהוּרוֹת; שֶׁהַחֲשׁוּד
עַל דָּבָר שֶׁל תוֹרָה - הָרִי הוּא חָשׁוּד עַל דְּבָרֵי
סוּפְרִים, וְהָאֲכָלִין הַטְּמָאִין אֵין מְטַמְּאִין אַחֲרֵים אֲלָא
מִדְּבָרֵיהֶן³⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל הַחֲשׁוּד עַל דָּבָר -

לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם) פרק ו
משנה ו) שמותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה
אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת
אוכלים הלכה ט. 12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמא. 13)
שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה,
כאמור למעלה.

ב. הֵבֵא לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מִדְּבָר אֶחָד מֵהֵן -
אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג¹⁴ בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ¹⁵ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחֵר כִּף מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲסָקִי
טְמָאָה וְטְהוֹרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצִנְעָה
בֵּיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחֵר כִּף מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטְהוּרַת הַיָּדִים¹⁶, וְאַחֵר כִּף
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהוּרוֹת¹⁷. וְאִם אָמַר: אֲנִי מְקַבֵּל
אֲלֵא לְטְהוּרַת הַיָּדִים¹⁸ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבֵּל לְטְהוּרוֹת
וְלֹא לַיָּדִים - אֵף לְטְהוּרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
כְּשֶׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ¹⁹ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם
שֶׁיִּלְמַד וְיִהְיֶה רִגִּיל בְּטְהוּרוֹת; וְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם
מִשִּׁיקֵבֵל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת הָרִי בְּגָדָיו טְהוּרִין, וְכָל
אֲכָלָיו וּמַשְׁקָיו טְהוּרִין, וְנֶאֱמָן עַל כָּל הַטְּהוּרוֹת,
כְּשֶׁאֵר כָּל הַחֲבֵרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ תִּלְמִיד חָכֵם.

14) מנהגי חבירות. 15) במקום שאנשים מן החוץ אינם
מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו להמות.
16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן
שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. 17) להחזיק כל
טהרותיו כטהרות של חברים. 18) מפני שעיקר אכילת
חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי
לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר
אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם.
19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תִּלְמִידֵי חֲכָמִים הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, נֶאֱמָנִין
וְאֵין צָרִיכִין לִקְבֹּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת. אֲבָל מִשְׁחָרֵב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ נִהְיָה כְּהִנּוּם סְלִסּוּל²⁰ בְּעַצְמָן, שֶׁלֹא יִהְיֶה
מוֹסְרִין טְהוּרוֹת אֲפִלּוּ לְתִלְמִידֵי חֲכָמִים עַד שֶׁיִּקְבֹּל
עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת.

20) מעלה יתירה.

ד. זָקֵן²¹ וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה²² אֵינוֹ צָרִיף לִקְבֹּל, שֶׁכְּפָר
קִבֵּל בְּשָׂעָה שִׁישְׁב²³.

21) תלמיד חכם. 22) בשיבת חכמי תורה. 23) שאין
מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך
אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. הַמְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת - צָרִיף לִקְבֹּל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה
חֲבֵרִים. וּבְנִי וּבְנֵי בֵיתוֹ אֵין צָרִיכִין לִקְבֹּל בְּפָנֵי
שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמְּד וּמְרַגֵּל בְּדֶרֶךְ טְהוּרָה.
וְאֵשֶׁת חֲבֵר וּבְנֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעֲבָדָיו - הָרִי הֵן כְּחֲבֵר.
וְחֲבֵר שְׁמָת - אֵשֶׁתוֹ וּבְנֵי וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבֵרִים
עַד שֶׁיִּחְשְׁדוּ²⁴.

27

היין. (13) הכהן. (14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הביא לו¹⁷ עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר: הפרשתי בתוכה קדש, אפלו רביעית¹⁸ - מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל¹⁹. אפלו בשעת הגתות והפדים, שעמי הארץ נאמנים על התרומה, אינן נאמנים על הפלי הריקם²⁰ לומר שהוא טהור לתרומה. וכן אין נאמנים לעולם על פלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסוימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד יסתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כן]. (21) דקדק רבינו בלשוננו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר וראה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעיוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

ה. פלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו פדי להוציא ממנו נסכים - הרי הוא נאמן על טהרת הפלי, ואפלו קדם לגתות ולפדים בשבועים יום²²; אבל קדם לשבועים - אינן נאמנים. במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל; אבל בירושלים נאמנים²³ על פלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם, בין פלים דקנים²⁴ בין פלים גסים, בין מלאין בין ריקנים²⁵ - הרי הוא נאמן על הפלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו²⁶ טמאין. אפלו היה בגדו, שהוא מדרס²⁷, בתוך הפלי - הרי הפלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בהם²⁸? מפני שאין עושין כבשונות²⁹ בירושלים³⁰.

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והפדים, וקודם לגיתות שבועים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבועים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את

נאמן להעיד בו לאחרים ולדון בו לאחרים. חזקה היא, שאין אדם חוטא פדי שיהנו בו אחרים.

(37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פרק אחד עשר

(1) יבאר הדברים שם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. פבר בארנו², שעמי הארץ נאמנים הן על טהרת פרת החטאת. מפני חמרתה אין מזלזלין בה. וכן נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים³. אם אמר: טהור הוא⁴ - הרי זה בחזקת טהרה⁵. מפני חמרתו נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה בשעת הגתות⁶ והפדים⁷, מפני שפלי העם מטהרין עצמן וכליהן פדי לעשות יינם ושמןם בטהרה. עברו הגתות והפדים - אינן נאמנים.

(2) בפ"ג מהלכות פרה ה"ב. (3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. (4) לנסכים. (5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשוננו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, רצ"ע). (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים בבתי הבד להוציא שמנם.

ב. פהן⁸ שהביא לו עם הארץ חבית יין או שמן של תרומה⁹ - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת טמאה. הניחה עם הארץ אצלו עד גת הבאה והביאה לו¹⁰ - יקבלנה ממנו, אף על פי שהוא יודע שהיא של אשתקד; שלא גזרו עליהם טמאה בשעת הגתות והפדים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

ג. עם הארץ¹¹ שנעל בית בידו או גתו בשעה שגמרו העם לדרוך¹² והוליק את המפתח מיד לפהו, אף על פי ששהה¹³ כמה ימים אחר שעברו הגתות - הרי הפהן פא ופותח בפניו ומטביל¹⁴ ודורוך ונוטל תרומה בטהרה¹⁵. ואם לא עשה כן - לא יטל תרומה מעם הארץ אלא זיתים וענבים שאינן מכשירין¹⁶, שאינן מקבלין טמאה.

(11) טהרות פ"ט, מ"ד. (12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת

13 בִּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתְרוּמָה. אָף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵם הַקְדָּרוֹת
14 וְהוּא הַקְדָּר עֲצָמוֹ, אֵינוֹ נֶאֱמָר אֶלָּא לְפָנִים מִן
15 הַמּוֹדִיעִית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

16 ח. הַלּוֹקֶת⁴² כְּלִי חֶרֶס מִן הַכֶּבֶשׂן בְּכָל מְקוֹם - הָרִי
17 אֵלוֹ טְהוֹרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתְרוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִים
18 שֶׁמָּא נִגְעַ בָּהֶן עִם הָאָרֶץ. וְאִפְּלוּ לָקַח מִן הַסֹּדֶר
19 הָרִאשׁוֹן⁴³, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַכֶּבֶשׂן פְּתוּחַ וְכָבֵד נִלְקַח
20 חֲצִיו; שֶׁלֹּא גָזְרוּ טְמֵאָה עַל פְּלִים שֶׁבַכְּשָׁן⁴⁴.

(42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

21 ט. טְמֵאָת עִם הָאָרֶץ⁴⁵ בְּרִגְלָהּ⁴⁶ כְּטַהוֹרָה הִיא חֲשׂוּבָה,
22 שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בְּרִגְלֵיהֶם⁴⁷, וְכִלְיָהֶם כָּלָם
23 וְאִכְלֵיהֶם וּמִשְׁקֵיהֶן טְהוֹרִים בְּרִגְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַכָּל
24 מְטַהְרִין עֲצָמָן וְעוֹלִים לְרִגְלָהּ. לְפִיכָף הֵן נֶאֱמָרִים כָּל
25 יְמוֹת הָרִגְלָהּ בֵּין עַל הַקְדָּשׁ בֵּין עַל הַתְרוּמָה. מִשְׁעָבֵר
26 הָרִגְלָהּ חוֹזְרִין לְטְמֵאָתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הם ברגלים... מפני שהכל מטהרים עצמן ועולים לרגל...משעבר הרגל חוזרין לטומאתו".

כוונתו ב"משעבר הרגל חוזרין לטומאתו" שכל מה שנגע בו עם-הארץ בשעת הרגל טמא למפרע, כמו שכתב בפירוש בהלכה שלאח"כ "הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בזמן הרגל בלבד".

ותמוה, שהרי טעמו של הרמב"ם הוא "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" ואם הוא טהור מדוע אחרי הרגלים טמאים האוכלין שנגע בהן למפרע? ובמה שונה הדין מנאמנות עמי הארץ "על התרומה בשעת הגיתות והבדים" ששם אין אומרים שאחרי זמן זה חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע.

ובשלמא לרש"י שכתב הטעם "דכל ימות הרגל אישתי שלא לביישם" מובן מדוע טמאין למפרע כי בעצם אינם טהורים רק שחכמים ביטלו גזירתם כדי שלא לביישם, אבל לטעם הרמב"ם הרי "הכל מטהרין עצמן" ומדוע אחרי הרגל חזרו לטומאתו.

וב'משנה למלך' תירץ שגם לרמב"ם עיקר הטעם הוא

טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגזור עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

1 ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על כלי חרס³²;
2 מן המודיעית ולחוצה - אינן נאמנים. והמודיעית
3 עצמה³³ - פעמים פלחוצה ופעמים פלפנים. כיצד?
4 הִיא חֲבֵר נִכְנָס³⁴ וְעִם הָאָרֶץ יוֹצֵא³⁵ וְכִלִּי חֶרֶס בִּידוֹ
5 - הָרִי זֶה נֶאֱמָר בַּמּוֹדִיעִית לִמָּר שֶׁהוּא טְהוֹר³⁶
6 לְקֹדֶשׁ³⁷; הִיוּ שְׁנֵיהֶן נִכְנָסִין³⁸ או שְׁנֵיהֶן יוֹצְאִין³⁹ -
7 אֵינוֹ נֶאֱמָר עַד שֶׁיֵּהָא לְפָנִים מִן הַמּוֹדִיעִית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים זג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה זו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - בירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

8 ז. קִדְרָה⁴⁰ שֶׁהִבֵּיא קְדָרוֹת וְהִנִּיחָן לְפָנִים מִן
9 הַמּוֹדִיעִית, וַיָּבֹאוּ הַלּוֹקֶתִּין וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן
10 שֶׁטְהוֹרוֹת הֵן: לָקַח קְדָרָה וְנִכְנָס בָּהּ - הָרִי הִיא
11 טְהוֹרָה לְקֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לְתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴¹;
12 לָקַח קְדָרָה וַיֵּצֵא בָּהּ חוּץ לַמּוֹדִיעִית - הָרִי זֶה טְמֵאָה

בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כא.].

יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶, כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה⁵⁷ והעירב שמש, ונאמר בלחם הפנים: לפני תמיד⁵⁸. וכל הכלים היו טעונים טבילה והעירב שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני שצפונייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש... חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שצפונייהם כבטלין לגביהם".

בסיום מסכת חגיגה למד ר"א שהטעם לכך שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני שהן כקרקע, דכתיב מזבח אדמה תעשה לי, והוקשו המזבחות זה לזה. אבל חכמים סוברים שהטעם הוא "מפני שהן מצופין". ובפירוש דברי חכמים נחלקו רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י אמרו חכמים לר"א האם מפני שהמזבחות מצופין אתה צריך להגיע לטעם "מפני שהן כקרקע" והלא ציפויין בטל אליהם.

אבל הרמב"ם סבר בדעת חכמים ש"מיבטל בטיל צפויין גביהו" הכוונה שהציפוי אינו סיבה לטמא את הכלי כי הכלי עצמו אינו מקבל טומאה מפני שהוא מצופה והציפוי אינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל למזבח ולכן אין המזבחות צריכין טבילה. ויש לומר הסיבה לדעת הרמב"ם כי ר"א היה מתלמידי בית שמאי שבכמה וכמה עניינים מצינו שהביטו אל הדבר כמו שנראה בהסתכלות ראשונית. ונמצא שהפירושים השונים שנתנו רש"י והרמב"ם לתשובת חכמים לר"א "מיבטל בטיל צפויין גביהו" מבטאים גדר אחר בציפוי הזהב של המזבח. לדעת רש"י ציפוי הזהב הוא לכאורה סיבה לטמא אלא שבטל למזבח שהוא כלי עץ העשוי לנחת. אבל לשיטת הרמב"ם ציפוי הזהב הוא סיבה לטהר ולכן פסק כאן שמה שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני ש"צפוייהם כבטלין לגביהם".

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 309)

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום סידורו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן

שחכמים לא רצו לגזור עליהם שלא יבאו למריבה ויהיה כל אחד ואחד עושה במה לעצמו. אבל תירוצו קשה שאם זהו טעמו של הרמב"ם, הרי ש"עיקר הטעם" חסר מן הספר. ועוד שהרמב"ם לא נקט טעם זה גם בדין נאמנות עמי הארץ על טהרת יין ושמן של נסכים, והביא שם טעם אחר ש"מפני חומרתו נזהרין בו" ולא הזכיר כלל הטעם "משום חשש איבה".

ויש לומר הביאור: במקורו של דין זה במסכת חגיגה הובא הלימוד מהפסוק "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים".

ובירושלמי נלמד מפסוק אחר "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, עיר שעושה כל ישראל לחברים כו". ובהבדל שבין שני הביאורים יש לומר שלירושלמי הטעם שכל ישראל חברים הוא מפני שנמצאים בירושלים שמכיון ששם מקום המקדש והשכינה, הרי שנזהרין בה ביותר ולכן אפילו עם-הארץ טהור.

אבל לשיטת הבבלי אין זה מצד קדושת העיר ירושלים אלא מצד התאספות עם ישראל שאז מתבטלת מציאות היחיד ויש כאן מציאות הציבור בלבד וכל הציבור כולו "חברים". אבל משעבר הרגל פקעה מציאות הציבור וממילא האוכלין שנגע בהן עם-הארץ שעתה הוא טמא חזרו גם הם להיות טמאין למפרע.

ומדויק הדבר בלשון הרמב"ם שכתב כאן "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" היינו שלא כל יחיד ויחיד בודאי טיהר את עצמו אלא שכל הציבור טהור. ולכן שינה מלשוננו בעניין טהרת עמי הארץ בשעת הגיתות והבדים, ושם כתב "שכל העם מטהרין עצמן וכליהן".

ועל פי זה מובן מדוע אחר הרגל חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע שהרי כל אחד מן הציבור חזר להיות יחיד, ואם הוא עם-הארץ הרי שאוכלין שנגע בהן טמאין.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 20)

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

1. הפותח⁴⁸ חביתו⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסתו⁵⁰ ועבר
2. הרגל - הרי שאר החבית ושאר העסה בהזקת
3. טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי
4. שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר⁵² - אינה
5. טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה.

מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

- ב. המניח⁷ פליו בפני עם הארץ ואמר לו: שומר לי
את אלו - הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא
מת⁸. הניח על כתפו⁹ - טמאין מדרס וטמא מת.
שכב פליו בבית הפנסת - הרי הן טהורין, שאינו
רשות עם הארץ גמורה. הניח פליו במרחץ ובא
ומצאן פמות שכן - טהורין. ומלמדין אותו שלא
יעשה כן. הניח גתו ובורו, אף על פי שנכנס לעיר
ובא ומצא עם הארץ בצדו - טהורין, מפני שאין
לו רשות שפנס.

(7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכוף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם לרשותו.

- ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבבית
טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

(10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

- ד. המניח¹¹ פליו בחלונות של מרחץ¹² ונעל
עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ -
פליו טהורין¹⁴. וכן אם נתם על החלון או עשה לו
סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי פל אלו
טהורין¹⁵.

(11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחרץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלין מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי' אם מסרו לבלן, לא יעיו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

- ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו וישב הוא
מרחוק: בזמן שהוא¹⁷ רואה את הנכנסין ואת
היוצאין - הרי כל שבבית מן האכלין והמשקין
ובלי חרס שאינו מקף צמיד פתיל טמאין¹⁸, אכל
המשפכות והמרכבות¹⁹ וכלי חרס המקף צמיד
פתיל²⁰ טהורין²¹; ואם אינו רואה לא את הנכנסין
ולא את היוצאין - כל שבבית טמא. אפלו היה
פפות או ברות ידים ורגלים²² - הפל טמא, מפני
שהן פרשות עם הארץ²³.

(16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדין מוסר לעם-הארץ

השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לויים וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

- יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או
שאמר: פלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶²,
וימטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד,
וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. במה דברים
אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח
כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שמא טמא
מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הפלים
הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו
טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים, כמו
שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

(61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פרק שנים עשר

(1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשנתו.

- א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן פלי
לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴
וטמאין מדרס. ואם מכירו⁵ שהוא אוכל בתרומה -
טהורין מטמא מת⁶ אכל טמאים מדרס, מפני
שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין
נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

(2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם. (5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ח אדר ב' - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו יושן ומצאו יושן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

י. אֵשֶׁת חֵבֶר³⁶ שֶׁהִנִּיחָה אֵשֶׁת עִם הָאֶרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אָפְלוּ פֶסְקָה³⁷ הָרִחִים וְאָפְלוּ הָיו שְׂתִים³⁸ - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם שִׁיכּוּלִין לְפֶשֶׁט אֶת יָדוֹ וְלָגַע, וְאֵין אוֹמְרִין: שְׁמָא הָאֵחָת טוֹחֶנֶת וְהַשְׁנִיָּה בְּלִשָּׁה כָּל שְׂבִיבִית וְשָׂמָּה נִתְּלָת וְעָלְתָה בְּמִקּוֹמוֹת הַגְּבוּהוֹת.

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

יא. הָאֵשָׁה³⁹ שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פֶת לְעֵנִי, יֵצֵאת וּמִצָּאתוֹ⁴⁰ עוֹמֵד בְּצַד כְּפֻרֹת⁴¹, אָפְלוּ תְרוּמָה - הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת, שְׁאֵין חֻזְקָתוֹ לָגַע שְׁלֵא בְּרִשּׁוֹת. וְכֵן הָאֵשָׁה⁴² שֶׁיֵּצֵאָה וּמִצָּאָה אֵשֶׁת עִם הָאֶרֶץ חוֹתָה גִּחְלִים מִתַּחַת הַקְּדֵרָה - הָרִי הַקְּדֵרָה טְהוֹרָה⁴³.

(39) שם, מ"ט. (40) את ע"הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

יב. גִּבְאִי⁴⁴ מְלֻכּוֹת⁴⁵ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבֵּית לְמִשְׁפָּן - כָּל שְׂבִיבִית טָמֵא⁴⁶. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכְבִּים - נֶאֱמָרִים לוֹמַר לֹא נִגְעָנוּ, מִפְּנֵי שְׁאִימַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים עָלֵיהֶן⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ⁴⁸ בְּזִמְנָן שֵׁשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכּוֹן בֵּידָם; אֲבָל אִם אָמְרוּ הֵן מַעֲצָמִן: נִכְנְסָנוּ אֲבָל לֹא נִגְעָנוּ - נֶאֱמָרִין, שֶׁהִפָּה שְׁאֶסְרִי⁴⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁵⁰.

(44) שם, פ"ז מ"א. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמ"הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגר" (מתוך, מפני).

שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומובן שכל-שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהודק יפה. (21) המשכבות והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על ע"הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת ע"הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה ה"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שא"י אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על ע"הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו. (23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

ו. חֵבֶר²⁴ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁן בְּבֵיתוֹ שָׁל עִם הָאֶרֶץ, וְהָיו בָּלִים²⁵ מְקַפְּלִים וּמִנְחִין פֶּתַח רֹאשׁוֹ, וְסַנְדְּלוֹ וְחִבְתּוֹ לְפָנָיו - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׂמִירַת בְּעָלֵיהֶן, וְלֹא יִגַּע בָּהֶן עִם הָאֶרֶץ, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: עֲתָה יַעֲזוּר וְיִבִּיט בִּי.

(24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.

ז. עִם הָאֶרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֶר מָטָה שְׁיִישֵׁן עָלֶיהָ וְיִשֵּׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֶר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ הַמָּטָה וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְפֶשֶׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמָּטָה וְלָגַע²⁷.

(26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לדרת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים. ח. חֵבֶר²⁸ שְׁאֵמֵר לְעַם הָאֶרֶץ: שְׁמֹר לִי פֶרָה זוֹ שְׁלֹא תִכְנַס לְבֵית אוֹ שְׁלֹא תִשְׁבֵּר אֶת הַפְּלִים - הָרִי הַבֵּית וְהַפְּלִים טְהוֹרִים, שְׁלֹא מִסֵּר לוֹ אֶלָּא שְׂמִירַת הַפֶּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי בֵית זֶה שְׁלֹא תִכְנַס בוֹ הַפֶּרָה, וְכָלִים אֵלּוּ שְׁלֹא תִשְׁבְּרֶם - הָרִי הֵן טָמֵאִין²⁹.

(28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לע"הארץ את שמירתם.

ט. הַמִּנְיָח³⁰ עִם הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיֵצֵא: הִנִּיחוֹ עַר וּמִצָּאוֹ עַר, יִשֵּׁן וּמִצָּאוֹ יִשֵּׁן, אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ עַר וּמִצָּאוֹ יִשֵּׁן - כָּל שְׂבִיבִית טְהוֹרָה³¹; הִנִּיחוֹ יִשֵּׁן וּמִצָּאוֹ עַר - כָּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יָכוֹל לְפֶשֶׁט אֶת יָדוֹ וְלָגַע בוֹ טָמֵא³². וְכֵן הַמִּנְיָח אֲמָנִין³³ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מְקוֹם שִׁיכּוּלִין לְפֶשֶׁט אֶת יָדֵיהֶן וְלָגַע³⁴, וְאֵין אוֹמְרִים: שְׁמָא עָלוּ עַל גְּבִי כֶּסֶף אוֹ עַל סֶלֶם וְנִגְעוּ בְּכָלִי אוֹ בְּאֶקְלִין הַתְּלוּיִין לְמַעַלָּה בְּכַתְּלָה³⁵.

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר

- 1 יג. הגנבים⁵¹ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת - אֵין טָמֵא אֲלֵא
2 מְקוֹם רִגְלֵי הַגִּנְבִּים⁵², מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּחָדִין מִלְּבַלֵּשׁ
3 אֲלֵא (דָּבָר) שֶׁנֶּחֱטְלִין בְּמִזְמָן. וְיָמָּה הֵן מְטַמְּאִין
4 בְּמִקוֹם הַלִּיכָתָן? הָאֲנָלִין וְהַמְשָׁקִין וְכָלִי חֶרֶס
5 הַפְּתוּחִים⁵³; אֲבָל הַמְשָׁכּוֹת וְהַמְרַפְּכוֹת וְכָלִי חֶרֶס
6 הַמְקַפִּין צָמִיד פְּתִיל - טְהוּרִין⁵⁴. וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן
7 עוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁵⁵ אוֹ אִשָּׁה - הֵפֵל טָמֵא⁵⁶.
- 1 (51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו
הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים,
מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין
בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל.
(54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה
ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות
ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב
וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז,
ומקורו בבבא-קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב,
והתורה מיעטה רק גנוב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה
(ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).
- 8 יד. הגנבים⁵⁷ וְהַגִּנְבִּים שֶׁעָשׂוּ תְּשׁוּבָה וְהַחֲזִירוּ
9 מַעֲצָמָן, לֹא מִחֲמַת יְרָאָה, וְאָמְרוּ: לֹא נִגְעָנוּ בְּכָל מָה
10 שֶׁהָיָה בַּבַּיִת כְּשֶׁנִּכְנְסוּ - הָרִי אֵלֵינוּ נִאֲמָנִים וְאִפְּלוּ עַל
11 מְקוֹם רִגְלֵיהֶן.
- 12 (57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.
- 13 טו. הַמְּנִיחַ⁵⁸ אֶת הַבַּיִת פְּתוּחַ וּמַצְאוֹ פְּתוּחַ אוֹ
14 שֶׁמַּצְאוֹ נִעוּל, אִפְּלוּ הַנִּיחוּ נִעוּל וּמַצְאוֹ פְּתוּחַ, וְלֹא
15 נִגְנְבוּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם - כָּל שֶׁבַּבִּית טְהוּר⁵⁹; שְׂאֵנִי אוֹמֵר:
הַגִּנְבִּים פְּתוּחוֹ וְנִמְלָכוֹ וְהִלְכוּ לָהֶם וְלֹא נִכְנְסוּ.
- 16 (58) משנה, טהרות פ"ח, ד. (59) בנעול ומצאו פתוח,
מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.
- 17 טז. קָרְדִּים⁶⁰ שֶׁאֲבָד בַּבַּיִת, אוֹ שֶׁהִנִּיחוּ בְּזוּיָת זֹו וְכֵא
18 וּמַצְאוֹ בְּזוּיָת אַחֶרֶת - הַבַּיִת טָמֵא; שְׂאֵנִי אוֹמֵר:
אָדָם טָמֵא נִכְנֵס לָשֵׁם וְנִטְלוּ.
- 19 (60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה
בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה
ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה
ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר
למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף.
והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את
הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת,
דינו כגזלן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו
של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור
עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו
במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).
- 20 יז. הָדָר⁶¹ עִם עַם הָאָרֶץ בַּחֲצֵר וְשִׁכַח כְּלוּם בַּחֲצֵר,
21 אִפְּלוּ חֲבִיטוֹת מְקַפּוֹת צָמִיד פְּתִיל אוֹ תִנּוֹר מִקֶּה צָמִיד
פְּתִיל - הָרִי אֵלֵינוּ טָמֵא⁶², עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לַתִּנּוֹר מַחֲצִיפָה
- 22 גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶³, פָּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת עַם
23 הָאָרֶץ.
- 24 (61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה
ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן
דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי
ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם
מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם
מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר
להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש
גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.
- 25 יח. חֲבֵר⁶⁴ שֶׁהָיָה לוֹ מַחֲצִיפָה אוֹ סִפָּה לְפָנָי פְּתוּחַ
26 שְׁל עַם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁהָיָה מַחֲצִיפָה אוֹ סִפָּה שְׁל עַם
27 הָאָרֶץ לְפָנָי פְּתוּחַ שְׁל חֲבֵר - כְּלוּם שֶׁבַּסִּפָּה אוֹ כְּלוּם
28 שֶׁבַּמַּחֲצִיפָה טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָעַם הָאָרֶץ בְּסִפָּה זֹו
אוֹ בַּמַּחֲצִיפָה זֹו רִשּׁוֹת⁶⁵.
- 29 (64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושם
נגע בכלים.
- 30 יט. חֲבֵר⁶⁶ שֶׁהָיָה גָּנוּ לְמַעְלָה מִגָּנוּ שְׁל עַם הָאָרֶץ -
31 הָרִי זֶה שׁוֹטֵחַ שָׁם כְּלוּם וּמְנִיחַ טְהוּרִים וְהֵן בַּחֲזָקָתָן,
32 אֵף עַל פִּי שְׁעָם הָאָרֶץ וְכוּל' לְפָשֵׁט יָדוֹ וְלִגְעוֹ⁶⁷. וְכֵן
33 בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טָמֵאָה וְלֹא
34 מִשּׁוּם יֵינִי נִסְפָּה⁶⁸. הָיָה הַגָּנוֹת זֶה בְּצֵד זֶה אוֹ שֶׁהָיָה
35 גָּנוּ שְׁל עַם הָאָרֶץ לְמַעְלָה, וְשׁוֹטֵחַ הַחֲבֵר כְּלוּם אוֹ
36 הַנִּיחַ טְהוּרִים בְּגָנוֹ - הָרִי כָּל מְקוֹם שֶׁיִּכּוֹל עַם הָאָרֶץ
לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְעַת בַּחֲזָקָת טָמֵאָה⁶⁹.
- 37 (66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב.
(68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו
משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו
ולקחתו.
- 38 כ. שְׁמֵי חֲצֵרוֹת⁷⁰ זֹו לְפָנִים מְזוֹ, הַפְּנִימִית שְׁל חֲבֵר
39 וְהַחֲצִיזוֹנָה שְׁל עַם הָאָרֶץ - חֲבֵר מְנִיחַ שָׁם כְּלוּם
40 וְשׁוֹטֵחַ שָׁם פְּרוֹת אֵף עַל פִּי שְׂיָד עַם הָאָרֶץ מִגְּעַת
לָשֵׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפַּשֵּׁשׁ עָלָיו כְּגִנְבִי⁷¹.
- 41 (70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.
- 42 כא. חֲצֵר⁷² הַחֲלוּקָה בְּמִסְפָּס⁷³, וְחֲבֵר בְּצֵד זֶה וְעַם
43 הָאָרֶץ בְּצֵד זֶה - טְהוּרֹתָיו טְהוּרֹת אֵף עַל פִּי שְׂיָד
עַם הָאָרֶץ מִגְּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשּׁוֹת הַחֲבֵר⁷⁴.
- 44 (72) שם. (73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כגנב
כשיושיט ידו לשם.
- 45 כב. חֲבֵר⁷⁵ שֶׁנִּפְּלָה דָּלָיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שְׁל עַם הָאָרֶץ⁷⁶
46 וְהִלָּף לְהַבִּיא בִּפְמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טָמֵא⁷⁷, מִפְּנֵי
שֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת עַם הָאָרֶץ שְׂעָה אַחֶת.
- 47 (75) טהרות פ"ח מ"ג. (76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין
עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים

מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאיר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. (3) בחזקת טהרה. (4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5) חבר. (6) שמתו לב ושמרתו.

ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ - הרי זה מטביל את הבוצרים⁷. וכן אם היה עושה שמן - מטביל את הבדדין⁸. וצריך לעמוד על האמנים עד שיטבילו בפניו, שהרי אינן יודעים הלכות טבילה ונציצה¹⁰. יצאו חוץ לפתח בית הכד ונפנו אחורי הגדר וחזרו - הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין? עד כדי שלא יסתרו מעיניו. אבל אם נסתרו מעיניו - חזרו לטמאתם, עד שיתבטלו פעם אחרת ויעריב שמשן.

(7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת ביצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. (8) שדורכים את הזיתים בבית הכד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבילו שלא בפני החבר. (10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפניו - נאמנין לומר לא נגענו. וכן בתינוקות שלהם¹¹.

(11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. המטהר את הבדדין והכניסן לבית הכד ונעל עליהן, אם היו שם פלים שנטמאו במדרס - הרי בית הכד פלו טמא, שמא נגעו באותן הפלים¹². ואפילו ראה אותם מקדם נזהרין מאותם הפלים מפני טמאתן - הרי בית הכד טמא, שמא הסיטו¹³ והן מדמין שאין המסיט טמא, שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט¹⁴.

(12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. (13) הזיוזי אותם ממקומם בלי נגיעה. (14) ולפיכך גם הכלים שבבית הכד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

ה. היו חמרי¹⁵ ופועליו טוענין טהרות ועוברין לפניו, אף על פי שהפליגו¹⁶ יתר ממיל¹⁷ - הרי אלו טהורות, מפני שהן בזהירותן שהוא שומרן, והן מפקדין לגע ואומרים: עכשו יבוא¹⁸, שהרי הוא

וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם). (77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

כג. אשת עם הארץ⁷⁸ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו של חבר - כל שבבית טהור, מפני שנכנסה שלא ברשות⁷⁹. קדר חבר⁸⁰ שהכניס קדרותיו למכר וירד לשתות - הרי הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות. כמה דברים אמורים? בשהניח⁸¹ סמוך לרשות הרבים, מפני שהעוברים והשבים נוגעים בחיצונות בשעת הליכה⁸²; אבל היו רחוקות מרשות הרבים: אם היו פלי אמנותו בידו⁸³ - הפל טמאות, מפני שפליו מוכיחין שהנחו למכר ויד הפל⁸⁴ ממשימשת בהן; אין פלי אמנותו בידו - הפל טהורות, חזקתן שלא נגע בהן אדם⁸⁵. חבר שהניח⁸⁶ אכלין ומשקין על פתח חנותו ונכנס - הרי אלו טמאים, מפני שהעוברים והשבים ממשימשים בהן⁸⁷.

(78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא בכוונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

יום ו' כ"ט אדר ב' ה'תשע"ט

פרק שלשה עשר

(1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניו אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הכד ונעל בפניהם, חמרי ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתי היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. כהן² שטהר פליו לגת זו והניחן לגת הבאה - הרי אלו בזהירותן³; שאין עמי הארץ נוגעין בכלים של כהן זה שהן בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות⁴. אבל של ישראל⁵ טמאות, עד שיאמר: בלבי היה לשמור⁶ עם הארץ שייכנס לגת שלא יגע בכלים.

(2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו

ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. (31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

ז. חבר שמות והניח טהרות³² - הרי אלו טהרות³³.
הניח כלים - הרי הן טמאים³⁴; שאני אומר: שמא³⁵
נטמאו והזה עליהם בשלישי ולא הזה עליהן
בשביעי³⁶, או שמא הזה עליהם בשביעי ועדיין לא
הטביל³⁷, או שמא לא הזה עליהן בשביעי³⁸ כל
עקר.

(32) אוכלין ומשקין. (33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין
טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. (34) בכלים החמירו
מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין
כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה
כלל. (35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם.
(36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא
ספק שביעי. (37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות.
(38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

ח. מי שאמר לו עד אחד: נטמאו טהרותיך, והזה
שותק - הרי זה נאמן והרי הן טמאות. ואם הכחישו
ואמר: לא נטמאו - הרי הן בחזקתן, עד שיעידו
שנים. היה עושה עמו³⁹ בטהרות או בזבחים, ולאחר
זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו: טהרות שעשיתי
עמך נטמאו וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו - הרי זה
נאמן. אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך
פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן, אלא הרי
זבחי בחזקת פשרות וטהרותי בחזקת טהרה.

(39) והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר
נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו
ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם
לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר
שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בריש רחמנא דסייען

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן שלש מצות עשה², וזה הוא פרטן: (א)
דין טמאת נבלה. (ב) דין טמאת שרץ. (ג) דין טמאת
שקבת זרע. ועבודה זרה מטמאה פשרין, וטמאתה
מדברי סופרים.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

(1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד
עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת
חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאת
(בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה
לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה,
יולדת, נבילה, שרץ ושקבת זרע. דיניהם של שמונת
הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת
אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם
"שאר אבות הטומאות". (2) כשאנו קוראים בתורה

1 אחרינו. אבל אם אמר להם: צאו ואני אבוא
2 אחריכם¹⁹ - פירן שנתפסו מעיניו הרי הן טמאות²⁰.

(15) נוהגי חמורים. (16) שהרחיקו. (17) מיל הוא אלפיים
אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים.
(18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב
כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). (19) אחר זמן מה.
(20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים
לנוגע.

3 ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומחלף,
4 ואמר: בלבי היה לשמר את החלוק והייתי נוהר בו,
5 והסתיתי דעתי מן הטלית - הרי החלוק בטהרתו
6 והטלית טמאה, שמא נגע בה עם הארץ. היה סל²¹
7 על כתפו ומגרפה²² בתוף הסל, ואמר: בלבי היה
8 לשמר את הסל²³, ולשמר את המגרפה מדבר
9 המטמאה²⁴ אבל לא מדבר הפוסלה²⁵ - הסל טהור²⁶,
10 והמגרפה טמאה²⁷, וכל תרומה שבפסל פסולה, מפני
11 המגרפה שפוסלת האכלין שבפסל. היה משתמש מן
12 החבית בטהרה בחזקת שהיא חלין ואחר כך נמצאת
13 תרומה, אף על פי שהיא טהורה - הרי היא אסורה
14 באכילה, שמא נגע בה טבול יום²⁸, שהוא פוסל
15 בתרומה וטהור בחלין כמו שיתבאר, ואינו דומה
16 משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: בלבי היה
17 לשמרה אפלו מדבר הפוסלה - הרי זו מתרת
18 באכילה. נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חל
19 ולבשן - נטמאו, שאינו משמר כלים של חל בכלים
20 של שבת²⁹. מעשה בשתי נשים חברות שנתחלפו להן
21 בליהן בבית המרחץ, ובא מעשה לפגי חכמים וטמאו
22 הפסל³⁰. אפלו נפלה מעפרתה³¹ ממנה ואמרה לחבר:
23 תנה לי, ונתנה לה - נטמאת. גזרה שמא יתננה לה עם
24 הארץ, או שלא יהיה החבר משמרה; שאין אדם
25 משמר כלים שאינן שלו בכליו, אלא אם כן הודיע
26 שסמך עליה.

(21) ובו תאנים. (22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את
התאנים המודבקות זו בזו. (23) מכל טומאה. (24) פירש
בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין
שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. (25) שנותן לה כוח
לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). (26) שהרי
שמר עליו מכל דבר טמא. (27) פירוש, לפסול אוכלין אבל
לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים
ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו).
(28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין
ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין.
(29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו
הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). (30) מפני שלא
שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש
שהמדובר, כשלא ידעה האחת את האחרת היא חבירה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' כ"ט אדר ב' – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(ראשון לטומאה). (11) ונעשים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשת ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). (12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". (13) פרק ו.

ב. אַחַד¹⁴ בַּהֶמָּה וְחִיָּה, בֵּין הַמִּתְרִין בְּאֵכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מֵתוּ - כִּלְוֹ בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּבִזְיָה. וְשִׁחִיתָ בַּהֶמָּה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה מִטְהַרְתָּן¹⁶ כָּכֵל מְקוֹם. וְאִפְלוּ שִׁחַט חֲלִין פְּעוּזָה וְקֹדְשִׁים בַּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֶרֶץ פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה¹⁸ וּמְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שִׁחִיטָה²⁰.

(14) בין בהמה ובין חיה. (15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. (16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"ג). (17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). (18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. (19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. (20) פ"ג הלכה יח.

ג. בַּהֶמָּה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעִילָת בָּהּ²¹, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֲטָה אוֹ הַנּוֹתְרָה אוֹ הַחוֹנֶקֶה אוֹ שִׁמְתָה בְּדִרְכָּה - הָרִי זֶה נִבְלָה. וְכָל הַנִּבְלֹת מְצַטְרְפוֹת²² לְעֵנֶן טְמֵאָה לְכִזְיָה, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת²³.

(21) משנה שם עב, ב. (22) משנה מעילה א, ב. (23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִזֶּה הָרִי הוּא כְּבִשָּׁר²⁴. וְדָם הַנִּבְלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא²⁵ בְּנִבְלָה, אֲלָא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמֵאִים, שְׂאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא בָּלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

(24) חולין קכה, א. (25) עדיות פ"ח מ"א. העיד ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. (26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבברייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). (27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֲלָב²⁸ בַּהֶמָּה טְהוֹרָה שִׁמְתָה - טְהוֹר. שְׂנֵאָמֵר:

(ויקרא, יא) נמצא ציויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שהנבילה איב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכוי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבתלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חרות דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

א. הַנִּבְלָה - אָב² מֵאַבֹּת הַטְּמֵאוֹת. כְּזִית³ מִבְּשָׂרָהּ⁴ מְטַמֵּא אָדָם וְכָלִים כְּמִנְעָה⁵, וְכָלִי חָרָס בְּאֵוִיר⁶. וּמְטַמֵּא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁאָה⁷ לְטֵמֵא בְּגָדִים, כְּמִרְקַב הַזֵּב⁸. מִיָּצֵד? אָדָם שֶׁנִּגְעַת בְּנִבְלָה - נִטְמָא, וְהָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה. וְאִם נִגַּע בְּכָלִים אִפְלוּ בְּשִׁעַת מִנְעָה בְּנִבְלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן בָּלִים שֶׁעָלְיוֹ טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וְלִד¹⁰, וְאֵין וְלֵד מְטַמֵּא בָּלִים. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה מְטַמֵּא בָּלִים בְּשִׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹¹, שְׂנֵאָמֵר: וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתוֹ יַכְבֵּס בְּגָדָיו. וְאִתָּן הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטֵמֵאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אָדָם וְלֹא כָּלִי חָרָס וְאִפְלוּ בְּשִׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּמִטְמְאֵי מִשְׁקֵב וּמוֹשֵׁב¹³.

(2) כלים פ"א מ"ב. (3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). (4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. (5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. (6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". (7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושא מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). (9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. (10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד

45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. 46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. 47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. 48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. ואלו⁴⁹ בהמות שעורותיהם כבשרם: עור חזיר 25 של ישוב, ועור חטוטרת הגמל הרפה, ועור בית 26 הבשת, ועור השליל⁵⁰, ועור שתחת האליה. הרי 27 אלו מטמאין מן הנבלה. ואם עבדן או הלף בהן⁵¹ 28 כדי עבודה⁵² - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן 29 מעשה שבטלן⁵³ - טהורין אף על פי שלא הלף בהן 30 כדי עבודה. כיצד? און חמור שטלאה⁵⁴ לכפיפתו - 31 טהורה. במה הוא כדי עבודה? ארבעה מילין⁵⁵. ואי 32 זו היא חטוטרת רפה? כל זמן שלא טענה⁵⁶. הגיע 33 זמנה לטעון⁵⁷ ולא טענה, או שטענה קדם שנגיע 34 זמנה⁵⁸ - הרי זה ספק⁵⁹. 35

49) משנה שם קכב, א. 50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. 51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרסו עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. 52) אולי צריך להיות: עיבודם. 53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. 54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. 55) גמרא שם. 56) שלא הניחו עליה משא. 57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. 58) הטעינו משא בעורו צעיר וחלש. 59) בעיא שם שלא נפשטה.

י. המפשיט⁶⁰ נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין 36 טהורה, בין דקה בין גסה: אם לשטיחה⁶¹ הפשיט 37 - בין ששהפשיט מן העור כדי אחיזה, והוא שני 38 טפחים⁶², הנוגע בעור זה ששהפשיט טהור⁶³; ועד 39 שלא הפשיט שני טפחים - הנוגע בעור פנוגע 40 בפשר. הפשיטה כדי לעשות מן העור חמת⁶⁴ - הרי 41 העור חבור⁶⁵ עד שיפשיט את כל החזה. ואם 42 הפשיטה מרגליה⁶⁶ כלבד - הרי העור פלו חבור, 43 והנוגע בעור פנוגע בפשר, עד שיפריש העור פלו 44 מעל הפשר. וכן המפשיט בשרצים⁶⁷ - חבור עד 45 שיפשיט פלו. עור שעל הצואר - חבור⁶⁸ עד 46 שיפשיט פלו. וכל עור שהוא חבור לטמא⁶⁹ - כף 47 הוא חבור להתטמא, שאם היתה שחוטטה ונגעה 48 טמאה בעור זה שהוא חבור - נטמא הפשר. 49

60) משנה שם קכג, א. 61) שהעור ימשש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. 62) גמרא שם.

1 וְחָלָב נִבְלָה וְחָלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל 2 לֹא תֹאכְלֶהוּ - מִי שֶׁאִסְּרוּ מִשּׁוּם נִבְלָה וְטְרֵפָה³⁰. 3 וְאִם הִכְשֵׁר בַּמִּשְׁקִין הַמְּכַשְׂרִין³¹ - הָרִי הוּא כְּאֹכְלִין 4 טָמְאִין³², וְאִינוּ כְּבֶשֶׂר נִבְלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחָלָב הַחוּפָה 5 אֶת הַפִּלִּיא קֹדֶם הַפֶּרֶשָׁה³³ - הָרִי זֶה טָמֵא כְּנוֹגֵעַ 6 בַּפִּלִּיא עֲצָמָה, שֶׁהָרִי בְּמָה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה³⁴ 7 בְּחָלָב. אָבֵל בְּהֵמָה טָמְאָה וְהַחֲיָה בֵּין טְהוֹרָה³⁵ בֵּין 8 טָמְאָה - אֶחָד בִּשְׂרָה וְאֶחָד חֲלָפָה לְטָמְאָה, וּמִטָּמְאָה 9 אֲדָם וְכָלִים בְּכֻזִּית כְּבֶשֶׂר הַנִּבְלָה.

28) פסחים כג. 29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמא. 30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. 31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב' [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. 32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). 33) לפני שהפרידו מן הכליה. 34) מן הכליה, וחוטם אלה בשר הם. 35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

10 ו. הפוי³⁶ - חלבו מטמא כבשרו, וטמאתו בספק³⁷. 11 לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין 12 ברת על טמאתו ועל³⁸ ביאת המקדש³⁹ או על אכילת 13 קדשיו⁴⁰.

36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. 37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. 38) צ"ל "על". 39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. 40) קדשי המקדש.

14 ז. ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות: 15 העצמות, והקרנים והטלפים, אפלו עקרון הרך שאם 16 יחתך מן החי יוצא דם, והעור, אף על פי שאינו 17 מעבד, והאגל⁴² והגידים, והמרק והתבלין 18 שמתפשלין עמה. במה דברים אמורים? בזמן 19 שפרשו מן הנבלה; אבל הנוגע באחד מכל אלו 20 כשהן מחברין בפשר - הרי זה טמא⁴³. והוא שיהיה 21 בפשר כזית, שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית⁴⁴.

41) משנה חולין קיז, ב. 42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. 43) שם קיח, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. 44) שם.

22 ח. האגל, בין שפלטתו חיה⁴⁵ בין שפלטתו סבין⁴⁶ 23 - אינו מצטרף לכזית. ואם פגסו⁴⁷ והיה בו כזית - 24 מטמא⁴⁸.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר ב' - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

- 16 יג. פֶּשֶׁר⁸⁹ נִבְלָה שֶׁנִּפְסַד וְהַבְּאִישׁ וְנִפְסַל מִלְּאֵכֶל
- 17 הַכֶּלֶב - טְהוֹר⁹⁰. לְפִיכָךְ, נִצָּל⁹¹ הַנִּבְלָה - סֶפֶק אִם
- 18 מְטֵמָא בְּכִזִּית אִם לֹא⁹². פֶּשֶׁר נִבְלָה שֶׁיֵּבֵשׁ⁹³: אִם
- 19 יָכוֹל לְשֵׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מַעֵת לַעֵת לַחֲזֹר לֹחַ וְרֵאיוּ
- 20 לְכֶלֶב - מְטֵמָא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֶפְלוּ פְּאָכְלֵי⁹⁴
- 21 טְמֵאִין אֵינּוּ מְטֵמָא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג ה"א ופ"ד ה"ב). (91) בשר שנימוח וקרש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה זיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

- 22 יד. פֶּשֶׁר⁹⁵ נִבְלָה שֶׁהָיָה סְרוּחַ מַעֲקָרוֹ וְאֵינּוּ רֵאיוּ
- 23 לְמַאֲכֵל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לִגְרָ אֲשֶׁר
- 24 בְּשַׁעֲרֶיהָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתִּהְיֶה תִּחְלָתָהּ רֵאיוּהָ
- 25 לִגְרָ.

(95) בכורות כג, ב.

- 26 טו. שְׁלִיא⁹⁶ שֶׁל נִבְלָה - הָרִי הִיא כְּפָרֶשׁ וְכִרְעִי
- 27 וְאֵינָהּ מְטֵמָאָה פְּנִיבָלָה⁹⁷. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -
- 28 מִתְּטֵמָאָה טְמֵאָה אֶכְלִין⁹⁸. הִקְבָּה⁹⁹ וְהִחְלִיב¹⁰⁰ שֶׁל
- 29 נִבְלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוּם¹⁰¹.

(96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. (98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. (99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. (100) חלב צלול שבקיבה. (101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה

(63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצוואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

- 1 יא. עוֹר⁷⁰ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כִּזִּית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיב⁷¹
- 2 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ⁷² וּבְשַׁעֲרוֹ שֶׁנִּגְדָּו⁷³ מֵאֲחוּרֵי הָעוֹר
- 3 נְטֵמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בְּשַׁעֲרוֹ שׁוֹמֵר לְפֶשֶׁר⁷⁴. בְּמָה
- 4 דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁפִּלְטָתוֹ תִּהְיֶה; אֲבָל פִּלְטָתוֹ סִכִּין⁷⁵,
- 5 אִם הָיָה מְרֻדָּד⁷⁶ - בִּטָּל אֲגַב הָעוֹר⁷⁷.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

- 6 יב. עוֹר⁷⁸ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו פֶּשֶׁר חֲצָאִי זֵיתִים בְּשֹׁר נִבְלָה
- 7 - הָעוֹר מִבִּטְלָן⁷⁹, וְאֵינּוּ מְטֵמָאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא
- 8 בְּמִשָּׁא⁸⁰; שֶׁפֶל שְׂאִינוֹ מְטֵמָא מִן הַנִּבְלָה בְּמִגַּע -
- 9 אֵינוֹ מְטֵמָא בְּמִשָּׁא⁸¹. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאִי זֵיתִים שֶׁתִּתְּכֶן
- 10 בְּקִיסָם⁸² - הַנוֹשָׁאֵן טְמֵא⁸³, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פִּזְתָּהּ, וְהַנוֹגֵעַ
- 11 טְהוֹר, שְׂאִין חֲבוּרֵי אָדָם⁸⁴ חֲבוּרֵי⁸⁵. וְהוּא⁸⁶ שֶׁהָרִי
- 12 שֶׁנִּהְיֶה מְרֻדִּין⁸⁷ וְדִבְקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּשְׁטָלוּ
- 13 בְּאֶחָד⁸⁸; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זֵית זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה
- 14 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֶחָד, אֶפְלוּ הוֹלִיף וְהִבִּיא כָּל
- 15 הַיּוֹם כָּלוּ - טְהוֹר.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומודה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינם כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן

מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברת במיעה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המודוללים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישוב לנוקבה.

- א. בהמה² או חיה טמאה שנשחטה³ - אינה¹¹ מטמאה משום נבלה כל זמן שהיא מפרקסת⁴, עד שיתיו את ראשה⁵, והרי היא פאכלין טמאין⁶.
- נחרה⁷ והרי היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת אכלין⁸ כל זמן שהיא מפרקסת. ואיבר⁹ הפורש מן המפרקסת¹⁰ - אסור לבני נח פפורש מן החי¹¹, ובשר הפורש ממנה - פפורש מן החי. וכן טהורה שנפסלה בשחיטתה ועדין היא מפרקסת, או שחט בה אחד¹² או רב אחד - אין לה טמאה כלל עד שתמות¹³. חלק בהמה לשנים¹⁴ או שנפסלה¹⁵ ירך וחלל שלה¹⁶ - הרי זו נבלה ומטמאה במשא ובמגע, אף על פי שהיא עדין בחיים. וכן אם קרעה מגפה או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו נבלה לכל דבר¹⁷.

(2) משנה, חולין קיז, ב. (3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. (4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". (5) אם התיו את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. (6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. (7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). (8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדירה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. (9) שלם. (10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט הי"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. (11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. (12) סימן אחד, וושט או קנה. (13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פרטי דינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א).

פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

- טז. בהמה שנשפעה¹⁰² חררת דם¹⁰³, אף על פי שנפטר מן הבכורה¹⁰⁴ - אינה מטמאה¹⁰⁵ לא במגע ולא במשא עד שיהיה בה צורת גפול, לפי שהיא בטלה ברב היוצא עמה¹⁰⁶, לפיכך היא טהורה אף על פי שהיתה ראיה לגר¹⁰⁷ אגב אמה¹⁰⁸.

(102) הפילה. (103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. (104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. (105) אף-על-פי שהחררה נידונה כוולד לענין בכורה. (106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. (107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראיה לגר לפני הפלחה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). (108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

- יז. נבלה שנתערבה בשחוטה, אם רב מן השחוטה - בטלה הנבלה בשחוטה¹⁰⁹, ואין הכל מטמא במגע; אבל אם נשא הכל - נטמא¹¹⁰. שאי אפשר¹¹¹ לשחוטה שתתזר נבלה¹¹², אבל הנבלה אפשר שתטהר בשתסרה, לפיכך תבטל.

(109) שם כג, א תני ר' חייא. (110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). (111) זהו נימוק לדין מגע. (112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמטמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הני"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרה].

פרק שני

(1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ט אדר ב' - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. 17) שם. 29) והבשר הפורש מאיבר מן הנבלה - מטמא בכזית. 30) במגע ובמשא. וזה וזה⁴³ שוין לשעור⁴⁴.

33) משנה, חולין קכז, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"א), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שטמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומרא]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמיטה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליי, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"א.

- ו. טרפה שנשחטה⁴⁵ שחיטה פשרה, אף על פי שהיא אסורה באכילה - הרי היא טהורה. וכן השוחט את הבהמה ומצא בה עבר מת⁴⁶ - שחיטה אמו מטהרתו מידי נבלה⁴⁷. מצא בה בן שמונה חי⁴⁸ - נטרף⁴⁹. אף על פי שנשחט⁵⁰ אחר שנטרף - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, לפי שאין למינו שחיטה⁵¹. לפיכך, ולד בהמה⁵² שלא שעה שבעה ימים גמורין, אם שחטו בתוך שבעה - אין שחיטתו מטהרתו מידי נבלה, מפני שהוא פגול⁵³.

45) משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ג"י"ד פסק שיותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שיותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בדיני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדן, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא נותר בשחיטת אמו. וזה שהוציאנוהו לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

- ז. השוחט⁵⁴ את הבהמה ומצא בה בן תשעה חי, 40

ב. בהמה¹⁸ שמת עברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו, בין בבהמה טמאה בין בטהורה - הרי זה הנוגע טהור¹⁹, עד שיצא הנפל לאויר העולם.

18) שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

- ג. בשר הפורש מבהמה וחיה כשהן חיות, בין טהורין בין טמאין - טהור ואינו מטמא כנבלה²⁰. אבל איבר מן החי הפורש מהן - מטמא²¹ כנבלה, אחד איבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה או איבר הפורש מן השליל²² שפבטנה²³. והאיברים אין להן שעור²⁴, אפילו היה פשעורה או פחות - מטמא. והוא שיהיה האיבר כפרייתו²⁵, בשר וגידין ועצמות²⁶, ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה²⁷; היה הבשר פחות מהעלות ארוכה פחי או חסר עצמו²⁸ - טהור²⁹.

20) ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קכז, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

- ד. הפליא³⁰ והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן איברים ואין עושין חליפין³¹, הואיל ואין בהם עצם - הרי הן כבשר³².

30) חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

- ה. הבשר³³ או האיבר המדלדל בבהמה או חיה שאינו יכולין לחיות ולהדבק בשאר הגוף - אינן מטמאין כנבלה³⁴ כל זמן שהבהמה פחיים; והרי הן פשאר אכלין, אם הכשרו³⁵ - מקבלין טמאה במקומן³⁶. נשחטה הבהמה - הכשרו בשחיטה³⁷ ואינן מטמאין כנבלה³⁸, שאין השחיטה עושה אותן כמו שפרשו מחיים³⁹. אבל אם מתה הבהמה - הבשר שהיה מדלדל בה צריך הכשר⁴⁰, והאיבר מטמא משום איבר מן החי⁴¹ ואינו מטמא משום איבר מן הנבלה⁴². ומה בין איבר מן החי לאיבר מן הנבלה? שהבשר הפורש מאיבר מן החי - טהור, 28

22 וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי וְשָׁחַט⁷⁴ בְּסִפִּין יָפָה
23 שְׁחִיטָה כְּרָאִי. אֶחָד הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְאֶחָד הַפּוֹתִי⁷⁵
24 אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב⁷⁶ שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה⁷⁷. וְקָרֹב פְּעִינִי, שְׂאֵף
25 זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁷⁸. שְׁהָרִי טִמְאַת עֲבוּדָה זָרָה
26 וְטִמְאַת תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁחִיטָתוֹ⁷⁹, וּבְגִלּוֹל
27 עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנֶאֱסְרָה שְׁחִיטָתוֹ. וְאִם
28 תֹּאמַר: וְהִלּוּא הִיא אֲסוּרָה בְּאֵכִילָה דִּין תּוֹרָה! לֹא
29 כָּל הָאֲסוּר בְּאֵכִילָה מִטִּמְאָה, שְׁהָרִי הֵטְרַפָּה אֲסוּרָה
30 וְיִטְהוּרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טִמְאָה זוֹ עַל
31 בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְאֵכִילַת קֹדֶשׁוֹ אֶלָּא בְּרִאֲיָה בְּרוּרָה⁸⁰.

(73) משנה, שם יג, א. (74) אפילו שחט. (75) הגויים שהושיב סנחריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דנים לדין גויים (שם, ו, א). (76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. (77) לאכילה ולטומאה. (78) הכוונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד הי"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זובח הגוי ולא זובח הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחך". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחך", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן", ויפן" דינו כלא-תעשה]. (79) לקמן פ"ו. (80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

32 יא. קולית הנבלה⁸¹ - הנוגע בה או נושאָה טהור⁸²;
33 שְׁפָל דְּבָרֵי⁸³ מִן הַנִּבְלָה שְׂאִינוּ מִטִּמְאָה בְּמַגָּע - אֵינוֹ
34 מִטִּמְאָה בְּמַשָּׂא. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ
35 נוֹשָׂאָה טִמְאָה⁸⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁵? בְּשִׁהֲיָה הַמֶּחֱ
36 שֶׁבָּה מִתְקַשְׁשָׁה⁸⁶, שְׁהָרִי אֵינָה מַעֲלָה אֲרוּכָה⁸⁷; אֲבָל
37 אִם הִיא עוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת
38 אֲרוּכָה לְעֶצֶם מִבְּחוּץ⁸⁸ - הָרִי זוֹ מִטִּמְאָה בְּמַגָּע
39 וּבְמַשָּׂא כָּל הָאֵיבָרִים⁸⁹. וּכְבֵר פְּרִשְׁנוּ, שֶׁהַקּוֹלִית הִיא
40 הַעֲצָם הַסֵּתוּם מִכָּל צִדָּדָיו.

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. (83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. (84) שם. ובברייתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע – טמא, ואת שאי-אפשר ליגע – טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). (85) שקולית שלא ניקבה טהורה. (86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמגדנדים את הקולית. (87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה

1 קֶדֶם שְׁיִהְיֶה עַל הַקֶּרֶקֶע, אָף עַל פִּי שְׂאִין צָרִיף
2 שְׁחִיטָה כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ⁵⁵, שְׁהָרִי שְׁחִיטָה אִמּוֹ
3 מִטְהַרְתּוֹ, אִם נִטְמָאת אִמּוֹ⁵⁶ - לֹא נִטְמָא הוּא⁵⁷, וְאִם
4 נִתְנַבְּלָה אִמּוֹ - הָרִי הוּא טְהוֹר⁵⁸; שְׂאִין חֲחִי מִתְטַמָּא
5 לֹא טִמְאַת אֲכָלִין וְלֹא טִמְאַת נְבִלוֹת וְאָף עַל פִּי
6 שֶׁהוּא כְּאֵיבָר מְאִיבָרִיהָ⁵⁹. וְאִם מֵת קֶדֶם שְׁיִפְרִיס⁶⁰
7 עַל גְּבִי קֶרֶקֶע - הָרִי הוּא טְהוֹר⁶¹, שְׁשְׁחִיטָה אִמּוֹ
8 מִטְהַרְתּוֹ.

(54) משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן בדעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו. (61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

9 ח. טְרַפָּה שְׁנִשְׁחֲטָה⁶², אָף עַל פִּי שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִן
10 הַתּוֹרָה, אִם נִגַּע בָּהּ הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
11 יְזוּ מַעֲלָה יִתְּרָה שְׁעָשׂוּ בַקֹּדֶשׁ.

(62) שם עג, א.

12 ט. בְּהִמָּה⁶³ הַמִּקְשָׁה לִילֵד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ
13 וְחִתְקָהּ, וְאַחֵר כָּף שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - הָאֵיבָר שֶׁנִּחְתַּף
14 נִבְלָה⁶⁴, וְשְׂאֵר בֶּשֶׁר הָעֶבֶר טְהוֹר⁶⁵. שָׁחַט אֶת אִמּוֹ
15 וְאַחֵר כָּף חִתְקָהּ⁶⁶ - הָאֵיבָר פְּטוּרָה שְׁנִשְׁחֲטָהּ⁶⁷,
16 וְשְׂאֵר בֶּשֶׁר הָעֶבֶר מִגַּע טְרַפָּה שְׁחוּטָה⁶⁸, שֶׁהִיא
17 מִטִּמְאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ⁶⁹ אֲבָל לֹא אֶת הַתּוֹרָמָה⁷⁰.
18 הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְׁחִיטָה סִימָן לְשְׁחִיטָה
19 סִימָן⁷¹ וְחִתְכוּ - מִצְטָרֵף⁷² שְׁחִיטָה סִימָן לְסִימָן
20 לְטַהֵר הָאֵיבָר מִיָּדֵי נְבִלָה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב, א. (67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף-על-פי שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח. (70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרין בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה של אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. (72) כרבא, שם.

21 י. שְׁחִיטָה עוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁷³ - נִבְלָה וּמִטִּמְאָה בְּמַשָּׂא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). (5) עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. (6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. (7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". (8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

- ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא כיון שבלע ממנה כזית מפל מקום - הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא כאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

(9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. (10) שמטמאה בגדים. (11) אם נגעה באוכלין - נטמא, אבל אם לא חשב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. (12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

- ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן כן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

(13) יש להוסיף: ופרים. (14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

- ד. כזית מנבלת הבהמה שתחבו בכוש¹⁵ והכניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמא ממש נטמא¹⁶, לא ממש נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

(15) בפלך. (16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרבא שם,

הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. (88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. (89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

- יב. קולית⁹⁰ שחשב עליה לנקבה וצדין לא נקבה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אי מחסר נקיבה במחסר מעשה או לא⁹¹.

(90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. (91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחסר נקיבה לאו כמחסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישוב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

- א. נבלת העוף הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה³ למדו, שהו שגאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטריפה⁴. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא כשהיא בתוך הפה, אלא בתוך בית הבליעה. שגאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש⁵; וזה שגאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה כשעור אכילה שהוא כזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע כזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. הרי נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמא, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא ככלי ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והעבר שמש⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

(2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. (3) איש מפי איש עד משה רבינו. (4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לִיּוֹם - יוֹם ש"ק א' נִסָּן - סֵפֶר טְהָרָה - הַל' שָׁאֵר אֲבוֹת הַטּוֹמָאוֹת

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

26) הַבִּיצִים הַקִּטְנוֹת כִּשְׁהֵן דְּבוּקוֹת בְּשִׁידָהּ. (27) חֲתָךְ כּוֹזֵת בִּשְׂר מַעוֹף חֵי וְאֶכְלוּ. (28) הַבִּשְׂר שֶׁעַל הַשִּׁידָה מִבְּפִינִים. שֶׁהַבִּיצִים דְּבוּקוֹת בּוֹ. (29) הַשּׁוֹמֵן. (30) שׁוֹמֵן שֶׁנִּתְּן בַּחוּם הַשֶּׁמֶשׁ הַתְּקַלְקֵל וְנִפְסַל לֹאכִילָהּ.

יֵא. נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר³¹ שֶׁנִּפְסְדָה מִלֶּאֱכֹל הַפֶּלֶב - 31
טְהוֹרָה. וְכֵן אִם יִבְשָׁה בְּחֵרֶם וְאִינָה יִכּוֹלָה לְהַשְׂרֹת - 32
בְּפּוֹשְׁרִין מַעַת לַעַת לְחִזּוֹר לְכֻמוֹת שְׁהִיָּתָה - הָרִי זֶה 33
טְהוֹרָה. וְהָאוֹכֵל נִצָּל³² שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר - הָרִי זֶה 34
זֶה טְהוֹר. 35

31) מִבּוֹאֵר לַמַּעֲלָה פֶּרֶק א הִלְכָה יֵג בְּדִין נִבְלַת בַּהֲמָה. 32) לַמַּעֲלָה (שֶׁם) כָּתַב רַבֵּינוּ נִיצַל שֶׁל בַּהֲמָה טָמָא מִסַּפֵּק מִפְּנֵי שִׁבְעִיָּא הִיא שְׁלֵא נִפְשְׁטָהּ, וְכֵאן, בְּנִיצַל שֶׁל עוֹף, פֶּסֶק שְׁאִינוּ מִטָּמֵא מִפְּנֵי שֶׁהִבְעִיָּא הִיא בְּנִיצַל שֶׁל בַּהֲמָה בְּלִבָּד, וְסוֹבֵר רַבֵּינוּ שֶׁנִּיצַל שֶׁל עוֹף מֵאוֹס יוֹתֵר מִשֶּׁל בַּהֲמָה.

יב. עוֹף טְהוֹר שֶׁנִּשְׁטַרְף וְנִשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - 36
שְׁחִיטָתוֹ מִטְּהוֹרָתוֹ, וְאֶפְלוּ נִשְׁחַט בְּעִזָּרָה. וְאִם נִמְלַק 37
וְנִמְצָא טְרֵפָה - אֵין מְלִיקָתוֹ מִטְּהוֹרָתוֹ³³. נִמְצָאָת 38
אוֹמֵר³⁴: שֶׁהִשְׁחַט עוֹף טְהוֹר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפִנִּים, 39
בֵּין קִדְּשִׁים בֵּין חֻלִּין - הָרִי זֶה טְהוֹר³⁵; וְהַמּוֹלֵק 40
חֻלִּין בְּפִנִּים³⁶ אוֹ שֶׁמְלַק קִדְּשִׁים בַּחוּץ - הָרִי אֵלוֹ 41
מִטָּמֵאִין³⁷ בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה. 42

33) בֵּין בְּפִנִּים וּבֵין בַּחוּץ. (34) יוֹצֵא מִזֶּה. (35) וְאֵף עַל פִּי שְׁקִדְשִׁים טַעֲנוּנִים מְלִיקָה מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁחַט עוֹף קִדְשִׁים בַּחוּץ חַיִּיב כֹּרֵת (שֶׁם קו, א) הָרִי חֲשִׁיבָה תוֹרָה אֵת שְׁחִיטַת הָעוֹף בַּחוּץ וּלְפִיכָךְ מִטְּהוֹרַת מִיָּדִי נִבִּילָה גַם בְּפִנִּים, שִׁבְפִּנִּים וּבַחוּץ דִּינָם שׁוּוֹה בְּכֹל עֲנִינֵי טוֹמָאֵת נִבְלַת הָעוֹף. (36) וְכֹל שֶׁכֵּן בַּחוּץ, שְׁלֵא מִצְאָנוּ שֶׁם מְלִיקָה בְּכֹלל. (37) מִשְׁנָה שֶׁם סו, א. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְלִיקָה מוֹעִילָה לְחוּלִין בְּשׁוּם מְקוֹם, וְקִדְשִׁים בַּחוּץ נִלְמַד (שֶׁם) מִן הַכֹּלל הַמְּקוּבָּל: "לֹא הִיא פִּסּוּלוֹ בְּקוֹדֶשׁ, מִטָּמֵא בְּגָדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה".

יג. הַמּוֹלֵק³⁸ קִדְּשִׁים בְּפִנִּים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקָרְבָן 43
וְלֹא נִמְצְאוּ בֵּהֶן מוֹמִין שֶׁבְּאַרְנוּ מִמְּקוֹמוֹ - הָרִי אֵלוֹ 44
טְהוֹרִין. בִּיּוֹצֵא בּוֹ, עֲגָלָה עֲרוּפָה³⁹ שֶׁנִּעְרְפָה 45
כִּהְלָכְתָּהּ - טְהוֹרָה. כִּפְּרָה כְּתִיב בָּהּ⁴⁰ כִּקְדָּשִׁים⁴¹. וְכֵן 46
אִם נִשְׁחַטְתָּהּ⁴² אַחֲרֵי יִרְדָּתָהּ לַנֶּחֱל, אֵף עַל פִּי 47
שְׁאִסוּרָה בְּהִנָּאָה - הַצִּילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָהּ מִיָּדִי 48
נִבְלָה. 49

38) בְּרִייתָא שֶׁם. וְהִיא מִלְמַדָּת, שְׁלֵא תֵאֲמָר, אִמְנָם הַתּוֹרָה הַתִּירָה מְלִיקָה בְּקִדְשִׁים לְמִזְבֵּחַ וּלְכַהֲנִים, אוֹלָם לְאַחֲרִים לֹא יִצְאָה מִכֹּלל נִבִּילָה. (39) שֶׁם ע, ב. אִם נִמְצָא אָדָם הָרוּג וְלֹא נִודַע מִי רָצָחוּ מִבְּיָאִים בֵּית דִּין עֲגָלָה, מוֹרִידִים אוֹתָהּ לַנֶּחֱל וְעוֹרְפִים אוֹתָהּ. (40) שֶׁם: כֹּפֶר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל. (41) וְעִשִּׂיתָ מִצּוֹתָהּ מִטְּהוֹרָתָהּ מִיָּדִי נִבִּילָה כִּמוֹ מְלִיקָה בְּעוֹף. (42) שֶׁם. מִפְּנֵי שֶׁשְׁחִיטָתָהּ מִתִּירָה בַּחוּלִין, הִיא מוֹעִילָה לְטָהָר בַּעֲגָלָה עֲרוּפָה.

יד. נִבְלַת הָעוֹף הַטָּמֵא - טְהוֹרָה⁴³ וְאִינָה מִטָּמֵאָה 50
בְּבֵית הַבְּלִיעָה⁴⁴. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לֹאכִילָהּ וְהִשְׁחָרָה⁴⁵ 51

שֶׁמִּקּוֹמוֹת אֵלֶּה דִּינָם כְּבֵית הַסְּתָרִים שֶׁמִּטָּמֵא בְּמִשְׁאֵל וְלֹא בְּמַגַּע בְּנִיגוּד לְדַעַת אֲבִי שְׁדִינָם כְּבִלּוֹעַ שְׁאִינוּ מִטָּמֵא כֹלל.

ה. הַפּוֹרֶךְ פְּזִית מִבְּשָׂר נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בַּחֲזָרָת 1
וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וּבִלְעוּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַּע בְּגִרְוָנוֹ - 2
הָרִי זֶה טָמֵא¹⁷. פָּרְכוֹ בְּסִיב¹⁸ וּבִלְעוּ - הָרִי זֶה 3
טְהוֹר¹⁹. 4

17) שְׁדוּךְ אֲכִילָה הִיא. דְּרַכָּם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לֹאכּוֹל בִּשְׂר בַּחֲזָרָת, וְלִכֵּן אֵין הַחֲזָרָת חוֹצֶצָה. (18) כַּעֲיֵן חוֹטִים רַכִּים הַכְּרוּכִים עַל אֵילָנוֹת. (19) מִפְּנֵי שֶׁהַטּוֹמָאָה לֹא נִגַּעָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה וְהִסִּים חוֹצֵץ.

ו. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר וְאַחֲרֵי שֶׁבִּלְעָה הִקְיָאָה 5
קִדְּשׁ שֶׁתִּתְעַפֵּל - הָרִי זֶה אֵינוֹ מִטָּמֵא בְּגָדִים כְּשֶׁתִּתְעַצֵּא 6
לְגִרְוָנוֹ בְּשִׁעָה שְׁמִקְיָאָה; שְׁאִינָה מִטָּמֵאָה בְּבֵית 7
הַנֶּפֶשׁ אֲלֹא בְּשִׁעָה בְּלִיעָה, לֹא בְּשִׁעָה שְׁמִקְיָאָה. 8

ז. מַעֲי שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר שֶׁבִּלְעוּ, מִקְצָתוֹ 9
בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּמִקְצָתוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּי: אִם יֵשׁ 10
בְּבֵית הַבְּלִיעָה פְּזִית - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאִם לֹא - 11
טְהוֹר. 12

ח. בִּלְעוּ²⁰ מִמֶּנָּה אֵיכָר שְׁלֵם שְׁאֵין בּוֹ פְּזִית - אֵינוֹ 13
מִטָּמֵא. אֶפְלוּ נִטַּל צִפּוֹר וְאֶכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ פְּזִית 14
- נִטָּמֵא, וְאִם לֹא - טְהוֹר. 15

20) תּוֹסֶפֶתָא זִבִּים פֶּרֶק ה הִלְכָה ו. נֹאמַר בַּה "אֲשֶׁר תֹּאכַל" וּפְחוֹת מְכוֹזִית אֵינָה אֲכִילָה.

ט. הַכֹּנֶפִים²¹ וְהַנּוֹצָה²², אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּאָכְלִים 16
וּמִטָּמֵאִין וּמִטָּמֵאִין טָמֵאֵת אֶכְלִין - אֵינָן 17
מִצְטַרְפִּין²³ בְּנִבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר לְכַזִּית. אֲבָל 18
הַמְּקוֹמוֹת הָרַפִּים הַקְּרוּבִים לְבִשְׂר מִן הַחֲרָטוּם 19
וְהַצִּפּוֹרִיִּם - הָרִי הֵן כְּבִשְׂר וּמִצְטַרְפִּין לְכַזִּית. רֹאשִׁי 20
אֲגָפִים²⁴ וְרֹאשׁ הַזֶּנֶב וְהַעֲצָמוֹת, אֶפְלוּ הַרְפוֹת - אֵינָן 21
מִצְטַרְפִּין²⁵. 22

21) הַנּוֹצָה הַדָּקָה הַנִּשְׁאֶרֶת בְּעוֹף אַחֲרֵי מְרִיטַת הַנּוֹצָה הַגְּסָה. 22) הַדָּקָה מִן הַדָּקָה הַנִּשְׁאֶרֶת אַחֲרֵי מְרִיטַת הַכֹּנֶפִיִּים. 23) אִם אָכַל פְּחוֹת מְכוֹזִית בִּשְׂר, וְהַנּוֹצָה שֶׁאֵכַל עִימוֹ מִשְׁלִימָה לְכַזִּית - טְהוֹר. (24) יִבְשִׁים הֵם וְנוֹהָגִים לְחַתְּכָם וּלְזַרְקָם. (25) אֲבָל מִטָּמֵאִים וּמִיטָּמֵאִים. כֹּל הִלְכָה זֶה מְקוּרָה בְּטַהֲרוֹת פֶּרֶק א מִשְׁנָה ב.

י. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר מִן הַעֲצָמוֹת הָרַפִּין 23
אוֹ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשֶּׁלֶל שֶׁל בִּיצִים²⁶ וּמִן הַדָּם 24
וּמִבְּשָׂר מִן הַחֵי²⁷ מִמֶּנּוּ - טְהוֹר. אֲבָל הָאוֹכֵל מִן 25
הָאֲשָׁפוֹל²⁸ שֶׁל בִּיצִים וּמִן הַקָּרָקֶבֶן וּמִן בְּנֵי 26
הַמַּעֲצִים, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֵת הַחֵלֶב²⁹ בְּאוֹר וּגְמָעוֹ - 27
הָרִי זֶה טָמֵא כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂר; שֶׁהִשְׁתָּהּ בְּכֹלל 28
אוֹכֵל. הַמְחָהּ בְּחִמָּה וּגְמָעוֹ - טְהוֹר, שְׁהָרִי 29
הַסְרִיחוֹ³⁰. 30

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורים בתורה והן החולד... והן הנקראין שרץ לענין טומאה".

בספר "קהלת יעקב" כתב ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שיערי טומאה ואילו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין כז, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבינה, כמו שכתב הרב בענין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובבינה נ' שיערים, מ"ט מתפשטים לז' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתו והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבינה נטהרו אבל אם פגם גם בבינה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שיערי טומאה, ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה הענין של "ברח העם" אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתב "...ובמנוסה לא תלכון" ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון ויהיו עוד הרבה למעלה מהם.

ודוגמא לדבר בעבודת התשובה שהקשה אדמוה"ז באגרת התשובה מעניינים שאין תשובה מועילה בהם איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרץ שאין מועילה תשובה תתאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה בבינה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הבירור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם עד לטהרה של שער הנו"ן.

(על-י"ז י"ז מלכות" ספר טהרה סימן י"ח)

(2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

- 1 - הרי היא פאקלין טמאין שהן ראשון לטמאה⁴⁶.
- 2 וכןפנים והנוצה והמקומות הרבים מן החרטום ומן
- 3 הצפרנים שלה - הרי הן כבשרה⁴⁷.

(43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום כל תאכל טמאה. (44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישוב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

- 4 טו. אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא - איבר
- 5 מן החי הפורש מהם טהור, ואין בו טמאה כלל.
- 6 שפאמר: ולא לאה טמא, לכל הבהמה⁴⁸ - להוציא
- 7 את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו,
- 8 שלא בא הכתוב אלא לטמא איבר מן החי של
- 9 בהמה או חיה⁴⁹.

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

- 10 טז. איבר מן המת⁵⁰ מן העוף - הרי הוא כנבלת
- 11 העוף שפירש ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור -
- 12 מטמאה טמאה חמורה בבית הבליעה בבית; ואם
- 13 חשב עליו לאכילה - מטמא טמאת אכלין. ואם
- 14 היתה נבלת עוף טמא - מטמא טמאת אכלין, אם
- 15 חשב עליו והכשר. ואינו מטמא אכלין אחרים עד
- 16 שיהיה בו כביצה, כשעור כל האכלין לטמא, כמו
- 17 שיתבאר.

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פרק רביעי

(1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

- 18 א. שמונה שרצים האמורים בתורה, והן: החלד²
- 19 והעכפר והצב והאנקה והלטאה והכלב והתנשמת
- 20 והחמט - טמאת כלן שוה, והן הנקראין שרץ לענין
- 21 טמאה.

21 ח. עצמות השׁוּרץ²⁴ וגידיו וצַפְרָנוּ - טְהוּרִין. וְעוֹר
22 הַחֵלֶד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׁמָת - טְהוּרִים²⁵, אֵף עַל
23 פִּי שֶׁהוּא לֹחַ וְעֵדִין לֹא עָבְדוּ וְלֹא הִלֵּךְ בּוֹ²⁶, אֲבָל
24 עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלֵּטָאָה וְהַחֲמֹט - כִּכְשׁוֹר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. 6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. 7) האדם שיצאה ממנו. 8) זבים פ"ה מ"א. 9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרץ. 10) משנה, שם מ, א. 11) שם. 12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכתב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). 13) מפני שמטמאה בכל שהיא. 14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש]. 15) מתוך קישוי אבר. 16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

27 ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן
28 תשע שנים ויום אחד¹⁸.

17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב).
18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

29 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה
30 ונמשכת²⁰.

19) נדה לב, ב. 20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

31 ד. וכל שכבת²¹ זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה
32 - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא
33 תאווה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה
34 בהרגשה, אף על פי שיעצתה שלא בהרגשה -
35 טמא²².

21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף-משנה). 22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא "אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

1 יג. פזית מן הנבלה או פעדשה מן השרץ שצמקו
2 וחסרו - טהורין⁴². פחות מפעדשה מן השרץ ופחות
3 מפזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על פשעור -
4 מטמאין מדברי סופרים⁴³. היו בתחלה פשעור
5 וצמקו, וחסרו ותפחו עד שהגיעו לשעורן - הרי
6 אלו מטמאין כשהיו דין תורה⁴⁴. וכן אתה אומר
7 בפזית מן המת.

42) טהרות פ"ג מ"ד. 43) מנחות נד, א. 44) שם עמוד ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

8 יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שימות. התזו ראשיהן,
9 אף על פי שעדיין הראש מעורה בעור הגוף⁴⁶, אף
10 על פי שהן מפרקסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין.
11 שאר שקצים ורמשים⁴⁸ פלן, כגון הצפרדע והנחש
12 והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין
13 באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפלו פאכלין
14 טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה שמטמא
15 במותו חוץ משמונת המינים המפרשין בתורה.

45) אהלות פ"א מ"ו. 46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. 47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרסם עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. 48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. 49) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פרק חמישי

1) יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

16 א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם
17 וכלים במגע, וכלי חרס פאור, ואינה מטמאה
18 במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת
19 מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרואה אותה
20 בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה
21 שיעורה? לנוגע - בפעדשה⁹, ולרואה - בכל
22 שהוא¹⁰. ואין הרואה טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם
23 ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת
24 זרע. לפיכך¹³, אפלו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה
25 לפי אמה - נטמא. ואחד הרואה מתמת בשורו¹⁵ או
26 הרואה באנס¹⁶ - טמא.

2) של אדם (כלים פ"א מ"א). 3) שם. 4) שם.

ויום אחד, שנאמר: [ואשה⁴⁵ אשר ישכב איש
אתה]. היתה קטנה מבת שלש שנים - אינה³⁰
מתטמאה בשכיבה⁴⁶, אבל מתטמאה בנגיעת שכבת
זרע אם נגעה⁴⁷ בבשרה מבחוץ. [לפיכך, הבועל³²
גדולה שלא פדרפה - טהורה⁴⁸]; שלא טמא אותה³⁴
הכתוב בטמאת בית הסתרים אלא פדרפה.³⁵

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה
שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא,
ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת
פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה.
(44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא
(שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז):
"אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים
ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע
גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד,
אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב:
ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה.
(48) יבמות לד, ב.

י. הבועל⁴⁹ את האשה ולא הוציא שכבת זרע -
טהור, אף על פי שהערה. וכן האשה טהורה עד
שיוציא האיש.³⁶
³⁷
³⁸

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. האשה⁵⁰ שפלטת שכבת זרע⁵¹, אם פלטת אותה
בתוך שלש עונות⁵² - הרי היא טמאה פרוצה קרי.
לפיכך סותרת יום אחד, אם היתה זבה⁵³, פאיש
שנראה קרי⁵⁴. ומטמאה בכל שהוא⁵⁵. אף על פי
שלא יצאת לחוץ אלא נעקרה והגיעה לבין השנים⁵⁶
- נטמאה; שהרי שכבת זרע פדרפה: מה דמה מטמא
בפנים⁵⁷, אף שכבת זרע שתפלט מטמא אותה⁴⁵
בפנים.⁴⁶

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר.
(52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא
ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא
מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים
בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר
בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי
(מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון
שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני,
ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט
ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן
עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני
שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת
חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל
רבינו גורס "שלוש"]. (53) אשה שראתה דם בשלושה
ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה
וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם וטובלת
ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את
הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום

ה. המהרהר²³ פלילה וראה ששמש מטה בחלום
ועמד ומצא בשרו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא
שכבת זרע - הרי זה טמא. פיון שהרגיש ששמש
בחלום כבד ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם;
והיתה מעט ונתקנתה בבשרו או בכליו, ולפיכך לא
מצא לחלוותה. הרהר ולא מצא בשרו חם, או
שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם.
(24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

ו. המטיל מים²⁶ וראה מים חלוקין²⁷ או עכורים
בתחלה²⁸ - טהור; ראה אותם באמצע או בסוף -
הרי זה טמא²⁹. היו המים שהטיל כלם מתחלה ועד
סוף חלוקין או עכורים - הרי זה טהור. היו לבנים
ונמשכין³⁰ - טמא. והמטיל טפים עבות מתוך
האמה - טהור³¹.

(26) משתין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר
באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת
הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו
כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך
הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח
ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם
(מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". וזוהי למד
רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם
(כסף-משנה).

ז. בעל קרי שטבל³² ולא הטיל מים קדם שטיבל -
בשיטיל מים³³ טמא, מפני צחצוחי שכבת זרע
שאינן יוצאין אלא בשיטיל מים. במה דברים
אמורים?³⁴ בחולה או בזקן; אבל ילד³⁵ בריא -
טהור, מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה פחץ
והיא פלה ננתקת מן האמה³⁶. עד במה³⁷ הוא ילד?
כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ
מנועלו. ואם אינו יכול לעשות פן מפני חליו³⁸ - הרי
זה חולה לענין זה.²²

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם.
(35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב.
(38) חולשתו.

ח. וכל אשה³⁹ ששמש מטה וירדה וטבלה קדם
שתקנה עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי-אפשר שלא תפלוט
שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן -
שניהן טמאים, ושניהן ראשון לטמאה דין תורה⁴¹.
ואין האשה טמאה משום נוגעת⁴² בשכבת זרע,
שנגיעת בית הסתרים⁴³ אינה נגיעה, אלא הממשות
הרי היא פרוצה קרי⁴⁴. והוא שתהיה בת שלש שנים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ד אדר ב' – ספר קרבנות – הלכות בכורות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

21 וּמְטִיל מִים - אֵינָן טְמֵאִין אֲלָא מִדְּבִרְיהֶם, וְלֹא גִזְרוּ
22 עֲלֵיהֶם טְמֵאָה אֲלָא לְתַרוּמָה, אֲבָל לְחֵלִין - טְהוּרִין⁶⁴.
23 (63 ברייתא, שם מא, ב. 64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.
24 טז. נְכִירִית⁶⁵ שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
25 הַשָּׁלֹש עוֹנוֹת, וְכֵן הִבְהִמָּה⁶⁶ שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁל
26 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי אוֹתָהּ הַנִּפְלְטָה טְמֵאָה⁶⁷.
27 פִּלְטָתוֹ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הֲרִי הִיא סֶפֶק נִסְרָחָה אוֹ
עֲדִין לֹא נִסְרָחָה⁶⁹.

(65 משנה, מקוואות פ"ח, ד. 66) שבת פו, ב. (67) רב
פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה.
ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמטמאה. (68) הגויה
או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב
פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטה שכבת זרע של
ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי
לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם
חם)" פירוש ודינן כדון ישראלית, "במעמי בהמה מה היא?"
ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ"אם תימצי לומר,
יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]
28 יז. כָּבֵד בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מְטֵמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁷⁰,
29 שֶׁשִׁכְבַּת זֶרַעוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים טְהוֹר מִכָּלֵם.
30 לְפִיכָּה, בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּלְטָה שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁל עוֹבֵד
31 כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ שָׁלֹש עוֹנוֹת - טְהוּרָה⁷¹.

(70) פ"ב ה"י. (71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.
32 יח. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִרְגִישׁ⁷², וְנִתְגַּדֵּר וְיָרֵד וְטָבַל⁷³,
33 וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁהִרְגִישׁ בָּהּ אַחֵר שֶׁטָבַל⁷⁴.
34 - הֲרִי זֶה סֶפֶק טְמֵא⁷⁵.

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירתו. (74) יצאה
אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.
35 יט. גְּדוּלָּה⁷⁶ שֶׁשִׁכַּב אוֹתָהּ קֵטָן פָּחוֹת מִכֵּן תִּשַׁע [או
36 עוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּהִמָּה] - הֲרִי זֶה טְהוּרָה⁷⁷;
37 שֶׁנֶּאֱמָר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ] - עַד שֶׁיִּהְיֶה
38 הַשּׁוֹכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת
מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא
פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים
הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה
להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי
(נדה מב, א.). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי
(ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם.
(56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם
נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

1 יב. שִׁכְבַּת זֶרַע עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְטָה בְּתוֹךְ הַשָּׁלֹש עוֹנוֹת
2 מִטְמֵאָה אַחֲרִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, כְּדִרְךָ שֶׁטְמֵאָה הָאִשָּׁה
3 שֶׁפִּלְטָה אוֹתָהּ. וְאִם פִּלְטָה אַחֵר שָׁלֹש עוֹנוֹת - הֲרִי
4 הָאִשָּׁה טְהוּרָה, וְכֵן שִׁכְבַּת זֶרַע שֶׁנִּפְלְטָה טְהוּרָה,
5 שֶׁכָּבֵד נִפְסָדָה צוּרָתָה⁵⁸.

(58) ראה למעלה הערה נ.

6 יג. וְכִמְהָ⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאֵינָן הָעוֹנָה
7 שֶׁנִּבְעָלָה בָּהּ מִן הַמִּנְיָן. מִיָּצֵד? נִבְעָלָה בְּלֵיל הַשָּׁכְבַּת
8 - שָׁלֹש עוֹנוֹת שָׁלָה: יוֹם הַשָּׁכְבַּת, וְלֵיל אֶחָד בַּשָּׁכְבַּת,
9 וְאַחַד בַּשָּׁכְבַּת. אִם פִּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמֵאָה;
10 פִּלְטָה מְלִיל שְׁנֵי וְהִלָּאָה - טְהוּרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפִּרְשָׁה
11 מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת זֶרַע אֲפִלּוּ לְאַחַר כְּמָה עוֹנוֹת - הֲרִי זֶה
12 טְמֵאָה⁶⁰ כָּל זְמַן שֶׁהִיא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵא⁶¹.

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירשו
רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת
הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה
שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד.
ונפקא-מינה, שמטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

13 יד. שִׁכְבַּת זֶרַע אֵינָה מִטְמֵאָה אֲלָא בְּשִׁהִיא לְחָה⁶².
14 יְבִשָּׁה כְּחֶרֶס - טְהוּרָה. וְאִם יְכוּלָה לְשִׁרֹת מַעַת לַעַת
15 בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזוֹר לְכִמּוֹת שִׁהִיתָהּ - הֲרִי זֶה טְמֵאָה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

16 טו. כָּבֵד בְּאַרְנוּ בְּפִרְקָה זֶה, שֶׁהֲרֹאָה קָרִי וְהָאִשָּׁה
17 שֶׁשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זֶרַע וְהִנּוּגָה בְּשִׁכְבַּת זֶרַע
18 טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שֶׁפִּלְטָה בְּתוֹךְ שָׁלֹש
19 עוֹנוֹת - הֲרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה פְּרוּאָה קָרִי. אֲבָל
20 שְׂאֵר הָאֲמִוּרִין בְּפִרְקָה זֶה שֶׁהֵן טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהִרְהֵר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ד אדר ב' א' ניסן תשע"ט

39 א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר² אֲלָא עַל פִּי מִמָּחָה שְׁנֵתָן
40 לוֹ הַנְּשִׂא שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל רְשׁוֹת וְאָמַר לוֹ: הֲתֵר
41 בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמֵן³. אֲפִלּוּ הֵיךְ מוֹם גְּדוֹל וְגָלוּי לְכָל -
42 לֹא יִתִּירוּ אֲלָא מִמָּחָה שֶׁנִּטָּל רְשׁוֹת⁴. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת
43 אֲדָם רוּאָה⁵, חוּץ מִבְּכוֹרֵי עֲצָמוֹ.

יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשע"ט

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאין
רואין בכור לישראל בלא כהן.

ק"ח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אי ממתינתין הוה-אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל.

ג. אין רואין¹¹ את הבכור לישראל עד שיהיה כהן עמו; שםא יאמר לו הממחה: מום הוא ומתר לשחט עליו, וילך וישחטנו לעצמו ולא יתננו לכהן¹². שאף על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ¹³, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה¹⁴. לפיכך, אם היה חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו - רואין לו¹⁵. היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם הממחה - הרי זה בחזקת מדקדק על עצמו¹⁶, לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן¹⁷.

(11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיטת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו, אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחתכה ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי ממחה - הרי זה אסור¹⁸, ויקבר כבכור שמת¹⁹.

(18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבצין" שמשתיין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. (19) שבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני פיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בפסלים²³ - הרי זה מותר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

(20) שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. (21) "הוא סוף חוליות השדרה, ויש מי שקורא עכוז" (רבנו בפי"ה"מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). (22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. (23) במעיים. (24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אין לו

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש. (3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.) - "קריית ספר. (4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, רואה המומחה להתירם. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזוהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו, אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

ב. אם אין שם ממחה והיה המום מן המומין הגלויין המבהקין⁷, כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת⁸. וכן בכור שיצא לחוצה לארץ⁹ ונפל בו מום מבהק¹⁰ - הרי זה יתר על פי שלשה בני הכנסת.

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב). ובטור ושלחן ערוך יורה-דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא (סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם "נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". (10) אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. החשוד על הפכורות³⁶ למכרן לשם חליץ³⁷ - אין
לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים³⁸, מפני שהוא
דומה לבשר עגל³⁹. ואין לוקחים ממנו עורות שאינן
עבדים⁴⁰, אפילו של נקבה⁴¹; שמה יחתך זכרותו
ויאמר: עור נקבה הוא. ואין לוקחין ממנו צמר⁴²,
אפילו מלכין⁴³, ואין צריך לומר צוא⁴⁴. אבל לוקחין
ממנו⁴⁵ טווי⁴⁶ ולבדין⁴⁷ ועורות עבדים; שאינו
מעבד עור בכור תמים⁴⁸, מפני שהוא מפחד
לשהותו אצל⁴⁹, שמה ישמעו הדיונים⁵⁰ ויקנסוהו
כפי רשעו⁵¹.

(36) תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). (37) משנה שם כט: "החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שדרך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. (38) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. (39) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. (40) שאינם מעובדים. ושמה זה עור של בכור תם (משנה שם). (41) שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. (42) שם במשנה. (43) שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמה הוא צמר בכור, וראה להלן. (44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמה הוא צמר בכור. (45) שם במשנה. (46) חוטי צמר והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. (47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפיה"מ כלאים פ"ט משנה ט). (48) וכמו כן אינו טוה צמר או עושה מהצמר לבדים. (49) בזמן העיבוד. (50) ששחט בכור תם בחוץ. (51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה, לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדין". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמה מתוך כך ישמעו הדיונים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

ט. השוחט את הבכור ומכרו ונודע⁵² שלא הראהו
לממחה: מה שאכלו - אכלו, ויחזיר להם את
הדמים⁵³; ומה שלא נאכל - יקבר, ויחזיר את
הדמים⁵⁴. וכן הדין במאכל את הטרפה⁵⁵, כמו
שייתבאר בהלכות מקח וממכר⁵⁶.

(52) לבית-דין. (53) של הבשר שאכלו. (54) משנה שם לו. (55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). (56) פ"ט מהלכות מכירה הלכה יב.

אלא כיון שיש שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרין, אלא מושיבו על עכוזו וממעך, אם יש ביצה סופו לצאת. וסובר רבינו שתנא-קמא האומר "שני כיסים וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוזו וממעך", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנא-קמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוץ. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאה הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהרי"ט אלגאזי פ"ו אות נה בשם מהר"י קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסים וביצה אחת - הרי זה מום.

ו. מי שאינו ממחה וראה את הבכור²⁵ ונשחט על פיו - הרי זה יקבר, וישלם מביתו²⁶. וכמה משלם? רביע לדקה ומחצה לגסה²⁷. ומפני מה לא ישלם כל דמיו?²⁸ מפני שקנסו את בעל הבהמה, כדי שלא ישהנה²⁹ ולא יגדל³⁰ בהמה דקה בארץ ישראל³¹.

(25) היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. (27) שם כח: בגמרא. (28) בין בדקה ובין בגסה. (29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד - שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגאזי פ"ד סוף אות ל). (30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביע - שחזן ממה שקנסוהו על שהשהה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. (31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ב).

ז. הנוטל שקרו להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו³²; אלא אם כן היה ממחה גדול וידעו בו חכמים שאין קמותו ופסקו לו שקר על הראיה והפקדון³³ בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים³⁴. ולא יטל שקר על בהמה זו חוץ מפעם אחת, ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, כדי שלא יבוא לידי חשד³⁵.

(32) משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט). שאסור ליטול שכר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" - "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". (33) שם במשנה: "אלא-אם-כן היה מומחה כאלא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שכר וכו'". (34) כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). (35) שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגזירה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתו. וכחכמים במשנה (שם כה). ולא כעקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיתה את הגזיה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו). (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו. אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון. (74) אסרו חכמים בהנאה את הגזיה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיתה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "דבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה"י. (76) כלומר, איסור הנאה מן הגזיה. (77) בכורות שם. (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו שמה יבוא לידי "גזיה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של "לא תגזו" ו"לא תעבדו".

יב. בכור שהיה בו צמר מדבכלל⁸⁰ ושחטו: את שהוא נראה עמו מן הגזיה⁸¹ - מתיר בהנאה⁸²; ואת שאינו נראה עמו⁸³, והוא הצמר שעקר הפוף כלפי ראשו⁸⁴ - אסור⁸⁵, שזה כמו שגשג מחיים⁸⁶.

(80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. (81) פירוש, כשיגזו את שאר הצמר לאחר שחיתה, יהיה בצמר המדובכלל שוה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. (82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. (83) כלומר, שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. (84) שכפול באמצעיתו, ושני ראשין נראין בחוף (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגזיה" שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה. (85) משנה שם כה: (86) שגזרו חכמים לאסרו בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.

יג. גזת בכור⁸⁷, אפלו בעל מום⁸⁸, שנתערכה בגזי חלין, אפלו אחת⁸⁹ בכמה אלפים - הכל אסורים. הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא⁹⁰. האורג מלא הסיט⁹¹ מצמר הבכור בבגד - ידלק⁹²; מצמר המקדשין - מקדש בכל שהוא⁹³.

(87) גזיה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וכסף-משנה]. וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. (88) בכורות כה: "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגזית בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגזיה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה). (89) גזיה שלימה של בכור שלם, כנ"ל. (90) וכן כתב בפס"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא

י. בכור שנמצא טרפה: אם תמים הוא⁵⁷ ונמצא טרפה⁵⁸ אחר שהפשט⁵⁹ - העור ישרף, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשים⁶⁰, והבשר יקבר⁶¹; ואם במומו נשחט⁶² - הבשר יקבר⁶³, ויהנו הפהנים בעורו⁶⁴. והוא שנשחט על פי מקחה⁶⁵.

(57) ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. (58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. (59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). (60) פ"ט הלכה ט. (61) משנה בובחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשט, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשט, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משוהפשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה ה' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י). ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפי"ה מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. (62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. (63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. (64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. (65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

יא. הבכור שנאכל בשרו פהלכה, בין תמים בין בעל מום⁶⁶ - פשם שמתר להנות בעורו, פך נהנין בגזותיו⁶⁷. אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי, אפלו נשר⁶⁸ - הרי הוא אסור בהנאה⁶⁹, ואפלו נשר ממנו אחר שנפל בו מום⁷⁰. ואפלו אחר שחיתו⁷¹, ואין צריך לומר אחר מיתו⁷²; שהרי⁷³ אותו הצמר שנשר ממנו מחיים באסורו עומד. וכן במעשר בהמה⁷⁴. ויכר בארנו בהלכות מעילה⁷⁵, שלא גזרו גזיה זו⁷⁶ אלא על הבכור ועל המעשר בלבד, מפני שאינן באין לכפרה, שמה ישם אצל⁷⁷ כדי לקח כל הצמר שינשר מהם. ויכר בארנו⁷⁸, שמצוה לאכלו תוף שנתו, בין תמים בין בעל מום⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הברל בין תלש לבין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה אדר ב' – ספר קרבנות – הלכות בכורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאיל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביית בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). (14) משנה, בכורות יג, א. (15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

- 12 ג. המקביל¹⁶ בהמה מן הנכרי להיות מטפל בה
- 13 והולדות ביניהם¹⁷, או נכרי שקבל מישאיל כזה¹⁸ -
- 14 הרי אלו פטורים מן הבכורה¹⁹; שנאמר²⁰: פטר כל
- 15 רחם בכני ישראל - עד שיהיה הפל מישאיל.

(16) ישראל. (17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה מתחלקים הולדות בשווה לגוי ולישראל. (18) שהגוי מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שזה בוולדות עם הישראל. (19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. (20) ולפני זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג.) אמרין דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי, ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר ראי' זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב.): "והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' שיטה מקובצת' שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

- 16 ד. המקביל צאן מן הנכרי²¹ במזון קצוב²², ופסק
- 17 עמו²³ שיהיה השכר ביניהם²⁴ ואם פחתו - פחתו
- 18 לישראל, אף על פי שברשות ישראל הם והרי הם
- 19 פקנינו, הואיל ואם לא ימצא הנכרי אצלו מזון
- 20 אחר לגבות ממנו - יגבה מן ההבמות האלו
- 21 ומולדותיהן, נעשה כמו שיש לו אחריות עליהן ועל
- 22 ולדותיהן, והרי יד הנכרי באמצע²⁵, ופטורין מן
- 23 הבכורה²⁶ הם וולדותיהן²⁷. אבל ולדי ולדות²⁸ -
- 24 חייבין²⁹, שהרי של ישראל הם, ואין לנכרי רשות
- 25 עליהן.

(21) משנה, בכורות טז, א. (22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסוימת, ראה רש"י במשנה שם. (23) התנה עמו. (24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב"טור" יו"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהולדות יהיו לשניהם. (25) כדברי רבא, שם טז, ב. (26) שם, במשנה. (27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מן הבכורה. (28) כלומר, אלו הנולדים מן הולדות של הולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. (29) שם, במשנה.

- 26 ה. ישראל שנתן מעות לנכרי וקנה לו בהן בהמה

חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו". (91) הוא שתות הזרת (רבינו בפיה"מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). (92) ערלה פ"ג משנה ג. ונאע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. (93) משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פ"ט) מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-משנה ובלחם-משנה).

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

- 1 א. בהמת השתפין חייבת בבכורה². לא נאמר 'פקדון
- 2 וצאנך'³ אלא למעט שתפות הנכרי⁴, שאם היה שתף
- 3 בפרה או בעפר, אפילו היה לנכרי אחד מאלף באם
- 4 או בולד⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו
- 5 באחד משניהם אבר אחד⁶, כגון יד או רגל⁸ -
- 6 רואין: כל שאלו יחתך והיה בעל מום - הרי זה
- 7 פטור⁹; ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסול¹⁰
- 8 - הרי זה חייב בבכורה.

(2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כתנא-קמא. (3) שמשמע מזה: בקרן וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים. (4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, ו) "והבאתם שמה עולותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם", שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). (5) פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגו' בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". (6) לנכרי. (7) כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה). (8) כלומר: ביד או ברגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. (9) שם, כדברי רבי יוחנן. (10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

- 9 ב. הלוקח עפר פרתו של נכרי¹¹, או המוכר עפר
- 10 פרתו לנכרי¹², אף על פי שאינו רשאי¹³ - הרי זה
- 11 פטור מן הבכורה¹⁴, ואין קונסין אותו על דבר זה¹⁵.

(11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. (12) ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. (13) למכור

ש"ך סי' שטז סק"ו. (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאנינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שפכרה⁴⁷, עד שיודיעו המוכר שעדיין לא ילדה; שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוץ⁴⁸, ונדאי שפכרה⁴⁹ ולפיכך מקרה סתם.

(47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פי"ט מהל' מעשה הקרבנות הט"ו) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרשום בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הבריתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדיין לא נתבאר צורתו הרבה ונקרת לכל⁵⁰, וזהו הנקרא טנוף⁵¹, אם אָמרו הרועים: עבר הוא אלא שנפסדה צורתו - הרי זו פטורה מן הבכורה⁵². וצריך להראותו לרועה חכם⁵³. לפיכך, הלוקח בהמה מן הנכרי, אפילו היתה קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה⁵⁴ - הרי זה ספק בכור, שמא טנוף הפילה ברשות הנכרי⁵⁵. וכן בהמה גסה שהפילה שליא⁵⁶ - הרי זו סימן ולד⁵⁷, שאין שליא בלא ולד⁵⁸, ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליך אותה השליא לכלבים⁵⁹. שאין מתקדש בבכורה⁶⁰ אלא זכר⁶¹, וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות, וקבר בארנו⁶² שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו⁶³ אינו מתקדש בבכורה, ונמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה⁶⁴, ואין חוששין למעוט⁶⁵. אבל בהמת קדשים שהפילה שליא - תקבר⁶⁶, [שהנקבות בה זכרים]⁶⁷.

(50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד. (51) במשנה, שם: "סימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. (53) גמרא, שם. (54) אף-על-פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55) שאפשר שטיפפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בבריתא שם כ, א). (56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. (57) במשנה שם, ובחולין עז, א. (58) משנה, נדה כו, א. (59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף הי"א. (60) שם בגמרא עז, ב. (61) ראה למעלה פ"א הי"א. (62) למעלה פ"ב הי"א. (63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. (64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. (65) ומותר להשליך השליא לכלבים.

1 מנכרי³⁰ בדיניה³¹, אף על פי שלא משך - קנה, 2 וחיבת בבכורה³². וכן אם קנה הנכרי מישראל 3 בדיניהם ונתן מעות, אף על פי שלא משך - קנה, 4 ופטורה מבכורה³³.

(30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. (31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד), ומקור מהגמרא בע"ז עא, א. ודלא כסוגיית הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה שם). (32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. (33) לפי שהיא של גוי (שם).

5 ו. גר שנתגר, ואין ידוע אם עד שלא נתגר ילדה 6 פרתו או אחר שנתגר³⁴ - הרי זה בכור מספק³⁵.

(34) שאם ילדה לפני שנתגר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגר, חייבת בבכורה. (35) בחולין קלד, א: "תני רבי חיאי, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתתו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן הי"ז, ופ"ה הי"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים הי"ג.

7 ז. הלוקח בהמה מן הנכרי³⁷, ואין ידוע אם בפרה 8 או לא בפרה³⁸, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור. 9 ויאכל במומו³⁹ לבעלים, ואינו לכהן, שהמוציא 10 מחבירו עליו הראיה.

(36) ישראל הקונה. (37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן הי"ט. (38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. (39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי עקיבא.

11 ח. לקח בהמה מניקה⁴⁰ מן הנכרי - אינו חושש 12 שמא בנה של אחרת היא מניקה⁴¹, אלא הרי זו 13 בחזקת שילדה⁴². ואפילו היתה זה שמניקה כמו מין 14 אחר, ואפילו כמין חזיר⁴³ - הרי זו פטורה מן 15 הבכורה⁴⁴. וכן בהמה שהיא חולבת⁴⁵ - פטורה מן 16 הבכורה, שרב בהמות אינן חולבות אלא אם פן 17 קבר ילדו⁴⁶.

(40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד). נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טור' יו"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה אדר ב' – ספר קרבנות – הלכות בכורות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שטות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמי' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלחם-משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט, וב'תוספות יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ד.

- 17 יד. מבפ"ת⁹¹ המקשה לילד - מחתף אבר אבר ומשליף ללבלבים⁹², והבא אחריו בכור⁹³. יצא רב⁹⁴
- 18 - הרי זה יקבר⁹⁵, ונפטרה מן הבכורה⁹⁶. ואם חתף
- 19 אבר והניחו⁹⁷, אבר והניחו, עד שהשלים רבו - הרי
- 20 כל האברים צריכין קבורה, ונפטרה מן הבכורה⁹⁸;
- 21 פיון שיצא רבו, בין שלם בין מחתף, והרי הוא
- 22 לפנינו - נתקדש למפרע.
- 23

(91) העומדת לילד בפעם הראשונה. (92) כשיוצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). (93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכם לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיוולד אינו פטר רחם, והבא אחריו בכור (עי' ש"ך י"ד ס' שיט סק"ג). ודעת רש"י שם אינה כן. (94) וחתכו. (95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. (96) במשנה, שם. (97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. (98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

- 24 טו. יצא שליש⁹⁹ ומכרו לנכרי, וחזר ויצא שליש
- 25 אחר - נתקדש למפרע¹⁰⁰ ונפטרה מן הבכורה¹⁰¹.
- 26 יצא שליש דרך דפון¹⁰² ושני שלשים דרך רחם -
- 27 אינו קדוש¹⁰³; שהרב הראשון¹⁰⁴ לא יצא דרך רחם,
- 28 ולמפרע הוא מתקדש¹⁰⁵.

(99) שעדיין לא קדש בבכורה עד שיצא רובו. (100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין סט:). (101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע – נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים "ולמפרע הוא מתקדש" ('אור שמח'), וראה להלן הערה קד. (102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. (103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. (104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. (105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו

(66) משנה שם, ותמורה לג, ב. (67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים – יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

- 1 יא. בהמה גסה שהפילה חררת דם⁶⁸ - הרי זו
- 2 נפטרה מן הבכורה⁶⁹; שהחלתה שהולד בתוכה,
- 3 ורבה עליו הדם⁷⁰ והפסידו ובטלו. וקוברין חררה
- 4 זו כמו גפול מבפ"ת⁷², אף על פי שאין חררה זו
- 5 קדושה⁷³. ולמה קוברין אותה⁷⁴ כדי לפרסם הדבר
- 6 שנפטרה מן הבכורה⁷⁵.

(68) חתיכת דם. (69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70) כרבי יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71) משנה, בכורות, שם. (72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. (73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בד"ן שליא. (74) ולא הותר להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם. (75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי ר'שיטה מקובצת' בבכורות שם).

- 7 יב. פבר פארנו בענין נדה⁷⁶, שהולד באדם נגמר
- 8 לארבעים יום⁷⁷, והמפלת לפחות מארבעים - אינו
- 9 ולד⁷⁸. אבל ולד בהמה - לא עמרו חכמים על מנין
- 10 הימים שיגמר בו⁷⁹; אבל אמרו⁸⁰, שהמפלת טנוף⁸¹
- 11 - אינה מתעברת אחריו⁸² ולא מקבלת ולד אחר⁸³
- 12 לפחות משלשים יום.

(76) פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77) בכורות כא, ב. (78) ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיוולדת (הל' איסורי ביאה, שם). (79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. (80) דברי זעירי, שם. (81) ראה למעלה ה"י. (82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים אינו טעון קבורה. (83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וב'רבינו גרשום' שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

- 13 יג. בהמה שיצאה מלאה⁸⁴ ובאה ריקנית⁸⁵ - הבא
- 14 אחר כן⁸⁶ בכור מספק⁸⁷, שמא דבר שאינו פוטר
- 15 בבכורה הפילה⁸⁸. ואין לנפלי בהמה פטירת רחם⁸⁹
- 16 עד שיעגילו ראש פפקה של ערב⁹⁰.

(84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. (85) וחזרה בו ביום ריקה. (86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. (87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. (88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחוץ – 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). (89) אין הנפלים פוטרם מבכורה את הנולד לאחר מכן. (90) כדדור שבראש הפלך

קנד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דרך דופן - הבא אחרינו אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

- 1 טז. יצא מעוט אבר גדול, והרי זה היוצא רבו של
2 עפר¹⁰⁶ - נפטר מן הבכורה¹⁰⁷, וינקר היוצא¹⁰⁸.
3 יצא חצי העפר והוא רבו של אבר היוצא¹⁰⁹ - הרי
4 זה ספק אם נפטר מן הבכורה או לא נפטר.
5 לפיכך הבא אחרי ספק בכור.

(106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי' שיט ס"ק יב).
(107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגזר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). (108) כיון שחתכו, וראה למעלה ה"ד. (109) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל-ידיה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו לרוב, ונתקדש בבכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן (ש"ך, שם).

- 19 כא. נגממו פתלי בית הרחם¹²⁵ - אינו קדוש¹²⁶.
20 נפרץ מקצתו¹²⁷ ועומד מרבה על הפרוץ¹²⁸ ויצא
21 דרך הפרוץ¹²⁹, או שהיה הפרוץ מרבה על העומד
22 ויצא דרך העומד¹³⁰ - הרי זה ספק בכור¹³¹.

(125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גס).
(126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרוץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרוץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

- 6 יז. בכור¹¹⁰ שפרכו¹¹¹ בסיב¹¹² והוציאו ולא נגע
7 ברחם, או שפרכו בשלית בהמה¹¹³ אחרת, או
8 שנכרכה עליו אחותו ויצא¹¹⁴, הואיל ולא נגע ברחם
9 מפל מקום - הרי זה ספק בכור¹¹⁵.

(110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפשטה בגמרא שם.
(111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. (112) קרום דק הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). (113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בדינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). (114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציצתו, מהו". וכגירסת רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחותו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

- 23 א. רחל שלא בכרה² וילדה שני זכרים³, אפלו יצאו
24 שני ראשיהן פאחד - אי אפשר שלא קדם אחד⁴.
25 הואיל ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון - הפהן
26 נוטל את הפחוש⁵, והשני ספק בכור⁶. מת אחד מהן
27 - אין לפהן כלום; שזה החי ספק הוא⁷, והמוציא
28 מחברו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי
29 הזכר ספק, שמא הנקבה יצאת תחלה. לפיכך אין
30 לפהן כלום, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושיהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראה שהוא הבכור ואתנו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

- 14 יט. נפתח¹²⁰ פתלי בית הרחם ויצא¹²¹ - הרי זה
15 ספק אם נגיעת רחם מקדשת או איור¹²².

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. מי שהיה בעדרו מבפרות ושאין מבפרות, וילדו²³ ואין שם אדם²⁴, ונכנס ומצא את המבפרות מניקות נקבות ואת שאין מבפרות מניקות זכרים - אינו חושש שמא בנה של זו פא לו אצל זו ובנה של זו פא לו אצל זו, אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה²⁵.

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבכורות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מכיר את שלו.

(26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - המוציא מחברו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן - המוציא מחברו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בדיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו מומו³⁴ ואוכל אותו במומו.

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות

לכהן⁸. זכר ונקבה - הזכר לכהן⁹. שני זכרים ונקבה¹⁰ - הכהן נוטל את הכחוש¹¹, והשני ספק בכור¹². ואם מת אחד מהן - אין לכהן כלום; שזה הזכר החי ספק בכור הוא¹³, והמוציא מחברו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות¹⁴ - הרי הזכרים ספק בכור, שאני אומר: שמא הנקבה נולדה תחלה ואחר כך הזכר. לפיכך אין כאן לכהן כלום, שהמוציא מחברו עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה¹⁵ וילדו שני זכרים¹⁶ - אחד לו ואחד לכהן¹⁷, וכל אחד מהן ספק בכור, והכהן נוטל את הכחוש¹⁸. מת אחד מהן - אין כאן לכהן כלום, שזה החי ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה¹⁹ - אין כאן לכהן כלום, שזה הזכר ספק בכור הוא²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחברו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חברו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראיה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחברו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ואם תפשו הכהן - אין מוציאין אותו מידו, ואוכל אותו²¹ במומו. אבל אינו מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמא ישחוט חלין בעזרה²².

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

קכו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא ממון הדיט. (40) שמותר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונותנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה. (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות יד-יח: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה בנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך¹⁹ לו - מתר למכרו⁴⁹.²⁰

(46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא ימכרנו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן. אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח - אסור, שזוהי עשיית סחורה.

יא. אין שמין⁵⁰ בכורות תמימים לישאל⁵¹, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה⁵², שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר שמין להן בעלי מומים.²¹
²² ²³ ²⁴

(50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי שהקונה יטפל במוזנותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכור הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שביית המקדש קיים אין לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ט

פרק ששי

(1) יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושאסור למכרו.

א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיולדו לאדם בכל שנה ושנה²⁵. ואין מצוה²⁶ זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, שנאמר: וכל²⁷ מעשר בקר וצאן וגומר²⁸.

וודאי בכור, הרי זה כהוקבע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של ישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמה בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק]. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדש³⁵ ונפדו - חייבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר להקדש³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזזה ועבירה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה.⁶

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכור ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פטרתם מבכורה. (37) כגון החזוית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להירפא. וזה כמו שאינו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' ואכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקר וצאן", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזז ולעבור בהן, שפטורים מן הבכורה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים - חייבת בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית⁴⁰ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר בה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה חייבת בבכורה - הרי זה משתכר בבכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות⁴³, אף על פי שמותר למכרן⁴⁴ על דרך שבארנו⁴⁵.

(39) ואף על פי שמעשר שני ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לעניין בכורה, וכן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְזֹרְקִין אֶת דָּמָו זְרִיקָה אַחַת¹³ כִּנְגֵד הַיִּסּוּד¹⁴,
וּמִקְטִירִין אֲמֹרִי¹⁵, וְשֹׁאֵר הַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל לְבָעֲלִים¹⁶
בִּירוּשָׁלַיִם כְּשֹׁאֵר קִדְשִׁים קָלִים¹⁶. וְאִין לְפָנֵהֶם בּוֹ
כָּלִים, אֵלָּא כָּל לְבָעֲלִים כְּפִסְחָ¹⁷. וְאִם הָיָה בַּעַל
מוֹם, בֵּין שְׁנֵפֶל בּוֹ מוֹם בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוּ בְּתִחְלָה¹⁵
בְּמוֹמוֹ¹⁸ - הָרִי זֶה נֶאֱכָל בְּכָל מָקוֹם¹⁹.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפי"ה מ"ב בזבחים שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נו.) שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזו ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

ה. מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה אֶסוּר לְמַכְרוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים²⁰,
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: לֹא יִגָּאֵל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ²¹, שֶׁזֶּה
שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יִגָּאֵל - אֵף אֶסוּר מִכִּירָה בְּמִשְׁמַע,
שֶׁאִין נִגָּאֵל וְאִינוּ נִמְכָּר כָּלָל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר
מַעֲשֵׂר - לֹא עָשָׂה כָּלום וְלֹא קָנָה לוֹקֶחֶת²², וְלִפְיָקָה
אִינוּ לוֹקֶחֶת²³. כְּמוֹכֵר חֶרְמֵי כְּהֲנִים שֶׁלֹּא קָנָה לוֹקֶחֶת²⁴,
וּכְמוֹכֵר יָפֶת תְּאֵר²⁵, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ²⁶.

(20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק שנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר (ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל"), אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכרם שלא קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב:) ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבונא הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבונא מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד:) כל מה שאמרה התורה לא תעביר, אי עביד לא

(2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה.). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

ב. מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה נוֹהֵג בְּחֵלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁין.
וְנוֹהֵג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ⁵, בְּפָנֵי הַבַּיִת וּשְׁלֹא בְּפָנֵי
הַבַּיִת⁶. אֲבָל חֲכָמִים אֶסְרוּ לַעֲשׂוֹר בְּהֶמָּה בְּזִמְן הַזֶּה,
וְתִקְנוּ שְׁאִין מַעֲשִׂרִין אֵלָּא בְּפָנֵי הַבַּיִת. גְּזֵרָה שְׁמָא
יֵאָכְלֶהוּ תָּמִים⁷ וְנִמְצָא פֶּא לִידֵי אֶסוּר כְּרֵת, שֶׁהוּא
שְׁחִיטָה קִדְשִׁים בְּחוּץ⁸. וְאִם עָבַר וַעֲשָׂה בְּזִמְן הַזֶּה
- הָרִי זֶה מַעֲשִׂרִי וְיֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ¹⁰.

(4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים ממון בעלים" (רבינו בפי"ה מ"שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע" (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידנא נמי וכו' אלא אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא.), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה" (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין וחרמין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנותר בה ספק מעשר בזה", ירעו כולן עד שיסתאב"ר (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

ג. הַכֹּל חֲכִיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה: כְּהֲנִים¹¹ לְוִיִּים
וְיִשְׂרָאֵלִים.

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:) ועישר בהמותיו (ביצה כג.) ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגוזל עצים (בבא קמא קי:) נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן הי"ג). הרי מבואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:), ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

ד. וְדִין מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה שֶׁיְהִי נִשְׁחָט בְּעֶזְרָה¹²,

12 הַיּוֹמִי הַעֲצָמוֹת יִקְרִים, וְהַבְּלִיעַ דְּמֵי הַפֶּשַׁר בְּדָמֵי
13 הַעֲצָמוֹת - מִתָּרִי.³⁹

36 אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה.
37 כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון
הבשר שכל חשיבותו בהמה היא בבשר, אבל לא בדבר
שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות
בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). 38 פירוש,
אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר
עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור
והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו
במתנה - מותר (בריייתא שם לא:). 39 בעיא שם לב. אם
מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם
כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום
שאינן עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה
אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא
כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה
בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב
יכול להיבלע בו.

14 ט. הפל נאמנים על מומי מעשר לומר: מום זה
15 מאליו בא⁴⁰ ולא נעשה לדעת⁴¹. ואפלו אלו שאינן
16 נאמנים על הפכור⁴² - נאמנים על המעשר. ורואה
17 אדם מומי מעשר שלו ומתירו, אם היה ממנה⁴³.
18 שאם ירצה, יטיל מום פכל עדרו ואחר כך יעשר⁴⁴,
19 ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו⁴⁵.

40 משנה שם לו: 41 שאסור להטיל מום בקדשים,
משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו",
ולמדו מזה (שם לג:). שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם
שהמטיל מום בבכור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו
כן המטיל מום במעשר בהמה בכוננו - קנסוהו. 42 כגון
בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב
הלכה יז, שבבכור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר
בהמה, ראה למעלה הלכה ג. 43 ואין חשד שיאמרו
שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא.),
אע"פ שבבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א).
44 גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל
בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים
הנ"ל. 45 מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם
בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

20 י. הלוכת טלאים שנוולדו בשנה זו⁴⁶ או שנתנו לו
21 במתנה - הרי הם פטורים מן המעשר⁴⁷, עד שינוולדו
22 ברשות⁴⁸. לפיכך⁴⁹, השתפין שנסתתפו בבהמות,
23 והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערבו⁵⁰.
24 ונשתתפו בהן - הרי המאמים פטורים מן המעשר⁵¹,
25 שכל טלה מהן פכור⁵². וכן האחים שירשו טלאים
26 מאביהם⁵³ - הרי הן פטורין מן המעשר⁵⁴. אבל
27 הנוולדים להם בשתפות לאחר מפאן מאלו הבהמות,
28 בין לשתפין בין לאחים - חייבין במעשר⁵⁵. וכן אם היו
29 שתפין במעות וקנו בהמות ממעות השתפות, והאחים

מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו
התורה, וראה לחם-משנה. 24 פירוש, אם אמר אדם על
דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון
לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א"ד. ומה
שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עיין תוספות
שם ד"ה למאי), הרי שלוקין על לאו זה - לפי נוסחת
הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר
המצוות ל"ת רסג. 25 שהתירה התורה לחלוצי הצבא
לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא,
יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן
כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים
שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקה". ועיין משנה-למלך.
26 בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

1 ו. מדברי סופרים שאסור למכרו בעל מום ואפלו
2 שחוט, גזרה שמה ימכרנו חי²⁷. לפיכך²⁸ אין
3 שוקלין מנה פגוד מנה²⁹ במעשר פדרן ששוקלין
4 בפכור³⁰, מפני שהוא נראה פמוכר³¹.

27 בבכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר
למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו
שלא למכרו, גזירה שמה ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש
להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין
איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה
שסא, והרש"ש שם לא.). 28 מכיון שאסור למכור מעשר
בהמה בכל אופן. 29 "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה
לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכך זה וחלק בכך
זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפי"ה בכורות לא.).
30 ראה למעלה פ"א הלכה יח. 31 במשנה שם, אמרו
"ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל
לא מעשר" (כסף-משנה). וראה רי"ט אלגזי ריש פרק חמישי
אות לו.

5 ז. ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומ³² -
6 מתר למכרו³³ פדרן³⁴. מפני השבת אבדה ליתומים
7 לא גזרו עליו³⁵.

32 אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה.
33 ברייתא שם: 34 אף בלא שיבליע את דמי הבשר
בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובבכורות
לא: 35 שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת
אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין
שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר
אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר
בבית - המדובר בבהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור
בבהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא
מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שמותר
למוכרו אפילו באטליז.

8 ח. מעשר בהמה שנשחט במומ³⁶ - מתר למכר
9 חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא
10 פשרו פלכד³⁷. ואם הבליע דמי הפשר בדם העור
11 והחלב והגידין ומכר הפל בהבלעה - מתר³⁸. ואם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לקוחין. אבל אם חלקו בהמהות, אף על פי שעדיין
14 לא חלקו בכספים - הרי אלו פטורין⁵⁹.

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתצת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עיי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

15 יב. הלוקח עשרה עפרים במעי אמן - פלג נכנסין
16 לדיר להתעשר⁶⁰, שהרי ברשותו נולדו⁶¹.

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלוקח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמן, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

17 יג. פהין⁶² שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר⁶³ -
18 פטורין מן המעשר; שמתנות פהנה מתנות הם⁶⁴,
19 וקבר בארנו⁶⁵ שהנותן מתנה פטור⁶⁶ מן המעשר.

(62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. (63) הגזול את הגר ונשבע הגזול לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזול, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). (64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים, או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשטה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. (65) למעלה הלכה י. (66) המקבל.

20 יד. הפל נכנסין לדיר⁶⁷ להתעשר⁶⁸: בין תמימים בין
21 בפעלי מומין⁶⁹, וכל אסורי מזבח⁷⁰; חוץ מן
22 הפלאים⁷¹ והטרפה⁷² ויוצא דפין⁷³ ומחפר זמין⁷⁴,
23 שפל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה
24 אמו או נשחטה עם לדתו⁷⁵ - אינו מתעשר⁷⁶.
25 ודברים אלו מפי השמועה הם⁷⁷.

(67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפיה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. (68) משנה בכורות נו. (69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. (70) כמו הרובע והגורב, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי

1 שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנולדים מהם
2 לאחר מכאן חייבין במעשר. שהרי ברשותו נולדו,
3 והרי הן באיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחר
4 שנולדו להן הבהמות ברשותו וחרזו ונשתתפו - הרי
5 אלו פטורין מן המעשר⁵⁶. שבשעה שחלקו נעשו הפל
6 לקוחין והלקוח פטור, וכשחרזו ונשתתפו - הרי
7 נשתתפו בבהמות, ועדיין לא ילדו להן ברשותו אחר
8 שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים
9 וטלאים כנגד טלאים⁵⁷ ועשרה כנגד עשרה⁵⁸ - הפל
10 פטורין מן המעשר והרי הן פלקוחין.

(46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. (47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". (48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נו): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיוולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בבכור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. (49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. (50) [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. (51) במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. (52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קריט ספר). (53) במשנה שם. (54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קריט ספר). (55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפיה"מ "תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנולדים חייבים במעשר, שהרי הנולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקריט-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפיה"מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כרב ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

11 יא. האחין והשתפין שחלקו בכספים ולא חלקו
12 בבהמה - חייבין במעשר, שעדיין לא נעשו הבהמות

7 אֵינָהּ בַּת מַעֲשֵׂר - הֲרִי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר⁸².
8 לְפִיכָּךְ, טָלָאִים שֶׁנִּתְעַרְבּ בָּהֶן יְתוֹם אוֹ לָקוּחַ וְכִיּוֹצֵא
9 בָּהֶן - הֲרִי כֻּלָּן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר⁸³, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן
10 סָפֵק הוּא.

(82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

(1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

11 א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשְׂרֵה טָלָאִים וְהִפְרִישׁ אֶחָד מַעֲשֶׂרָה²,
12 הָיוּ לוֹ מֵאָה וְהִפְרִישׁ עֶשְׂרֵה לַמַּעֲשֵׂר - אֵין אֱלוֹ
13 מַעֲשֵׂר³. אֲלֵא כִּיִּצֵּד עוֹשֶׂה? כּוֹנֵס כָּל הַטָּלָאִים⁴ אוֹ כָּל
14 הָעֶגְלִים⁵ לְדִיר⁶, וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶּתַח קָטָן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצֵאוּ
15 שְׁנַיִם כְּאֶחָד⁷. וְאִמּוֹתֵיהֶן מַעֲמִיד מִבְּחוּץ⁸ וְהֵן גּוֹעֹת,
16 שִׁישְׁמֵעוּ הַטָּלָאִים קוֹלָן וְיֵצֵאוּ מִן הַדִּיר לְקִרְאָתָן;
17 שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט - שִׁיעֲבֹר מַעֲצָמוֹ,
18 וְלֹא שִׁישְׁמֵעוּ בִּדְרִי⁹. וְכִשְׁעִיצָאוּ מִן הַדִּיר זֶה אַחֵר זֶה,
19 מִתְחִיל וּמוֹנֶה אוֹתָן בְּשֶׁבֶט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח'
20 ט'; וְהִיּוֹצֵא עֲשִׂירִי - בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּה¹¹, בֵּין תָּמִים
21 בֵּין בַּעַל מוֹם¹² - סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא¹³ וְאוֹמֵר: הֲרִי זֶה
22 מַעֲשֵׂר¹⁴. לֹא סִקְרוֹ בְּסִקְרָא וְלֹא מִנָּאן בְּשֶׁבֶט, אוֹ
23 שֶׁמִּנָּאן רְבוּצִים¹⁵ אוֹ עוֹמְדִים¹⁶ - הֲרִי אֱלוֹ מַעֲשֵׂר¹⁷;
24 הוֹאִיל וּמִנָּאם עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה וְקִדַּשׁ עֲשִׂירִי - הֲרִי זֶה
25 מַעֲשֵׂר¹⁸.

(2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתרומה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4) שנועד בשנה זו. (5) כבהירה הקודמת. (6) מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ז, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בבכור. (12) ראה למעלה פ"ו ה"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

26 ב. אֵין צָרִיךְ לְצַרֵּף כָּל בְּהֵמָה שֶׁנִּזְלָה בְּרִשְׁתּוֹ¹⁹ לְדִיר
27 אֶחָד, אֲלֵא מִצָּרֶף כָּל עֵדֶר וְעֵדֶר לְבִדּוֹ²⁰. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה

משחתם בהם מום בם, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוה וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). (71) במשנה שם, ונלמד בברייתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תיישבא על הרחל שהוולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"י. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפי"ה מ). (73) שנועד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו שיוצא דופן אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבעת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ונאמרו בזבחים יב. שבליל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בכסף-משנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמה וכו'", ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפי"ה מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

1 טו. אֵין הַלֻּקָּח פְּטוּר⁷⁸ אֲלֵא אִם בֶּן נִלְקָח אַחֵר
2 שֶׁנֶּרְאָה לְהַתְעַשֵּׂר⁷⁹. לְפִיכָּךְ, הַלֻּקָּח טָלָאִים בְּתוֹךְ
3 שְׁבַע יְמֵי הַלֵּדָה - כְּשִׁינִיעַ זְמַנָּם⁸⁰ חַיִּב לְעַשְׂרוֹ;
4 שְׁפִינָן שְׁאִין מִחֹסֶר זְמַן רְאוּי לְהַתְעַשֵּׂר, הֲרִי זֶה פָּמִי
5 שֶׁלֻּקָּח עֲבָרִים וְנִזְלָדוּ בְּרִשְׁתּוֹ⁸¹.

(78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייתא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

6 טז. כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סָפֵק אִם בַּת מַּעֲשֵׂר הִיא אוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"ח אדר ב' – ספר קרבנות – הלכות בכורות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 טָלָאִים בִּירוּשָׁלַיִם וְחֻמְשָׁה טָלָאִים בְּעָפּוֹ - אֵין
- 2 מְצַטְרְפִין²¹, וְכָלֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂה²². וְכִמְהָ יִהְיֶה בֵּין
- 3 אֵלָיו לְאֵלוֹ וְיִצְטָרְפוּ? שְׂשָׂה עֶשֶׂר מִיל²³.

30 שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. 31 מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות ה"א. 32 ומוזה למדו (שם נג): שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). 33 כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם – ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

- ו. כָּל הַנוֹלָדִים בְּאֶחָד בְּתַשְׁרִי עַד עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה
- בְּאֵלּוּל - מְצַטְרְפִין וּמַעֲשִׂרִין מֵאֵלָיו עַל אֵלָיו³⁴. נוֹלָדוֹ
- חֻמְשָׁה טָלָאִים בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלּוּל וְחֻמְשָׁה
- בְּאֶחָד בְּתַשְׁרִי - אֵין מְצַטְרְפִין³⁵. יָלְדוֹ תוֹלְדוֹת בְּתוֹךְ
- שְׁנָתוֹ³⁶ - הֲרִי הִיא וּבִתָּהּ נִכְנָסִים לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר³⁷.

34 משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח). "עשר תעשר" – בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. 35 בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלול שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנוולדים בשנה זו על הנוולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. 36 כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. 37 כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בבכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדייר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן).

- ז. אֵין הַטָּלָאִים הַנוֹלָדִים כְּמוֹ הַטָּבָל³⁸ שְׁאִסּוּר לְאֵכֹל
- מִמֶּנּוּ עַד שְׁעֵשֶׂר, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּמִקּוֹמוֹ³⁹, אֲלָא
- מִתֵּר לְמַכּוֹר⁴⁰ וּלְשַׁחַט כָּל מָה שְׁיִצְרָהּ⁴¹ עַד שְׁעֵשֶׂר,
- וְיִהְיֶה הַמַּעֲשֶׂר קֹדֶשׁ⁴² וְיֵאָכֵל פְּהִלְכְּתוֹ⁴³, כְּמוֹ
- שְׁבִאֲרָנוּ⁴⁴.

38 "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ט). 39 בהל' מאכלות אסורות, שם. 40 ואילו טבל אסור למכרו (פ"ו מהל' מעשר ה"ו). 41 משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן – גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. 42 כלומר, ואז אסור למכרו (למעלה פ"ו ה"ה).

19 אם הן רחוקות זו מזו יותר משה עשר מיל, כדלהלן. 20 ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. 21 בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה): "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא – פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד:): שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. 22 שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. 23 משנה, שם.

- ג. הִיוּ שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׂשָׂה עֶשֶׂר
- מִיל²⁴ - הֲרִי שְׁלֹשֶׁת מְצַטְרְפִין²⁵. בִּיצֵד? הִיָּה תִשְׁעָה
- מִכָּאן וְתִשְׁעָה מִכָּאן וְאֶחָד בְּאֶמְצַע²⁶ - הֲרִי שְׁלֹשֶׁת
- נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר.

24 באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים מיל. 25 שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר משה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. 26 כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי ביחד עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע – מצטרפים.

- ד. אֵין מַעֲשִׂרִין מִן הַצֵּאן עַל הַבָּקָר וְלֹא מִן הַבָּקָר
- עַל הַצֵּאן²⁷. אֲבָל מַעֲשִׂרִין מִן הַבָּבְשִׁים עַל הָעֵזִים
- וּמִן הָעֵזִים עַל הַבָּבְשִׁים²⁸; שְׁנֵאמַר: וְכָל מַעֲשֶׂר בָּקָר
- וְצֵאן - מִשְׁמַע כָּל צֵאן אֶחָד²⁹, שְׁשִׁנְיָהֶם נִקְרָאִים שָׁה
- וְהִרִי הֵם כְּמִין אֶחָד.

27 משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ור"ה למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. 28 משנה, שם. 29 שם.

- ה. אֵין מַעֲשִׂרִים מִן הַנוֹלָדִים בְּשָׁנָה זוֹ עַל הַנוֹלָדִים
- בְּשָׁנָה אַחֲרֵת³⁰, כְּשֵׁם שְׁאֵין מַעֲשִׂרִין בְּזֵרַע הָאָרֶץ מִן
- הַחֹדֶשׁ עַל הַיֶּשֶׁן וְלֹא מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֹדֶשׁ³¹;
- שְׁנֵאמַר: הִלְצָה הַשָּׂדֶה שָׁנָה שְׁנָה³². וְיִרְאֶה לִי, שְׁאֵם

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) כדי להפריש מעשר בהמה. (3) כלומר, השביעי והשישי וכו'. (4) כלומר, השלושה-עשר והארבעה-עשר וכו'. (5) בקדושת מעשר בהמה. (6) שהם סמוכים לעשירי. וראה להלן הלכה ג שלפעמים אם קרא ל"א עשירי - שאינו קדוש. (7) בבכורות ט: "תנו רבנן מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד-עשר עשירי ששלשתן מקודשים? תלמוד לומר (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה' (משמע בין שקראו הוא עשירי, בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי - רש"י), יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב שקראם עשירי, אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו (כלומר, הוא עצמו, שאין לך סמוך יותר מגופו), אף טעות אינה מתקדשת אלא בסמוך (כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לעשירי, מלפניו ומלאחריו). (8) כלומר, לא רק אם קרא "עשירי" לתשיעי לבדו, שהוא קדוש, אלא אפילו אם קרא גם לאחד עשר "עשירי" - כיוון שקרא לעשירי "תשיעי", ולא עשירי - קדושים גם התשיעי וגם האחד-עשר, מפני שקראם עשירי, והעשירי מאיליו קדוש, אף שקראו תשיעי.

ב. והיאך דינים? התשיעי אינו קרב, אלא נאכל במומו, והעשירי מעשר, והאחד עשר יקרב שלמים¹⁰. וטעון נסכים בשלמים¹¹, ואינו עושה תמורה¹², מפני שהוא עצמו בתמורה¹³. במה דברים אמורים? בשהיה המונה הוא בעל הבמהות; אבל העושה שליח לעשר לו וטעה, בין בתשיעי בין באחד עשר, אין מקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשאוהו שליח לטעות ולהפסיד¹⁴, אלא לקדש כראוי¹⁵.

(9) ראה למעלה פרק שישי הלכה ד, מה דינו של מעשר. (10) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא וגו'" - "לרבות אחד עשר לשלמים". וכן הוא בתורת כהנים (ויקרא פרק טז הלכה ד). ושם: "מן הבקר להוציא את התשיעי" (שאינו קרב שלמים אלא יאכל במומו). (11) נלמד ממה שנאמר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד", ו"האחד" זה אחד עשר של מעשר שקרב שלמים. (12) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורת זו - אינו כלום. (13) ואין תמורה עושה תמורה. (14) בהאחד-עשר, שמקריב שלמים, מפסיד הוא את החזה והשוק, שצריך ליתנם לכהן, ובתשיעי הוא מפסיד בזה שצריך להמתין עד שיפול בו מום, ועוד שאסור לגזוז ולעבוד בו כפירוש רש"י שם. (15) את העשירי. כן הוא בגמרא שם סא. "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותיך" (=לתקן שלחתיך ולא לקלקל).

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר עשירי נתקדש - כשקרא לעשירי תשיעי; אבל אם קרא לעשירי עשירי וקרא אחריו לאחד עשר עשירי - לא נתקדש אחד עשר, שהרי העשירי הודאי לא עקר שם עשירי מעליו¹⁶. ואפילו יצא העשירי ולא קראהו

(43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. (44) למעלה שם ה"ד.

ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגיע זמן מהן אסור לו למכור או לשחט עד שיעשר. ואם שחט - הרי זה מתר⁴⁵. ואילו הן השלשה זמנים: ביום חמשה עשר קדם הפסח, וביום חמשה עשר קדם עצרת, וביום חמשה עשר קדם החג⁴⁶. וכל זמן מאלו נקרא גרן מעשר בהמה⁴⁷. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות בימים אלו? כדי שתהינה הבמהות מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמתר למכור קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמצעים למכור עד שיעשרו ויעשו המצוה⁴⁸.

(45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. (48) דברי רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו (שם).

ט. הכנים כל הצאן או הבקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד ששפארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניח לגרן אחר⁴⁹, והן מצטרפין לאלו שנילדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד⁵⁰. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנין - חייב להכניס הכל לדיר, והנשאר ישאר⁵¹.

(49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"הר המוריה"). (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר המונה וטעה במנין, אם נתקדש, והעושה שליח וטעה.

א. המכניס צאן לדיר² והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו³ עשירי, או שקרא לשנים עשר או שלמעלה ממנו⁴ עשירי - לא נתקדשו⁵. אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר⁶ עשירי - נתקדשו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה נשמע, שהטעות מתקדשות למעשר שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהם ושלאחריהם. אפילו קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי⁸, בין בטעות בין בכונה - שלשתן מקדשים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר קרבנות - הלכות בכורות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. התחיל למנות ויצאו תחלה שנים שהן ראשון
ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג ומקדש זוג
עשירי²⁷. וכן אם מנאן שלשה שלשה בכל פעם
ופעם או חמשה חמשה - מקדש הפת העשירית²⁸.

(27) ושניהם מעשר. משנה שם ס. "יצאו שנים כאחת מונה
אותם שניים שניים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם.
אבל יש גורסים שם מונה אותם "שניים" ולא "שניים
שניים", ולפי זה פירושו להיפך, שאינו מונה זוג זה כיחידה
אחת אלא כשניים. (28) כלומר, הכת העשירית של שלושה
או של חמישה וכו'.

ו. יצאו בתחלה שנים ומנאן אחד²⁹, וקרא השלישי
שניצא אחריהן שני, ומה פירושן אחד אחד - הרי
התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן³⁰.
התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים
יצאו בתחלה; וזה שקראו עשירי הוא אחד עשר,
והקורא לאחד עשר עשירי - נתקדש³¹, כמו
שבארנו³².

(29) כלומר, מנה אותם בתור יחידה אחת. (30) שם במשנה
"מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין" ומפרש רבינו (וכן
פירש בפירוש המשניות) מקולקלין שאינם קריבים ואינם
נאכלים אלא עומדים עד שיפול בהם מום ויאכלו במומן
לבעלים. (31) באופן שקרא לעשירי תשיעי, ועקר על ידי
כך שם עשירי ממנו. (32) למעלה הלכות ב"ג, ואף על פי
שאם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, העשירי קרב
מעשר והאחד עשר קרב שלמים - אין זה אלא אם שינה
מתשיעי ואילך, אבל בדין שלנו ששינה את כל המניין
מהתחלה ועד הסוף, שניהם אינם קריבים, אלא נאכלים
במומן.

ז. מנאן למפרע, כגון שניצא ראשון ואמר עשירי,
ויצא שני ואמר תשיעי, עד שניצא העשירי ומה
אחת - הרי זה קדש, שהעשירי מאליה נתקדש.

ח. קרא לתשיעי עשירי ונשא העשירי בדיר -
התשיעי יאכל במומן³³, וזה שניצא בדיר מעשר,
אף על פי שלא יצא ולא בדר³⁴, שהעשירי מאליה
נתקדש. מת העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומן,
וכל השמונה שניצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא
נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא מת קדם שניצא,
שהמנאן הראוי פוטר.

(33) שהתשיעי נתקדש בטעות. אף אם לא נעקר שם עשירי
מהבהמה העשירית. ומשום כך יאכל במומן. (34) פירוש
לא יצא עם המניין וגם לא קבעו בעליו לעשירי.

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר והיה מונה והולך,
מת אחד מן המנויין³⁵ - מונה ומשלים פירוש
ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא
תשעה³⁶.

לא עשירי ולא אחד עשר אלא שתק, ואחר כך יצא
אחד עשר וקראהו עשירי - לא נתקדש, שהעשירי
מעצמו נתקדש; ואף על פי שלא קראהו עשירי,
הואיל ולא עקר שם עשירי מעליו - אין אחד עשר
מקדש¹⁷.

(16) משנה שם "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו,
אין אחד עשר מקודש". (17) בגמרא (שם ס:) "זה הכלל
(=הנאמר במשנה: "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי
ממנו אין אחד עשר מקודש") לאתויי מאי, לאתויי יצא
עשירי ולא דיבר, ויצא י"א ואמר עשירי, אין י"א מקודש".

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד, בין שקרא שניהם
עשירי¹⁸ בין שקראם תשיעי - שניהם מקדשין¹⁹,
ויאכלו במומן ואין קרבין²⁰. וכן אם יצא עשירי
ואחד עשר כאחד: אם קראן עשירי - הרי עשירי
ואחד עשר מערבים זה בזה²¹, והם כמו מעשר
שנתערב בשלמים²² שיאכלו במומן²³, כמו שבארנו
בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן אחד עשר -
הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה²⁵, ויאכלו
במומן²⁶.

(18) דברי רבא שם ס: שתשיעי ועשירי מעורבים זה בזה
ושניהם קדושים שהרי קרא לשניהם עשירי, וראה למעלה
הלכה א שאם קרא לתשיעי: "עשירי" - הוא קדוש.
(19) בגמרא שם: "אמר רבא - קראן תשיעי, עשירי וחלין
מעורבין זה בזה - קראן עשירי, עשירי ותשיעי מעורבים זה
בזה". ואם כן מה שכתב רבינו "שניהם מוקדשין", וזה
מוסב על שתי הבהבות הנ"ל, - על כרחנו שאין הכל שווה,
שהרי קראם עשירי שניהם מוקדשים וודאי (העשירי מעשר
והתשיעי קודש ואינו קרב), אבל קראם תשיעי אינם קדושים
אלא מספק, שהרי התשיעי שלא קראו עשירי, לא נתקדש
כלל. (20) שהרי התשיעי גם אם הוא קדוש (כשקראו
עשירי), אינו קרב אלא נאכל במומו (למעלה הלכה ב),
ומשום שלא ידוע איזהו התשיעי לכן שניהם אינם קריבים,
ונאכלים במומן. (21) ושניהם קדושים בוודאי והגוזז
והעובר אף באחד משניהם לוקה ארבעים (רש"י שם).
(22) שהרי האחד-עשר (שקראו עשירי) קרב שלמים.
(23) וצריך פדיון, כדין פסולי המוקדשין. ואינם קריבים, אף
כי גם העשירי וגם האחד-עשר ראויים להקרבה כשלא
נתערבו - אם נתערבו אסור להקריבם, שהרי מעשר בהמה
אינו טעון הרמת חזה ושוק וכולו נאכל לבעלים, אבל
שלמים טעונים הרמת חזה ושוק ואינם נאכלים אלא לכהנים
ומכיוון שהכהנים מועטים הן שמא לא יהיו כהנים מצויים
ויבוא לידי נותר, וקיימא לן אין מביאים קדשים לבית
הפסול. (24) לעשירי ולאחד-עשר שיצאו כאחד.
(25) שהרי העשירי קדוש מאליה והאחד עשר הוא חולין
גמור שהרי לא קראו עשירי. (26) וכאן אין צריך פדיון,
כדין מעשר בהמה שנפל בו מום, ולפיכך לא כלל רבינו
שתי ההלכות האחרונות ביחד, כשם שכלל את שתי
ההלכות הראשונות - "שאלה האחרונות אינן שוות" לענין
פדיון.

תִּשְׁעָה בִּפְתָח זֶה וְתִשְׁעָה בִּפְתָח שְׁנֵי - נוֹטֵל הָאֲחֵרוֹן
לְשֵׁם מַעֲשֹׂר⁴⁹ וְכֵלֶן פְּטוּרִין; שְׁאוֹתֵן הַתִּשְׁעָה⁵⁰ נִמְנו
מִנֵּן הָרְאוּי⁵¹.

(49) כלומר, מוציאו מאיזה פתח שהוא, והוא מעשר.
(50) כלומר, אותן שהעשירי לא יצא מפתחם.
(51) שכשיצאו התשעה נשארו בדיר לצרף לעשרה.

יב. הִיָּה מוֹנֶה וְהוֹצִיא הַטֹּלָה רֹאשׁוֹ וְרָבּוּ מִן הַדִּיר
וְחִזֹּר - הָרִי הוּא כְּמִנּוּי לְכָל דָּבָר.

יג. הִיָּה מוֹנֶה וְהִפְסִיק הַמִּנְיָן מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ שֶׁדָּבָר עֲמוֹ
אוֹ שֶׁחֲשָׁכָה לַיִל שֶׁבֶת⁵² - הָרִי זֶה חוֹזֵר וּמִשְׁלִים
מִנֵּנוֹ אַחֵר כְּפֹה.

(52) שאסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב משום
הסקרא (=הצבע) שסוקרין אותו בעת המניין.

יד. הִיָּה מוֹנֶה הַיּוֹצֵאִין אֶחָד אֶחָד וּמִקְדָּשׁ עֲשִׂירִי,
וְקִפֵּץ אֶחָד מִן הַמִּנְיָנוֹי⁵³ לְתוֹף הַדִּיר, לְתוֹף אֱלוֹ
שֶׁעֲדִין לֹא נִמְנוּ וְלֹא נִתְעַשְׂרוּ - נִפְטָרוּ הַכֹּל; שֶׁכָּל
אֶחָד מֵהֶן סָפַק אִם הוּא הַמִּנּוּי שֶׁקִּפֵּץ⁵⁴ אוֹ אַחֵר,
וְכִבֵּר בְּאֵרְנוֹ שֶׁכָּל הַמִּנְיָנוֹי פְּטוּרִין.

(53) משנה שם נח: "קפץ אחד מן המנויין לתוכן הרי אלו
פטורים". ומפרש רבינו שהמדובר הוא שמנה כבר עשרה
וקידש העשירי ואחר כך קפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר.
אבל ברש"י שלפנינו מפורש שהמדובר גם כשקפץ אחד מן
המנויין לפני שקדש עשירי שנפטרו במניין הראוי.
(54) שכבר נפטר במניין הקודם ונמצא מפריש מן הפטור על
החיוב. ואפילו אם יקרה שהעשירי יהיה אחד מן החייבים
- שמא זה המנוי הוא בין התשעה, והעשירי אינו עשירי
ומכיוון שיש ספק בדבר לא חייבתו התורה, שהרי נאמר
(ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש" - "עשירי וודאי ולא
עשירי ספק".

טו. קִפֵּץ אֶחָד מִן הַעֲשִׂירִיִּים⁵⁵ לְתוֹף הַדִּיר - בָּלֶן
יָרְעוּ עַד שֶׁיִּפֹּל בֵּהֶן מוֹם⁵⁶ וְיִאָּכְלוּ בְּמוֹמָן⁵⁷.

(55) אחד מאלו שנתקדשו בקדושת מעשר בהמה.
(56) שעל כל אחד ואחד יש ספק שמא הוא המעשר.
(57) לבעלים כדין מעשר בהמה שאין להן בו כלום.
סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ט

הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א)
שִׁיקְרִיב הַיָּחִיד קֶרְבֶּן חֲטָאת קְבוּעָה עַל שְׁגָגָתוֹ. (ב)
שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם מִי שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ אִם חֲטָא אִם לֹא
חֲטָא, עַד שֶׁיִּדְעֵה לוֹ וְיָבִיא חֲטָאתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
אֶשֶׁם תְּלוּי. (ג) שִׁיקְרִיב הַחוּטָא אֶשֶׁם עַל עֲבֻרוֹת
יְדוּעוֹת. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֶשֶׁם וְדָאִי. (ד) שִׁיקְרִיב

(35) כלומר, אלה שיצאו מן הדיר להימנות. (36) כיוון
שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים.

י. מֵת אֶחָד מֵאלוֹ שֶׁבֶתוֹף הַדִּיר³⁷ - אֱלוֹ שְׁנִמְנו³⁸
פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּנְיָן הָרְאוּי לְמַעֲשֹׂר פּוֹטֵר אֶף עַל
פִּי שְׁלֹא הִפְרִישׁ עָלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאֵלּוֹ שֶׁבֶתוֹף
הַדִּיר³⁹ מִנִּיתֵן לִגְרֵן אַחֵר עַד שֶׁיִּצְטָרְפוּ לְאַחֲרִים⁴⁰.
וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אֲרֻבָּעָה עָשָׂר טֹלָאִים וְהִכְנִיסֵן לְדִיר,
וְיִצְאוּ אֲרֻבָּעָה⁴¹ וּמִנְיָן בִּפְתָח זֶה, וְיִצְאוּ שֵׁשָׁה⁴²
וּמִנְיָן בִּפְתָח אַחֵר, וְנִשְׁאָרוּ שֵׁם אֲרֻבָּעָה בְּתוֹף הַדִּיר:
אִם יִצְאוּ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׁאָרִים מִן הַפְּתָח שֶׁיִּצְאוּ בוֹ
הַשֵּׁשָׁה - נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד⁴³ וְכֵלֶן פְּטוּרִין⁴⁴; שְׁאוֹתֵן
הָאֲרֻבָּעָה שֶׁיִּצְאוּ תַּחֲלָה מִפְּתָח רֹאשׁוֹן מִנֵּן הָרְאוּי
פְּטָרָן⁴⁵. וְאִם יִצְאוּ אֵלּוֹ הָאֲרֻבָּעָה הַנִּשְׁאָרִים מִן
הַפְּתָח שֶׁיִּצְאוּ בוֹ הָאֲרֻבָּעָה תַּחֲלָה - הָרִי אוֹתָם
הָאֲרֻבָּעָה שֶׁיִּצְאוּ בְּתַחֲלָה וְאוֹתֵן הַשֵּׁשָׁה שֶׁיִּצְאוּ
אַחֲרֵיהֶן בִּפְתָח שְׁנֵי פְטוּרִין, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן נִמְנֶה
מִנֵּן הָרְאוּי לְמַעֲשֹׂר, שֶׁהָרִי נִשְׁאָרוּ שֵׁם בְּדִיר אַחֲרִים
לְהַשְׁלִים הַמִּנְיָן וּלְעֹשֶׂר; אֲבָל אֵלּוֹ הָאֲרֻבָּעָה
שֶׁנִּשְׁאָרוּ, אֶף עַל פִּי שֶׁיִּצְאוּ וְנִמְנוּ מִפְּתָח הָרֹאשׁוֹן -
אֵינוֹ מִנֵּן הָרְאוּי⁴⁶, לְפִיכָּךְ מִצְטָרְפִין לִגְרֵן אַחֵר.
יִצְאוּ אֲרֻבָּעָה מִפְּתָח זֶה וְאֲרֻבָּעָה מִפְּתָח שְׁנֵי וְנִשְׁאָרוּ
שֵׁם שֵׁשָׁה: אִם יִצְאוּ הַשֵּׁשָׁה מֵאֶחָד מִשְׁנֵי הַפְּתָחִים
- נוֹטֵל מֵהֶן אֶחָד מַעֲשֹׂר וְכֵלֶן פְּטוּרִין⁴⁷; וְאִם יִצְאוּ
הַשֵּׁשָׁה בְּשְׁנֵי הַפְּתָחִים⁴⁸ - הָרִי הַשֵּׁשָׁה מִצְטָרְפִין
לִגְרֵן אַחֵר, וְהַשְׁמוּנָה שֶׁיִּצְאוּ תַּחֲלָה מִכָּאן וּמִכָּאן
פְּטוּרִין; שֶׁכָּל אֲרֻבָּעָה מֵהֶן נִמְנוּ מִנֵּן הָרְאוּי
לְהַשְׁלִים עָלָיו עֲשָׂרָה וּלְעֹשֶׂר, שֶׁהָרִי שֵׁשָׁה הָיוּ שֵׁם
נִשְׁאָרִים בְּתוֹף הַדִּיר.

(37) כלומר, אלה שטרם יצאו מהדיר להימנות. (38) שיצאו
במניין. (39) שעדיין לא יצאו. (40) שעדיין לא נפטרו מן
המעשר והיו ביחד עשרה. (41) בראשונה. (42) בשנייה,
אבל אם יצאו השישה בראשונה ואחריהם הארבעה בפתח
השני, ונשארו ארבעה בדיר, אם יצאו אלו שנשארו דרך
הפתח שיצאו בהם השישה, הם והשישה פטורים, והארבעה
הראשונים מצטרפים לגורן אחר, אבל אם נשארו בדיר או
יצאו דרך פתח אחר, הרי השישה פטורים והארבעה
הראשונים וכן הארבעה האחרונים מצטרפים לגורן אחר.
(43) למעשר. (44) כל הארבעה-עשר. (45) שהרי אחר
שיצאו הארבעה הראשונים נשארו בדיר מספר מספיק
למניין, ושאר הארבעה וכן השישה הרי הם יצאו בפתח
אחד והם מניין כדין. (46) שלא היו שם עשרה, שהרי
השישה יצאו לפני זה מפתח שני. (47) שהרי מהעשרה
שבפתח אחד הופרש אחד למעשר, והארבעה שיצאו
מהפתח השני פטורין משום מניין הראוי, שבעת שיצאו
נשארו עוד בדיר מספר מספיק כדי שיוכל לעשר מהן.
(48) שנחלקו השישה לשניים ויצאו שני הראשונים מהששה,
בבת אחת זה מפתח אחד והשני מפתח השני.

יא. הָיוּ לוֹ תִּשְׁעָה עָשָׂר טֹלָאִים בְּתוֹף הַדִּיר, וְיִצְאוּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 החוטא קרְבַּן על עֲבֹרֹת יְדוּעוֹת. אִם הָיָה עֹשֶׂה -
2 בְּהִמָּה, וְאִם הָיָה עֶנִי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה.
3 וְזֶהוּ הַנִּקְרָא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד. (ה) שֶׁיִּקְרִיבוּ
4 הַסִּנְהֶדְרִין קֶרֶבֶן אִם טָעוּ וְהוֹרִי שֶׁלֹּא פָּהֲלָה בְּאַחַת
5 מִן הַחֲמֻרוֹת.

6 וּבִאֹר מִצֹּת אֱלֹו בְּפָרָקִים אֱלֹו:

7 פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת, ומה היא חטאת קבועה וקרְבַּן עולה ויורד.

8 א. כָּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה² עַל אַחַת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה³
9 שִׁישׁ בָּהּ מַעֲשֶׂה⁴ שְׁחִיבִין עָלֶיהָ כֶּרֶת⁵ - הֲרִי זֶה חֵיב
10 לְהִקְרִיב קֶרֶבֶן חֲטָאת⁶. וּמִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁיִּקְרִיב חֲטָאתוֹ
11 עַל שִׁגְגָתוֹ.

(2) שנעלם ממנו שדבר זה אסור לו, וזה אפשר בשני אופנים: (א) שחשב על איסור מן האיסורים המפורטים להלן בהלכה ד - שהוא מותר, או שידע שהוא אסור אבל לא ידע שחייבים עליו כרת (להלן פ"ב הלכה ב). (ב) שלא נודע לו שזוהי עבירה, כגון: הבא על אשה ולא ידע שהיא אמו או אחותו, וכן העושה מלאכה ולא ידע שהיום שבת. (3) למעט מצוות-עשה שיש בהן כרת, ראה להלן. (4) למעט מגדף (להלן הלכה ב). (5) אם עבר עליה בזדון. ובמצות לא-תעשה שחייבין עליה מיתת בית-דין, אם עבר עליה בעדים והתראה - כשעבר עליה שלא בעדים והתראה, שאז חייבים עליה כרת. (6) שנאמר (ויקרא ד, כז-כח): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ונאמר (במדבר טו, כט): "תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה", הרי שאינו חייב חטאת אלא אם עבר בשגגה על לאו שיש בו מעשה (כריתות ב). במשנה, וראה להלן בהלכה ב). ובספרא (ויקרא תחילת דבורא דחובה הלכה ז) "אשר לא תעשינה, יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת, ת"ל תורת אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, הרי כל העושה בשגגה בעבודה-זרה: מה עבודה-זרה מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כל מעשה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת". (7) לא מובן מה נתחדש כאן, הרי כבר כתב: "חייב להביא קרבן חטאת".

12 ב. וְכָל עֹבֵר שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה כֶּרֶת - חִיבִין עַל
13 שִׁגְגָתָהּ חֲטָאת⁸, חוץ מִשְׁלֹש עֲבֹרֹת: מְגִדֵּף⁹ וּמִבְטֵל
14 מִלָּה¹⁰ וְקֶרֶבֶן פֶּסַח¹¹. הַפֶּסַח וְהַמִּלָּה¹² - מִפְּנֵי שֶׁהֵן
15 מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְחֲטָאת אֵין מִבִּיאִין אֱלֹא עַל שִׁגְגַת לֹא
16 תַעֲשֶׂה¹³, שְׁנֹאמַר: אַחַת מִכָּל מִצְוֹת¹⁴ יִי אֲשֶׁר לֹא
17 תַעֲשִׂינָה¹⁵; וְהַמְגִדֵּף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁶,
18 וְנֹאמַר: לַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגָה¹⁷ - יֵצֵא מְגִדֵּף שֶׁאֵין בּוֹ
19 מַעֲשֶׂה¹⁸. לְפִיכָךְ, הַמִּקְבֵּל עֲבֹדָה זָרָה בְּאֵלוֹהִי, אֵף
20 עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב כֶּרֶת, וְאִם הָיָה מִזִּיד - נִסְקָל¹⁹,
21 אִם קָבַל בְּשִׁגְגָה - פֶּסַח מִן הַקֶּרֶבֶן²⁰, לְפִי שֶׁלֹּא
22 עֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, וְנֹאמַר: בַּעֲשֻׂתָהּ אַחַת²¹.

ג. כָּל כִּרְתוֹת²² שֶׁבַתּוֹרָה חוץ מִשְׁלֹש כִּרְתוֹת²³
שֶׁבַּאֲרֵנוּ²³, אִם עֹבֵר יִחִיד עַל אַחַת מֵהֵן בְּשִׁגְגָה -
מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה²⁴. חוץ מִטָּמֵא שְׂאֵכָל קֹדֶשׁ²⁵
וּטָמֵא שְׁנִכְנֵס לְמִקְדָּשׁ²⁶, שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵין מִבִּיאִין חֲטָאת
קְבוּעָה אֱלֹא קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד²⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁸.

(22) איסורים שחייבים עליהם כרת. (23) למעלה הלכה ב: מגדף, מבטל מילה ומבטל קרבן פסח. (24) ראה להלן הלכה ד, מה היא חטאת קבועה. (25) אכל בשר קדשים וחשב שהוא בשר חולין, ואילו אכל במזיד - חייב כרת, שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (מכות יד: וראה להלן פ"י הלכה ה). ורש"י במשנה כריתות ב. מביא ממה שנאמר (ויקרא כב, ג) "אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". וראה בשבועות ז. (26) היינו מפתח עזרת ישראל ולפנים, שאילו עשה כן במזיד - חייב כרת (פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יב), כמו שכתוב (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא" (להלן פ"י הלכה ה), וכתוב עוד (שם יט, יג) "כל הנוגע במת בנפש האדם וגו' ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל" (מכות שם, וברש"י במשנה כריתות ב). (27) משנה בכריתות שם. וראה להלן הלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בטה ואח"כ בא עליה, אבל אם אמו היא שני מדברי סופרים, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו'. (38) שנאמר (שם): "אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה וגו' לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין נפק"מ מי קדם למי. (39) בין שהיא בתו מנשואתו (=מאשתו) שהיא גם בכלל "אשה ובתה" וחייב שתיים, ובין שהיא מאנוסתו (ואינה אשתו מן הנישואין, שאינה בכלל אשה ובתה), אף שאין זה מפורש בתורה - אסורה היא עליו מן התורה בקל וחומר: אם בת הבת אסורה, בתו לא כל-שכן (פ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ו', עיין שם). ובגמרא (יבמות ג. וכריתות ה. ועוד) למדו אותה גם מגזירה-שוה. (40) ובתו ובנו שנולדו לו, בין מנשואתו (וחייב שתיים, גם משום בת בתה ובת בנה, ראה להלן) בין מאנוסתו, שנאמר (שם, י'): "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן", וחייב כרת במזיד כמפורש (שם, כט), ואם שגג חייב חטאת קבועה, כנ"ל. (41) אף אם היא אינה בתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה", ואם היא בתו חייב שתיים, אחת משום בתו ואחת משום אשה ובתה (הלכות איסורי ביאה שם). וחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג כנ"ל. (42) של אשתו. אף אם הבת והבן אינם שלו, שנאמר (שם): ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו', ואם היא גם בתו חייב שתיים: אחת משום בת בתה, ואחת משום בת בתו. (43) בין אחותו מאביו ובין אחותו מאמו. וכמו כן בין מן הנישואין, שהיא נולדה לאביו או לאמו בדרך הנישואין, ובין מזנות שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערוה עליו, כמו שנאמר (שם, ט): "ערות אחותך בת אביך או בת אמן, מולדת בית או מולדת חוץ, לא תגלה ערותה". וכשנולדה לאביו דרך הנישואין הוא חייב שתיים, גם משום ערות אחותו בת אשת אביו שבסמוך. וראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכות ב"ד. (44) כלומר, בת אשת נשואת אביו, שנאמר (שם, יא): "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא, לא תגלה ערותה", וחייב גם משום ערות אחותו שלמעלה (ראה בהלכות איסורי ביאה שם). אבל על אחותו מאנוסת אביו, אינו חייב אלא משום ערות אחותו, ולא משום ערות אחותו בת אשת אביו, שאנוסתו אינה כאשתו. (45) כריתות ב. במשנה. ובין שהיא אחותה מן הנישואין, בין מזנות, הרי זו ערוה עליו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ה), שנאמר (שם, יב-יג): "ערות אחות אביך לא תגלה, שאר אביך היא. ערות אחות אמן לא תגלה, כי שאר אמן היא". (46) במשנה שם. והיינו דווקא בחיי אשתו. ובין כשהיא אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנישואין ובין מזנות, אבל לאחר מות אשתו מותר באחותה (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ט), שנאמר (שם, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח, לצרור לגלות ערותה עליה בחייה". (47) אפילו אינה אמו, בין בחיי אביו (שהוא חייב שתיים, גם משום אשת אביו, וגם משום אשת איש), בין לאחר מותו, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה א), שנאמר (שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא". ואם אשת אביו זו, היתה גם אמו, חייב גם משום בא על אמו. (48) משנה שם, שנאמר (שם, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב

ד, מה הוא קרבן עולה ויורד. (28) להלן פ"י הלכה ה. שמה שכתוב (ויקרא ה, ב-ג, ו-ז, יא) שאם נטמא ונעלמה ממנו טומאתו שחייב קרבן עולה ויורד - המדובר כשטמא זה נכנס למקדש או אכל קדשים ולא ידע, וראה שבועות ו: ד. חטאת קבועה היא הנפאה מן הבהמה²⁹ בלבד³⁰, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר - מביא חטאת בהמה, ואם היה עני - מביא עוף³¹ או עשירית האפפה³², כמו שיתבאר³³. נמצאת למד, שכל העבירות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה ארבעים ושלש³⁴. ואלו הן: (א) הנפא על אמו³⁵. (ב) הנפא על אם אשתו³⁶. (ג) הנפא על אם אמה³⁷. (ד) הנפא על אם אביה³⁸. (ה) הנפא על בתו³⁹. (ו) הנפא על בת בתו. (ז) הנפא על בת בנה⁴⁰. (ח) הנפא על בת אשתו⁴¹. (ט) הנפא על בת בתה. (י) הנפא על בת בנה⁴². (יא) הנפא על אחותו⁴³. (יב) הנפא על אחותו שהיא בת אשת אביו⁴⁴. (יג) הנפא על אחות אביו. (יד) הנפא על אחות אמו⁴⁵. (טו) הנפא על אחות אשתו⁴⁶. (טז) הנפא על אשת אביו⁴⁷. (יז) הנפא על אשת אחי אביו⁴⁸. (יח) הנפא על אשת בנו⁴⁹. (יט) הנפא על אשת אחיו⁵⁰. (כ) הנפא על אשת איש⁵¹. (כא) הנפא על הנדה⁵². (כב) השוכב עם זכר⁵³. (כג) הנפא על אביו⁵⁴. (כד) הנפא על אחי אביו⁵⁵. (כה) השוכב עם בהמה⁵⁶. (כו) האשה שמביאה עליה את הבהמה⁵⁷.

(29) ראה להלן בסוף ההלכה, שמפרט איזו בהמה מביא בעבודה-זרה, ואיזו בשאר חייבי כריתות. וכן ההבדל בין הדיוט למלך וכהן משוח, לענין שאר חייבי כריתות. (30) ולא מן העוף ולא מן הסולת כקרבן עולה ויורד. (31) שתי תורים, או שני בני יונה. (32) סולת, כשאין ידו משגת גם לעוף. (33) להלן פ"י הלכה ד. (34) במשנה (שם) אמרו: "שלשים ושש כריתות", משום שהמשנה מונה "אשה ובתה" לאחת, ואילו רבינו מפרט בכלל "אשה ובתה": חמותו, אם חמותו, אם חמיו, בת אשתו, בת בתה, בת בנה (לחם-משנה). (35) במשנה שם. ובין אם היתה נשואת אביו (שחייב שתיים: משום אמו ומשום אשת אב, ראה הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ב) ובין אם היתה אנוסת אביו, שאינו חייב אלא אחת, משום בא על אמו, שנאמר (ויקרא יח, ז) "וערות אמן לא תגלה אמן היא", וחייב כרת אם היה במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר בסוף פרשת העריות (שם יח, כט): "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עם", ובשוגג - חייב חטאת קבועה, שכל שבמזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבועה (למעלה הלכה ב). (36) חמותו, במשנה שם "הבא על אשה ובתה", וכתוב (ויקרא יח, יז) "ערות אשה ובתה לא תגלה", וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשגגה ככל חייבי הכריתות. (37) של אשתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין הבדל בין אם נשא אותה קודם שבא על בת בתה, לבין אם נשא בת

- חויץ לעזרה⁷³. (טו) המפסם את שמן המשחה⁷⁴. (טז)
המפסם את הקטרת⁷⁵. (יז) הסך בשמן המשחה⁷⁶.

(58) בכ"י תימן: "ששה ועשרים", וכ"כ בדפוס רומי ובמגדל עוז. ואמנם כן אתה מוצא בפרטן, ולפי הגירסא שלנו נתמעטו שלשה שחייב בהם כרת גם מצד אחר, והם: הבא על אביו ועל אחי אביו, שיש בהם כרת משום השוכב עם הזכר. והבא על אחותו, שהיא בת אשת אביו, שיש בו כרת משום הבא על אחותו. ובאותם הדברים לא באה אזהרה מיוחדת כ"אם לחייבם שתי חטאות בשגגה, נמצא שלחשבון החטאות הם עשרים וששה, ולמנין הכריתות אינם אלא עשרים ושלוש (משנה למלך). (59) כריתות שם. שכתוב (שמות כ, ה): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם" (ראה בספר המצוות ל"ה ה'ו). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה". ובסנהדרין צט. אמרו שפסוק זה מדבר לענין עבודה-זרה, דתנא דבי ר' ישמעאל "כי דבר ה' בזה", זה המבזה דיבור שנאמר לו למשה מסיני "אנכי ה' אלהיך, לא יהי לך אלהים אחרים" (שמות כ, ג), ואם עבד עבודה-זרה בשגגה, כגון שחשב שהתורה אסרה רק זיבוח וקטור לעז, אבל לא אסרה השתחוואה וניסוך (רש"י כריתות ב.). מביא חטאת קבועה, כמו שנאמר (במדבר טו, כב): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו בהוריות ח. "איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות, הוי אומר זו עבודת כוכבים", ונאמר (שם כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (60) וכגון שהשתחוה, או הקריב או ניסך או הקטיר לעז, אפילו אין דרך עבודת עבודה-זרה זו בכך, וכן אם עבד עז במעשה בכל אופן שהוא דרך שעובדים עז זו (ראה פ"ג מהלכות עז, הלכות ב"ג), אבל המקבל בשוגג את העז לאלוה, אע"פ שהוא חייב כרת במזיד, אינו מביא קרבן, לפי שלא עשה מעשה, ונאמר שם (טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", ראה למעלה הלכה ב. (61) כריתות שם. ובהלכות עז פ"ו הלכה ג, כתב רבינו: "כיצד היו עושים, מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרו לכהניהם עובדי האש, ואותן הכהנים נותנים הבן לאביו, אחר שנמסר בידם, להעבירו באש ברשותו, ואבי הבן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, לא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודה-זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו". ואסרה התורה דבר זה, שכתוב (ויקרא יח, כ): "וזמזרעך לא תתן להעביר למולך"; "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש" (דברים יח, י), וחייב סקילה בעדים ובהתראה. ואם לא נסקל או שלא התרו בו, דינו בכרת, שכתוב (ויקרא כ, ב"ג): "ואל בני ישראל תאמר, איש איש מבני ישראל וכו' אשר יתן מזרעו למולך מות יומת, עם הארץ ירגמוהו באבן, ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך", ואם העביר את בנו למולך בשגגה, שחשב שהתורה לא אסרה זאת, חייב להביא קרבן חטאת קבועה, שהרי כל חייבי כריתות למדים מעז (שבת סט). שהשוגג חייב חטאת. (62) כריתות שם. "כיצד הוא מעשה האוב?

דודתך היא". ודוקא אשת אחי אביו, מן האב, אבל אשת אחי אביו מן האם בלבד, וכמו כן אשת אחי אמו, בין שהוא אח אמו מהאב, ובין שהוא אח אמו מן האם, אינן אסורות כ"אם מדרבנן, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (49) שם, שנאמר (שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה". (50) שם, שנאמר (שם, טז) אשת אחיך לא תגלה, ערות אחיך היא, וכגון שמת אחיו והניח אחיו בניו, או כגון שגרשה שאין כאן מצות יבום. וכל אלו: אשת אחיו, אשת בנו ואשת אחי אביו, הם עליו ערוה בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין לאחר מותן (חז"ק מאשת אחיו שלא הניח בן), ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שחים. גם משום שאר בשר, וגם משום אשת איש, ראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכה א. (51) שם, שנאמר (שם, כ): "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה". (52) שם, שנאמר (שם, יט) "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה". (53) שם, שנאמר (שם, כב) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא". ואחד הבא על הזכר, ואחד המביא זכר עליו (פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יד). וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט). ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה ככל חייבי כריתות. (54) מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (שלמעלה), חייב גם משום "ערות אביך וגו' לא תגלה" (שם, ז), ובסנהדרין נד. מבואר שהכוונה לאביו ממש, לחייבו שתי חטאות אם עבר בשוגג, ראה גם להלן פ"ד הלכה א. (55) גם זה, מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", חייב גם משום "ערות אחי אביך לא תגלה" (שם, יד). ואם שגג חייב שתי חטאות, שם, וראה גם להלן פ"ד שם. (56) כריתות שם. ובין שבא על הבהמה (בין זכר ובין נקבה), ובין שהביא את הבהמה עליו, שנאמר (שם, כג): "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה". ואחד בהמה ואחד חיה ועוף (פ"א מה איסורי ביאה הלכה טז). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, ככל חייבי העריות (שם, כט). ובשוגג חייב חטאת ככל חייבי הכריתות. (57) כריתות שם, שנאמר (שם, כג): "ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא". והיא חייבת כרת במזיד בלא עדים והתראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשוגגת ככל חייבי הכריתות. ולולא שאסרה תורה מפורש באשה, לא היתה האשה נאסרת מהפסוק של הזכרים שלמעלה (=ובכל בהמה לא תתן שכבתך וגו'). ראה בספר המצוות ל"ה שטט.

- 1 נמצאו כל כריתות שבעריות עשרים ושלש⁵⁸.
- 2 ובשאר העברות שבע עשרה, ואלו הן: (א) העובד
- 3 עבודה זרה⁵⁹ במעשה⁶⁰. (ב) הנותן מזרעו למלך⁶¹.
- 4 (ג) בעל אוב⁶². (ד) בעל ידעוני במעשה⁶³. (ה)
- 5 המחלל את השבת⁶⁴. (ו) העושה מלאכה ביום
- 6 הקפורים⁶⁵. (ז) האוכל ושותה ביום הקפורים⁶⁶. (ח)
- 7 האוכל נותר⁶⁷. (ט) האוכל חמץ בפסח⁶⁸. (י) האוכל
- 8 חלב⁶⁹. (יא) האוכל דם⁷⁰. (יב) האוכל פגול⁷¹. (יג)
- 9 השוחט קדשים חוץ לעזרה⁷². (יד) המעלה קרבן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זה שהוא עומד ומקטיר קטורת ידועה, ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל, בדברים מתחת הארץ, בקול נמוך עד מאד, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו, וכן הלוקח גולגולת המת ומקטיר לה ומנחש בה עד ששמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו, שפל עד מאד, ומשיבו (הלכות ע"ז הלכה א). וכתוב (ויקרא יט, לא): "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שכתוב שם (כ, ו): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו", ואם היה בשוגג חייב חטאת קבועה. ולא כתב רבינו כאן "בעל אוב במעשה", כמו שכתב להלן בבעל ידעוני, לפי שסתמו של אוב הוא במעשה, ואין סתמו של ידעוני במעשה, ראה להלן. (63) "מניח עצם עוף ששמו: "ידוע" בפיו, ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה (=חולי נפל) וידבר בפיו דברים שעתידים להיות" (הלכות ע"ז שם ה"ב) והזהר על זה בתורה, וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו' והכרתי אותו מקרב עמו". וחייב חטאת בשוגג ככל יתר חייבי הכריתות. ומה שכתב רבינו בעל ידעוני במעשה, שפסק כריש לקיש (כריתות ג: וסנהדרין סה.), שלפיכך נאמר במשנה (כריתות ב.) "בעל אוב" ולא "בעל ידעוני", משום שבעל ידעוני אין בו מעשה. שמשים עצם בפיו ואינו מדבר בשעת שימת העצם אלא לאחר כך (כפירוש"י סנהדרין שם). ואינו מקטיר ועושה מעשים (מרכבת המשנה הלכות עבודה זרה שם ה"א) ואינו חייב קרבן בלא מעשה. לפיכך כתב רבינו "בעל ידעוני במעשה", אבל בעל אוב סתמו יש בו מעשה (לחם משנה כאן, ומשנה למלך להלן פ"ד הלכה א). (64) משנה כריתות שם, ובגמ' ג. שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן (ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה א), נאמר (שמות כ, י): "ויום השביעי שבת לה' וגו' לא תעשה כל מלאכה", וחייב כרת במעשה במזיד בלא עדים והתראה, כמו שנאמר (שם לא, יד): "ושמרתם את השבת וגו' כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", ואם עבר ושגג חייב קרבן חטאת ככל חייבי הכריתות. (65) במשנה שם. וכגון שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן שחייבין עליהן בשבת (ראה פ"א מה' שביתת עשור הלכה ב), "שאין בין שבת ליוהכ"פ אלא שזה (=שבת) זדונו בידי אדם (=מיתת ב"ד, אם היה בעדים והתראה), וזה (=יוהכ"פ) זדונו כרת" (משנה מגילה ז:), ונאמר (ויקרא כג, כח): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כיפורים הוא לכפר עליכם" וגו' וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם, ל): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה", ובשוגג חייב חטאת. (66) כריתות שם. וחייב כרת אם אכל או שתה במזיד, כמו שנאמר (שם, כט): "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה", ועיניו זה הוא אכילה ושתיה שלמדים גזירה שוה "ועיני עינו", שכתוב כאן עינו, וכתוב (דברים ח, יג) "ויענך וירעיבך". מה שם עינו רעבון, אף כאן עינו רעבון (יומא

עד:), והאוכל ושותה בשגגה חייב חטאת, כיתר חייבי הכריתות, כנ"ל (וראה בספר המצוות ל"ת קצו). ושיעור אכילה ביוהכ"פ הוא ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה. ושיעור השתיה, הוא כמלוא לוגמיו של כל אחד ואחד, והוא כדי שיסלקם לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו (ראה פ"ב מה' שביתת עשור הלכה א). (67) כריתות שם. והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחרי הזמן שקבעה התורה לאכילתם, שעליו נאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קודש הוא", והאוכלו במזיד חייב כרת, כמו שנאמר (ויקרא יט, ח): "ואוכליו עונו ישא, כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואם אכל בשוגג חייב חטאת קבועה, ככל חייבי הכריתות (וראה בספר המצוות ל"ת קלא). (68) שם, והיינו כזית חמץ (פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז). שנאמר (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל", והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה ככל חייבי הכריתות (ראה בהלכות חמץ ומצה שם הלכה א, ובספר המצוות ל"ת קצו). (69) במשנה שם. וכגון שאכל כזית (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה א) חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים (שם הלכה ה) של שור או כשב או עז (שם הלכה א), שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, ובשוגג חייב קרבן חטאת קבועה. (70) "היוצא בשעת שחיטה ונחירה או בשעת התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמומית, וכן דם הכנוס בתוך חלב וכו'" (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג) ושיהיה כזית, מבהמה חיה ועוף (שם הלכה א). ונאמר (שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ובשוגג חייב חטאת קבועה. (71) הם קדשים שחשב בעת שעשה אחד מד' עבודות (שחיטה, קבלה, הולכה וזריקת הדם) על-מנת לאכול (הבשר) או להקריב (האימורים) לאחר הזמן הראוי לכך (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, יח) "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' לא יחשב לו פיגול יהי' והנפש האוכלת ממנה עונה תשא", ואמר רבי אליעזר (זבחים כט.) שהכתוב הנ"ל מדבר במחשב על זבחו לאכלו ביום השלישי, ולמדו (בכריתות ה.) בגזירה שוה "עון עון" מנותר: נאמר כאן "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא", ונאמר בנותר (שם יט, ח) "ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", כשם שנותר חייב עליו כרת, אף פיגול חייב עליו כרת. והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה. (72) כריתות שם. שנאמר (שם יז, ג"ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב וגו' מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' וגו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", והשוחטם בשוגג חייב חטאת קבועה. (73) כריתות שם. כלומר הקטירו על האש מחוץ לעזרה. שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", והמעלהו במזיד חייב כרת, שנאמר (ויקרא שם, ח"ט):

79) שאינו לא מלך ולא כהן גדול. (80) בעת מלחמה היו ממנין כהן לדבר אל העם, ומושחין אותו בשמן המשחה (פ"ז מהלכות מלכים הלכה א). ובכת"י תימן: "או מלך או כהן משיח". וכן נכון, שהרי לפי גירסתנו נשמע שרק בעבודה-זרה אין הבדל בין הדיוט לבין משוח מלחמה, ואילו בברייתא (הוריות יב:) מפורש שאף בשאר חייבי חטאות אין הבדל ביניהם. (81) משנה הוריות ט. שנאמר (שם): "ואם נפש אחת תחטא", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - כולן בכלל "נפש אחת" הן (שם ח.). (82) משנה בהוריות ט. (83) ד, כזכר, לב: "ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שער עזים תמימה וגו' ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה". (84) כן צריך להיות, וכן הוא בכ"י תימן, שנאמר (שם, כב"כ): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שער עזים זכר תמים", בהוריות י: "אזיהו נשיא, זה מלך" וכו'. (85) כהן גדול שנמשח בשמן המשחה. אבל מימות יאשיהו ואילך שנגנו שמן המשחה (שם יב.), והיו ממנים כהן גדול בלבית שמונה בגדים בלבד, אינו מביא פר בן בקר (פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה יד). (86) במשנה שם. שנאמר (שם, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב פר בן בקר לחטאת". (87) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, ובפ"ז שם, שיש חטאות הנאכלות ויש חטאות הנשרפות. (88) שם, יב: "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו על עצים באש".

- ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו או מרבין⁸⁹, שנגאמר: תורה אחת תהיה⁹⁰ לכם לעשה בשגגה. כיצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל והרי הוא יום הפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד מהן מביא שתי חטאות⁹¹, כבשות או שעירות. וכן אם שגגו כלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת⁹².

(89) ברייתא ביבמות ט. ואינם כציבור להביא פר (שם, יד). אלא הרי הם כיחידים, משום שלא עשו על פי הוראת בית-דין. (90) לפנינו (שם): "יהיה". (91) אחת על עשיית מלאכה ביום הכיפורים, ואחת על אכילה באותו יום. (92) אבל אם שגגו הציבור על-פי הוראת טעות של בית-דין, אם שגגו בעבודה-זרה - מביא כל שבט ושבט פר לעולה ושעיר לחטאת, ובשאר חייבי כריתות מביא כל שבט ושבט פר חטאת (להלן פ"ב הלכה א).

"ואליהם תאמר, איש איש וגו' אשר יעלה עולה או זבח, ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו", והמעלה בשוגג חייב חטאת קבועה. (74) כריתות שם. פירוש שעשה שמן המשחה, וכגון שלקח שמן זית, הין, ויערב בתוך השמן מר דרור וקנמון, וקנה בשם וקדה באותו משקל ומדה כמו שעשה משה למשוח את הכהנים וכלי המקדש (ראה שמות ל, כג-ל), ונאסר לעשותו כמו שנאמר (שם, לב): "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו", והעושהו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, לג): "איש אשר ירקח כמוהו וגו' ונכרת מעמיו" (ודוקא אם עשה כדי להמשח בו, אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור, פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד) והעושה בשגגה חייב חטאת קבועה כיתר חייבי הכריתות כנ"ל. ו"המפטם" היינו "המשמין", כלומר שמשמין את השמן עם ריח טוב, על-ידי-זה שהוא מערב בו סממנים (תפארת ישראל כריתות פ"א משנה א). (75) שם. ראה בפ"ב מה' כלי המקדש, מעשה הקטורת. ואם עשה קטורת במזיד, כדי להריח בה, אע"פ שלא הריח בה - חייב כרת על עשייתה (הלכות כלי המקדש שם הלכה ט), אבל עשה כדי להתלמד בה או למסרה לציבור - פטור (שם). שנאמר (שמות ל, לז-לח): "והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם, קודש תהי' לך לה', איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו", והעושה כן בשוגג חייב חטאת קבועה. (76) כריתות שם. כלומר סך כזית משמן המשחה שעשה משה, על זר שאינו כהן ולא מלך ממלכי בית דוד (ראה פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ה-ז), חייב כרת במזיד, שנאמר (שם, לב-ג): "ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו", והסך בשוגג חייב חטאת קבועה.

הרי אלו ארבעים ושלש⁷⁷ עבירות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם שגג בעבודה זרה - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפרשת שלח לך⁷⁸. בין שהיה החוטא הדיוט⁷⁹ או מלך או כהן גדול או משוח מלחמה⁸⁰ - הכל שוין בשגגת עבודה זרה⁸¹. אבל אם שגג באחת משאר ארבעים ושנים: אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים או נקבה מן הפכשים⁸², וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת ויקרא⁸³; ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעירת⁸⁴ עזים לחטאת; ואם כהן משוח הוא⁸⁵ - מביא פר בן בקר לחטאת⁸⁶, והוא נשרף⁸⁷, כמו שנתפרש שם⁸⁸.

(77) ראה למעלה הערה נו. (78) במדבר טו, כז: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, והקריבה עז בת שנתה לחטאת".

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד אדר ב'א' ניסן תשע"ט

- טמא [מטמא]. ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת בגדים: איך מטמאים ואיך מטמאים, מה מהם צריך הקסור או קריעה או שרפה או רחיצה וטהרה וזולת זה, מכל⁹ איך מטמאים ואיך מטמאים, מה מהם צריך הקסור או קריעה או שרפה או רחיצה וטהרה וזולת זה, מכל¹⁰ קריעה או שרפה או רחיצה וטהרה וזולת זה, מכל¹¹

יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה קב. קג.

עשה, כלומר: דין זה שנוצטונו בו הוא מצוה, הינו שאנו
 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא
 במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר
 של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
 ספרא (פרשת שמני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
 — "יכול אם נגע אדם בגבלה ללקה ארבעים? תלמוד
 לומר: "ולא לה טמא" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
 גבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא
 תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
 — הדין אשר נצטונו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
 בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים:
 לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש
 ופנימה) ושל לא לאכל קדש ולא לגע בו וכיוצא בזה —
 וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
 אם היה בקרבתו באפן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממני
 הטמאה.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטונו להיות הנבלה
 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
 מה-שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
 כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
 חיבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים
 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,
 אלא זה שהתורה אברה כי הנוגע במין זה נטמא, או
 שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות
 עשה, כלומר: דין זה שנוצטונו בו הוא מצוה, הינו שאנו
 אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן כזה נטמא; ואם הוא
 במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר
 של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
 ספרא (פרשת שמני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
 — "יכול אם נגע אדם בגבלה ללקה ארבעים? תלמוד
 לומר: "ולא לה טמא" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
 גבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא
 תגעו", הא כיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
 — הדין אשר נצטונו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
 בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים:
 לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש
 ופנימה) ושל לא לאכל קדש ולא לגע בו וכיוצא בזה —
 וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
 אם היה בקרבתו באפן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממני
 הטמאה.

מה-שנאמר בכתוב וממה שבא בקבלה (מסכת נגעים פרק
 יא).

המצוה הק"ג — הצווי שנוצטונו להיות בית מנגע
 טמא [מטמא] ומצוה זו כוללת טמאת בתים: איזה מהם
 צריך הסגר או נתיצת הקירות או נתיצת פלו, במה
 מטמא ואיך מטמא.

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה צט.

המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטונו להיות הנדה
 טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-
 דיניה.

יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטונו להיות
 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטונו להיות זבה
 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
 נעשית זבה, ואיך מטמאה וולתה אחר שנעשתה זבה.

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטונו להיות הזב
 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
 נעשה זב, ובאיזה אפן הוא מטמא לזולתו.

יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ט

מצות עשה קד. צו.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטונו להיות הזב
 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
 נעשה זב, ובאיזה אפן הוא מטמא לזולתו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטונו להיות הנבלה
 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
 מה-שיזכר לקמן ממני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
 כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
 חיבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים
 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,
 אלא זה שהתורה אברה כי הנוגע במין זה נטמא, או
 שדבר זה מטמא באפן כזה, למי שנגע בו — מצות

ירמיה פרק יא טז-כג

טז זית רענן יפה פרייתתאר קרא יהוה שמך לקול | המולה גדלה הצית אש עליה ורעו דליותיו:
 יז ויהוה צבאות הנוטע אותך דבר עליך רעה בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה אשר עשו להם
 להכעסני לקטר לפעל: יח ויהוה הודיעני ואדעה אז הראיתני מעלליהם: יט ואני ככבש אלוף יוכל
 לטבות ולא ידעתי כיעלי | חשבו מחשבות נשחיתות עץ בלחמו ונכרתנו מארץ חיים ושמו לא יזכר
 עוד: כ ויהוה צבאות שפט צדק בחן פליות ולב אראה נקמתך מהם כי אליך גליתי את ידי: כא לכן
 כה אמר יהוה עלי אנשי ענתות המבקשים את נפשך לאמר לא תנבא בשם יהוה ולא תמות בידנו:
 כב לכן פה אמר יהוה צבאות הנני פקד עליהם הבחורים ימותו בחרב בניהם ובנותיהם ימותו ברעב:
 כג וישארת לא תהיה להם פריאביא רעה אליאנשי ענתות שנת פקדתם:

רש"י

(טז) לקול המולה. לי שאון עם רב שיבוא עליהם: ורעו דליותיו. ורצו את ענפיו: (יח) וה' הודיעני. כך אמר הנביא, הקדוש ברוך הוא הודיעני את פורענותם: (יט) ואני ככבש אלוף. אשר יוכל לטבות: יוכל. לפי שאני מודיעם הרעה הם אומרים להרגני, ככבש אלוף דונש ויהודה בן קוריש פתרוהו ככבש ופר אשר יוכל לטבח, ואלוף כמו שגר אלפיך (דברים כח) ואע"פ שלא

נאמר אלוף יש לנו כיצא בו שמש ירח עמד זבולה (חבקוק ג) כסוס עגור כן אצפצף (ישעיה לח) ומנחם פתר ככבש אלוף כבש גדול (ע' בתהלים נ"ח בפרש"י) ויונתן מסייעו שתירגם כאמר בחיר: נשחיתות עץ בלחמו. נרמי סמא דמותא במכליה: (כ) אראה נקמתך מהם. את אנשי ענתות היה מקלל: (כג) אל אנשי ענתות. כמו על אנשי ענתות:

מצודת ציון

(טז) רענן. רטוב ומלוחלח כמו דשנים ורעננים יהיו (שם צב): תואר. מהודר: המולה. ענין המייה ושאון וכן קול המולה (יחזקאל א): הצית. מל' הצתה והבערה: ורעו. ענין שבירה כמו ירעון קדקד (לעיל ב): דליותיו. ענפים גדולים כמו לפנות דליותיו אליו (יחזקאל ו): (יז) בגלל. בעבור כמו בגלל הדבר הזה (דברים טו): (יח) מעלליהם. מעשיהם: (יט) אלוף. כמו ואלוף ותחסר הוי"ו והוא הפר כמו שגר אלפיך (שם ו): יוכל. יובא כמו יוכל שי (ישעיה יח): לטבות. לשחוט: עץ בלחמו. כמו בעץ לחמו, ועץ ר"ל מין עץ שהוא סם המות ועליו נאמר ויורהו ה' עץ (שמות טו) והיה נס בתוך נס כמ"ש רז"ל: בלחמו. כל מין מאכל קרוי בשם לחם: (כ) בוחן. מל' בחינה ונסיון: כליות. בהם מקום העצה: גליתי. מל' גילוי: (כב) פוקד. ענין זכרון: (כג) ושארית. ענין שיעור:

מצודת דוד

(טז) זית רענן. אל מול המקדש אמר הנה מאז קרא ה' שמך זית רענן שהוא אילן מפואר: יפה. כך נמצא היופי של פרי בעל תואר מהודר: לקול המולה. אבל עתה לעת בוא קול המייה גדולה של חיל הכשדים הבאים למלחמה אז המקום ב"ה בעצמו זית שעלהו רענן ולח בקיץ ובחורף, יפה תאר, פרי תאר, והנמשל של זית רענן שעלעלים השומרים את הפרי שהוא העושר וההצלחה רענן תמיד ומלא ברכת ה', ויפה תואר משל אל גבורת העם ורבוים וחזקם, ופרי תואר משל אל מעשיהם הטובים ותורתם שהוא הפרי הנרצה. לקול המולה גדולה, אח"כ נשמע קול רעש גדול שגזרו עליך גזר דין בגזרת עירין פתגמא ועי"כ הצית אש בעליה, שעלי היות שהם שמנים הציתו בהן אש, והוא משל ששללו עשרם ואוצרותיהם, ורעו ושבירו דליותיו שהם ענפי הזית יהיה המצית והמבעיר אש עליה וישבירו ענפיו ולפי שהמשילו לזית

אמר בלשון הנופל באילן: (יז) הנוטע אותך. הבונה הבית והשכין בה שכינתו הוא גזר הרעה ולא באה בכח הזרוע של הכשדים (ועל כי המשילו לזית אמר לשון נטיעה הנופל באילן): רעת. היא הבעל: עשו להם. עשו לעצמם למען הכעיסני לקטר לבעל: (יח) וה' הודיעני. ה' הודיע לי הרעה הבאה ולכן ידעתיה: אז. כשהודיע לי הרעה אז גלה לי מעשיהם אשר לא טובים ובגמול תבוא הרעה: (יט) ואני. ר"ל לא מדעתי אני הולך לנבאות עליהם הרעה כי יד ה' היתה חזקה עלי ללכת אליהם ולנבאות ואני ככבש ואלוף אשר כל אחד מהם יובא לטבות שלא מרצונו כי אין חפצי לנבאות עליהם רעה: ולא ידעתי. ולא אדע מה פשעי בזה אשר המה חשבו עלי מחשבות רעות ואומרים נשחית מאכלו בעץ הממית ר"ל נשים סם המות במאכלו ובוה נכרית אותו מארץ חיים כי ימות ואין לו ולא יזכר עוד שמו: (כ) וה' צבאות. אבל אתה ה' צבאות הלא אתה שופט צדק ובוחר לדעת מחשבות כליות ולב, ותדע שאין שמחה בלבי בהנבאות להם הרעה: אראה. לכן אראה הנקמה שתקח מידם: כי אליך. לבד אליך אני מגלה את הריב שיש לי עמהם אבל הוכחתים על זה להודיעם שאני יודע מחשבתם: (כא) המבקשים. אשר הם מבקשים לקחת את נפשך: לאמר. אשר אומרים לך לא תנבא בשם ה' ואז לא תמות בידנו: פוקד. אזכור עליהם עוונם להשיב גמול: (כב) הבחורים. ההולכים במלחמה: בניהם. הקטנים: (כג) שנת פקודתם. השנה אשר אזכור עליהם עוונם להשיב גמול:

קהלת פרק א ט-יד

ט מה־שהיה הוא שִׁיחִיָּה ומה־שִׁנְעֵשָׂה הוא שִׁנְעֵשָׂה וְאִין פְּלִיחֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: י יֵשׁ דְּבַר שִׁיאֲמַר רֵאֵה־זֶה חֲדָשׁ הוּא כְּבֹל הִיָּה לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הִיָּה מִלְּפָנָיו: יא אִין זְכָרוֹן לְרֹאשֻׁנִים וְגַם לְאַחֲרָיִים שִׁיחִי לֹא־יִהְיֶה לָהֶם זְכָרוֹן עִם שִׁיחִי לְאַחֲרָנָה: (פ) יב אֲנִי קִהַלְתִּי הֵייתִי מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם: יג וְנִתְּתִי אֶת־לְבִי לְדָרוֹשׁ וְלִתּוֹר בַּחֲכָמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם הוּא: יד עֲנִין רָע נָתַן אֱלֹהִים לְבָנִי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: יד רֵאִיתִי אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים שִׁנְעֵשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה הֶכָּל הֶכָּל וְרַעוּת רוּחַ:

רש"י

למחות שנאמר (עובדיה א) ולא יהיה שריד לבית עשו: (יב) אני קהלת הייתי מלך. על כל העולם ולבסוף על ישראל ולבסוף על ירושלם לבדה ולבסוף על מקלי, שהרי נאמר הייתי מלך בירושלם אבל עכשיו אינו מלך: (יג) ונתתי את לבי לדרוש. בתורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש וכינותי בה שהוא הענין אשר נתן הקדוש ברוך הוא לפני בני האדם (דברים ל) את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע: ענין רע. מנהג רע להם: לענות בו. להתנהג בו, ענין יש לפותרו לשון מעון ודירה ויש לפותרו לשון עיון ומחשבה וכן לענות בו: נתן. הניח לפניהם: (יד) ורעות רוח. שבר רוח כמו (ישעיה ח) רועו צמים וחתו, רוח טל"נש סוף המעשה בא לידי כאב לב:

מצודת ציון

(ט) כל חדש. שום חדש. וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ י): (י) לעולמים. כמו בעולמים והלמ"ד במקום הבי"ת. וכן כתוב בוחר אתה לבן ישי (ש"א כ ל) ומשפטו בבן ישי. ומלת עולמים יורה על זמנים רבים. כמו ועבדו לעולם (שמות כא ו): (יב) הייתי. דבר ההוה נופל בו לשון עבר ולשון עתיד. כמו שנאמר והלכו בניו וגו' ככה יעשה איוב (איוב א ה): (יג) ונתתי. ושמתי. בדברי רז"ל נתן בו עניו (שבת לד.): ולתור. ענין חיפוש וביקור. כמו לתור את הארץ (במדבר יד לו): ענין רע. דבר רע. ובדברי רז"ל יש הרבה: נתן. ענינו עזיבה. כמו ולא נתן סיחון (שם כא כג): לענות. מלשון עינוי ויסורים: (יד) ורעות. ענין שבירה. כמו תרועם בשבט ברזל (תהלים ב ט): רוח. רצון:

כי באמת כבר היה כזה במשך הזמנים הארוכים אשר כל אחד מהם היה בימים אשר לפנינו טרם נולדנו: (יא) אין זכרון. אלא שאין זכרון המעשים הנעשים בימים הראשונים כי נשכחו מלכות בני האדם: וגם לאחרונים שיהיו. וכן גם אל המעשים אשר יהיו בימים האחרונים, לא ישרא להם זכרון מה למען השוותם עם המעשים אשר יהיו אחר הזמן ההוא לומר אז המעשים אשר נעשו עתה דומים הם אל המעשים אשר נעשו מאז כי השכחה גוברת והולכת, אבל באמת שאין דבר חדש בעולם: (יב) אני קהלת. כאומר אני הוא הנקרא קהלת, על שם שקבצתי דעות מוחלפות לצרף וללבן ולברר האמת: על ישראל. והם עם חכם ונבון: בירושלם. אשר היא עיר החכמה, וכאומר בהיות כן הרבה חכמה ראה לבי: (יג) ונתתי את לבי. שמתתי את לבי לדרוש ולבקר לא במראית העין, רק בחכמה ובהבנת השכל חקרתי על כל הדברים הנעשים תחת השמים בזה העולם: הוא ענין רע. רוצה לומר, הבנתי שזה הוא דבר רע במה שעזב אלהים והניח כל המעשים לבני האדם בתת להם הבחירה לעשות כחפצם למען ענותם בגמול המעשים בעבור חפשיית הבחירה, כי לולי הבחירה אין עונש: (יד) ראיתי. במדאית העין ראיתי את כל המעשים הנעשים, בדבר הנתון תחת ממשלת השמש, והם אסיפת הקנינים המסור ביד מערכת השמים. וזכר השמש לפי שהיא הפועלת הרבה בתחתונים וכו', וכמו שנאמר למעלה בתחלת הספר. או בזה העולם במקום זריחת השמש ראיתי וגו': והנה הכל הכל. בעיני ראיתי שכולם הכל המה מבלי תועלת, עוד יש בהם שבר רצון עושיהם כי לא ישיג תשוקתו ונכזבה תוחלתו:

(ט) מה שהיה הוא שיהיה וגו'. בכל מה שהוא למד בדבר שהוא חליפי השמש אין בו חידוש לא יראה אלא מה שהיה כבר שנברא בששת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים כענין שנאמר (משלי ה) דדיה ירווך בכל עת מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם, וכן מצינו במסכת חגיגה שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס דברים שלא שמעתן און במעשה מרכבה: (י) יש דבר. בא לידך תחת השמש שיאמר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא ואינו חדש שכבר היה בעולמים שעברו לפנינו אלא שאין זכרון לראשונים לכך דומה להיות חדש, וגם לאחרונים שיהיו לאחרינו לא יהיה להם זכרון בדורות שיהיו לאחרונה להם, ומדרש אגדה דורשו כנגד איבוד זכר עמלק וסופו של זכר אדום

מצודת דוד

(ט) מה שהיה. כאומר ופן יהיה לב האדם נפתה עליו לומר הן אמת כן היה בימים הראשונים אשר שום ענין מהענינים לא השיג תוחלתו בעמל היגיעה, אבל לא כן הוא בהימים האלה, לזה אמר דע לך מה שהיה מאז הוא לבדו מה שיהיה גם עתה. ומה שנעשה מאז הוא לבדו מה שיעשה גם עתה, והוא כפל ענין במלות שונות: ואין כל חדש. אין שום דבר חדש במקום זריחת השמש הוא העולם כולו, וכאומר כמו שלא נשתנה להתחדש שום דבר בעולם כן לא נשתנה גם זאת, כי עד עולם אין שום ענין משיג תוחלתו בעמל היגיעה כאשר לא השיג מאז: (י) יש דבר. עם כי יש דבר נמצא בעולם אשר עליו יאמר האומר ראה והבן שזה דבר חדש הוא, כאומר ופן על ידי זה תחשוב כמו שנשתנה להתחדש דבר זה, כן נשתנה גם זאת שמעתה יוכל האדם להשיג תוחלתו בעמל היגיעה:

כבר היה. כאומר אל תאמין אל האומר אשר חדש הוא זה, כי באמת כבר היה כזה במשך הזמנים הארוכים אשר כל אחד מהם היה בימים אשר לפנינו טרם נולדנו: (יא) אין זכרון. אלא שאין זכרון המעשים הנעשים בימים הראשונים כי נשכחו מלכות בני האדם: וגם לאחרונים שיהיו. וכן גם אל המעשים אשר יהיו בימים האחרונים, לא ישרא להם זכרון מה למען השוותם עם המעשים אשר יהיו אחר הזמן ההוא לומר אז המעשים אשר נעשו עתה דומים הם אל המעשים אשר נעשו מאז כי השכחה גוברת והולכת, אבל באמת שאין דבר חדש בעולם: (יב) אני קהלת. כאומר אני הוא הנקרא קהלת, על שם שקבצתי דעות מוחלפות לצרף וללבן ולברר האמת: על ישראל. והם עם חכם ונבון: בירושלם. אשר היא עיר החכמה, וכאומר בהיות כן הרבה חכמה ראה לבי: (יג) ונתתי את לבי. שמתתי את לבי לדרוש ולבקר לא במראית העין, רק בחכמה ובהבנת השכל חקרתי על כל הדברים הנעשים תחת השמים בזה העולם: הוא ענין רע. רוצה לומר, הבנתי שזה הוא דבר רע במה שעזב אלהים והניח כל המעשים לבני האדם בתת להם הבחירה לעשות כחפצם למען ענותם בגמול המעשים בעבור חפשיית הבחירה, כי לולי הבחירה אין עונש: (יד) ראיתי. במדאית העין ראיתי את כל המעשים הנעשים, בדבר הנתון תחת ממשלת השמש, והם אסיפת הקנינים המסור ביד מערכת השמים. וזכר השמש לפי שהיא הפועלת הרבה בתחתונים וכו', וכמו שנאמר למעלה בתחלת הספר. או בזה העולם במקום זריחת השמש ראיתי וגו': והנה הכל הכל. בעיני ראיתי שכולם הכל המה מבלי תועלת, עוד יש בהם שבר רצון עושיהם כי לא ישיג תשוקתו ונכזבה תוחלתו:

ב אָמַר לוֹ: נֶאֱמַן עָלַי אָבִי, נֶאֱמַן עָלַי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בֶקֶר – רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ; וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. הָיָה חֵיב לַחֲבֹרָה שְׁבוּעָה, וְאֹמֵר לוֹ: דֹּר לִי בְּחַיֵּי רֹאשָׁךְ – רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ; וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

ג וְאֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִין: הַמְּשַׁח בְּקִבְיָא, וְהַמְּלִיחַ בְּרִבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּתַחֲלָה

פירוש ברטנורא

ב נֶאֱמַן עָלַי אָבִי. להיות דין. אף על פי שהוא פסול מן התורה לדנוני לא לזכות ולא לחובה, כדנפקא לן מלא יומתו אבות על בנים: נֶאֱמַנִים עָלַי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בֶקֶר. לזון. דאילו לעדות, רוּעֵי בֶקֶר כשרים הן: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. אפילו לאחר גמר דין, לאחר שקבל הדין העדות ואמר איש פלוני אתה זכאי: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. לאחר גמר דין בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ. דאילו קודם גמר דין מודים חכמים לר"מ דיכול לחזור בו. ואם קנו מידו נמי שמקבל עליו עדות איש פלוני או דרנו של איש פלוני, אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו, שאין לאחר קנו כלום. וכן הלכת: דור לִי בְּחַיֵּי רֹאשָׁךְ. נדור לִי בְּחַיֵּי רֹאשָׁךְ ואתן לך מה שאתה תובע. ואין צריך לומר ומחול לך מה שיש לי אצלך. ונדר לו או קנו מידו, אע"פ שעדיין לא נדר, אינו יכול לחזור בו, כדברי חכמים. וכן הלכת:

ג וְאֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִים. לזון ולהעיד: הַמְּשַׁח בְּקִבְיָא. פסול לעדות. לפי שאינו מתעסק בישובו של עולם, ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדים, או בסחורה ואמונת ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: וּמַלְוֵי בְּרִיבִית. אחד הלוח ואחד המלוה שניהם פסולים, דקיימא לן המלוה והלוה שניהם עוברים בלא תעשה: וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים. אית דמפרשי, מין ממיני השחוק, אם חקרים יונתן ליונתי אתן לך כך וכך. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה בעל כרחו. ויש בהן גזל משום דרכי שלום ולא גזל גמור: וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. עושים סחורה בפירות שביעית. והתורה אמרה (ויקרא כ"ה) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, ולא לסחורה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר וכו', בגמרא מפרש מלחיה דר"ש הכי, בתחלה היו קוראים אותם אוספי שביעית

משניות מבוארות – קהתי

להיות עד חמס", ודרשו חכמים: אל תשת רשע עד. מכאן – כל מי שעבר עבירה שחייב עליה מלקות, פסול לעדות, שכן בחייבי מלקות כתוב (דברים כה, ב): "והיה אם בן הכות הרשע", וכל שכן במי שחייב כרת או מיתת בית-דין. כן מי שלקח ממון חברו שלא כדין, כגון גנב או גזלן, אף על פי שאינו חייב מלקות אלא תשלומים, פסול לעדות. וכלל הוא בהלכה, שכל הפסול לעדות, פסול לזון (והמאיר). ברם, משנתנו אינה מונה אלא "פסולים" מדברי חכמים.

וְאֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִין – לזון ולהעיד: הַמְּשַׁח בְּקִבְיָא – במשחק של קוביות: עצמות או חלוקי אבנים (כעין משחק הקלפים שבימינו). כדי לזכות בכספים, כפי תנאי המשחק. בגמרא מבואר הטעם: "לפי שאינו עוסק ביישובו של עולם", כלומר שאינו עוסק בדברים המביאים תועלת ליישוב העולם, כגון תורה ומלאכה וכדומה; ויש מבארים: שאינו מכיר בטווחם וצרותיהם של בני אדם, ואינו חס על חברו להפסיד ממנו, וכן אינו בוש לומר שקר, שכן רגיל הוא במשחקו להשתמש בדרכי הונאה ואינו מתגנה לבירית על ידי כך (והמאיר).

וְהַמְּלִיחַ בְּרִבִּית – ואפילו בריבית מדרבנן (עין משנה בבא מציעא א, ה. א.2) – ולא רק המלוה אלא אף הלווה פסול (גמרא). שכן איסור ריבית חל בין על המלוה ובין על הלווה. וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים – שני פירושים מובאים בגמרא: א. מין משחק, שמעפיים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו, הריהו זוכה בסכום הכסף שהתעברו עליו. לפי פירוש זה, הרי זה כמו משחק בקוביא. ב. "מפריחי יונים" – שמושכים את היונים על ידי צפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה משום גזל מדרבנן. וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית – שעושים סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה, והתורה אמרה (ויקרא כה, ו): "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" – לאכלה ולא לסחורה. ואף על פי שזה איסור מן התורה, מכל מקום מונה המשנה סוחר שביעית בין הפסולים מדרבנן – כפי שבאורנו בהקדמה למשנתנו – שכן מדובר בשביעית בזמן הזה, ואין כאן איסור מן התורה (עין "תוספות יום טוב" על המשנה ראש השנה א, ח); ויש מבארים, לפי שאינם יודעים שיש בזה איסור מן התורה, מאחר שחוזרים וקונים להם צרכי אוכל מדמי פירות השביעית (והרן; המאיר). ברם, יש מפרשים שלא מדובר כאן באנשים שיודעים עליהם בוודאות שסוחרים בפירות שביעית, אלא באנשים שכל השנים היו הולכים בטל, וכיון שהגיעה שנת השמיטה התחילו לסחור בפירות, שזוקתם משושים סחורה בפירות שביעית (ומב"ס).

ורמז לפירוש זה, שקוראים במשנתנו "סוחר שביעית" ולא "סוחר פירות שביעית" (והמאיר). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּתַחֲלָה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית – כלומר בראשונה היו אומרים, שאף האוספים פירות שביעית לעצמם לאכול, הריהם פסולים לזון ולהעיד כמו סוחר שביעית, ומבואר הטעם בגמרא, מפני שהעניים היו אוספים

יוס ראשון

באור משנה ב

אדם שהוא קרוב של בעל דין, כפי שיבואר להלן במשנה ד, או שהוא עבדיין, כפי שיבואר במשנה הבאה, הרי הוא פסול להיות דין או עד. ברם, מי שקיבל עליו, שיהא קרוב, או פסול מחמת עבירה, דין או עד בדיונו, בין שקיבל על עצמו להפסיד זכויותיו, ובין שקיבל עליו לשלם כל מה שיתחייב על פי עדותו או על פי דינו, דבריו קיימים. ואם הוא רוצה לחזור בו, הדין הוא שאם קנו מידו על הסכמתו, אינו יכול לחזור בו, שאין לאחר קנו כלום. אבל אם לא קנו מידו, לדברי הכל יכול הוא לחזור בו כל זמן שלא נגמר הדין (וביחס לעד – קודם שהעיד עדותו בבית הדין). משנתנו באה ללמד, שאם הוא בא לחזור לאחר גמר דין, כאנו למחלוקת רבי מאיר וחכמים.

אָמַר לוֹ – בעל דין לחברו: **נֶאֱמַן עָלַי אָבִי, או: נֶאֱמַן עָלַי אָבִיךָ** – כלומר: מקבל אני עלי את אבי, או את אביך, שידון בינינו או שיהא עד בדיונו, אף על פי שהוא קרוב ופסול לזון או להעיד, כמו שבארנו לעיל, או שאמר: **נֶאֱמַן עָלַי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בֶקֶר** – להיות בית דין שלנו, אף על פי שאינם בקיאים בדינים, שהרי אינם באים ביישוב, ולא ראו ולא שמעו עסקי דין בין אדם לחברו, **רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ** – אפילו לאחר גמר דין יכול הוא לחזור בו ולומר שאינו רוצה אלא בדיינים ובעדים כשרים; **וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ** – לאחר גמר הדין אינו יכול לחזור בו ביחס לדין, ולאחר שמיעת העדות אינו יכול לחזור בו ביחס לעד. הָיָה חֵיב לַחֲבֹרָה שְׁבוּעָה – כגון שחברו תבע ממנו ממון, ובית הדין חייבוהו להישבע ולא לשלם, או שהוא תבע מחברו, כגון שהוא שכיר או נגזל, וחייבוהו בית הדין להישבע וליטול, **וְאֹמֵר לוֹ** – חברו: **דֹּר לִי בְּחַיֵּי רֹאשָׁךְ** – נדור לִי, היינו הישבע לִי, בחיי ראשך, ואני מקבל את שבועתך זו במקום השבועה שאתה חייב להישבע בפני בית הדין, ואוותר לך על תביעתִי, או כשהיה צריך להישבע וליטול ואמר לו חברו: הישבע לִי בחיי ראשך, ואשלם לך כפי תביעתך, ונשבע לו, **רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ** – ולדרוש שיישבע השבועה שחייבוהו בית הדין; **וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ** – מאחר שנשבע לו כפי דרישתו. והלכה כחכמים.

באור משנה ג

במשנה א בפרקנו למדנו, שחכמים אומרים: אימתי יכול כל אחד מבעלי הדין לפסול את הדין שיביר חברו או את העדים של חברו? בזמן שמביא עליהם ראיה, שהם קרובים או פסולים. אילו הם קרובים? על כך נלמד במשנה הבאה. משנתנו עוסקת ב"פסולים", היינו בפסולים מחמת עבירה. ודין תורה הוא, שכל הנקרא "רשע" הריהו פסול לעדות, שנאמר (שמות כג, א): "אל תשת ידך עם רשע

היו קורין אותן אוספי שביעית, משרבו האגסין חזרו לקרותן סוחר שביעית. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שאין להם אמונות אלא היא, אבל יש להן אמונות שלא היא – פשרין.
 ד ואלו הן הקרובין: אביו, ואחיו, ואחי אביו, ואחי אמו, ובעל אחותו, ובעל אחות אביו, ובעל אחות אמו, ובעל אמו, וחמיו, וגיסו; הן ובניהן וחתניהן; וחורגו לבדו. אמר רבי יוסי: זו משנת רבי עקיבא; אבל משנה ראשונה: דודו וכן דודו, וכל הראוי לירשו. וכל הקרוב לו באותה שעה; היה קרוב ונתרחק – הרי זה פשר.

פירוש ברטנורא

כלומר אוספי פירות שביעית לעצמן היו פסולים לעדות כמו סוחר שביעית: משרבו האגסין. השואלין מנת המלך כך וכך כורין תבואה בכל שנה, והיו צריכין לאסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך, חזרו לומר סוחר פירות שביעית בלכד הם פסולים, אבל אוספי תבואת שביעית לתת למלך כשרים לעדות, כיון שאין אוספים לאצור לעצמן. ולענין פסק הלכה, כל מי שעבר עברה שחייב עליה מיתה ב"ד או כרת או מלקות, פסול לעדות. המחייב מיתה נקרא רשע, דכתיב (במדבר ל"ה) אשר הוא רשע למות, ובחייבי מלקות כתיב (דברים כ"ה) וזהו אם בן הכות הרשע, וחתורה אמרה (שמות כ"ג) אל תשת ירך עם רשע להיות עד המס, ודרשנין אל תשת רשע עד. ואם לקח חור להבשרו, דכתיב ונקלה אחיך לעניך, כיון שלקה הרי הוא כאחיו. ואם לקח ממנו שלא כדיו, אע"פ שאינו חייב בית לא מיתה ולא מלקות, פסול לעדות, כגון נגב וגולל ומלוה ברבית. ואם לקח ממנו שיש בו איסור דרבנן, פסול לעדות מדרבנן, כגון מפריחי יונים, וחמסן דיהיב דמי ולוקח החפץ שאין הבעלים רוצים למכרו, והנבאים והמוכסים שלוקחים לעצמן, ומקבלי צדקה מן הנכרים בפרהסיא, אלו וכיוצא בהן פסולין לעדות מדרבנן, ואין עדותן במלה עד שיכריזו עליהם ויפרסמו אותן, אבל פסולי עדות של תורה אין צריכין הכרזה. וכל הפסולין לעדות בין של תורה בין של דבריהם, אם נודע מענינם שעשו תשובה גמורה וחמסן שלקחו שלא כדיו החזירוהו ועשו סייג וגור לעצמן באותו דבר שהמאו בו שלא יוסיפו לעשותו עוד, הרי אלו חזרו להבשרו. ומשחקי בקוביא אע"פ שאין בו גזל אפילו מדבריהם, הם פסולים לעדות, לפי שאין מתעסקין בישובו של עולם ואין בהם דירת שמים. ודוקא שאין להם מלאכה ואומנות אלא היא. כדברי רבי יהודה. וכן הלכה. ואימתי חזרת, משישברו ספספיהן ויקבלו עליהם דאפילו בחנם לא עבדי:

ד ובעל אחותו וכו'. משום דבעל כאשתו: וגיסו. בעל אחות אשתו: הם ובניהן וחתניהן. ודוקא בנים ובנות שיש לו לגיסו מאחות אשתו. אבל אם יש לו בנים מאשה אחרת, או חתנים משואים לבנות שיש לו מאשה אחרת, אין חשבוני קרובין; וחורגו. בן אשתו מאיש אחר. הוא בלכד חשוב קרוב, אבל בן חורגו וחתן חורגו לא. ואשת חורגו לא יעד לה, דאשה כבעלה. והאחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם, הרי הן ראשון בראשון. ובניהם זה עם זה, שני בשני. ובני בניהם זה עם זה, שליש בשלישי. ולעולם שלישי בראשון כשר. ואין צורך לומר שלישי בשני. אבל שני בשני ואין צורך לומר לומר שני בראשון, שניהם פסולים. וכדרך שאתה מונה בוכרים כך אתה מונה בנקבות, וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לבעלה, וכל איש שאתה פסול לו כך אתה פסול לאשתו: אבל משנה ראשונה דודו וכן דודו. ואין הלכה כמשנה ראשונה: וכל הראוי לירשו. תשלום משנתו של ר"ע היא ולא ממשנה

משניות מבאורות – קה"ת

הלכות גדולות. ברם, לדעת בעל הלכות גדולות אינו פסול אלא מדברי סופרים. – עי' תוספות בבא בתרא (קט. א). בענין הקירבה הבאה מצד האישות כלל הוא בהלכה, שהאשה כבעלה והבעל כאשתו, וכל שאני פסול לו, כגון שהוא אחי או בן אחי, כך אני פסול לאשתו, מפני שהיא כבעלה, וכן כל שאני פסול לה, כגון שהיא בתי או אחותי, כך אני פסול לבעלה, שהבעל כאשתו. מכאן – האב עם בנו חורגו, או חתן עם חמיו וכיוצא בהם, וכן בעלי שתי אחיות, או בעלי אשה ובתה, הרי הם ראשון בראשון, ופסולים לעדות, שכן הקירבה המשפחתית (מצד האשה) היא בדרגת ראשון בראשון. ברם, שני אנשים שנשותיהם הן שני בשני, כגון בנות אחים, כשרים הם וכן כשרים קרובי הבעל עם קרובי אשתו. ויש עוד חילוקי דגנים, אלא שאין כאן המקום להאריך (עי' "תפארת ישראל"). לבאור משנתנו נוסף כאן עוד הערה: הקרובים שהם פסולי עדות אינם מעידים זה את זה, דהיינו שאין אדם מעיד על קרובו, וכן אינם מעידים זה עם זה, דהיינו שלא יצרפסו שני קרובים להעיד על אדם אחר. וכבר הזכרנו בהקדמתנו למשנה הקודמת, שכל שפסול לעדות פסול לדון.

וְאֵלּוּ הֵן הַקְּרֹבִין – הפסולים לדון ולהעיד: **אָבִיו** – בנוסח המשנה שבגמרא אין גורסים "אביו"; ויש מבארים הטעם, לפי שאבות ובנים כתובים בפירוש בתורה – "לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים" – כפי שהזכרנו לעיל (רמב"ם: המאירי), **וְאֶחָיו, וְאֶחִי אָבִיו, וְאֶחִי אִמּוֹ, וּבֶעַל אֲחוֹתוֹ** – שכן בעל כאשתו, כמבואר לעיל, והריהו מצד אשתו ראשון בראשון, **וּבֶעַל אֲחוֹת אָבִיו, וּבֶעַל אֲחוֹת אִמּוֹ** – ראשון בשני מצד אשתו, **וּבֶעַל אִמּוֹ** – שאינו אביו, **וְחָמִיו** – אבי אשתו, **וְגִיסוֹ** – בעל אחות אשתו, **הֵן וּבְנֵיהֶן וְחַתְנֵיהֶן** – כל המנויים לעיל הם וגם בניהם וגם חתניהם פסולים הם משום קירבת משפחה. **וְחֹרְגוֹ לְבָדוֹ** – בן אשתו מבעל אחר הוא לבדו פסול משום קירבה, אבל בנו וחתנו כשרים. ברם אשת חורגו דינה כחורגו, שכן אשה כבעלה, כמו שבארנו לעיל. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי: זֶה מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָא** – כך שנה רבי עקיבא במשנתו, **אָבִל מִשְׁנַת רֵאשׁוֹנָה** – שנשנתה קודם רבי עקיבא, לימדה שאלו הם הקרובים: **דָּוִד וְכָן דָּוִד, וְכָל הָרְאִי לִירְשׁוֹ** – המשנה נקטה לשון הכתוב (ויקרא כה, חט): "או דודו או בן דודו יגאלנו", ומפרש רש"י: "דהיינו קרובי האב, שכן מבארים: 'דודו' זה אחי אביו, 'בן דודו' זה בן אחי אביו, אבל קרובי האם, כגון אחי אמו, כשר לו, שהרי אינו ראוי לירשו... אבל

ומביאים את הפירות לאנשים שהיו ממצייאם להם מעות, והיה זה כעין סחורה. **מִשְׁרְבוֹ הָאֲגָסִין** – לאחר החורבן, כאשר המלכות הטילה מסים על פירות הקרקע, ורבו האגסים, דהיינו גובי המסים, שהיו אונסים את העם להביא פירות למלך אף בשנת השביעית, התירו ההכמרים לאסוף הפירות בשביעית, כדי לפרוע מהם את המסים, ולכן **חֲזָרוּ לְקָרֹתָן** – את הפסולים, **סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית** – כלומר שאין פסולים אלא הסוחרים בפירות שביעית, אבל האוספים פירות שביעית לעצמם כשרים. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי** – פסולים המשחקים בקוביא, ומפריחי יונים (לפי פירוש א'). וסוחר שביעית (לפי הרמב"ם): **בְּזֶמַן שֶׁאֵין לָהֶם אֲמוֹנוֹת אֵלָּא הִיא** – התעסקות זו בלבד. **אָבִל יֵשׁ לָהֶן אֲמוֹנוֹת שְׁלֹא הִיא** – שמלבד התעסקות זו הרי הם עוסקים במלאכה או במסחר, **פְּשָׁרִין** – הם לדון ולהעיד. בגמרא מבואר, שרבי יהודה אינו בא לחלוק על תנא קמא, אלא בא לפרש את דבריו. וכן הלכה.

י ו ש נ י

באור משנה ד

למדנו קודם, שהקרובים פסולים לעדות. ומניין? שנאמר (דברים כד, טז): "לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אֲבוֹת", ודרשו חכמים: לא יומתו אבות על פי עדות בנים, ולא בנים על פי עדות אבות. מפסוק זה למדים כברייטא בגמרא, שלא רק אבות ובנים אלא אף קרובים אחרים פסולים לעדות. ויש שלושה סוגים של קירבה משפחתית: א) קירבה הבאה מצד האב; ב) קירבה הבאה מצד האם, ג) קירבה הבאה מצד האישות, דהיינו מצד האשה או הבעל. לפי הרמב"ם אין פסולים מן התורה אלא הקרובים ממשפחת האב. אבל שאר הקרובים פסולים מדברי סופרים (הל' עדות יג, א). לפי הגמרא (סנהדרין כה, א) אין הקרובים פסולים לעדות אלא עד שלוש דרגות, בין שהקירבה היא מצד האב ובין שהיא מצד האם, והן: א. ראשון בראשון. כגון אב ובנו, או שני אחים זה עם זה, בין מן האב בין מן האם; ב. ראשון בשני. כגון סב ונכדו, או דוד ואחינו, כגון ראובן ובן שמעון אחיו; ג. שני בשני. כגון בני האחים והאחיות זה עם זה. אבל הקרובים שקירבתם המשפחתית היא למטה משלוש דרגות אלו, כגון נכדו של ראובן עם נכדו של שמעון בשני, וכן אפילו נכדו של ראובן עם שמעון, ששלוש דרגות – כל אלה כשרים לעדות (ר"ף: רמב"ם). ויש אומרים, ששלישי בראשון פסול (ובנו תם: בעל

רבי יהודה אומר: אפלו מתה בתו ויש לו בנים ממנה – הרי זה קרוב.
ה האוהב והשונא, אוהב – זה שושבינו, שונא – כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה. אמרו לו: לא נחשדו ישראל על כך.

ו כיצד בודקים את העדים? היו מכניסין אותן ומציאין את כל האדם לחוץ, ומשיירין את הגדול שבהן, ואומרים לו: אמר, היאך אתה יודע שזה חייב לזה? אם אמר: הוא אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו – לא אמר כלום; עד שיאמר: בפנינו הודה לו, שהוא חייב לו מאתים זוז. ואחר כך מכניסין את השני ובודקים אותו. אם נמצאו דבריהם מכונים – נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים: זכאי, ואחד אומר: חייב – זכאי. שנים אומרים: חייב, ואחד אומר: זכאי, ואחד אומר: חייב, ואפלו שנים מזכין או שנים מחייבין, ואחד אומר: איני יודע – יוסיפו הדינין.

פירוש ברטנורא

ראשונה. וכל הראוי לירשו, דהיינו קרובי האב. אבל קרובי האם כגון אחי אמו שהוכרנו, כשר לו, שהרי אין אחי אמו ראוי לירשו. אבל הוא ראוי לירש אחי אמו, לפיכך הוא פסול להעיד לו: היה קרוב. כגון חתנו וראוי לירשו מחמת אשתו: ונתרחק. שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: ר"י אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:

ה שושבינו. רעהו בימי חופתו, פסול לו כל ימי החופה: לא נחשדו ישראל על כך. להעיד שקר משום איבה ואהבה. וכן הלכה. ודוקא בעדות פלגי רבנן עליה. אבל ברין מורד רבנן דפסול לו לדון, דאי רחים ליה אינו רואה לו חובה, ואי פני ליה לא מצי לאפוכי בזכותיה:

ו ומאיימין עליהם. מודיעים אותם שהשוכרים עדי שקר הן עצמן מכין אותן וקוראים להן רשעים, דכתיב (במלכים א' כ"א) בנבות, והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו, שיועצי המלך שהיו יועצים לשכרן קוראים להן בני בליעל: הוא אמר לי. הלוה אמר לי: לא אמר כלום. דעביד איניש דאמר פלוני נושה בי, כדי שלא יחזיקוהו עשיר: הודה לו. שהיו שניהם בפניו ולהודות לו נתכוין, להיות לו עדים בדבר: אפילו שנים מזכין או מחייבים ואחד אומר איני

משניות מבוארות – קהתי

שדבר זה גורם ליציאת משפט מעוקל, שמפני השנאה שביניהם דעת כל אחד נוטה לסתור דברי חברו (ומב"ם הל' סנהדרין כג, ו).

י ו ם ש ל י ם

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו דנה בבדיקת העדים על ידי בית הדין, וכן בענין פסק הדין.

פיצד בודקים את העדים – בדיני ממונות? ואף על פי שתקנת חכמים היא, שלא תהא דרישה וחקירה בדיני ממונות (כמבואר להלן ד, א), מכל מקום הדין בודקים את העדים, כדי לכוון עדותם (המאירי), וכיצד? **היו מכניסין אותן** – את העדים, לבית הדין, ומציאין עליהן – מטילים עליהם אימה על ידי דברי כיבושין, שאומרים להם כמה חמור עוונתו של המעיד עדות שקר, שגורם הוא לפורענויות קשות בעולם, ומלבד העונש הקשה הצפוי לעד שקר, הריהו מבוזה אף בעיני האדם שהוא מעיד בשבילו, ונמצא שהוא רע לשמים ורע לבריות, וכיוצא בדברים אלה; **ומציאין את כל האדם לחוץ** – נוסח אחר: ומציאין אותן לחוץ. כלומר שאחרי דברי האיום מוציאים את העדים מבית הדין (ענין 'תוספות יום טוב'), ומשיירין את הגדול שבהן – ומשאירים אצל הדיינים עד אחר, שהוא החשוב שבהם, שכן חוקרים את העדים זה שלא בפני זה, כדי שלא ילמד אחד מחברו לשקר, **ואומרים לו: אמר, היאך אתה יודע שזה חייב לזה? אם אמר** – העד: הוא אמר לי שאני חייב לו – כלומר הנתבע עצמו אמר לי שהוא חייב לו, או שאמר: איש פלוני – שהוא נאמן עלי, **אמר לי שהוא חייב לו** – וכן כל כיוצא בזה, **לא אמר כלום** – אין בעדותו ממש, שאפילו שמע מהנתבע שהוא חייב לזה, אין זו ראיה, שכן רגיל אדם לומר שהוא חייב לפלוני, כדי שלא יחזיקוהו עשיר, וכן אם שמע מאדם אחר שזה חייב לזה, הרי זה עד מפי עד ואין עדותו מועילה, **עד שיאמר: בפנינו הודה לו** – הנתבע לתובע, שהוא חייב לו מאתים זוז – כלומר שנתכוון שנהיה עדים בדבר (גמרא; רש"י; ומב"ם); וכל שכן אם אמר: בפנינו הלוה לו מאתיים זוז, ואז עדותו מתקבלת. **ואחר כך מכניסין את השני** – את העד השני, ובודקים אותו – כדרך שבדקו את הראשון. **אם נמצאו דבריהם מכונים** – שאין סתירה בין שניהם, הדיינים נושאין ונותנין בדבר – על יסוד העדות שקבלו, וגומרים את הדין ברוב עדות. **שנים אומרים: זכאי, ואחד אומר: חייב, זכאי**

הוא פסול לאחי אמו, שהרי ראוי לירשו..."; ויש מפרשים, שהמשנה הראשונה באה ללמדנו, שבין קרובי האב ובין קרובי האם, כל שיש להם שייכות בנחלה: או שנחלין ומנחלין, כגון אחיו, ואחי אביו; או שמנחלין ולא נחלין, כגון אחי אמו וכן חמיו; או שנחלין ולא מנחלין, כגון בעל אחותו או בעל אחות אביו (ענין משנה בבא בתרא זא, א) – כל אלה פסולים הם. ואין המשנה הראשונה חולקת על משנת רבי עקיבא אלא בבעל אחות אמו, ובעל אמו, וגיסו, שהואיל ואין להם שייכות בנחלה כלל, הרי הם כשרים (המאירי). כרם, הרמב"ם בפירושו כותב: "וכן הראוי לירשו" אינו מדברי משנה ראשונה, אבל הוא תשלום משנת רבי עקיבא" (ענין שם, וענין ברטנורא; 'תוספות יום טוב'; 'חידושי הרש"ם'). מכל מקום אין הלכה כמשנה ראשונה. **וכל הקרוב לו באותה שעה** – זה המשך משנת רבי עקיבא (לפי כל המפורשים). והיא באה ללמדנו שכל שהוא קרוב לו באותה שעה שראה את העדות, או בשעה שהוא בא להעיד, הרי הוא פסול. **היה קרוב ונתרחק** – כגון חתנו שמתה אשתו, דהיינו בתו, קודם שראה את העדות, **הרי זה פסור** – שכן בשעה שראה את העדות לא היה קרובו עוד. **רבי יהודה אומר: אפלו מתה בתו** – אשת חתנו, **ויש לו בנים ממנה** – אבל יש לחתנו בנים מבתו, **הרי זה קרוב** – והוא וחתנו פסולים זה לזה. ואין הלכה כרבי יהודה: אלא שמכל מקום אם רואה דיין שהוא מחזר בעדות זו לתועלת בני ביתו, יחמיק את הדין (המאירי).

ב א ו ר מ ש נ ה

משנתנו היא המשך דברי רבי יהודה.

האוהב והשונא – פסולים לדון ולהעיד: **אוהב, זה שושבינו** – שהביא לו דורון לחופתו ואכל ושתה עמו (ענין משנה בבא בתרא ט, ט). והריהו פסול לו כל ימי החופה (ברטנורא). **שונא, כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה** – שנמנע מלדבר עמו שלושה ימים מחמת שנאה. **אמרו לו** – חכמים לרבי יהודה: **לא נחשדו ישראל על כך** – שיעידו שקר מחמת אהבה או שנאה. כרם, לא נחלקו חכמים על רבי יהודה אלא בענין עדות, שלדעתם אוהב ושונא כשרים להעיד, אבל מודים הם, שפסולים לדון, לפי שאין אדם רואה זכות לאיוב ולא חובה לאוהבו, ולא עוד אלא אפילו שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה, אסור להם לישיב בדין כאחד (גמרא).

ז גמרו את הדבר, היו מכניסין אותן. הגדול שבדינים אומר: איש פלוני, אתה זכאי; איש פלוני, אתה חייב. ומניין, לכשיצא אחד מן הדינים, לא יאמר: אני מזכה וחברי מחייבין, אבל מה אעשה, שחברי רבו עלי? על זה נאמר (ויקרא יב, טז): "לא תלך רכיל בעמך", ואומר (משלי יא, ג): "הולך רכיל מגלה סוד".

ח כל זמן שמביא ראיה – סותר את הדין. אומר לו: כל ראיות שיש לך הבא מפאן עד שלשים יום, מצא בתוך שלשים יום – סותר; לאחר שלשים יום – אינו סותר. אומר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים, ומצא לאחר שלשים? אומר לו: הבא עדים, ואמר: אין לי עדים; אומר: הבא ראיה, ואמר: אין לי ראיה; ולאחר זמן הביא ראיה, ומצא עדים – הרי זה אינו כלום. אומר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים, ומצא עדים? לא היה יודע שיש לו ראיה, ומצא ראיה? אומר לו: הבא עדים, אומר: אין לי עדים; הבא ראיה, ואמר: אין לי ראיה; ראה שמתחייב בדין, ואמר: קרבו פלוני ופלוגי והעידוני, או שהוציא ראיה מתוך אפודתו – הרי זה אינו כלום.

פירוש ברטנורא

יודע יוסיפו דיינים. ואע"פ דא היה פלוג עליהו היה בטל במיעוטו, כי אמר אינו יודע הוי כמו שלא ישב בדין, נמצא הדין בשנים ואנן שלש בעינין: ז הוי מכניסין אותן, לבעלי דינין. שלאחר ששמעו מענותיהן היו מוציאין אותן לחוץ כדי שישאו ויתנו בדבר ולא ישמעו הבעלי דינים מי מחייב ומי מוכח: ח הבא ראיה. שטר זכות: הרי זה אינו כלום. שהרי אמר אין לי. והיישגן שמא זיף. או שבר עדי שקר: אומר רבן שמעון בן גמליאל וכו'. ואין הלכה כרשב"ג: קרבו פלוני ופלוגי והעידוני. בזה אפילו רשב"ג מודה. דכיון שהיה יודע בהן ואמר אין לי, ודאי שקרן הוא. אבל הבעל ידע שיש לו עדים או ראיה במדינת הים, אין שומעין לו לענות הדין עד שישלח למדינת הים, אלא פוסקין את הדין כפי מה שראוי ממנו עכשיו, וכשיבא עדים או ראיה סותר את הדין וחוזרים ודנים כפי העדים או הראיה שהביא: אפודתו. חגורתו. ואית דמפרשי מלבש הסמוך לבשרו:

משניות מבוארות – קהתי

כל זמן שמביא ראיה – אם לאחר גמר הדין מצא החייב עדים או הוכחה מספקת לזכותו, סותר את הדין – הרי זה מבטל את פסק הדין, וחוזרים בית דינו לדון בעניינו. אומר לו – בית הדין, בשעה שהודיעו לו את פסק הדין: כל ראיות שיש לך הבא מפאן עד שלשים יום – כלומר שקבעו לו זמן להביא עדים או ראיות שימצא, מצא בתוך שלשים יום, סותר – את הדין, לאחר שלשים יום – הביא ראיה לאחר שלשים יום, אינו סותר – את הדין, שהרי הביא לאחר הזמן שקבעו לו בית הדין, ונפקעה זכותו לסתור את הדין. אומר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים, ומצא לאחר שלשים – האם משום שלא מצא אלא לאחר הזמן שקבעו לו בית הדין יאבד זכותו? אלא אפילו הביא עדים או ראיה לאחר הזמן שקבעו לו, אין זכותו נפקעת בכך, וסותר את הדין. וכן הלכה. אומר לו – בית דין, לפני גמר הדין: הבא עדים – לקיים טענותיך, ואמר – בעל הדין: אין לי עדים – אלא אלו שהבאתי לפניכם, או אם אומר לו: הבא ראיה – כגון שטר וכדומה, ואמר: אין לי ראיה – וגמרו את הדין על פי דבריו, ולאחר זמן הביא ראיה, ומצא עדים – הואיל והיתה שאלה מצד בית הדין בענין זה, והוא השיב בברורות שאין לו שום ראיה או עדים, הרי זה – מה שהביא לאחר פסק הדין ראיה או עדים – אינו כלום – שיש מקום לחשוש, שמא עדי שקר הם או שמא הראיה מזוייפת. אומר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים – בשעה שבית דין שאלו אותו, ולכן השיב שאין לו, ומצא – אחר כך – עדים – לזכותו, או אם לא היה יודע שיש לו ראיה, ומצא ראיה – כלומר שרבן שמעון בן גמליאל חולק אף בכגון זה על תנא קמא, וסובר שסותר את הדין. ברם, בזה אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אומר לו – הדינים לבעל הדין, לפני גמר הדין: הבא עדים – לאשר את דבריך, אומר – בעל הדין: אין לי עדים; או שאמר לו: הבא ראיה – הוכחה מספקת לטענותיך, ואמר: אין לי ראיה – אלא מה שהבאתי לפניכם, ראה שמתחייב בדין – שבית הדין עומד להודיעו שהוא חייב, ואמר – לשני אנשים שהיו שם: קרבו פלוני ופלוגי והעידוני – והם העידו לזכותו, או שהוציא ראיה מתוך אפודתו – מתוך חגורתו, כלומר שהוציא מכיס חגורתו דבר המשמש הוכחה לטענותיו, הרי זה אינו כלום – שהואיל והיו לו עדים או

– הרי הנתבע זכאי. שנים אומרים: חייב, ואחד אומר: זכאי, חייב – הרי הנתבע חייב. אחד אומר: זכאי, ואחד אומר: חייב – והשלישי אומר: איני יודע, ואפילו שנים מזכין או שנים מחייבין – את הנתבע, ואחד אומר: איני יודע – אף על פי שאילו היה חולק עליהם היה בטל במיעוטו כנגד השניים, כשאמר איני יודע הרי הוא כאילו אינו יושב בדין, ונמצא הדין בשני דיינים, והרי צריכים שלושה, לפיכך יוסיפו הדיינים – מוסיפים שני דיינים, ושוכ נשואים ונותנים בדבר (עיי' רמב"ם הל' סנהדרין ח, ג). ועוד יבואר ענין הוספת הדיינים להלן בפרק ה משנה ה.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בענין הודעת פסק הדין לבעלי הדין.

גמרו את הדבר – לאחר שגמרו הדיינים את המשא ומתן ביניהם ופסקו את הדין ברוב דעות, הוי מכניסין אותן – את בעלי הדין, שכן תחילה היו מוציאים אותם מבית הדין לאחר שהשמיעו טענותיהם, ולא היו נותנים לשום אדם להימצא יחד עם הדיינים בשעה שהיו נושאים ונותנים ביניהם, ולאחר שפסקו את הדין היו מכניסים את בעלי הדין, כדי להודיעם את פסק הדין. הגדול שבדינים אומר – לנתבע: איש פלוני, אתה זכאי; או: איש פלוני, אתה חייב – וכך נגמר הדין. ומניין, לכשיצא אחד מן הדינים, לא יאמר – הדין לאחד מבעלי הדין: אני מזכה – דעתי היא שאתה זכאי, וחברי מחייבין – ודעתם של חברי שאתה חייב, אבל מה אעשה, שחברי רבו עלי – והכריעו בפסק הדין לחובתך, מניין שאסור לדין לומר כך, שכן על זה נאמר: "לא תלך רכיל בעמך", ואומר – פסוק אחר: "הולך רכיל מגלה סוד" – והרי המשא ומתן של הדיינים סוד הוא, שכן אין לשום אדם להימצא בחדר בית הדין בשעה זו כפי שבארנו לעיל, וזה כדי שלא ידעו בעלי הדין מי מחייב ומי מוכח, שעל ידי כך לא יהיו הדיינים שנואים אצל בני אדם, ואותו דין המגלה את הסוד, הרי הוא עובר על "לא תלך רכיל בעמך".

יום רביעי

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת כיצד בית הדין גומרים את הדין, דנה משנתנו בזכותו של בעל הדין, שיצא חייב, להביא ראיה לסתור את הדין.

פ ר ק ר ב י ע י

א אֶחָד דִּינִי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינִי נִפְשׁוֹת בְּדִרְיָשָׁה וּבַחֲקִירָה, שְׁנָאֻמֵּר (ויקרא כד, כב): "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם". מה בין דִּינִי מְמוֹנוֹת לְדִינִי נִפְשׁוֹת? דִּינִי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה; וְדִינִי נִפְשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. דִּינִי מְמוֹנוֹת פּוֹתֵחִין בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה; וְדִינִי נִפְשׁוֹת פּוֹתֵחִין לְזִכּוֹת, וְאֵין פּוֹתֵחִין לְחֻבָּה. דִּינִי מְמוֹנוֹת מְטִין עַל פִּי אֶחָד, בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה; וְדִינִי נִפְשׁוֹת מְטִין עַל פִּי אֶחָד לְזִכּוֹת, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחֻבָּה. דִּינִי מְמוֹנוֹת מַחְזִירִין בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה; דִּינִי נִפְשׁוֹת מַחְזִירִין לְזִכּוֹת, וְאֵין מַחְזִירִין לְחֻבָּה. דִּינִי מְמוֹנוֹת, הִפְל מְלַמְּדִין זְכוֹת וְחֻבָּה; דִּינִי נִפְשׁוֹת, הִפְל מְלַמְּדִין זְכוֹת, וְאֵין הִפְל מְלַמְּדִין חֻבָּה. דִּינִי מְמוֹנוֹת, הִמְלַמֵּד חֻבָּה מְלַמֵּד זְכוֹת, וְהִמְלַמֵּד זְכוֹת מְלַמֵּד חֻבָּה; דִּינִי נִפְשׁוֹת, הִמְלַמֵּד חֻבָּה מְלַמֵּד זְכוֹת, אֲבָל הִמְלַמֵּד זְכוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וּלְלַמֵּד חֻבָּה. דִּינִי מְמוֹנוֹת דִּנִּין בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּיוֹם; דִּינִי נִפְשׁוֹת דִּנִּין בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּיוֹם. דִּינִי מְמוֹנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם, בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה; דִּינִי נִפְשׁוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם לְזִכּוֹת, וּבְיוֹם שְׁלֹאֲחֵרִיו לְחֻבָּה; לְפִיכָּה, אֵין דִּינִין לֹא בְּעֶרְב שֶׁפֶת וְלֹא

פירוש ברטנורא

ד א אחד דיני ממונות וכו' שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ובדיני נפשות כתוב (דברים י"ג) ודרשת וחקרת. וזהו דין תורה. אבל אמרו חכמים שאין מאריכין בדרישה וחקירה בדיני ממונות, שלא תנעול דלת בפני לוי. אלא אם כן ראו בית דין שהדין מרובה. ודרישה וחקירה הוא השאלה בענין בעצמו, כגון כמה חלוהו ומתי חלוהו ובאיזה מקום חלוהו. ויש מין אחר מן השאלה שנקראת בדיקה ואינה בענין בעצמו, כגון שישאלו לו מה היה לבוש, כלים שחורים או כלים לבנים, עומד היה או יושב בשעה שהלוחו: פותחים. משאו ומתנו של דין. בין לזכות בין לחובה: מחזירין. סותרין את הדין אחר שנמרתו וידעו שטעו: ואין הכל מלמדים חובה. שאם אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה אין שומעין לו: דנים ביום וגומרין בלילה. דכתיב (שמות י"ח) ושפטו את העם בכל, עת וכתביב (דברים כ"א) וזהו ביום הנחילו את בניו, הא כיצד, יום תחילת דין, ולילה לגמר דין: דנין ביום

משניות מבוארות – קהתי

נפשות מטין על פי אֶחָד לְזִכּוֹת – אם שנים עשר מזכים ואחד עשר מחייבים, הריהו זכאי, וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחֻבָּה – שאין מכריעים לחובה אלא אם כן רבו המחייבים על המזכים לפחות בשני דיינים, כמבואר בפרק א משנה ו. דִּינִי מְמוֹנוֹת מַחְזִירִין בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה – אם לאחר גמר הדין נתברר לבית הדין שטעו, מחזירים את הדין, כלומר שמבטלים את פסק הדין וחוזרים בית הדין לדון בדבר; דִּינִי נִפְשׁוֹת מַחְזִירִין לְזִכּוֹת, וְאֵין מַחְזִירִין לְחֻבָּה – בגמרא מובאת ברייתא: "מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות, מניין שמחזירין אותו? תלמוד לומר (שמות כג, ז): "ונקי... אל תהרוג" – נקי" משמע מן החטא, ואף על פי שנתחייב בדין (רש"י). ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: יש לי ללמד עליו חובה, שאין מחזירין אותו, תלמוד לומר (שם): "וצדיק אל תהרוג" – "צדיק" משמע שנצטדק בדין, ואף על פי שאינו נקי. דִּינִי מְמוֹנוֹת, הִפְל מְלַמְּדִין זְכוֹת וְחֻבָּה – ואפילו אחד מן התלמידים היושבים שורות שורות לפני הדיינים. דִּינִי נִפְשׁוֹת, הִפְל מְלַמְּדִין זְכוֹת, וְאֵין הִפְל מְלַמְּדִין חֻבָּה – אלא הדיינים; ואם אמר אחד מן התלמידים: יש לי ללמד עליו חובה, אין שומעים לו. דִּינִי מְמוֹנוֹת, הִמְלַמֵּד חֻבָּה מְלַמֵּד זְכוֹת, וְהִמְלַמֵּד זְכוֹת מְלַמֵּד חֻבָּה – הדיין שהביא תחילה ראיות לחובת הנתבע, רשאי לחזור בו וללמד עליו זכות, וכן להיפך. דִּינִי נִפְשׁוֹת, הִמְלַמֵּד חֻבָּה מְלַמֵּד זְכוֹת – הדיין שלימד חובה יכול לחזור בו וללמד זכות על הנידון, אֲבָל הִמְלַמֵּד זְכוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וּלְלַמֵּד חֻבָּה – בגמרא מבואר: לא שנו אלא בשעת משא ומתן, שמתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות להעמיד דבריו, ואולי ימצא חיוזק ללימוד הזכות, אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על כל הצדדים ונראה לו שטעה, הריהו חוזר ומלמד חובה (סנהדרין לד, א; רש"י על המשנה). דִּינִי מְמוֹנוֹת דִּנִּין בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּלֵילָה – מתחילים את הדין ביום ורשאים לגמור את הדין אפילו בלילה, דִּינִי נִפְשׁוֹת דִּנִּין בְּיוֹם וְגוֹמְרִין בְּיוֹם – שאין פוסקים את הדין בדיני נפשות אלא ביום. דִּינִי מְמוֹנוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם, בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה – באותו יום שמתחילים את הדין, רשאים להוציא את פסק הדין, דִּינִי נִפְשׁוֹת גּוֹמְרִין בּוֹ בְּיוֹם לְזִכּוֹת – אם יצא זכאי, מוציאים את פסק הדין באותו יום, וּבְיוֹם שְׁלֹאֲחֵרִיו לְחֻבָּה – אבל אם עומדים לחייבו, אין גומרים את דינו באותו יום, אלא מלינים

שהיתה לו ראייה, והוא שיקר ואמר שאין לו, הרי ניכר הדבר שהעדים עדי שקר הם, והראיה אינה אלא ראייה מזויפת. ואף רבן שמעון בן גמליאל מודה בזה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו מונה את ההבדלים שבין דיני ממונות לדיני נפשות.

אֶחָד דִּינִי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינִי נִפְשׁוֹת – בין דיני ממונות ובין דיני נפשות, בְּדִרְיָשָׁה וּבַחֲקִירָה – שחייבים בית דין, מן התורה, לדרוש ולחקור את העדים, כמבואר בפרק הבא, משנה א, שְׁנָאֻמֵּר: "מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם" – ובדיני נפשות כתוב (דברים יג, טו): "וּדְרִשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב". ברם, חכמים תקנו שלא תהא דרישה וחקירה בדיני ממונות כמו בדיני נפשות, כמו שכבר הזכרנו בפרק הקודם משנה ו כדי שלא תינעל דלת בפני לווים (גמרא), שכן חומרה זו של דרישה וחקירה בתביעות כספיות יכולה לגרום לכך, שיימנעו אנשים מלהלוות. מֶה בֵּין דִּינִי מְמוֹנוֹת לְדִינִי נִפְשׁוֹת? – כלומר: אף על פי ששונים בדרישה ובחקירה מדין תורה, משום שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם", מכל מקום שונים הם לגבי דברים הקשורים בלימוד זכות וחובה על הנידון, שכן בדיני נפשות מהפכים בזכותו של הנידון, כדי להצילו מעונש מוות, שנאמר (במדבר לה, כח): "והצילו העדה את הרוצח", אבל בדיני ממונות אין הדבר כן, שהרי כל שאתה מהפך בזכותו של בעל דין אחד, הרי זה חובה לגבי בעל דין שכנגדו (ותוספות; המאירי), ואלו הם ההבדלים ביניהם: דִּינִי מְמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה; וְדִינִי נִפְשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה – כמבואר בפרק א (משניות א, ד, ו). דִּינִי מְמוֹנוֹת פּוֹתֵחִין בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה – בדיני ממונות מתחילים הדיינים את המשא ומתן המשפטי בין דברים שהם לזכותו של הנתבע ובין בדברים שהם לחובתו, שהרי זכותו של הנתבע היא חובתו של התובע, כמו שבארנו לעיל, וְדִינִי נִפְשׁוֹת פּוֹתֵחִין לְזִכּוֹת, וְאֵין פּוֹתֵחִין לְחֻבָּה – בדיני נפשות אין מתחילים אלא בדברים שהם לזכותו של הנידון, שכן מוצאים בתורה, בפרשת סוטה, שהכוהן פותח בדברים של זכות: "אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי ממי המרים המאריים האלה" (עין במדבר לו, יט). דִּינִי מְמוֹנוֹת מְטִין עַל פִּי אֶחָד, בֵּין לְזִכּוֹת בֵּין לְחֻבָּה – מכריעים על פי רוב דעות של אחד, כגון שניים אומרים חייב ואחד אומר זכאי, הריהו חייב. וְדִינִי

בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב.

ב דִּינֵי הַטְּמֵאוֹת וְהַטְּהָרוֹת מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל; דִּינֵי נִפְשוֹת מִתְחִילִין מִן הַצָּד. הַכֹּל בְּשִׁרְיָן לָדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, וְאִין הַכֹּל בְּשִׁרְיָן לָדוֹן דִּינֵי נִפְשוֹת, אֲלָא כְּהֵנִים, לְיוֹם, וְיִשְׂרָאֵלִים הַמִּשְׁיִיאִין לְכַהֲנָה.

ג סְנֵהֲדְרִין הֵיחָה כְּחֻצִי גֶרֶן עֲגֻלָּה, כְּדִי שִׁיחֵי רֹאאִין זֶה אֶת זֶה. וְשִׁנֵּי סוֹפְרֵי הַדִּינִין עוֹמְדִין לְפָנֵיהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמָאל, וְכוֹתְבִין דְּבָרֵי הַמְּזוֹכִין, וְדְבָרֵי הַמְּחִיבִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה; אֶחָד פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּזוֹכִין, וְאֶחָד פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּחִיבִין, וְהַשְּׁלִישִׁי פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּזוֹכִין וְדְבָרֵי הַמְּחִיבִין.

ד וְשֹׁלֵשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תִּלְמִידֵי חֻכְמִים יוֹשְׁבִין לְפָנֵיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְפִיר אֶת מְקוֹמוֹ. הֵיוּ צָרִיכִין לְסִמּוּךְ – פִּירוּשׁ בִּרְטֶנוּרָא

וגומרים ביום. דכתיב (במדרב כ"ה) והוקע אותם לה' נגד השמש: גומרים בו ביום בין לזכות בין לחובה (ובר). דאמר קרא (ישעיה א') מלאתי משפט צדק ילין בה: לפיכך אין דנים לא בערב שבת. שנמצא גמר דינו בשבת, ולהשהותו אחר שבת אי אפשר מפני עינוי הדין, ולדנו בו ביום אי אפשר שאין ארבע מיתות ב"ד דוחות את השבת, שנאמר (שמות ל"ה) לא תבועו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, לימד על מחוייבי שריפה שאין שורפין אותן בשבת, והוא הדין לשאר חייבי מיתות:

ב מן הצד. מן הקטנים בחכמה שהיו יושבים בצד. דאמר קרא (שם כ"ז) לא תענה על ריב. וכתיב רב, כלומר לא תענה על מופלא שבבית דין ולגנות מדבריו, לפיכך אין שומעין דבריו אלא בסוף: הכל בשירים לדון. ואפילו גר. והוא שתהא אמו מישראל. וממזר גמי כשר לדון דיני ממונות: ואין הכל בשירים לדון דיני נפשות. דכתיב (שמות י"ח) והקל מעליך ונשאו אתך, בדומין לך, מה משה רבינו מיוחס אף בית דין מיוחסים:

ג כחצי גזר עגולה כדי שיהיו רואים זה את זה. דאמר קרא (שיר ז') שרךך אגן הסהר. שרךך אגן זו סנהדרין שיושבת במבוכו של עולם ומגניה על כל העולם כולו, והיא דומה לסהר, שיושבים בעגול כחצי ירח. תרגום ירח, סיהרא. ובעגולה שלמה אין יושבים מפני שצריכים בעלי דינים והעדים ליכנס ולדבר בפני כולם: רבי יהודה אומר שלשה חזו. כדי שיהיו שני עדים על המזכין ושני עדים על המחייבין. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד ושלוש שורות. וכל שורה של עשרים ושלושה תלמידי חכמים. שמה יחלקו הדיינים והיו רוכן מחייבין ומיעוטן מוכין, והטרה לדעת אינה על פי אחד

משניות מבוארות – קהתי

סנהדרין היתה כחצי גרן עגולה – בין סנהדרין הגדולה של שבעים ואחד ובין סנהדרין קטנה של עשרים ושלושה היו יושבים כחצי עיגול, כְּדִי שִׁיחֵי רֹאאִין זֶה אֶת זֶה – שכל דיין יהא רואה את כולם. ואין יושבים בעיגול שלם, לפי שצריכים בעלי הדין והעדים לדבר בפני כולם, שיהיו הכל רואים אותם ומדקדקים בדבריהם. וְשִׁנֵּי סוֹפְרֵי הַדִּינִין עוֹמְדִין לְפָנֵיהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמָאל, וְכוֹתְבִין דְּבָרֵי הַמְּזוֹכִין, וְדְבָרֵי הַמְּחִיבִין – רש"י מפרש: שניהם כותבים דברי המזכים ושניהם כותבים דברי המחייבים, שאם יטעה האחד יזכיר כתבו של חברו. אבל לפי הרמב"ם (הל' סנהדרין א. ט): "אחד כותב דברי המחייבין ואחד כותב דברי המזכין". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה – סופרים היו בסנהדרין; אֶחָד פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּזוֹכִין, וְאֶחָד פּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמְּחִיבִין – לפירוש רש"י חולק רבי יהודה על תנא קמא, משום שרבה היא הטיחה בשביל שניים, שכל אחד מהם צריך לרשום את דברי המזכים והמחייבים, ועלולים הם לטעות, לפיכך היו – לדעתו – שלושה סופרים, אחד בשביל לכתוב דברי המזכים בלבד, אחד – דברי המחייבים בלבד, והשלישי – דברי כולם, ומתוך שאין טורח רב עליהם לא יקצרו ברשימותיהם ולא יבואו לידי טעות. ואם מכל מקום יטעה אחד מהם, יזכיר כתבו של השלישי. ברם, לפי הרמב"ם חולק רבי יהודה על תנא קמא וסובר, שצריך שלשי לכתוב את דברי כולם, כדי שיהיו שני עדים על המזכים ושני עדים על המחייבים (פירוש המשניות להרמב"ם). והלכה כתנא קמא.

י ו ש י

באור משנה ד

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בענין הסנהדרין הקטנה. וְשֹׁלֵשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל תִּלְמִידֵי חֻכְמִים יוֹשְׁבִין לְפָנֵיהֶם – לפני הסנהדרין הקטנה, וכל שורה כמנין הסנהדרין, עשרים ושלושה תלמידי חכמים, שכן פעמים צריכים להוסיף דיינים, כגון אם היה רוב של אחד לחובה, וכפי שלמדנו במשנה א אין מכריעים לחובה אלא על פי רוב של שניים; ולהלן (ה, ה) נלמד: "עד כמה מוסיפין? שניים שניים, עד שבעים ואחד"; מכאן – שצריכים להיות מזומנים לפנייהם ארבעים ושמונה תלמידי חכמים, כדי השלמת שבעים ואחד. אבל אין דרך לעשות שורת תלמידים שתהא מרובה משל דיינים, ולכן אי אפשר

את דינו למחר, שמה ימצאו לו זכות. לְפִיכָךְ, אִין דִּינִין לֹא בְּעֶרֶב שֶׁבֶת וְלֹא בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב – שמה יצא חייב בדינו ונמצא גמר דינו למחר, בשבת או ביום טוב, ולא יוכלו להמיתו באותו יום, לפי שאין מיתת בית דין דוחה לא שבת ולא יום טוב; ולהשהותו ולא להמיתו אלא לאחר השבת או לאחר יום טוב אסור משום עינוי הדין (כמבואר להלן יא, ד). ואף במוצאי השבת ובמוצאי יום טוב אין להמיתו, משום שנאמר (במדבר כה, ד): "והוקע אותם לה' נגד השמש". בגמרא מבואר שאין להתחיל את הדין בערב שבת ולדחות את גמר הדין ליום ראשון, שיש חשש שמה הדיינים ישכחו בינתיים את סברותיהם וטעמיהם, אף על פי שסופרי הדיינים רושמים את דברי המזכים והמחייבים (ענין סנהדרין ז, א).

י ו ש י

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה ללמד, מה בין דיני ממונות לדיני נפשות.

דִּינֵי הַטְּמֵאוֹת וְהַטְּהָרוֹת – אם בא אדם לשאול בבית הדין דיני טומאה וטהרה, וכן בדיני איסור והיתר; ויש גורסים: דיני ממונות. הטומאות והטהרות. מִתְחִילִין מִן הַגְּדוֹל – הגדול שבדיינים אומר תחילה דעתו, שכן מידת החכמים שלא לדבר בפני מי שגדול ממנו. אבל **דִּינֵי נִפְשוֹת מִתְחִילִין מִן הַצָּד** – שואלים תחילה את הקטנים שבדיינים היושבים מן הצד, שיאמרו דעתם, ואילו הגדול היושב באמצע אינו מחווה דעתו אלא בסוף; והטעם הוא, שאם הגדול יאמר תחילה את דעתו, שמה לא יעיוז הקטנים לחלוק עליו, ויסמכו על דעתו. ברם, בדיני ממונות וטומאות וטהרות אין חוששים לכך. הַכֹּל בְּשִׁרְיָן לָדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת – ואפילו גר, והוא שאמו מישראל, ואף ממזר כשר לדון דיני ממונות. וְאִין הַכֹּל בְּשִׁרְיָן לָדוֹן דִּינֵי נִפְשוֹת – בגמרא מבואר הטעם, לפי שכתוב (שמות יח, כב): "והקל מעליך ונשאו אתך", ודרשו: בדומים לך יהיו, כלומר שיהיו השופטים מיוחסים כמך, ומכאן למדים שאין הכל כשרין לדון דיני נפשות, אֲלָא כְּהֵנִים, לְיוֹם, וְיִשְׂרָאֵלִים הַמִּשְׁיִיאִין לְכַהֲנָה – מיוחסים שראויים להשיא בנותיהם לכהנים.

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו סדר הישיבה של הסנהדרין, וכיצד רושמים את המשא ומתן של הדיינים.

סומכין מן הראשונה, אחד מן השנייה בא לו לראשונה, ואחד מן השלישית בא לו לשנייה, ובזרין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית. ולא היה יושב במקומו של ראשון, אלא יושב במקום הראוי לו. ה פיצד מאימין את העדים על עדי נפשות? היו מכניסין אותן ומאימין עליהן: שָׁמָּא תאמרו מאמר, ומשמועה, עד מפי עד, ומפי אדם נאמן שמענו; או: שָׁמָּא אי אתם יודעין שפופנו לבדוק אתכם בדרשה ובחקירה; הוּוּ יודעין שלא פדינו ממונות דיני נפשות: דיני ממונות – אדם נותן ממון ומתכפר לו; דיני נפשות – דמו ודם ורעותיו תלוין בו עד סוף העולם, שכן מצינו בקין שהרג את אחיו, שְׁנֵאמַר (בראשית ה, י): "דמי אחיך צעקים"; אינו אומר: דם אחיך, אלא "דמי אחיך" – דמו ודם ורעותיו. דבר אחר: "דמי אחיך", שהיה דמו משלך על העצים ועל האבנים. לפיכך נברא אדם יחיד, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב, כאלו אבד עולם מלא; וכל המקים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב, כאלו קים עולם מלא. ומפני שלום הבריות, שלא יאמר אדם לחברו: אבא גדול מאביך. ושלא יהו מינין אומרים: הרבה רשויות בשמים. ולהגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא: שאדם טובע כמה ממבעות בחותם אחד, וכלן דומין

פירוש ברטנורא

בדכתיב (שמות כ"ג) לא תהיה אחרי רבים לרעות, וצריך להוסיף שנים שנים עד שבעים ואחד, שלעולם אין מוסיפין על הדיונים יותר משבעים ואחד, הלכך צריך להושיב לפניהם ארבעים ושמונה להשלמת שבעים ואחד. ולא אורח ארעא לעשות שורות תלמידים מרובה משל דינים, הלכך עבדינן שלש שורות: וכל אחד מכיר את מקומו. לפי שכסדר חכמתם היו מושיבים אותם, לפיכך היה כל אחד צריך לחברו את מקומו: הוצרכו לפסוק. כגון שמת אחד מן הדיונים: ולא היה יושב במקומו של ראשון. ולא היה אותו שנברר מן הקהל יושב במקומו של ראשון, אלא במקום הראוי לו בסוף שורה השלישית. לפי שהקטן מן התלמידים שבשורות גדול מן הגדול שבקהל:

ה מאימין על העדים. שלא יעידו שקר: מאומה. שהדעת נוטה שהוא כן: דיני ממונות. אם העיד לחייב לזה ממון שלא כדון, מחזירו לו ומתכפר: לפיכך נברא יחיד. להראותך שמאדם אחד נתישב מלואו של עולם: רשויות הרבה. אלהות הרבה יש וכל אחד ברא את שלו: מה לנו ולצרה הזאת. להכניס

משניות מבוארות – קהתי

ממון ומתכפר לו – אם אדם העיד שקר, ועל פי עדותו נתחייב חברו לשלם ממון שלא כדון, יכול העד לחזור בתשובה ולשלם לחברו מה שהפסידו; אבל **דיני נפשות** – אם על פי עדות שקר של אדם הוצא חברו להורג, **דמו ודם ורעותיו** – דמו של הנהרג ודם בניו ובני בניו, **תלוין בו עד סוף העולם** – תלויים בעד שקר עד סוף כל הדורות, **שכן מצינו בקין שהרג את אחיו** – הבל, שְׁנֵאמַר: "דמי אחיך צעקים"; **אינו אומר: דם אחיך, אלא "דמי אחיך"** – בלשון רבים, לומר: **דמו ודם ורעותיו** – כאן מפסיקה המשנה את דברי האיום על עדי נפשות ומוסיפה פירוש אחד על הפסוק: **דבר אחר: "דמי אחיך"**, שהיה **דמו משלך על העצים ועל האבנים** – שקין לא ידע כמה להרוג את הבל, והיה מכה בו בעצים תחילה, ואחר כך באבנים (תפארת ישראל). **לפיכך נברא אדם יחיד** – משנתנו חזרת לדברי האיום, שאומרים להם: לפיכך נברא אדם הראשון יחיד, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב, כאלו אבד עולם מלא; וכל המקים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב, כאלו קים עולם מלא – שכן מאדם אחד נתישב מלואו של עולם (רש"י). **ומפני שלום הבריות** – שוב מפסיקה המשנה את דברי האיום ומביאה טעמים נוספים למה נברא האדם יחיד, מפני שלום הבריות, **שלא יאמר אדם לחברו: אבא גדול מאביך** – שהרי הכל מצאצאיו של אדם הראשון, וישל א?הו מינין אומרים: הרבה רשויות בשמים – הרבה אלהות הן, וכל אחד ברא את האדם שלו, שכן נברא אדם יחיד, וזו הוכחה שהאחד ברא אותו. **וללהגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא** – ועוד טעם למה נברא האדם יחיד, להראות לדורות הבאים גדולתו של הבורא; **שאדם טובע כמה ממבעות בחותם אחד** – בדפוס אחד, וכלן דומין זה לזה – כל המטבעות דומים הם; **ומלך המלכים הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחברו** – שפרצופיהם של בני אדם שונים הם. **לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם** – ועלי להזהר מן החטא שלא אאבד את עולמי. וחזרת המשנה לדברי האיום: **ושמא תאמרו: מה לנו ולצרה הזאת** – הואיל והענין הוא כה

להושיב ארבעים ושמונה תלמידים לפני הסנהדרין בשתי שורות, שכל אחת תהא של עשרים וארבעה. וכן אין לעשות שורות קטנות, ולא שתי שורות של עשרים ושלושה ואחת של שניים, הלכך מושיבים שלוש שורות של עשרים ושלושה (רש"י), ואף אלה יושבים בחצי עיגול, **כל אחד ואחד מפיר את מקומו** – שקובעים מקום לכל אחד לפי חכמתו. **היו צריכין לסמוך** – למנות דיין חדש שיצטרף לסנהדרין, כגון שמת אחד מהם, **סומכין מן הראשונה** – ממנין מן השורה הראשונה, שהם גדולים מכולם, וסומכים את הגדול שבשורה זו, היושב בראשה. וכולם זזים ממקומם ועולים מדרגה אחת. **אחד מן השנייה בא לו לראשונה** – הראשון מהשורה השנייה עובר לסוף השורה הראשונה, **ואחד מן השלישית בא לו לשנייה** – הראשון מהשורה השלישית עובר לסוף השורה השנייה, **ובזרין להן עוד אחד מן הקהל** – בוחרים תלמיד חכם מתוך הקהל, **ומושיבין אותו בשלישית** – בשורה השלישית, **ולא היה יושב במקום הראוי לו** – בסוף השורה השלישית, וכן כל אחד שעובר משורה לשורה, אינו יושב אלא בסוף השורה שעובר אליה, כפי שבארנו, וכל בני השורה זזים למעלה, וממלאים זה מקומו של זה.

באור משנה ה

פיצד מאימין את העדים על עדי נפשות – עדים שבאו לבית דין להעיד על אחד שעשה עבירה שיש בה מיתת בית דין, כיצד מאימנים עליהם שלא יעידו שקר? **היו מכניסין אותן** – לבית הדין, **ומאימין עליהן** – בדברים דלקמן: **שמא תאמרו** – עדותכם, **מאמר** – מתוך אומדן הדעת והשערה בלבד, **ומשמועה** – או ששמעתם את הדבר מפי מישהו, **עד מפי עד** – או ששמעתם מפי עד, שהעיד לפני בית דין אחר, **ומפי אדם נאמן שמענו** – או שחושבים אתם: מפי אדם נאמן שמענו, ואנו סומכים עליו שלא ישקר; אם כך הדבר אין בדברי עדותכם כלום. **או שמא** – כשאתם באים להעיד – **אי אתם יודעין שפופנו** – שעתידים אנו – **לבדוק אתכם בדרשה ובחקירה** – ועליכם להזהר בדבריכם. **היו יודעין שלא פדינו ממונות דיני נפשות: דיני ממונות, אדם נותן**

זו לזה; ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם. ושמא תאמרו: מה לנו ולצרה הזאת? והלא כבר נאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה או ידע, אם-לא יגיד" וגומר. ושמא תאמרו: מה לנו לחוב בדמו של זה? והלא כבר נאמר (משלי יא, י): "ובאבד רשעים רנה".

פ ר ק ח מ י ש י

א הוי בודקין אותן בשבע חקירות: באיזה שבוע? באיזה שנה? באיזה חדר? בכמה בחדר? באיזה יום? באיזה שעה? באיזה מקום? רבי יוסי אומר: באיזה יום? באיזה שעה? באיזה מקום? מפירין אותם אתם התירתי? בוי? העובד עבודה זרה: את מי עבד? ובמה עבד?

פירוש ברטנורא

ראשנו בדאגה זו ואפילו על האמת: והלא כבר נאמר והוא עד. וחיבין אתם להגיד מה שראיתם: ושמא תאמרו מה לנו לחוב. להיות מחוייבים בדמו של זה, נוח לנו לעמוד באם לא יגיד: הרי הוא אומר ובאבד רשעים רנה. ואם רשע הוא אין כאן עון כלל:

ה א הוי בודקין אותן. אחר שאימנו עליהן היו בודקין אותן, בשבע חקירות. כנגד שבעה לשונות שנאמר במקרא בחייבי מיתות ב"ד, ודרשת וחקרת ושאלת היטב (דברים י"ג) הרי כאן שלשה. ושאלת אינו מן המנין שממנו למדו בדיקות. ובמקום אחר הוא אומר (שם י"ז) והוגד לך ושמעת ודרשת היטב, יש כאן שנים אחרים, הרי לך חמשה, ובמקום אחר אומר (שם י"ט) ודרשו השופטים היטב, שנים אחרים, הרי כאן שבעה: באיזה שבוע. של יובל: באיזה שנה. של שבוע: באיזה יום. של שבת: באיזה שעה. של יום. שכל שבע חקירות הללו מביאות אותן לידי הוצאה, ושמא אין עדים להיומן לכל היום ויש עדים להיומן לאותה שעה: רבי יוסי אומר. אין צריך אלא שלש חקירות, באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום. ואין להכח כר' יוסי, אלא אפילו אמרו העדים אתמול הרגו, בודקין אותם בשבע חקירות, כדי שתמרח דעתן עליהן ויודו אם יש פסול בעדותן: מכירין אותם אותו. החרגו. שמא נכרי הוא. וזו אינה מן החקירות שמביאות לידי הוצאה, אלא כשאר בדיקות שאינן אלא לעשות העדות מוכחת שמא לא יאמר האחד כדברי חברו. והוא והן ידיו פטורים: את מי עבד. לפעור או למרקולים: ובמה עבד. ביובת או בהשתחוויה:

משניות מבוארות – קהתי

יוס? באיזה שעה? באיזה מקום? – שהואיל וגביית העדויות היא לרוב כעבור ימים אחדים בלבד לאחר המעשה, אין צורך בחקירות של שמיטה, שנה וחודש. ברם, חכמים סוברים, שאפילו אמרו העדים: אמש הרג אותו, או: עכשיו הרגו, בודקים את העדים בכל שבע החקירות, כדי לבלבל דעתם ולגלות על ידי כך מתוך דבריהם, אם יש דופי בעדותם (עיי' גמרא סנהדרין מ, ב). והלכה כחכמים. וכן שואלים את העדים: מפירין אותם אות? – כלומר, שאם הם עדי רוצח, שואלים אותם (לפי רוב המפרשים), אם הם מכירים את הנרצח, שמא מעובדי אלילים היה? ויש מפרשים, שאף לגבי הרוצח, או כל נידון אחר, שואלים את העדים אם הם מכירים אותו (רבנו חננאל; רמב"ם). התירתיכם בו? – שכן ההלכה היא, שאין אדם חייב מיתת בית דין או מלקות, אלא אם כן התרו בו בשעת העבירה, דהיינו שאמרו לו: אל תעשה עבירה זו, שכן אתה מתחייב עליה מיתת בית-דין או מלקות, והוא השיב: יודע אני, ועל מנת כן אני עושה. לפיכך שואלים את העדים אם התרו בנידון. לפי הרמב"ם (הל' סנהדרין יב, א-ג), שתי השאלות הללו: אם מכירים את האדם שמעידים עליו, ואם התרו בו, שואלים את העדים קודם שמאיימים הדיינים עליהם. העובד עבודה זרה – אם מעידים הם באחד שעבד עבודה זרה, שואלים אותם: את מי עבד – איזה אליל עבד? ובמה עבד – באיזה עבודה, בזביתה או בהשתחוויה? – השאלות הללו, שנימנו בסיפא של משנתנו, אף הן בכלל החקירות והדרישות, שהן עיקר העדות (רמב"ם; המאירי). ויש סוברים, שהואיל ואין ההזמה תלויה בהן, אין השאלות הללו אלא בכלל הבדיקות, שאינן עיקר העדות, כפי שיבואר במשנה הבאה (רש"י).

בגמרא אמרו, ששבע החקירות הן, כנגד שבעה לשונות של דרישה וחקירה האמורים בתורה בחייבי מיתת בית דין, שכן בעיר הנחתה נאמר (דברים יג, טו): "וידרשת וחקרת ושאלת היטב" – הרי שלושה לשונות ("ושאלת היטב" נחשב כאחד, "ושאלת" לבד לא משמע חקירה), וביחיד העובד עבודה זרה נאמר (שם יז, ד): "וידרשת היטב" – הרי שני לשונות (שכן "וידרשת" לבד משמע חקירה), ובעדים זוממים נאמר (שם יט, יח): "וידרשו השופטים היטב" – שוב שני לשונות; והרי בסך הכל שבעה לשונות. ואף על פי שכל אחד מהפסוקים נאמר בענין אחר, מכל מקום למדים אותם זה מזה ליתן את האמור של זה בזה (כמבואר בגמרא).

חמור, למה לנו לומר את עדותנו, ואפילו היא אמת, ולהכניס ראשו בצרה ודאגה? והלא כבר נאמר: "והוא עד או ראה או ידע, אם-לא יגיד ונשא עונו" – ומכאן שחייבים אתם להגיד את עדותכם מה שראיתם. ושמא תאמרו: מה לנו לחוב בדמו של זה – למה לנו להתחייב בדמו של זה? מוטב שנעבור על "לא יגיד" ולא נגרום מיתה לאדם, ואפילו הוא חייב. והלא כבר נאמר: "ובאבד רשעים רנה" – אם רשע הוא, אין כאן עונש אלא שכר. כך מאיימים בית הדין על עדי נפשות: מצד אחד – שלא יעידו עדות שקר, ומצד שני – שאם עדותם אמת, אל יפחדו ואל ירתעו להגיד עדותם (עיי' רמב"ם הל' סנהדרין יב, ג – שמשמע שם, שאף הפוסקה "ולחגיג גדולתו של הקב"ה וכו', היא מדברי האיסוס).

שבת קודש

באור משנה א

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, שלאחר שמאיימים הדיינים על העדים, והעדים עומדים בדבריהם, מתחילים לבדוק אותם בדרישה וחקירה; שכן "מצוות עשה לדרוש את העדים ולחקרן ולהרבות בשאלתן; ומדקדקין עליהן, ומסיעין אותן מענין לענין בעת השאלה, כדי שישתקו או יחזרו בהן אם יש בעדות דופי, שנאמר (דברים יג, טו): "וידרשת וחקרת ושאלת היטב" (רמב"ם הל' עדות א, ד).

היו בודקין אותן – את העדים, דהיינו את כל אחד ואחד בפני עצמו, זה שלא בפני זה, ותחילה את הגדול שבהם, כמו שלמדנו בבדיקת עדי ממון (לעיל ג, ו), בשבע חקירות – דלקמן: א. באיזה שבוע – של היובל עבר הנידון על העבירה, כפי שאתם מעידים עליי? – כל שנת החמישים היא שנת יובל, ובין יובל ליובל מונים שבע שמיטות "שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים" (ויקרא כה, ח), וכל שמיטה, היינו כל שבע שנים, נקראת "שבוע". ב. באיזה שנה – של השמיטה? ג. באיזה חדר? – של השנה? ד. בכמה בחדר? – בכמה ימים בחודש? ה. באיזה יום – מימות השבוע? ו. באיזה שעה – של היום? ז. באיזה מקום – היה הדבר? – שבע חקירות אלו כוונתן לאפשר את הזמנת העדים, שכן הפרטים המדויקים על הזמן והמקום גורמים חשובים הם בשביל ההזמה. שהרי המזומנים צריכים לומר: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר. רבי יוסי אומר – אין בודקים את העדים אלא בשלוש חקירות, והן: באיזה

ב כל המרבה בבדיקות – הרי זה משפח. מעשה, וברך בן זכאי בעקצי תאנים. ומה בין חקירות לבדיקות? חקירות, אחד אומר: איני יודע – עדותן בטלה; בדיקות, אחד אומר: איני יודע, ואפילו שנים אומרים: אין אנו יודעין – עדותן קיימת. אחד חקירות ואחד בדיקות, בזמן שמכחישין זה את זה – עדותן בטלה.

פירוש ברטנורא

ב בן זכאי. רבן יוחנן בן זכאי. ותלמיד דן לפני רבו היה באותה שעה, לכך קוראו בן זכאי: **בעקצי תאנים.** שהיו מעידים אותו שהרגו תחת התאנה. וברך בן זכאי, תאנה זו עוקציה דקים או גסים. עוקץ, וזב הפרי מקום חיבורו לאליל: **אמר אחד איני יודע עדותן בטלה.** דשוב אי אתה יכול להיומן באותה חקירה, וכל זמן שאי אפשר לקיים תורת הזמה באחד מן העדים, כל העדות בטלה, ואפילו הן מאה, דאין העדים נעשים וזממים עד שיוזמו כולן: **בדיקות.** אפילו אמרו כולן אין אנו יודעים, מצות הזמה ראויה להתקיים, דאין הזמה תלויה אלא בחקירה לומר מענו הייתם באותה שעה במקום אחר: **עדותן בטלה.** כל עדותן בטלה [שנבמרא], הוא והן פטורים:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ב

זכאי על עוקצי התאנים, דהיינו הקצוות שהתאנים מחוברים בהם אל העץ, אם גסים היו או דקים, אם ארוכים היו או קצרים וכדומה. **ומה בין חקירות לבדיקות – מה הבדל יש בדיניהם? חקירות, אחד אומר: איני יודע – בענין החקירות אם עד אחד אינו יודע לענות על אחת השאלות, עדותן בטלה – שכן בענין זמן ומקום, אם אחד אומר שאינו יודע, הרי זו עדות שאי אתה יכול להיומה, וכל עדות שאין אתה יכול לקיים בה תורת הזמה אינה עדות.** והוא הדין **(לפי הרמב"ם והמאירי)** לגבי השאלות בעיקר המעשה (סוג ב), שאף על פי שאין ההזמה תלויה בהן, מכל מקום עיקר העדות הן, ובהן יתחייב או יפטור, ולפיכך אם אחד אומר: איני יודע, עדותן בטלה. **בדיקות, אחד אומר: איני יודע, ואפילו שנים אומרים: אין אנו יודעין, עדותן קיימת –** כלומר שלגבי הבדיקות אפילו כל העדים אמרו שאינם יודעים, הואיל ואין ההזמה תלויה בהן, ואינן עיקר העדות, הרי עדותן קיימת. ברם, **אחד חקירות ואחד בדיקות –** בין בחקירות ובין בבדיקות, **בזמן שמכחישין זה את זה –** כגון שאחד אומר: הנידון היה לבוש בשעת העבירה בגדים שחורים, והשני אומר: לבנים היה לבוש, **עדותן בטלה –** ואפילו היו שלושה עדים ואחד מכחיש את השניים, כל עדותן בטלה בדיני נפשות (גמרא; ועיין רמב"ם הל' עדות ב, ג).

למדנו במשנה הקודמת, שבדקים את העדים בשני סוגי שאלות: א. בנוגע לזמן ומקום. שאלות אלו נקראות "חקירות", והן עיקר העדות, שכן הזמת העדים תלויה בהן, כמו שבארנו שם; ועוד יבואר להלן במשנתנו. ב. בנוגע לעצם המעשה, כגון אם העידו שחילל את השבת, שואלים אותם: איזו מלאכה עשה, והיאך עשה? או כענין עבודה זרה ושואלים אותם (כמו ששנינו לעיל): את מי עבד, וכמה עבד? וכיצד באלו. וכבר הזכרנו, שלגבי שאלות אלו ישנן חילוקי דעות, אם בכלל "חקירות" הן, שהרי אין ההזמה תלויה בהן. לפי המאירי נקראות השאלות הללו "דרישות"; ברם, דינן בחקירות. ואף הרמב"ם סובר שהן בכלל חקירות (עיי' הל' עדות א, ד-ה). ויש חולקים על כך, כפי שהעירונו בסוף המשנה הקודמת. משנתנו באה ללמד, שיש סוג שלישי של שאלות, שהן בענינים צדדיים, כגון מה היה הנאשם או הנרצח לבוש? יום מעונן היה או יום צח? וכיצד באלו. שאלות אלו נקראות "בדיקות".

כל המרבה בבדיקות – כל בית דין המרבה לבדוק את העדים בשאלות שונות, נוסף על החקירות והדרישות, הרי זה משפח – שעל ידי כך מתבררת ביותר כשרות עדותם. **מעשה, וברך בן זכאי –** והוא רבן יוחנן בן זכאי, שהיה עוד באותה שעה תלמיד היושב לפני רבו הלל הזקן, ולא היו קוראים אותו אלא בן זכאי בלבד (עיי' פירוש המשניות להרמב"ם; "תפארת ישראל"). **בעקצי תאנים –** שבאו עדים והעידו על אחד שהרג אדם תחת עץ התאנה, ושאל אותם בן

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' א

שעל ידי המיתה כאילו נגמרה נפילת האבר מגוף הבהמה קודם מיתתה, אם כן **ליטמא משום אבר מן החי, ואי סבר שאין מיתה עושה נישול ועדיין האבר נחשב כמחובר לבהמה, אם כן ליטמא משום אבר מן הנבלה.** ומפני קושייתה, מעמידה הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר: **אלא רבי שמעון ארישא קאי –** רבי שמעון בא לחלוק על דברי התנא ברישא של משנתנו, שאמר שהאבר והבשר המדולדלין בבדיקה אם חשב עליהם להאכילם לגוי **מטמאין** טומאת אוכלין **במקומן וצריכין הכשר,** ובוזה רבי שמעון חולק ומטהר. אבל בסיפא מודה רבי שמעון שלאחר מיתתה האבר מטמא משום אבר מן החי. רבי אסי מביא מאמר של רבי יוחנן, וסובר רבי אסי שרבי יוחנן אמר אותו על דברי רבי שמעון ברישא וכדעת הגמרא כאן שרבי שמעון חלק על הרישא של משנתנו: **אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, מאי טעמא דרבי שמעון שטיהר אבר וחבשר המעורים בבהמה, מפני שאמר קרא לגבי טומאת אוכלין (ויקרא יא לד) 'מכל האכל אשר יאכל וגו' וטמא וגו', לשון הכתוב 'אשר יאכל' היא מיתרתה, ודורשים ממנה שדוקא אוכל שאותה יכול להאכילו לאחרים בהיתר, ואפילו לגוי, קריי אוכל לענין טומאת אוכלין, אבל אוכל שאי אתה יכול להאכילו**

פוטרתו מהכשר. הדין החמישי: **אמר רב מתנה, הרי אמרו שבית שפככו פורעים, כגון המסכך בשיבולים עם הזרעים שבתוכן, מחרו הזרעים מטומאת אוכלין, כיון שהם בטלים אל הסיכוך.** אך אומר אני שאם תהיה צרעת בקירות הבית ההוא, **טומאתו** לטמא את האדם מצד שהוא בית המנוגע, היא לאו דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, **מצינו לזרעים שטמאין טומאה חמורה, שלא כתנא דבי רבי שמעאל.** דוחה הגמרא: **בשמיש'ה** הסכך ההוא עם הזרעים שבתוכו לטמא טומאה חמורה, **מעשה עין שמיש –** הרי זה מחמת שימוש לסיכוך, והוא בזה ככל חתיכת עץ שסיכך בה את הבית, שהבית מטמא בגללה בצרעת הבתים. לפיכך יתכן שיהיה האדם נטמא מדאורייתא מחמת אותם הזרעים, ואין זו ראייה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם. שנינו במשנה: **לדעת רבי מאיר** אם מתה הבהמה, האבר המדולדל מטמא כאבר מן החי, ורבי שמעון מטהר. ומשמע בפשטות שרבי שמעון בא לחלוק על דברי רבי מאיר בסיפא, בדינו של האבר לאחר מיתתה, שרבי מאיר מטמא, ורבי שמעון מטהרו לחלוטין, בין מטומאת אבר מן החי ובין מטומאת נבילה. לפיכך מקשה הגמרא: **מה נפשך, אי מיתה עושה נישול –** אם סבר רבי שמעון

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ותו ליבא – נביאים. נבואה שהוצרכה לדורות – ללמוד תשובה או הוראה, וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו. ובהלכות גדולות מנויין מסדר עולם: אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע, פנחס "ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים" (שופטים ב) – זה פנחס. "ויבא איש האלהים אל עלי" (שמואל א' ב) – זה אלקנה. עלי, שמואל, גד, נתן, דוד, שלמה, עידו – קרא אל המזבח בבית אל, מיכיהו בן ימלה בימי אחאב, עובדיה, אחיה השילוני, ויהוא בן חנני בימי אסא, עזריה בן עודד, חזיאל [הלוין] מבני מתניה, אליעזר בן דודו ממורישה – כולן בימי יהושפט, בדברי הימים (ב' יט) ובימי ירבעם בן יואש הושע עמוס, ובימי יותם מיכה המורשתי, ובימי אמציה – אמוץ, אמר לאמציה "מדוע דרשת אלהי אדום". ואליהו ואלישע ויונה בן אמיתי, ישעיה. בימי מנשה – יואל, נחום חבקוק, בימי יאשיה – צפניה, אוריה מקרית יערים, ירמיה בגולה – יחזקאל דניאל. בשנת שנים לדריוש – ברוך, נריה, שריה, מחסיה, חגי, זכריה מלאכי, ומרדכי בלשן, בסדר עולם. ועל דניאל אמרינן לעיל (ג, א) אינהו נביאי ואיהו לאו נביא, אלא אפיק דניאל ועייל שמעיה שאמר לרחבעם אל תעלו ואל תלחמו עם אחיכם בני ישראל שנים לא ידעתי. נתבצר להם – לשון גבוה, כמו "ובצורות בשמים" (דברים ט). כשהיא אחות אהרן – ועדיין לא נולד משה.

דף יא ע"ב: שנינו בברייתא, ארבעים ושמונה נביאים נתנבאו לישראל. מקשה הגמרא: ותו ליבא – וכי לא היו יותר מארבעים ושמונה נביאים, ונתבא לגבי אלקנה (שמואל א' א א), ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים, ויש לדרוש מתיבות 'רמתיים צופים', שהיה אלקנה אחד ממאתים צופים [נביאים שצופים ברוח קדשם] שנתנבאו להם לישראל, ומוכח שהיו יותר מארבעים ושמונה נביאים. מתרצת הגמרא: באמת מיהוה טובא הו – היו נביאים רבים יותר מארבעים ושמונה, בדתנאי, הרבה נביאים עמדו להם לישראל במשך הדורות, בפלים כיוצאי מצרים, אלא שנתבא שהוצרכה לדורות, ללמוד ממנה הוראה או כיצד לשוב בתשובה, נכתבה באחד מכתבי הקודש, ונבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה. ומה ששנינו בברייתא שהיו נביאים כפלים כיוצאי מצרים, היינו נביאים שלא היתה נבואתם הוראה או תשובה לדורות, ולכן לא נכתבו. ומה ששנינו שהיו ארבעים ושמונה נביאים בלבד, היינו נביאים שהיתה נבואתם הוראה או תשובה.

הגמרא מביאה פירושים שונים על הפסוק 'ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים': רבי שמואל בר נחמני אמר, 'רמתיים צופים' היינו 'אדם הקא משתי רמות' [גבעות] שצופות זו את זו, כלומר שסמוכות זו לזו עד שניתן לראות מאחת לחברתה, ואלקנה היה גר באחת מרמות האלו. רבי חנני אמר, 'רמתיים' מלשון רם הוא, והכוונה שאלקנה היה אדם הקא מבני אדם [יוצא חלציהם של בני אדם] שעומדין ברומו של עולם. מבארת הגמרא: ומאן נינהו העומדים ברומו של עולם, בני קרחה, דבתיב כשנבלעו קרח ומשפחתו באדמה (במדבר כו יא), 'ובני קרחה לא מתו'. וכיצד ניצלו, תנא משום רבינו, כיון שבני קרח הרהרו תשובה בשעת המחלוקת, מקום נתבצר להם בגיהנם – התקין להם הקב"ה מקום גבוה בגיהנם ועמדו עליה, וכך ניצלו ולא מתו. ועל שם כך נקראו עומדים ברומו של עולם, דהיינו במקום גבוה בגיהנם.

הגמרא מפרשת מי הן שבע הנביאות שהוזכרו בברייתא לעיל. אומרת הגמרא: שבע נביאות מאן נינהו. שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, ואסתר. מבארת הגמרא: שרה, מנין שהיתה נביאה, דבתיב (בראשית יא כט) כשאברהם לקח את שרי לאשה, ונחור אחיו לקח את מלכה, שהן היו בנות הרן 'אבי מלכה ואבי יסכה', ואמר רבי יצחק 'יסכה' זו שרה אשת אברהם, ולמה נקרא שמה 'יסכה', על שם שפסקתה [ראתה] ברות הקדש, שנאמר כשרצתה שרה לגרש את ישמעאל (שם כא יב) 'ויאמר אלהים אל אברהם וגו' כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקליה', וקולה' הכוונה לרוח הקודש שבה. הרי שהיתה שרה נביאה.

דרשה נוספת על 'יסכה': דבר אחר, 'יסכה' היינו שחבל סוכין [רואים] ביופיה, שהיתה יפת תואר ומראה.

ממשיכה הגמרא לבאר: מרים, מנין שהיתה נביאה, דבתיב אחר קריאת ים סוף (שמות טו כ) 'ותקח מרים הנביאה', הרי שהיתה נביאה.

הגמרא דורשת את המשך הפסוק. מבררת הגמרא: מדוע כתוב 'אחות אהרן' שמשמע ולא אחות משה, והלא אף אחות משה היא. מבארת הגמרא: אמר רב נחמן אמר רב, לפי שהיתה מתנבאה בשהיא היתה עדיין רק אחות אהרן, קודם שנולד משה, ואומרת, עתידה אמי שתלד בן שישמע את ישראל מעבדות מצרים, ובשעה שנולד משה נתמלא כל הבית בולו אוהרה, עמד אביה [עמרם]

ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי, מכך שנתמלא הבית אורה מוכח שנתקיימה נבואתיה שהיא יגאל את ישראל משיעבודם. וכיון שהנחוחו בתיבה והשליכוהו לאור, מחמת גזירת 'כל הן הילד הנארה תשליכה' (שמות א כב), עמד אביה ונשקה [הכה אותה] על ראשה, ואמר לה, בתי, היכן נבואתיה, שכיון שהונח ביאור ודאי ימות שם, ולא יושיע את ישראל. מוסיפה הגמרא: היינו דבתיב (שם ב ד) 'ותתצב אחותו' [מרים] מרחק לדעה מה יעשה לו [למשה], שהתיצבה לדעת מה יהא בסוף נבואתה – האם תתקיים נבואתה או לא.

בתחתונים¹, בתחתון שאין למטה ממנו².

וביאור הענין, איתא בירושלמי³ "אם ברכך גוי, ענה אחריו אמן, דכתיב⁴ ברוך תהי' מכל העמים", ומבואר בזה בחסידות⁵ שיש בזה ענין נעלה ביותר, כדאיתא בכתבי האריז"ל⁶ שאמן בגימטריא הוי' אדנ"י, כי ענינו יחוד הוי' ואדנ"י.

והענין בזה, שם הוי' הוא שם העצם⁷, עצמות אוא"ס שלמעלה מעולמות. ושם אדנ"י הוא "שאתה אדון לכל בריותיך"⁸. דנוסף לזה ששם אדנ"י הוא בספירת המלכות⁹, שהיא שרש הנבראים, הנה מלשון רז"ל "שאתה אדון לכל בריותיך", משמע ששם אדנ"י הוא על הנבראים שהם בריות בעלמא¹⁰, היינו במדרגה נמוכה. וע"י יחוד הוי' ואדנ"י, היינו, שבאדנ"י מאיר הוי', נעשה כן גם בנבראים שנתהוו משם אדנ"י, שמאיר בהם גילוי עצמות אוא"ס שלמעלה מעולמות, וזהו הקדמה והכנה לשלימות הענין של "דירה לו (לעצמותו)¹¹ ית' בתחתונים"¹². וזהו "אם ברכך גוי ענה אחריו אמן", דישראל הם למעלה מעולמות, וע"י שגוי מכיר מעלתו של ישראל ועד שמברך אותו, נעשה זה הכנה והקדמה ליחוד הוי' ואדנ"י, ולדירה לו ית' בתחתונים.

ד. והנה כיון שתכלית בריאת האדם הוא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים", וזה נעשה ע"י שעבודתו את ה' היא באופן כזה שגם הגוים וכו' מכירים את מעלתו ועד שמברכים אותו. מובן, שלכא"א מישראל נותנים כח מלמעלה על זה. ובפרט בדורות האחרונים שלפני הגאולה, שצריך לגמור ולהשלים עשיית הדירה, הרי נתינת כח על זה היא עוד יותר. וכמעשה הידוע עם אדמו"ר מהר"ש, שהי' נוסע בכל יום מימי החול לטייל, ופעם (מצד סיבה) נסע בדרך אחרת, וכל האנשים מעמי הארץ כשראו אותו כרעו והשתחוו לפניו, וכשנשאל אדמו"ר מהר"ש ע"ד הנהגה זו, השיב בתמי' וכי על מי כתוב "ברוך תהי' מכל העמים" ...

כ"ק מו"ח אדמו"ר ציוה לפרסם מעשה זה¹³, כי מאורע זה הי' אצל הנשיא, והרי הנשיא הוא הכל¹⁴, וע"י שנתגלה ונתפרסם ע"י הנשיא, התוסף עוד יותר בנתינת כח ע"ז לכא"א מישראל¹⁵, ועי"ז נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה¹⁶.

(1) ראה תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. במדבר פ"ג, ו.

(2) תניא פל"י.

(3) ברכות ספ"ח (סב, א).

(4) עקב ז, יד.

(5) ד"ה ברוך תהי' מכל העמים תרכ"ח (וראה גם ד"ה זה תרכ"ט).

(6) פער"ח שער יא (שער כוונת אמן) רפ"א. שער הכוונות ענין כוונת חזרת העמידה דרוש ה'. הנסמן באוה"ת כרך ד' ע' א'קנו.

(7) כסף משנה הל' עכו"ם פ"ה ה"ז. פרס שער יט (שער שם בן ד'). מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב פכ"ח.

(8) ב"ר פי"ז, ד.

(9) שעהיוה"א פ"ז. ובכ"מ.

(10) ראה תניא פל"ב.

(11) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ.

(12) תניא פל"ז. ובכ"מ.

(13) ראה גם שיחת ש"פ עקב ה'תשט"ז.

(14) פרש"י חוקת כא, כא (מתנחומא חוקת כג). וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו "לבו (של מלך) הוא לב כל קהל ישראל. וראה לקו"ש ח"ט ע' 165 ואילך.

(15) וי"ל שהנתינת כח מהמאורע דנשיא הוא עוד יותר מהנתינת כח ע"י אמירת תורה, ע"ד הענין ד"הלכה למעשה" (ב"ב קל, ב).

(16) מסה"מ מלוקט ד ע' כג (מד"ה ולקחתם לכם ה'תשל"ט).

59 אָמַר מֶר – הוּבאו לעיל דברי המשנה בכלים, ששיעור שְׁרִייו של
 60 תנור קטן שנשבר שיהא ראוי לקבל טומאה הוא פְּרוּבוֹ של התנור.
 61 מקשה הגמרא: רובו דְּטַפְחָה לְמַאי הָיוּ ראוי לשמש ומפני מה אינו
 62 נטהר. מתרצת הגמרא: אָמַר אֲנִי כוונת המשנה, על הרישא של
 63 המשנה ששיעור תנור גדול ארבעה טפחים, וְשִׁירֵי תנור גָּדוֹל
 64 שנשבר לרוחבו בטמא פְּרוּבוֹ של התנור, אבל תנור קטן בגודל
 65 טפח שנשבר נטהר.
 66 מקשה הגמרא: וְהָאֵמַר רַבְּנָן במשנה ששיעור שיריו של תנור
 67 גדול שנשבר לרוחבו שיטמא התנור הוא אֲרִבְעָה טפחים. מתרצת
 68 הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא שְׁהִיעוּר לקבל טומאה ברובו של התנור,
 69 בְּתַנּוּרָא בְּרַשְׁעָה טפחים שאינו נשאר בטומאתו אלא כשהוא
 70 רובו של התנור, אבל כשאינו רוב התנור אף שיש בו ארבעה
 71 טפחים טהור. וְהָא שְׁהִיעוּר לקבל טומאה הוא ארבעה טפחים,
 72 זהו בְּתַנּוּרָא בְּרַשְׁעָה טפחים, שאינו נשאר טמא כשנשבר התנור
 73 לרוחבו אלא כשנשאר בו ארבעה טפחים, אבל כשיש פחות
 74 מארבעה טפחים אף שנשאר רובו של התנור לא טמא, כיון שלא
 75 מחמירים בתנור שנשבר יותר מהשיעור שנטמא בו תנור חדש.
 76 הגמרא מביאה ביאור אחר במשנה בכלים, שטלית שקרעה
 77 נטהרת בקריעת רובה: לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא אָמְרִי לָהּ, אָמַר רַב הוּנָא
 78 מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי טלית שנחתכה רובה נטהרת, וְאִפְּלוּ
 79 שְׁרִירָה בָּהּ מחובר במקום הקרע רוחב בד בְּרִי מְעַפֵּרֶת – בשיעור
 80 המספיק לעשיית סודר, כיון שאין זה נחשב לחיבור.
 81 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ לֹא שָׁנוּ שאף ששירי כנף מעפורת טהור אֵלָּא מְלִילָה,
 82 אֲבָל עוֹר שִׁשִּׁיר חיבור כדי מעפורת, חָשִׁיב בחיבור זה ולא בטל
 83 ונשאר בטומאתו.
 84 וְרַבִּי יוֹחָנָן חָלַק וְאָמַר שְׁאִפְּלוּ עוֹר שקרע את רובו והשאר חיבור
 85 בכדי מעפורת נָמִי לֹא חָשִׁיב, ונטהר בקריעת רובו, כטלית
 86 שנטהרת בקריעת רובה.
 87 מביאה הגמרא קושיא שהקשה רבי יוחנן על שיטת ריש לקיש:
 88 אֵיזִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, שנינו במשנה בכלים, עוֹר טָמֵא
 89 טומאת מִדְּרָס אם חָשִׁיב עָלָיו לחתכו לעשות ממנו רִצּוּנָה וְסִנְדְּלִין,
 90 כִּיּוֹן שָׁנְתָן בּוֹ – בעור אֵיזִיבִי – סכין שמחתכים בו עורות טָהוֹר, אף
 91 כשיש בו שיעור טומאה, כיון שמשעה שהתחיל לבטלו מתשמישו
 92 הראשון פקעה ממנו הטומאה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים
 93 עדיין נשאר העור בטומאתו עד שיקרע את העור ויִמְעָטְנוּ מִחֻמְשָׁה
 94 טַפְחִים, שהוא שיעור קבלת טומאה בעור.
 95 מדייק רבי יוחנן: שְׂפִי מְעַטָּה לעור מחמשה טפחים מִיָּהָ טָהוֹר.
 96 וקשה לשיטת ריש לקיש שסובר שעור נשאר בטומאתו אף לאחר
 97 שקרעו כיון שהוא חשוב, אֲמַאי מטהרת המשנה, לִיָּמָה חָשִׁיב –
 98 נאמר שהעור חשוב וישראל בטומאתו.
 99 מתרצת הגמרא: הָאָה בְּמַאי עָסְקִין שמתהרת המשנה כשמיטעו
 100 מחמשה טפחים, דָּקָא בְּעֵי לִיָּה – כשצריך להשתמש בעור לְמוֹשֵׁב
 101 זָבִי, וכשהעור פחות מהשיעור אינו ראוי לשיבתו של הזב, ולכן
 102 אינו בחשיבותו של העור ונטהר על ידי שקרעו.

משנה

103 המשנה ממשיכה לבאר את דיני טומאה, ומביאה דין בעורות
 104 נבילה שאין עורם כבשרם באיזה אופן הם מטמאים.
 105 עוֹר שִׁישׁ עָלָיו מחובר בְּנוֹת בָּשָׂר יחד, אדם או כלי הנוגע בָּצִיב –
 106 תלתל של בשר (שאין בו כוית) הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ מהכותב בשר המחובר
 107 לעור, וְבִשְׁעָרָה שֶׁנִּפְתְּחָה – או הנוגע בשערה שכנגד הכוית בשר
 108 מבחוץ בצד של העור טָמֵא כמו שנוגע בבשר עצמו, בציב מפני
 109 שהוא כחלק מהבשר, ובשערה מפני שהיא שומר של הבשר.
 110 הָיוּ עָלָיו – על העור מחוברים בְּשֵׁנֵי חֲצָא יוֹתִים, מְטַמֵּא בְּמִשְׁאָה,
 111 שהנושא את העור נושא כוית נבילה, וְלֹא מטמא בְּמִנְעָה שהרי אינו
 112 נוגע בכוית בשר יחד, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הכשני
 113 חֲצָא יוֹתִים המחוברים לעור לא מטמאים לֹא בְּמִנְעָה וְלֹא בְּמִשְׁאָה.

1 ויגרדו עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה, כלומר, שגורד את הטיט עד שמפילו
 2 לארץ שאף הטיט מחבר את התנור, ואף ישבור את התנור
 3 לשלשה בלא להשאיר מקצתו מחובר, שעל ידי כך בטל
 4 מלהיקרא תנור ובוה התנור נטהר, אבל אם ישאר התנור מחובר
 5 במקצת חוזר לחזוק על ידי המקצת שמחבר את החלקים או על
 6 ידי הטיט שמחברו וטמא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כדי לטהרו אֵינוֹ צָרִיךְ
 7 לֵא לְגִירוֹ אֶת הַטִּיט – הטיט, ואין צריך לומר שאף לא צריך
 8 לגרד את הטיט עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה, אֵלָּא מספיק שֶׁמִּמְעָטָה – חולק את
 9 חרס התנור מִכַּפְּתָנִים לטיט וממעטו מִכַּפְּתָנִים טַפְחִים, שהוא שיעור
 10 גובה תנור לקבל טומאה בתחילה, ובכך מתבטל מתורת תנור
 11 ונטהר.

12 מקשה רבי ירמיה משיטת רבי מאיר על דברי ריש לקיש: בִּי מְעַטָּה
 13 לָהּ לתנור שיהא פחות מִכַּפְּתָנִים טפחים מבפנים מִיָּהָ טָהוֹר, אֲמַאי,
 14 לִיָּמָה הָא –[הרין] חָלִים וְקָמִי על ידי הטיט שמוחק את התנור
 15 שיעמוד יחד. אלא מוכח כשיטת רבי יוחנן שכיון שאף כשמתקנו
 16 עומד על ידי הטפילה ואינו מתחבר לגמרי כבתחילה, אין הוא
 17 כמחובר.

18 רבא דוחה את קושיית רבי ירמיה על ריש לקיש: אָמַר לִיָּה רַבָּא
 19 לרבי ירמיה שמקשה מרבי מאיר, וְאִימָא מִדְּרָבְּנָן – אמר ותוכיח
 20 כשיטת ריש לקיש מדברי חכמים שאמרו גִּזְרִי אֶת הַטִּיט עַד
 21 שִׁיחָא בְּאָרְזָה, ולא מספיק שממעטו, כיון שכשלא שוברו לגמרי
 22 יכול הוא לחזור לחזוקו הראשון ולכן נשאר בטומאתו.
 23 רבא מבאר את המשנה באופן אחר: אֵלָּא אָמַר רַבָּא, לא נחלקו
 24 חכמים ורבי מאיר בתנור שנשאר מחובר במקצת, שבוה לכל
 25 הדעות הרי הוא כשלם. אלא חָבִי קָאָמַר, תנור שֶׁנִּמְטָא כּבֵּר בְּיָד
 26 מְטַהְרִין אותו, לְדָבָרֵי הַבַּל צָרִיךְ לחלוקו לְשִׁלְשָׁה וְאִם גִּזְרִי אֶת
 27 הַטִּיט עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה, שאם לא כן הוא חלים ונשאר בטומאה.
 28 וּמְחַלְקוֹתָם הֵיא בְּהוֹרָצָה שְׁלֹא יָבֵא תַנּוּר לְיָדֵי טוֹמָאָה קודם שנטמא
 29 תנורו בְּיָדֵי הוּא עוֹשֶׂה שְׁלֹא יוכל להיטמא, חכמים אומרים חֲלֹקוּ
 30 לְשִׁלְשָׁה חלקים וגזר אֶת הַטִּיט עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה, שאז אינו בכלל
 31 תנור. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ לֵא לְגִירוֹ אֶת הַטִּיט עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה וְלֹא לשבור
 32 עַד שִׁיחָא בְּאָרְזָה שלא יטמא, אֵלָּא די שֶׁמִּמְעָטָה מִכַּפְּתָנִים את חרסו
 33 של התנור, שיהיה פחות מִכַּפְּתָנִים טַפְחִים, שהוא שיעור קבלת
 34 טומאה בתנור.

35 אָמַר מֶר – הוּבאו לעיל דברי המשנה בכלים שנתנור שנטמא, חֲלֹקוּ
 36 לְשִׁלְשָׁה חלקים ונטהר. מקשה הגמרא מדברי משנה אחרת במסכת
 37 כלים: וְרִמְיָהוּ, תנור שיעור גובהו בתחלתו כדי לקבל טומאה,
 38 אֲרִבְעָה טפחים, וְכֵן שְׁרִירָה של תנור שנטמא שוברו, אם נשאר
 39 בשיריו אֲרִבְעָה טפחים טמא, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים בָּמָה
 40 דְּבָרֵי אֲמֹרִים שהשיעור בארבעה טפחים, בְּתַנּוּר גָּדוֹל אֲבָל בְּתַנּוּר
 41 קָטָן של תינוקות לשחק בו, תְּחִלָּתוֹ מקבל טומאה אף בגודל כָּל
 42 שְׁהוּא, וראוי התנור לקבל טומאה מִשְׁתַּנְּמָר מִלְּאֲכָתָהּ והסיק את
 43 התנור. וכשנשבר תנור קטן, שיעור שְׁרִירָה שאינו לקבל טומאה
 44 פְּרוּבוֹ של התנור.

45 וְכַמָּה שִׁיעוּר כָּל שְׁהוּא שתנור קטן מקבל טומאה לחכמים, אָמְרִי
 46 דְּבִי רַבִּי יִצְחָק טַפַּח, שָׁבֵן הִדְרָךְ שְׁעוֹשִׂים תַנּוּרִי בְּנוֹת – תנור קטן
 47 לנערות לשחק בו, בשיעור טַפַּח.

48 מדייקת הגמרא: מְעַטָּה דְּאִיבָא בְּשִׁירֵיו של התנור אֲרִבְעָה טפחים
 49 אז מקבל טומאה, הָא לִיָּמָה בְּשִׁירֵיו אֲרִבְעָה טפחים טָהוֹר ולא מקבל
 50 טומאה, ואם כן מדוע הצריכו חכמים לחלוק את התנור לשלשה,

51 הרי מספיק שבכל שבר יהא פחות מארבעה טפחים.
 52 מתרצת הגמרא: הָתֵם במשנה שטיהרה כשמיטע מארבעה
 53 טפחים, הכוונה דְּצִלְקִיה מְצַלֵּק – ששבר וחילק לשתיים את גובה
 54 הכלי לרוחבו ואינו עומד ולכן התבטל ממנו צורת כלי, וטהור אף
 55 לשיטת חכמים. הָאָה שהצריכו חכמים לחלוק את התנור לשלשה,
 56 דְּעִבְרִיָּה וְנִקְמָרָא – ששבר את הכלי לאורכו מלמעלה למטה
 57 לשתיים, והכלי עדיין יכול לעמוד ומטמא מחמת שחזור לחזוקו
 58 הראשון כשמתקנו.

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנה רש"י

1 **עך שיהא בארץ** – כלומר, עד הקרקע מפילה. **הא חלים וקאי** – שהטפילה מעמידו
2 **יפה ואימא מדרבנן** – אדמותבת ליה מדרבי מאיר, סייעיה מדרבנן. **אלא אמר רבא**
3 – בשנטמא, כולי עלמא לא פליגי דכל כמה דחלים – לא טהר. והבא הכי קאמר: **כיצד**
4 **הוא עושה** – מתחלתו שלא יתא שם תנור עליו. **רבי מאיר אומר** – בהא שעדיין
5 לא ירד טומאה אינו צריך לגרור בו. **תנור**
6 **תחלתו ארבעה** – אין תנור פחות מרבעה, ואפילו נגמרה מלאכתו. **ושיריו** – אם היה
7 גדול ונטמא ושברו – צריך שלא יתא בו שבר של ארבעה. **כמה דברים אמורים** – תחלתו
8 ארבעה ושיריו ארבעה? **נגדול** – התנורים העשויים לאפות ולצלוח, כדרכן. אבל קטן,
9 שעושין לתינוקות – תחלתו כל שהוא. **שתגמר מלאכתו** – לאחר שנגמר והסיקו, אפילו הוא
10 טפח – מקבל טומאה. **קתני מיהא כמה דברים אמורים נגדול דשיריו ארבעה** –
11 אבל בעיר מארבעה – לא טמא הוא. והתם קתני "חלקו לשלשה", אבל לשתיים – לא סגי, ואף על גב דליכא בחציו ארבעה. דמדקא מייקל
12 רבי מאיר ואומר "אינו צריך, אלא ממעטו מבפנים מארבעה" מכלל דרבנן נמי בהא פליגי,
13 דאף על גב דלא היה השבר ארבעה – אפילו הכי בעינן דלא ליהוי רובא. **התם** – דקתני דבעינן ארבעה, ואי לא – לא הוי טמא. **דצלוקה מצלק** – לררובו, דשוב אינו עומד
14 יפה. **הבא** – דקתני ברובא טמא, ואף על גב דלא הוי ארבעה. **דעבדיה גיסמרא** – שחלקו
15 לארבו גבוהה כזה. **הכי גרסינן**: "אמר מר שיריו ברובו". הא אמרי רבנן ארבעה – דקתני
16 "כמה דברים אמורים, נגדול" – אלמא בין אתחלתו בין אשיריו מדדו ליה לרבי מאיר
17 נגדול. **בתנורא בר שבעה** – קאמרי ארבעה, והאילו ורובו ציצור מארבעה הוא – לא מטמינן
18 ליה ברובו. דלא חמירי שיריו מתחלתו, דהא תחלתו כשהוא שלם – לא הוי תנור בציצור
19 מארבעה. והאי דקתני רובו בתנור בר השעה – דאף על גב דבחיצי איכא ארבעה – לא מטמא עד דהוי רובא. והבא רבנן לקולא.
20 **לא שנו** – דאף על גב דשירי בר כדי מעופרת בטלה, אלא טהיל. **אבל עור** – כי האי שיעורא. **חשיב** – וכל בטלי למושב זב –
21 פלאדשטורא. ובבציצור מחבי, לא חזי למילתיה. **משנה** **עור שיש עליו כוית כשר** – במקום
22 אחד. **הנוגע בציצור הוצא ממנו** – היינו, באותו בשר או בשערה שכנגד אותו בשר. **טמא**
23 דשערה הוי שומר, כדאמרין (חולין ק"טב). **חלחולי מחלתא** **ציצ** – רצועה ותלתל הוצא מאותו בשר, ותלוי ודבוק במקצת. ובאותו ציצ
24 ליכא כוית, אבל מערה הוא לכוית. **מטמא במשא** – שהיה נשא כוית נבלה. **ולא במגע**
25 – דאי אפשר ליגע ביה. ושהי נגיעות אין מצטרפות. **לא במגע ולא במשא** – כדמפרש:
26 שהעור מבטלו. ומורה רבי עקיבא – דאף על גב דלא הוי כוית מערה במקום אחד, דלא עור
27 חיבור, שהמטית שתי חצאי זיתים בידד – טמא. **גמרא** **לא שנו** – דכוית שלם דברי הכל לא בטלי אלא פלטתו היה. **כתרשא** – רובע הקב,
28 לשון מורי. לישנא אחרת: **כף** כף מואנים. **זימנן** – פעם אחרת. **משכחיה** – רב אושעיא לרבי
29 אמי. **דיתבי וקאמר** – "לא שנו דשתי חצאי זיתים לרבי ישמעאל לא בטלי אלא פלטתו היה". **מר אסיפא** – א"שתי חצאי זיתים".

1 **כי** ממעט ליה מארבעה מיהא הוי טהור ואמאי והא חלים וקאי – הכי נמי האי תנור
2 דקאי על ידי טפילה לא חשיב, והוי כעור שלא נתחבר.
3 **הבי** גרסינן – במשנת כלים (בפרק קמא ובריש פרק הו) וחכמים אומרים: כמה דברים
4 אמורים – נגדול, אבל בקטן – תחלתו כל שהוא, שיריו ברובו משתגמור מלאכתו. ולא קאי
5 "משתגמור מלאכתו" א"שיריו ברובו", אלא אשני תנורים, גדול וקטן
6 השניים בה קאי, דאין שטמא עד שתגמור מלאכתו. ובתר הכי מפרשה איזהו גמור
7 מלאכתו.
8 **הא** בתנורא בר תשעה והא בתנורא בר שבעה – כמו שפירש בקונטרס: לקולא, כן
9 נראה. דאין לפרש לחלוקה: דבר תשעה בארבעה, ובר שבעה ברובו – דלא עדיף שיריו מתחלתו, דהוי בארבעה. והבא לא בעי לשנויה:
10 הא דצלוקה מצלק – בארבעה, הא דעבדיה גיסטרא – ברובו. דכיון דמשנה אחת היא, מסתבר בענין אחד מיידי: או תרייהו דצלוקה מצלק, או תרייהו דעבדיה גיסטרא. הילכך
11 הוצרך לתרץ בשני תנורים ובענין אחד. רבינו יצחק בן אברהם.
12 **אבל** פלטתו סכין בטל – ואם תאמר: למאן דמשני לה ארישא, דאפילו כוית פלטתו סכין בטליה, והכי מוקי מילתיה דרבי יהודה דאמר: האלל המכונס כ"א? לא כשכנסו, וכי עדיף
13 כנסו מפלטתו יחד כוית? ויש לומר: דאין הכי נמי. אי נמי: לדיוהא רבי יהודה פליג ארבי ישמעאל ורבי עקיבא, שם אבירא ליה: בכיות, אפילו פלטתו סכין לא בטל. ותנא קמא דרבי יהודה – כרבי ישמעאל ורבי עקיבא, דאפילו בכיות בפלטתו סכין בטל. ולמאן דתני לה אסיפא אתי שפיר, דהא דקאמר הבא בטל – היינו, בלא כנסו. אבל אם כנסו – לא בטלי. **שורם** תחובים בקיסם וחסטן – והוא הדין בלא תחובים, ונגע בהם, דטמא. דאי לא תימא הכי – אפילו במשא לא ליטמו, ד"את שבא לכלל מנוע, בא לכלל משא" לרבי עקיבא, כדאמר בגמרא, וקסבר: יש נוגע וחורר ונוגע אלא משום דפליג רבי עקיבא ארבי ישמעאל בעור שיש עליו שתי חצאי זיתים, קאמר דבקיסם כהאי גונא מודה ליה.
14 **אבל**
15 **אמאי?** **לימא חשיב!** **הבא** **במאי עסקינן** – דקא **בעי** ליה **למושב זב**. **משנה** **עור שיש עליו כוית כשר**, הנוגע בציצור הוצא ממנו, ובשערה שפנגדו – טמא. הוי עליו פשני חצאי זיתים – מטמא במשא ולא במגע, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא. ומורה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שתתכן בקיסם והסיפון שהוא טמא, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור – מפני שהעור כמבטל. **גמרא** **אמר עולא**, **אמר רבי יוחנן**: לא שנו אלא פלטתו חיה, אבל פלטתו סכין – בטלי. **אמר ליה רב נחמן לעולא**: **אמר רבי יוחנן** אפילו פתרשא? **אמר ליה**: אין. ואפילו פנפאי? **אמר ליה**: אין. **אמר ליה**: האלהים! אם **אמר לי רבי יוחנן מפומיה**, לא ציינתא ליה! כי סליק רב אושעיא אשכחיה ליה לרבי אמי, אמרה לשמעתיה קמיה: הכי **אמר עולא** והכי אהדר ליה רב נחמן. **אמר ליה**: ומשום דרב נחמן חתניה דבי נשיאה הוא, מוולד ב'שמעתיה דרבי יוחנן? זמנין אשכחיה דיתבי וקאמר לה אסיפא: הוי עליו שני חצאי זיתים – מטמאים במשא ולא במגע, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: לא במגע ולא במשא. **אמר רבי יוחנן**: לא שנו אלא פלטתו חיה, אבל פלטתו סכין – בטלי. **אמר ליה**: מר אסיפא מתינן לה? **אמר ליה**: אין, ואלא עולא ארישא אמרה ניהליכו? **אמר ליה**: אין. **אמר ליה**: האלהים! אי **אמר לי יהושע בן נון משמיה**, לא ציינתא ליה! כי אתא רבין וכל נחותי אמרתי ארישא. ואלא קשיא! כדאמר רב פפא במורוד

16 **מתני** **לה** – דלרבי יוחנן דפלטתו סכין בטלי, הכי מתוקמא שפיר. אי הוה תני לה קמיה דרב נחמן הכי, לא הוה מזלוז בה. **אמר ליה רבי אמי** – ואלא עולא ארישא, דמיידי בכיות שלם. **מתני** **לה** – בתמיה. **ואלא קשיא** – אי כוית שלם בטלי, לעולם בטלי, ואפילו כתרשא. והא ליכא למימר דכולי האי מבטל אינישו במורוד

אבל מלפניו יש נוגע וחוזר ונוגע – וסבר כתנא קמא דאחרים דריש פירקין (קט"א).
דאין "שומר" לפחות מכזית. **אין** מאחיל וחוזר ומאחיל – ואם תאמר: מאי שנא
אהל ממשא? ויש לומר: דמשא מרבין בסמוך מ"שטמא". דקתנא: יכול אף במשא כן?
תלמוד לומר "והנושא... שטמא". ואף על גב דבמגע נמי כתיב "שטמא" יתירא. דאמרין

בריש פירקין (ק"ה). מילתא דאתיא בקל
והומר טורח וכוכל לה קרא. ולא מוקמינן לנוגע
וחוזר ונוגע ונראה דגבי שטמא דרשין, מדהוה
ליה למכתב "והנוגע בנבלתה שטמא עד הערב",
"והנושא... שטמא" דסיפא למה ליה אלא
לאוסופי טומאה בנושא שאין בנוגע. **רבי**
עקיבא אומר הנוגע והנושא כו' – לרבי עקיבא
נזיפה לא צריך קרא, דאיהו סבירא ליה דעור
מבטלם. אלא לדברי רבי ישמעאל קאמר:
לדידך דלית לך עור מבטל, תיפוק ליה מיהא
דכיון דאין בא לכלל מגע כו'.

והכא היינו טעמא משום דבא לכלל מגע
לפניו – רב אריא סבר כבר פרא, דאית
ליה נוגע וחוזר ונוגע. **אמר** רב פפא במרודד
– ואם תאמר: ואי חשיב מרודד לצרופניהו?
לשני חצאי ויתים, כגון שאינו מרודד יותר מדאי.
– במגע נמי ליטמא. ואי לא חשיב – במשא
נמי לא ליטמא, דלאו "נישא" הואו וכי תימא:
דאתא כרבי אליעזר דאמר: לא שנו אלא
מלאחריו כו', וקסבר, כיון דלא מצטרף אלא על
ידי מרודד, לא חשיב למאהו "שומר", ומכל
דא "נישא" הוא – מכל מקום תקשה: דהא
רישא ד"עור שיש עליו כזית בשר" אוקימנא
במרודד, וקאמר "הנוגע בשערה שכנגדו, דהא
– אלמא דאיכא "שומר" אפילו למרודדו! ודחוק
לומר: דהאי "מרודד" דהכא גרע מאותו
שלמעלה. ונראה: דקסבר, אוהו בקטן ואין גדול
עלה עמו – אין כמדהו, והכי נמי איירי באוהו
בקטן ואין גדול עולה עמו. לכך אין שטמא
במגע, אבל במשא שטמא, ד"נישא" הוא.
אימא והוא דנישא – תימא: אמאי מגיה
הברייתא? אימא אפיכא: דרבנן סברי, אחד
הנוגע ואחד המסיט, והוא דנישא, אבל לא
נישא – לא. ואתא רבי אליעזר למימר: דהא
הנושא. אף על פי שאין נישא. ותיישב שפיר
לשון "אף" ונראה: דסבר התלמוד דמיסט בכל
ענין, אפילו אין נישא. לכך דחק לפרש כו'.
נוגע

עורבא פרח! **אמר** ליה **רבא** בריה: ולא תיינו רב אריא סבא מפומבדיתא דמשפח לן מר
בגויה, דנבכרא רבה הוא? **אמר** ליה: **אני** היום "סמכוני באשישות", ובקעא מינאי מילתא
דבקי טעמא. **אמר** עולא: **שני** חצאי ויתים שתתחבן בקיסם, אפילו מוליד ומביא כל היום
כולו – טהור. מאי טעמא – פתיב "נישא" וקרינן "נישא", בעינן נושא – והוא דנישא
בבת אחת. הנין: **היו** עליו **שני** חצאי ויתים מומאין במישא ולא במגע, דברי רבי ישמעאל
אמאי? והא לאו נישא הוא? **אמר** רב פפא: במרודד. תא שמע: מודה רבי עקיבא בשני
חצאי ויתים שתתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא, אמאי? והא לאו נישא הוא? **הכי** נמי
במרודד. פתנאי: אחד הנוגע ואחד המסיט, רבי אליעזר אומר: אף הנושא. אפוא נושא
לאו מיסט הוא? אלא **לאו הכי** קאמר: אחד הנוגע ואחד המסיט בלא נישא, ואתא
רבי אליעזר למימר: והוא דנישא, ומאי "אף"? אימא: והוא דנישא. משנה קולית המת

וקולית

במרודד – דק וקלש וארוך ורחב, דכי מצרפת ליה הוי כזית, ומיהו לא טרח
איניש ומצרף ליה. ומיהו פלסותו חיה, דלאו איהו בטליה – לא בטיל. מרודד –
לשון "יורקע" (שמות לט): ורדידו. לא שנו – לרבי ישמעאל דאמר: דאף על גב
דלא בטלי לענין משא, במגע לא מטמו. **אלא** מאחריו – שלא נוגע בבשר אלא
בעור מאחריו. דכיון דלא הוי כזית שלם
יחד – אין לו "יד" ולא "שומר". ואף על גב
דאמרין לעיל (חולין ק"ה). אין "שומר"
לפחות מכפול, הא כפול יש שומר – הא
איכא תנא קמא דאחרים דפליג, כדאמרין
לעיל: אין זה שומר, ורבי ישמעאל סבירא
ליה כתנא קמא דאחרים. יש נוגע וחוזר
ונוגע – כלומר, שתי נגיעות מצטרפות.
המשפטים כחלה – כגון כזית מן המת
ורובע עצמות ומלא תרודו רב. שנחלקו –
השיעור נחלק לשנים, והכניס שתי החצאים
לתוך הבית. משהו – דאין לו אהילות
מצטרפין, שהבית מאחיל כאן וחוזר ומאחיל
כאן. מדקאמר רבי יוחנן "רבי ישמעאל ורבי
דוסא אמרו דבר אחד", אלמא טעמיה דרבי
ישמעאל משום אין נוגע וחוזר ונוגע.
ופרכינן – מדדרי דוסא כרבי ישמעאל,
מכלל דרבנן דפליגי עליה – כרבי עקיבא
קיימי, והא רבי עקיבא טפי מקיל: ברייתא
סיפא – דטעמיה דרבי עקיבא דעור מבטלו
הוא, אבל עלמא – אפילו במגע לא
מטמא. דאי לא מטמא במגע – לא הוה
מטמא במשא, דהאמר רבי עקיבא לקמן: את
שבא לכלל מגע בא לכלל משא. ותחבן
בקיסם – נמי דחוקין זה מזה, קאמר דנוגע
וחוזר ונוגע הוא. כדלקמן אמילתיה דעולא.
ולא בעור שיש עליו שני חצאים – דלא
קרינא ביה "הנוגע בנבלתה" (ותקרא יא) –
דאין בכל נוגע כשיעור נבלה. יכול אף
הנושא תלמוד לומר והנושא שטמא – והרי
זה נושא את הנבלה. והנוגע והנושא –
קריא גבי הדיד כתיבי בהדיא נבלה. דכתיב
בה "הנוגע... שטמא" אהדיא קאי "והנושא...
שטמא". לא בא לכלל מגע – כלומר, לדידך
כיון דאמרת לא מטמא במגע – זה לית לך,
לטמויי במשא. ואם איתא – לבר פרא,
מאי קמהדר ליה רבי עקיבא לרבי
ישמעאל? הא מודי דבא לכלל מגע מלפניו.
בכל צד – אף מאחריו. דהא בההוא קרא
דלעיל כתיבא נמי נגיעת אחוריים,
כדאמרין בריש פירקין (ק"ה). יכול אפילו
יש עליו כזית, הנוגע בעור שכנגדו הבשר
מאחריו לא יהא טמא? תלמוד לומר
"שטמא". קולית סתומה – ואין עליה בשר,
ויש בתוכה מוח, ותנן במתניתין: קולית נבלה
וקולית השרץ סתומים – טהורין אף מן
המשא, דלא בא לכלל מגע. מי פליג עליה
רבי ישמעאל אלא? מי אמרין: לית ליה
לרבי ישמעאל כו', והכא – בעור של שני
חצאין. היינו טעמא – דמטמא במשא –
משום דבא לכלל מגע מלפניו, אבל גבי
קולית – לא בא לכלל מגע כלל. דהא
עצמות נבלה אין להם טומאה, כדאמרין
– "בנבלתה" – על פי עצמות. ובמחש אבנו יכול ליגע – דהא סתומה היא. עורבא פרח – "אף" עורב פורח באור, כלומר השיאו לדבר אחר. ספכוני באשישות –
כלומר, צריכני חיזוק, לפי שטר כזית מוכח הדרשה שדרשהו דיום ברבים, דשבת הרגל היתה. חולין והביא – שנשא כל היום. בתיב נשא – "והנושא בנבלתה" חסר
הוא, בלא וי"ו. וסתם קריאתו, כיון דלא כתב וי"ו, נקרא "נישא", ואנן קרינן "נישא", והוא דנישא – שיהא כזית מחובר הניטל כולו כאחד, בלא בית יד אחר. דברי רבי
ישמעאל – אלמא, כיון דאין עור מבטלו – מטמא במשא, ואף על גב דלא מחובר הוא ביחד. במרודד – שיש כאן חצי זית, ורוחצת ממנו חצי זית, ורוצעת בשר מרודד
מזה לזה ומבחרתה. אחד הנוגע – בשני חצאי ויתים. ואחד המסיט – טמא בלא נישא, אף על פי שאין מחוברין יחד. והוא דנישא – וקאי בין אמנע בין אמשא, דאין
מטמאין אפילו במשא אלא אם כן מחוברין. משנה קולית המת – טמא, דהא עצם כשעורה במת מטמא במגע ובמשא. כדכתיב "או בעצם אדם".

במוריד – בבשר מרוד דק ולכן הוא קלוש, הקא נמי במוריד
 שהבשר שפלטתו סכין עם העור מרוד דק על כל העור, ומתבטל
 כיון שיש הרבה טורח לצרפו יחד ואין לבשר חשיבות.
 שנינו במשנה: הוי עליו ו-על העור, כשני חצאי זיתים מטמא
 במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל. מביאה הגמרא מחלוקת
 האם לרבי ישמעאל כשנוגע בשתי החצאים יחד נטמא: אמר רב
 פרא לא שנו שלרבי ישמעאל הבשר לא מטמא, אלא כשנוגע
 במאחריו של העור כנגד הבשר, שהוא שומר של הבשר ולא נטמא
 כיון שאין שומר לפחות מכזית, אבל כשנוגע מלפניו בשני חצאי
 הבשר טמא, כיון שיש נוגע וחזור ונוגע, והנגיעות מצטרפות לטמא
 אף שלא נגע בכזית שלם יחד.
 ורבי יוחנן אמר הנוגע בשני חצאים לרבי ישמעאל טהור, כיון שאין
 נוגע וחזור ונוגע, ואין הנגיעות מצטרפות לטמא.
 הגמרא מבארת שדעת רבי יוחנן היא כשיטתו: ואמאי – והולך רבי
 יוחנן למעמיה במקום אחר. דאמר רבי יוחנן, רבי ישמעאל ורבי
 דוסא בן הרבנים אמרו וסוברים דבר אחר. רבי ישמעאל הוא דאמר
 ששני חצאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע. רבי דוסא בן
 הרבנים, דתנן כל הדברים המטמאים בטומאת אהל, שנהלקו לשתי
 חצאי זיתים והכניסן לתוך הכית, רבי דוסא בן הרבנים מטהר את
 הדברים שבבית, כיון שהבית מאהיל בכל מקום רק על חצי זית,
 ואינו מצרף את החצאים שיהא כמו שמאהיל על כזית שלם כדי
 לטמא. והקמים מטמאים את הנמצאים בבית, שהבית מצרפם
 לטמא.
 מדייקת הגמרא: לאו אמר רבי דוסא בן הרבנים הָתָם שהבית טהור
 כיון שאין מאהיל וחזור ומאהיל, והבית לא מצרף את החצאים
 להחשיבם לכזית. ועל כך אמר רבי יוחנן שרבי ישמעאל סובר
 כרבי דוסא בן הרבנים, ומוכח שהקא נמי טעמו של רבי ישמעאל
 משטהר במגע הוא מחמת שאין נוגע בכחצי זית וחזור ונוגע בכחצי
 זית, מצטרף לטמא.
 הגמרא מביארת שיטת חכמים שחלקו על רבי דוסא. מקשה
 הגמרא: ומדרבי דוסא בן הרבנים סובר רבי ישמעאל שאין נוגע
 וחזור ונוגע, רבנן שמטמאים את הבית סוברים דרבי עקיבא
 שחולק במשנה על רבי ישמעאל. ולכאורה כיצד יתכן, והא רבי
 עקיבא מיקל יותר וטהור קא מטהר את הכשני חצאי זיתים אף
 מטומאת משא, ואילו חכמים מחמירים שאף יש נוגע וחזור ונוגע.
 מתרצת הגמרא: עד כאן לא קא מטהר רבי עקיבא אלא באופן
 שהחצאים מחוברים בעור מחמת שהעור מבטלם, אבל בעלמא
 כשעומדים בנפרד מטמא אף בנגיעה כשאדם מחוברים, דקדקני
 סיפא של המשנה, ומודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שיתחבן
 בקיסם והסיטן שהוא טמא, ומפני מה רבי עקיבא מטהר בעור מפני
 שהעור מכביל, אבל לולא זה שהעור מבטלם הרי הם מטמאים אף
 במגע, כחכמים שמטמאים בשני חצאי זיתים.
 הגמרא מקשה על בר פדא הסובר שלרבי ישמעאל יש נוגע וחזור
 ונוגע: התיב רב עוקבא בר חמא, שנינו בברייתא שדורשים ממה
 שכתבה התורה (ויקרא יא כז), 'הנגע בגבולתם יטמא', שרק כשנוגע
 בנבלה נטמא, ולא הנוגע בעור שיש עליו שני חצאי זיתים, שאינו
 נקרא נגיעה כשאין בכל נגיעה שיעור שיטמא. וכול שהם אף
 במשא לא מטמאים. תלמוד לומר מהפסוק הבא (שם יא כח) 'והנשא
 יטמא', והנושא שתי כזיתים הרי הוא נושא נבלה ולכן נטמא. דברי
 רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר מסיבות הפסוקים 'הנוגע בגבולתם',
 'והנושא את נבלתם' יש לדרוש את שפא לכלל מנע שיכול
 להיטמא במגע, כא לכלל משא מטמא במשא, את שלא כא לכלל
 מנע לא כא לכלל משא, ולכן מקשה רבי עקיבא לרבי ישמעאל
 שלשיטתך ששני חצאי זיתים לא מטמאים במגע אם כן לא יטמאו
 אף במשא.
 מקשה הגמרא: ואם איתא כדברי בר פדא, שלרבי ישמעאל יש
 נוגע וחזור ונוגע כשנוגע בבשר עצמו, מה הקשה רבי עקיבא, הרי
 אף לרבי ישמעאל כא לכלל מנע כשנוגע בעור מלפניו בבשר,

ולכן אף שתלוי משא במגע, יטמא אף במשא.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, הרי קאמר רבי עקיבא, כיון שהפסוק
 מדבר אף על נגיעה מאחוריו, אם כן את שפא לכלל מנע בכל צד
 של הבשר אף מאחוריו כא לכלל משא, אבל מה שלא כא לכלל
 מנע בכל צד ואף מאחוריו לא כא לכלל משא, ולכן הקשה רבי
 עקיבא על רבי ישמעאל, שלשיטתך שאין הבשר מטמא בחצאי
 זיתים מאחוריו מדוע מטמא במשא.
 הגמרא מבארת עוד בשיטת רבי ישמעאל: קאמא מיניה רב אמי
 קאמא מרבה בר רב הונא, קולית – עצם חלולה של נבילה שיש בה
 מוח ושדינו כבשר שסתומה מכל צדדיה, ולא מטמאה במגע
 ובמשא (משנה קכה). לרבי ישמעאל מהו שתטמא האם יחלוק
 שמתמאה במשא. וצדדי הספק הם, האם אית ליה לרבי ישמעאל
 הדרשה מהפסוק שמשווים מגע למשא, שאת שפא לכלל מנע כא
 לכלל משא אבל מה שלא כא לכלל מנע לא כא לכלל משא ולכן
 לא יחלוק על המשנה שהקולית שלא מטמאה במגע אף במשא
 לא מטמאה, והקא במשנתנו היינו מטמא שמתמא רבי ישמעאל
 במשא, משום דקא לכלל מנע מלפניו כבר פדא שיש נוגע וחזור
 ונוגע. או דלמא לית ליה לרבי ישמעאל את הכלל הזה, אלא
 מטמא במשא אף כשלא יכול להגיע לטומאת מגע כלל, ויחלוק
 אף על המשנה בקולית ויטמא באופן שנושא את הקולית.
 אמר ליה רבה בר רב הונא לרב אוי עורבא – עורב פרח – פורח
 בשמים, שהסיח את דעתו לרבה אחר.
 אמר ליה רבא בריה – בנו ושל רבה בר רב הונא, ולא היינו – וכי
 מי ששאך אינו רב אמי קאמא מפורקדיה דמשבח לן מר בגויה –
 ששיבחת לי אותו דנכר רבא הוא – שאדם גדול הוא, ומדוע אינך
 מתרץ לו על קושיתו.
 אמר ליה, אני היום מסרתי דרשה מכיון שהיתה שבת של רגל וסר
 ממני כחי, ולכן 'סמכוני באישיות' – צריך אני שייבאו לי סעודה
 ואסעד, וקאמא מינא רב אוי סבא מילתא דכעני מטמא – דבר
 שצריך טעם ודקדוק בדבריו כדי לתרצו, ולכן השאתי אותו לדבר
 אחר.
 הגמרא מביאה דין השייך לחצאי זיתים במשא: אמר עולא שני
 חצאי זיתים של נבלה שיתחבן בקיסם יחד, אפילו מוליך ומביא את
 הקיסם כל היום בולו כהור ולא נטמא במגע ובמשא, מאי מטמא,
 בתיב בטומאת נבילה ונשא, שכתבה התורה והנשא את נבלתם
 וגו' וטמא, ומכן שכתב 'והנשא' בלא האות וא', שנקרא
 'והנשא' משום שנישאת על ידי אחר, וקרינן על פי מסורת
 הקריאה נישא, כאילו נכתב על האות וא' שמשמעו שאתם
 נושא את הנבלה, ודורשים מהשינוי דעקנין כדי שיטמא, להיות
 נישא אותם, והוא – ומטמאים רק באופן דנישא בבת אחת – שהם
 גם מחוברים שנישאים יחד.
 מקשה הגמרא על שיטת עולא: תנן 'הוי עליו ו-על העור' שני חצאי
 זיתים, מטמאין במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל. מקשה הגמרא:
 אמאי מטמא במשא, והא לאו נישא הוא ביחד שהרי הבשר מחולק,
 ולשיטת עולא כשלא נישאים יחד לא מטמאים. מתרצת הגמרא:
 אמר רבי פפא המשנה מטמאה באופן שהבשר מוריד – שהכשני
 חצאי זיתים עומדים בנפרד ורצועת בשר מחברת ביניהם, ועל ידי
 הרצועה יכולים לשאת את הבשר.
 הגמרא מקשה על שיטת עולא עוד מדברי המשנה: תא שמע,
 ששנינו מודה רבי עקיבא בשני חצאי זיתים שכשתחבן בקיסם
 והסיטן שהוא טמא, מקשה הגמרא: אמאי הבשר מטמא במשא,
 והא לאו נישא הוא שהרי הבשר מחולק לשתיים, ומוכח שאף
 כשלא נישא בכל אופן מטמא במשא. מתרצת הגמרא: הקא נמי
 הטעם שמתמא משום שמדובר במוריד.
 הגמרא מבארת שדברי עולא שרק כששני חצאי זיתים נישאים
 יחד הם מטמאים, הם מחלוקת תנאים: בתנאי – דין זה הוא
 מחלוקת תנאים בברייתא. אהר הנוגע ואחר המכיס חצאי זיתים
 טמא. רבי אליעזר אומר, אף הנושא חצאי זיתים טמא. מבררת

1 וְקוּלִית הַמוֹקְדָּשִׁין – ועצם עם מוח של קרבן נותר או פיגול, שגזרו
2 חכמים שתטמא הידים, הַנוֹגֵעַ בָּהֶן, בֵּין שְׂתוּמִים ואי אפשר לגעת
3 במוח, וּבֵין נְקוּבִים ואפשר לגעת במוח, מִטָּמָא, מפני, שבמת העצם
4 בעצמה מטמאה במגע ובמשא. ובמוקדשים המוח שבתוכה
5 מטמאה, ואף כשנגע בעצם חכמים גזרו כיון שמשמשת המוח
6 כהוא נותר וטמאה.
7 כוית נבילה מטמא במגע ובמשא. והשרץ מטמא במגע ולא
8 במשא. אך עצם מהם אינה מטמאה והמוח שבעצם דינו כבשר.
9 המשנה מבארת דין עצם שיש בה מוח: קולית נְבִלָה וקולית הַשָּׂרִיץ,
10 הַנוֹגֵעַ בָּהֶם, אם העצמות שְׂתוּמִים ואי אפשר לנגוע במוח, הַחוּרִים
11 מלטמא, שהעצם אינה מטמאה, ואף אינה מטמאה מחמת שומר
12 של המוח כיון שאי אפשר לנגוע בטמאה עצמה. ואם הם נְקוּבִים
13 אפילו נקב בגודל כָּל שְׂהוּמָא, שאפשר להכניס בו חוט השערה של
14 ראשו או זקנו שיטמא בכך במגעו במוח, מִטָּמָא העצם בַּמִּנֵּה,
15 מחמת שומר למוח שבתוכו.
16 וּמִנֵּי שְׂעֻמּוֹת נבילה סתומים אף בַּמִּשָּׂא לא מטמאים, תַּלְמוּד
17 לוֹמַר מהסמיכות של הנוגע לנושא, שכתבה התורה (ויקרא יא לט)
18 'הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ וגו'. ובסמיכות (שם יא מז) 'וְהַנֹּשֵׂא', לכך דורשים אַת
19 שְׂבֵא לְכָל מִנֵּה כָּא לְכָל מִשָּׂא, ואת שלא כָּא לְכָל מִנֵּה לא כָּא
20 לְכָל מִשָּׂא, וקולית נבילה הסתומה לא באה לטומאת מגע.

גמרא

21 עצם מחמת מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל כבשר
22 מחמת. ושנינו במשנה שהנוגע בקולית המת טמא. מדייקת
23 הגמרא: נִינֵי, אין ו-כן, נטמא, אֶחָל הַמֵּאֲחִיל על עצם עם מוח לא
24 נטמא.
25 מבררת הגמרא: חִיבִי דְמִי המשנה, אִי דְאִיכָא על העצם כוית בָּשָׂר,
26 אם כן בַּאֲחֵל נְמִי לִיטָמָא. אלא דְלִיכָא על העצם כוית בָּשָׂר.
27 ממשיכה הגמרא לברר: וְאִי המשנה עוסקת דְאִיכָא כוית מוח
28 מִכַּפְּנִים העצם, הרי המוח מטמא כבשר, וְהַמִּוּקָא בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה
29 עד לרקיע, כיון שאין חלל טפח בין המוח לעצם הסובבו, ואם כן
30 המשנה בַּאֲחֵל נְמִי לִיטָמָא מחמת המוח שבתוכה. אלא המשנה
31 עוסקת דְלִיכָא כוית מוח בַּפְּנִים העצם.
32 הגמרא ממשיכה לברר מדוע העצם אינה מטמאה באהל: וְאִי מוח
33 הנמצא מִכַּפְּנִים מַעֲלָה אַרְבּוּכָה –רפואה, לבשר שִׁמְכָחוּץ לעצם,
34 שאדם חי שנתלש ממנו הבשר שלב העצם המחוברת בגופו, המוח
35 שבתוך העצם גורם לבשר לעלו ולגדול מלמעלה. ואף כשאין
36 מוח בעצם, סוף המוח לבא. אם כן אף עצם חלולה אֶחָר מַעֲלָא
37 –גמור, היא, שהרי העצם לבדה גורמת לחזור ולקיים את כל
38 האבר, ואם כן קולית שאין בתוכה מוח בַּאֲחֵל נְמִי לִיטָמָא, כאברים
39 שמשמאים אף כשאין בהם שיעור.
40 מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַב יְהוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי חִיָּא, זאת אוֹמְרָת,
41 שמוֹחַ בַּפְּנִים אֵינוֹ מַעֲלָה אַרְבּוּכָה לבשר שִׁמְכָחוּץ, ולכך אינה קרויה
42 אבר ולא מטמאה באהל.
43 מקשה הגמרא: כִּמְאִי אוֹמְרָתָא את המשנה, דְלִיכָא כוית מוח
44 בעצם ולכך לא מטמאה באהל, אִי חִיבִי בְּקוּלִית הַמוֹקְדָּשִׁים שהמוח
45 שבתוכה נותר או פיגול, וגזרו עליהם טומאה כיוון ששימשו
46 נותר, אִמְאִי מִטָּמָא, הלא אין בה כוית מוח, ואף לא שימשה נותר
47 שאין איסור בפחות מכזית.
48 ותו – ועוד, כשאין בו כוית מוח, מה שכתבה המשנה שקולית נְבִלָה
49 וקולית הַשָּׂרִיץ נְקוּבִים מטמאים, כִּי נִקְבוּ אִמְאִי מִטָּמָא, הרי אין
50 במוח כוית, והעצם לא מצטרפת לטמא.
51 מתרצת הגמרא: הָא – קושיות אלו לא קָשְׁיָא, מפני שיש לומר
52 שהַיִּישָׂא שמתהרת העצם מאהל, עוסקת דְלִיכָא כוית מוח בעצם,
53 ולכך מטמאה רק במגע ובמשא. והַיִּישָׂא שמשמאה מוקדשים
54 ונבילה ושרץ נְקוּבִים, עוסקת באופן דְאִיכָא כוית מוח בעצם. ולכך
55 מוקדשים מטמאה ששימשה נותר בשיעור הראוי, ונבילה ושרץ

57 נְקוּבִים, כיון שיש בהם מוח בשיעור הראוי לטמא, העצם שומר
58 לטומאה והנוגע בה נטמא. וְאִי קָא מַשְׁמַע לָהּ, הרי כבר למדנו
59 במקומות אחרים, שעצם מהמת בגודל שעורה מטמאה במגע
60 ובמשא ולא באהל, ושכיות מהנבלה מטמא. מִלִּי מִלִּי קָא מַשְׁמַע
61 לָהּ – דברים דברים השמיעה, שכל חלק במשנה יש בו חידוש
62 נפרד.
63 הגמרא מבארת החידוש בכל דין במשנה: רִישָׁא שעצם המת לא
64 מטמא באהל, קָא מַשְׁמַע לָהּ, דְמוֹחַ מִכַּפְּנִים אֵינוֹ מַעֲלָה אַרְבּוּכָה
65 מִכַּחוּץ, שאם היה מעלה ארוכה היה מטמא אף באהל מדין אבר.
66 ובדין המשנה שקולית מוקדשין מטמאה הנוגע בה כשיש בה כוית
67 מוח, מִאִי קָא מַשְׁמַע לָהּ, שְׂשִׁימוֹשׁ נוֹתֵר מִלִּיתָא היא – וחשוב כנותר
68 עצמו. שהמשנה (פסחים קכ) טימאה ידים של הנוגע בנותר,
69 ומשתנו מוסיפה שהנוגע בעצם נטמאו ידיו, וּבְדִאֲמָר מִרִּי בְּרַ אֲבוּהַ
70 אֶמֶר רַבִּי יִצְחָק, עֲצָמוֹת קִדְּשִׁים שְׂשִׁימוֹשׁ נוֹתֵר אף הם מִטָּמָאין אַת
71 הַיָּדִים כנותר, הוֹאִיל וְנִנְעִשָׁה בָּסִים לְדָבָר הַאֲסוּר לִכְךָ הם כדבר
72 האסור ומטמאים הידים.
73 ובדין המשנה בעצם נְבִלָה סתומים טהורים, החידוש הוא שֶׁאֵף עַל
74 נֵב דְאִיכָא כוית מוח, רק כשניקבה, אין – אכן מטמאה, אבל לא
75 נִיקְבָה לא מטמאה, שהנוגע נטמא רק כשאפשר לגעת בטומאה
76 עצמה.
77 הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע קולית המת אינה מטמאה באהל:
78 אֲבִי אֶמֶר, לְעוֹלָם מוֹחַ מִכַּפְּנִים מַעֲלָה אַרְבּוּכָה לבשר מִכַּחוּץ, וכל
79 עצם חלולה מטמאה אף באהל כדן אבר מחמת, וְהָכָא כִּמְאִי
80 עֲקָרִין במשנתנו שלא מטמאה באהל, בְּשִׁשְׁפָּה – שניסר את
81 העצם בסכין, שא לא מעלה ארוכה. וּבְדִרְבִּי אֶלְעָזָר, דְאֶמֶר רַבִּי
82 אֶלְעָזָר, קולית שִׁשְׁפָּה לְאֶרְבָּה, ונשתיר בה מלמעלה למטה רצועה
83 שלמה שלא שייך, מִטָּמָא אף כשאין בה בשר ומוח, לפי שמעלה
84 ארוכה. אבל אם שייך את העצם לְחֻבָּה בכל ההיקף אפילו
85 במקום אחד, הַחוּרִת, כיון שאינה מעלה ארוכה אינה כאבר.
86 וּבִמְסָנִיד מאיה צד טמא ומאיה צד טהור, דִּיקְלָא – דקל,
87 שכשתקלף רצועה מסביב מתייבש, וכשתקלף רק לארכו צד אחד,
88 ישאר להתקיים. אף כאן עצם ששף לרחבה אינה מעלה ארוכה,
89 וכששף לאורך מעלה ארוכה.
90 הגמרא מביאה תירוצ נוסף: וְרַבִּי יוֹחָנָן אֶמֶר, לְעוֹלָם המשנה עוסקת
91 באופן דְאִיכָא בעצם כוית מוח, וקולית המת מטמאה באהל מחמת
92 המוח. וְמוֹחַ מִכַּפְּנִים מַעֲלָה אַרְבּוּכָה מִכַּחוּץ, והקולית המת מטמאה
93 אף כדן אבר. אלא שמשלשון המשנה שכתוב 'גוגע' דייקנו שקולית
94 המת מטמאה במגע ולא באהל, ומתרץ, מִאִי הַכוּוּנָה 'נוגע' דְקָתְנִי,
95 אף מִאֲחִיל, שמשמעות נגיעה כוללת מגע ואהל.
96 מקשה הגמרא: וְאִי מוֹחַ מִכַּפְּנִים מַעֲלָה אַרְבּוּכָה מִכַּחוּץ, קולית נְבִלָה
97 וקולית הַשָּׂרִיץ סתומים טהורים, כִּי לא נִקְבוּ אִמְאִי הַחוּרִים, הרי
98 העצם היא אבר, ואבר מטמא כשאין בו מוח.
99 מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַבִּי בְּנִימִין בְּרַ יוֹחָנָן, הָכָא
100 כִּמְאִי עֲקָרִין כאן במשנתנו, כְּגוֹן דְאִיכָא בתוך העצם כוית של
101 מוֹחַ הַמִּתְקַשֵּׁשׁ – שהתייבש ונעקר בתוך חלל העצם, שהוא לא
102 מעלה ארוכה לבשר שעל גביו, ולכך אין לעצם דין אבר. לכך נְבִי
103 קולית הַמֵּת, אף שאין לעצם דין אבר, יש בתוכו כוית מוח מן המת
104 שמשמא באהל, והסתיימה של העצם אינה מונעת ממנו לטמא,
105 לפי שהמִוּקָא בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה מחמת שאין בין המוח לעצם חלל
106 טפח, ואף שאינו מעלה ארוכה מטמא. ואף לגבי מוקדשים, כיון
107 שהעצם שימשה נותר בגודל כוית, גזרו עליה טומאה. אבל
108 בקולית נְבִלָה, כִּינן דְהַמוֹחַ הַמִּתְקַשֵּׁשׁ הוא ואינו מעלה לבשר
109 ארוכה, העצם אינה מטמאה כדן אבר אלא מחמת שומר של
110 המוח, ולכך כשניקבה ואפשר לגעת במוח, אין – אכן מטמאה, ואם
111 לא נִיקְבָה ואי אפשר לגעת במוח, לא מטמאה.
112 הגמרא מביאה ראייה שאהל קרוי מגע: אֶמֶר רַבִּי אֲבִין, וְאִיתִּיכָא –
113 ויש אומרים רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין, אֵף אֲנִי נְמִי תִינָא במשנה שמאחיל
114 נקרא נוגע, ששינינו (אהלות פ"ג מ"א), הַנוֹגֵעַ בְּכַהֲנִי יָת ממת ביד אחת,

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנט רש"י

1 וקולית המוקדשים — במסכת פסחים (קכב) תנן: הפגול והותר — מטמאין את הידים.
2 דגורי בהו רבנן משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, כדמפרש התם. וגורו אף בעצמות
3 ששימשו נותר. נבלה — אין עצמותיה מטמאים, דכתיב (ויקרא יא) "בנבלתה" — ולא
4 בעצמות, וכן שרץ. הלכך, סתומים טהורים אף מלטמא במשא, וכל שכן מגע, דאי אפשר
5 לו ליגע. ואף על גב ד"שומר" מכניס ומוציא

6 בטומאה — הני מילי בדבר שאפשר ליגע
7 בטומאה עצמה, ואפילו לא נגע בה, אלא
8 ב"שומר" — טמא. אבל היכא דאי אפשר ליגע
9 בטומאה עצמה — אין "שומר" מטמא. נקובים
10 כל שהוא — אפילו בחוט השערה, שאפשר
11 להכניס בו חוט השערה של ראשו או זקנו, והרי
12 הוא מטמא בכך, כדלקמן. נשא ואי דאיכא
13 כוית מוח מבפנים טומאה בוקעת ועולה —
14 קושיא היא: אמאי אין מטמא באהל? הרי אין
15 לה חלל טפה, וקימא לן בברכות (ט"ב:) כל
16 חלל שאין בו טפה — אינו חוצץ בפני המות. ואי
17 — קסבר: מוח שבפנים מעלה ארוכה לבשר
18 מבחוץ, אף על גב דליכא מוח, הואיל ובמחזור
19 לחי סוף המוח לבא. שדרי פעמים שהמוח כולו
20 כלה וחוזר, ועל ידי המוח גדל הבשר ממעלה
21 — אם כן, בלא בשר ובלא מוח חשיב אבר כל
22 עצם חלול, ותנן (אהלות פרק א משנה ז):
23 האברים אין להם שיעור, אפילו פחות מכזית מן
24 המות, ופחות מבעדשה מן השרץ. קסבר אין
25 מוח שבפנים מעלה ארוכה לבשר מבחוץ
26 — והכא, הואיל וליכא בשר — אין סוף
27 להעלות ארוכה בחי, ולא "אבר" מיקרי. אי הכי
28 במוקדשין אמאי טמאים — הרי לא שימשו
29 נותר, דאין נותר בפחות מכזית כי נקבו אמאי
30 מטמאין — הא אמרת דאין שומרין מצטרפין
31 לטומאה מותרו: רישא — דקולית המת.
32 דליכא כוית — לפיכך, אין מטמא באהל.
33 סיפא — מוקדשים ושרץ ונבלה. דאיכא כוית
34 — לפיכך, גבי מוקדשין איכא שיעור נותר, וגבי
35 נבלה ושרץ איכא שיעור לטמא. ומאי קא
36 משמע לן — כיון דרישא ליכא כוית, אכתי לא
37 אשמעינן דעצם כשעורה מטמא במגע ולא
38 באהל, וכזית מן הנבלה מטמא. מילי מילי —
39 כל דבר ששנה משנתנו אשמעינן טעמא בכל
40 חד וחד, מה שהראה זה לא הראה זה. רישא
41 — אשמעינן: מודלא טימא באהל, על כרחיך
42 שמעת מינה דמוח שבפנים אין מעלה ארוכה
43 מבחוץ. דאי מעלה, בין אית ביה בין לית ביה —
44 מטמא. מילתא היא — כנותר עצמו. ואיצטרך
45 לאשמעינן דכחי הוא, כדבר מרי משום
46 דבפסחים (קכב) אלא תנא הוא "הפגול והותר",
47 אבל שמוש לא תנן. ואשמעינן מתניתין דמשום
48 דשימשו כוית נותר, מטמא אפילו כשהיא
49 סתומה ולא נגע במוח — טמא משום עצם
50 ששימש את הנותר. לא ניקבה לא — דבעינן
51 אפשר ליגע, כדתינו טעמא בהדיא לקמן. אביי
52 אמר לעולם מוח מעלה ארוכה — ומוחניקין
53 בשפה — נסרה במגל או בסכין, דתו לא
54 מעלה ארוכה. והלכך, כיון דליכא כוית מוח
55 דמטמא באהל משום שיעור — לא מטמא אבר.

56 ובמוקדשין נבלה ושרץ — בדאיכא כוית, כדאוקמינא. ואביי לא פליג אלא במעלה ארוכה. לאריבה — דעכשיו שירי בה רצועה שלא שיפה. מטמא — ואפילו אין בה לא בשר ולא
57 מוח, דמוח שהיה תמיד לבא מבפנים מעלה ארוכה. וכין דרכותה בעלי חיים מעלה ארוכה, השתא נמי אבר הוא, ולא בעי שיעור. לרחבה — סביב סביב, ואפילו במקום אחד. דקל
58 — אם תטול ממנו רצועה סביב — הוא מתיבש, שלא תהנה דרך לעלות מן הקרקע למעלה ממקום שנקלף. ואם תקליפנו לארכו, ותשייר צדו אחד — יש דרך לשרף לעלות.
59 לעולם — דלא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי. ואי נמי ליכא כוית הוא מטמא באהל, דמוח שבפנים מעלה ארוכה. ומאי נוגע מאהיל — מאהיל נמי במשמע
60 כדמפרש ואזיל, דאיכא תנא דקרי למאהיל "נוגע", אמאי טהורים — עצם גופיה — אבר הוא, ובלא מוח נמי מטמא, וסתימה מאי אהניא? המתקשקש — יבש ונעקר בתוך החלל,
61 דהוא לא מעלה ארוכה. גבי מוח — אף על גב דאינו מעלה ארוכה — מטמא באהל, דהא בלא חשיבות אבר, הא איכא שיעור. וסתימה לא מהניא ביה — דטומאה בוקעת ועולה,
62 ומוקדשים — הרי שמשו נותר. נבלה כיון דמתקשקש הוא — ושוב אינו מעלה ארוכה — לא אבר הוא. הלכך, יקבר — דאפשר ליגע, מטמאים משום שיעור. לא ניקבו — לא,
63 דלאו אבר הוא. והשתא גרע מקולית שיש בה כבעדשה מוח לת, דההוא מעלה ארוכה הוא. אף אנן נמי תנינא — דקרי למאהיל "נוגע".

1 וקולית המוקדשין, הנוגע בהן, בין סתומים בין
2 נקובים — טמא. קולית נבלה וקולית השרץ, הנוגע
3 בהם סתומים — מותרים, נקובים כל שהוא — מטמא
4 במוגע, מנין שאף במשא — תלמוד לומר "הנוגע...
5 והנשא", את שבא לכלל מגע — בא לכלל משא,
6 לא בא לכלל מגע — לא בא לכלל משא. גמרא
7 נוגע — אין, אבל מאהיל — לא. היכי דמי? אי דאיכא
8 פזית בשר — באהל נמי ליטמא! — דליכא פזית בשר.
9 — ואי דאיכא פזית מוח מבפנים — טומאה בוקעת
10 ועולה, באהל נמי ליטמא! — דליכא פזית מוח
11 בפנים. — ואי מוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ,
12 אבר מעליא היא, באהל נמי ליטמא! אמר רב יהודה
13 בריה דרבי חייה: זאת אומרת, מוח בפנים אינו
14 מעלה ארוכה מבחוץ. — במאי אוקימתא — דליכא
15 פזית, אי הכי, במוקדשים אמאי מטמא? ותו, קולית
16 נבלה וקולית השרץ פי ניקבו אמאי מטמא? — הא
17 לא קשיא, רישא — דליכא פזית, סיפא — דאיכא
18 פזית, ומאי קא משמע לן? מילי מילי קא משמע
19 לן: רישא קא משמע לן — דמוח מבפנים אינו מעלה
20 ארוכה מבחוץ. מוקדשין מאי קא משמע לן? שימוש
21 נותר מילתא היא. דאמר מרי בר אבבה, אמר רבי
22 יצחק: עצמות קדשים ששימשו נותר — מטמאין את
23 הנידום, הואיל ונעשה בסם לדבר האסור. נבלה אף
24 על גב דאיכא פזית, ניקבה — אין, לא ניקבה — לא.
25 אביי אמר: לעולם מוח מבפנים מעלה ארוכה
26 מבחוץ, והכא במאי עסקינן — בששפה, וכדדרי
27 אלעזר. דאמר רבי אלעזר: קולית ששפה לאריבה —
28 במאה, לרחבה — מותרה, וסימניך: דיקלא. ורבי
29 יוחנן אמר: לעולם דאיכא פזית, ומוח מבפנים מעלה
30 ארוכה מבחוץ, ומאי "נוגע" דקתני — מאהיל. ואי
31 מוח מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, קולית נבלה
32 וקולית השרץ פי לא נקבו אמאי טהורים? אמר רבי
33 בנימין בר גידל, אמר רבי יוחנן: הכא במאי עסקינן
34 — בגון דאיכא פזית מוח המתקשקש, גבי מת —

1 טומאה בוקעת ועולה, נבלה פיון דמתקשקש הוא, ניקבה — אין, לא ניקבה — לא. אמר
2 רבי אבין ואיתימא רבי יוסי בר אבין, אף אנן נמי תנינא: הנוגע בכחצי זית ומאהיל על
3 חצי זית, או חצי זית מאהיל עליו — טמא. אי אמרת בשלמא חד שקמא הוא — משום הכי
4 מצטרף. אלא אי אמרת תרי שמי ניהו, מי מצטרף? והתנן: זה הקלל, כל שהוא משם
5 אחד — מצטרף וטמא, משני שמות — טהור! — אלא מאי, חד שקמא הוא? אימא סיפא: אבל
6 הנוגע

1 לאריבה — דעכשיו שירי בה רצועה שלא שיפה. מטמא — ואפילו אין בה לא בשר ולא
2 מוח, דמוח שהיה תמיד לבא מבפנים מעלה ארוכה. והשתא נמי אבר הוא, ולא בעי שיעור. לרחבה — סביב סביב, ואפילו במקום אחד. דקל
3 — אם תטול ממנו רצועה סביב — הוא מתיבש, שלא תהנה דרך לעלות מן הקרקע למעלה ממקום שנקלף. ואם תקליפנו לארכו, ותשייר צדו אחד — יש דרך לשרף לעלות.
4 לעולם — דלא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי. ואי נמי ליכא כוית הוא מטמא באהל, דמוח שבפנים מעלה ארוכה. ומאי נוגע מאהיל — מאהיל נמי במשמע
5 כדמפרש ואזיל, דאיכא תנא דקרי למאהיל "נוגע", אמאי טהורים — עצם גופיה — אבר הוא, ובלא מוח נמי מטמא, וסתימה מאי אהניא? המתקשקש — יבש ונעקר בתוך החלל,
6 דהוא לא מעלה ארוכה. גבי מוח — אף על גב דאינו מעלה ארוכה — מטמא באהל, דהא בלא חשיבות אבר, הא איכא שיעור. וסתימה לא מהניא ביה — דטומאה בוקעת ועולה,
7 ומוקדשים — הרי שמשו נותר. נבלה כיון דמתקשקש הוא — ושוב אינו מעלה ארוכה — לא אבר הוא. הלכך, יקבר — דאפשר ליגע, מטמאים משום שיעור. לא ניקבו — לא,
8 דלאו אבר הוא. והשתא גרע מקולית שיש בה כבעדשה מוח לת, דההוא מעלה ארוכה הוא. אף אנן נמי תנינא — דקרי למאהיל "נוגע".

אמר רבי זירא רישא בטומאה רצוצה בין שני מגדלים עסקין – הוה מצי לממר
"בטומאה למטה מטפח עסקין", כדאמרין בסמוך, אלא משמע "אהל" משמע
ליה למעלה מטפח. אי נמי: לית ליה סברא דלקמן. ואם תאמר: אי בטומאה רצוצה
דוקא עסקין, אמאי נקט בספא "המשכה" על ידי דבר אחר, טהור, הוה ליה למינקט
"אלא אם אינה רצוצה, טהור" ויש לומר: דאחא

אשמועינן דאפילו בין שני מגדלים דומיא
דרשא – לא הוי טומאה רצוצה בהמשכה בן
ידי דבר אחר. דרתתי בעינן בין שני מגדלים,
וגם שהוא עצמו מאהיל על הטומאה או
הטומאה עליו. **ומאן** תנא דקרי לאהל נוגע
רבי יוסי היא – פירש בקונטרס דלא מייית
ראיה אלא אליבא דרבא. וכן עיקר, דהא לאבי
מאי משני, דעל כרחך צריך לאוקומי מתניתין
בכל ענין. דהא לא כן, מאי דחד רבי זירא
"בטומאה בין שני מגדלים", נוקי נמי מתניתין
בכהאי גוונא אלא על כרחך צריך לפרש בכל
ענין, דלא תקשה אבתי, נוגע – אין, מאהיל
בלא טומאה רצוצה – לאו הילכך, אליבא
דאביי לא מיתוקמא. כיון דאיכא אהל מטפח
מטפח, דלא הוי נוגע. אבל רבא, דלא מפיק
אלא אהל אהל המשכה, ליכא למפירך מידי.
דמתניתין לא איירי בהמשכה, מדקתי "הנוגע"
– משמע: אהל דומיא ד"נוגע", דאיהו גופיה,
ולא על ידי דבר אחר. ואביי ורבא לית להו
דרבי זירא דשני לעיל "בטומאה בין שני
מגדלים", דאי אית להו – מנא לן לפרש
כדמרפיש, דלמא בטומאה רצוצה בין שני
מגדלים עסקין? אלא דאי לית להו. ואם
תאמר: ובין דלית להו דרבי זירא, וההוא
דלעיל מתוקמא לאביי כדאית ליה ולרבא
כדאית ליה. ואחאי טפי שפיר לרבא, דמתוקמא
בפשיטת דרישא מצטרפין – דכאילו נגיעה
היא, כיון שאן בהמשכה. ובספא דאין
מצטרפין – כיון דעל ידי המשכה היא. ואם כן,
אמאי איצטריך להביא מהבא, מההיא דלעיל
יכול להביא ראיה. דקרי לאהל "נוגע", לפי
סברת רבא! ויש לומר: דניחא ליה טפי לאחאי
מהבא, שנזכר בה שם חכם. **שלא** כנגד הנקב
טהור – ואם תאמר: כיון דלא מבטל להו
כדפירש בקונטרס, דאי טמא אפילו שלא כנגד
הנקב. כדאמרין פרק "לא יחפור" (בבא בתרא
יט, ב) דכל מידי דלא מבטל ליה, אין חוצץ בפני
הטומאה ומיהו שם פירש דכל דבר שסוּמָה כל
החלק, אין צריך בטול. ושם (כ, א) דברו המתחיל

"דיא" מפורש. **קסבר** רבי יוסי טומאה אינה בוקעת ועולה – ואם תאמר: היכי
מוקמינן לעיל מתניתין כוותיה. והא מתניתין סבר דבוקעת ועולה. דקתי בקולית סתומה
ד"נוגע בה", טמא, דאמרין דמאי "נוגע" מאהיל ויש לומר: אף על גב דסבר רבי יוסי
טומאה טמונה אינה בוקעת, מודה בקולית סתומה שטמא באהל. כמו במת בבסותו,
דמודה רבי יוסי דטמא. **טמאה** בבית מה שבתוכה טהור – שהמגדל חוצץ בין
הטומאה וכן מה שבתוכה, דאינו מקבל טומאה. דעשור לנחת הוא.
יבול הוא להוציאה ולשורפה במקומה – נראה דמודה רבי יוסי בהא דאמרין בבבאי
(י, א) המת בבית ולו פתחים דרבה – כולן טמאים, מפני שסוף טומאה לצאת
דרך שם. דהתם במת שלם, דאין דרך לשורפו ולתווה פדות מכזית.

אם

מאהיל על המת. שלא כנגד הנקב – טהור, דחבליים בלא מטה אינן מקבלין טומאה, הילכך חוצצין. **אילימא** – ששוחטין על המת למטה מטפח, שאין מהן ולמת טפח.
לא מבטל ליה – להיות כסותו של מתו. ורתוי **בטומאה טמונה** – אי למטה מטפח עסקין – נזי נמי דלא מבטל ליה, תיחוי מיהא טומאה טמונה שאין לה חלל טפח,
דקימא לן (אהלות פרק י"ד משנה ו') בוקעת ועולה עד לרקיע, אלא אם כן תמצא חציצה למעלה מטפח. **תיבת** – מגדל של עץ, משטי"ר. ועושין אותו תיבות תיבות
סגונת, להצניע בהן כלים ומשקין. **שיש בה** – בחלל פותח טפח. הכי רסנין לה במשנה דאהלות: שיש בה פותח טפח, דלא הוא טומאה טמונה. **ואין ביציאתה** –
בחוץ פתח אין בו טפח. **טומאה בתוכה הית טמא** – ואף על פי שפתחה טקן, כדמרפיש טעמא: "מפני שדרך טומאה לצאת" – על כרחך שפיר לצאת דרך פתח או
לפיקר, כממאנה מיד דרך ביציאתה, ומורבבן. **מה שבתוכה טהור** – הואיל ואין ביציאתה פותח טפח, והוי אין סופו להכניס לא מת. **רבי יוסי מטהר** – כדמרפיש: שטמא
אין סופה לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה, שיכול להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה. וקתי **סיפא העמידה בפתח** – וכולה בבית, אלא שפתחה
לחוץ. **טומאה בתוכה הבית טהור** – דמשום מאי איכא לטמוי? הא טומאת אהל ליכא – דיש בה פותח טפח, ולא טמונה היא. ומשום יציאה נמי לא מטמא – דהא
אין יציאתה לפנים.

הנוגע בחצי ית – ומאהיל על חצי זית בבת אחת, יד נוגעת כאן, והשניה
מאהלת כאן. או חצי ית מאהיל עליו – כגון שנתן בקיסם ותחוב בכותל, וזה
עומד תחתיו ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית. כגון חצי זית מוטל על גבי
קרקע, והוא עומד אצלו, ואחד מאהיל על שניהם. **אמאי טהור** – הלא זה אהל
גמור! ועיקר אהל האמור בתורה זה הוא
"כל הבא אל האהל" (במדבר יט) – שהבית
מאהיל עליו ועל מת באחד. **רצוצה** – כל
דבר שאין לו מקום ריוח קרי "רצוצה". ופחת
מטפח – לאו חלל הוא, ונקרא מה שבתוכו
"רצוצה". מגדלים – של עץ. דבולה נגיעה
היא – אפילו הוא מאהיל למעלה מן הבשר
הרבה. כגון שהיו המגדלים גבוהים,
והטומאה למטה, והוא מאהיל סמוך
לראשיתן – קרי נגיעה. דכיון דהלכה
למשה מסיני היא דטומאה רצוצה בוקעת,
הוי כמאן דמלי טומאה כל חלל שבין שני
המגדלים. ומזה לא תסייעה לרבי יוחנן.
ומאן תנא – דמתניתין לרבי יוחנן דאוקי
ד"הנוגע היינו מאהיל? תרזור – כן. **רקב**
– עפר הנמצא בארץ של מת, שהוא
רקבובתו של מת, ושעור "מלא תרזור" –
הלכה למשה מסיני. **הא לא נגע בבוליה** –
דהא כל העפר אינו מחובר יחד, והנוגע בצד
זה – לא נגע בצד זה, וכל חר וחר עפרא
באפי נפשיה הוא. **אמר אביי** – המאהיל
למטה מטפח, שאין טפח בין ידו לטומאה
קרי לה אהל נגיעה. ולבאי לא מיתוקמא
מתניתין כרבי יוחנן, דלא מיקרי מאהיל
"נוגע" אלא למטה מטפח, דהוי כנגיעה.
ואבתי הדר דויקין קמא לדוכתייה: נוגע –
אין, אבל מאהיל אהל גרידא למעלה מטפח
– לא. ואי דאיכא כוית – באהל נמי
ליטמא אביי לא מהדר לאוקמא לדרבי
יוחנן, דהא אביי אוקמה למתניתין בשאין
בה כוית ובששיפה. והבא קא מהדר לתרוצי
מילתיה דרבי יוסי דקתי גבי רקב מגע
ואהל, וקשיא לן: הא לא נגע בבוליה? ומוקי
ליה אביי באהל נגיעה. **רבא אמר אפילו**
למעלה מטפח אהל נגיעה – מיקרי, ושפיר
מיתוקמא מתניתין כרבי יוחנן, ורבי יוסי
היא. **בהמשכה** – דבר אחר מאהיל עליו
ועל הטומאה. דהוא אינו מאהיל על
הטומאה, ולא הטומאה מאהלת עליו, אלא
דבר אחר ממשיך את הטומאה עליו. **מנא**

אמינא לה – דאפילו למעלה מטפח קרי ליה רבי יוסי אהל נגיעה? **חבלי מטה**
המסורגים – ממסורגים מטות כמין קליעה. וכן סריגי הלחות, שנותנים עצים דקים
או ססי ברזל בחלונות בסירוג בקליעה, שלא יכנס אדם בהן. **חוצצין בין בית**
לעליה – אם שטחו מקורה לחברתה – נעשו תקרה, ובטלו. ואין מקבלין טומאה,
חוצצין בפני הטומאה שלא תכנס טומאה לצד שני שעליה. כלומר, לעליה. ואף
על פי שנקובים – הרי אין נקבים פותח טפח. וכל נקב העשוי לאויר – שיעורו
כמלא אגרוף, וכל נקב שבין בית לבית או בין בית לעליה – שיעורו בפותח טפח,
ואף הנוגע כנגד הנקב – טהור. **היו פורסים על המת באויר** – שנטלו מן המטה
שמן שזון מסורגות, ופורסן על המת באויר. **הנוגע כנגד הנקב טמא** – דעכשיו
לא נעשו תקרה לחיות הכל כסתום. לפיכך הנוגע כנגד הנקב – טמא, שהרי

מאהיל על המת. שלא כנגד הנקב – טהור, דחבליים בלא מטה אינן מקבלין טומאה, הילכך חוצצין. **אילימא** – ששוחטין על המת למטה מטפח, שאין מהן ולמת טפח.
לא מבטל ליה – להיות כסותו של מתו. ורתוי **בטומאה טמונה** – אי למטה מטפח עסקין – נזי נמי דלא מבטל ליה, תיחוי מיהא טומאה טמונה שאין לה חלל טפח,
דקימא לן (אהלות פרק י"ד משנה ו') בוקעת ועולה עד לרקיע, אלא אם כן תמצא חציצה למעלה מטפח. **תיבת** – מגדל של עץ, משטי"ר. ועושין אותו תיבות תיבות
סגונת, להצניע בהן כלים ומשקין. **שיש בה** – בחלל פותח טפח. הכי רסנין לה במשנה דאהלות: שיש בה פותח טפח, דלא הוא טומאה טמונה. **ואין ביציאתה** –
בחוץ פתח אין בו טפח. **טומאה בתוכה הית טמא** – ואף על פי שפתחה טקן, כדמרפיש טעמא: "מפני שדרך טומאה לצאת" – על כרחך שפיר לצאת דרך פתח או
לפיקר, כממאנה מיד דרך ביציאתה, ומורבבן. **מה שבתוכה טהור** – הואיל ואין ביציאתה פותח טפח, והוי אין סופו להכניס לא מת. **רבי יוסי מטהר** – כדמרפיש: שטמא
אין סופה לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה, שיכול להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה. וקתי **סיפא העמידה בפתח** – וכולה בבית, אלא שפתחה
לחוץ. **טומאה בתוכה הבית טהור** – דמשום מאי איכא לטמוי? הא טומאת אהל ליכא – דיש בה פותח טפח, ולא טמונה היא. ומשום יציאה נמי לא מטמא – דהא
אין יציאתה לפנים.

חולין דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסא

1 אדם הנוגע בידו בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית
2 מהמת, טהור, ששני החצאים אינם מצטרפים. מקשה הגמרא: ואי
3 [ואם] טומאת מגע וטומאת אהל חד שפא הוא – שם אחד של
4 טומאה הם כרבי יוחנן, אמאי טהור, ולא מצטרפים לטמא. אלא
5 מוכח שמאהיל אינו בכלל נוגע.
6 מקשה הגמרא: אמאי, אם מגע ואהל אינם אותו שם של טומאה,
7 קשיא רישא של המשנה באהלות, מדוע טימאה את הנוגע בכחצי
8 זית ומאהיל על חצי זית, ומוכח ממה שהם מצטרפים שהם שם
9 אחד של טומאה.
10 מתרצת הגמרא: אמר רבי יודא, ברישא שנוגע ומאהיל מצטרפים
11 לטמא, בטומאה רצוצה [דחוקה] בין שני מגדלים [ארוכות עין]
12 עקינן, ואין פניהן – בין המגדלים פותח פתח, שרוחב טומאה כדי
13 שטימא באהל הוא טפח על טפח, דבאופן זה שאין טפח על טפח,
14 פולה – כל הרווח שבין המגדלים נגיעה, היא המאהיל שם קרוי
15 נוגע. ומהלכה למשה מסיני אהל חוצץ רק כשיש לטומאה חלל
16 ברוחב טפח על טפח, וכשאין חלל זה כאילו כל החלל מלא
17 בטומאה. ולכן כשהטומאה נמצאת בין המגדלים, כל החלל
18 שביניהם כאילו מלא בטומאה, ואם הכניס את ידו בין המגדלים
19 והאהיל על החצי הזית, אף כשידו גבוהה הרי זה כאילו נוגע בו,
20 וזוהי נאמר ברישא שמצטרף עם מגע לטמא. אך סתם טומאת
21 אהל אינה מצטרפת לטמא.
22 רבי יוחנן ביאר במשנתנו, שמאהיל בכלל נוגע. אך התבאר
23 שמהמשנה אהלות אין מקור לדין זה. הגמרא מבררת מיתו
24 התנא שבמשנתנו: ואין [ומיתו] התנא שהביא רבי יוחנן בבבאור
25 המשנה דקרי לאהל נוגע.
26 משיבה הגמרא: רבי יוסי היא, דתניא – ששנינו בברייתא, רבי יוסי
27 אמר מלא תרודו רקב – מלאו כף של עפר מרקוביתו של מת,
28 כשטמא כמנע ובמשא ובאהל. מבארת הגמרא בשלמא מה שהרקב
29 מטמא כמשא ובאהל, משום שבמשא הא קא טעין ליה לבוליה –
30 חלל הוא נושא את כולו, וכן באהל הא קא מאהיל אפוליה – הוא
31 מאהיל על כל הרקב. אמאי נוגע ברקב, מדוע נטמא, הא [הרי] לא
32 נגע בבוליה [בכולו], שכיון שהעפרורית לא מחוברת יחד אי
33 אפשר לנגוע בכל גרגרי הרקב יחד באותו זמן. אמאי לא שמע מינה
34 – אלא ודאי מוכח מכאן, מאי 'נוגע' שטימא רבי יוסי, מאהיל,
35 שבשמאהיל כל הרקב יחד נמצא תחת האהל. ומוכח שאהל קרוי
36 נוגע.
37 מקשה הגמרא: והא קתני – והרי כתבה הברייתא נוגע, והא קתני
38 גם מאהיל, ומוכח ש'נוגע' אין הכוונה מאהיל.
39 מתרצת הגמרא: אמר אביי, 'נוגע' שבברייתא הכוונה למאהיל, אך
40 שני מיני אהל הם, למטה מטפח – שאין בין ידו לטומאה גובה
41 טפח, וזהו אהל הקרוי אהל נגיעה, ולמעלה מטפח – כשיש בין ידו
42 לטומאה יותר מטפח, וזהו אהל גרידא [בלבד], ולאופן זה התכוונה
43 הברייתא באומרה 'אהל'.
44 הגמרא מביאה תירוצי נוסף מדוע כפל רבי יוסי ואמר מגע ואהל,
45 למרות שגם מגע הכוונה לאהל: רבא אמר, אפילו מאהיל למעלה
46 מטפח נמי אהל נגיעה הוא, ובכלל הדין שרקב מטמא במגע. ותיכי
47 דמי אהל גרידא – ומהו אהל בלבד, שרקב מטמא באהל, כהמשכה
48 כשהאדם והטומאה נמצאים תחת דבר אחר המאהיל על שניהם
49 יחד, שהמאהיל בגובה טפח מביא את הטומאה לכל מה שנמצא
50 תחתיו. ולביאור זה בדברי רבי יוסי שהמאהיל למעלה מטפח קרוי
51 נוגע, אפשר לפרש את משנתנו כרבי יוחנן, שהמשנה קראה מגע
52 לטומאת אהל כשיטת רבי יוסי.
53 רבא מביא הוכחה לשיטתו: אמר רבא, מנא אמיתא לה – מניין לי
54 שלשיטת רבי יוסי המאהיל למעלה מגובה טפח נחשב כמו שנוגע
55 בטומאה. דתני – ששנינו בתוספתא (אהלות פ"ט ה"ה), רבי יוסי אמר,
56 הקביל מטה – חבלים שמסרגים אותם בתוך המסגרת של המיטות
57 לשכב על גביהם, וסריגי – וסורגים ששמים בחלונות בצורת
58 קליעה, שלא יוכל אדם להכנס לבית, אם הם שטוחים ברווח שיש

59 בין קורה לקורה של תקרת הבית, וביטלם לתקרת הבית שישארו
60 שם בתמידות, חוצצין בין הבית לעלייה, שלא להכניס טומאה לצד
61 שני – לעלייה, שנעשו בתקרה שאינה מקבלת טומאה, וחוצצים
62 מפני הטומאה. והטומאה אינה עוברת בנקבים שבין הקליעות,
63 כיון שהנקבים נחשבים כסתומים אלא אם כן יש בהם טפח על
64 טפח, ובנקבים אלו אין פותח טפח, ולכן אף המאהיל על גבי
65 הנקבים לא נטמא. אבל אם נטל את חבלי המיטה או את הסורגים
66 ופרסן על פני הפת באויר, כיון שאינם 'תקרה', הנקבים אינם
67 כסתומים, ולכן הנוגע בנגד הנקב טמא שמאהיל על גבי המת,
68 והנוגע שלא בנגד הנקב אלא כנגד החבלים טהור, כיון שאינם
69 מקבלים טומאה הם חוצצים בפני הטומאה.
70 רבא מבאר את ראייתו שמאהיל קרוי נוגע. מבררת הגמרא: פרסן
71 באויר, תיכי דמי – במה מדובר, אמיתא – אם תאמר שפרסן את
72 החבלים או הסורגים למטה מטפח מהמת, הנוגע שלא בנגד הנקב
73 אמאי טהור, הרי מת בנקבותו [בתכריכיו] הוא, שהחבלים הם
74 ככסותו של מת מחמת שמונחים בסמוך לו, ומת בנקבותו כשטמא
75 כמו המת עצמו, ומדוע המאהיל על החבלים והסורגים טהור.
76 אמאי לא מדובר שהחבלים מונחים למעלה מטפח מהמת, ובכל
77 זאת קא קרי ליה – קוראת הברייתא למאהיל על גבי החבלים
78 'נוגע', ומוכח שלרבי יוסי אף מאהיל למעלה מטפח קרוי נוגע.
79 אביי סובר שרק אהל למטה מטפח קרוי נוגע [כמבואר לעיל],
80 ולכן דוחה את הראיה: אמר אביי, לעולם כוונת הברייתא,
81 כשמונחים למטה מטפח מהטומאה, ולכן המאהיל קרוי 'נוגע',
82 ודקאמרת – ומה שאמרת שזהו מת בנקבותו הוא, אין זה דומה, כיון
83 שבמת בנקבותו, האדם מכליל ליה את התכריכים שיהיו כסות של
84 המת, ולכן דינם כמת, אבל האי – חבלים אלו, לא מכליל ליה למת,
85 ולכן אינם ככסותו, וחוצצים בפני הטומאה שהנוגע מעל גבם
86 טהור. ואין הוכחה שטומאת אהל למעלה מטפח קרויה מגע.
87 מקשה הגמרא על דברי אביי, שחבלים פחות מטפח מהמת
88 חוצצים: והלא אף שאינם כסות המת, מכל מקום תהוי [שתהא]
89 כטומאה טמונה, שאין חלל טפח בינה לבין האהל שעליה, שהיא
90 בוקעת את האהל ועולה ומטמאה את הנמצא מעל האהל,
91 והמאהיל מעל החבלים יטמא.
92 מתרצת הגמרא: קסבר [סובר] רבי יוסי, שטומאה טמונה אינה
93 בוקעת, ולכן החבלים חוצצים בפני הטומאה אף כשמונחים למטה
94 מטפח מהמת.
95 מבארת הגמרא: וכן אמר תימרא – ומנין שלרבי יוסי טומאה טמונה
96 אינה בוקעת, דתני במשנה (אהלות פ"ד מ"ב), תיבת המגדל – ארון
97 גדול של עץ שעושים אותו תיבות קטנות להצניע בתוכן אוכלים
98 ומשקים, אחת מהתיבות שבמגדל שיש בה חלל פותח מטה, ולכן
99 אין הטומאה טמונה בתוכה, ואין ביציאתה – ואין בחור של פתחה
100 פותח טפח, כשטומאה נמצאת בתוכה, אף שאין בפתח התיבה
101 פותח טפח והטומאה אינה עוברת דרכה, כל הבית טמא מדרבנן,
102 מהטעם שבסמוך. אך אם טומאה נמצאת בבית, מה שבתוכה –
103 בתוך התיבה טהור. וטעם דינים אלו, מפני שדרוך טומאה שבתוכה
104 לצאת אל הבית, שעל כרחא תצא מהתיבה דרך הפתח אל הבית,
105 ולכן גזרו חכמים שאף קודם שיצאה היא מטמאה בדרך יציאתה.
106 ואין דרך טומאה שבבית ליכנס לתיבה, ולכן לא תטמא את מה
107 שבתוכה. ורבי יוסי מטהר אף כשהטומאה בתיבה, מפני שכיבול הוא
108 להוציאה מהתיבה להוציאין בלא שיעור טומאה, או לשורפה
109 במקומה, ואין ודאי שעתידיה לצאת דרך הפתח.
110 וקתני [ושנינו] בסיפא, אם לקח התיבה והעמידה בפתח הבית,
111 שהתיבה בבית ופתחה פונה לחוץ, אם יש טומאה בתוכה, הבית
112 טהור, שהטומאה אינה יוצאת דרך הפתח שאין בו טפח, ואף אינה
113 טמונה, כיון שיש בה חלל טפח, ואף אינה עתידיה לצאת דרך
114 הבית, שגם כשתצא הטומאה, תצא לחוץ. ואם טומאה בבית, מה
115 שבתוכה טהור.

ופיו בחור, ובין שפיו בבית ונקב זנבו מחור, בין שבשר המת הוא
 בבית, ובין שהוא נמצא מחור לבית, בין שיש בצוארו של הכלב
 פותח טפח ובין שאין בו פותח טפח, בכל האופנים הַבֵּית מִפְּנֵי
 ובלבד שפיו או זנבו יהיו בתוך הבית, שהטומאה נכנסת לבית בין
 דרך פיו ובין דרך נקב הרעי, כיון שהכלב מוציא טומאה בין בדרך
 שנכנסה אליו הטומאה ובין בדרך שהיא יוצאת ממנו. ורבי יהודה
 בן בתירה נחלק על רבי אלעזר שגזר דרך פיו הכלב מוציא טומאה.
 במשנה זו נאמר שלרבי יוסי רואים את הטומאה, אם היא
 מהמשקוף ולפנים הבית טמא, ואם מהמשקוף ולחוץ הבית טהור.
 הגמרא מבררת את כוונתו, כדי להוכיח מה דעתו בדין טומאה
 טמונה: **מאי** – מה היא כוונת רבי יוסי, **לאו אֵינִי בְּצִוְאָרִי פּוֹתֵחַ טַפַּח**
קָאִי רַבִּי יוֹסִי – האם רבי יוסי לא דיבר כשאין בצואר הכלב פותח
 טפח, שרבי מאיר טיהר כיון שאינו ממשיך טומאה, ורבי יוסי
 החמיר שאף שאין אהל המשכה, אך אם בשר המת שבגוף הכלב
 נמצא מן המשקוף ולפנים, טומאה הטמונה בוקעת והבית
 שמאחיל עליה נטמא. **וְשִׁמְעֵי מִינָהּ שְׁלִישִׁית רַבִּי יוֹסִי מִטּוֹמָא**
מִטּוֹמָהּ בּוֹקֵעֶת, וקשה על דברי רבי יוסי בברייתא שמוכח מהם
 שטומאה טמונה אינה בוקעת, כפי שהוכיחה הגמרא לעיל.
 מחמת קושיא זו, מבאר רבא בדרך אחרת את דברי רבי יוסי
 במשנה: **אָמַר רַבָּא**, רבי יוסי לא בא להחמיר כשאין בצואר פותח
 טפח, שבוה מודה לטהר אפילו כשהטומאה מהמשקוף ולפנים,
 מפני שטומאה טמונה לא בוקעת. אלא בא להקל על מה שטימא
 רבי מאיר כשהצואר ברוחב טפח או לא בו חלל טפח, שרבי מאיר
 סובר שאהל זה ממשיך טומאה, ועל כך אמר לו רבי יוסי, שאין
 אהל מעביר טומאה עד שיהיה בו חלל טפח. וכוונת רבי יוסי
 'רואין', 'רואין את הַלֵּל הַטּוֹמָא' קִתְּנִי – שנינו בדבריו, שרואים
 בצואר הכלב, אם יש בו חלל טפח, ממשיך את הטומאה, ואם אין
 בו חלל טפח אינו ממשיך והבית טהור. ומה שחילק אם הטומאה
 מהשקוף ולפנים או מהשקוף ולחוץ, ענין אחר הוא. והיינו, שרבי
 יוסי בְּתַרְתֵּי פְּלִיג – בשני דברים חולק על שיתר רבי מאיר, וְקָאֵמַר
לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר, וְקָאֵמַרְתָּ – מה שאמרת שפי יֵשׁ בְּצִוְאָרִי של הכלב
פּוֹתֵחַ טַפַּח, מְבִיא אֶת הַטּוֹמָא בטומאת אהל גם כשאין חלל
 בגובה טפח, לדעתו אינו נכון, שֶׁאֵין בְּתַר הַלֵּל אֵילָנִי – לפי שאנו
 הולכים אחרי החלל שבצואר. וְקָאֵמַרְתָּ – ומה שאמרת (הבית
 כולו) **[עַל הָאֵסְקוּפָה – מִפְתֵּן הַבֵּית בּוֹלָה] טַמָּא**, כלומר, שבכל
 מקום באיסקופה שפי הכלב מונח בו, הבית טמא, שאתה דן את
 כל שטח האיסקופה כלפנים הבית, אני חולק שאם פי הכלב נמצא
מִכְנֶנֶד הַשְּׁקִיף – מהמקום שהודלת נוקשת עליו כשהיא נסגרת
וְלִפְנֵים, הַבֵּית טַמָּא, שממקום זה נחשב כבית. אך אם פי הכלב
מִכְנֶנֶד הַשְּׁקִיף וְלִחוּץ, מקום זה אינו חלק מהבית ונמצא שהבית
 אינו מאחיל במקום יציאת הטומאה, וְהַבֵּית מְהוּר, ומיושבת שית
 רבי יוסי, שטומאה טמונה לא בוקעת כמוכח בברייתא, ובמשנה
 באהלות טימא מטעם אהל המשכה.
 הגמרא מביאה סיוע לתירוצו של רבא: **רַב אֲחָא בְרִיהּ [בְּנֵן] דְּרַבָּא**,
מִתְּנִי לֵהּ בְּהֶרְדָּא – שנהן כן במפורש בגירסת המשנה באהלות, רַבִּי
יוֹסִי אָמַר רֹאשִׁין אֶת 'הַלֵּל' הַטּוֹמָא, כלומר, הוא הוסיף בגירסת
 המשנה תיבת 'חלל', והיינו שכוונת רבי יוסי כביאורו של רבא.
 בגמרא לעיל (קכח) התבאר, שלשיטת רבי יוסי אהל קרוי מגע.
 ומבואר שהמשנה באהלות (פ"ג מ"א) שאמרה שהמאהיל על כחצי
 זית ונוגע בידו בכחצי זית לא נטמא. חולקת וסוברת שמגע ואהל
 הם שתי שמות ואינם מצטרפים כדי לטמא. הגמרא מבארת מי
 שנה את המשנה באהלות: **וְיֵאמָר תַּנְאִי** – ומידו התנא של המשנה
 באהלות דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ – שהוסיף על רבי יוסי הסובר (לעיל קכח)
 שטומאת אהל קרויה מגע, וסובר שאינם משם אחד של טומאה
 ואינם מצטרפים לטמא, ולכך הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאחיל
 עליו ועל חצי זית טהור.
 משיבה הגמרא: רַבִּי שְׁמֵעוֹן הוּא. דְּתַנְיָא בברייתא לגבי טומאת מת,
 שהנה הלכה בידינו שהמת מטמא בשלשה דרכים, במגע במשא
 ובאהל. ועוד מצאנו הרבה דברים הפורשים מן המת שמטמאים
 טומאת מת, ורובם מטמאים בכל שלשת הדרכים שנזכרו, ועל כך
 נאמר בברייתא, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר,

וְתַנִּי עֲלָהּ – ושנינו בברייתא על משנה זו, שרבי יוסי מְהוּר.
 מבררת הגמרא: **אֵימָא** – על איזה דין כוונת הברייתא. **אֵילָמָא**
אֵימָא של המשנה, בתיבת המגדל שהעמידה בפתח הבית,
 וכולה בבית ופתחה למחוץ לבית, שבוה רבי יוסי מטהר, הרי **תַּנְאִי**
קָאִי נִמְי מְהוּרִי קָא מְהוּרָה, כפי שמפורש במשנה, ולא שייך לומר
 שרבי יוסי יחלוק ויטהר.
אֵילָא ודאי כוונת הברייתא. **וְקָאֵמַר [ש]אמרן תַּנְאִי קָאִי** שאם יש
טוֹמָא בְּתוֹכָהּ, הַבֵּית טַמָּא, מאחד משני הטעמים האלו, **אי [או] מִשּׁוּם**
מִשּׁוּם דְּרִירָה הַטּוֹמָא לְצֵאתָ מזהתיבה לבית, כפי שאמר תנא קמא
 ברישא שבאין ביציאה פותח טפח אף שהטומאה אינה רצוצה
 הבית טמא משום שדרך הטומאה לצאת לבית. **וְאי [ואו] מִשּׁוּם**
דְּטוֹמָא טְמוּנָה בְּתוֹךְ הַתִּיבָה וְהִיא בּוֹקֵעֶת, שבאופן שאין בתיבה
 חלל טפח, סובר תנא קמא שהטומאה בוקעת ויוצאת מזהתיבה,
 ומטמאה את כל מה שבבית. שמוכח ממה שאמר בסיפא
 שכשהתיבה בבית ופתחה לחוץ ויש בה פותח טפח, מה שבבית
 טהור כיון שפתחה לחוץ. משמע שאם אין בתיבה פותח טפח, אף
 שפתחה לחוץ מה שבתוך הבית טמא, משום שטומאה טמונה
 בוקעת ומטמאה. ועל כך **קָאֵמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסִי** לתנא קמא, שחולק
 על שתי דיניו, **וְקָאֵמַרְתָּ ברישא** שהבית טמא כיון שדרך הַטּוֹמָא
לְצֵאתָ מִהַבֵּית, חֵלֶק עֲלֵיו בַּמִּשְׁנָה, שְׁהִי יָבֹול הוּא לְהוֹצִיָא לְחָצִין
או לְשׁוֹרְפָה מִמְּקוֹמָהּ וְאִינָה עֵתִידָה לְצֵאתָ לְבֵית. ועוד אמר רבי
 יוסי בברייתא, **וְדָקְאֵמַרְתָּ** – ומה שמוכח מדברין בסיפא שטוֹמָא
טְמוּנָה בּוֹקֵעֶת ואף מטעם זה אפשר לטמא את הבית, אך זה אינו,
שֶׁטּוֹמָא טְמוּנָה אֵינָה בּוֹקֵעֶת וְעוֹלָה, ולכך הבית לא נטמא. ועל
 דין טומאה טמונה אמרה הברייתא 'רבי יוסי מטהר'. נמצא שיש
 הוכחה כדברי אביי, שלשיטת רבי יוסי טומאה טמונה אינה
 בוקעת.
 הגמרא מקשה תסירה דברי רבי יוסי בדין טומאה טמונה: וְרַבִּי
[וקשה] מִדְּרַבִּי יוֹסִי שאמר שטומאה טמונה לא בוקעת. **אֲדַרְבִּי**
יוֹסִי – על רבי יוסי במקום אחר שאמר שבוקעת.
 דְּתַנֵּן בַּמַּסַּכְתָּ אַהֲלוֹת (פ"א מ"ז), **הַכֵּלֶב שֶׁאֵבֵל בְּשֶׁר מֵת שֶׁל אָדָם**
הַמִּטְמֵא בָאֵהֶל, שְׁעִדִּין לֹא הִתְעַכֵּל בַּמַּעֲוִי, וְמֵת הַכֵּלֶב, וּמוֹטֵל עַל
הָאֵסְקוּפָה – מִפְתֵּן הַבֵּית, וְצוּאָרוֹ נִמְצָא בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְשָׂאֵר גּוֹפּוֹ
שָׁבוּ נִמְצָא הַטּוֹמָא מוֹנֵחַ עַל מִפְתֵּן הַבֵּית, מִחוּץ לְדֹלֶת הַבֵּית.
נִחְלָקוּ תַנָּאִים בְּאִיזָה אֹפֶן נִטְמָא הַבֵּית בְּטוֹמָאֵת אַהֲלָא. רַבִּי מֵאִיר
אָמַר, אִם יֵשׁ בְּצִוְאָרִי שֶׁל הַכֵּלֶב פּוֹתֵחַ טַפַּח – רֹחוֹב טַפַּח, אִף שֶׁאֵין
חִלָּל רִיק בְּגוֹבַהּ טַפַּח, חִלְקוֹ הַעֲלִיף שֶׁל הַכֵּלֶב מֵאֵהֶל וּמְבִיא אֶת
הַטּוֹמָא לְבֵית דֶּרֶךְ צוּאָרוֹ וְפִי שֶׁבְּתוֹךְ הַבֵּית. שֶׁאֵהֶל בְּרוֹחַב טַפַּח
מְבִיא אֶת הַטּוֹמָא גַּם כְּשֶׁאֵין בּוֹ חִלָּל טַפַּח. וְאִם לֹא, שְׁצוּאָרוֹ
פָּחוֹת מִטַּפַּח, אֵינִי מְבִיא אֶת הַטּוֹמָא, והבית טהור.
רַבִּי יוֹסִי אָמַר, רֹאשִׁין וּבִדְרִים אֶת הַטּוֹמָא, אִם הִיא מִכְנֶנֶד הַשְּׁקִיף
[הַמִּשְׁקוֹף] וְלִפְנֵים – וְלִצַּד פְּנִים שֶׁל הַבֵּית, שֶׁנִּמְצָאֵת הַטּוֹמָא
בְּתוֹךְ הַבֵּית, הַבֵּית טַמָּא. וְאִם הִיא מִכְנֶנֶד הַשְּׁקִיף וְלִחוּץ – וְלִצַּד
חוּץ, שֶׁנִּמְצָאֵת הַטּוֹמָא מִחוּץ לְבֵית, הַבֵּית מְהוּר. וְעַתָּה הֵבִינָה
הַגְמָרָא שְׁכוּנָתָהּ לְחִלּוֹק עַל רַבִּי מֵאִיר שֶׁטִּיהַר כְּשֶׁאֵין בְּצוּאָר הַכֵּלֶב
רוֹחַב טַפַּח. וְסוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ לְבִדּוֹק בְּתוֹךְ גּוֹפּוֹ שֶׁל הַכֵּלֶב הֵיכֵן נִמְצָא
בְּשֶׁר הַמֵּת. אִם הוּא נִמְצָא מִהַמִּשְׁקוֹף וְלִפְנֵים הַבֵּית, שְׁגוּפוֹ וּמַעֲוִי
שֶׁל הַכֵּלֶב שֶׁבָּהֶם הַטּוֹמָא בְּתוֹךְ הַבֵּית טְמָא, שֶׁאֵף שֶׁהַצּוּאָר אֵינוֹ
אַהֲלָא וְאֵינוֹ מְעַבֵּיר אֶת הַטּוֹמָא, אִךְ בְּשֶׁר הַמֵּת שֶׁבִּגְרוֹן הוּא
טוֹמָא טְמוּנָה שֶׁבּוֹקֵעֶת וְהַבֵּית מֵאֵהֶל עַל הַטּוֹמָא. וְאִם נִמְצָאֵת
הַטּוֹמָא מִכְנֶנֶד הַמִּשְׁקוֹף וְלִחוּץ הַבֵּית טְהוֹר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין הַבֵּית
מֵאֵהֶל מַעַל גְּבִי הַטּוֹמָא, וְאִף צוּאָר הַכֵּלֶב אֵינוֹ מְעַבֵּיר אֶת
הַטּוֹמָא, שְׁהִי אֵין בּוֹ רוֹחַב טַפַּח.
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אִם הִידָּה פִּי שֶׁל הַכֵּלֶב לְפָנִים הַבֵּית וְנִקֵּב זָנְבוֹ
מִחוּץ לְבֵית, וּבְשֶׁר הַמֵּת שֶׁבּוֹגּוֹ נִמְצָא מִחוּץ לְבֵית, הַבֵּית מְהוּר,
שֶׁאֵין לְטַמָּא אֶת הַבֵּית מִחֲמַת 'סוּף טוֹמָא לְצֵאתָ', שֶׁדִּרְכוֹ שֶׁל דָּבָר
מֵאֵבֵל לְצֵאתָ דֶּרֶךְ נִקֵּב הָרַעִי. אֲבָל אִם פִּי שֶׁל הַכֵּלֶב לְחוּץ הַבֵּית,
וְנִקֵּב זָנְבוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית, כִּיּוֹן שֶׁבְּשֶׁר הַמֵּת עַל כִּרְחָק הִידָּה יוֹצֵא דֶּרֶךְ
הַפֶּתַח הַקֶּטָן שֶׁל נִקֵּב הָרַעִי, הַבֵּית טַמָּא, מִפְּנֵי שֶׁהַטּוֹמָא יוֹצֵאֵת
דֶּרֶךְ שׁוֹלֵיוֹ בְּנִקֵּב הָרַעִי מִדֵּין 'סוּף טוֹמָא לְצֵאתָ' וְנִכְנַסֶּת לְבֵית.
רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בֶּתְרִיאָא אָמַר, בֵּין קֶדֶ וּבֵין קֶד – בֵּין שֶׁנִּקֵּב זָנְבוֹ בְּבֵית

חולין. פרק תשיעי - העור והרוטב דף קכו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קסג
רש"י תוספות

הבי גרסינן – "ותני עלה: רובי יוסי מטהר. אהייא? אי נימא אסיפא – תנא קמא נמי יהורר מטהר! אלא דקאמר תנא קמא 'הביט טמא' – אי משום דדרך טומאה 'לצאת' כו'. ולא גרסינן 'אלא לאו אירשא' – דהא ברישא בהדיא נתן בה 'רובי יוסי מטהר.' **אי נימא אסיפא** – וכדכתנן: הא תנא קמא נמי מטהר! **אלא** –

והנני עולה: רבי יוסי מטהר. אחי"א? אולימא אסיפא -
תנא קמא גמי מטהרי קא מטהרי! אלא, דקאמר תנא
קמא, טומאה בתוכה - הבית טמא, אי משום דדרד
טומאה לצאת ואי משום דטומאה טמונה בוקעת.
וקאמר ליה רבי יוסי: ודקאמרת דרד טומאה לצאת
יכול הוא להוציאה לחצאין או לשורפה במקומה,
ודקאמרת טומאה טמונה בוקעת - טומאה טמונה
אינה בוקעת. ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי. תתני: תכלב
שאכל בשר מת, ומת תכלב ומוטל על האסקופה.
רבי מאיר אומר: אם יש בצוארו פותח טפח - מביא
את הטומאה, ואם לאו - אינו מביא את הטומאה.
רבי יוסי אומר: רואין, מכנגד השקוף ולפנים - הבית
טמא, מכנגד השקוף ולחוץ - הבית טהור. רבי אלעזר
אומר: פיו לפנים - הבית טהור, פיו לחוץ - הבית
טמא, מפני שטומאה יוצאה דרך שוליו. רבי יהודה
בן בתירא אומר: בין כך ובין כך - הבית טמא.
מאי לאו א"אין בצוארו פותח טפח" קאי רבי יוסי,
ושמע מינה: טומאה טמונה בוקעת! אמר רבא: "רואין
את חלל הטומאה" קתני, ורבי יוסי בתרתי פליג,
וקאמר ליה לרבי מאיר: דקאמרת פי יש בצוארו
פותח טפח - מביא את הטומאה, אנן בתר חללה
אוליגין. ודקא אמרת הבית פולו טמא. מכנגד השקוף
ולפנים - הבית טמא, מכנגד השקוף ולחוץ - הבית
טהור. רב אחא בריה דרבא מתני לה בדראי, רבי
יוסי אומר: רואין את חלל הטומאה, ומאן תנא דפליג
עליה? רבי שמעון הוא, דתניא, רבי שמעון אומר:

ג. משנה ז): טפל על טפל על רום טפל מרובע, מביא את הטומאה. **רבי יוסי אומר: רואים** — את הטומאה. קא סלקא דעתין, דהכי קאמר: בודקין בגופו את מקום הטומאה, אם היה מן המשקוף ולפנים. **הבית טמא** — השתא קא סלקא דעתין: "הוא"ן בצוארו טפל" קאי, דקאמר רבי מאיר: הבית טהור. וקאמר ליה רבי יוסי: אם הטומאה מן המשקוף ולפנים, אף על פי שאין בצוארו רוחב להיות הוא אהל — הרי יש כאן אהל גדול, שהבית מאהיל על הטומאה. וסתם חלל הגרון אין בו טפול, והוא ליה טומאה טמונה. **המשקוף** לחוץ לתוך הבית. — שהרי אין כאן אהל בית מאהיל, ולא אהל טפל. שהוא ממשיכה להיות הבית. **פיו לפנים** — ונקב ונבל לרוץ — הבית טהור, אם טומאה ממחוץ. ומשום המשכה לא טמאנו ליה

— שהרי אין דרך מאכל לצאת דרך הפה, אלא דרך השוליים, נבק הריעי. **פיו** ל— לצאת. **בין כן ובין כך** — פיו לפנים או פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפ— טומא, ואף על פי שאין סופו לצאת דרך כאן — קסבר: אף בדרך כניסתה היא מוצ— דרך זה. **מאי לאו אמין בצוארי טפח קאי רבי יוסי** — ואמר דאם טומאה מן ה— מאחיל על טומאה טמונה. **אמר רבא** — רבי יוסי לאו א"אין בצוארו טפח" ולי, א"איש בצוארו פותח טפח" קאי, ולקולא. דקאמר רבי מאיר: אהל הצואר ממשיך ו— רואק את חלל השומאה, חלל הצואר, אם יש לן חלל פתח פה. ממשיך, ואם לאו — קאמר. דאמקום שיכבתה לא חיישין, דלא שני לן אם בבית אם לחוץ לבית, שאין —אם מכנגד המשקוף ולפנים" כו' — מילתא אחריתי היא. **ובתרי פליג** — והכי ר— רחב טפח ממשיך — אגן, חלל טפח בעינין, **ודקאמרת** — על האסקופה כולה — והאסקופה רחבה, ושקוף מחוץ בו, שהדלת נוקף ושוקף בו כשטוגרין אותו. ומההה— העליין, מקום שהדלת נוקש עליהן. ולשון שקיפה היא הכאה, שנוקש דבר על חב— "שדופות קדים" (בראשית מא: שקיף קדום, חבטות ברזל. **מאן** תלאו — לדעיל) מנטרפי. אכלא. מן שמו ואחל — **נא** דח שמ

הי: ואי צוארו של כלב חשיב דבר שאין מקבל
 2 פת. מאי הוי? הני דרבי מאיר אית ליה חוקקים
 3 תת האריר טעמא, ואינה יכולה טומאה לבא. ואי
 4 רבי רבי יוסי "רואים את חלל הטומאה", הא אם
 5 ב' בחלה, טעם — איני בטא, ואמאי, דהא אית
 6 יכול לחלל, דאורי הוא בפתחה לביתו ומזה אפשר
 7 במכל מקום לרבי יוסי הבית טהור, דכיון שאין
 8 בחלה טעם — איך באן אהל שימשוך טומאה
 9 לביתו, ופסקת הטומאה בחוץ, אך קשה: נהי
 10 דבשר אפשר שאינו חוצץ עצמות, אמאי אין
 11 חוצצים? ופש לומר: כיון דאורי ליה רבי מאיר
 12 חוקקים, וידע בוט אריר קצת, דהעצמות אין
 13 סותמים כל הנקב אלא ממעטין, ומסתמא אין
 14 מבטלים? וסופו להוציאם משם — לא הדיצ, ^א
 15 דברישית פרק "לא ידפור" (בבא בתרא ט"ג),
 16 **מאי** לאו איין בצוארו פותח טעם — "רואין"
 17 היינו רואין את הטומאה אם הוא כנגד ההקדש
 18 **אמר** רבא איך קאמר כ"י — לא אהל
 19 מצי למימר דא"ש הצוארו פותח טעם" קאי,
 20 ולא בא לחלוק, אלא דלא חשיב לשקוף אהל.
 21 "רואין" רואין כלב קאי — דלא שייך למימר
 22 לשון "רואין" אהא. דהא מונה קמן. אלא
 23 אטומאה, שהיא בפניו או אחלל שייך לומר
 24 "רואין".

אמן בטר חלל אוליגן — רובי מאיר דלא בעי
חלל טפה, לשעמיה דאית ליה בפרק קמא
דשבת (גב) דדוקקין להשלים, גבי "ורק ונח
בכורח כל שחוא", ונדו בדפרק קמא דערוכין
(א"ב), גבי "כיפה" דלא אמר דוקקין להשלים
אלא בשש ברבליה ארבע — חזי מילי גבי
מזוזה, דכתיב (דברים יא) "ובשערך", ובעינן
שער חשוב. אבל בעלמא, אפילו אין שם ארבע
— דוקקין, וצריך עיון שם. ונראה: דוד שמעתא
מירי כשאין טפח חן השקוף ולחץ, ובסוגרין
אזל כאלו בפני עצמו, ואם אהל
פחות מטפח, ורבי אלעזר ארבי — לפנים —
הביט טהור, לחץ — הדיב טמא, מפני שטומאה
וצאה דרך שוליו. ונראה: דרבי אלעזר לאו
א"כ"ב" דרבי יוסי קא, רבי יוסי — בבלב שיש
לעור — שאין בחלל פחות טפח. מדקאמר "פי'
גיס איירי, שכן בצואורם פחות טפח. **מאן** חלל
— פירש הקוטסור: מאן חלל דאמר דאמר גונג
וציזי זית — טהור, דלא מצטרף. אלמא, תרי שמי
הם אפילו רבי יוסי מודה, בין לאבי בין לרבא,
הכולל נראה לפיש: דאמאי דקאמר לעיל "מאן
א"כ"ב" דרבי אלעזר דפליג עליה, וקאמר: מאן הוי
חלל?

עצם

ידי דרך פתח קטן הזה על ברחק היה סופה
אין בצוארו טפה, ואכולו פליג. מיו לפנים
וכן שוליו לפנים – מפני שדרכה לצאת
כאן המשכה – מטמא ליה, משום שהבית
ת שחור, דטומאה טמונה אינה בוקעת. אלא
פי שאין חללו טהור, וקאמר רבי רבי יוסי:
ר"ל – לאו רחל את מקום שכבית הטומאה
"רואין את חללה" קאמר. ודקמסיים בסיפא
שכבה, אם יש בצוארו כולו עם עובי דפנותיו
והוה ולפנים. דקחשבת כל האסקופה כלפנים.
ר"ל בלעז, כמו שאנו עושין למפתח ולמשקוף
שקופו. "עלה נדף" (ויקרא כו): טרפא דשקוף.
הדיל עליו ועל חצי זית, דקתני "טחור", דלא
ע"פ?

עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל – פירש בקונטרס דהלכה למשה מסיני הוא. ואי אפשר לומר כן, דמקראי יליפין לה בנייר פרק "כחן גדול" (נגב), ולא הוי הלכה אלא מה שהורו מגלח עליו אף על גב דלא מטמא באהל. **גולל** דרופק מטמא במגע ובאהל ואין מטמא במשא – למאן דאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עבא), דגולל דרופק הוו מהלכה, איכא למימר

שֶׁלֶשׁ טוֹמָאוֹת פּוֹרְשׁוֹת מִן הַמֵּת, שְׁתֵּים בְּכָל אַחַת וּשְׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן. וְאֵלוֹ הֵן: מֵלֵא תְרוּד רֶקֶב, וְעֶצֶם בְּשֵׁעוּרָה, וְגוֹלֵל דְּרֹפֶק. מֵלֵא תְרוּד רֶקֶב מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא וּבִאֵהָל, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמִגַּע. וְהִכֵּן מִגַּע – עִם אַחַת מֵהֶן. עֶצֶם בְּשֵׁעוּרָה מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא וּבְמִגַּע, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בִּאֵהָל. וְהִכֵּן אֵהָל – עִם אַחַת מֵהֶן. גּוֹלֵל דְּרֹפֶק מְטַמֵּא בְּמִגַּע וּבִאֵהָל, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמִשָּׁא. וְהִכֵּן מִשָּׁא – עִם אֶחָד מֵהֶן. "קוֹלִית נִבְלָה וְקוֹלִית הַשָּׂרִיץ" וְכו', תִּנּוּ רַבָּנִן: "בְּנִבְלָתָהּ" – וְלֹא בְּקוֹלִית כְּתוּמָהּ. יָכוֹל אֶפְיֹלוּ נִיקְבָּהּ?

תלמוד לומר: "הַנֶּגַע... יִטְמָא", אֵת שֶׁאִפְשָׁר לִיגַע – טָמֵא, וְאֵת שְׂאֵי אִפְשָׁר לִיגַע – טָהוֹר. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹדָא לְאַבְי: אֵלֶּא מַעֲתָה, בְּהִמָּה בְּעוֹרָה לֹא הִטְמָא! – פֹּק חֲזִי כְּמָה נִקְבִּים יֵשׁ בָּהּ. אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא: אֵלֶּא מַעֲתָה, פּוֹלֵיֵא בְּחִלְבָּה לֹא הִטְמָא! – תֵּא חֲזִי כְּמָה חוּטִין וּנְשִׁכִּין הֵימְנָה. בְּעִי רַב אִישְׁעִיא: חֲיִישׁב עָלֶיהָ לְנוֹקְבָהּ לֹא נִיקְבָּהּ, מַהוּ? מַחוּסֵּר נִיקְבָהּ בְּמַחוּסֵּר מַעֲשֶׂה דְמִי, אִי לֹא? הֲדַר פִּשְׁטָה: מַחוּסֵּר נִיקְבָהּ לֹא בְּמַחוּסֵּר מַעֲשֶׂה דְמִי. מִשְׁנָה בִּיצַת הַשָּׂרִיץ הַמְרוּקָמָה – טָהוֹרָה, נִיקְבָהּ בְּלִ שְׁהוּא – טָמֵא. עֲכָבֵר שְׁחִיצוּ בִּשְׁרֵי וְחִצְיוֹ אֲדָמָה, הַנוֹגַע בְּבִשָּׁר – טָמֵא, בְּאֲדָמָה – טָהוֹר. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר: אֵף הַנוֹגַע בְּאֲדָמָה שֶׁנִּפְגַּד הַבִּשָּׁר – טָמֵא. גַּמְרָא תִּנּוּ רַבָּנִן: "הַטְּמָאִים" – לְרִבּוֹת בִּיצַת הַשָּׂרִיץ וְקוֹלִית הַשָּׂרִיץ. יָכוֹל אֶפְיֹלוּ לֹא רִיקָמָה – תִּלְמוּד לומר: "הַשָּׂרִיץ", מַה שָּׂרִיץ שָׂרָקֶם, אֵף בִּיצַת הַשָּׂרִיץ שָׂרָקָמָה. יָכוֹל אֶפְיֹלוּ לֹא נִיקְבּוּ – תִּלְמוּד לומר: "הַנֶּגַע... יִטְמָא", אֵת שֶׁאִפְשָׁר לִיגַע – טָמֵא, וְאֵת שְׂאֵי אִפְשָׁר לִיגַע – טָהוֹר. וְכִמָּה נִיקְבִּיתָה – כְּחוּט הַשֵּׁעוּרָה, שֶׁאִפְשָׁר לִיגַע כְּחוּט הַשֵּׁעוּרָה. "עֲכָבֵר שְׁחִיצוּ" [וכו']. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: וְהוּא שְׁהִשְׂרִיץ עַל פְּנֵי פוֹלֵא. אִיכָא דְּמִתְנִי לָהּ:

אִסְיָפָא, רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר: אֵף הַנוֹגַע בְּאֲדָמָה שֶׁנִּפְגַּד בִּשָּׁר – טָמֵא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי: וְהוּא שְׁהִשְׂרִיץ עַל פְּנֵי פוֹלֵא. מֵאֵן דְּמִתְנִי לָהּ אִסְיָפָא, אָבֵל רִישָׁא – אֵף עַל גִּבְ דְּלֵא הַשָּׂרִיץ. תִּנּוּ רַבָּנִן: מֵתוּד שְׁנֶאֱמַר "עֲכָבֵר" שׁוּמַע אֵינִי אֶפְיֹלוּ עֲכָבֵר שְׁבִיִּים, שְׁשִׁמּוֹ "עֲכָבֵר". וְדִין הוּא: טִימָא בַּחוּלְדָּה וְטִימָא בְּעֲכָבֵר, מַה חוּלְדָּה – מִין הַגִּדֵּל עַל הָאָרֶץ, אֵף עֲכָבֵר – מִין הַגִּדֵּל עַל הָאָרֶץ. אוּ פִלְדֵּי דְלָרֶדֶד זֶו: טִימָא בַּחוּלְדָּה וְטִימָא בְּעֲכָבֵר, מַה חוּלְדָּה – כֹּל שֶׁשְׁמָהּ חוּלְדָּה, אֵף עֲכָבֵר – כֹּל שֶׁשְׁמָהּ עֲכָבֵר, אֶפְיֹלוּ עֲכָבֵר שְׁבִיִּים שְׁשִׁמּוֹ "עֲכָבֵר". תִּלְמוּד לומר: "עַל הָאָרֶץ". אִי "עַל הָאָרֶץ", יָכוֹל: עַל הָאָרֶץ – יִטְמָא, יָרֵד לִים – לֹא יִטְמָא, תלמוד

(חולין קיב), ולערוותיהן בבשר (חולין קכב), ולביצת השרץ. תלמוד לומר השרץ – "הטמאים לכם בכל השרץ". בחוט השערה – שער ראשו חוקק, אם יכניסו לתוכו – הרי נגע, וטמא. שהשער המחובר הרי הוא בבשר, בין שער טהור הנוגע בטומאה, בין שער טמא שנגע בו הטהור – טמא. דתניא בתורת כהנים: הנוגע בבשר חוב, ולא בצואה שעליו, ולא בקלקלץ, הוא עירבוב שער תלוש המתקשה ונאסף בשערו שעל החזה ושעל השחי. פולטריץ בלעז, ואינם מחוברין לבשר. להכי קרי ליה "קלקלץ" – מה קלקלץ זה מקושר כנגד החוץ, אף הני שערות קשורין ומכוסין שם. כך מצאתי בדברי רב האי: יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן? תלמוד לומר "טמא" – הא למדת ששער הטמא הרי הוא בבשרו, ושער הטהור נמי תניא התם: "ויכל אשר יגע בו החוב", "בר" – ולא בצואה שעליו, ולא בקלקלץ שעליו. יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן? תלמוד לומר "יטמא". והוא שהשרץ – חצי על פני ארבו של שרץ, מראשו ועד רגליו. כלומר, שמצד אחד הוא נעשה בשר. ולחצי טמא אם נגע בבשר, דחשיב "שרץ" הוא. מאן דמתני לָהּ – להא דרבי יהושע ארישא, דמריי בנוגע בבשר, ואפילו חצי מטור ליה רבי יהושע בן לוי אם לא השרץ על פני כולו. כל שכן **אִסְיָפָא** – ארדבי יהודה, דמריי בנוגע באדמה. דאשמעין דלא טימא רבי יהודה בעפר אלא אם כן השרץ על פני כולו, דהכי מסתבר שפיר. ולקמן תנא: כל שיש ביבשה בין יום, חוץ מן החולדה, **עֲכָבֵר שְׁבִיִּים** – דג הוא דומה לעכבר, ר"עכבר שמו. ודין הוא – מדינא נפקא ליה דלא מטמא, ולא צריכא קרא. מה חולדה מין הגדל על הארץ – ולא שבים, שהרי אין חולדה בים. אף עכבר – אף על פי שיש ממנו בים, לא טימא אלא מין הארץ. אי על הארץ יכול על הארץ יטמא – כלומר, אמר אני: לא אדרשנו לך במדה זו, אלא לכך בא לומר: על הארץ טמא, בין עכבר הים בין עכבר היבשה, אם על הארץ נגע בטהור – יטמאנו, ואם נפל לים ושם נגע בטהור – לא יטמא.

ביצתם מטמא: ביצת השרץ המרוקמת – שניכר השרץ בתוכה, 57
אם קליפתה שלימה הרי היא מהורה מלטמא את הנוגע בה, כיון 58
שאנו יכול לגעת בשרץ. אבל אם ניקבה כל שהוא, הנוגע בה 59
כאילו נגע בשרץ, וטמא, כי הקליפה נחשבת 'שומר' לשרץ, 60
והנוגע בשומר כנוגע במה שבתוכו. 61
דין נוסף של שרץ שלא נגמרה יצירתו: מין מסוים של עקב שראינו 62
נולד אלא נוצר מהאדמה, אם עדיין לא נגמרה יצירתו, באופן 63
שהציו האחד כבר בשרץ והציו השני עדיין אדמה, הנוגע בבשר הרי 64
הוא טמא, והנוגע באדמה טהור. ורבי יהודה חולק ואומר, שאף 65
הנוגע באדמה שבנגד הבשר, דהיינו במקום שעתידי להתהפך 66
לשרץ, טמא, כי כשנעשה בשר במקצתו, נחשב כבר כולו לשרץ. 67

גמרא

שנינו במשנה שביצת השרץ המרוקמת שניקבה מטמא. הגמרא 68
מביאה את מקור דין זה: תנו רבנן, נאמר בשרצים (ויקרא יא לא) 'אלה 69
הטמאים לכם' וגו', האות היא של 'הטמאים' באה לרבות ביצת 70
השרץ וקולית השרץ שיש בה מח שאף הן מטמאות. יכול היית 71
ללמוד מכאן שהנוגע בביצה אפילו לא ירקבה – שאין עדיין שרץ 72
בתוכה, יהיה טמא, תלמוד לומר בפסוק ההוא 'השרץ', שהטומאה 73
היא דווקא בדבר שהוא כדוגמת השרץ עצמו, מה שרץ שרקם – 74
כמו שבשרץ מדובר שיש לו צורה, אף ביצת השרץ מטמאת דווקא 75
כשרקמה ונראית בה צורת השרץ. יכול היית לומר שהנוגע בביצה 76
ובקולית יטמא אפילו לא ניקבו, תלמוד לומר (שם) 'הנוגע בהם 77
במתם וטמא' וגו', ועל כרחך אין כוונת הכתוב שרק הנוגע בשרץ 78
עצמו וכולל בשר שבתוך הביצה והקולית יטמא, שהרי ריבה גם 79
נוגע בביצה וקולית, אלא הכוונה שדווקא את שאפשר ליגע בו, 80
שיש בהן נקב ואפשר לגעת דרכו במה שבתוכו, עליהם אמר 81
שהנוגע אפילו שלא במקום הנקב טמא, ואולם את שאי אפשר 82
ליגע בו, שהקליפה או העצם סגורות, הנוגע בהן טהור. 83
מבררת הברייתא: וכן שיעור ניקבתה של קליפה וקולית כדי 84
שתטמא את הנוגע בה מכל צד. משיבה הברייתא: השיעור הוא 85
בחוץ השערה, כיון שאפשר ליגע בשרץ דרך נקב זה (בחוץ) [בחוץ] 86
השערה, על ידי שיכניס דרך הנקב אחת משערות ראשו וחקנו 87
המחוברות בו, ותיגע בשרץ שבפנים. 88
שנינו במשנה: עקב שרץ שרץו בשר (ובו) וחציו אדמה הנוגע בבשר 89
טמא באדמה טהור, רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד 90
הבשר טמא. 91
הגמרא דנה באיזה אופן עוסקת המשנה: אמר רבי יהושע בן לוי, 92
והוא שהשרץ על פני כולו – לדעת תנא קמא הנוגע בבשר טמא 93
דווקא כשהושלם חצי השרץ מראשו עד רגליו. 94
איכא דמתני לה אפיפא – ויש שונים את דברי רבי יהושע בן לוי 95
על הסיפא של משנתו, רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שבנגד 96
הבשר טמא, ועל זה אמר רבי יהושע בן לוי, והוא שהשרץ על פני 97
כולו – לדעת רבי יהודה הנוגע באדמה טמא דווקא כשהושלם 98
חצי הבשר לכל אורכו. 99
מבאר הגמרא: מאן דמתני לה ארישא – מי ששונה את דבריו על 100
הרישא, שלתנא קמא טמא הנוגע בבשר רק כשהושלם חציו, כל 101
שכן שצריך לבאר כך גם אפיפא – (על הסיפא), שלרבי יהודה טמא 102
הנוגע באדמה רק כשהושלם חצי הבשר. שהרי לטמא את הנוגע 103
באדמה הוא חידוש גדול יותר, ואם לענין הנוגע בבשר אמר רבי 104
יהושע בן לוי שלתנא קמא לא נטמא קודם שהושלם חציו, כל 105
שכן שלענין טומאת האדמה לרבי יהודה אינו נטמא באופן כזה, 106
ומאן דמתני לה – מי ששונה את דבריו אפיפא, יש לומר שרבי 107
יהושע אמר זאת דווקא על דברי רבי יהודה, אבל ברישא, מטמא 108
תנא קמא את הנוגע בבשר אף על גב דלא השרץ על פני כל 109
אורכו. 110
הגמרא מביאה ברייתא שבה מבואר, בין השאר, מהיכן למדנו 111
112

שלא מיני טומאות פורשות מן המת, שהן שוות בכך שיש שמים 1
מהדרכים שהמת מטמא בכל אחת מהן, ודרך שלישיית אין בהן. 2
ואלו הן: מלא תרווד רקב – מלוא כף עפר מרקבובית המת. ועצם 3
בשעורה. וגלגל ודופק – כיסוי ארון המת ודופנותיו. 4
מבאר הברייתא באלו דרכים מטמאה כל אחת: מלא תרווד רקב, 5
מטמא במשא ובאהל, שהרי אפשר לשאת כולו או להאחיל על 6
כולו, ואינו מטמא במגע, כיון שהוא מחולק לעפרוריות דקים ואי 7
אפשר לגעת בהם יחד בשיעור כוית, כיון שכל עפר ועפר עומד 8
לעצמו. והיכן מצאנו טומאת מגעו של מת, עם אחת מהן – בכל 9
אחת משתי הטומאות האחרות. עצם בשעורה, מטמא במשא 10
ובמגע, ואינו מטמא באהל מהלכה למשה מסיני. והיכן אהל – 11
היכן מת מטמא באהל, עם אחת מהן – מהטומאות הנתורות. וגלגל 12
ודופק – כיסוי ארון המת ודפנותיו, מטמא במגע ובאהל, ואינו 13
מטמא במשא. והיכן מטמא משאו של מת, עם אחת מהן, ומוכח 14
מהנאמר בברייתא זו שלדעת רבי שמעון מלא תרווד רקב אינו 15
מטמא במגע, שהוא החולק על רבי יוסי שאמר שמלא תרווד רקב 16
מטמא במגע, כיון שאהל נקרא מגע. 17
שנינו במשנה: קולית נבלה וקולית השרץ וכו' נקובים כל שהוא 18
מטמא במגע, מנין שאף במשא תלמוד לומר (ויקרא יא לט-מ) 'הנוגע 19
והנושא'. כלומר, אף שהמוח שבעצם כבשר, כשהעצם סתומה 20
אינו מטמא. ובנקובה, מטמא, ואף הנוגע בעצם טמא כי היא 21
שומרת את המוח שבתוכה. הגמרא מבאר מקור דין זה: תנו 22
רבנן, נאמר בבבמה טהורה (ויקרא יא לט) 'הנוגע בנקבתה וטמא', 23
והיבט 'בנקבתה' משמע בשר הנבלה, ולכן דורשים שרק הנוגע 24
בבשר נטמא, ולא הנוגע בקולית שתוקמה שיש בתוכה מוח, שאינה 25
מטמאה משום שומר של המוח שבתוכה. 26
מבאר הברייתא: יכול היית לפרש שכונת הפסוק למעט שאפילו 27
כשניקבה הקולית ואפשר לגעת במוח שבתוכה, הנוגע בעצם לא 28
נטמא. תלמוד לומר 'הנוגע וטמא', שלא נאמר 'הנוגע טמא', 29
ומי חזיו"ד יש לדרוש, את (הדרבן) שאפשר ליגע בו, טמא – יש 30
עליו שם טומאה, לכן אף שנגע רק בעצם טמא, שהיא שומר של 31
הטומאה ושומר מוציא ומכניס את הטומאה. ואת שאי אפשר ליגע 32
בו, כגון המוח שבקולית הסתומה, טהור העצם, שאין שומר מטמא 33
אלא כשאפשר לגעת בטומאה עצמה. 34
מקשה הגמרא: אמר ליה רבי ירמיה לאביי, אלא מעתה שהנוגע 35
בשומר נטמא רק כשאפשר לגעת בטומאה עצמה, בהמה בעורה לא 36
– לפני שהפשיטוה, לא טמא, כי אי אפשר לגעת בבשרה. השיב 37
לו אביי: פוק חזי – צא וראה כמה נקבים יש בה בבבמה שלא 38
הופשטה שאפשר לגעת דרכם בבשרה, כגון העינים והפה והאף, 39
לכן נידון עורה כשומר לטומאה והנוגע בו טמא. 40
עוד מקשה הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, אלא מעתה שהנוגע 41
בשומר נטמא רק כשאפשר לגעת בטומאה עצמה, בוליא – כליה 42
של בהמת נבלה שמכוסה כולה בחלקה – בחלב שעליה, לא 43
טמא, כי החלב אינו מטמא בנבלה, ואף מדין שומר לטומאה לא 44
יטמא שהרי אי אפשר לגעת בבשר הכליה. השיב רבא לרב פפא: 45
תא חזי – בא וראה כמה חוטין הימנה מהכליה 46
באמצעיתה, וחוטין אלו הם מבשר הכליה, נמצא שאפשר לגעת 47
בבשר ושם טומאה עליו, ולכן נחשב החלב שומר ומטמא. 48
נצי – הסתפק רב אשימא, קולית שחושב עליה לנוקבה, ולא ניקבה, 49
ונגע בה, מהו. האם מחוסר ניקבה במחוסר מעשה דמי – והוא 50
דומה, ומחשבתו לבדה אינה מחשיבה אותו כנקוב, והנוגע טהור, 51
או לא נחשב כמחוסר מעשה, וכבר במחשבתו הרידי כנקובה, 52
והנוגע נטמא. הדר פשטה – חזר רב אנשעיא ופשט את הפסק, 53
שמחוסר ניקבה לאו כמחוסר מעשה דמי, ונטמא. 54

משנה

יש שרצים טמאים שמטילים ביצים. משנתנו מבאר מאימתי 55
56

לפיכך תלמוד לומר (ויקרא יא כט) 'בשרץ השרץ' וגו', שמטמא בכל מקום שהוא יכול להיות שרץ – רוחש ונע. והרי עכבר הארץ יכול לרוחש ולשוט בים ונמצא שמטמא גם שם, על כרחך הכתוב 'על הארץ' אינו בא לטהרו כשירד לים אלא בא ללמד כפי שאמרנו בתחילה, שרק עכבר הארץ טמא ולא עכבר הים.

דוחה הברייתא: או אולי אינו אומר 'השרץ' לדרשה זו שדרשה, אלא 'השרץ' (כבול) פירושו נוצר על ידי פריה ורביה, ובא ללמד שכל השרצים – כל הנוצר על ידי פריה ורביה, ושאין משרץ לא יטמא, ולכן אוציא מכלל הטמאים את העכבר שחציו בשר וחציו אדם, כיון שאין פרה ורבה – שאינו נוצר על ידי פריה ורביה.

משיבה הברייתא: אין לומר שכוונת הכתוב לטהר עכבר שחציו בשר, שהרי יש ללמוד את דינו מחולדה ודין הוא שיטמא, כי מצינו שמיטמא הכתוב את הנוגע בחולדה ויטמא את הנוגע בעכבר, מה בחולדה טמא כל ששקט חולדה, אף בעכבר טמא כל ששקט עכבר, ובכלל זה אביא עכבר שחציו בשר וחציו אדם שיטמא, שאף הוא שמו עכבר. ומצד שני אפשר לדחות ולומר, או בלד לדרש זו ותלמוד מחולדה שעכבר זה טהור, כי מה חולדה על כרחך טמא בה רק חולדה שפרה ורבה – שנוצרה על ידי פריה ורביה, שהרי אין אף חולדה שנוצרת מעצמה, אף כשיטמא בעכבר הוא רק את הפרה ורבה – שנוצר על ידי פריה ורביה, אבל הנוצר מעצמו טהור. וכיון שאפשר ללמוד מבנין אף גם באופן כזה, ולטהרו, תלמוד לומר בפסוק הווא (ויקרא שם) 'זה לכם הטמא בשרץ' וגו', שהתיבה 'בשרץ' מיותרת מפני שנאמר בפסוק שלאחריו (שם יא לא) 'אלה הטמאים לכם בכל השרץ' וגו', ובאה לרבות את העכבר הנוצר מעצמו שאף הוא מטמא, ונמצא שהכתוב 'השרץ' מיותר, לפיכך יש לומר שבא ללמד כפי שאמרנו בתחילה, שעכבר הארץ שירד לים מטמא.

הגמרא מקשה על הברייתא, מדוע לא תדרוש את הכתובים באופן אחר, לטמא גם את עכבר הארץ שירד לים וגם את עכבר הים: אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא, אימא – תאמר שהתיבה המיותרת 'בשרץ', באה לאתני עכבר שחציו בשר וחציו אדם שיטמא, ו'השרץ' אינו מלשון 'רוחש ונע' אלא מלשון 'נוצר על ידי פריה ורביה', ובא לרבות כל שהוא שרץ – כל הנוצר על ידי פריה ורביה, ולפיכך אפילו עכבר ששנים טמא. שהרי אף הוא נוצר על ידי פריה ורביה. ואי תדחה את דברי משום שנאמר 'על הארץ' לדרשה מכן הברייתא שעכבר הים אינו מטמא, אתרץ לך שיעל הארץ' בא ללמד שכל אחד מהשרצים רק כשהוא מונח על הארץ יטמא אבל כשירד לים לא יטמא את הנוגע בו שם. מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא, ונאמר דשיתיה – והרי לאחר שעשיתו לים מקום הראוי לטומאה, לפי דברך, כי אמרת שהשרצים שבו מטמאים, מה לי הקא מה לי הקא – מה ההבדל אם העכבר בים או בארץ, והיה צריך להיות הדין שגם כשהוא בים יטמא. והדרשה של הברייתא מסתברת יותר ולפיכך היא הדרשה הנכונה.

הגמרא חוזרת לדברי הברייתא, ומקשה, שאין לומר שעל הארץ מלמד שעכבר זה טהור, כי הוא נוצר לדרשה אחרת. הכלל הוא שספק טומאה ברשות הרבים טהור, וברשות היחיד טמא, אך בשרץ הצף על פני המים נאמר בברייתא (נדר סג) שאף ברשות היחיד ספיקו טהור. וביאר רבי יצחק בר אבדורמי (שם סד) שלמדו זאת ממה שכתוב אחד אומר (שם יא מג) 'אל תשקצו וגו' בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם' וגו', משמע שהשרץ מטמא בכל מקום שראוי לשרץ, ואף על פני המים. ואילו כתוב שני אומר 'על הארץ' וגו', משמע שרק בשמנוח על הארץ מטמא ולא על פני המים, על כרחך שהכתוב הראשון מטמא בשרץ הצף כשידוע ודאי שנגע בו, והשני מטהר בשרץ הצף כשספק נגע בו. מקשה הגמרא: והאי – והרי הכתוב הזה 'על הארץ', שממנו דרשה הברייתא שעכבר הים טהור, מ'כע' ליה להוציא ספק טומאה צפה – נוצר לו כדי למעט ספק הנוגע בטומאה צפה שלא יטמא. והרי אמר רבי יצחק בר אבדורמי שעל הארץ' בא להוציא ספק טומאה

צפה שהוא טהור. מתרצת הגמרא: תרמי 'על הארץ' כתיבי – בשני מקומות נאמר בשרצים 'על הארץ', לפיכך אפשר ללמוד את שתי הדרשות.

תנו רבנן, נאמר (שם יא כט) 'זה לכם הטמא וגו' החלד והעכבר והצב למינהו, ומחתיבה למינהו' נלמד להביא שרצים נוספים ממין הצב שיטמאו, והם הערוד וכן הנפילים וסלמנדרא. ובשניה רבי עקיבא מניע לפסוק זה, 'זה הצב למינהו' היה אומר, 'מה רבו מעשיו' ה' (תהלים קד כד), שיש לך בריות שגדלות בים, ויש לך בריות שגדלות בביבשה. אלו שנים, אילמלי עולות בביבשה מיד מתות, ואלו שביבשה, אילמלי יורדות לים מיד מתות. וכן יש לך בריות שגדלות באור – באש, והיא הסלמנדרא, ויש לך בריות שגדלות באור. אלו שבאור אילמלי עולות לאור מיד מתות, כי אין הסלמנדרא יכולה להתקיים מחוץ לאש, ואלו שבאור אילמלי יורדות לאור מיד מתות. והוא שנאמר 'מה רבו מעשיו' ה'.

תנו רבנן, כל סוג בריה שיש בביבשה, יש בריה כדוגמתה בים, חיון מן החולדה. אמר רבי ירמיה, מאי קרא – מהו הפסוק בו נרמז דבר זה, שנאמר (תהלים מג ב) 'האיוני כל יושבי החד', היינו יושבי הארץ שהיא מקום חולדות. ומוכח שאין בים דג ששמו חולדה.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע, בברי דגריש – השרצים הנקראים 'ביברי' הנמצאים בנהר של העיר נרש, אינן מן הישוב – אינם גדלים בארץ אלא במים, והאוכלים אינו לוקח עליהם משום 'וכל השרץ השרץ על הארץ' וגו' לא יאכל' (ויקרא יא כא), אלא משום 'מכל שרץ המים וגו' מבשרם לא תאכלו' וגו' (שם יא יא). מתוך שהזכרה נרש, בא רב פפא לדבר בגנות תושביה: אמר רב פפא, בשמיתא גריש – כל גריש תדיה בנידוי, תריביה משכית ואליהיה – חלבו ועורו והאליה שלו עם שאר בשרו, כלומר כל תושבי נרש, כקטן כגדול, שכולם רשעים.

מימרא נוספת בענין נרש: כתוב (ירמיה כב כט) 'ארץ ארץ שמעי דבר ה''. אמר רב פפא, אף שהיה הנביא את כל הארץ, לא אבה ו-לא רצתהו גריש שמעי דבר ה', ונותרו ברשעותם.

מימרא נוספת בענין נרש ועיירות כדוגמתה: אמר רב גידל אמר רב, גרישא נשקיה, מני בפיך – אם אחד מבני נרש נשק לך, מנה שיניך אם לא נגב מנה, כי מוחזקים הם לגנבים. ואם נהר פקדנה לוייה – אחד מבני העיר נהר פקוד' נתלח עמך בדרך, הרי זה מגלימא שפירא דחוי עלך – מפני שראה עליך פולטת נאה, ודעתו לגונבה. ואם פוקדנה לוייה – אחד מבני פומבדיתא נתלח לגונבה, ואם נהר נתן ענינו בממונך, לפיכך אשני אושפיזה – תשנה את מקום לינתך בלילה, שלא ידע היכן אתה לן ויבוא לגנוב ממך.

מעשה בענין יצירת הערוד הנזכר לעיל: אמר רב הונא בר תורתא, פעם אחת הלכתי למקום שנקרא ווער, שהיו רשעים מרביעי כלאים, וראיתי נחש שהוא ברוך על הצב – נמשך ושוכן תמיד אצל צב נקיבה, ומשמש עמה. למים יצא ונולד ערוד מביניהם והיה נושך וממית, ובשפאתי לפני רבי שמעון הקטיר, אמר לי שהטעם שנשתנה טבעו של נחש זה להיות כרוך אחר הצב, מפני שאמר הקדוש ברוך הוא על הרשעים שבאותו מקום, הם זיווגו כלאים והביאו לעולם בריה שלא בראתי בעולםי בששת ימי בראשית, אף אני אביא עליהם בריה שלא בראתי בעולםי, שהיא הערוד, ותווקם. מקשה הגמרא: איך יתכן שערוד נולד מנחש וצב, והאמר מר (בכורות ה) שכל שאופן תשמישן זמן עיבורן שנה, יולדו זה מזה ויפלו – מניקים ולדותיהם זה מזה, וכל שאין תשמישן ועיבורן שנה, אין יולדו ויפלו זה מזה. ונחש וצב אין זמן עיבורם שנה. מתרצת הגמרא: אמר רב, יצירתו היתה גם בתוך גס, כי מה שהנחש עזב את בני מינו ונמשך אחר הצב, הוא נס שלא כדרך הטבע, ומה שנולד אחר כך ערוד מביניהם, גם הוא נס.

תמיהה הגמרא: האי – זה שנוצר הערוד, שפוקדנה הוא, ומדוע מכנה אותו רב 'נס' לשבח. משיבה הגמרא: מאי כוונת רב כשקראו גם בתוך גס, שנסים אלו נעשו לצורך פורענות ברשעים.

חולין. פרק תשיעי - העור והרוטב דף קכז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קסז
רש"י

תלמוד לומר השורין - הוה ליה למימר "וזה לכם הטמא בשרץ הארץ", וכתבי
"בשרץ השורין על הארץ" - אייתר ליה "השורין" לדרוש: כל מקום שהוא יכול
לשורין לרחוש ולנוע, והרי אף בים הוא שט שמינו עכבר הארץ. הלכך, על כרחך
"על הארץ" למין הארץ הוא דאמא, ולא למעוטי ירד לים. או אינו - אומר

הנצר מאדמה? שמיין פרה ורבה - כלומר, שלא היה מותר ורביה של עכבר, לפי שנוצר מאליו. והואל שאינו משרץ - טהור. דהאי "שורין" לשון "פרו וישרצו" הוא (שמות א), ולא לשון ריחוש וניענוע, ולעולם ירד לים - לא יטמא. דהכי קאמר: "על הארץ" - ואפילו עכבר הים. ירד לים - לא יטמא, ואפילו של יבשה. והשורין ופרה ורבה - יטמא, שאינו שורץ - לא יטמא. ודין הוא - דלא נימעיטה מכלל טומאה, ולא נדרוש הכי - דהא יטמא כל ששמו עכבר, וניחא ליה למדרש "השורין" לרבויו ירד לים, ולא למעוטי הים. ולמקמה פריך: דלא מטהר עכבר הים ממיעוטא דרעל הארץ, ומאי חזית דמיעוטא לעכבר הים ורבויו לירד לים? בשורין - קרא יתירא הוא, דהא כתיב בתרייתו "אלה הטמאים לכם בכל השורין". ואימא השורין - לא דרשינן ליה הכי: כל מקום שהוא רחש, ולרבות עכבר הארץ שירד לים. אלא הכי דרשינן: "השורין" - כל שהוא פרה ורבה, לרבות עכבר הים. ומיעוט ד"על הארץ" דמשמע: על הארץ יטמא ולא שרץ הים, אתא לאורווי: דאדח זה ואדח זה על הארץ - יטמא, ירדו לים אין מטמאין. אמר ליה ומאחר דשויית לים מקום טומאה - דמרבית מין הים לטומאה. מה לי - בעודו בים מה לי יצא לחוץ? אין נוח לדרוש המקראות במדה זו, אלא לומר דבר המקובל, ופרכינן: האי על הארץ מיבעי ליה להוציא ספק טומאה צפה - שרץ מת צף על המים, ספק נגע ספק לא נגע - אף ברשות היחיד ספק טהור. ומתאי קרא נפקא לן בפרק בשרין דנזיר (סדא): כתיב "השורין" - כל מקום ששורין, ואפילו על המים. וכתבי "על הארץ", הא כיצד? כאן - בטומאת דואי, כאן - בטומאת ספק. עירוד - מן הצב ומן הנחש הוא בא, כדלקמן. וכן הנפילים - שרץ מעצ. וסלמנדרא - שרץ הנוצר מן האור, מצינו הדר על ידי כשפים. והסך מדמו - אין האור שולט בו, וקים ליה לרבי עקיבא דמינא דצב הוא. לפסוק זה -

משום דמימי סלמנדרא. יש לך בריות גדולות באור - סלמנדרא. יושבי חלד - יושבי הארץ, שהוא מקום מיושב לחולדות. ביביר דרש - חיות המצויות באותו מקום. ביבירנוש בלעז. אינן מן הישוב - אינן גדלות אלא במים. בשמטא נרש - כלומר, כל יושביה רשעים, כולם יהיו בשמטא. תרביה משיבית ואליתיה - החלב והעור עם הבשר האליה. כלומר, כולן כקטן בגדול. לא אבה נרש בו' - לפי שכולן היו רשעים. נרשאה נשךד מני ככך - אם נשךד אחד מיושבי נרש - מנה שךדא אף תמצאם כולם, כי מחוקם גב הוא. נחר פקודאה - אם מיושבי נחר פקוד. לויז - נתלזה עמך בדרך. מגלימא שפירא דחוי ערך - מחמת שראה לך טלית נאה, ודעתו לגונבו, נתחרב עמך. אשני אושפיד - שלא ידע היכן תשכב, שגגבים מומחין הם. לוועד - מקום רשעים ומרביעי כלאים. כרוך על הצב - כל שעה היה מצוי אצלו, והיה נוקק עמו, כדאמרין בקדושין (עטב): בכרוכין אחריה. ובבכורות (כדא): חויר שכרוך אחר רחל. כלומר, נמשך ושוכן אצלו תמיד. יצא עירוד מביניהם - והיה נושך בני אדם וממית. כדאמרין בבכורות (לגא): גבי עירוד דרבי חנינא בן דוסא. אנשי וועד הן הביאו בו' - מווינו כלאים היו. אף אני אביא עליהם בריה בו' - והיינו עירוד. תשמישן שוה - שמשמשין שניהם פנים כנגד פנים, כגון אדם. או פנים כנגד עורף, כגון בהמה. ועיבורן - ימי עיבור. יולדים זה מזה - מתעברים זה מזה. ומגדלין - מניקים זה בנו של זה. ומי עיבורו של נחש אינו שוה לא לשרץ ובהמה ודחיה, כדאמרין בפרק קמא דבכורות (חא): שועל וכל מיני שרצים - לישע חודשם, ונחש - לישע שנים. ואמרין חתם: ולאותו רשע נחש לא מצינו חבר, והיאך יצא אותו עירוד מצב ומנחש? גם בתוך נחש לפורענות - כדי לפרע מן הרשעים. משנה המדולדלין בבהמה - נתלש ממנה אבר בשר גידים ועצמות, או נתלש ממנה בשר לבדו, ועדיין הן מעוררים בה במקצת. ויש הפירש שכן אבר מן החי לבשר מן החי: שהאבר - מטמא אדם וכלים כנבלה, והבשר שאינו אבר - טהור מכלום, כדילפינן לקמן בפירקין (קכבב). במקומן - אף על פי שהן מחוברין, אם חישב עליהן להאכיל לגוי - היו אוכל לקבל טומאה, ולטמא אחרים. דטומאת עצמן אין בהן עד שיתלשו כולן, כדילפינן בגמרא. אבל מקבלים טומאה מן השרץ, ומטמאין בה את אחרים. וצריכין הכשר - לבא במים פעם אחת לאחר שנדלדלו, ושוב מקבלים טומאה עולמית. וליכא למימר בהאי אבר שסופו לטמא טומאה חמורה - דאינו מטמא טומאת אבר מן החי עד שמות, ושמא לא יבא לידי טומאה חמורה. דשמא ישחטנה, ואין שחיטה עושה ניפול.

תלמוד לומר בשרץ - ואם תאמר: למה לי קרא ד"בשרץ", ממילא כיון דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא - לחומרא מקשינן. דהא לעיל, או לא "על הארץ" למעוטי עכבר שבים, הוה אזלינן לחומרא ואומר רבנו יצחק: דאצטריך "בשרץ" לעכבר שחציו בשר וחציו אדמה, משום ד"השורין" משמע טפי כל שהוא משרץ. מזה לי הכא

ומה לי הכא - ומכל מקום אצטריך "השורין", כל מקום ששורין - דלא נאמט מ"על הארץ" תרוייהו, ירד לים ועכבר שבים. הכי ביביר דנרש אינן מן הישוב - פירש בקונטרס: ביבירנוש בלעז, שאין לוקים עליהן משום "השרץ השורין", שהן גדלות במים. ורבינו תם אומר: דגרסינן "ביביר נרש", ועירות הן, כדמשמע ב"כיצד מעברין" (עירובין נוא). הני מעלות ומורדות דביביר נרש שאוקין. ובפרק קמא דסוטה (יא) גבי "יורד שמשון תמנתה", "ייעל יהודה תמנתה", אמר רב פפא: חדא תמנת הואי, ומתאי גיטא סלקי ומתאי נחתי, כמו [ישם] ורדינא וביביר [ושוקא] דנרש. וקאי הכא אקרא דאיתיי לעיל "האזינו כל יושבי חלד", וקאמר "ההני אינן מן הישוב" - כלומר, בכלל יושבי חלד, כי ישעיהם, וכיצא בזה אמר רב פפא קמא דקדושין (מב): כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ - אינו מן הישוב. והיינו דאמר רב פפא בסמוך: בשמטא נרש בו, דרמנא

ספק טומאה צפה! - תרתי "על הארץ" פתיכי. תנו רבנן: "הצב למינהו" - להביא העור, וכן הנפילים, וסלמנדרא. וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה אומר: "מה רבו מעשיך ה'!" יש לך בריות גדולות בים ויש לך בריות גדולות ביבשה, שבים - אילמלי עולות ביבשה מיד מתות, שביבשה - אילמלי יורדות לים מיד מתות. יש לך בריות גדולות באור, ויש לך בריות גדולות באויר, שבאור - אילמלי עולות לאויר מיד מתות, שבאור - אילמלי יורדות לאור מיד מתות. "מה רבו מעשיך ה'". תנו רבנן: כל שיש ביבשה יש בים, חוץ מן החולדה. אמר רבי יורא: מאי קראה - "האזינו כל יושבי חלד". אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ביבירי דנרש אינן מן הישוב. אמר רב פפא: בשמטא נרש, תרביה משיבית ואליתיה. "ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה'", אמר רב פפא: לא אבה נרש שמוע דבר ה'. אמר רב גידל, אמר רב: נרשאה נשךד - מני פכיד. נחר פקודאה לוויי - מגלימא שפירא דחוי ערך. פומבדיתאה לוויי - אשני אושפיד. אמר רב הונא בר תורתא: פעם אחת הלכתי לוועד וראיתי נחש שהוא כרוך על הצב, לזמים יצא עירוד מביניהם. וכשבאתי לפני רבי שמעון החסיד, אמר לי: אמר הקדוש ברוך הוא: הם הביאו בריה שלא בראתי בעולמי, אף אני אביא עליהם בריה שלא בראתי בעולמי. והאמר מר: כל שתשמישן ועיבורן שוה - יולדין ומגדלין זה מזה, וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה - אין יולדין ומגדלין זה מזה! אמר רב: גם בתוך גם. - האי פורענותא הוא! - מאי "גם בתוך גם" - לפורענות. משנה האבר והבשר המדולדלין בבהמה - מטמאין טומאת אוכלין במקומן, וצריכין הכשר, נשחטה

משום דמימי סלמנדרא. יש לך בריות גדולות באור - סלמנדרא. יושבי חלד - יושבי הארץ, שהוא מקום מיושב לחולדות. ביביר דרש - חיות המצויות באותו מקום. ביבירנוש בלעז. אינן מן הישוב - אינן גדלות אלא במים. בשמטא נרש - כלומר, כל יושביה רשעים, כולם יהיו בשמטא. תרביה משיבית ואליתיה - החלב והעור עם הבשר האליה. כלומר, כולן כקטן בגדול. לא אבה נרש בו' - לפי שכולן היו רשעים. נרשאה נשךד מני ככך - אם נשךד אחד מיושבי נרש - מנה שךדא אף תמצאם כולם, כי מחוקם גב הוא. נחר פקודאה - אם מיושבי נחר פקוד. לויז - נתלזה עמך בדרך. מגלימא שפירא דחוי ערך - מחמת שראה לך טלית נאה, ודעתו לגונבו, נתחרב עמך. אשני אושפיד - שלא ידע היכן תשכב, שגגבים מומחין הם. לוועד - מקום רשעים ומרביעי כלאים. כרוך על הצב - כל שעה היה מצוי אצלו, והיה נוקק עמו, כדאמרין בקדושין (עטב): בכרוכין אחריה. ובבכורות (כדא): חויר שכרוך אחר רחל. כלומר, נמשך ושוכן אצלו תמיד. יצא עירוד מביניהם - והיה נושך בני אדם וממית. כדאמרין בבכורות (לגא): גבי עירוד דרבי חנינא בן דוסא. אנשי וועד הן הביאו בו' - מווינו כלאים היו. אף אני אביא עליהם בריה בו' - והיינו עירוד. תשמישן שוה - שמשמשין שניהם פנים כנגד פנים, כגון אדם. או פנים כנגד עורף, כגון בהמה. ועיבורן - ימי עיבור. יולדים זה מזה - מתעברים זה מזה. ומגדלין - מניקים זה בנו של זה. ומי עיבורו של נחש אינו שוה לא לשרץ ובהמה ודחיה, כדאמרין בפרק קמא דבכורות (חא): שועל וכל מיני שרצים - לישע חודשם, ונחש - לישע שנים. ואמרין חתם: ולאותו רשע נחש לא מצינו חבר, והיאך יצא אותו עירוד מצב ומנחש? גם בתוך נחש לפורענות - כדי לפרע מן הרשעים. משנה המדולדלין בבהמה - נתלש ממנה אבר בשר גידים ועצמות, או נתלש ממנה בשר לבדו, ועדיין הן מעוררים בה במקצת. ויש הפירש שכן אבר מן החי לבשר מן החי: שהאבר - מטמא אדם וכלים כנבלה, והבשר שאינו אבר - טהור מכלום, כדילפינן לקמן בפירקין (קכבב). במקומן - אף על פי שהן מחוברין, אם חישב עליהן להאכיל לגוי - היו אוכל לקבל טומאה, ולטמא אחרים. דטומאת עצמן אין בהן עד שיתלשו כולן, כדילפינן בגמרא. אבל מקבלים טומאה מן השרץ, ומטמאין בה את אחרים. וצריכין הכשר - לבא במים פעם אחת לאחר שנדלדלו, ושוב מקבלים טומאה עולמית. וליכא למימר בהאי אבר שסופו לטמא טומאה חמורה - דאינו מטמא טומאת אבר מן החי עד שמות, ושמא לא יבא לידי טומאה חמורה. דשמא ישחטנה, ואין שחיטה עושה ניפול.

דרחמנא אמר כי יפול עד שיפול — תימה: מאי משמע "כי יפול" לענין זה דאבר המדולדל? ועוד: דהאי קרא, בשרצים כתיבו ונראה דהכי דריש: "כי יפול מזה במותם", ואמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין ער.א): מיתה עושה ניפול, ואם כן ממילא שמעינן דקדום מיתה אינה עושה ניפול, ואבהמה דרשי ליה, דאמר התם: מיתה עושה ניפול, ואין שחיטה עושה ניפול. ופירש

בגומט: ומקרא יתירא דרשינן, ואם אינו ענין לשרצים, תנור ענין בהמה, דבת שחיטה ענין **טומאת נבלה** — שמוכר כן התלמוד — לאו דוקא, אלא היינו טומאת אבר מן החי. **מסייע** ליה לרב חייא בר — ואם תאמר: למאי מייית ליה סיעתא? אי לאא דאמר "תאנים שמעקו באיבדן מטמאין טומאת אובכלין" — טיפ' הוה ליה למסייעה ממתניתין? ונראה דמייית סיעתא אמאי דקאמר "התולש מוח בשבת חייב חטאת", דמשמע נמי מברייא דלאו לכל מילי הוה כתלוש, מדקא ממעט טומאת נבלה, כלומר טומאת אבר מן החי, ומקרא ממעט ליה, ובמתניתין ליתיה בפירוש אלא מדיוקא שמעינן ליה: טומאת אובכלין — איך, טומאת נבלות — לא.

לימא מסייע ליה ירקות שמצמן — הא מייית שפיר אפילו אטומאת אובכלין, ומייית סיעתא אהא דצמקו הוי כמדולדלים. **וקצצן** על מנת ליבשן איצטריכא ליה — ואם תאמר: ליתני הכי "כרוב ודלעת שקצצן על מנת ליבשן, טמא טומאת אובכלין", למא ליה למתני רישא "שמעקו באיבדן" ויש לומר: דהכי מתני ליה טיפ' שפיר "הכרוב והדלעת שמצמן בר" ואם לא צמקו אלא קצצן על מנת ליבשן" בר, **ומר** סבר אין בהמה נעשית יד לאבר — נראה דרבה מצו סבר דלרבי שמעון שחיטה מכשרת ולא דם, והכי קאמר: אין בהמה נעשית יד לאבר, הא אם נעשית יד לאבר — היה מוכשר משחיטת בהמה, אף על פי שהוא אסור באכילה מדרבנן, וכן סבר כלולו אמוראי דמפרש מתניתין, לבר מרבי אחא דאמר: בנתקנת הדם בין סימן לסימן קמפילגי. דלדידה דם מכשיר לרבי שמעון, ורצין לומר: דלרב אהא לא שמעי ליה ברייתא ד"השוחט" (חולין לו.א) דשמעינן מיניה דלרבי שמעון שחיטה מכשיר, ולא דם, אבל שאר אמוראי דהכא הוה ידע לה שפיר. דהא רב פפא נמי מפרש לה לפלוגתיהו בסמוך, ובפרק "השוחט" (שם) אמר רב פפא עלא דברייא: הכל מודים דהכא דאיתיה לדם בר, אלמא ידע לה.

רבי

עמו — **הרי הוא פמוהו**, ו**מר סבר**: אינו פמוהו. ואף רבי יוחנן סבר באוחו בקקן ואין גדול עולה עמו קא מיפלגי. דרבי יוחנן רמי דרבי מאיר אדרבי מאיר: מי אמר רבי מאיר אוחו בקקן ואין גדול עולה עמו הרי הוא פמוהו? ורמינהו: אוכל שגפרם ומעורה במקפת,

נשחטה בהמה — הוכשרו בדםיה, דברי רבי מאיר. **רבי שמעון אומר**: לא הוכשרו. **מתה בהמה** — הכשר צריך הכשר. האבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר נבלה, דברי רבי מאיר. **ורבי שמעון מטהר**. **גמרא** טומאת אובכלין — אין, טומאת נבלה — לא. **היכי דמי**, אי דמעלין ארוכה — אפילו טומאת אובכלין נמי לא ליטמו. ואי דאין מעלין ארוכה — טומאת נבלה נמי ליטמו! — לעולם דאין מעלין ארוכה, ושאינו טומאת נבלה, דדרחמנא אמר: "כי יפול" — עד שיפול. **תניא נמי הכי**: האבר והבשר המדולדלין בבהמה ומעורין בחוט השערה, יכול יטמאו טומאת נבלה — תלמוד לומר: "יפול" — עד שיפול. ואפילו הכי, טומאת אובכלין מוטמו. **מסייע ליה לרב חייא בר אשי**, דאמר רב חייא בר אשי, אמר שמואל: תאנים שמעקו באיבדן — מטמאות טומאת אובכלין, והתולש מוח בשבת חייב חטאת. **לימא מסייע ליה**: ירקות שמצמן באיבדן, כגון הכרוב והדלעת — אין מטמאין טומאת אובכלין. קצצן ויבשן — מטמאין טומאת אובכלין. קצצן ויבשן סלקא דעתך? עץ בעלמא הוא! ואמר רבי יצחק: בעל מנת ליבשן. **מטמא דכרוב ודלעת הוא**, כיון דיבשן — לאו בני אכילה נינהו, הא שאר פירות — מטמאין! **היכי דמי**, אי דייבשן הן ועוקציהן — פשיטא, אלא לאו: בלא עוקציהן. — לעולם הן ועוקציהן, וקצצן על מנת ליבשן איצטריכא ליה. **תא שמע**: אילן שגפשו ובו פירות — הרי הן פתלושין, יבשו — הרי הן פמוהין. **מאי לאו**, מה פתלושין — לכל דבריהן, אף מחוברין — לכל דבריהן! — **מידו איריא?** הא כדאיתא, והא כדאיתא. **"נשחטה בהמה"** [וכו']. **במאי קא מיפלגי?** אמר רבה: בבהמה נעשית יד לאבר קמפילגי. **מר סבר**: אין בהמה נעשית יד לאבר. **ומר סבר**: בהמה נעשית יד לאבר. **אבוי אמר**: באוחו בקקן ואין גדול עולה עמו קמפילגי. **מר סבר**: אוחו בקקן ואין גדול עולה עמו קמפילגי. ואף רבי יוחנן סבר באוחו בקקן ואין גדול עולה עמו קא מיפלגי. דרבי יוחנן רמי דרבי מאיר אדרבי מאיר: מי אמר רבי מאיר אוחו בקקן ואין גדול עולה עמו הרי הוא פמוהו? ורמינהו: אוכל שגפרם ומעורה במקפת,

רבי

נשחטה בהמה — נטהרו מלטמא עוד משום נבילה, ואף על פי שאסורין באכילה, כדאמרין ב"בהמה המקשה" (חולין עג.ב) מ'בשר בשרה טרפה", ומיד נבלה טהור — דאין שחיטה עושה ניפול, והוכשרו בדמיה לקבל טומאה בלא הכשר אחר. **מתה בהמה הכשר** — שנולדל צריך הכשר לקבל טומאה מן השרץ, אם לא הוכשר משנולדל. **טומאת נבלה** אין, כדאמר ב"בהמה המקשה" (חולין עג.ב). **דמיתה עושה ניפול**, ואינו כמתנבל עמה במיתתה, אלא כפרוש מדיים, ובשר הפורש מן החי — טהור. **האבר מטמא משום אבר מן החי בר** — כדפרישית טעמא: דמיתה עושה ניפול, כמו שנפול סמוך למיתה, ואינו נבלה. **הלכך**, אינו מטמא משום נבלה. ובגמרא מפרש מאי איכא בין אבר מן החי לאבר מן הנבלה, ורבי שמעון מטהר — בגמרא מפרש טעמיה. **גמרא** **טומאת נבלות לא** — דלא הוי כתלוש לגמרי דליטמא האבר כשאר אבר מן החי, דאמר לקמן שהוא מטמא אדם וכלים. **כי יפול מנבלתם** — אינו קרוי "נבלה" עד שפול לגמרי. **וגבי שרצים כתיב**, דאבר מן החי דידהו נמי מטמא, כדלקמן. **ובתרי קראי כתיב גבי שרצים** "כי יפול" חד, "כי יפול מנבלתם עליו יטמא" (ויקרא יא), וכתיב (שם) "יכבי יפול מנבלתם על כל זרע" וגו' — חד לאבר מן הבהמה, דמיתה עושה ניפול אהא. **ואפילו הכי טומאת אובכלין מטמו** — בניחוחות, כלומר, ואף על גב דמחברין חשיבי לענין טומאת נבלות, קתני מתניתין דלענין טומאת אובכלין תלושין נינהו, ומקבלין טומאה כשאר אובכלין. **מסייע ליה בר** שמעקו באיבדן — שישבו באילן, **חייב חטאת** — אם לא יבשו עוקציהן, אלמא, אף על גב דלענין שבת מחוברין נינהו, מטמאין טומאת אובכלין. **לימא מסייע ליה** — לשמואל. כגון הכרוב והדלעת — שלאחר שחן יבשים הרי הן כעץ, ואינן ראויין לאכילה. **אין מטמאין טומאת אובכלין** — דהא אובל נינהו, וקא סלקא דעתך דהיי גופא לא איצטריך, דעץ לא טמא. אלא למימרא: דהני הוא דכי צמקו באיבדן טהורין, אבל שאר פירות הנאכלין בצימוקן — מקבלין טומאה, ואשמעינן דבתלושין דמו. **קצצן** — לחין, על מנת ליבשן, אף על פי שאין עומדין למאכל אלא לעץ, כגון דלעת לעשות דיימנה כלי וכו' וכו' להסקה — אפילו הכי, כל זמן שחן לחין מטמאין, קתני רישא מיהא — ירקות שמצמן באיבדן, כגון הכרוב והדלעת, טעמא דהני כי יבשו לאו אובכלין נינהו, הא שאר פירות — מטמאין באיבדן. **והיכי דמי** — הן מתניתין דקתני דכרוב ודלעת הוא דלא מטמו, הא אחריני מטמו. **אי דייבשו הן ועוקציהן** — דאף לענין

ואם לא נתן מים עליהם, ונִשְׁחַקְתָּהּ הִתְחַקְתָּהּ בעודם מחוברים בה, אף על פי שאין שחיטתה מתירתם באכילה מכל מקום הִתְחַקְתָּהּ בְּדִמְיָה ונעשו ראויים לקבל טומאת אוכלין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. ורַבִּי שְׁמֵעוֹן חולק ואומר, שלא הִתְחַקְתָּהּ – אין דם השחיטה מכשירם, וצריכים עדיין הכשר נוסף כדי שיהיו ראויים לקבל טומאה ומהטעם שיבואר להלן. ובין לדעת רבי מאיר בין לדעת רבי שמעון, אין באבר ובבשר טומאה מצד עצמם, אף לאחר שחיטת הבהמה.

ואם מֵתָה הִתְחַקְתָּהּ מיתת עצמה, ויש בה אבר ובשר מדולדלין, הִתְחַקְתָּהּ אינו מטמא טומאת נבילה, וצָרִיף הִתְחַקְתָּהּ מים להיות ראוי לקבל טומאה. אבל הָאֵבֶר מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הָחִי, כי נחשב כאילו נגמרה נפילתו קודם שמתה ולפיכך גם אֵינוֹ מִטְמֵא מִשּׁוּם אֵבֶר שֶׁל נִבְלָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. ורַבִּי שְׁמֵעוֹן מְסַתֵּר.

גמרא

שנינו במשנה, שהאבר והבשר המדולדלין אין בהם טומאת אבר מן החי אבל מקבלים טומאת אוכלין. הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר. מדייקת הגמרא: טוֹמְאָת אוֹכְלִין, אֵין – אכן יש באבר ובבשר הללו, אבל טוֹמְאָת נִבְלָה, כלומר טומאת אבר מן החי המטמא אדם וכלים כנבילה, לא – משמע ממשנתנו שאין בהם. מבררת הגמרא: הִכִּי דְמִי – באיזה אופן מדובר, אִי דְמַעְלִין אֲרוּכָה – אם מדולדלין באופן שיכולים לחזור ולהתרפאות כבתחילה, הרי הם לכאורה חלק מגוף הבהמה עדיין, ואם כן קשה, שֶׁאִפְּלוֹ טוֹמְאָת אוֹכְלִין נִמִּי לא לִיטְמוּ – לא יטמאו, שהרי אין בהמה נטמאת בחייה. וְאִי דִאֵין מַעְלִין אֲרוּכָה, הרי הם לכאורה כתלושים לגמרי, ואם כן קשה, שְׁטוֹמְאָת נִבְלָה, כלומר טומאת אבר מן החי, נִמִּי לִיטְמוּ.

מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם מדובר שנתלשו באופן דִאֵין מַעְלִין אֲרוּכָה, וְשֶׁאֵין טוֹמְאָת נִבְלָה – ושונה דין טומאה זו של אבר מן החי המטמא כנבילה, דְּרַחֲמָנָא אֵמֶר לגבי אבר מן החי (ויקרא יא לו) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם וגו', ודורשים מלשון הפסוק שאף כשנחתך באופן שלא מתרפא אינו מטמא עד שִׁיפֹּל.

הגמרא מביאה ראייה שדין זה נלמד מפסוק זה: תִּנְיָא נִמִּי הִכִּי, הָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְדוּלְדָּלִין בְּהִתְחַקְתָּהּ, וְיַעֲזוּרִין – ומחוברים בה אפילו בְּחִתִּיכָה שעוביה כחוט הַשְּׁעָרָה שאינם יכולים לחזור ולהתרפאות, וְכִי יִטְמֵא טוֹמְאָת נִבְלָה – טומאת אבר מן החי, שהרי הם כתלושים, תְּלִמּוּד לומר באבר מן החי (שם) וְכִי יִפֹּל וגו', אינו מטמא עד שִׁיפֹּל.

שנינו במשנה, שהאבר והבשר נחשבים כמחוברים לענין שאין בהם דין אבר מן החי, וְאִפְּלוֹ הִכִּי טוֹמְאָת אוֹכְלִין מִיטְמוּ – ראויים הם לקבל טומאת אוכלין כאילו היו תלושים. ודין זה של משנתנו, שדבר הנחשב כמחובר לענין אבר מן החי יכול להיחשב כתלוש לענין טומאת אוכלין, מְסַיֵּעַ לִיה לְרַב הִיָּא בְּרַ אִשִּׁי דְאֵמֶר רַב הִיָּא בְּרַ אִשִּׁי שְׁמוּאֵל, תָּאנִים שְׁמַעְתּוּ בְּאִיבֵיהֶן – שיבשו בעורן מחוברות באינן, מִטְמֵאִין טוֹמְאָת אוֹכְלִין מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשְׁבוּ כְּתוֹלוֹשׁוֹת לענין זה, וְאֵף שֶׁהַתּוֹלָשׁ מִן הַבָּשָׂר הֵיב טוֹמְאָת מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין מחוברות הן באינן.

הגמרא מנסה להביא ראייה נוספת לדברי שמואל: לִימָא מְסַיֵּעַ לִיה לשמואל, שכן שנינו בברייתא, וְרִקּוֹת שְׁמַעְתּוּ בְּאִיבֵיהֶן – שיבשו בעורן מחוברות בקלח שלהן, בְּגוֹן הַפְּרִיז וְהַדְּלַעַת, אֵין מִטְמֵאִין טוֹמְאָת אוֹכְלִין כִּיוֹן שֶׁאֵינֶם ראויים לאכילה. אבל אם קָצְצָן מן המחובר, וְיִבְשּׁוּ, מִטְמֵאִין טוֹמְאָת אוֹכְלִין. והרי יש להקשות על הברייתא, קָצְצָן וְיִבְשּׁוּ סְלָמָא דְעֵתָא – וכי תעלה על דעתך שירקות שקצצן ויבשן מטמאים טומאת אוכלין, הלא אינם ראויים לאכילה ובעֵינָן מַעְלָמָא הוא. וְאֵמֶר רַבִּי יִצְחָק לְתַרְץ את לשון הברייתא, שכוונתה קָצְצָן עַל מִנְתָּ לִיבְשָׁן, והחידוש בסיפא של הברייתא הוא, שאף שקצצן על מנת לייבשן ואינם עומדים למאכל, כל עוד

שלא יבשו מקבלים טומאת אוכלין, שהרי מכל מקום ראויים הם לאכילה. אמנם ברישא הלא אין כל חידוש בכך שכרוב ודלעת שצמקו אין מקבלים טומאת אוכלין, שהרי הם כעץ בעלמא, ועל כרחק הוכיר התנא ברישא את דינם של הכרוב והדלעת כדי שנדייק מדבריו, מִטְמֵא דְכָרֹב וְדָלַעַת הוא – הטעם שאינם נטמאים הוא מפני שמדובר דווקא בכרוב ודלעת, שירקות אלו בִּינּוֹ דְיִבְשּׁוּ לֹא בִּנְיָ אֲכִילָה נִינְהוּ – מעת שיבשו אינם ראויים לאכילה, הָא שְׂאָר פִּירוֹת אִם יִבְשׁוּ, מִטְמֵאִין – מטמאים טומאת אוכלין כיון שראויים לאכילה. ומבררת הגמרא: הִכִּי דְמִי – באיזה אופן מדובר שיבשו, אִי דְיִבְשּׁוּ הֵן וְעוֹקְצִינָהּ – שנתייבשו גם הפרי וגם העוקץ המחוברים אל הצמח, הרי זה הַשְּׁטִימָא שכרוב ודלעת שיבשו עם עוקציהם אינם מטמאים, כי הם כעץ בעלמא, ופשוט וברור שפירות באופן כזה מטמאים, כי הם כתלושים לגמרי. אֵלָּא לֹא – ודאי כוונת הברייתא שיבשו בְּלֹא עוֹקְצִינָהּ, ובאופן כזה הדין הוא שהתולשם בשבת חייב חטאת, ואף על פי כן, אם הם פירות מטמאים טומאת אוכלין, כדברי שמואל.

דוחה הגמרא את הראיה: לְעוֹלָם כוונת הברייתא שיבשו הֵן וְעוֹקְצִינָהּ, וְקָצְצָן עַל מִנְתָּ לִיבְשָׁן אִיִּצְטְרִיקָא לִיה – והתנא נצרך להשמיענו ברייתא זו מפני החידוש שבסיפא, שאף כשקצצם ליבשם מטמאים טומאת אוכלין.

הגמרא מנסה להביא ראייה נגד דברי שמואל: תָּא שְׁמַע, שכן שנינו בברייתא, אִינּוֹן שְׁנַפְשָׁת – שנתלש ממנו ענף לגמרי ובו פִּירוֹת, אף שהם תלויים ומחוברים יפה לענף הִרִי הֵן כְּתוֹלוֹשִׁין לכל דבר, אבל ענף שלא נתלש והפירות שבו בָּשׁוּ בעודם על העץ, הִרִי הֵן בְּמַחוּבְרִין. ומדייקת הגמרא: מֵאִי לֹא – האם אין כוונת הברייתא שהדין שברישא הוא כדוגמת הדין שבסיפא, מֵה תְּלוֹשִׁין לְכָל דְּבָרֵיהֶן – כשם שברישא כשאמר התנא 'הרי הן כתלושין', כוונתו ודאי שדינם כתלושים לגמרי, בין לענין שמתור לקצצם מן הענף בשבת ובין לענין שמקבלים טומאת אוכלין, אֵף כְּשֶׁאֵמֶר בְּסִיפָא 'הרי הן כמחוברים' כוונתו שהם כמחוברים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, בין לענין איסור קציצתם ובין לענין שאינם מקבלים טומאת אוכלין, שלא כדברי שמואל שאמר שפירות שיבשו על העץ הם כתלושים לענין טומאה.

דוחה הגמרא את הראיה: מִיָּדִי אִירִיא – וכי ראייה היא זו, הרי אין הכרח לפרש את הרישא והסיפא באותו אופן, אלא הָא בְּרִיאָתָא, וְהָא בְּרִיאָתָא – זו כדינה, וזו כדינה. כשאמר התנא ברישא שפירות הענף שנפשוש דינם כתלושים, התכוין בין לענין שבת ובין לענין טומאה, אבל כשאמר בסיפא שפירות שיבשו על העץ דינם כמחוברים, התכוין לענין שבת בלבד.

שנינו במשנה לגבי אבר ובשר המדולדלין בבהמה, שאם נִשְׁחַקְתָּהּ הִתְחַקְתָּהּ [ובין] – הוכשרו בדמיה לדעת רבי מאיר, ורבי שמעון אומר שלא הוכשרו. מבררת הגמרא: בְּמֵאִי קָא מִיפְּלִי.

הגמרא מביאה שש דעות של האמוראים, מה טעם מחלוקתם של רבי מאיר ורבי שמעון. דעה ראשונה: אֵמֶר רַבָּה, בְּהִתְחַקְתָּהּ נַעֲשִׂית יָד לְאֵבֶר קְמִיפְלִי – מחלוקתם היא, האם שייך לומר שיש לבהמה כולה דין 'יד' [ובית אחיזה] לאבר או לבשר המדולדלין בה. שכן הדין שמאכל נעשה ראוי לקבל טומאה לא רק כשהוכשר הוא עצמו, אלא גם כשהוכשר הדבר שהוא בית אחיזה לאותו מאכל.

מִר סָבַר – רבי שמעון סבר, שאֵין הִתְחַקְתָּהּ נַעֲשִׂית יָד לְאֵבֶר, כיון שהבהמה עיקר ואינה בטילה לאבר שהוא טפל אליה, לפיכך כשהוכשרה לקבל טומאה לא הוכשר האבר עמה. וְמִר סָבַר – ורבי מאיר סבר, שהִתְחַקְתָּהּ נַעֲשִׂית יָד לְאֵבֶר, ולפיכך כשהוכשרה לקבל טומאה, הוכשר האבר עמה.

דעה שניה בביאור מחלוקתם: אֲבֵי אֵמֶר, לא בזה נחלקו, כי אף רבי מאיר מודה שאין הבהמה נעשית יד לאבר, אלא בְּאִוְתָהּ בְּקִטְנָא וְאֵין גְּדוֹלָה עוֹלָה עִמָּה קְמִיפְלִי – מחלוקתם היא באופן שחיבור האבר לבהמה הוא חלש ואם ימשוך ויריס את האבר לא תהיה הבהמה עולה עמו אלא יתלש, אולם כשמרים את הבהמה האבר עולה

טומאה, ואם לאחר שיבשו נמלץ עליהן להאכילם לאדם צריכות
הכשר שני במים, ולא אומרים שההדחה הראשונה מכשירתם.
ואם כן, גם חלב שחוטא בכפרים לא תהיה השחיטה מכשירתו
שהרי היתה השחיטה קודם שחשב עליו לאכילה. ומפני טענה זו
חזר רבי עקיבא להיות שונה דין זה בריבוי היתוך, שחלב בהמה
שחוטא בכפרים שחשב עליו לאכילה צריך הכשר נוסף. ובסברא
זו נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון, מר כפר לה כמעיקרא – רבי מאיר
סבר כפי שסבר רבי עקיבא בתחילה, שהכשר שנעשה קודם
שחשב על הדבר לאכילה מועיל לו אחר כך לקבל טומאה, לפיכך
מועילה השחיטה לאבר המדולדל לעשותו ראוי לקבל טומאה אף
שחשב עליו לאכילה רק אחריה. ומר כפר לה כחורה – ורבי
שמעון סבר כפי שסבר רבי עקיבא לאחר שחזר בו והודה לדברי
רבי יהודה, שהכשר שקודם מחשבה אינו מועיל, ולפיכך אין
השחיטה מועילה לאבר זה לעשותו ראוי לקבל טומאה.
דעה חמשת בבאור מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון. הגמרא
לעיל (לה) לומדת מן הכתוב (במדבר כג כד) 'ודם חללים ישתה',
שדווקא דם היוצא בהריגת הבהמה נחשב משקה להכשיר את
האובלין, אבל דם היוצא מן הבהמה בחייה מחמת מכה אינו
מכשיר. כעת מעמידה הגמרא את מחלוקת התנאים במשנתו,
בדם היוצא מצואר הבהמה בתחילת שחיטתה, האם מכשיר
האבר לקבל טומאה: רב אחא בריה דרב אחא אמר, אין הביאור
כדברי רב פפא, אלא לדברי הכל אין יד להכשר וצריך האבר
להיות מוכשר בפני עצמו, וכאן ננתקנה הדין בין לסימן
קמפילי – מחלוקתם היא כגון שכשחתך סימן אחד בעת השחיטה
ניתן הדם על האבר, ונתקנה הדם מן האבר קודם שחתך הסימן
השני. מר כפר – רבי מאיר סבר שישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף
– מתחילת החיתוך ועד סופו שם שחיטה עליו, והא – הדם שיצא
בחיתוך הסימן הראשון דם שחיטה הוא, וכשנתינו על האבר
הכשירו. ומר כפר – ורבי שמעון סבר שאינה לשחיטה אלא לסוף
– אין השחיטה נקראת שחיטה אלא בסופה, כבסמים לחתוך את
שני הסימנים, והא דם מכה הוא ואינו מכשיר את האבר.
דעה ששית בבאור מחלוקתם: רב אחא אמר, בשחיטה ממשרת ולא
דם קמפילי – מחלוקתם היא האם הכשר הבהמה בשחיטתה הוא
מצד עצם השחיטה, שמתוך שהיא מתירתה באכילה מכשירתה
גם לקבל טומאת אובלין, או שהכשר הבהמה לקבל טומאה הוא
מצד הדם המרטיב צוארה בשחיטתה, שדינו כשאר משקים
המכשירים לקבל טומאה. רבי מאיר סבר שדם השחיטה מכשיר,
ולפיכך הוכשר גם האבר לקבל טומאה, ורבי שמעון סבר שעצם
השחיטה הוא המכשיר, ולא הדם, וכיון שאין השחיטה מועילה
לאבר להוציאו מכלל אבר מן החי ולהתירו באכילה, גם אינה
מכשירתו לקבל טומאת אובלין.
לעיל (קכב) ביאר רבה בדעת רבי מאיר, שהבהמה בשחיטתה
נעשית יד לאבר להכשירו לקבל טומאה. כעת מסתפק רבה מה
דין הבהמה בחייה לענין זה: פני רבה, בהמה כשהיא עדיין בחייה,
לדעת רבי מאיר פהו שתעשה יד לאבר המדולדל בה, היינו שאם
לאחר שנתדלדל הוכשר האבר במים, ואחר כך נגעה טומאה
בהמה בחייה, נטמא האבר אף שהבהמה עצמה אינה נטמאת.
וכן אם נגעה טומאה באבר עצמו ונטמא, הנוגע בכל מקום
בהמה בחייה יהיה נטמא מחמתו. מסיקה הגמרא: תיקו.
הגמרא מביאה ספק דומה, בענין דבר המחובר לקרקע האם נעשה
יד להכניס ולהוציא טומאה לדבר התלוש מן הקרקע: אמר רבי
חייא ורבי חכמים במשנה (עוקצין פ"ב מ"ט) שורע של קישות שנמעה
בעצין שאינו נקוב, שהוא נחשב כתלוש מן הארץ, וההדלה ויצאת
– ויצאו חלק מענפיה חוץ לעצין והם נוטים על הארץ, הרי היא
מהורה כולה, כי הענפים שבחוץ יונקים מהארץ דרך האויר, ומה
שבפנים מחובר אליהם ויונק מהם, ועל ידי זה נחשבת כל הקישות
כמחוברת לארץ וכל המחובר לארץ אינו מקבל טומאה. אמר רבי
שמעון – אבל רבי שמעון חלק על חכמים ואמר, וכי מה מיהא

רבי מאיר אומר שאם אוחז בקטן ונדול עולה עמו הרי הוא גוף אחד
במהוה, לענין שאם יגע טבול יום באחד מהם ויפסלנו יהיה השני
נפסל עמו, ואם לאו – ואם כשיאחז בקטן יתלש ממנו, אינו במהוה,
ואמר רבי יוחנן לתוך הסתירה, שיעקר שיטת רבי מאיר שמספיק
שבמשיכת הגדול עולה הקטן עמו כדי שיהיו כגוף אחד, ומה שלא
אמר כך לגבי תרומה שנטמאת בטבול יום, כי שם מוחלפת השמיטה
– במשנה הזאת בלבד מחליף בין מאיר שיטתו, וסובר שאם
במשיכת הקטן אין הגדול עולה עמו אין האחד נפסל על ידי נגיעה
בשני. הרי שגם רבי יוחנן ביאר את מחלוקתם כאבוי, שלרבי מאיר
כיון שאם יאחז בגדול יעלה הקטן עמו הרי הוא כמהוה, ולרבי
שמעון אינו כמהוה.
הגמרא תמחה מדוע רואה רבי יוחנן את דברי רבי מאיר כסתירה.
תמחה הגמרא: ופאי קושיא היא על רבי מאיר, דילמא שני ליה
לרבי מאיר – אולי רבי מאיר מחלק בין טבול יום שטומאתו קלה,
לשאר טומאות שהן חמורות ממנו, ולכן אמר שלגבי טבול יום אם
אין הגדול נמשך אחר הקטן אינם נחשבים כגוף אחד, אבל לגבי
שאר הטומאות סבר שמספיק שיהיה הקטן נמשך אחר הגדול כדי
שיחשבו כגוף אחד. מתרצת הגמרא: על כרחך אין רבי מאיר
מחלק ביניהם, שהרי תניא, רבי אומר, שלדעת רבי מאיר, אחד
נגיעת טבול יום ואחד נגיעת שאר הטומאות בתרומה דינם שוה,
שאם במשיכת אחד עולה השני עמו הרי הם כגוף אחד.
מקשה הגמרא: ודילמא לרבי לא שני ליה – לדעת רבי סובר רבי
מאיר שלגבי נגיעה אין הבדל בין טבול יום לשאר הטומאות,
ואולם לדעת התנא שהביא רבי יוחנן לרבי מאיר שני ליה ולכן
אמר שבטבול יום הדבר תלוי אם במשיכת הקטן עולה הגדול
עמו, ומדוע אמר רבי יוחנן שיש סתירה בדבריו, מיישבת הגמרא:
אמר רבי יאשיה, אכן לא בא רבי יוחנן לומר שיש ודאי סתירה
בדבריו, אלא הכי אמר רבי יוחנן, שאם אותה משנה היא לרבי
רבי שאמר שלדעת רבי מאיר אין הבדל בין טבול יום לשאר
הטומאות, נמצא שמוחלפת השמיטה של רבי מאיר במשנה הזאת,
משיטתו בשאר מקומות.
דעה שלישית בבאור מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון. הגמרא
לעיל (קכב) לומדת מהכתוב טומאת אובלין (ויקרא יא לה) 'טמא הוא
לכם', שהתיבה 'לכם' מרבה את ידות האובלין, שאם נגעה בהם
טומאה נטמא האוכל. אמנם נחלקו שם (ע"ב) אם יש יד להכשר,
היינו שאם באו מים על ידות האובלין הוכשרו האובלין. כעת
תולה הגמרא את מחלוקת התנאים במשנתו, בדין זה: רבא אמר,
אין הביאור כדברי רבי מאיר שמתחילה היא האם נחשבים כגוף אחד,
כי אפילו אם אינם כגוף אחד, מכל מקום הבהמה נעשית יד לאבר,
אלא פיש יד לטומאה ואין יד להכשר קמפילי – מחלוקתם היא
האם אף על פי שיש יד לטומאה אין יד להכשר, או שכשם שיש
יד לטומאה כך יש יד להכשר. מר כפר – רבי שמעון סבר שיש יד
לטומאה ואף על פי כן אין יד להכשר, לפיכך כשהוכשרה לקבל
טומאה לא הוכשר האבר עמה. ומר כפר – ורבי מאיר סבר שיש
יד לטומאה ויש יד להכשר, ולפיכך הוכשר עמה.
דעה רביעית בבאור מחלוקתם: רב פפא אמר, אף לרבי שמעון יש
יד להכשר, אלא שכאן מדובר שרק לאחר שחיטתה חשב
להאכיל האבר לגוי, ובהכשר קודם מהשכה קמפילי – מחלוקתם
היא בכל דבר שאינו עומד לאכילה אם באו עליו מים ואחרי
שיבשו חשב עליו לאכילה, האם הוכשר. דתנן, אמר רבי יהודה,
כף היה רבי עקיבא שונה לנו ומלמדנו, שחלב של בהמה שחוטא,
אם הוא כפפא, ששם אפילו הגויים אינם נוהגים לאוכלו מפני
שיש להם שם בשר כל צרכם, צריך מהשכה שיחשוב עליו
לאכילה, ואם לא חשב עליו אינו מקבל טומאת אובלין, ואולם אין
צריך להכשר, מפני שכבר הוכשר בשחיטה אף שההכשר היה קודם
המחשבה. ואמרת לרבי, איך יתכן שהשחיטה הכשירתו, הרי
למהרגו רבינו, שעולשין – מין ירקות מרים שלקטן – שעקר אותם
מן הקרקע והדירן במים למאכל בהמה, לא הוכשרו בכך לקבל

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קכח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעא רש"י

ואם לאו – חבירו טהור, ואף על פי שגזעו זה בזה – אין שלש עושה רביעי בתרומה, וגבי טבול יום תנינא לה במסכת יומא (ט,א). מוחלפת השיטה – כאן החליף רבי מאיר שטתו, אבל בעלמא סבירא ליה: אוזו בקטן ואין גדול עולה עמו – הרי הוא כמזוהר. ומדקאמר רבי יוחנן הכי, שמע מינה: דסבירא ליה דבאחו בקטן ואין גדול עולה עמו קא מיפלגי.

ומהדר התלמוד ומאי קשיא – ליה לרבי יוחנן? דלמא אף על גב דמיקל רבי מאיר בטבול יום, שהוא טומאה דרבנן, מחמיר הוא בטומאה חמורה: תניא רבי אומר – תירוצא הוא. כלומר, הא תני רבי דלא שני ליה. אחד טבול יום ואחד שאר טומאות – אין חילוק בנגיעתם, דהקרייה בשאר טומאות נגיעה, הרי טבול יום נמי נגיעה. לרבי רבי דלא שני ליה – החליף רבי מאיר שטתו, דהא כל היכא דהויא נגיעה בטבול יום, הויא נגיעה בשאר טומאות. והא שמעינן לרבי מאיר דמתניתין דאף על גב דאין גדול עולה עמו, חבור הוא. רבא אמר ביש יד להכשר – כי היכי דלפינן "יד" לטומאה בריש פרקין (דחא) קמיפלגי, ודכולי עלמא בהמה נעשית "יד" לאבר, בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי – ודכולי עלמא: יש "יד" לטומאה ולהכשר, אלא ששטתא קודם שחישב להאכילו לגוי, דקדם הכשר למחשבה. רבי שמעון סבר: כיון דבשעת הכשר אכתי לאו בר קבולי טומאה הוא, דסתמיה לאו לאכילה קאי, שאף לכן נח אסור הוא – הכשר נמי לא מקבל. חלב – אין דרכו לאוכלו בכפרים, מפני שהעם מועט, ויש להם בשר הרבה לצורך סיפוקן. אבל בכרכים, העם מרובה, ואין להם בשר לכל הצורך, אוכלין אותו על ידי הדחק. אי נמי: משום הכי אין דרכן לאוכלו בכפרים – משום דעניים הם, אבל בני כרכים שהם עשירים – אוכלין אותו. הוכשר בשחיטה – ואף על גב דקדם הכשר למחשבה. עולשים – עשב שקורין קרשפילאי. שלקטן בהמה – והוכשרו, ואחר כך נמלך עליהם לאדם – צריכין להכשר שני, מפני שקדם הכשר למחשבה. ורבי מאיר סבר לה: כי היכי דאמר רבי עקיבא מעיקרא מאכל בהמה אינו מקבל טומאה. ננתקנה הדם בו – ודכולי עלמא: אין "יד" להכשר, אבל יש "יד" לטומאה. ופולגתיה: בשניתו הדם על האבר, וקניחו בין סימן לסימן. דם מכה – אינו מכשיר. דם חללים קרוי "משקה", רב דם מכה. רב אשי אמר – דכולי עלמא אית "יד" להכשר, והאי אבר אית ליה "יד", דבהמה נעשית "יד" לאבר. אי נמי: סבירא ליה, אוזו בקטן ואין גדול עולה עמו הרי הוא כמזוהר, וכשניתו הדם על האבר ולא נתקנה קא מיפלגי. רבי מאיר סבר: דם מכשיר, והרי הוכשר. ורבי שמעון – לטעמיה. דאמר בפרק שני (חולין לו,א): שחיטה משכרת, ולא דם. והאי אבר, כיון דלא מהניא ליה שחיטה להתירו באכילה, אף על גב דמהניא ליה לטהוריה מדי נבלה – לא מכשרה ליה לטומאה. דטעמא דשחיטה מכשרת: ליהני, משום דכיון דמשויא ליה אוכלא לענין היתר אכילה, משויא ליה נמי אוכלא לענין טומאה. ודא ליכא למימר הכי. בעי רבא בו? רבא אוקים פולגתיהו לעיל בבהמה נעשית "יד" לאבר בשחיטה לענין הכשר בחייה, מהו שתעשה "יד" להכניס ולהוציא טומאה. היכא דהוכשר במים לאחר דלדולו, דאמרין במתניתין דמקבלין טומאה במקומן, ואם נגע טומאה בבהמה – מהו שתעשה "יד", להביא טומאה לאבר? מי אמרין: כיון דבעלי חיים לא מקבלי טומאה, "יד" נמי לא הוי. או דילמא, נהי דאיהו גופה טהורה, "יד" לאבר מיהא הריא. כי היכי דאמרין גבי עצם דבשר ואוכל עליו, שהוא "יד" לבשר להכניס ולהוציא טומאה, אף על פי שאין עצם בלא בשר מקבל טומאה. קישות שנמטע בעציץ – שאינו נקוב – כתלושה דמאי, ומקבלת טומאה כשאר אוכלין, או אם היתה טמאה – הרי היא בטומאתה. ואם הגדילה ויצאה נופה לחוץ ונוטה על הארץ, ויונק מריח הארץ דרך אור – כמחזר דמאי, וטהרה כל הקישות שבעציץ, לפי שחוזרים ויונקין מן הנוף הנוטה חוץ לעציץ. הפמא בטומאות – מה שבתוך העציץ מקבל טומאה, לפי שהוא כתלוש. והטהור – הנוף שיצא לחוץ ויונקת מריח הארץ דרך אור – כמחזר, וטהורה. וטעמיה – שבעציץ נקב הטהור "יד" לקישות, להביא לה טומאה? המשתחוה לחצי דלעת אסרה – משום עבודה זרה. ולרבי שמעון איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין, דנפקא ליה לקמן (חולין קכט,א) מ"כ האוכל אשר יאכל, דבעינן שאתה יכול להאכילו לאחרים, והא דלעת איסורי הנאה היא, ותו לא מטמא טומאת אוכלין. ונהי דטומאה יוצאה לה מגופה, דהא עבודה זרה מטמאה כשרין, שנאמר (דברים ו) "שקך תשקצנה". ולרבי עקיבא מטמאה כנדה, שנאמר (שעידו לו) "תורם כמו דוד". מיהו והיא טומאה – דרבנן היא, כדאמרין בפרק "רבי עקיבא" (שבת פג,ב) וקרא – אסמכתא בעלמא הוא.

רבי מאיר אומר אם אוזו בקטן וגדול עולה עמו – הכי גרסינן בספרים, ובפירוש רבינו תם ובמסכת טבול יום (פרק ג משנה א) אינו כן, דגרסינן: "רבי מאיר אומר: אם אוזו בגדול, וקטן עולה עמו – הרי הוא כמזוהר. רבי יהודה אומר: אם אוזו בקטן, וגדול עולה עמו – הרי הוא כמזוהר". ולרף גירסא תימיה: מאי פריך? חבא דרבי מאיר אוריבי מאיר? ולא מסתבר לפרש: דרבי יוחנן דאמר באחו בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דרבי מאיר, לאו דוקא, אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול – דלא משמע הכי. בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר – תימיה: מאי מבעיא ליה? אי משום דבהמה בחייה לאו בת קבולי טומאה היא – כל ידות שבעלם נמי לא מקבלי טומאה, אלא שמכניסות ומוציאות טומאה ויש לומר: דלא דמי לשאר ידות, דמאי דלא מקבלי טומאה, משום שאין אוכל, אבל בעלי חיים, כי נמי הוי אוכל, כגון בן פקועה, איכא למאן דאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א) דלא מקבל טומאה. קישות שנמטע בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה – ואף על גב דאמר בפרק "המביא גז" (נטיק כב,א) עיין שם, אילן בארץ, ונפשו נוטה בחוצה לארץ, בתר עיקר אולין – התם, מרובה ניקתו במקום העיקר. אבל עיקר בעציץ, אין ניקתו השרשים מרובה, ואין הנופות ינוקת מן העציץ. אלא הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו – ואף על גב דבעציץ נקוב אמרין ב"המביא גז" (שבת צה,ב) דלרבי שמעון הוי כמחזר לענין הכשר ורעים, ומסתמא הוא דרין לענין טומאה – התם, על ידי הנקב הוי כמחזר. אבל הכא, על ידי מה שיצא לחוץ לא יזא מה שבפנים כמחזר. הרי אמרו המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי רבי יודא מהו שתעשה יד לחברתה – לפירוש שם שבקונטרס, דמבעיא ליה אי הויא חצייה שלא השתחוה לה יד להוציא טומאה או לא. כלום נעשה יד אוכל לאוכל אחר או לא – תימיה: דבכולהו שמעתין מוכח דאוכל נעשה יד לאוכל, לקמן: כוליא של נבלה בחלבה נעשה חלב יד לכוליא, ולעיל נמי לא פליגי אלא בבהמה אם נעשית יד לאבר, משום שהבהמה דבר גדול ואינה ראויה להיות יד, אבל אם הוי שוין הבהמה והאבר – הויא יד לכולי עלמא: ועוד: אמאי נקט "דלעת"? ליבעי בשתי חתיכות בשר המדובקן בעור, ונטמאה אחת מהן בשרין ואין לומר נמי: דבדלעת מחוברת איירי, והחצי טמא, מידי דהוה אאשרה. וקא מבעיא ליה אי הוי יד אידיך להוציא טומאה, כיון שהוא מחובר, כדמבעיא ליה בקישות שנמטע בעציץ – דאכתי אמאי נקט "דלעת"? לימא "המשתחוה לחצי אילן" ונראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס, דבעי אם נגע שרץ בחצי שהשתחוה, אם נעשית יד לחצי האחר, והואל ואין ראי לקבל טומאה לרבי שמעון דאמר: אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים – אינו אוכל. ולא דמי לשאר ידות: דהתם – אין מקבלות טומאה. לפי שאין ראיות לאכילה, ועץ בעלמא חק. אבל הכא – אוכל גמור הוא. אבל דבר אחר גורם לו שאין ראי להאכילו לאחרים, כדפרישית לעיל גבי "בהמה בחייה מהו רבי".

רבי מאיר אומר: אם אוזו בקטן וגדול עולה עמו – הכי גרסינן בספרים, ובפירוש רבינו תם ובמסכת טבול יום (פרק ג משנה א) אינו כן, דגרסינן: "רבי מאיר אומר: אם אוזו בגדול, וקטן עולה עמו – הרי הוא כמזוהר. רבי יהודה אומר: אם אוזו בקטן, וגדול עולה עמו – הרי הוא כמזוהר". ולרף גירסא תימיה: מאי פריך? חבא דרבי מאיר אוריבי מאיר? ולא מסתבר לפרש: דרבי יוחנן דאמר באחו בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דרבי מאיר, לאו דוקא, אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול – דלא משמע הכי. בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר – תימיה: מאי מבעיא ליה? אי משום דבהמה בחייה לאו בת קבולי טומאה היא – כל ידות שבעלם נמי לא מקבלי טומאה, אלא שמכניסות ומוציאות טומאה ויש לומר: דלא דמי לשאר ידות, דמאי דלא מקבלי טומאה, משום שאין אוכל, אבל בעלי חיים, כי נמי הוי אוכל, כגון בן פקועה, איכא למאן דאמר פרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א) דלא מקבל טומאה. קישות שנמטע בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה – ואף על גב דאמר בפרק "המביא גז" (נטיק כב,א) עיין שם, אילן בארץ, ונפשו נוטה בחוצה לארץ, בתר עיקר אולין – התם, מרובה ניקתו במקום העיקר. אבל עיקר בעציץ, אין ניקתו השרשים מרובה, ואין הנופות ינוקת מן העציץ. אלא הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו – ואף על גב דבעציץ נקוב אמרין ב"המביא גז" (שבת צה,ב) דלרבי שמעון הוי כמחזר לענין הכשר ורעים, ומסתמא הוא דרין לענין טומאה – התם, על ידי הנקב הוי כמחזר. אבל הכא, על ידי מה שיצא לחוץ לא יזא מה שבפנים כמחזר. הרי אמרו המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי רבי יודא מהו שתעשה יד לחברתה – לפירוש שם שבקונטרס, דמבעיא ליה אי הויא חצייה שלא השתחוה לה יד להוציא טומאה או לא. כלום נעשה יד אוכל לאוכל אחר או לא – תימיה: דבכולהו שמעתין מוכח דאוכל נעשה יד לאוכל, לקמן: כוליא של נבלה בחלבה נעשה חלב יד לכוליא, ולעיל נמי לא פליגי אלא בבהמה אם נעשית יד לאבר, משום שהבהמה דבר גדול ואינה ראויה להיות יד, אבל אם הוי שוין הבהמה והאבר – הויא יד לכולי עלמא: ועוד: אמאי נקט "דלעת"? ליבעי בשתי חתיכות בשר המדובקן בעור, ונטמאה אחת מהן בשרין ואין לומר נמי: דבדלעת מחוברת איירי, והחצי טמא, מידי דהוה אאשרה. וקא מבעיא ליה אי הוי יד אידיך להוציא טומאה, כיון שהוא מחובר, כדמבעיא ליה בקישות שנמטע בעציץ – דאכתי אמאי נקט "דלעת"? לימא "המשתחוה לחצי אילן" ונראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס, דבעי אם נגע שרץ בחצי שהשתחוה, אם נעשית יד לחצי האחר, והואל ואין ראי לקבל טומאה לרבי שמעון דאמר: אוכל שאין יכול להאכילו לאחרים – אינו אוכל. ולא דמי לשאר ידות: דהתם – אין מקבלות טומאה. לפי שאין ראיות לאכילה, ועץ בעלמא חק. אבל הכא – אוכל גמור הוא. אבל דבר אחר גורם לו שאין ראי להאכילו לאחרים, כדפרישית לעיל גבי "בהמה בחייה מהו רבי".

רבי יהודה מטהר — הא דאמר לעיל (קכזב): תאנים שמצמקן באידין מטמא טומאת אוכלין, אתיא דלא כרבי יהודה. אי נמי: צמק לא הוי אפילו כמעורה. **כוליא** וניב שפתים איכא ביניהו — פירוש: כוליא שלמה, וניב שפתים שלם. אבל חצי כוליא וחצי ניב שפתים — אף על פי שאין עושה חליפין, אינו מטמא. דגמירין מבהמה מטהר

שהיא דבר חשוב, אף אבר שהוא חשוב. ואף על גב דרבי יוסי הגלילי לא יליף מ"בהמה", לענין דבעי חשיבות קצת וליף. אבל אין לומר שאפילו חצי כוליא וחצי ניב שפתים, הואיל ואין עושין חליפין, מטמו — דהא עצם אין עושה חליפין. ואם נשבר ונפל מבהמה בחייה, מטמא לא מטמא. דלא עדיף עצם מן החי מעצם דנבלה. דאמר "נבלתה" ולא בעצמות. ועצם כשעורה מן המת מטמא. אבל פדות — לא, אף על גב דאין עושה חליפין. ואם תאמר: דהבא אבר דבשר עושה חליפין חוץ מכוליא וניב שפתים, ובפרק "דמ' הנדה" (נהא) אמר: מה עצם שאין גזע מחליף, ופרקי: והרי בשר? כו', ומשני: דמקמו נעשה צלקת ויש לומר: דהבא מעניניה דקרא, והתם מעניניה. התם — דומיא דעצם, שמתרפא קצת אבל אין מתרפא כבתחלה. ובשר נמי נעשה צלקת. והבא — דומיא דמיתה, שאינה עושה חליפין כלל. ולכן נקט הבא לשון "חליפין", והתם נקט "גזע מחליף". **בין** רבי לרבי עקיבא איכא ביניהו בשר — אית ספרים דגרסי "דרכוב", וכן נראה. דמשום הכי לא בעי רבי עקיבא בשר — דאיכא אבר בבהמה. דהיינו רכובה, שאין עליו בשר. ורבי לא אדיל אלא בתר רוב אברים, ולא מטמא אפילו ברכובה גופה. אבל אי לאו רכובה, לא היה ידעין טעמא דרבי עקיבא מאי טעמא לא ירדש נמי מ"בהמה" דנבעי בשר. דטעמא דרבי יוסי הגלילי ניחא — דלא ירדש מיד מ"בהמה", ורבינו יצחק בן אשר פירש: דרכובה כול עלמא לא פליגי. כיון שנבראת כך בלא בשר, לא גרעה משאר איברים. ולא פליגי אלא דוקא באבר שהיה עליו בשר והוסיף. וטומאת

מהו שתעשה יד לחברתה? תיקו. אמר רב פפא, הרי אמרו: יחור של תאנה שנפיש ומעורה בקליפתה – רבי יהודה מטהר, וחכמים אומרים: אם יכול לחיות – טהור, ואם לאו – טמא. בעי רב פפא: מהו שיעשה יד לחבירו? תיקו. אמר רבי יורא, הרי אמרו: אגן שפניות, כשהוא חולץ – חולץ את פולה, וכשהוא נותן – נותן את שלו ומניח את של חבירו. בעי רבי יורא: מהו שתעשה יד לחברתה? תיקו. "מתה הבהמה". מאי איפא בין אבר מן החי לאבר של הנבלה? איפא ביניהו: בשר הפורש ממנו מאבר בהמה, דאילו בשר הפורש מאבר מן החי – לא מטמא, מאבר מן הנבלה – מטמא. אבר מן החי דמטמא, מאי קרא? אמר רב יהודה, אמר רב: "וכי ימות מן הבהמה" – והאי מיבעי ליה לכאידך דרב יהודה, אמר רב, דאמר רב יהודה, אמר רב, ואמרי לה במתניתא תנא: "וכי ימות מן הבהמה" – מקצת בהמה מטמאה, ומקצת בהמה אינה מטמאה. ואיזו זו? זו מרפה ששחקה! – אם כן, לכתוב רחמנא "מבהמה", מאי "מן הבהמה" – שמע מינה תרתי. – אי הכי, אפילו בשר נמי! – לא סלקא דעתך, דתניא: יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא? תלמוד לומר: "וכי ימות מן הבהמה", מה מיתה – שאינה עושה חליפין, אף כל – שאינו עושה חליפין, דברי רבי יוסי. רבי עקיבא אומר: "בהמה", מה בהמה – גידים ועצמות, אף כל – גידים ועצמות. רבי אומר: "בהמה", מה בהמה – בשר גידים ועצמות, אף כל – בשר גידים ועצמות. – מאי איפא בין רבי לרבי עקיבא? – איפא ביניהו: ארובה. – בין רבי עקיבא לרבי

יוסי הגלילי מאי איפא ביניהו? אמר רב פפא: כוליא וניב שפתים איפא ביניהו. תניא נמי גבי שרצים בהאי גזונו: יכול בשר הפורש מן השרצים יהא טמא? תלמוד לומר: "במתם", מה מיתה – שאינה עושה חליפין, אף כל – שאינה עושה חליפין, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: "שרץ", מה שרץ – גידים ועצמות, אף כל – גידים ועצמות. רבי אומר: "שרץ", מה שרץ – בשר גידים ועצמות, אף כל – בשר גידים ועצמות. בין רבי לרבי עקיבא – איפא ביניהו ארובה. בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי מאי איפא ביניהו? אמר רב פפא: כוליא וניב שפתים איפא ביניהו. וצריכא, דאי אשמעינן "בהמה" – היינו טעמא דלא מטמא מחיים, משום דלא מטמא בכעדרה. אבל שרץ דמטמא בכעדרה, אימא לטמא מחיים! ואי אשמעינן "שרץ" – משום דלא מטמא במשא לא מטמא מחיים, אבל בהמה כחיה בה משא. הוהוה כחיה בשר מאבר מן החי – הוהוה כחיה בשר מאבר מן החי, וכוונת דאיכא כביצה. חתכו ואחר כך חישב עליו – טהור. חישב עליו ואחר כך חתכו – רבי אסי לא על לבי מדרשא, אשכחיה לרבי יורא. אמר ליה: מאי אמור בבין מדרשא? אמר ליה: מאי קשיא לך? אמר ליה: דקתני "חישב ואחר כך חתכו" – טמא.

טומאת

מהו שתעשה יד לחברתה — לענין טומאה דאורייתא, לקבל טומאה מן השרץ כדי להביאה לחברתה, להיות חברתה "ראשונה", כאלו נגע עצמה בטומאה. "שניה לטומאה" פשיטא לן דלא הויה הויה חברתה, שהרי זו לא קבלה טומאה לעצמה. לישנא אחרת: לענין טומאת עבודה זרה קמבעיא ליה. דו שבעשת עבודה זרה — הרי היא כשרץ, וחצי השני מי הוה לה "יד", והנוגע בה — כנוגע בעבודה זרה? או דילמא לא הוה לה "יד", וטהור הנוגע בה. כגון אם לא הוכשרה, דאין עליה תורת "אוכל" לקבל טומאה מחברתה. אי נמי: הוכשרה, הויה לה אידי "ראשון", והנוגע בה הוי "שני". נעשה האוכל "יד" לאוכל אחר, או לא? יחור — נוף, רבי יהודה מטהר — דאכתי מחובר הוא, אם יכול לחיות — הוי מחובר, וטהור. ואם לאו — הרי הוא כחלש, וטמא. מהו שיעשה יד לחבירו — אם נפשו מיוחד זה יחור אחר, ומעורה בו בקליפתו, ואינו יכול לחיות, והוי חלש, והראשון יכול לחיות. מהו שיעשה לו שיכול לחיות, ואינו מקבל טומאה, "בית יד" לזה החלש ומביא לו טומאה? אי נמי: אם יחור זה אינו יכול לחיות, מהו שיעשה לו האילן "יד" להביא טומאה על פירות שביחור? אבן — המנוגעת. שבוית — שנראה בבית זה ובבית זה. שכן דרך חיותו לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל, ונראה משני צדדים. כשהוא חולץ — לסוף שבו של הסגר, כדכתיב (ויקרא יד) "חלצו את האבנים". חולץ את כולו — דהא "אבן" כתיב. כמות שהיא, או גדולה או קטנה. וכשהוא נותן — אם הוחלל הבית, ובא לנותנו. נותן את שלו — חולץ את האבן, ונותן את צד שלו. ומניח את חלק חבירו — דהא כתיב (שם) "נותן את הבית" — ולא שתי בתים. מהו שיעשה — חלק הטהור "בית יד" לזה, להכניס טומאה לבית חבירו? דהא אבן המנוגעת מטמאה באהל, כדכתיב (שם) "והבא אל הבית". איכא ביניהו בשר הפורש מן האבר — לאחר זמן, כשיפירש מן החי לא מטמא, אלא אם כן הוי אבר מן הגידים והעצמות, כדילף לקמן. וכל שכן בשר הפורש מן אבר מן החי. מאבר מן הנבלה מטמא — דהא איכא כחית נבלה. מן הבמה ממקצת בהמה — כגון אבר ממנה, מדכתיב "וכי ימות מן" — דמשמע כעין מיתה שאינה עושה חליפין, והיינו אבר. וסיפיה דקרא "הנוגע נבלתה יטמא". ומקצת בהמה אינה מטמאה — ואף על פי שהיא כמותה. כגון טרפה שחשטה. וכי ימות — מניח נפקא לן אבר, כדאמרין. וקריה "מתה" — אלמא, כעין מיתה בעינן, שאינה חוזרת. עושה חליפין — חוזרת לקדמותה. ובשר עושה חליפין, אם תולש בשר מן הבמה — אחר עולה תחתיה. מה בהמה

גידין ועצמות — לקמיה מפרש מאי ביניהו. הכי גרסינן: "רבי אומר בהמה מה בהמה בשר גידים ועצמות" כו'. בין רבי לרבי עקיבא איכא ביניהו רכובה — רכובה הנמכרת עם הראש אין בה בשר כלל, אלא גידים ועצמות. רבי עקיבא — אבר הוא, וכל שכן לרבי יוסי הגלילי, דהא אינו עושה חליפין. ולרבי — לאו אבר מן החי הוא, דהא אין בו בשר. בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי איכא ביניהו כוליא וניב שפתים — דאין עושין חליפין, ואין בהן עצם. לרבי יוסי — הוה אבר, לרבי עקיבא — לאו אבר נינהו. בשר הפורש מן השרצים — מן החי, דאבר מן החי נזהג בהן. דאי אשמעינן בהמה חיינו טעמא דלא מטמא — בשר מן החי דידה, משום דלא מטמא כבעדרה. שרץ — לא כתיב ביה משא. בהמה כחיה בה משא. הוהוה כחיה בשר מאבר מן החי — הוהוה כחיה בשר מאבר מן החי, וכוונת דאיכא כביצה. חתכו ואחר כך חישב עליו — להאכילו לגוי. טהור — דהא בשר הפורש מאבר מן החי — טהור. חלך, טומאת עצמו אין בו. ומשחישב עליו — לא נגע בטומאה שקבלה. אבל חישב עליו והורידו באבר לתורת "אוכל", ואחר כך חתכו — קבל טומאה מאביו קודם לכן, מטומאה חמורה שהיתה עליו בעודו אבר שלם. כשחתכו, והלכה לה טומאה חמורה, נשארה עליו הקלה שלא היה לה עד עתה. (מאי קשיא לך) אמר ליה — הכי קשיא לך דקתני בהדיא ברייתא "חושב כו' ואמאי היא טמאה? כו'.

הכתוב מן הבהמה' באה למעט, שמקצת בהמה מטמאה – חלק מן
הבהמות מטמאות במיתתן, ומקצת בהמה אינה מטמאה – וחלק מן
הבהמות אינן מטמאות במיתתן, ואינו זו שאינה מטמאה, זו מדרגה
ששקטה, שאף על פי ששחיתה אינה מתירתה באכילה, מועילה
היא לטהרה מידי נבילה. ונמצא שאין פסוק זה מיותר לדרוש ממנו
את דין טומאת אבר מן החי.
מתרצת הגמרא: אם כן – אם היה הכתוב בא ללמדנו רק את דין
טריפה ששחטה, לבתוב דהקטן וזכי ימות מכהמה, מאי מן
הבהמה, על כרחך שפוע מינה תרתי – שני דינים נלמדים מפסוק
זה, גם שטריפה שנשחטה אינה מטמאה, וגם שאבר מן החי מטמא.
הגמרא מקשה על רב שאמר שדין אבר מן החי נרמז בפסוק מן
הבהמה: אי הכי – אם כוונת הכתוב שאפילו מקצת מן הבהמה
שמתה מטמאה, מדוע לא נלמד ממנו אפילו בשר נמי – שגם
חתיכת בשר הפורשת מן הבהמה בחייה תהיה מטמאה. מתרצת
הגמרא: לא סלקא דעתך – אל תעלה בדעתך לומר כך, כיון דתנינא,
יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא, תלמוד לומר באבר מן החי (ש)
ימי ימות מן הבהמה' וגו', הזכיר הכתוב באבר מן החי לשון מיתה,
ללמדך, מה מיתה על כרחך שאינה עושה חליפין – שאין הבהמה
המתה חוזרת לקדמותה, אף כל הנלמד מפסוק זה, כלומר אף
טומאת אבר מן החי, הוא דווקא באופן שאינו עושה חליפין, כלומר
שנתלש האבר עם העצם שבו ואינו חוזר להתרפאות כבתחילה.
אבל בשר הפורש מן החי, אינו טמא, כיון שבשר אחר עולה
תחתיו, דברי רבי יוסי [הגלילי]. ורבי עקיבא חולק עליו ואומר,
שטהרת הבשר נלמדת ממה שנאמר באותו פסוק מן הבהמה, מה
בהמה יש בה גידים ועצמות, אף כל הנלמד מפסוק זה ואבר מן החי
הוא דווקא כשיש בו גידים ועצמות, אבל בשר הפורש מן החי ללא
גידים ועצמות אין בו טומאת אבר מן החי. ורבי חולק עליהם
ואומר, שהלימוד מלשון הכתוב מן הבהמה' הוא באופן אחר, מה
בהמה יש בה בשר וגידים ועצמות, אף כל הנלמד מפסוק זה הוא
דווקא כשיש בו בשר וגידים ועצמות, אבל בשר בפני עצמו אינו
טמא.
מבררת הגמרא: מאי איכא – איזה הבדל יש בין רבי לרבי עקיבא.
משיבה הגמרא: איכא בינייהו ארבעה – ההבדל ביניהם הוא לגבי
הארכובה התחתונה של רגל הבהמה, שהיא אבר שלם ויש בה
גידים ועצמות בלבד. לדעת רבי עקיבא, כיון שיש בה גידים
ועצמות היא ריז טמאת אבר מן החי. ולדעת רבי, כיון שאין בה
בשר אינה מטמאת.
עוד מבררת הגמרא: בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי, מאי איכא
בינייהו. משיבה הגמרא: ארבע דברים, שחלקו בה כהא גוונא – כעין זה.
ההבדל ביניהם הוא לגבי הכליות והשפה העליונה של
הבהמה, שלדעת רבי יוסי הגלילי, אם נתלשו בחייה, מטמאות
מדין אבר מן החי, כיון שאינן חוזרות לקדמותן, אבל לדעת רבי
עקיבא, כיון שאין בהן גידים ועצמות אינן מטמאות.
הגמרא מביאה מחלוקת דומה, לגבי בשר הפורש מן השרץ בחייו:
תנינא נמי גבי טומאת שרצים, שנחלקו בה כהא גוונא – כעין זה.
שכן שנינו בברייתא, יכול בשר הפורש מן השרצים בחייהם יהא
טמא, תלמוד לומר בטומאת שרצים (שם יא לב) וכל אשר יפל עליו
מדם במוותם טמא' וגו', שמכתוב זה נתרבה טומאת אבר מן החי
בשרצים, והזכיר בה הכתוב לשון מיתה, ללמדך, מה מיתה על
כרחך שאינה עושה חליפין – שאין השרץ חוזר לקדמותו, אף
כל הנלמד מפסוק זה, כלומר אף טומאת אבר שנלש מן השרץ
בחייו, הוא דווקא באופן שאינה עושה חליפין, אבל בשר הפורש
ממנו בחייו, אינו טמא, כיון שבשר אחר עולה תחתיו, דברי רבי
יוסי הגלילי. ורבי עקיבא חולק ואומר, שטהרת האבר נלמדת ממה
שהקדים בפסוק שלפניו (שם יא לא) אלה הטמאים לכם בכל השרץ,
שמכאן דורשים, מה שרץ יש בו גידים ועצמות, אף כל הנלמד
מאותה פרשה ואבר מן החי שבשרצים הוא דווקא כשיש בו גידים
ועצמות, אבל בשר הפורש מן השרץ בחייו ללא גידים ועצמות,

מהו ששקטה יד להקטנה – האם המחצית שהשתחוה לה נעשית
יד למחצית השניה, לענין שאם תיגע טומאה במחצית שהשתחוה
לה, אף שהיא עצמה אינה נטמאת, מכל מקום תהיה השניה
נטמאת על ידה. מסיקה הגמרא: תיקו.
הגמרא מביאה ספק נוסף, בענין דבר המחובר לקרקע, האם נעשה
יד להכניס ולהוציא טומאה לדבר שדינו כחלוש מן הקרקע, אומר
רב פפא, הרי אומר במשנה (עוקצין פ"ג מ"ח) יחור – ענף של תאנה
שנשקף – שנתלש ברובו ממקום חיבורו, ומקורה – ומחובר עדיין
במקצת בקליפתה של עץ התאנה, ויש בענף זה פירות, רבי יהודה
מטהר את הפירות מטומאת אוכלין, כיון שנחשב הענף כמחובר
לארץ, ואפילו אם אינו יכול לחיות מחיבור זה. והקמים חולקים
ואומרים, שאם מועיל החיבור לענף זה ועדיין יכול להיות, הרי הוא
טהור, ואם לאו, הרי הוא נחשב כחלוש, וטמא – ראויים פירותיו
לקבל טומאת אוכלין. ומעתה נעץ רב פפא לדעת חכמים, כאשר
הענף יכול לחיות עדיין, וממנו יוצא ענף שני, והענף השני נחשב
ברובו מן הראשון באופן שאינו יכול לחיות, מהו ששקטה הענף
הראשון יד להקטנה, היינו שאם תיגע טומאה בענף הראשון, אף
שהוא עצמו טהור, יהיו הפירות שבענף השני נטמאים על ידו.
מסיקה הגמרא: תיקו.
הגמרא מביאה ספק נוסף, האם יש דין יד בטומאת אבר המנוגעת.
כאשר נראה נגע בקירות הבית, צריך הכהן להסגיר את הבית
שבעה ימים, ולאחריהם אם רואה שנתפשט הנגע צריך לחלוץ את
האבנים שבהן הנגע ולקלף את טיח הבית ולהשליכם מחוץ לעיר,
ולתת אבנים אחרות במקומן ולטוח את הבית ולהסגירו שבעה
ימים נוספים. ואם חזר הנגע, נותץ את הבית. הגמרא דנה לגבי אבר
המנוגעת, שמטמאה באהל, מה הדין באופן שרק חצייה טמא (וכפי
שיתבאר בסמוך), האם נעשה החצי השני יד לחצי הראשון
ומטמא גם כן: אומר רבי ירמיה, הרי אומר במשנה (נעשים פ"ג מ"ב) לגבי
צרעת הבית, שהאבן שפניות – אבן שהיא בקצה הקיר הפנימי
המפריד גם ביתו לבית חבירו, והאבן תופסת את כל עובי הקיר
ונראית גם בביתו וגם בבית חבירו, אם נולד בה נגע בצד הפונה
אל ביתו, כשהוא חולץ את האבן מן הקיר בסוף השבוע של
ההסגר, חולץ ומשליך את פולה, כולל החצי שלצד בית חבירו.
ואולם כשהוא נותץ את הבית כשחזר הנגע, אם יש שם אבן כזו
הנראית בשני הבתים, מוציאה מן הקיר ונותץ את החצי שלו,
ומניח חזרה את החצי של חבירו. ומעתה נעץ רבי ירמיה, באופן כזה
שיש דין אבר המנוגעת על חצי האבן בלבד, מהו ששקטה יד
להקטנה – האם המחצית שאינה מנוגעת נעשית יד למחצית
המנוגעת, ויהיה גם בית חבירו כאהל שיש בו אבן מנוגעת וכל
הנכנס אליו נטמא. מסיקה הגמרא: תיקו.
שנינו במשנה: אם מטה הבהמה שיש בה אבר המודולדל, לדעת
רבי מאיר האבר מטמא משום אבר מן החי, ולא משום אבר של
נבילה. מבררת הגמרא: מאי איכא – איזה הבדל יש בין אבר מן
החי, לאבר של הנבילה. משיבה הגמרא: איכא בינייהו בשר הפורש
ממנו (מאמר בהמה) – יש הבדל ביניהם אם נתלש האבר מהבהמה
ואחר כך פרשה ממנו חתיכת בשר, דאילו בשר הפורש מאבר מן
החי, לא מטמא משום אבר מן החי, כיון שאינו אבר שלם. אבל
הפורש מאבר מן הנבילה, הרי הוא ככל בשר נבילה, ומטמא.
מבררת הגמרא: הדין של אבר מן החי דמטמא, מאי קרא – מאיזה
פסוק נלמד. משיבה הגמרא: אומר רבי יהודה אומר רב, כתוב
בטומאת נבילה (ויקרא יא לב) וימי ימות מן הבהמה וגו' הנגע בנבלתה
יטמא עד הערב, ודורשים מהתיבות מן הבהמה, שאפילו מקצת
הבהמה שמתה, היינו שנתלש ממנה אבר ושוו כעין מיתה במקצת,
שהרי האבר שנתלש יהיה חסר בה לעולם, כל הנגע בו יטמא.
מקשה הגמרא: והאי מיבעי ליה – והרי פסוק זה נצרך ללמוד ממנו
לבאידך – לדרשה אחרת: דרב יהודה אומר רב, דאמר רב יהודה
אמר רב, ואמר לה במתנתא תנא – ויש אומרים שכן שנו
בברייתא, נאמר בטומאת נבילה וימי ימות מן הבהמה' וגו', ולשון

וקשה, איך נטמא הבשר, הרי טומאת בית הסתרים היא – נגיעת
הטומאה היא במקום נסתר מהעין, שהרי היא במקום דיבוק הבשר
לאבר מבפנים, והכלל הוא שטומאת בית הסתרים לא מטמא.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי זורא, אף לירי קשיא לי, ושאלתיה
ו-ושאלתיו לרבי אבא בר ממל, ואמר לי, הא מני – ברייתא זו
בשית ממי היא, הלא בשית רבי מאיר היא, דאמר שטומאת בית
הסתרים מטמא. שהרי אמר רבי מאיר (לעיל עב), שעובר של בהמה
שהוציא ידו לחוץ, ונשחטה אמו, כיון שאין שחיתה מתירה
באכילה את יד העובר שבחוץ, דין ידו כאבר מן החי ומטמאת את
שאר בשרו. והרי המקום בו שאר הבשר דבוק אל היד הוא נסתר
מן העין, ועל כרחך לדעת רבי מאיר מגע בית הסתרים מטמא,
והברייתא כשיתו.

רבי אסי דוחה תירוצו זה: אמר ליה רבי אסי, ולא זמנין פניאין
אמרה קמאי – וכי לא אמר לפני רבי אבא את תירוצו זה פעמים
רבות, וכבר דחינו ואמרי ליה, שני ליה לרבי מאיר בין טומאה
דבעיא הקשר ובין טומאה דלא בעיא הקשר – רבי מאיר מחלק בין
דבר שכבר הוכשר לקבל טומאה, עליו אמר שטמא בבית
הסתרים, לבין דבר שלא הוכשר, שאינו מטמא בבית הסתרים.
ולכן לגבי עובר שנשחטה אמו, כיון שהשחיטה מכשירה אותה
ואת העובר שבמעיה לקבל טומאה, אמר רבי מאיר שנטמא
העובר בבית הסתרים, אבל לגבי החותך בשר מאבר מן החי, מן
הסתם מדובר בברייתא כשהבשר עדיין לא הוכשר במים, ומבלי
הבשר מורו לא יוכל להיטמא. לפיכך עדין קשה, איך נטמא הבשר
מן האבר.

רבא מתרץ את קושיית רבי אסי: אמר רבא, ופאי קושיא היא זו,
דלמא מדברת הברייתא בשחיטת הבשר קודם שנחתך מהאבר,
ושבו נוכל להעמידה בשית רבי מאיר המטמא במגע בית
הסתרים.

רבה בר רב חנן מתרץ באופן אחר: אמר ליה רבה בר רב חנן לרבה,
למא לי להעמיד הברייתא דווקא כשהיה הקשר של הבשר במים,
הרי הבשר הזה היה מטמא טומאה חמורה אצל אביו – כשהיה חלק
מאבר מן החי היה לו דין אב הטומאה לטמא אדם וכלים במגע
ובמשא כנבילה, והכלל הוא שכל שסופו לטמא טומאה חמורה
אינו צריך הכשר מים, כמו שאמר רבי יוסי לעיל (קכא), לגבי נבילת
עוף טהור, שאף על פי שמצד עצמה אינה מטמאת במגע, אבל אם
חשב עליה לאכילה נעשית ראויה לקבל טומאת אוכלין ולטמא
במגע אף אם לא הוכשרה במים, כיון שסופה לטמא טומאה
חמורה והיינו שדין כל נבילת עוף טהור לטמא את האדם ואת
הבגדים שעליו כשהיא בבית הבליעה. וכל שכן הבשר הזה,
שכבר היה מטמא טומאה חמורה בהיותו חלק מאבר מן החי,
שאינו צריך הכשר כדי לקבל טומאת אוכלין, ויכול להיטמא
במגע בית הסתרים לדעת רבי מאיר.

דוחה הגמרא: אמר ליה רבא, אי אפשר ללמוד את דין הבשר
מנבילת העוף. כי מנבילת העוף, טומאתה החמורה בבית הבליעה,
והטומאה הקלה שהיא מטמאת כשחשב עליה לאכילה, יש להן
שייכות זו לזו מפני ששתייהן משם 'אוכל', לפיכך מתוך שאינה
צריכה הכשר לטמא טומאה חמורה, אף לטומאה הקלה אינה
צריכה הכשר. אבל בשר הפורש מאבר מן החי, ששחיטתו לטמא
טומאה חמורה, מעשה עין שימש – הרי זה מחמת השתתפותו עם
הגידים והעצמות להיות יחד אבר מן החי, והוא בזה כמוהם שאין
טומאתם מצד שם אוכל שהרי הם כעץ ואינם ראויים לאכילה.
וטומאת אוכלין שתהיה בו כשיחשוב עליו לאכילה היא מצד
שיתחדש בו שם אוכל, ואין לה שייכות לטומאה הראשונה,
לפיכך טעון הכשר מים להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין.

הגמרא מביאה חמשה דינים נוספים, שנאמרה בהם סברא זו של
'כשימש מעשה עין שימש'. הדין הראשון הוא לגבי דברי התנא
דבי רבי ישמעאל (לעיל קכא), הדורש מהכתוב בטומאת שרצים
(ויקרא יא לח) 'וכי יתן מים על זרע' וגו' שהכשר מים צריך רק בדבר

שהוא דומה לזרעים שאינם נעשים אב הטומאה והיינו לרבות כל
מיני אוכלין. אבל דבר הנעשה אב הטומאה ראוי לטמא טומאת
אוכלין אף מבלי הכשר מים. אביי מוכיח דין נוסף מדברי התנא
דבי רבי ישמעאל: אמר אביי, הרי אמרו בברייתא (פסחים מה)
שבוקת ו-גוש של שאור, שיהיה לשיבה, בלילה – בטל ממנה שם
אוכל ומותר להשהותה בפסח. אמנם אומר אני שטומאתה שתהיה
בה כשישב עליה זה שטמאת אדם וכלים, היא לא דאורייתא,
דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שטמאין טומאה
חמורה, שלא כדברי התנא דבי רבי ישמעאל שאמר שלא מצינו
בהם טומאה חמורה.

דוחה הגמרא: בששימש השאור לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש – הרי זה מחמת שימוש לשיבה, והוא בזה ככל חתיכת עץ
המיוחדת לשיבה שטמאת טומאה חמורה, ולא מצד שם אוכל
שבו. לפיכך יתכן שיהיה השאור מטמא אדם מדאורייתא, ואין זו
ראיה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם.
הדין השני: אמר אביי הרי אמרו בברייתא (לעיל יג) שתקרובת
עבודת פוכבים של אוכלין – מיני מאכל שהובאו בתקרבות
לעבודה זרה, מטמאין אדם וכלים באוהל. אך אומר אני שטומאתה
של התקרבות לא דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו
לאוכלין שטמאין טומאה חמורה, שלא כתנא דבי רבי ישמעאל.
דוחה הגמרא: בששימש המאכל לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש – הרי זה מחמת הקרבות לעבודה זרה ולא מפני שם אוכל
שבו, שכן שהוא אסור באכילה ובהנאה בטל ממנו שם אוכל,
והוא בזה ככל עץ שעשאוהו עבודה זרה שטמא אדם וכלים
באהל. לפיכך יתכן שתהיה טומאת התקרבות מדאורייתא, ואין זו
ראיה שאוכלין מטמאים טומאה חמורה מצד שם אוכל שבהם.

הדין השלישי, הוא לגבי המשנה בפסחים (מה), שבצק הנמצא
בסדקי עריבה ו-קערה, אם רוצה בקיומו שיתסם סדקיה, בטל
לעריבה ונעשה חלק ממנה לענין שאם תיגע בו טומאה היטמא
העריבה מאותה נגיעה. אביי מבקש להוכיח שדין זה אינו
מדאורייתא: אמר אביי, הרי אמרו לגבי בצק שבסדקי עריבה,
שהבנדי אוכלין – אוכלין שחיברום לכלים וביטלום שם, בכלים
דמו – נחשבים ככלים, ואם יגעו במת, האוכלין והכלים נעשים אב
הטומאה לטמא את האדם הנוגע בהם. אך אומר אני שטומאתן
לא דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שטמאין
טומאה חמורה.

דוחה הגמרא: בששימש הבצק לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש – הרי זה מחמת שהוא מתבטל לכלי ונעשה חלק ממנו,
והוא בזה ככל חתיכת עץ שעשאוהו כלי קיבול, שאם נגעה במת
מטמאת את האדם.
הדין הרביעי הוא לגבי חלב של נבילת בהמה טהורה, שאינו
מטמא מצד עצמו אלא אם חשב להאכילו לגוי, שאז מקבל
טומאה כשאר אוכלין. אמנם החלב שעל הכוליא של הנבילה,
בזמן שמחובר לכוליא, הנוגע בו נטמא כאילו נגע בכוליא עצמה,
כי החלב נחשב 'שומר' של הכוליא. רב פפא מבקש להוכיח שדין
זה אינו מדאורייתא: אמר ליה רב פפא לרבה, הא דתניא, שהחלב
המכסה את הכוליא של הנבילה, אם הוא בנפלים ששם אין דרכם
לאוכלו כלל אפילו הגוים, צריך פקשקה שיחשוב להאכילו לגוי,
וצריך הקשר מים להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין. אך אומר אני
שטומאתו אצל בוליא כשהוא מחובר אליה מדין 'שומר', היא לא
דאורייתא, דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכל שאף על פי
שטמאין טומאה חמורה צריך הכשר לטמא טומאת אוכלין (ושהרי
אמרה הברייתא שצריך הכשר, שלא כתנא דבי רבי ישמעאל
שאמר שכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר).

דוחה רבא: בששימש החלב לטמא טומאה חמורה, מעשה עין
שימש – הרי זה מחמת היותו שומר של הכוליא, והוא בזה ככל
דבר הנעשה שומר לנבילה, שאפילו הוא כעץ, מטמא כנבילה
עצמה. ואין זה מצד שם אוכל שבו, לפיכך אין אותה טומאה

חולין. פרק תשיעי – העור והרוטב דף קטב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה רש"י

טומאת בית הסתרים היא – היאך קבל טומאה במחזור? והלא מגעו בסתר, וקיימא לן בנדה (מא.ב) מקרא דטומאת בית הסתרים לא מטמיא. רבי מאיר היא – ב"בהמה המקשה" (חולין עב.א): הוציא עובר את ידו, ושחט את אמו, ואחר כך חתכו, בשר העובר מגע נבילה שקבל טומאה מאבר היוצא שהיה מחובר לו, והוא

מטמא כאבר מן החי. אמר ליה – רבי אסי לרבי יוסי: דהא זימנין טגיאן בר ממל לא איכפת לי, דהא זימנין טגיאן אמרה להאי טעמא קמאי, ואמרי ליה אנא. שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעיא הכשר בו – ההיא ד"בהמה המקשה" – הוכשר העובר בשחיטת אמו, ועדיין האבר הטמא מחובר בו וטמא. אבל משתנינו תנן "הכשר צריך הכשר", וכיון דצריך הכשר – לא הוכשר קודם חתיכה, והיאך מקבל טומאה מאביז? נשהוכשר – קודם חתיכה קתני חק ברייתא דטמאה. הרי מטמא טומאה חמורה אביו – בעודו מחובר באבר היה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, ותנא דבי רבי ישמעאל לעיל בפירקין (קא.א): מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה – צריך הכשר, אף כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה – צריך הכשר. אבל מי שסופו לטמא טומאה חמורה, כגון נבלת עוף טהור – לא. וכל שכן, זה שכבר טימא. כשישימש – אותו שמוש טומאה חמורה – לא בתורת אוכל שמשו, שאין האבר מטמא כלום על ידי אותו בשר. אלא בתורת עץ שימש – שנחשב ונמנה עם הגידין והעצמות ליעשות אבר, וכן כעץ, והשתא אתעביד ליה אוכל, ופנים חדשות באו לכאן. ולא דמי לנבלת עוף טהור שהיא מטמאה אדם על ידי אכילה. הרי אמרו – בפסחים ב"אלו עורבין" (מ.ה.ב) כופת שאור – מטייל בלע"ז. שיחדה לשיבה בטלה – מתורת חמץ, ואינו עובר עליו בפסח משום "שאר לא ימצא בבתיכם" – אלמא, לא אוכל הוא, ונעשית כלי, מטמאה מושב חוב. שהרי אין אומרים לו "עמוד ונעשה מלאכתנו", שהי יחידה לכן. אומר אני דטומאה שאנו מטמאין אותו משום מושב חוב – לא דאורייתא אלא דרבנן היא. דאמרו רבנן בטלה ונעשית כלי. דאי סלקא דעתך דאורייתא – אם כן מצינו אוכלין שסופן לטמא טומאה חמורה, מאחר שירדו לתורת אוכלים. ואנן אמרינן: מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה בו. ומשני: לעולם טומאת דאורייתא. ודקאמר מצינו לאוכלים שמתמאים בו – כשישימש אותו שימוש טומאה חמורה, לאו בתורת

אוכל שימשה, אלא "מעשה עץ שימש" – על ידי מעשה עץ הוא עושה אותו, שבלט מתורת אוכל ונעשה עץ. הרי אמרו תקרובת עבודה זרה של אוכלין מטמא באהל – וקאמר אביי: אומר אני טומאה זו לאו דאורייתא, וקרא – אסמכתא בעלמא. דאי דאורייתא – מצינו אוכלין שסופן לטמא אדם. מעשה עץ – שאסורים בהנאה, ונטלו מאוכלים, ונעשו כעצים העבדים. הרי אמרו ב"אלו עורבין" (פסחים מה.ב). חבורי אוכלים – שבכלים, הרי הם בכלים, ואם נגעו טומאה באוכל – נטמא חכלי. דתנן (פסחים מה.ב) בצץ שבסדקי עריבה, לענין הטומאה – אם רוצה בקיומו, הרי חן כעריבה. ואומר אני: טומאתו זו שהוא נעשה כלי, ואם נגע במת חזר ומטמא אדם – לאו דאורייתא. חלב נבלה – דבהמה טהורה אינו מטמא כנבלה, דנפקא לן מ"עשה לכל מלאכה", ולענין לקבל טומאה מן הנבלה או מן השרץ. כפריים – שעמם מועטין, וחלב לאו בר אכילה הוא אפילו לגוי, אלא על ידי דחק. צריך מחשבה – והוי אוכל. וכיון דחלב יורד לתורת אוכל, אומר אני: טומאתו אגב כליא – מה שהוא מטמא אדם, משום מגע נבלה, שהוא שומר הכוליא כשהכוליא טמנה בו. כדאמר לעיל (קב.ב) מנה חוטין נמשכים הימנה – לאו דאורייתא. דאי דאורייתא – מצינו דבר שיריד לתורת אוכל, כגון חלב שחישב עליו ועדיין הכוליא טמנה בו. מטמא טומאה חמורה – ואנן תנן: כל שסופו לטמא טומאה חמורה – אין צריך הכשר. וזה לענין טומאת אוכלין, אוכל הוא, וקתני "צריך הכשר" מעשה עץ שימש – לאו בתורת אוכל הוא מטמא. אלא בתורת שומר לאוכל, כעצם וכוונתו, ונטלפיה. הרי אמרו ב"אלו עורבין" – כלומר, הרי הוכירו בית המטבח בורעים דהוי בית. ולא ידענא ודיקן אמרו. המטבח בורעים – כגון שסיכר ביתו בשבלים, ובהם הזרעים. וכיון שעשה מהם סכך – בטל הזרעים, ונעשה אהל חשוב. ואם פרחא צרעת באותו בית – הרי כל הבית טמא, בתלוי ואהל שלו, לטמא אדם וכלים. טומאתו לאו דאורייתא – אותה טומאה שהבית חשוב אהל לטמא אדם – לאו דאורייתא היא. ואית דגרסי "בית שסיכרו בורעים, טהור" – כלומר, טהור מטומאת אוכלים ונעשו עץ, דבטלו אצל הסיכור. "טומאתו לאו דאורייתא" – כדפרישית. אי אין מיתה עושה נפול – והרי נגבל עמה לטמא משום נבלה. מאי מטמא דרבי

טומאת בית הסתרים היא, וטומאת בית הסתרים לא מטמיא! אמר ליה: אף לדידי קשיא לי, ושאילתיה לרבי אבא בר ממל ואמר לי: הא מני – רבי מאיר הוא, דאמר טומאת בית הסתרים מטמא. אמר ליה: ולא זימנין סגיאין אמרה קמאי, ואמרי ליה: שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעיא הכשר ובין טומאה דלא בעיא הכשר! אמר רבא: ומאי קשיא? דלמא בשהוכשר? אמר ליה רבה בר רב חנן, לרבא: למא לי הכשר? הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו! אמר ליה: כשישימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: כופת שאור שיחדה לשיבה – בטלה טומאתה. לאו דאורייתא – דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שמתמאין טומאה חמורה. כשישימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: תקרובת עבודה זרה של אוכלין – מטמאין באוהל. טומאתה לאו דאורייתא – דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שמתמאין טומאה חמורה! כשישימש, מעשה עץ שימש. אמר אביי, הרי אמרו: חבורי אוכלין ככלים דמו. טומאתן לאו דאורייתא – דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שמתמאין טומאה חמורה! כשישימש, מעשה עץ שימש. אמר ליה רב פפא לרבא, הא דתניא: חלב נבלה בפפריים צריך מחשבה והכשר. טומאתו אגב פוליא לאו דאורייתא – דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לאוכלין שמתמאין טומאה חמורה! כשישימש, מעשה עץ שימש. אמר רב מתנה, הרי אמרו: בית שספכו פזרעים – טהור. טומאתו לאו דאורייתא – דאי סלקא דעתך דאורייתא, מצינו לזרעים שמתמאין טומאה חמורה! כשישימש, מעשה עץ שימש. רבי שמעון מטהר. מה נפשך, אי מיתה עושה נפול – ליטמא משום אבר מן החי? אי אין מיתה עושה נפול – ליטמא משום אבר מן הנבלה? רבי שמעון ארישא קאי, האבר והכשר המוריד לנבלה – מטמא טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר. ורבי שמעון מטהר. אמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מאי מטמא דרבי שמעון? אמר קרא "מפל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים – לאחרים

אוכל שימשה, אלא "מעשה עץ שימש" – על ידי מעשה עץ הוא עושה אותו, שבלט מתורת אוכל ונעשה עץ. הרי אמרו תקרובת עבודה זרה של אוכלין מטמא באהל – וקאמר אביי: אומר אני טומאה זו לאו דאורייתא, וקרא – אסמכתא בעלמא. דאי דאורייתא – מצינו אוכלין שסופן לטמא אדם. מעשה עץ – שאסורים בהנאה, ונטלו מאוכלים, ונעשו כעצים העבדים. הרי אמרו ב"אלו עורבין" (פסחים מה.ב). חבורי אוכלים – שבכלים, הרי הם בכלים, ואם נגעו טומאה באוכל – נטמא חכלי. דתנן (פסחים מה.ב) בצץ שבסדקי עריבה, לענין הטומאה – אם רוצה בקיומו, הרי חן כעריבה. ואומר אני: טומאתו זו שהוא נעשה כלי, ואם נגע במת חזר ומטמא אדם – לאו דאורייתא. חלב נבלה – דבהמה טהורה אינו מטמא כנבלה, דנפקא לן מ"עשה לכל מלאכה", ולענין לקבל טומאה מן הנבלה או מן השרץ. כפריים – שעמם מועטין, וחלב לאו בר אכילה הוא אפילו לגוי, אלא על ידי דחק. צריך מחשבה – והוי אוכל. וכיון דחלב יורד לתורת אוכל, אומר אני: טומאתו אגב כליא – מה שהוא מטמא אדם, משום מגע נבלה, שהוא שומר הכוליא כשהכוליא טמנה בו. כדאמר לעיל (קב.ב) מנה חוטין נמשכים הימנה – לאו דאורייתא. דאי דאורייתא – מצינו דבר שיריד לתורת אוכל, כגון חלב שחישב עליו ועדיין הכוליא טמנה בו. מטמא טומאה חמורה – ואנן תנן: כל שסופו לטמא טומאה חמורה – אין צריך הכשר. וזה לענין טומאת אוכלין, אוכל הוא, וקתני "צריך הכשר" מעשה עץ שימש – לאו בתורת אוכל הוא מטמא. אלא בתורת שומר לאוכל, כעצם וכוונתו, ונטלפיה. הרי אמרו ב"אלו עורבין" – כלומר, הרי הוכירו בית המטבח בורעים דהוי בית. ולא ידענא ודיקן אמרו. המטבח בורעים – כגון שסיכר ביתו בשבלים, ובהם הזרעים. וכיון שעשה מהם סכך – בטל הזרעים, ונעשה אהל חשוב. ואם פרחא צרעת באותו בית – הרי כל הבית טמא, בתלוי ואהל שלו, לטמא אדם וכלים. טומאתו לאו דאורייתא – אותה טומאה שהבית חשוב אהל לטמא אדם – לאו דאורייתא היא. ואית דגרסי "בית שסיכרו בורעים, טהור" – כלומר, טהור מטומאת אוכלים ונעשו עץ, דבטלו אצל הסיכור. "טומאתו לאו דאורייתא" – כדפרישית. אי אין מיתה עושה נפול – והרי נגבל עמה לטמא משום נבלה. מאי מטמא דרבי שמעון – דמטהר המעורה בבעלי חיים?

וטומאת בית הסתרים לא מטמא – פירושה בפרק "בהמה המקשה" (לעיל עב.ב) דבור המתחיל "בשעת". ולא שני ליה לרבי מאיר בין טומאה דבעי הכשר בו – הלשון אין מיושב, דלא היה ליה למימר טפי אלא "הבא לא הוכשר", למא לי הכשר והא מטמא טומאה חמורה אגב אביו – תימה: אמאי לא פריך, למא ליה לאוקומיה כרבי מאיר, הא מטמא טומאה חמורה אגב אביו, ואין צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ, כדאמר פרק "בא סימן" (נדה ג.ב.) כשישימש מעשה עץ שימש – פירושו: מאותו שם שהיה מטמא טומאה חמורה. דהיינו, משום אבר מן החי, עתה אין אבר מן החי – שאין בו אלא בשר, ואין קרוי אבר. ולא דמי לנבלת עוף טהור ופריס והנשרים – שכשיטמא, טומאה חמורה היה, משום שורף פריס, והשתא נמי הם פריס. והכי פירושו: "כשישימש מעשה עץ שימש" – לא מתורת אוכל כמו שהוא עתה, אלא מתורת עץ בעלמא. ואם תאמר: אף על גב דמעשה עץ שימש, ליטמא. דנגמר מורעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה בשום ענין ויש לומר: דזרעים נמי סופן לטמא טומאה חמורה על ידי שמוש עץ, כדאמר בסמוך "כופת שאור שיחדה לישב עליה" – בטלה, ומטמאה טומאת מדרס. טומאתה לא דאורייתא – תימה: דאי לא מדאורייתא בטלה, אמאי מותר להניחא בביתו? בית שסככו בורעים טהור – מכאן קשה על פירוש רבינו שמואל בפרק קמא דסוכה (ג.ג.) דאמר: ירוקת שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח – אין הוצינן בפני הטומאה, אבל מביאין הטומאה, ופוסלין הסוכה משום אויר. פירושו: ולא משום סכך פסול, דסכך פסול – באריעה, ואיר – בשלשה. ואמר הוה: מאי טעמא? כיון דכי יבש נפלי, כמאן דמפרשי רמז, ויפרש רבינו שמואל: דהא דקאמר "מאי טעמא" – לאו א"אין הוצינן בפני הטומאה" קאי, משום דהוי אוכל ומקבל טומאה. ואין הוצינן בפני הטומאה, אלא א"פוסלים את הסוכה" קאי, וקשה לפירושו: דהבא משמע דבטלי לגבי בית, דלאי מקבלי טומאה ומדורו ויש לומר לפירושו: ומלי מילי קתני, ו"אין הוצינן" – לאו כשסכך בהם קאמר. אבל מכל מקום לא היה צריך לפרש כן, דאיכא לפירושו: כשסיכר בהן ולא מקבלי טומאה. והאי ד"אין הוצינן" – כדמפרש הוה: משום דכי יבש, נפלי. וכן פירש בקונטרס שם. כות

שמועון מטהר. אמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן: מאי מטמא דרבי שמעון? אמר קרא "מפל האכל אשר יאכל", אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים – לאחרים

בית בשר הפורש מאבר מן החי רבי אליעזר מטמא — לכאורה נראה דאבר האדם מן החי, מבנין אב דשרצים ובהמה אתי. אבל במשנה לא משמע כן, מדאמרו ליה לרבי אליעזר: השוה מדותיך, וקא יתיב טעמא אמאי מרבה בשר וממעט עצם. וצריך לומר: מקרא אחד דרשינן, מר מוקי ליה בבשר, ומר מוקי ליה בעצם, כדדייב טעמא, ומר דריש לדרשא אחרינא. אבל אי מבנינא

דרצעים ובהמה אתי — אמאי אמרו ליה לרבי אליעזר: מאי טעמא מרבה בשר וממעט עצם? בין תנא קמא לרבי שמעון נמי בית בשר ועצם כשעורה איכא בינייהו — פירוש: או עצם כשעורה, דהא תרויידו ליכא למימר לתנא קמא טמא — דאם כן, מאי איכא בין אבר מן המת לאבר מן החי?

הדרן עלך העור והרוטב

לְאַחֲרֵיהֶם - אֵין קְרוֹי אוֹכֵל. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי אָסִי: דִּילְמָא טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן הֵתֵם - הוּאִיל וּמַעוֹרָה מַעוֹרָה? דִּתְנִינָא: יְחִוֵר שֶׁל תַּאֲנָה שְׁנַפְשָׁתָּ, וּמַעוֹרָה בְּקָלִיפָה - רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִם יִכּוֹל לְחַיּוֹת - טְהוֹר, וְאִם לֹא - טָמֵא. וְאֲמַרְיֵן לָךְ: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי יְהוּדָה? וְאֲמַרְתָּ לָּן: הוּאִיל וּמַעוֹרָה מַעוֹרָה! אֲמַר לִיה: אֲמַצְעִיתָא, "נִשְׁחַמְתָּה הִבְהַמָּה - הוֹכְשָׁרָה בְּדָמֶיהָ, דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא הוֹכְשָׁרוּ". (אֲמַר רַבִּי אָסִי) אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן - אֲמַר קְרָא "מִכָּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל", אוֹכֵל שְׂאֵתָהּ יִכּוֹל לְהֵאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם - קְרוֹי אוֹכֵל, אוֹכֵל שְׂאֵין אֵתָהּ יִכּוֹל לְהֵאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם - אֵין קְרוֹי אוֹכֵל. וְדִילְמָא טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בִּהְיִיא אִי בְּדִרְבָּא אִי בְּדִרְבֵּי יוֹחָנָן? אֵלָּא, לְעוֹלָם אִסְיָפָא, וְלֹא אֲאָבֵר אֵלָּא אֲבִשָׁר: "מִתָּה הִבְהַמָּה - הַבֶּשֶׁר צִיד הַבֶּשֶׁר, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר". אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן - אֲמַר קְרָא "מִכָּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל", אוֹכֵל שְׂאֵתָהּ יִכּוֹל לְהֵאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם - קְרוֹי אוֹכֵל, אוֹכֵל שְׂאֵין אֵתָהּ יִכּוֹל לְהֵאכִילוֹ לְאַחֲרֵיהֶם - אֵין קְרוֹי אוֹכֵל. מִשְׁנָה הָאֶבֶר וְהַבֶּשֶׁר הַמְדוּלָּדִין בְּאֶדָם - טְהוֹרִים, מֵת הָאֶדָם - הַבֶּשֶׁר טְהוֹר. הָאֶבֶר מְטַמָּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי, וְאִינוּ מְטַמָּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַמֵּת, דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. גְּמָרָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מַה נִּפְשָׁדָה, אִי מִיתָה עוֹשָׂה נִפְּוֹל - לִיטְמָא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַמֵּת! - רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּעָלְמָא קָאִי, דְּקָאֵמֵר תֵּנָא קָמָא "הָאֶבֶר מְטַמָּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי וְאֵין מְטַמָּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַמֵּת", אֵלְמָא: אֶבֶר הַמֵּת בְּעָלְמָא - מְטַמָּא. וְאֲמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֶבֶר הַמֵּת בְּעָלְמָא לֹא מְטַמָּא. דִּתְנִינָא, אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שְׁמַעְתִּי שְׂאָבֵר מִן הַחֵי מְטַמָּא. אֲמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ: מִן הַחֵי וְלֹא מִן הַמֵּת? וְקַל וְחֹמֶר, וְמַה חֵי שְׁהוּא טְהוֹר - אֶבֶר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טָמֵא, מֵת שְׁהוּא טָמֵא - לֹא כֵּל שִׁבּוֹן? כְּתוּב בְּמִגִּילַת תְּעֵנִית, פֶּסָחָא וְעִירָא - דִּלָּא לְמַסְפָּד, הָא רַבָּה לְמַסְפָּד? אֵלָּא - כֵּל דְּכֵן. הָכָא נָמִי - כֵּל דְּכֵן! אֲמַר לִיה: קֵד שְׁמַעְתִּי. וּמַאי אִיכָּא בֵּין אֶבֶר מִן הַחֵי לְאֶבֶר מִן הַמֵּת? - בְּיִתּוֹ בֶּשֶׁר וְעֵצִים! פִּשְׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מֵאֶבֶר מִן הַחֵי אִיכָּא בִּינְיִינָהוּ. דִּתְנִין: בְּיִתּוֹ בֶּשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֶבֶר מִן הַחֵי - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמָּא, וְרַבִּי נְחוֹנְיָא בֵּין הַקֶּנֶה וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְטַהֵר. עֵצִים פִּשְׁעוֹרָה הַפּוֹרֵשׁ מֵאֶבֶר מִן הַחֵי - רַבִּי נְחוֹנְיָא מְטַמָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְטַהֵר. הִשְׁתָּא דְאֵתִית לְהִכִּי, בֵּין תֵּנָא קָמָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן נָמִי: בְּיִתּוֹ בֶּשֶׁר וְעֵצִים פִּשְׁעוֹרָה, אִיכָּא בִּינְיִינָהוּ.

הדרן עלך העור והרוטב

לְאַחֲרֵיהֶם — לגוי. קְרוֹי אוֹכֵל — לענין טומאת אוכלין, ואבר מן החי אין אתה יכול להאכילו לאחרים בהיתר. וְדִילְמָא טַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן — ולמה לי קרא להכי? הוּאִיל וּמַעוֹרָה — בבעלי חיים שאין טומאה נוהגת בהם, כדאמרין לגבי יחור, דהוּאִיל והתאנה מעורה ביחור — חיבור הוא, אף על פי שהיחור נפשו מן האילן — שהקליפה מועלת בו לעשות חבור. הכא נמי, הוּאִיל והאבר מעורה בבהמה כל דהו טהור הוא. נִשְׁחַמְתָּה הִבְהַמָּה — חן המדולדל נותר, לא לישראל ולא לבני נח. לֹא הוֹכְשָׁרוּ — וקמפרש רבי יוחנן: משום דלא בני קבולי טומאה ניהו, דלא משווי ליה שחיטה אוכלא. הוּאִיל שאינו קרוי אוכל, וְדִילְמָא — לעולם בני קבולי טומאה ניהו, וטעמא דרבי שמעון: אי כדרבא, דמפרש לעיל (קכ"ב) טעמא דרבי שמעון משום דאין בהמה נעשית יד להכשיר האבר. אי כדרבי יוחנן, דאמר נמי לעיל: אין יד להכשיר, וכשנאוחו בקטן ואין גדול עולה עמו פליגי, ומשום הכשר. אֵלָּא לְעוֹלָם — אי איתמר דרבי אסי — אסיפא דמתניתין איתמר, א"מֵתָה הִבְהַמָּה", ורבי שמעון מטהר, אפילו הוכשר הבשר — אין מקבל טומאה. וכל שכן דפליג ארישא כשחן מחוברין. ומיהו קרא לא איצטריך ליה אלא משום סיפא, דאי משום רישא — הא אית ליה טעם אחר, כדאמרין. מִשְׁנָה המדולדלין באדם טהורים — ד"כי ימות" כתיב. מֵת הָאֶדָם הַבֶּשֶׁר — המדולדל טהור, דמיתה עושה ניפול, ובשר הפורש מן החי — טהור, וכרבי יהושע ורבי נחוניא בן הקנה מיתוקמא. דמטהרים לקמן בשר הפורש מאדם חי. הָאֶבֶר מְטַמָּא מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי כו' — בגמרא מפרש מאי איכא בין אבר מן החי לאבר מן המות: אבר מאדם חי — מטמא במגע ובמשא ובאהל, אבל בית בשר ועצם כשעורה הפורש מאבר מן החי — אינו מטמא. ומאבר מן המות — מטמא. גְּמָרָא בְּעָלְמָא קָאִי — ואפילו אאבר מן המת דעלמא פליגי. דלא מטמא אלא אם כן יש בו בית בשר, דמטמא משום בשר. אֲמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ — וכי מפני שמעט מן החי סבור אתה לומר מן החי דוקא, ולא מת? בתמיה. והלא כתיב במגילת תענית "פסחא זעירא" כו' — פסח שני שבאייר. הָא רַבָּה — פסח ניסן. לְמַסְפָּד — בתמיה. הָכָא נָמִי כֵּל דָּכֵן — שמעת. אֲמַר לוֹ כֵּךְ שְׁמַעְתִּי. שֹׂאֵבֵר מִן הַחֵי אֶבֶר מִן הַמֵּת. כִּיטָא אִיכָּא בִּינְיִינָהוּ — תנא דמתניתין סבירא ליה כרבי יהושע דמטהר לקמן, בין בבשר הפורש בין בעצם הפורש מן החי. דהא מתניתין, רבי יהושע היא, דמטמא באבר מן המת. והילכך, בבשר מן החי ובעצם מן החי שאינו אבר נמי כרבי יהושע סבירא ליה. טעמא דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי נחוניא מפרש בעריות (פרק ששי, משנה ג) מה ראה כל אחד לטמא בזה ולטהר בזה, ומה ראה רבי יהושע לטהר בשניהם. דתנן התם: אמרו לו לרבי אליעזר: השוה מדותיך, או טמא בשניהם או טהור בשניהם. אמר להם: מרבה אני טומאת בשר מטומאת עצמות — שהבשר נוהג בנבלות ובשרצים, מה שאין כן בעצמות. אמרו לו לרבי נחוניא: השוה מדותיך. אמר להם: מרבה אני טומאת עצמות מטומאת בשר — שהבשר הפורש מן החי טהור, ואבר הפורש ממנו הוא כברייתו טמא. אמרו לו לרבי יהושע: מה ראת לטהר בשניהם? והא שניהם במת טמאין! אמר להם: לא אם אמרתם במת, שהרי יש בו רובע ורוב ורקב, דרובע הקב עצמות מת טמאין באהל, ורוב בנינו או רוב מניינו מטמא, ומלא תרודו רקב מטמא באהל — תאמרו בזה, שאין בו רובע ורוב ורקב כו'. הִשְׁתָּא דְאֵתִית לְהִכִּי — דאדכרתן עצם כשעורה ובשר הפורש, מהשתא אימא לך: דרבי שמעון לאו אאבר מן המת פליג. אלא בין תנא קמא לרבי שמעון דמתניתין נמי בית בשר ועצם כשעורה איכא בינייהו. בהא פליגי: אם אבר מן החי חלוק מאבר מן המת בשתיקה, או באחת מוק. דלתנא קמא אינו חלוק אלא באחת מוק, דתנא קמא סבר: אי כרבי אליעזר, דמטמא בבשר הפורש מאבר מן החי, ובעצם כשעורה הפורש ממנו מטהר. אי כרבי נחוניא דאמר איפכא, והכי קאמר: האבר טמא משום אבר מן החי, ובשר הפורש ממנו טמא. והעצם טהור, והבשר טהור, כרבי נחוניא. ולא משום אבר מן המת, דשניהם טמאין בו. ורבי שמעון מטהר בין בעצם בין בבשר הפורש ממנו, דסבר כרבי יהושע דמטהר בשניהם. אבל אבר עצמו — הכי נמי דמטמא לרבי שמעון.

הדרן עלך העור והרוטב

59 – שנתלשו ברובם מגופו ומחובריים בו במקצת, והוא עודנו חי, הרי
60 הם כְּחֻזְרִים. ואם מֵת הָאָדָם, ויש בו אבר ובשר מדולדלין, הַבָּשָׂר
61 מְהוּר, וְהָאָבָר מְטַמָּא מִשּׁוּם אֲבָר הַנִּתְלָשׁ מִן הָאָדָם הַחַי, וְאוֹלָם אֵינוֹ
62 מְטַמָּא מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַמֵּת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן חוֹלֵק
63 וּמְסַתֵּר.

גמרא

64 מלשון משנתנו משמע בפשטות שרבי שמעון בא לטוהר את
65 האבר המדולדל לאחר מיתת האדם, אבל אבר שהיה מחובר
66 היטב באדם, ונתלש רק לאחר מיתתו, אף רבי שמעון מטמאו.
67 לפיכך מקשה הגמרא על דבריו: וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן, מַה נִּפְשָׁךְ, אִי סָבַר
68 שְׁמִיתָה עוֹשֶׂה נִפְשָׁךְ – שעל ידי המיתה כאילו נגמרה נפילת האבר
69 מגוף האדם קודם מיתתו, לִיפְטָא מִשּׁוּם אֲבָר הַנִּתְלָשׁ מִן הָאָדָם
70 הַחַי. וְאִי סָבַר שְׁאִין מִיתָה עוֹשֶׂה נִפְשָׁךְ וְעֵדִין הָאָבָר נִחְשָׁב כַּמְחוּבָּר
71 לָאָדָם, לִיפְטָא מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַמֵּת.
72 ומפני קושיא זו מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון באופן אחר:
73 אלא רַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּעֵלְמָא קָאִי – אינו בא לחלוק רק על דין האבר
74 המדולדל, מה דינו לאחר מיתת האדם, אלא גם על הדין הכללי
75 של אבר מן המת. כי ממה דְּקָאָבָר תָּנָא קָמָא בַּמְשַׁנְתִּינוּ, שבשמות
76 האדם הָאָבָר מְטַמָּא מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחַי וְאֵין מְטַמָּא מִשּׁוּם אֲבָר מִן
77 הַמֵּת, אֶלְמָא – מוכח שלשיתו אֲבָר מִן הַמֵּת בְּעֵלְמָא – כשאר
78 מקומות, כלומר סתם אבר מן המת שלא היה מדולדל מתחילה,
79 מְטַמָּא מִדִּין 'אבר' ואפילו אין בו כזית בשר, וְאִם רַבִּי שְׁמֵעוֹן,
80 אֵין הַדִּין כֵּן, אלא אֲבָר מִן הַמֵּת בְּעֵלְמָא, לֹא מְטַמָּא אִם אֵין בו כזית
81 בשר.
82 הגמרא מביאה ראיה מברייטא, שיש מי שסבר שאבר מן המת
83 אינו מטמא: דְּתַנִּיא, אִם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁמִיעֵת מִרְבוּתֵי שְׁאָבָר מִן
84 האדם הַחַי מְטַמָּא ואפילו אין בו כזית בשר. ומדברי רבי אליעזר
85 משמע שדווקא אבר מן החי מטמא אבל אבר מן המת אינו מטמא
86 כשאין בו כזית בשר.
87 רבי אליעזר לא אמר מהדין למד את דינו של אבר מן המת, ונראה
88 שדייק זאת מלשון רבותיו שדיברו על אבר מן החי דווקא, לפיכך
89 מקשה עליו רבי יהושע בברייטא: אִם רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְכִי מִפְּנֵי
90 ששמעת שאבר מן החי מטמא, יכול אתה לדייק שדווקא אבר מן
91 הַחַי מטמא וְלֹא אבר מן הַמֵּת. והרי יש לך לטמאו מקל וחומר, וְכֵּה
92 האדם הַחַי, שְׁהוּא כְּחוֹר, אף על פי כן אֲבָר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ מְטַמָּא כְּמַת,
93 המת עצמו, שְׁהוּא מְטַמָּא, לֹא כֵּה שֶׁכֵּן שֶׁאֲבָר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ הִיחָה
94 טמא. ועוד קשה לשיטתך, שְׁדַּר כְּתוּב בְּמִנְחָה תַעֲנִית (פ"ב)
95 'בארביסר ביה נכיסת פסחא וְעֵצָא דְלֹא לְמַסְפָּד' – וְכֵּה אֲרַבְעָה
96 עשר באייר, יום שחיטת פסח שני, גזרו שלא להספיד בו, וכי
97 תדייק אף מלשון זו, הָא רַבָּה לְמַסְפָּד – שפסח גדול – והפסח
98 שבניסן מותר להספיד בו, הרי ודאי אף הוא אסור בהספד כשאר
99 ימים טובים. אֶלְמָא על כרחך כונת התנא שם, שפסח קטן אסור
100 בהספד, וְכֵּה דְכֵּן – כל שכן שפסח גדול אסור בהספד. אם כן, הַכָּא
101 נִמֵּי כָּל דְכֵּן – גם כאן במה ששמעת שאבר מן החי מטמא, הכוונה
102 היא שכל שכן אבר מן המת מטמא. השיב וְאִם רַבִּי שְׁמֵעוֹן
103 לרבי יהושע, טועה אתה בכונתך, כי את הדין שהאבר מן המת
104 אינו מטמא, לא דייקת מלשון רבותי, אלא כֶּה שְׁמִיעֵתִי מִדֵּם
105 בפירוש, שאבר מן המת אינו מטמא.
106 שנינו במשנה, שלדברי רבי מאיר, אם מת האדם שיש בו אבר
107 המדולדל, האבר מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום
108 אבר מן המת. מבררת הגמרא: וְאִי אֶיכָא – ואיזה הבדל יש בין
109 אֲבָר הַנִּתְלָשׁ מִן הַחַי, לְאֲבָר הַנִּתְלָשׁ מִן הַמֵּת. משיבה הגמרא: לגבי
110 בְּזֵית בָּשָׂר, וְעַכְשָׁה בְּשַׁעֲרֵת הַפּוֹרֵשׁ (מאבר מן החי) [מן הָאָבָר], אֶיכָא
111 בְּיָנִיחוּ. דְּתַנִּי (ערוך פ"ז מ"א), בְּזֵית בָּשָׂר, הַפּוֹרֵשׁ מֵאָבָר מִן הָאָדָם הַחַי,
112 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמָּא, וְרַבִּי נְחוֹמִיא בֶּן הַקָּנָה וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְסַתְרִין. וְעַכְשָׁה
113 בְּשַׁעֲרֵת הַפּוֹרֵשׁ מֵאָבָר מִן הָאָדָם הַחַי, רַבִּי נְחוֹמִיא מְטַמָּא,
114 וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ מְסַתְרִין. ועל פי משנה זו יש לבאר גם את
115 דברי רבי מאיר במשנתנו, שסבר כדעת רבי יהושע שם, שמסוהר
116

1 לְאֲחֵרִים בהיתר, אֵין קְרוֹי אֶבְלָא לַעֲנִין טומאת אוכלין. וכיון שהאבר
2 והבשר המדולדלין בבהמה בחייה אינן יכול להאכילם לגוי מפני
3 שאסור לגוי לאכלם, ממילא אין בהם טומאת אוכלין לדעת רבי
4 שמעון.

5 רבי זירא מקשה, שלא מסתבר שלדעת רבי יוחנן, רבי שמעון בא
6 לחלוק על הרישא: אִם רַבִּי לִיָּה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי אַסִּי, אם כונת רבי
7 יוחנן לרישא, מדוע אמר שטעמו מפני שאינך יכול להאכילו
8 לאחרים, שדבר זה צריך ללמודו מפסוק מיוחד, דִּילְמָא מְטַמָּא
9 דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן הָתָם, שהאיל וְעֵקֶרָה האבר במקצת, נחשב כְּעֵקֶרָה
10 לכל דבר, והוא כשאר אבריה שאינם מטמאים בחייה. שהרי אתה
11 עצמך לימדנו סברא כזו (דְּתַנִּיא) [דְּתַנִּי] (עקצין פ"ג מ"ח), יְחִוּר
12 וְעַנְיָן שֶׁל תָּנָא שְׁנֵפֶשֶׁת – שנתלש ברובו וְעֵקֶרָה בְּקִלְפָה של עץ
13 התאנה, דְּרַבִּי יְהוֹדָה מְסַתֵּר את פירות הענף כי נחשב כמחובר
14 לארץ, וְהַכְּמִים חֻלְקִים וְאוֹמְרִים, אִם יָכֹל הָעֵנֶף לְחַיּוּת, מְהוּר, וְאִם
15 לֹא, נִחְשָׁב כְּתוֹלֵשׁ, וּמְטַמָּא – ראויים פירותיו לקבל טומאת אוכלין.
16 וְאִם רַבִּי לִיָּה שֶׁתִּבָּרַר לִנוּ מֵאִי מְטַמָּא דְּרַבִּי יְהוֹדָה וְאִם רַבִּי לִיָּה שֶׁתִּבָּרַר לִנוּ
17 הָאֵיל וְעֵקֶרָה הָעֵנֶף בְּעַץ בַּמִּקְצָה, נחשב כְּעֵקֶרָה לכל דבר, והוא
18 כשאר העץ שאינו מקבל טומאה. ואם סבר רבי יוחנן שרבי שמעון
19 בא לחלוק על הרישא, יכל לומר שזהו טעמו.

20 אִם רַבִּי לִיָּה רַבִּי אַסִּי, אכן רבי יוחנן אינו מבאר את טעמו של רבי
21 שמעון ברישא, אלא בבבא אֶמְצִיעֵתָא של משנתנו, שכן שנינו בה
22 שֶׁאֵם נִשְׁחָטָה הַבְּהֵמָה בעוד האבר והבשר מחוברים בה, הַבְּשָׂרָה
23 בְּדָמֶיהָ – דם השחיטה מכשיר גם אותם ונעשו ראויים לקבל
24 טומאת אוכלין. דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אֹמְרִים שֶׁלָּא הַבְּשָׂרָה עִם
25 שאר הבהמה, ועל זה (אִם רַבִּי אַסִּי) אִם רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי מְטַמָּא
26 דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן, מפני שְׁאָבָר קָמָא בַּטּוֹמֵאת אוכלין (ויקרא יא לד) 'מִכָּל
27 הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֹאכַל גּוֹי יִטְמָא', ודורשים מהלשון 'אשר יאכל',
28 שדווקא אֶבְלָא שֶׁאֵתָה יָכֹל לְהַאֲכִילוּ לְאֲחֵרִים בהיתר, קְרוֹי אֶבְלָא
29 לַעֲנִין טומאת אוכלין, אבל אֶבְלָא שֶׁאֵין יָכֹל לְהַאֲכִילוּ לְאֲחֵרִים
30 בהיתר, אֵין קְרוֹי אֶבְלָא לַעֲנִין זה. וכיון שהאבר והבשר המדולדלין
31 אינן יכול להאכילם לגוי אף לאחר שחיטתה כיון שאסור לו
32 לאכלם, אינם קרויים אוכל לענין טומאת אוכלין, ואין הכשר
33 הבהמה בשחיטתה מועיל להם לדעת רבי שמעון.

34 מקשה הגמרא: אם כונת רבי יוחנן למציעתא, מדוע אמר שטעמו
35 של רבי שמעון מפני שאינך יכול להאכילו לאחרים, וְדִילְמָא מְטַמָּא
36 דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן בְּהֵמָא וְ– במציעתא, אִי (בדרבא) [בְּדִרְבָּה] – או כמו
37 שביאר רבה לעיל (קכז) את טעמו של רבי שמעון בזה, שאין
38 הבהמה כולה נעשית 'יד' לאבר ולפיכך לא הוכשר האבר עמה,
39 אִי בְּדִרְבָּה יוֹחָנָן לַעֲנִין (סו) שביאר את טעמו של רבי שמעון בזה,
40 שאין האבר נחשב כחלק מגוף הבהמה כיון שאם ימשכנו יהיה
41 נתלש ממנה, ולפיכך לא הוכשר האבר עמה.

42 ומפני קושיא זו, מבארת הגמרא את דברי רבי שמעון ואת דברי
43 רבי יוחנן, באופן אחר: אֶלְמָא לַעֲנִין אֶסְיָא – רבי שמעון בא לחלוק
44 על הסיפא של משנתנו, כמו שביארנו בתחילה, וְאוֹלָם לֹא אֶמְצָא
45 אינו חולק על דין האבר המדולדל שהוא מטמא במיתתה כדעת
46 רבי מאיר, אֶלְמָא אֶבְשָׂר – רבי שמעון חולק רק לגבי הבשר
47 המדולדל, שתנא קמא אמר שאם מֵתָה הַבְּהֵמָה הַבָּשָׂר צָרִיךְ הַבָּשָׂר
48 להיות ראוי לקבל טומאת אוכלין. וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן מְסַתֵּר את הבשר
49 אף אם יהיה לו הכשר מים, ועל זה אִם רַבִּי לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי מְטַמָּא דְּרַבִּי
50 שְׁמֵעוֹן בְּזוֹה, מִפְּנֵי שְׁאָבָר קָמָא (ויקרא יא לד) 'מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֹאכַל'
51 גּוֹי, אֶבְלָא שֶׁאֵתָה יָכֹל לְהַאֲכִילוּ לְאֲחֵרִים בהיתר, קְרוֹי אֶבְלָא לַעֲנִין
52 טומאת אוכלין, אבל אֶבְלָא שֶׁאֵין יָכֹל לְהַאֲכִילוּ לְאֲחֵרִים
53 בהיתר, אֵין קְרוֹי אֶבְלָא לַעֲנִין זה. וכיון שהבשר המדולדל בחייה
54 אסור לגוי לאכלו, אף לאחר מיתתה אסור הוא לגוי, וממילא אינו
55 קרוי 'אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים', ואף אם יהיה לו
56 הכשר מים אינו מקבל טומאת אוכלין.

משנה

57 הָאָבָר – אבר שלם, וְהַבָּשָׂר – חתיכת בשר לבדה, הַמְדוּלְדִּלִין בְּאֲדָם

פרק עשירי – הזרוע והלחיים

מצות עשה על כל שוחט בהמה טהורה לתת לכהן זרוע ולחיים וקיבה, שנאמר (דברים י"א) 'וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפִּהָגִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקִּבָּה'. פרק זה יעסוק בבבאור פרטי המצוה.

משנה

הזרוע והלחיים והקבה נזהגין בארץ ובחוצה לארץ, בפני הפית ושלא בפני הפית, בחולין אבל לא במוקדשין, שהיה כרין – ואף שלכאורה ראויה ליה ליהיב גם בקדשים מקל וחומר הבא, ומה אם החולין שאינן חייבים בזה ושוק חייבים בזה – בורור לחיים וקיבה, קדשים שחייבים בזה ושוק אינו דין שחייבים בזה, תלמוד לומר (ויקרא ל"ד) 'כִּי אֵת חֲזוֹה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה לִקְחִיתִי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתָם לְאֵהָרֵן בְּכֹהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק עוֹלָם, הַמִּלֵּא אֹתָם' באה למעט וללמד שאין לו לכהן מקרבן השלמים אלא מה שאמור בענין – חזה ושוק ולא דבר אחר.

המשנה מבארת את דין המתנות בקדשים שנפדו מקדושתם, ואגב זאת מפרשת כמה עניינים נוספים הקשורים לקדשים אלו: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן – בהמות שהיה להן מום קבוע והקדשן למזבח, מאחר שאינן ראויות למזבח אין חלה בהן קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד ולכן אם נפדו הרי הן כחולין גמורים וחייבין בזהב וזהב כבור הרי הוא קדוש וניתן לכהן וכן חייבים בזהב לאחר הפדיון, ויוצאין על ידי הפדיון לחולין להננו ולהעבר – להיות מותרים לגזוז את צמרם ולעבוד בהם, וולדן וחלבן מותר בהנאה לאחר פדיון, והשוחטין בחוץ – מחוץ לעזרה פטור מכרת אף לפני שנפדו, ואין עושיין תמורה שאם העמיד אצל בהמה כזו ואפילו לפני שנפדתה בהמה אחרת שהיא חולין ואמר 'זו תמורת זו' אין בדבריו כלום, ואם פתו יפדו, וכל אלו הדינים נזהגים בכל הקדשים שקדם מומם להקדשם חוץ מן הקבור וכן המעשר בהמה, שאף על פי שקדם מומם להקדשם חלה בהם קדושת הגוף, ומאחר שכן, דינם כקדשים שקדם הקדשם למומם ושידיניהם מבוארים בסמוך.

המשנה מבארת את דין הקדשים שהוקדשו בהיותם תמימים ואחר כך נפל בהם מום: כל שקדם להקדשן את מומן – בהמות שהוקדשו בהיותן תמימות וחלה בהם קדושת הגוף ולאחר מכן נפל בהן מום, או מום עובר קודם להקדשן – או שהיו בהמות בעלות מום עובר ושיעבור לאחר זמן והקדשן למזבח, ועל ידי זה חלה בהן קדושת הגוף גמורה, משום שמום עובר נידון כמי שאינו, ולאחר מכן נולד להם מום קבוע, ונפדו ויצאו על ידי פדיונם לחולין לענין זה שעבשיו הם מותרים באכילה, מכל מקום פטורין מן הקבורה וכן המתנות, ואינן יוצאין על ידי הפדיון לחולין לענין להננו ולהעבר, וולדן וחלבן אסור אף לאחר פדיון, והשוחטין לפני שנפדו בחוץ – מחוץ לעזרה חייב כרת, ועושיין תמורה, שאם העמיד אצל בהמה כזו לפני שנפדתה בהמה אחרת שהיא חולין ואמר 'זו תמורת זו', נתפסת הקדושה בבהמת חולין ודינה להיקרב למזבח, ואם פתו מעצמם לפני שנפדו אין פודים אותם על מנת להחזיר את בשרם בהנאה ולהאכילם לכלבים) אלא יקברו.

גמרא

שנינו במשנה שהיה מקום לחייב קדשים במתנות מקל וחומר

מחולין, אם לא שנאמר מיעוט מפורש. הגמרא מקשה על כך: מבואר במשנה דשקלא שאין המתנות נזהגות בקדשים הוא משום דכתב רחמנא בענין חזה ושוק 'אוֹתָם' ושרק חזה ושוק ניתנים לכהנים מקדשים ולא זרוע ולחיים וקיבה, הא לאו הכי הוה אמרינא קדשים חייבין במתנות מקל וחומר מחולין, וקשה, דאינא למיפדו, שמה לחולין שכן חייבין בזהב אבל קדשים פטורים מבכורה, ולא ניתן ללמוד מהם בקל וחומר. מתרצת הגמרא: תיתי – יש ללמוד את הקל וחומר מוקדים של חולין, שלגיבהם לא שייך לפרוך שכן חייבים בבכורה, שהרי אינם יולדים.

מקשה הגמרא: מה לוקרים של חולין שכן חייבין בראשית הגז, אבל קדשים פטורים מראשית הגז. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מתיישבים של חולין, שאין בהם לא בכורה ושרי זכרים הם) ולא ראשית הגז, ולא שייכות בזה הפירכות הנ"ל.

מקשה הגמרא: מה לתיישבים חולין שכן נכנסין לידו להתעשר, אבל בקדשים אינה נזהגת מצות מעשר בהמה. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מתיישבים וקנים של חולין, שכבר נתעשרו ואין צריכים להתעשר עוד.

מקשה הגמרא: מה לתיישבים וקנים של חולין שכן נכנסו כבר ליד להתעשר, אבל קדשים לא נתעשרו מעולם. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את הקל וחומר מלקוח – מבמהה שלא נולדה ברשותו אלא קנאה, שאינה חייבת במעשר, וכן אפשר ללמוד מיתום – בהמה שמתה אמה בשעת הלידה שגם היא פטורה ממעשר. ולפי זה לא שייכת שום פירכה מהנזכרות לעיל ומדובר גם כאן בתיישבים זכרים, שאין בהם לא ראשית הגז ולא בכורה.

מקשה הגמרא: מה ללקוח ויתום שכן ואף על פי שהם עצמם אינם נכנסים ליד להתעשר אבל על כל פנים נכנסין במינן ליד להתעשר – בהמות אחרות שהן בנות מינן אלא שאין עליהן שם לקוח או יתום חייבות במעשר. נמצא שעדיין יש צד חומרא בחולין, ואי אפשר ללמוד מחולין לקדשים. מתרצת הגמרא: במינן קאמרת – הלכת אחרי מינן בהמה, אם כן אין באן צד חומרא בחולין כלפי קדשים שהרי קדשים נמי – גם כן במינן נכנסין ליד להתעשר, וכגון חולין שהם בהמות בני אותו המין שבקדשים, וחייבים במעשר בהמה. נמצא שאין שום פירכה על הקל וחומר המבואר במשנה, ולכן אם לא המיעוט של 'אותם' היינו אומרים שגם קדשים חייבים במתנות מקל וחומר.

במשנה מבואר שחולין אינם חייבים בחזה ושוק, הגמרא מקשה על כך: ויהיו חולין חייבין בזהב ושוק מקל וחומר, ומה קדשים שאף שאין חייבים במתנות עם כל זה חייבין בזהב ושוק, אם כן חולין שחייבין במתנות ונמצא שהם חמורים יותר מקדשים) אינו דין שיהיו חייבין בזהב ושוק.

מתרצת הגמרא: אמר קרא בענין המתנות (דברים י"א) 'וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֹּט הַפִּהָגִים מֵאֵת הָעֵם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקִּבָּה' ויש לדרוש 'זה' אין וכן, אבל מידי אחריות – דברים אחרים) לא, כלומר לא ניתן לכהנים מבמהת חולין אלא זרוע ולחיים וקיבה, אבל לא דבר אחר.

הגמרא מוכיחה שאין צורך בדרשה זו: אלא שקלא דכתב רחמנא 'זה' – לדברין אין הטעם לפטור מחזה ושוק בחולין אלא משום שנאמר 'זה', הא לאו הכי הוה אמרינא חולין חייבין בזהב ושוק, וקשה הא בעי – שהרי החזה והשוק טעונים תנופה, ואם נחייב בחזה ושוק בחולין היבא לינופיהו – היכן יניף אותם, אי אקראי – אם יניף בחוץ לעזרה הלא 'להניף אתו תנופה לפני ה' (ויקרא ז' ל) כתב, וחוץ לעזרה אינו נקרא לפני ה',

חולין. פרק עשירי – הזרוע והלחיים דף קל עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצט רש"י

משנה הזרוע והלחיים. בארץ ובחוצה לארץ – משום דבעי למימר "בחולין אכל לא במקדש", נקט להו. בפני הבית – בעדרו קיים. חולין אינן חייבין בחזה ושוק – אלא קדשים לחוריהו. ואין אותם – בחזה ושוק כתיב. "אותם" מיעוטא הוא: חזה ושוק – אין, ולא דבר אחר. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן – הרי הן במקדש עצים ואבנים לדמיהם, ואין בהן קדושת הגוף, ואם נפדו – הרי הן בחולין גמורים. "וחיבים בבכורה" – אם ילדו בכור, הרי הוא קדוש. וכל זמן שלא נפדו – לא, כדאמר בבכורות פרק שני (יד,א): קסבר האי תנא קדושת דמים מדחה מן הבכורה, דאין קדושה חלה על קדושה. וזהו וחלבן מותר לאחר פרישום – מולד שאין בו במקדש תמימים ונסתאבו ופדאן, דאמרין בבכורות (טו,א): "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" – בפסולי המקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר, מדאיצטרך קרא למימר בהו "הטמא והטהור יאכלנו", וכתבי "תזבח ואכלת בשר", "תזבח" – ולא גזיה, "ואכלת" – ולא לכלבך, "בשר" – ולא חלב. וחלון דתמימים שנסתאבו ונפדו, תנן במתניתין דאסור. ובבכורות (יד,א) מוקמינן: כגון דאיבער לפני פדיון ואתיליד לאחר פדיון, בין רישא דקתני "מותר", בין סיפא דקתני "אסור". ויוצאין חולין – על ידי פדיון, להיות בחולין גמורים, אפילו ליגז וליעבד. מה שאין כן בקדם הקדשן את מומן, כדלקמן במתניתין. והשושן בחוץ פטור – ואילו בקדם הקדשן את מומן תנן מתניתין לקמן דחייב, אם שחט בחוץ קודם פדיון. ואף על גב דאין ראים לפתח אוהל מועד, דהא בעלי מומין נינהו, ותנן (ובכין ק"ב,א): הריאוי לפתח אוהל מועד – ואליבא דרבי עקיבא דאמר: אם עלו – לא ירדו. הילכך, הואיל ובפנים לא ירדו, חייבין עליהן בחוץ. וכולהו דך מתניתין מיתניא בבכורות בפרק שני (יד,ב), והתם תני לה משום בכורות, ודכא תני לה משום מתנות. ואין עושין תמורה – אפילו קודם פדיון. ובבכורות מפרש טעמא: טוב מעיקרו – עושה תמורה, ואפילו נעשה רע אחר שהקדישו. אבל רע מעיקרו – אינו עושה תמורה. ואם מתו יפדו – ואף על פי שאינם ראויים אלא לכלבים, ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, כדפרישית לעיל "ואכלת" ולא לכלבך – הני מילי בקדשים שקדם הקדשן את מומן. אבל הני, כדילקא בעלמא נינהו, ולא נחת להו קדושת הגוף. ועד אשמועינן דלא בעינן העמדה והערכה, וקסבר: קדשי ביד הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאחר כך "והעמיד את בהמה" (ויקרא כו), וכיון דמתהו, אי אפשר להעמידה. חוץ מן הבכור והמעשר. חלה עליהם קדושה גמורה לכל דבריהם, אלא שמוין כשרים ליקרב. דבכור – ברחם תלה רחמנא. לא שנתא חם ולא שנתא בעל מום, קדש. תם – קרב, ובעל מום – נאכל לכהן, כדילפינן בבכורות (כח,א): "ובשרם יהיה לך" – "בשרם", תרי משמע, לימד על בכור בעל מום שמתנה לכהן. ומעשר בהמה נמי, כתיב ביה (ויקרא כו) "העשירי יהיה קדש לא יקרב בין טוב לרע". "טוב" – היינו תם, "רע" – היינו בעל מום. או מום עובר קודם להקדשן – דמום עובר, כמאן דליתיה דמי. פטורין מן הבכורה – ואף על פי שפדו ויצאו לחולין להיתר אכילה, פטורין מן הבכורה, אם ילדו. דכתיב בהו (דברים יב) "כצבי וכאיל", וצבי ואיל פטורים מן הבכורה. דהא "בקר וצאן" כתיב. וכן המתנות – זרוע ולחיים וקיבה, דאין נוהגין בצבי ואיל, דכתיב (שם יח) "אם שחט". ואין יוצאין לחולין – בפדיון. ליגז וליעבד – כדפרישית לעיל, "תזבח ואכלת" – אין בהן אלא היתר וזביחה ואכילה בלבד, אבל גזיה ועבודה – לא. וחלון וחוצה אסור – בבכורות (יד,א) מוקי לה דאיבער לפני פדיון, ואתיליד לאחר פדיון. דאי איבער ואתיליד לאחר פדיון – ולד צבי ואיל אינו. ואם נולד לפני פדיון – מאי איריא אסור? אפילו קדם מומן להקדשן נמי, ולדן לפני פדיון אסור. והשושן בחוץ חייב – כדפרישית לעיל: ברוקן שבעין, וקודם פדיון. ועושין תמורה – קודם פדיון, דכתיב (ויקרא כו) "טוב ברע או רע בטוב". מתו – מעצמן. יקברו – או משום דבעינן העמדה והערכה, או משום דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים. גמרא הוה אמינא קדשים חייבין במתנות – מקל וחומר מחולין, כדאמורן במתניתין. והיכי מצוין למימר הכי? הא איכא למפרך בהאי קל וחומר: מה לחולין כו? וקרא למה ל? בכור אינו נוהג במקדשים – ד"בקר וצאן" כתיב (דברים יב) – ולא הקדש. ועוד: "קדוש" כתיב (שם) – ולא שכבר קדש. תיתי מוכרים – כלומר, אי לאו "אותם" דקרא, הוה אמנא: תיתי בקל וחומר מוכרים דחולין. דליכא למיפרך בהו: שכן חייבין בבכורה – שאין יולדין. ראשית הנו אינו נוהג במקדשים – דהא לאו בני גזיה נינהו, דכתיב (שם יח): "גז צאנך" – ולא הקדש. ראשית הנו – כל השנה כשהוא גזו צאנו – נתון לכהן דבר מועד, כדמפרש לקמן (קלה,א) שיעורא, וקרי ליה "ראשית" – כי היכי דקרי תרומה (שם) "ראשית דגן". תיישים – זכרים אין בהם דלא בכורה ולא ראשית הנו, ואי לאו "אותם" – מוזייבין מתנות בקדשים מקל וחומר מתיישים חולין. מעשר בהמה אינו במקדשין – דכתיב "יהיה קדש" – ולא שכבר קדש, בפרק בתרא דבכורות (נגב), הילכך, לא אתי בקל וחומר – דאיכא למיפרך: תאמר במקדשין שאין נכנסין לדיר להתעשר. מוקנים – אי לאו "אותם", הוה מיתנין ליה מקל וחומר מתיישים זקנים דחולין, שכבר נתעשרו ואין צריכין עוד להכנס לדיר. מה לוקנים – תיישים זקנים דחולין, כדין הוא שזן חייבין במתנות. שכן נכנסו כבר לדיר להתעשר – תאמר בקדשים שלא נכנסו כבר לדיר להתעשרו ומדדו: אי לאו "אותם" – הוה מיתנין להו בקל וחומר מלקוח ויתום. הלוקח פטור ממעשר בהמה: אם לקח ששרה טלאים מן השוק – פטור מלעשר, ד"בקר וצאן" אמר רחמנא. והיתום שמתה אמו בשעת לידה, כגון זה פירש למיתה זה פירש לחיים, כדאמר ב"השושן" (חולין לחג), – פטור ממעשר בהמה, דאינו ראוי לקדש, דכתיב "תחת אמו" – פרט ליתום. וילפינן מעשר בהמה מיתנה בפרק בתרא דבכורות (נז,א): רבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, נאמר כאן "תחת אמו", ונאמר להלן "תחת השבט", מה כאן – פרט לכל השמות הללו, כלאים ונדרמה ויצאן דופן ויתום, ודכולו ממעט מחאי קרא ד"שור או כשב", אף הלה, לענין מעשר – פרט לכל השמות הללו. אף על גב דבעל מום נכנס לדיר להתעשר, אלו אין נכנסים. הכי גרסינן: במינן קאמרת קדשים נמי במינן – כגון חולין, נכנסין לדיר. הילכך, אי לאו "אותם" – אתי בקל וחומר. מה קדשים שאין חייבים במתנות – דהא ממעטין להו מ"אותם", דכתיב גבי חזה ושוק "אותם" – ולא מתנות. אמר קרא – במתנות חולין "זה יהיה" – דבר זה נוהג בחולין, ואין חזה ושוק נוהגין בהן. בחזה ושוק כתיבא – תנופה "לפני ה'", אי אבראי – חוץ לעזרה.

הזרוע והלחיים והקבה נוהגין בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במקדשין. שחיה פדיון: ומה אם החולין, שאינן חייבים בחזה ושוק – חייבים במתנות. קדשים, שחייבים בחזה ושוק – אינו דין שחייבים במתנות? תלמוד לומר: "ואתם אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם" – אין לו אלא מה שאמור בענין. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו – חייבין בבכורה ובמתנות, ויוצאין לחולין להגז ולתעבד, וולדן וחלבן מותר לאחר פדיון, והשושן בחוץ – פטור, ואין עושין תמורה, ואם מתו – יפדו. חוץ מן הבכור ומן המעשר. כל שקדם הקדשן את מומן, או מום עובר קודם להקדשן ולאחר מכן נולד להם מום קבוע, ונפדו – פטורין מן הבכורה ומן המתנות, ואין יוצאין לחולין להגז ולתעבד, וולדן וחלבן אסור לאחר פדיון, והשושן בחוץ – חייב, ועושין תמורה, ואם מתו – יקברו. גמרא מעמא, דכתב רחמנא "אתם", הא לאו הכי, הוה אמינא קדשים חייבין במתנות? איכא למיפרך: מה לחולין – שפן חייבין בבכורה! – תיתי מוכרים. – מה לזכרים שפן חייבין בראשית הנו! – מתמישים. – מה לתמישים שפן נכנסין לדיר להתעשר! – מוקנים. – מה לזקנים שפן נכנסו לדיר להתעשר! – מלקוח ויתום. – מה ללקוח ויתום שפן נכנסין במינן לדיר להתעשר! – במינן קאמרת. קדשים נמי במינן נכנסין לדיר להתעשר. ויהיו חולין חייבין בחזה ושוק, מקל וחומר: ומה קדשים שאין חייבים במתנות – חייבין בחזה ושוק, חולין שחייבין במתנות – אינו דין שחייבין בחזה ושוק? – אמר קרא: "זה יהיה מושפט הכהנים", "זה" – אין, מידי אחרינא – לא. – אלא מעמא דכתב רחמנא "זה", הא לאו הכי הוה אמינא: חולין חייבין בחזה ושוק? והא בעי תנופה, היכא לינופיהו? אי אבראי – "לפני ה'" כתיב, אי

אין חייבין עליו בחוץ, ושאניו ראוי בפנים – אין חייבין עליו בחוץ. הא מוקמינן לה בבכורות (טו,א) בדוקן שבעין, ואליבא דרבי עקיבא דאמר: אם עלו – לא ירדו. הילכך, הואיל ובפנים לא ירדו, חייבין עליהן בחוץ. וכולהו דך מתניתין מיתניא בבכורות בפרק שני (יד,ב), והתם תני לה משום בכורות, ודכא תני לה משום מתנות. ואין עושין תמורה – אפילו קודם פדיון. ובבכורות מפרש טעמא: טוב מעיקרו – עושה תמורה, ואפילו נעשה רע אחר שהקדישו. אבל רע מעיקרו – אינו עושה תמורה. ואם מתו יפדו – ואף על פי שאינם ראויים אלא לכלבים, ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, כדפרישית לעיל "ואכלת" ולא לכלבך – הני מילי בקדשים שקדם הקדשן את מומן. אבל הני, כדילקא בעלמא נינהו, ולא נחת להו קדושת הגוף. ועד אשמועינן דלא בעינן העמדה והערכה, וקסבר: קדשי ביד הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאחר כך "והעמיד את בהמה" (ויקרא כו), וכיון דמתהו, אי אפשר להעמידה. חוץ מן הבכור והמעשר. חלה עליהם קדושה גמורה לכל דבריהם, אלא שמוין כשרים ליקרב. דבכור – ברחם תלה רחמנא. לא שנתא חם ולא שנתא בעל מום, קדש. תם – קרב, ובעל מום – נאכל לכהן, כדילפינן בבכורות (כח,א): "ובשרם יהיה לך" – "בשרם", תרי משמע, לימד על בכור בעל מום שמתנה לכהן. ומעשר בהמה נמי, כתיב ביה (ויקרא כו) "העשירי יהיה קדש לא יקרב בין טוב לרע". "טוב" – היינו תם, "רע" – היינו בעל מום. או מום עובר קודם להקדשן – דמום עובר, כמאן דליתיה דמי. פטורין מן הבכורה – ואף על פי שפדו ויצאו לחולין להיתר אכילה, פטורין מן הבכורה, אם ילדו. דכתיב בהו (דברים יב) "כצבי וכאיל", וצבי ואיל פטורים מן הבכורה. דהא "בקר וצאן" כתיב. וכן המתנות – זרוע ולחיים וקיבה, דאין נוהגין בצבי ואיל, דכתיב (שם יח) "אם שחט". ואין יוצאין לחולין – בפדיון. ליגז וליעבד – כדפרישית לעיל, "תזבח ואכלת" – אין בהן אלא היתר וזביחה ואכילה בלבד, אבל גזיה ועבודה – לא. וחלון וחוצה אסור – בבכורות (יד,א) מוקי לה דאיבער לפני פדיון, ואתיליד לאחר פדיון. דאי איבער ואתיליד לאחר פדיון – ולד צבי ואיל אינו. ואם נולד לפני פדיון – מאי איריא אסור? אפילו קדם מומן להקדשן נמי, ולדן לפני פדיון אסור. והשושן בחוץ חייב – כדפרישית לעיל: ברוקן שבעין, וקודם פדיון. ועושין תמורה – קודם פדיון, דכתיב (ויקרא כו) "טוב ברע או רע בטוב". מתו – מעצמן. יקברו – או משום דבעינן העמדה והערכה, או משום דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים. גמרא הוה אמינא קדשים חייבין במתנות – מקל וחומר מחולין, כדאמורן במתניתין. והיכי מצוין למימר הכי? הא איכא למפרך בהאי קל וחומר: מה לחולין כו? וקרא למה ל? בכור אינו נוהג במקדשים – ד"בקר וצאן" כתיב (דברים יב) – ולא הקדש. ועוד: "קדוש" כתיב (שם) – ולא שכבר קדש. תיתי מוכרים – כלומר, אי לאו "אותם" דקרא, הוה אמנא: תיתי בקל וחומר מוכרים דחולין. דליכא למיפרך בהו: שכן חייבין בבכורה – שאין יולדין. ראשית הנו אינו נוהג במקדשים – דהא לאו בני גזיה נינהו, דכתיב (שם יח): "גז צאנך" – ולא הקדש. ראשית הנו – כל השנה כשהוא גזו צאנו – נתון לכהן דבר מועד, כדמפרש לקמן (קלה,א) שיעורא, וקרי ליה "ראשית" – כי היכי דקרי תרומה (שם) "ראשית דגן". תיישים – זכרים אין בהם דלא בכורה ולא ראשית הנו, ואי לאו "אותם" – מוזייבין מתנות בקדשים מקל וחומר מתיישים חולין. מעשר בהמה אינו במקדשין – דכתיב "יהיה קדש" – ולא שכבר קדש, בפרק בתרא דבכורות (נגב), הילכך, לא אתי בקל וחומר – דאיכא למיפרך: תאמר במקדשין שאין נכנסין לדיר להתעשר. מוקנים – אי לאו "אותם", הוה מיתנין ליה מקל וחומר מתיישים זקנים דחולין, שכבר נתעשרו ואין צריכין עוד להכנס לדיר. מה לוקנים – תיישים זקנים דחולין, כדין הוא שזן חייבין במתנות. שכן נכנסו כבר לדיר להתעשר – תאמר בקדשים שלא נכנסו כבר לדיר להתעשרו ומדדו: אי לאו "אותם" – הוה מיתנין להו בקל וחומר מלקוח ויתום. הלוקח פטור ממעשר בהמה: אם לקח ששרה טלאים מן השוק – פטור מלעשר, ד"בקר וצאן" אמר רחמנא. והיתום שמתה אמו בשעת לידה, כגון זה פירש למיתה זה פירש לחיים, כדאמר ב"השושן" (חולין לחג), – פטור ממעשר בהמה, דאינו ראוי לקדש, דכתיב "תחת אמו" – פרט ליתום. וילפינן מעשר בהמה מיתנה בפרק בתרא דבכורות (נז,א): רבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, נאמר כאן "תחת אמו", ונאמר להלן "תחת השבט", מה כאן – פרט לכל השמות הללו, כלאים ונדרמה ויצאן דופן ויתום, ודכולו ממעט מחאי קרא ד"שור או כשב", אף הלה, לענין מעשר – פרט לכל השמות הללו. אף על גב דבעל מום נכנס לדיר להתעשר, אלו אין נכנסים. הכי גרסינן: במינן קאמרת קדשים נמי במינן – כגון חולין, נכנסין לדיר. הילכך, אי לאו "אותם" – אתי בקל וחומר. מה קדשים שאין חייבים במתנות – דהא ממעטין להו מ"אותם", דכתיב גבי חזה ושוק "אותם" – ולא מתנות. אמר קרא – במתנות חולין "זה יהיה" – דבר זה נוהג בחולין, ואין חזה ושוק נוהגין בהן. בחזה ושוק כתיבא – תנופה "לפני ה'", אי אבראי – חוץ לעזרה.

א' אגואי הא קא מעייל חולין בעורה – משום דכל חולין מדאורייתא אסור להביא בעורה, וכן אמר ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פאב.) גבי בכורים ולא מסתבר, דהתם אגוזות דמיית בהדיהו קפיד, דאפשר דמתני עליהו ומביאם נדבה. וכן בפרק "התורה" (מנחות פ.) גבי תורה שנתערה בתמורות קאמר: וליית להם כו', הא קא מכניס חולין לעורה. ומדקאמר "שאין לה תקנה" שמע מינה:

הוי מדאורייתא. ותימה: דבפרק "כל התדיר" (ובבבא זצ.) אמרינן: ובבבול הכהנים רשאים לשנות באכילתן ולאכילן צליון שלוקין ומבושלים, ולתת לתוכן תבלין של חולין. ואמר ב"הקומץ רבה" (מנחות אבא.) "איבולה" – שיבאלו עמה חולין ותרומה. כדי שתהא נאכלת על השובע! ונראה דדוקא חזו ושוק וכן בכורים, דדרך קדושה מיית להו, דעביד בהו תנופה. וכן להם לצורך תורה, שהוא הבהר קרבן, יש קפידא טפי בהבאתה בעורה שלא לצורך.

ואיבעית אימא משום דהוי ליה ממון שאין לו תובעין – ולהאי לישנא אייתר "וזה יהיה" לכדאמר לקמן בסמוך: שמתנות דין, אין חזו ושוק דין. וללישנא קמא איכא למימר דהיתני שמע מינה, ודרש בסמוך, ומדכתיב: אצל "משפט" דמשמע: זה – משפט, וזה – משפט. ואיכא בין הני תרי לישני: דלהאי לישנא דאין לו תובעין – נדי דאין יכול לתובעו בדינין, בדיני שמים מיהא מיהיב. וללישנא קמא דרדשי ליה מ"יוזה" – אפילו בדיני שמים נמי לא מיהיב.

מנין שאין נותנין מתנות לכהן עם הארץ כו' – היינו דדוקא כביש כהן חבר, אבל אי ליכא כהן חבר אלא עם הארץ – יתנו לו, ואל ימתין עד שיוזמן לו חבר. כדחתן במסכת חלה (פרק רביעי משנה ט) אלו נותנין לכל מי שירצה: החרמים והבכורות ופדיון חבו ופטר חמור והזרוע והלחיים והקבה וראשית הגז כו', ואין לפרש "לכל כהן": קין לאנשי משמר בין לשאר כהנים – דהא בירושלמי בפרק "שתי נשים" קאמר דיש מהן נותנין לכל כהן, ויש מהן נותנין לאנשי משמר. אם כן על כרחך "לכל כהן" דקאמר, היינו בין כהן חבר בין כהן עם הארץ. והיינו, היכא דליכא חבר, או איכא חבר רוצה לקבל, בדמיאשיר בריש "כל הבשר" (חולין קדב.), אבל אין לתרץ דרבי שמואל בר נחמני דהכא כרבי יהודה, דגרסינן בירושלמי: רבי יהודה אומר: אין נותנין אותה אלא לחבר – דהתם אבכורים קאי, כדאמר התם לעיל מינה: רבי אדא אסור בבכורים.

ובשיחזור לביטוי ישלם – ללישנא בתרא דקאמר משום דהוי ממון שאין לו תובעין – פריך שפיר, ד"ישלם" משמע שיכול להוציא בדינין. וללישנא קמא נמי, דפטר משום דכתיב "זה" – פרכינן דכיון דבמתנות פטור משום

דכתיב "זה", מסבירא אין לנו לחלק בין מתנות ללקט שכחה ופאה. ולקמן בפרקין (קלדא) פריך מספק לקט דחייב משום "עני ורש הצדיק" להא דאמר: אין ספק מתנות לכהן. **אמר** רבא גרס ולא גרסינן אמר ליה רבא – דהוה משמע דלרב חסדא דבר. ואם כן, מאי קאמר לבסוף "מדת חסידות שנו כאן", הלא כבר שמע התיורין, ולמה חזר ואמר רבא? חסדא? אלא רבא שמע בבית המדרש הקשיא והתיורין בשם רב חסדא ארישא, והשיב להם דארישא לא שייך לשנוי ולא לאותיב מיניה, אלא מסיפא הוקשה לרב חסדא. ויש ספרים שכתוב בהן "ואומר רב חסדא" בור"י בסוף מילתיה דרבא, וכן משמע: דאי לרב חסדא הוה מדרב – לא היה אומר "זאת אמרת", אלא "ומר אמר מדת חסידות שנו כאן".

תנא תני ישלם וזאת אמרת כו' – ואם תאמר: והאמר בפרק קמא דבבא קמא (זא.) אמר ליה אביי: מי כתיב "ישלם" כתיב, מדעתה! ואמר נמי פרק "הפועלים" (בבא מציעא זא.) גבי חוסס פי פרה ודש בה, לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה כו', ובעי למימר משלם, לצאת ידי שמים. וללישנא קמא לעיל, דפטור אפילו לצאת ידי שמים, פריך שפיר. ומיהו להחזיק לישנא נמי דאין לו תובעין, דחייב לצאת ידי שמים. איכא למימר דהיינו דדוקא במזיק מתנות כהונה או אכלן, שלקחן באיסור. אבל הכא שלקחן בהיתר, שהיה או עני – אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב. להכי פריך שפיר "זאת אמרת מדת חסידות שנו כאן", ולא מחייב אפילו לצאת ידי שמים. ומיהו בסמוך קשה: דקאמר "טעמא דעני, הא עשיר חייב", ומנאי קשיא? אימא: עני פטור אפילו מלצאת ידי שמים, אבל עשיר חייב. ומפרש רבינו חת: דהכי קאמר, "תנא תני ישלם" – לרבי אליעזר, ורבנן פליגי עליה, "זאת אשר ירימו לה" אין לך בהן אלא משעת הרמה – הכי גרסינן ליה בתוספתא.

אין לך בהן אלא משעת הרמה – ואם תאמר: והא קרא לאו לאחר הרמה איירי, אלא בעתיד ליתרם, דמפקינן מיניה בפרק ו"אלו הנשרפים" (סנהדרין פגא.) דטבל במיתה, "חלול" "חלול" מתרומה. ודריש "לא יחלו את קדש בני ישראל את אשר ירימו" – בעתידים ליתרם הכתוב מדבריו ויש לומר: דהכא דריש מדסמך "ירימו" אצל "לה", לומר לך: שאין לגבוה בהן אלא משעת הרמה. אי נמי: משום דקאי אקרא דסמך ליה "ואיש כי יאכל קדש", דאיירי לאחר הרמה.

אי אגואי – קא מעייל חולין לעורה! הלכך לא אפשר –

אלא "זה" למה לי? – לכוירב חסדא, דאמר רב חסדא:

המזיק מתנות כהונה או שאכלן – פטור מלשלם. גופא,

אמר רב חסדא: המזיק מתנות כהונה או שאכלן – פטור

מלשלם. מאי טעמא? איבעית אימא: דכתיב "זה",

ואיבעית אימא: משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעים.

מיתבי: "וזה יהיה משפט הכהנים" – מלמוד שהמתנות

דין. למאי הלכתא, לאו להוציא בדינין? – לא, לחולקן

בדינין, וכדבר שמואל בר נחמני. דאמר רב שמואל בר

נחמני, אמר רבי יוחנן: מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם

הארץ – שנאמר "ויהאמר לעם לישבי וירושלים לתת מנת

לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ה' – כל המחזיק

בתורת ה', יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה', אין לו

מנת. תא שמע, רבי יהודה בן בתירא אומר: "משפט" –

מלמוד שהמתנות דין. וכול אפילו חזו ושוק דין? תלמוד

לומר: "זה". למאי? אלימא לחולקן בדינין – אפיו חזו

ושוק לאו בדינין מיהלקין? אלא לאו, להוציא בדינין –

הכא במאי עסקינן, דאתו לידיה. – אי דאתו לידיה, מאי

למימרא? – דאתו לידיה בטבליהו, וקסבר האי תנא:

מתנות שלא הורמו – כמי שהורמו דמיין. תא שמע: בעל

הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך ליפול לקט

שכחה ופאה ומעשה עני – נוטל, ולכשיחזור ישלם, דברי

רבי אליעזר! אמר רב חסדא: מדת חסידות שנו כאן.

אמר רבא: תנא תני "ישלם", וזאת אמרת מדת חסידות

שנו כאן? ועוד, מדרבי אליעזר ליקום וליתוב? אלא

מסיפא: וחקמים אומרים: עני היה באותה שעה, טעמא

– דעני, הא עשיר – משלם, אמאי? ליהוי כמזיק מתנות

כהונה או שאכלן! אמר רב חסדא: מדת חסידות שנו

כאן. תא שמע: מנין לבעל הבית שאכל פירותיו מכלין,

וכן לוי שאכל מעשרותיו מכלים, מנין שפטור מן

התשלומין – תלמוד לומר "ולא יחלו את קדשי בני

ישראל אשר ירימו" – אין לך בהן אלא משעת הרמה

ואילך, הא משעת הרמה ואילך מיהא משלם, אמאי?

ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן! – הכא נמי

מותר מדת חסידות? – דעל מדת חסידות לא הוי פליגי רבנן.

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

קא מעייל חולין לעורה – מידי דלא איתעביד ביה צורך גבוה. המזיק מתנות כהונה – קודם שנתן לכהן, השליכם לאור או לים. דכתיב בהו זה – דמשמע: בעודן קיימות – חייב ליתן, אבל אינן קיימות – לא חייב הכתוב בהן תשלומין. שאין לו תובעים – אין לו בעלים שיוכלו לתובעו בדין, שהוא יכול לומר לו: לכהן אתר אני נותן, ולא לך. משפט מלמד שהמתנות דין –

דיינין נוקקין לחו להוציאן בדיינין. אלמא, כהן ראשון התובען מוציאן מידו, וקשיא מידו חסדא דאמר דמתנות כהונה – ממון שאין לו תובעין הוא! לחולקן בדיינין – דיינין אומרים לו לישראל: לזה תן המתנות, שהוא חבר. ואל תתן לזה, שהוא עם הארץ. ויאמר לעם –

ביהושפט כתיב בדברי הימים, סיפיה דקרא "למען יחזקו בתורת ה' – מנת – חלק כהונה. אמר חזו ושוק מי לא בדיינין מיהלקין – כלום היה יכול לתתם לכהן עם הארץ, והא מנת ניהא? אלא לאו להוציאן בדיינין – אלמא דממון שיש לו תובעין הוא. משום הכי ממועט חזו ושוק. דכיון דלכפרה ולרצוי בא, לא שכיח דמעבד. הכא במאי עסקינן דאתו לידיה – דכהן, ואחר כך גזלם זה ממנו. דהוה ליה ממון שיש לו תובעין, שכבר זכה זה בהן.

ודמי כמאן דגול מניה גלימיה. ופרקי: אי דאתו לידיה – דכהן, מאי למימרא? פשיטא דיכול להוציאן בדיינין! וקמיהו: דאתו לידיה בטיבליהו – בהבמה שלימה היתה מונחת אצלו, וזכה במתנות מן ההפקר. כמי שהורמו דמיין – וזכה בהן. במתנות ששויים לכל הכהנים מהני זכיה, אם קדם. אבל חזו ושוק אינו אלא לאותו בית אב, ולא מהני. בעל הבית – עשיר שהיה עובר ממקום למקום. וצריך ליפול בו – ונצרך למונות – נוטל לקט כשאר עניים, הואיל שעכשיו עני הוה, ובשיחזור ישלם – אלמא, כל מהי

דחייביה דחמנא למיתב לעניים – הבא ראשון יכול לתובעו, והוא הדין למתנות כהונה. מדת חסידות שנו כאן – אם חסדא הוא ישלם. תנא תני ישלם – דמשמע: על כרחו, וזאת אמרת כו'. ועוד – מי סברת מדריב אליעזר קמחובי, דמצנין למימר דרב חסדא משני עלה "מדת חסידות שנו כאן?" אלא מדרבנן מותיב, ועלה משני רב חסדא מדת חסידות (שנו כו'. כאן – הא) דקתני "עני היה באותה שעה", דמשמע דתידוק מינה דעשיר בעי שלומי – לאו בדיינין קאמר, אלא אם חסדא הוא צריך לשלם, לצאת ידי שמים.

וכן שאל שאל מיהא מיהא – שאל הפרש תרומת מעשר. את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה" אין לך בהן אלא משעת הרמה – הכי גרסינן ליה בתוספתא.

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

דאיתו

חולין דף קל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפא

בהמה שחוטא אצל הכהן כפקדון, והכהן זכה במתנותיה, וְקָבַר
הַיִּתָּן מִתְּנוּת שְׁלֵלָה הֶחְרַם וְשֵׁלָה הוֹפְרָשׁוֹ כִּמְיֵי שְׁהוֹרָמוֹ דְּמִיָּין
לענין הזכיה הממונית, שיכול הכהן לזכות במתנות לפני
שהופרשו.
הגמרא מקשה שוב על רב חסדא: תָּא שְׂמַע שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (פאה פ"ה
מ"ד), בְּעַל הַבֵּית עֹשִׂיר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמִקְוֶה וְצִירָיו לִישׁוֹל לְקַט
שִׁבְכָהּ וּפָאָה וּמִקְשֵׁר עָנִי לִפְנֵי שְׁנוֹתָ לֹא מְזוֹנוֹת, נוֹטֵל כִּשְׂאֵר עֲנִיִּים
כִּיּוֹן שִׁכְעַת עֲנִי הוּא, וְלִבְשֵׁי צִיּוֹר לְבִיתוֹ יִשְׁלֵם לַעֲנִיִּים, דְּכָרִי רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר. ומבואר שאם נתחייב ממון לעניים, כל אחד מהעניים יכול
לתובעו בדין, ומכאן יש ללמוד גם לענין מתנות כהונה שכהן הבא
ראשון יכול לתובעו, וקשה על רב חסדא שאמר שמוזיק מתנות
כהונה פטור לפי שהוא ממון שאין לו תובעים.
מתרין רב חסדא: אֲמַר רַב חֲסִידָא, מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁנֵי כָּאן, שֵׁם
חֲסִיד הוּא יִשְׁלֵם, אֲבָל אִי אִפְשָׁר לְתוֹבְעוֹ בְּדִין לִפְנֵי שֶׁהוּא מִמּוֹן
שֵׁאִין לוֹ תוֹבְעִים.
רבא שמע מבני בית המדרש את הקושיא ואת התירוץ בשם רב
חסדא כפי שהובאו לעיל, ומוכיח שלא יתכן שהדברים נאמרו
בצורה זו: אֲמַר רַבָּא תָּנִי – הֵתָנָא שְׁנָה יִשְׁלֵם, שִׁמְשַׁמְעוֹתוֹ
יִשְׁלֵם בְּעַל כְּרַח, וְזֹאת אֲמַרְתָּ בְּשֵׁם רַב חֲסִידָא מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁנֵי
כָּאן, וְעוֹד וְכִי מְדַרְבֵּי אֲלִיעֶזֶר לִיקוּם וְלִיתוּבָה וְהַעֲמוּד וְתַקְשְׁהוּ,
וְהֵלֵא חֲכָמִים חוֹלְקִים עָלָיו שֵׁם, וְאוֹמְרִים 'עֲנִי הִיָּה בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה'
וְאִינוּ חֲיִיב לְשַׁלֵּם, וְאֵם כֵּן גַּם אִם תֵּאֵמַר שְׁבַדְתָּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר מוֹכֵחַ
שֶׁהוּא מִמּוֹן שֵׁשׁ לוֹ תוֹבְעִים, אֲבָל בְּשִׁטַּת חֲכָמִים יֵשׁ לוֹמַר
שְׁחוֹלְקִים עָלָיו בּוֹזֵה, וְהִלְכָה חֲכָמִים. ברור אם כן שלא זו היתה
הקושיא ולא על זה נאמר התירוץ של רב חסדא.
רבא מעמיד את השמועה בצורה הנכונה: אֲמַר הַקוּשִׁיא הִיתָה
מִסְּפָאָה שֶׁל אוֹתָהּ הַמִּשְׁנָה, שֶׁכֵּן שְׁנִינוּ שֵׁם וְחֲכָמִים אוֹמְרִים עָנִי הִיָּה
כְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְלֹכֵן אִינוּ צָרִיךְ לְשַׁלֵּם כְּשִׁיחֻזָּר. וְיֵשׁ לְדִידִי, מִקְשָׁא
שֶׁפֶטוֹר כִּיּוֹן דְּעָנִי הִיָּה, הָאֵם אִם עָשִׂיר הִיָּה בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲה וְנִטְלָה
מִתְּנוּת עֲנִיִּים בְּאִיסוֹר, מִשְׁלֵם, וְאֲמַר – וּמְדוּעָה לִיהוֹי – הֵלֵא רַאוי
שִׁיחִיָּה כְּמוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׂאָכְלָה, שֶׁלְדַעַת רַב חֲסִידָא פֶטוֹר
לִפְנֵי שֶׁהוּא מִמּוֹן שֵׁאִין לוֹ תוֹבְעִים. וְזוֹ הִיא הַקוּשִׁיא שֶׁעֲלִיהָ אֲמַר רַב
חֲסִידָא, מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁנֵי כָּאן, כְּלוֹמַר, מִזֶּה שְׁנִינוּ 'עֲנִי הִיָּה בְּאוֹתָהּ
שַׁעֲה' וּפֶטוֹר מִלְשַׁלֵּם, וּמְדוּרָק שֵׁאֵם הִיָּה עֹשִׂיר צָרִיךְ לְשַׁלֵּם הַכוֹנוֹה
שֵׁאֵם חֲסִיד הוּא צָרִיךְ לְשַׁלֵּם בְּשִׁבִּיל לְצַאת יְדֵי שְׁמִיִּם.
הגמרא מקשה על רב חסדא שוב: תָּא שְׂמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, מִנֵּין
לְבַעַל הַבֵּית שְׂאָכְל פִּירוֹתָיו מִכְּלִין [לפני שהופרשה מהם תרומה],
וְכֵן לִי שְׂאָכְל מַעֲשֵׂרוֹתָיו מִכְּלִין – שֶׁאֲבָל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן לִפְנֵי
שֶׁהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, מִנֵּין שְׂפִטוֹר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין לְכַהֲנִים,
תְּלָמוֹד לֹמַר (ויקרא כב טו) 'לֹא יִחַלְלוּ אֶת קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר
יִרְמּוּ לָהֶ', פֶּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּתֵרוּמָה וְיֵשׁ לְדִרוֹשׁ מִמֶּנּוּ שֵׁאִין לָךְ
[לכהן] בָּתָּן [ב'קדשי בני ישראל' והיינו בתרומה] אֲלֵא מִשְׁעַת הֶרְקָה
וְאִילָּה, שִׁכִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'אֲשֶׁר יִרְמּוּ לָהֶ' מִשְׁמַע שֵׁאִין הַתְּרוּמָה
נִקְרָאת 'לָהֶ' עַד שִׁירְמִי, כְּלוֹמַר שֶׁאִינָה נַעֲשִׂית חֶלֶק גְּבוּהָ לִפְנֵי
הַהִפְרָשָׁה, וְרַק לְאַחַר הַהִפְרָשָׁה הִיא חֶלֶק גְּבוּהָ וְיֵשׁ לָהּ דִּין שֶׁל
מִמּוֹן כֶּהֱן. וְהִנֵּה הַבְּרִיִּיתָא תִּלְתָּהּ אֶת הַפֶּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמִין בִּכְךָ
שֶׁהַתְּרוּמָה עֲדִין לֹא הוֹרְמָה, וּמִשְׁמַע הָאֵם מִשְׁעַת הֶרְקָה וְאִילָּה אֵם
אֲכַל אֶת הַתְּרוּמָה מִיָּדָה [על כל פנים] מִשְׁלֵם, וְאֲמַר – וּמְדוּעָה,
לִיהוֹי – הֵלֵא רַאוי שִׁיחִיָּה כְּמוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׂאָכְלָה שֶׁאֲמַר
רַב חֲסִידָא שֶׁהוּא פֶטוֹר.
מתרצת הגמרא: הָאֵם נָפִי – גַּם כָּאן, בְּמָה שֶׁדִּיִּיקְנוּ שִׁמְשַׁעַת הַרְמָה
אֵם אֲבָל יִשְׂרָאֵל חֲיִיב לְשַׁלֵּם, אִין הַכוֹנוֹה לְהַרְמָה מִמֶּשׁ, אֲלֵא
מְדוּבָר

אִי אֲנִיָּא – וְאֵם יִנְיָן בְּפִנִּים, נִמְצָא קָא מְעִיל – מִכְּנִיס חוֹלִין לְעוֹרָה
וְהָרִי כִשֵּׁם שֶׁאֲסוֹר לְשַׁחוֹט חוֹלִין בְּעוֹרָה כֵּן אֲסוֹר לַעֲשׂוֹת שֵׁם כֹּל
מַעֲשֵׂה שֶׁהוּא עֵינִן הַקְּרָבָה כְּגוֹן תְּנוּפָה, הִלְכָּךְ לֹא אִפְשָׁר לְקִיִּים
כְּתִיקְנָה אֶת מִצְוַת הַחֹזֶה וְהַשּׁוֹק בְּבַהֲמַת חוֹלִין, וְעַל כִּרְחֹךְ שֵׁאִין
מִצְוָה זוֹ נוֹהֲגַת בְּחוֹלִין כֹּלָל.
נִתְבָּאֵר שֵׁאִין צוֹרֵךְ לְדִרוֹשׁ מִ'וֹד' (דברים יח ג) לִפְטוֹר מַחֲזָה וְשׁוֹק
בְּחוֹלִין. לִכֵּן מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא 'וֹד' לְקָה לִי. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
לְכָדָרְבַּךְ חֲסִידָא, דְּאֲמַר רַב חֲסִידָא מְמוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה וְכְגוֹן שֶׁשִּׁרְפָם
בֹּאֵשׁ אוֹ הַשְׁלִיכֵם לִים קוֹדֵם שְׁתַּנֵּן לְכַהֵן אוֹ שְׂאָכְלָה, פֶּטוֹר מִלְשַׁלֵּם.
וּלְמַדְנוּ זֹאת מִהֶנָּאמַר 'וֹד', כְּדִלְהָלָן.
הַגְּמָרָא מְרַחֲבִיהָ בְּסוּגִיַּת 'מוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה'. נוֹפֵא, אֲמַר רַב
חֲסִידָא, מְמוֹזִיק מִתְּנוּת כְּהוֹנָה אוֹ שְׂאָכְלָה פֶטוֹר מִלְשַׁלֵּם. וּמִפְרָשׁ רַב
חֲסִידָא, מֵאִי מִקְשָׁא, אִיבְעִית אִימָא מִשּׁוֹם דְּכָתִיב בְּעִנֵּין הַמִּתְנוּת 'וֹד',
וּמִשְׁמַע שֶׁאֵת הַזֹּרֵעַ וְהַלְחִיִּים הַקְּרִיבָה עֲצֻמָּם חֲיִיב לָתֵת, אֲבָל אֵם
אִינִם קִיִּימִים [וכגון ששרפם] לֹא חֲיִיבָה הַתּוֹרָה בְּתִשְׁלוּמֵיהֶן.
וְאִיבְעִית אִימָא מִשּׁוֹם דְּהָיָה לִיהָ מִמּוֹן שְׂאִין לוֹ תוֹבְעִים, שֵׁאִין לְמִמּוֹן
זֶה בְּעֵלִים שִׁיּוּכָלוּ לְתוֹבְעוֹ בְּדִין, שֵׁאֵם יוֹבָא כֶּהֱן וְיִתְבַּעְנוּ, יִכּוֹל הוּא
לוֹמַר לוֹ, לְכַהֵן אַחֵר אֲנִי רּוֹצֵה לָתֵת וְלֹא לָךְ.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל הַטַּעַם הַשְּׁנִי בְּדִבְרֵי רַב חֲסִידָא: מִיִּתִּיב, שְׁנִינוּ
בְּבִרְיֵיתָא, 'וֹד' הִיָּה מִשְׁפָּט הַכְּהֵנִים' (דברים יח ג), מִלְּמַד שֶׁהַמִּתְּנוּת
דִּין, כְּלוֹמַר שְׁעִנֵּין הַמִּתְנוּת תִּלּוּי בְּדִין הַנַּעֲשֵׂה עַל יְדֵי הַדִּיִּינִים.
מִבְּרִית הַגְּמָרָא: דְּמֵאִי הִלְכָּתָא – כְּלִפִּי מַה אֲמָרוּ זֹאת, וְכִי לֹא
לַעֲנֵי לְהוֹצִיאָן אֶת הַמִּתְנוּת מִיַּד הַבְּעֵלִים בְּדִיִּינָן, וְהִיִּינוּ שֶׁהַכּוֹהֵן
הִרְאִשׁוֹן שְׁתוּבַע אֶת הַמִּתְנוּת, בֵּית דִּין מְכַרִּיָּה אֶת הַבְּעֵלִים לָתֵת
לוֹ. וְקִשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲסִידָא שֶׁאֲמַר שֶׁמִּתְנוּת כְּהוֹנָה נִחְשָׁבֶת
כְּמִמּוֹן שֵׁאִין לוֹ תוֹבְעִים.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא לַעֲנִין זֶה נֶאֱמַר בְּבִרְיֵיתָא שֶׁהַמִּתְנוּת דִּין, אֲלֵא
לַעֲנִין לְחוֹלִין בְּדִיִּינָן, שֶׁהַדִּיִּינִים אוֹמְרִים לְיִשְׂרָאֵל לֹא תֵּת
הַמִּתְנוּת, שֶׁהוּא תִּלְמִיד חֶכֶם, וְאֵל תֵּת לוֹ שֶׁהוּא עֵם הָאֶרֶץ,
וְכָדָרְבַּךְ שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, דְּאֲמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן,
מִנֵּין שְׂאִין נִוְתֵּנִין מִתְּנָה לְכַהֵן עִם הָאֶרֶץ, שְׂפִטוֹר (דברים יח ג) לֹא ד'
'וְיִאֲמַר לָעַם לְיוֹשְׁבֵי יִרְשָׁלָיִם לָתֵת מִנֵּת (לכֹּהֲנִים וְלֹלִיִּים) [הַכְּהֵנִים
וְהַלְוִיִּים] לְמַעַן יִחְזְקוּ בְּתוֹרַת ה', כֹּל הַמְּחֻזָּק וְכְלוֹמַר, הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת
ה' יֵשׁ לוֹ מִנֵּת וְחֶלֶק כְּהוֹנָה, וְשֵׁאִינוּ מְחֻזָּק בְּתוֹרַת ה' אִין לוֹ מִנֵּת.
הַגְּמָרָא מִקְשָׁה שׁוּב: תָּא שְׂמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, רַבִּי יְהוֹדָה כֵּן
בְּתִירָא אוֹמַר, 'מִשְׁפָּט' מִלְּמַד שֶׁהַמִּתְנוּת דִּין, יִכּוֹל אֲפִילוּ הוֹי וְשׁוֹק
דִּין, תְּלָמוֹד לֹמַר 'וֹד', שֶׁרַק הַמִּתְנוּת הֵן דִּין' וְלֹא חוּזָה וְשׁוֹק.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לְמֵאִי – לְגַבִּי אִיזָה עֵינִן אֲמָרוּ שֶׁהַמִּתְנוּת דִּין,
אִיבְעִית לְחוֹלִין בְּדִיִּינָן וְשֶׁאוֹמְרִים לוֹ לָתֵת לְתִלְמִיד חֶכֶם וְלֹא לָתֵת
לְעַם הָאֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁתִּירַצְתָּ לְעִיל, קִשָּׁה, הִרִי בְּבִרְיֵיתָא נֶאֱמַר
שֶׁבְּחוּזָה וְשׁוֹק אִין הָדִין כֵּן, וְאֲמַר – וְכִי הוֹי וְשׁוֹק לֹא בְּדִיִּינָן מִיִּתְלָקָה,
כְּלוֹמַר, וְכִי יִכּוֹל הוּא לָתֵת חוּזָה וְשׁוֹק לְכַהֵן עִם הָאֶרֶץ, וְהֵלֵא כֹל
מִתְנוּת כְּהוֹנָה אִינִם נִינִתִּים אֲלֵא לְכַהֵן תִּלְמִיד חֶכֶם, כְּפִי שֶׁלְמַדְנוּ
לְעִיל, אֲלֵא לֹא – אֲלֵא וְדֹאִי כּוֹנוֹת הַבְּרִיִּיתָא שֶׁהַמִּתְנוּת דִּין לַעֲנִין
לְהוֹצִיא אוֹתָן בְּדִיִּינָן. וְקִשָּׁה עַל רַב חֲסִידָא שֶׁאֲמַר שֶׁמִּתְנוּת כְּהוֹנָה
הֵן מִמּוֹן שֵׁאִין לוֹ תוֹבְעִים.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָאֵם כְּמֵאִי עֲקָרִינָן, דְּאֵתוּ לִידֵיהָ – שֶׁהַמִּתְנוּת בֹּאוּ
לְיָדֵי הַכּוֹהֵן וְזֹכֶה בָּהֶן, וְאַחֵר כֵּךְ גֹּזֵלִם זֶה מִמֶּנּוּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר
שֶׁמִּצְוִיָּאִים אוֹתָן בְּדִיִּינִים מִשּׁוֹם שֶׁהֵן כְּשֶׁאֵר הַפְּצִיּוֹ שֶׁל הַכּוֹהֵן.
הַגְּמָרָא תִּמְהָה: אִי דְּאֵתוּ לִידֵיהָ, מֵאִי לְמִיִּרָא – מִזֶּה הַשְּׁמִיעָה
הַבְּרִיִּיתָא, הֵלֵא פֶשׁוּט הוּא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: מְדוּבָר דְּאֵתוּ לִידֵיהָ
בְּמִכְלִיָּהוּ – שֶׁהַמִּתְנוּת הִגִּיעוּ לְיָדֵי הַכּוֹהֵן כְּטַבֵּל, כְּלוֹמַר שֶׁבֹאֵה לִידֵי
בְּהֵמָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ לִפְנֵי שֶׁהוֹפְרָשׁוּ מִתְּנוּתֶיהָ, וְכְּגוֹן יִשְׂרָאֵל הִנִּיחַ

האריז"ל כתב שהכשרות של פסח – מועילה – לכל השנה שלא יחטא. ומסיימין בטוב.

משיחת כ"ו אדר-שני, ה'תשכ"ה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג... (ואין אסור בהסרת הנוצות משום טלטול מקצה⁴⁰, לפי שזמן הפתח פבר היו פבר או בכסת ונפלו
- 2 מהן על הבגד^{כח}, ויהי הן ראיות^{כט} להחזירן להן^ל ולשפב עליהן, ולכך אינן מקצות כלל^{לכ}. אבל נוצות
- 3 שלמות שאינן ראיות לזכר וכסת עד שימרוט אותן מקנים שלהן⁴⁵ שהם קשים ואינם ראויים לשפב עליהן
- 4 - אסור לטלטלן בשבת, כמו שיתבאר בסמן תצ"ט⁴⁶ לענין יום טוב).
- 5 ואם מתר להסירם על ידי מכבדת העשויה מקסמים^{לכ} - יתבאר בסמן של"ז⁴⁸.

ביאורי הלכה

- ממקום אחר - הרי הן מוקצות אפילו ראיות ליתנן בכר וכסת⁴⁴.
 לב] העשויה מקסמים - אבל מותר להסירם במכבדת, מטאטא או מברשת עם שערות רכות שאינם נשברים בזמן הניקוי, וכן כל בגד או שטיח שנתבאר שמותר לנערו מאבק או להסיר הכלוך מעליו, מותר לעשות זאת גם על ידי מברשת⁴⁷.
 כח] על הבגד - נוצות קטנות ביותר אינן מוקצה - אף שלעולם אין מחזירים אותן לזכר או לכסת, והוא הדין לכל דבר קל הערך שאינו ראוי לשום תשמיש⁴¹.
 כט] הן ראיות - ראיות בלבד, אפילו אין דעתו להחזירן לזכר⁴².
 ל] להחזירן להן - אפילו בשבת⁴³.
 לא] אינן מוקצות כלל - אם ידוע שהנוצות הגיעו

ציונים והוספות

- אין לומר שהטעם הוא משום גרף של רעי או שהנוצות בטלות אל הבגד.
 (45) עד"ז לקמן סי' שיד ס"ז: וכל המחחק איזה דבר תלוש ומקפיד לחתכו במדה הרי זה תולדת המחחק כגון הקוטם ראש הנוצה שהוא דק ורך וראוי ליתנו בכר או בכסת חייב אם מתכוין לכך.
 (46) סעיף ז: נוצות של עוף הן מוקצים שהרי אינן ראויים לכלום. וראה בדי השלחן סי' קטז ס"ק י, שהסיק שבנוצות שלימות וקשות לא יועיל אפילו ייחדן לשכיבה שאינן ראיות לשכיבה שצריך להסירן עדיין מהקנים והוו מוקצה, משא"כ נוצות קטנות גדולות מעט ורכות כדלעיל.
 (47) משוע"ר משמע דלא כתפארת ישראל (הובא בביאור הלכה ד"ה ועיין) שאסר ניקוי במברשת משום עובדין דחול, וראה שש"כ פכ"ג הערה יח שאפילו לחוששים לעובדין דחול במברשת אין לאסור ניקוי שטיח במטאטא רך שאין בו עובדין דחול משום דמותר לטאטא הרצפה, ולפי דבריו אין גם עובדין דחול במברשת העשויה להסרת אבק שהרי מותר להסיר אבק מבגד צבעוני, ישן או כשאינו מקפיד עליו, וראה גם בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' לט בסופו שנטה להחמיר במברשת משום עובדין דחול (כתפארת ישראל) רק במכשיר ידני לניקוי שטיחים), אך יש להזהר שלא לנקות במברשת בגד או שטיח במקום שיש בו לכלוכים הזקוקים לשפשוף או גירוד - אף שההברשה אינה נחשבת כפעולת כיבוס בבגד עצמו, ואף אם אינו משפשוף (בבדה"ש שם ס"ק לו אסר ניקוי טיט על ידי המברשת משום שנראה כמלבן (יובא להלן על סי"ז), וע"פ דבריו יש לאסור עצם העברת המברשת על הטיט - אף שמסיר האבק בלבד).
 (48) סעיף ג: אסור לכבד הבגדים במכבדות העשויים מקסמים שלא ישרבו קסמיהם בפסיק רישיה והרי זה סותר
- (40) מוקצה מחמת גופו האסור בטלטול אפילו לצורך מקומו, כמבואר לקמן סי' שח ס"ח.
 (41) בדה"ש סי' קטז ס"ק י (כתירוץ על קושיית ספר א' שהרי יש נוצות שלעולם לא מחזירים לזכרית): נראה לומר בזה דבר חדש, דאיסור טלטול מוקצה לא הוי אלא בדבר שראוי לאיזה תשמיש עכ"פ אפילו קל הערך, כגון קיסם לחצוץ בו שיניו, דהקיסם עכ"פ ראוי לאיזה תשמיש אלא שלא הוכן לחצוץ בו שיניו והוי מוקצה, וכן מעט עפר שראוי לכסות בו רוק, ואם לא הוכן לכך הוי מוקצה (בסי' ש"ח ע"ד), אבל דבר שאינו ראוי לכלום כגון נוצות דקות מאוד שכמעט אין בהם ממש הוא בטל מאליו ולא חל עליו איסור מוקצה.
 (42) לא בעינן שיהיו עומדות להחזירן בכר, כמו שכתב בשביתת השבת, אלא כיון שראויות לזה לא הוו מוקצה כיון שלא הושלכו לאשפה מדעת בעה"ב דתלינן שמעצמן נפלו, ולא דמי לדלתות הכלים שנתפרקו שצדדנו דבעינן שיהיו עומדות להחזירן להכלים, דהתם אין על הדלת תורת כלי אלא אגב הכלי עצמה, אבל נוצות תורת כלי עליהן שהן עצמן ראיות לשכיבה בצירוף שאר הנוצות שבכר (בדה"ש שם ס"ק י).
 (43) לקמן סי' שמ ס"ד: מוכין שנפלו מן הכסת מותר להחזירם אבל אסור ליתנם בתחלה בכסת מפני שעששו עושהו כלי. וראה בדה"ש (סי' קמו ס"ק ב) שמותר להחזיר הנוצות לזכר בשבת אף אם נפלו בערב-שבת.
 (44) בבדי השלחן סי' קטז ס"ק י, הסיק שמדובר כאן בנוצות גדולות מעט רכות המיוחדות לשכיבה ולכך אינן מוקצות, אבל אם ידוע שהנוצות לא היו מעולם בכר וכסת אסורים בטלטול - אף שהן רכות (וכשאינן רכות אסורות בכל ענין כדלהלן), אלא שכל נוצה הנמצאת על הבגד מן הסתם מיוחדת לשכיבה ובאה מן הכר (וראה שם שעכ"פ

1 [וכן אם יֵשֶׁב לוֹ זֶרַע פְּשֵׁתָן אוֹ תִבְשִׁיל ^{לג} עַל כְּסוּתוֹ ^{לד} - מִתֵּר לְקַלְפּוֹ ^{לה}]:

סימן שב סוף סעיף ג דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

לג] או תבשיל - והוא הדין בכל דבר שניתן לאחזו ולהסירו מהבגד (והוא דין הנוצות דלעיל), כמו פירורי אוכל, חוטים, שערות, קשקשים (קילופי עור), חתיכת נייר דבק ושאר מיני לכלוכים דקים שנפלו על הבגד, ולא נצרכת להסרתם פעולה בבגד עצמו כשפשוף או קינוח ⁴⁹.

לד] על כסותו - ואין בזה משום מוקצה משום שהוא כטלטול גרף של רעי ⁵⁰.

לה] מותר לקלפו - מותר לנגבו גם בשרוולו או במטלית וכיוצא-בזה, ואפילו מסירו לגמרי ללא עקבות, ואין חילוק בין מקפיד לאינו מקפיד, בין כסות חדשה לישנה ⁵¹.

ציונים והוספות

כלי... ולא התירו המתירין [לכבד קרקע מרוצפת] אלא במכבדות של תמרה שאינה נשכרת. ולדעת המחמירים דלעיל יש לאסור גם אבק ועפר שמצריכים ניעור או הברשה, אך גם לדעתם מותר לנער או להבריש לכלוכים הניתנים להסרה גם ללא ניעור או

הברשה. ובסעיף יז יתבאר דין הסרת לכלוך על-ידי שפשוף או קינוח.

(50) אך לא מטעם שהוא בטל לבגד (בדה"ש שם ס"ק י).

(51) ראה בדי השלחן שם ס"ק יא שהאריך לתמוה על ה'ביאור הלכה' שכתב אחרת מכל הפוסקים.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

כד אבל תלמיד בפני רבו אין דרך ארץ לגלות התפילין ¹
של ראש בפניו שלא ישוה עצמו לרבו ונראה כעזות ²
פנים שהתפילין הן דרך כבוד כמו שאמר הכתוב וראו כל ³
וגו' במה דברים אמורים שלובש תפילין כל היום שלא ⁴
בשעת קריאת שמע ותפלה דאז מחזי כיוהרא אם מגלה ⁵
אותן בפני רבו כיון דרוב העולם אין נוהגין להניח תפילין ⁶
כל היום אבל בשעת קריאת שמע ותפלה כיון דהכל מניחין ⁷
תפילין אז אין כאן יוהרא כלל ומותר לגלותן בפני רבו: ⁸

סימן כז דין מקום הנחתן ואופן הנחתן:

א אסור להסיח דעתו מהתפילין כל זמן שהן עליו אפילו ⁹
רגע אחד קל וחומר מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה ¹⁰
אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ¹¹
ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה ¹²
ואינו נקרא היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק או בקלות ¹³
ראש (או שמטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף עד שלבכו פונה ¹⁴
מיראת שמים מחמת טרדתו) אבל כשעומד ביראה ומתעסק ¹⁵
בצרכיו אף על פי שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו ¹⁶
על התפילין ממש אין זה נקרא היסח הדעת שאם לא כן ¹⁷
איך יכול כל אדם לילך בתפילין כל היום ומכל מקום מצוה ¹⁸
מן המובחר שלא להסיח דעתו מהן כלל וזולת בשעת תלמוד ¹⁹
תורה ובתפילת י"ח: ²⁰

ב חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה דהיינו ²¹
בכל פעם שנזכר בהם חייב למשמש בהם שעל ידי כך ²²
נזכר עליהם תדיר ולא יגיע לידי היסח הדעת גמור וימשמש ²³
בשל יד תחילה ואחר כך בשל ראש שלא להעביר על ²⁴
המצוה שהשל יד סמוכה לו למשמשו יותר מהשל ראש ²⁵

ואינו חייב למשמש בהן בשעת התפלה שאז אין לחוש ²⁶
שיבוא לידי היסח הדעת גמור שהוא שחוק וקלות ראש ואף ²⁷
על פי כן טוב שימשמש בהן כדי שיהיה דעתו עליהן ממש ²⁸
שזהו מצוה מן המובחר ומנהג יפה למשמש בתפילין ²⁹
כשמוכיר מצותן בקריאת שמע ומשמש בשל יד כשאומר ³⁰
וקשרתם לאות על ירך ובשל ראש כשאומר והיו לטוטפות ³¹
בין עיניך: ³²

* * *

ג כשחולץ תפיליו צריך לחלוץ של ראש תחילה שאם ³⁴
יחלוץ של יד תחלה נמצאת מונחת עליו תפילין של ³⁵
ראש בלבדה והתורה אמרה והיו לטוטפות בין עיניך ודרשו ³⁶
חכמים כל זמן שבין עיניך יהיו שתים שלכך נאמר והיו ³⁷
שהוא לשון רבים ולא נאמר וקשרתם לאות על ירך ³⁸
ולטוטפות וכו': ³⁹

ד על פי הקבלה צריך לחלוץ של ראש מעומד כמו ⁴⁰
שהנחתה הוא מעומד וכן הכריכות של אצבע אבל ⁴¹
תפילין של יד שהנחתה הוא מיושב על פי הקבלה חליצתה ⁴²
ג"כ מיושב ולמנהגינו שהנחת תפילין של יד היא גם כן ⁴³
מעומד (יכול) לחלצה ג"כ מעומד: ⁴⁴

ה יש מהחכמים שהיו נוהגין לחלוץ תפילין של ראש ביד ⁴⁵
שמאל שהיא יד כהה כדי להראות שקשה עליו חליצתן ⁴⁶
מפני שמצותן כל היום אלא שמפני שאין לנו גוף נקי אנו ⁴⁷
חולצין מיד אחר התפלה: ⁴⁸

ו יש שהיו נוהגין מטעם הידוע להם לחלוץ תפילין של ⁴⁹
ראש קודם שמסיר הרצועה מהאצבע ויש נוהגין מטעם ⁵⁰
הידוע להם להסיר הרצועה מקודם: ⁵¹

* * *

א לילה זמן תפילין הוא מן התורה שזה שנאמר ושמרת את
החקה הזאת למועדה מימים ימימה שמשמעו ימים ולא
לילות אין הכתוב מדבר בחוקת התפילין אלא בחוקת הפסח
שנאמר למעלה ועבדת את העבודה הזאת וגו' אבל חכמים
אסרו להניח תפילין בלילה מפני שהוא זמן שינה וגזירה
שלא ישכח וישן בהם ואסור לישן בתפילין מטעם שיתבאר
בס' מ"ד ולכן אף לאחר שעלה עמוד השחר שהוא יום לכל
המצות האמורות בתורה אסור להניח עד שתגיע עת קימה
משינה לרוב בני אדם דהיינו עד שיאיר היום בכדי שיראה
את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירו והוא שיהיה חבירו הרגיל
עמו קצת שאלו רגיל עמו הרבה יכירו אפילו מרחוק ואם
אינו רגיל עמו כלל לא יכירו אפילו בקרוב מאוד:

ב אם הניח קודם צאת הכוכבים וחשכה עליו אפילו הן
עליו כל הלילה מותר ואין מורין כן הלכה למעשה שמא
יבאו להניח לכתחילה בלילה ולכן לא יעשה כן אלא בינו
לבין עצמו אבל לא ברבים שמא יטעו לומר שמותר להניח
לכתחילה בלילה אלא א"כ הוא בבית המדרש שביושבי בית
המדרש אין לחוש שיטעו ואם לא חלץ תפיליו כשהגיע
צאת הכוכבים מפני שלא היה לו מקום לשמרון ונמצאו עליו
כדי לשומרון מותר ומורין כן (וצריך שיאמר לרואים שעושה
כדי לשומרון) אבל אסור להניח עליו לכתחילה בלילה כדי
לשומרון (ואם מניח עליו מבעוד יום בשביל שיהיו עליו
בלילה כדי לשומרון מותר ואין מורין כן להניח לכתחילה
בשביל כך):

ג היה רוצה לצאת לדרך בהשכמה קודם שיאיר היום יכול
להניח קודם יציאתו וכשמגיע זמנו ימשמש בהן ויברך
שאר לחוש שמא ישן בהם כיון שהשכים ויצא לדרך במה
דברים אמורים בהולץ ברגליו שאינו יכול לישן בהילוכו
אבל הרוכב או יושב בקרון שיוכל לישן אסור להניח קודם
זמנן:

* * *

ד היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה דהיינו
צאת הכוכבים ואינו רוצה לחולצן ולישא אותן בידו
שלא יפלו מידו מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו מפני
הרואים שלא יטעו לומר מותר להניח תפילין לכתחילה
בלילה וכן היושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקידש
עליו בערב שבת ויום טוב שאין זמן תפילין ואינו יכול
לחלוץ ולהניח שם בבית המדרש שבשדה מפני שאינו
מקום המשתמר מניח ידו עליהן עד שיבא לביתו שמשום
בזיון התפילין התירו להכניסן דרך מלבוש לעיר ואם יש
בית קרוב לחומה שמשתמרין שם חולצן ומניחן שם ולא
ילך בהן יותר בעיר בין בלילי שבתות ויום טוב בין בלילי
החול:

ה מי ששכח ולא הניח תפילין כל היום ונזכר אחר
שהתפלל תפלת ערבית מבעוד יום יש מי שאומר שאסור
לו להניח אז לפי שכבר עשאו לזמן זה לילה (וזמן שכיבה
בקריאת שמע ותפלה של ערבית) ואם יניח בו תפילין יחזור

ז כשמקפלן לא יכרוך הרצועות על הבתים אלא על
הצדדים (ואינו דומה למטפחת שכורכין על הספר תורה
מפני שהמטפחת נעשית שומר להספר תורה ומשמשה אליו
בכריכה זו לכן אין כאן גנאי כלל לספר תורה בכריכה זו
ואדרבה זהו כבודה משא"כ הרצועות שאינם משמשים
כלום להבתים בכריכה זו) ויש נוהגין לכורכן ככנפים על
שם כנפי יונה וכשכורכין על צדדי התפילין צריך לאחוז
התפילין בידו ולגלול הרצועה עליהן ולא לאחוז הרצועה
בידו ולגלול התפילין לתוכה שמוטב שתגלול הרצועה ממה
שיתגללו התפילין:

* * *

ח כשמניחן בתיק צריך ליהזר להניחן בענין שכשיבא
ליטלן משם ללובשן לא יוכל לפגוע בשל ראש תחילה
כדי שלא יצטרך לעבור על המצוה ללבוש של יד תחילה
ולכן מן הראוי היה להניחן בכיס צר וארוך של ראש
מלמטה ועליו של יד שכשיבא ליטלן יפגע תחלה בשל יד
המונח למעלה שאין איסור מן הדין במה שהשל יד מונח
על גבי של ראש אע"פ שהשל ראש קדושתו חמורה מהשל
יד הואיל ומכל מקום שניהם דבר אחד שהפרשיות הכתובות
בזה כתובות בזה אלא שאעפ"כ יש שנהגו שלא להניחן
בכיס אחד זה על גבי זה אלא בשני כיסין זה אצל זה אלא
שהשל יד יהא מונח קצת לצד מעלה שאם יהיו מונחים
בשוה יצטרך לפעמים לעבור על המצוה דהיינו אם יבא
השל ראש מזומן לפניו תחלה נגד יד ימינו שנוטל בה
התפילין יצטרך לעבור עליו וליטול השל יד אבל כשהשל
יד הוא קצת לצד מעלה אין כאן מעביר על המצוה שהרי
השל יד סמוך לו יותר ונהגו לסמן הכיסים איזה לשל ראש
ואיזה לשל יד שכיון שהשל ראש קדושתו חמורה אסור
לשנות אח"כ הכיס שלו ליתן בו השל יד אלא א"כ התנה
בתחילה כמו שיתבאר:

ט כשנוטל התפילין מהתיק לא ינערם מן התיק אלא יטלן
בידו מתוכו:

י מנהג חכמים לנשק התפילין בשעת לבישתן ובשעת
חליצתן:

סימן כח דין חליצת התפילין:

א אין לברך שום ברכה כשחולץ תפילין אפילו חולצן ערב
שבת בין השמשות שאז חייב הוא לחלצן ששבת ויום
טוב לאו זמן תפילין הוא וכשמניחן עליו לשם מצוה עובר
על בל תוסיף מכל מקום כיון שאם מניחן עליו בלא כוונה
לשם מצוה אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים
משום גזירה שמא יצא בהן לרשות הרבים כמו שיתבאר
בס' ל"א לפיכך לא שייך ברכה על זה כיון שבחליצת
התפילין מצד עצמה אין בה מצוה ואין חולצן אלא משום
גזירה ואצ"ל כשחולצן בחול סמוך לשקיעת החמה שאין לו
לברך על זה שהרי לילה זמן תפילין הוא וא"צ לחולצן אלא
שאין מורים כן כמו שיתבאר בסימן ל':

סימן כט:

ואם שינה סדרן פסולין (התפילין הנעשים מפרשיות אלו
אבל הפרשיות עצמן יש להן תקנה שהמוקדמת בתורה
שכתבה באחרונה הרי יכול לכתוב עוד פרשיות המאוחרות
לה ולצרפן אליה וכן המאוחרות שכתבן בראשונה יכול
לצרפן לפרשה מוקדמת מתפילין אחרות שנפסלו בהן
פרשיות המאוחרות ואם אי אפשר לו לצרפן צריכים גניזה)
ויש אומרים שראוי להקדים ג"כ פרשיות של יד לשל ראש
מפני שמוקדמת בפסוק אך אם לא הקדים לא פסול (וי"א)
שלכתחלה ראוי להקדים פרשיות של ראש לשל יד מפני
שקדושת של ראש חמורה משל יד וכן נכון ע"פ הקבלה):

* * *

ב על פי הקבלה צריך לכתוב ד' של אחד גדולה כל כך
כמו ארבע דלתי"ן קטנים:

ג לכתחלה צריך לכתוב ד' פרשיות של יד בקלף אחד
שנאמר והיה לך לאות משמע אות אחת דהיינו בית אחד
שהוא אות הנראה מבחוץ וכשם שהיא אות אחת מבחוץ כך
יש להיות אות אחת מבפנים שתהיינה כל הפרשיות כאגרת
אחת על קלף אחד אבל בתפילין של ראש שיש בו ד' בתים
צריך שתהיינה הפרשיות כתובות בד' קלפים לכתחלה כמו
שיתבאר:

ד הלכה למשה מסיני שאין התפילין נכתבין אלא בדיו ויש
מי שהורה שאין הסת"ם נכתבין אלא בדיו שיוכל
להמחק כמו שכתוב בפרשת סוטה וכתב ומחה כתב שיוכל
למחות ולמדין גזירה שוה כתיבה כתיבה מפרשת סוטה
לסת"ם לפיכך אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו מפני
שרישומו ניכר מאד ואינו נמחק לגמרי וטוב לחוש לדבריו
לכתחלה לעשות הדיו מעשן עצים או שמנים שרוים במי
עצצים וכיוצא בהם שאם תמחקנה יהא נמחק וכל העשנים
יפים לדיו ושל שמן זית מן המובחר ואם כתב סת"ם במי
עצצים וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים שהעיקר
שאינו למדין כתיבה כתיבה מפרשת סוטה וכן נוהגין עכשיו
אפילו לכתחלה א"כ מה מיעטה הלכה שנאמרה למשה
מסיני שיהיו כתבים בדיו למעט שאר מיני צבעונים כגון
האדום והירוק וכיוצא בהם שאם כתב בסת"ם אפילו אות
אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי אלו פסולים
וצריכים גניזה אלא כל הכתב צריך שיהיה שחור ואם זרק
עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וישאר כתב התחתון
וכשר אבל אם זרק את הזהב על אות אחת מהאזכרה אין
לו תקנה וצריכה גניזה לפי שאסור להעביר הזהב מפני
שהוא כמוחק את השם:

סימן לב דין כתיבת התפילין:

ויעשהו יום והרי הן ב' קולות שסותרות זו את זו אבל אם
הוא לא התפלל עדיין אפילו הציבור התפללו אין בכך כלום
כיון שהוא אין עושה ב' קולות שסותרין זו את זו ויש מי
שחולק על זה וטוב לחוש לסברה האחרונה:

סימן ל זמן הנחתן:

א שבתות וימים טובים אינן זמן תפילין שנאמר והיה לך
לאות וגו' יצא שבתות וי"ט שהן עצמן אות בין הקב"ה
לישראל שנאמר כי אות היא ביני וגו' ואם מניחן בהם לשם
מצוה עובר על בל תוסיף וגם מזלזל לאות של שבתות
וימים טובים במה שמניח עליהן בהן אות אחר וחייב מיתה
אבל אם אין מניחן לשם מצותן אלא לצורך אחר מותר כגון
המוצא תפילין בשבת מונחין בשדה מותר ללבשם ולהכניסן
לעיר דרך מלבוש כמו שיתבאר בס"י ש"א:

* * *

ב יש אומרים שהאות של שבתות וימים טובים הוא חיוב
המצות התלויות בהן ולפיכך גם חול המועד אינו זמן
תפילין שהרי מצות תלויות בו בפסח מניעת אכילת חמץ
ובחג מצות ישיבה בסוכה ויש אומרים שהאות הוא איסור
עשיית מלאכה בלבד לפיכך חול המועד שמותר במלאכה
מן התורה חייב בתפילין וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחן
במועד ולברך עליהן אלא שאין מברכין עליהם בבית הכנסת
בקול רם כמו בשאר ימות השנה להורות שיש בהן קצת
קדושת האות ועוד לפי ש"א שאין לברך על תפילין בחול
המועד לכן אותן שנהגו לברך נהגו לברך בחשאי כדי שלא
יבא הדבר למחלוקת זהו טעם מנהגינו אבל מי שמניחן בלא
ברכה יפה הוא עושה כי ספק ברכות להקל וברכות אינן
מעכבות ואין לחוש בהנחתן לבל תוסיף אף להאומרים
שחול המועד אינו זמן תפילין לפי שאינו מכויין בהנחתו
לשם מצוה ודאי אלא מספק הוא מניחן ומטעם זה אין
בשמירת יום טוב ב' של גליות משום בל תוסיף וכ"ש שאין
לחוש מטעם זה לאיסור ולזול האות של חול המועד
שאיסור זה ג"כ אינו אלא במתכוין לשם מצוה:

סימן לא דין תפילין בשבתות וימים טובים:

א מצות תפילין שיכתוב ד' פרשיות שהוזכרו בהן מצותן
שהן קדש לי כל בכור עד למועדה מימים ימימה והיה
כי יביאך עד כי בחוזה יד הוציאנו ה' ממצרים ופרשת שמע
עד ובשעריך ופרשת והיה אם שמוע עד על הארץ וצריך
לכתבן כסדר שהן כתובות בתורה לכתוב תחלה פרשת קדש
ואח"כ והיה כי יביאך ואח"כ שמע ואח"כ והיה אם שמוע

לְקוּטֵי תוֹרַה' פֶּרֶשֶׁת תּוֹרִיעַ – הַפֶּרֶשָׁה הַחֲסִידִית

לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית¹

25 תִּיקוֹן הַמֵּאֲכָל שֶׁיֵּהָא רֵאיוּ לֹאכִילַת אָדָם; וְכֵן "הַאוֹרֵג
26 שְׁנֵי חוּטִין כו"⁶, וְכִיּוּצָא בּוֹ – הוּא תִיקוֹן לְהִיּוֹת רֵאיוּ
27 לְלִבּוּשֵׁי הָאָדָם; וְהַבּוּנָה וְכִיּוּצָא בּוֹ – הוּא תִיקוֹן לְהִיּוֹת
28 רֵאיוּ לְבֵית אֲשֶׁר יְדוּר בּוֹ הָאָדָם. כִּי דֶרֶךְ כָּלָל, כָּל
29 הַמֵּלָאכּוֹת כּוֹלֵן הֵן בְּמִזְוּנוֹת, וּלְבוּשִׁים, וּבְתִים – הֵן
30 הַיִּכְלֹת כו'. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁷.
31 וְכָל בִּירוּר זֶה הוּא מִרַפ"ח גִּיּוּצִין שֶׁנִּפְּלוּ בְּשִׁבְרֵת
32 הַכֹּלִים בְּבִי"ע, וְצִרְיָר לְהַעֲלוֹתָם מִבִּי"ע לְאַצִּילוּת. כִּי
33 אֲצִילוּת הוּא 'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' – שֶׁבֶר נִתְקַן שְׁלֵא עַל יְדֵי
34 הָאָדָם, אֲךָ הַתִּיקוֹן שֶׁל הָאָדָם הוּא בְּבִי"ע, שֶׁנִּתְּן לְהָאָדָם
35 לְתַקֵּן וּלְבַרֵּר כו"⁸.
36 וְזוֹהִי עֲבוּדַת הָאָדָם וְבוֹיָמֵי הַחֹל, אֲבָל בְּשִׁבְתָּ אֵין בּוֹ
37 בִּירוּר וְתִיקוֹן כָּלָל, רַק הָאֲכִילָה הִיא מְלַמֶּעֱלֵה לְמִטָּה –
38 "צִדִּיק אוֹכֵל לְשׁוֹבֵעַ נִפְשׁוֹ" (מִשְׁלֵי יג, כה) כו"⁹. וְהֵן "תִּלְתָּ
39 סְעוּדָתִי דְּשִׁבְתָּא" – ג' פְּעָמִים "בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי"¹⁰, "תִּלְתָּ
40 יִמֵּינִי נְטִיף טֵלָא דְּעֵתִיקָא כו"¹¹, שְׁהוּא מִבְּחִינַת עֲגִי
41 הָעֲלִיּוֹן; "וְיִכָּל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי" (בְּרַאשִׁית ב, א) – "וְיִכָּל"
42 – לְשׁוֹן כָּלוּת הַנֶּפֶשׁ מִחֲמַת תַּעֲנוּג. דְּהֵינּוּ שְׁהַמְשִׁיךְ
43 תַּעֲנוּגֵי הָעֲלִיּוֹן, וְהוּא הַמ"ד שֶׁמְבַרֵּר הַמ"נ.
44 שֶׁכָּל הַהֶעֱלָא שְׁבִימֵי הַחֹל הוּא בְּחִינַת מ"נ, וּבְשִׁבְתָּ
45 נִמְשָׁךְ הַמ"ד בְּאַצִּילוּת, בְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן, שְׁהוּא מִבְּחִינַת
46 מ"ה. כִּי הַהֶעֱלָאוֹת דְּמ"נ הוּא מִבְּחִינַת ב"ן, וְהַתִּיקוֹן הוּא
47 הַמ"ד שֶׁנִּמְשָׁךְ מִמ"ה הַמְבַרֵּר הַב"ן. וְזוֹהִי 'אַתְעֲרוּתָא'
48 דְּלַעֲיָלָא שְׁאַחַר אַתְעֲרוּתָא דְּלַתְתָּא, "מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב
49 שִׁבְתָּ כו"¹².

1 "וְבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל" וְגו'" (פֶּרֶשְׁתָּנוּ יב, ג);

2 "לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית" (תְּהִלִּים יב, א) – "עַל מִילָה שְׁנִיתָנָה
3 בְּשִׁמְיָנִי".

4 – שְׁבִמְרָחֵךְ רֵאָה אֶת עֲצָמוֹ עֲרוֹם כו', בֵּינָן שְׁנוֹכֵר
5 בְּמִילָה נִתְיַשְׁבָּה דְּעָתוֹ כו'. בְּדֹאִיתָא בְּמִנְחוֹת דֶּךָ מ"ג, עֲמוּד
6 ב'. וְכֵן הוּא גַם כֵּן בִּירוּשְׁלָמִי סוֹף מִסָּכַת בְּרַכּוֹת³.

7 וְצִרְיָר לְהַבִּין, לָמָּה הִיתָּה הַשִּׁירָה עַל שְׁנִיתָנָה בְּשִׁמְיָנִי
8 דְּוָקָא?

9 אֲךָ הִנֵּה כְּתִיב: "וְבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל כו'" – וְאַפִּילוּ
10 בְּשִׁבְתָּ, שְׁמִילָה דּוּחָה שִׁבְתָּ⁴. וְלִהְבִּין יִתְרוֹן וּמַעֲלָה שִׁישׁ
11 בְּמִילָה, שְׁהִיא בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי – לְדַחוֹת מַעֲלַת וּמִדְּרַגָּה
12 קְדוּשַׁת הַשִּׁבְתָּ, צִרְיָר לְהַקְדִּים עֲנֵן הַשִּׁבְתָּ "כִּי בּוֹ שִׁבְתָּ
13 כו'" (בְּרַאשִׁית ב, ג).

14 וְשׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים הוּא:

15 כִּי הִנֵּה כָּל הַמֵּלָאכּוֹת שְׁבִימוֹת הַחֹל – ל"ט מֵלָאכּוֹת,
16 הַחוּרֵשׁ וְהַזּוֹרֵעַ כו"⁵, הֵם בְּחִינַת תִּיקוֹן וּבִירוּר, לְהַעֲלוֹת
17 מִכַּח הַצּוּמָח אֲשֶׁר בְּאַרְץ לְהַצְמִיחַ כָּל מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל
18 הָאָדָם וְחֵי בָהֶם, כִּי הוּא יִכְרֹךְ עַל הַמֵּאֲכָל בְּתַחֲלָה וּבִסּוּף,
19 וּמִמְשִׁיךְ בּוֹ קְדוּשָׁה; וְגַם אַחֵר כִּי, כְּשֶׁמְקַבֵּל חַיּוֹת מִזֶּה
20 הַמֵּאֲכָל, נִכָּלֵל חַיּוֹת הַמֵּאֲכָל בְּחַיּוֹת הָאָדָם, וּמִתְחַזֵּק כַּחוֹ
21 וְשִׁכְלוֹ, וּבִכְחַ וְשִׁכְלָה זֶה מִתְפַּלֵּל וְלוֹמֵד וּמְקַיֵּם מִצְוֹת,
22 לִכְרֹךְ גַּם חַיּוֹת הַמֵּאֲכָל עוֹלָה עִמּוֹ וְנִכָּלֵל בְּ"אַחַד" – וְאַהֲבָתָ
23 כו'" (וְאַתְחַנֵּן ו, ה).

24 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הֵן כָּל הַמֵּלָאכּוֹת: בְּאַפִּיָּה וּבִישׁוּל – שְׁתֵּן

8. (וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶשֶׁת בְּרַאשִׁית, בְּבִיאוּר עַל פְּסוּק "כִּי כֹאֲשֶׁר
הַשָּׁמַיִם הִתְדַּשִּׁים" (תּוֹרָה אוֹר ג, ב).

9. (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּ"תוֹרָה אוֹר" פֶּרֶשֶׁת חֵי שְׁנָה (טו, ג), בְּדַבּוּר הַפּוֹתִיחַ
"וְגַלְה לֵן טַעְמִי כו").

10. (וְהֵן יִתְרוֹ פּוֹת, א. וְשֵׁם: אֲמֹר רַבִּי חֵיָא, בְּגִין כִּי, מִשּׁוֹם דְּאַשְׁתַּכַּח כָּלָא בִּיהַ,
אִידְכֵּר תִּלְתָּ זְמַנִּין דְּכְתִיב (בְּרַאשִׁית ב, א): "וְיִכָּל אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי", "וְיִשְׁבְּתָּ
בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי", "וְיִכְרֹךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי").

11. (וְהֵן שֵׁם: "רַבִּי אַבָּא אָמַר . . וְהֵיא יוֹמָא, מִלֵּיא רִישִׁיה דְּעִירָא אֲנָפִין, מִטְּלָא
דְּנְחִית מַעֲתִיקָא קְדִישָׁא סְתִיקָא דְּכָלָא, וְאֵטִיל לְחַקְלָא דְּתַפּוּחִין קְדִישִׁין תִּלְתָּ זְמַנִּין
. . וְעַל דָּא בְּעִי בַר נָשׁ, לְאַתְעֲנָא תִּלְתָּ זְמַנִּין אֵלִיד").

12. ("יֵאֵכֵל בְּשִׁבְתָּ", עֲבוּדָה וְרָה ג, א). וְעִינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה (לַעֲלֵל בְּשִׁלָּח
ב, א) עַל פְּסוּק (בְּשִׁלָּח טו, כט) "וְרָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְּׁבִיבָתָּ".

1. (נֶאֱמַר בְּכִרִית מִילָה שֶׁל נֵץ רַבֵּנּוּ, בֵּן הָרֵב בְּרוּךְ, בֵּן אֲדַמְיָר הָאֲמַצְעִי,
בְּסִמְכּוֹת לְפֶרֶשֶׁת תְּצַוָּה תִּקְס"ו).

2. ו' בְּשִׁעָה שֶׁנִּכְנַס דוֹד לְבֵית הַמְּרֻחָן וְרָאָה עֲצָמוֹ עוֹמֵד עֲרוֹם אָמַר: אוֹי לִי
שְׁאֵעָמוּד עֲרוֹם בְּלֹא מְצוּהָ, וְכִיּוֹן שְׁנוֹכֵר בְּמִילָה שֶׁבִּבְשָׁרוֹ נִתְיַשְׁבָּה דְּעָתוֹ. לְאַחַר
שִׁצָּא אָמַר עֲלֵיהָ שִׁירָה, שְׁנֶאֱמַר: 'לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדוֹד' – עַל מִילָה
שְׁנִיתָנָה בְּשִׁמְיָנִי".

3. ו' נִכְנַס לְמְרֻחָן רֵאָה אֶת עֲצָמוֹ עֲרוֹם, אָמַר: אוֹי לִי שְׁאֵנִי עֲרוֹם מִן הַמִּצְוֹת.
כִּיּוֹן שֶׁהִבִּית בְּמִילָה שְׁלוֹ, הַתְּחִיל לְקַלֵּס לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא: 'לְמַנְצַח עַל
הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדוֹד'".

4. (שִׁבְתָּ קִלְב, א).

5. (שִׁבְתָּ עַג, א).

6. (שִׁבְתָּ פֶּרֶק יג מִשְׁנָה א).

7. (רֵאָה גַּם לְקַמֵּן בְּרַכָּה צו, ד).

בדבור המתחיל "אנת הוא חד ולא בחושבן", דקאי על פתר¹³
עליון, שאינו ערוך אליו כלל. כי התהוות החכמה מהפכתה הוא
מאין ממש כו'. עין שם באריכות.

ומבואר ב"עץ חיים" שער מ"א, פרק ד'. ונשערי קדושה חלק
ג', שער א', שדרך כלל, אצילות הוא חכמה וא"ק הוא פתח (כו').

ולכן שבת נוהגת בכל מקום, לפי שבחינת ומדרגת
אצילות יכולה להתפשט ולהתלבש אפילו במקום שיש
"זה לעומת זה"¹⁴, מפני שהאצילות היא עולם התיקון –
שכבר ניתקן ונתלבש; ובהתלבשות, הנה העשר ספירות
דאצילות מלוכשים בבריאה, ובריאה – ביצירה, ויצירה
– בעשייה, עד שנמצא שיש התלבשות אצילות בעשייה
גם כן¹⁵.

ובהתלבשות זו נמצא שיש "זה לעומת זה", ואפילו
בנגד עולם האצילות יש קליפות, ויש אריף דקליפה
דאצילות כו'. וכמאמר רז"ל¹⁶: "אברהם שיצא ממנו
ישמעאל", ו"יצחק שיצא ממנו עשו", ו"רישיה דעשו
בעטפוי דיצחק"¹⁷. כי עשו הוא ד' א דקליפה דאצילות
כו', רק שמעמד ומצב קליפות דאצילות הם בבריאה,
ומכל מקום יונקים החיות מאצילות כו'. ולכן אפילו
במקום הקליפות יכול להיות התפשטות הארת קדושת
שבת לישראל, ואין הקליפות מונעים ומעכבים כו',
מאחר שהוא דרך התלבשות כנ"ל.

וזהו דוקא ענין שבת, שהוא אתערותא דלעילא לפי
האתערותא דלתתא, שהיא מבחינת התיקון, מ"ד –
דמ"ה לבקר המ' דב'.

אבל יש אתערותא דלעילא שהיא הגבה מאד נעלה
מפני אתערותא דלתתא – שאין אתערותא דלתתא
מגעת שם. והיינו בחינת א"ק, שהוא לפני אצילות,
שאינו מתלבש כלל בעולמות. ושם הוא מקום המילה,
שהערלה חופפת ומסתרת על גילוי זה, שאי אפשר לו
להתגלות במקום שיש ערלה וקליפה חס' ושלום.

וזהו "ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחריך
לדורתם כו', ועל זכר אשר לא ימול כו', ונכרתה הנפש
הזיא כו'" (לך לך יו ט. יד). וצריך להיות מילה – מלשון

והיינו, שכפי ערך עליית הב' הנתקבר – כך ערך
המשכת המ' ד המבקר. וכמו שכתוב (בראשית א, לא): "וירא
אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", שהוכשר
בענינו "מאד" – לך "ויכול", שנכללו בתענוג עליון
ובלתה נפשם כו', ומה נמשך להיות "ויכול" ביום
השביעי.

וזהו ענין "כי בו שבת" – כאדם ששובת ממלאכתו
שהיה טרוד בה. כמו אם הוא מטריר שכלו לכתוב איזה
דבר, שאזי השכל מלוכש במעשה הכתיבה, וכששובת
חוזר השכל למקורו כו' – כך נכללו כל ההעלאות בעולם
התיקון. ולכן אין בו מלאכה, מפני שכבר נשלם הברור
מעבודת האדם ממטה למעלה, אלא הוא המשכת
המ' ד באצילות – עולם התיקון. וכל זה הוא ענין
השבת.

**ב. אבל מילה היא מדרגה הגבה מאד נעלה, מבחינת
אצילות – שניתנה בשמיני.**

דהנה, כל הז' מלכים – "וימלוך" (..) וימת כו', עד מלך
השמיני הוא "הדר" (בראשית לו, לבלט), שרש התיקון, הוא
יסוד דא"ק, שממש הארת מ"ה, שהוא ממצחא דא"ק.
(ויסוד דא"ק הוא המשפיע בחינת פנימי), שהוא למעלה
מבחינת מ"ה שבאצילות, שכבר נמשך ונתלבש בעולם
התיקון. אבל שרש שם מ"ה למעלה בא"ק, הוא גבוה
מאד ונשא ממעלת מדרגת אצילות.

(וזהו פתח עליון כו' מלגא, איהו שם מ"ה דאיהו אורח
אצילות כו')¹⁸. ועל דרך זה בא"ק שהוא פתח דכללות¹⁹

ונקרא "רעוא דכל רעיון"²⁰, פירוש: מקור כל
הרצונות, קדמון לכל הקדומים²¹. כי בריאת העולמות
הוא מפני ש"בשעלה ברצונו כו"²², אבל להיות רצון
לרצון – דלאו מפל מדות כו'²³ – הוא מבחינת "רעוא
דכל רעיון". ונקרא "אדם קדמון לכל הקדומים" – שהוא
לפני האצילות, עד שאין ערוך אליו אפילו בחינת
אצילות, שהיא בחינת חכמה, וכתוב (תהלים קד, כד): "בולם
בחכמה עשית" – שחכמה ועשייה שוים שם.

(והיינו על דרך שנתבאר בפרשת וירא (תורה אור יג, א),

13. (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו, א).

14. ועיין בדבור המתחיל "ענין האבות הן הן המרכבה" (תורה
אור יתרו עג, א), ומשם יובן למה נקרא ו' א גם כן שם מ"ה.

ועיין מה שנתבאר בביאור ד"מזוזה מזמין" (תורה אור מקץ מג, ב). בענין
אורי, שהוא גם כן בכתר ובז"א.

15. (ראה זוהר חלק ג רפה, ב ובכמה מקומות).

16. (ראה תקוני זוהר תקון יט (מב, א), תקון ע (קב, א, קלג, א), ועוד).

17. (עץ חיים שער הכללים בתחילתו).

18. (תקוני זוהר שם).

19. (קהלת ז, יד: "זה לעמת זה עשה האלקים").

20. (וכמו שכתוב בספר ה"גלגולים" פרק כ', הובא ב"ספר של בינונים"
(פרק ר)).

21. (אברהם שניצא... עשו: פסחים נו, א).

22. (תרגום יונתן ויהי ג, יא).

אתה יודע איזו גדולה מחברתה. זו שהיא יורדת מפני
חברתה, את יודע שחברתה גדולה ממנה כ"ה.³²
והיינו, שעל ידי המילה נמשך ומאיר בבחינת מלכות
– מבחינה העליונה יותר.³³

וזהו מאמר רז"ל במשנה סוף פרק ג' דנדרים: "גדולה
מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריאות". ופירש
ב"מקדש מלך" (בזהר) פרשת פנחס, דף רל"ג, עמוד ב': דהיינו,
שנמשך מיסוד דאריך-אנפין, שיש בו י"ג תיקוני דיקנא,
שהם י"ג מדות הרחמים.

שזהו למעלה מבחינת שבת שהוא מבחינת חכמה –
מוחין-דאבא.³⁴ והמשכה זו נמשך בבחינת מלכות, ועל
כן נקראת על ידי זה מטרוניתא יותר גדולה:

ג. וזהו ענין מה שכתוב בתיקוני זוהר:³⁵ "תמן מל, תמן
נצח":

כי כל התפשטות אורות עליונות, מירש כל דרגין,
הוא רק מבחינת נה"י-דא"ק, ולמעלה מנה"י – "לית
מחשבה תפיסא ביה"³⁶, ואין שם שום גילוי, ולא כמו
שאר פרצפי אצילות – עתיק, ואריך-אנפין, ואבא
ואימא כו', שהו' תחתונות דעתיק הם מלוכשים באריך-
אנפין, וכן ו' תחתונות דאריך-אנפין מלוכשים באבא-
ואימא כו'.

ועל זה אמר:³⁷ "אבא אחיד ותליא בחסד" – הוא
חסד דאריך-אנפין; "ואימא אחיד ותליא בגבורה" –
הוא גבורה דאריך-אנפין, שאבא ואימא הם המלבישים
זרועות דאריך-אנפין כו'. אבל בא"ק אינו כן – רק הנה"י
לבד כו'.

וזהו "תמן נצח", פירוש: נצח-דא"ק, דהיינו גילוי
ההשפעה, שההשפעה היא מצד החסד, ונצח הוא ענף
החסד, אלא שהחסד הוא ההשפעה מצד המדה עצמה,
שכך הטבע – להיטיב, ונצח הוא ההשפעה מצד שכך
עלה במוסכם, והוא ענין נתינת ההשפעה בלבד.

כריתה, כמו "אמילם כו"²³; ומלשון "מוללין מלילות"²⁴;
וגם מל – מלשון גילוי²⁵, דהיינו שיהא גילוי בחינת א"ק.
שאף על פי שלא שייך בו התלבשות, מכל מקום הארת
גילוי זה מוכרח להיות בישראל דוקא.

(וזהו ענין שאמרו רז"ל בענין מילה בשמיני – "כדי שיעבור
עליו שבת אחת"²⁶; כי אחר שנמשך בחינת הגלוי דשבת,
שהיא האתערותא-דלעילא שעל ידי האתערותא-
דלתתא, אזי יכול להיות נמשך ומתגלה בו האתערותא-
דלעילא שהיא הגבה מאד נעלה מאתערותא-דלתתא,
שזהו ענין המילה²⁷).

וראשונה לא נצטוו אלא במילה²⁸ – להסיר הערלה
הגסה והקשה. ואחר כך במדבר נצטוו על הפריעה גם
כן – להסיר עור הדק גם כן, שיהיה גילוי יותר כו'. מה
שאין כן בגילוי בחינת אצילות, שם מ"ה שבעולם
התיקון, מאחר שהוא על ידי התלבשות, אין הקליפות
מונעים ומעכבים.

ולכן היה אברהם נביא גם קודם המילה, וכמה
נבואות דבר עמו הקדוש ברוך-הוא קודם המילה –
"ויאמר ה' אל אברהם" (לך לך יב. א) – שהיה מרובה לבחינת
אצילות. אבל כדי שיאיר עליו גילוי יסוד-דא"ק, נצטוו
על המילה דוקא, להכרית הערלה החופפת כו',
שבהארה זו, הנה הערלה מסתרת ומעלמת מלהאיר
גילוי כזה שהוא בלי התלבשות כלל; שהארה זו אינה
מלוכשת בגדר עלמין כלל, מקום מלך השמיני כו'.

וזהו שאמרו רז"ל בירושלמי סוף פרק ג' דנדרים יב.
ב):

"אמר רבי אלעזר בי רבי אבינא: 'מצוות' שבת – מלא
(בשני ווי'), דכתיב²⁹: 'ואת שבת קדשך להם הודעת',
ומצוות וחוקים"³⁰ – להודיעך שהיא שקולה כנגד כל
מצותיה של תורה³¹, והמילה דוחה אותה.
משל לשני מטרונות שהיו באות זו על גב זו, ואין

30. (וכן הוא ברבות בשלח סוף פרשה כ"ה).

31. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ראו כי ה' נתן לכם
השבת" (לעיל בשלח ב, ב)).

32. ועיין דעין לשון זה ברבות סוף פרשה בא, פרשה י"ט.

33. (ועיין זהר חלק א': פ"ט, א'. צ"ח, א').

34. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שבת שבתון הוא לכם" (לקמן
יום הכפורים סט, ד ואילך).

35. (ראה תקון ו דף כח ב. רע"א מהימנא פנחס רכג, ב).

36. (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

37. (אבא . . בגבורה זהר חלק ג אדרא זוטא רצב, א. עץ חיים שער אבא
ואימא (שער יד פרק א)).

23. (תהלים קיח, י. וברשי: אכריתה, לשון "מולול ויבש" (תהלים צ, ו)).

24. (ביצה יב, ב. וברשי: שבת יט, א: "שבוילין שלא בשלו כל צרכן, מרסקן
וטעגן באבנים", וברשי: מעשרות ד, ה: "המחבהב שבלין באור וממשכן בידו
להסיר הפסלות").

25. (כמו "לרוח ממלאל כו" (אנוקסלס בראשית ב, ז), "עתים ממללות" (תגינה
יג, ב) – לשון דבור והתגלות. ראה תורה אור לך לך יב, ד ובכמה מקומות).

26. (ויקרא רבה פרשה כו, י. זהר רע"א מהימנא תוריע מד, א. וראה ספר
המצוות להצמח צדק מצות מילה ט, ב).

27. ועיין מה שנתבאר בענין "פתחי לי כו' ואני אפתח לך כו'", בדבור
המתחיל "אני לשנה" (לקמן שיר השירים לד, ד).

28. (וראשונה . . הפריעת ראה בכמות עא, ב ובתוספות שם).

29. (נחמיה ט, יד. ושמ: הודעת להם).

שְׂבָחִינָה הַנֶּצַח – לְהִיְוֹת "קִשָּׁה עוֹרָף" נִגְד הַיִּצְרָה־רַע
הַרְצָה לְהַחֲטִיאוֹ, נִמְשָׁךְ דּוֹקָא מִהַגְדוּלָה וְרוֹמְמוֹת הַנִּשְׁמָה, עַל
דֶּרֶךְ "וַיִּגְבֶּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי ה'" (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' יז, ו). וְכֵמו שֶׁכְּתוּב
(וְאֵתְחַנֵּן ד, זא): "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל כִּי", וְעַל זֶה נֶאֱמַר (לך לך יב, בא):
"וַיֹּאעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל". כֵּמו שֶׁכְּתוּב בְּרִבּוֹת רִישׁ פְּרָשָׁה לך לך⁴⁰.
וְהֵינּוּ, שֶׁשָּׂרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, אֲשֶׁר
וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר" (תַּהֲלִים קמ"ה, ג). וְכֵמו שְׂאוּמֵרִים⁴¹:
"וְקִרְבָּתָנוּ מִלִּכְנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל", וְכֵמו שֶׁכְּתוּב: "וְנִמָּה
תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל" (בִּיהוֹשֻׁעַ סִּימָן ז' ט) [42]. וְזֶהוּ "לֶךְ ה'
הַגְדוּלָה כִּי וְהַנֶּצַח" (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כט, יא).
וְזֶהוּ "וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר כִּי, כִּי לֹא אָדָם הוּא"
(שְׂמוּאֵל א' טו, כט): שֶׁעִיקָר תּוֹקֶף בְּחִינַת הַנֶּצַח נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "כִּי
לֹא אָדָם הוּא", שֶׁהוּא בְּחִינָה שְׁלֵמָה מִסִּדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
כֵּמו שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר⁴³.
וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פִּי מֵאֲמַר רַז"ל: "וְהַנֶּצַח
זוֹ יִרְוֹשְׁלִים" – פֶּרֶךְ ט' דְּבָרִיכֹת, דָּף נ"ח, סוֹף עֲמוּד א', ו"רְוֹשְׁלִים",
הֵינּוּ יִרְאֵה־שְׁלֹם⁴⁴, "יִרְאֵת ה' אוֹצְרוֹ"⁴⁵ – הִיא נִמְשָׁכָה
מִבְּחִינַת הַנֶּצַח.
וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שְׂאֵמְרוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה קְרוֹב לְסוֹפוֹ, עַל
פֶּסוּק (ח, ט) "אִם חוֹמָה הִיא": "אִם מַעֲמִיד דְּבָרָיו בְּחוֹמָה כִּי" –
הֵינּוּ עַל דֶּרֶךְ בְּחִינַת "וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר" – "נִבְנָה
עֲלֶיהָ" (שם) – הוּא בִּנְיָן יִרְוֹשְׁלִים – יִרְאֵה־שְׁלֹם⁴⁶.
וּפִירוּשׁ "וְכָל בְּנִיךְ לְמוֹדֵי ה'" (יִשְׁעִיָה נד, יג) הֵינּוּ עַל יְדֵי
הַמִּלְחָמָה⁴⁷. וְהֵינּוּ, כִּי "תָּמֵן מֶלֶךְ, תָּמֵן נֶצַח" כִּי, לְהִיְוֹת "אֲנִי
חוֹמָה", וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה בְּחִינַת "בוֹנֵיךְ", שֶׁהוּא עֲנִין "נִבְנָה
עֲלֶיהָ"⁴⁸.
וְזֶה יוֹכֵן מֵה דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה י"א⁴⁹:
שֶׁשָּׂאֵל מִן אַחַד מֵרַבֵּי עֲקִיבָא: "אִם בְּדַרְבִּירֵי שֶׁהִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא מְכַבֵּד אֶת הַשֶּׁבֶת – אֵל יֹשִׁיב בֵּה רוּחוֹת, אֵל
יֹרִיד בֵּה גְשָׁמִים, אֵל יִצְמִיחַ בֵּה עֵשֶׂב!" וְהִשִּׁיב לוֹ מִשָּׁל

כִּי הִנֵּה נֹדַע שִׁישׁ ג' פֶּרֶקֶין בְּהַשְׁפָּעָה – חח"ן וְחֻכְמָה,
חֶסֶד, נֶצַח: חֻכְמָה־שְׁבָחֶסֶד – שֶׁהֵאֱהָבָה הִיא מִצַּד הַדַּעַת;
וְחֶסֶד־שְׁבָחֶסֶד – הִיא הֵאֱהָבָה מִצַּד הַשִּׁבְעָה; אֲבָל נֶצַח־
שְׁבָחֶסֶד אֵינָה מִצַּד מִדַּת הֵאֱהָבָה, רַק כֵּמו דֶּרֶךְ עֲקִשׁוֹת,
שְׁנוֹתָן שְׁלֹא כְּמִדָּתוֹ, רַק אֵף עַל פִּי כֵן, כִּי עַלֶּה וְנִגְמָר
אֲצִלּוֹ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, וְהוּא גִילּוֹי הֵבֵא לְבְּחִינַת מַעֲשֶׂה
בְּלִבָּה.
אֵף כִּדֵּי לְהִיְוֹת "תָּמֵן" גִּילּוֹי הַנֶּצַח־דָּא"ק, צִרִּיךְ
לְהִיְוֹת תַּחֲלָה "תָּמֵן מֶלֶךְ" – לְהִיְוֹת גִּילּוֹי בְּחִינַת יִסּוּד־
דָּא"ק, פְּנִימִית הַשְׁפָּעָה. כִּי "מֶלֶךְ" – לְשׁוֹן גִּילּוֹי וְלְשׁוֹן
בְּרִיתָהּ וְמִלְיָה כִּי³⁸. וְגַם "מֶלֶךְ" בְּגִימָטְרִיָּא שְׁבָעִים –
לְהִיְוֹת גִּילּוֹי כָּל הוֹ' עֲלִינוּת עַל יְדֵי מִלְּחָה זו. כִּי לְהִיְוֹת
גִּילּוֹי נֶצַח צִרִּיךְ לְהִיְוֹת הֵאֱרָה הֵבֵאָה מִלְּמַעְלָה מַעְלָה.
כִּי הֵגַם שֶׁנֶּצַח הוּא בְּחִינָה וּמִדְרָגָה תַּחְתּוֹנָה, בְּבְּחִינַת סוֹף
הַמַּעֲשֶׂה, מִכָּל מָקוֹם שֶׁרָשָׁה הוּא מִמִּדְרָגָה יוֹתֵר עֲלִינוֹה.
וְכִנּוּדֶע מִמָּה שֶׁכְּתוּב (תְּשָׁא לך, ט): "כִּי עִם קִשָּׁה עוֹרָף
הוּא – וְסִלְחָת כִּי", שְׁבָוָה תְּלוי סִלְחָת הַעוֹן, לְפִי
שִׁישְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת מִדַּת "קִשָּׁה עוֹרָף". כִּי לְהִיְוֹת
עֲקִשׁוֹת, הוּא מִמָּה שֶׁכִּי עַלֶּה בְּרִצּוֹנוֹ, שְׁלֹא נִיתֵן לְהַשְׁגָּת
וְהַבְנָת טַעַם הַמּוֹשָׁג, וְהִרִי זֶה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת. אֲלֹא
בְּשָׂבָא וְיִרַד לְמַטָּה, מִתְּלַבֵּשׁ בְּבְּחִינָה שְׁלֵמָה מִן הַדַּעַת
כִּי. וְלִכֵּן אֲנוּ רּוֹאִין בְּתִינוּק, שֶׁהֵלִיכָה בְּרִגְלָיו הִיא בָּאָה
לוֹ בְּאַחֲרוֹנָה, אַחֵר שֶׁנִּשְׁלָמוּ גִמְר מוֹחִין־דִּינִיקָה כִּי, הֵגַם
שֶׁמִּבֵּין יוֹדַע מְקוֹדֵם גַּם יוֹדַע קֶצֶת לְדַבֵּר כִּי.
(³⁹ וּבְמָקוֹם אַחֵר נִתְבָּאֵר, שֶׁהַנֶּצַח נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
גְּדוּלָה, כִּי כָּל אִישׁ רַחֵב לִבָּב בְּגִדְוֹלָה יִתִּירָה, כֵּן לְפִי עֶרֶךְ
תִּגְדֵּל וְתִתְפַּשֵּׁט מִדַּת הַנִּיצוּחַ אֲצִלּוֹ, לְהִיְוֹת הַדָּבָר בְּרִצּוֹנוֹ
דּוֹקָא, שִׁיְהִיָּה דִּידִיהָ נֶצַח. מֵה שָּׂאִין כֵּן מִי שֶׁהוּא קֶטֶן
בְּעֵינָיו, לֹא יִתְפַּעַל בְּנִיצוּחַ כָּל כִּי, שִׁיְהִיָּה הַדָּבָר דּוֹקָא
כְּרִצּוֹנוֹ, אֲלֹא מִיד יִרָף לִכְבוֹ כִּי.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן בְּעִבּוּדָת ה':

43. וְעֵינֵינוּ בִּזְהָר חֻלֵּק ג', נִשְׂא, דָּף קל"ו, עֲמוּד ב'. וְבְרִבּוֹת אֲמוֹר, פְּרָשָׁה ל'.
44. (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה נו, י. תּוֹסֵפוֹת דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הָר" תַּעֲנִית טז, א).
45. (יִשְׁעִיָּה לג, ו. וְשֵׁם: הִיא אוֹצְרוֹ).
46. וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל בְּנִיךְ" בְּעֵנִין "בוֹנֵיךְ".
47. כֵּמו שֶׁכְּתוּב (בְּזֹהָר) בְּפֶרֶשֶׁת אֲמוֹר, דָּף צ"א, עֲמוּד ב'.
48. וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "לְסוֹסְתֵי בְּרַכְבִּי" בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּעֵנִין "כִּי אֲמִרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה".
49. (פֶּסֶקָה ה. וְשֵׁם: "טוֹרְנוֹסְרוֹפּוֹס הַרְשָׁע שָׂאֵל אֶת רַבִּי עֲקִיבָא").

38. (וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּ"עֵץ חַיִּים" שֶׁעַר הָאוֹנֵקָה, פֶּרֶךְ ג', שָׂאִין הַחֲסִידִים דְּנֶצַח וְהוּד דְּדָא יוֹרִידִים בְּמָקוֹם כִּי, כָּל זְמַן שְׁלֹא כְּרִית הַעֲדָלָה כִּי. עֵינֵין שָׁם).
39. וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּבִיאור עַל פֶּסוּק "אֵלֶּה מִסְעֵי", גְּבִי פִירוּשׁ "אֵל עֲלִיֹן גּוֹמֵל חֲסִידִים טוֹבִים" (לִקְטָן מִסְעֵי ז, ג).
40. (וְשֵׁם פְּרָשָׁה לט, יא): "וַיֹּאעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל", אֲמַר לוֹ: וּמִנֵּה לֹא הִעֲמַדְתָּ שְׁבָעִים אֲמוֹת? אֲמַר לוֹ: אוֹתָהּ אִמָּה שֶׁכְּתוּב בָּהּ: "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל", אֲנִי מַעֲמִיד מִמֶּךָ.
41. (בְּרַבָּת קִרְיָאֵת שְׁמַע).
42. וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֲנִי ה' אֱלֹקִיכֶם" דְּפֶרֶשֶׁת צִיצִית (לִקְטָן שִׁלַּח מִח, ג). גְּבִי "בְּשָׁעָה שִׁישְׂרָאֵל עוֹנִין 'אֲמֵן' יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ כִּי". עֵינֵין שָׁם.

1 מעירוב והוצאה⁵⁰ – שברשות אחת אין צריך עירוב
2 להוצאה, כך כל העולם – שלו הוא כו⁵¹.

3 ולכאורה אינו מוכן⁵², שהרי כל שאר חילוקי
4 מלאכות אינן תלויות בחילוק רשויות כלל – בגון הזרע
5 כו?

6 אף על פי הנ"ל יובן – שעיקר תכלית המלאכות הוא
7 להיות בירור מרפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים,
8 ולהעלותם מבי"ע לאצילות כנ"ל.

9 והנה כל העליות הם בבחינת פנימית העולמות,
10 כנודע מעליית שבת. שהרי גשמיית הארץ לא נודככה,
11 ואין עליה, רק להרחינות והחיות שבתוך העולם, מה
12 שאין בן בחיצוניות כו. אף להבין, מאחר שעולה פנימית
13 החיות, מאין מקבלת החיצוניות ההארה להיות בבחינת
14 חיצוניות?

15 הענין הוא, על פי מה שנודע, שכל פרצופים ואורות
16 עליונים מסתיימים באצילות עד הפרסא שבין אצילות
17 לבי"ע, רק שמתלבשים בבי"ע על ידי התלבשותם
18 במלכות, שבוקעת המסך כו. אבל רגלי א"ק הם בעשייה
19 ממש, תחתית העקב שלו הוא ראש העשייה כו.

20 וביאור ענין זה הוא: כי כל הפרצופים הם דרך
21 השתלשלות – חכמה ובינה, ומדות כו; ויש הפרש
22 במקום משכנם, כמו משכן המוחין הוא בראש דוקא כו.
23 אבל בחינת א"ק, שהוא למעלה מעלה מבחינת וגדר
24 ההשתלשלות – הכל שוה לפניו, "כחשכה כאורה"⁵³
25 (תהלים קלט, יב).

26 והנה, מזה נמשך חיות להיות חיצוניות העולמות

27 כולם בהשואה אחת. וכמו העור המקיף את בשר
28 האדם, שאין הפרש בין עור המקיף את הראש לעור
29 המקיף את הרגל, שהכל בחינת עור אחד. ואין הפרש
30 אלא בבחינת פנימית החיות – שבראש הן המוחין כו.
31 ולכן העלייה היא בבחינה פנימית⁵⁴ – שנתעלו המדות
32 והדבור להיות בבחינת חכמה ובינה. אבל בבחינת
33 חיצוניות, אין שם עלייה, לפי שמקבל מבחינה שלמעלה
34 מעלה, המקיף את כולם בהשואה אחת. (על דרך מה
35 שנתבאר בדבור המתחיל "יביאו לבוש מלכות" (תורה אור מגלת
36 אסתר צ, א), שהתהוות הגשמי הוא מהארת הסובב כל עלמין
37 כו. עיין שם).

38 וזהו שהשיב המשל מעירוב והוצאה – "לפי שכל
39 העולם שלו הוא", פירוש: שלא שייר שם עלייה
40 ממדרגה למדרגה כמו בפנימית שיש שם מדרגות רבות,
41 ודרי הם במשל חילוק רשויות; אבל בבחינת א"ק,
42 המקיף את כולם בהשואה אחת, הרי "כל העולם שלו
43 הוא", והכל בבחינת השואה אחת לפניו – "כחשכה
44 כאורה"⁵⁵.

45 אף היינו בחיצוניות א"ק, תחתית העקב הוא ראש
46 העשייה כנ"ל, אבל בבחינת גילוי פנימיותו, והוא
47 בבחינת גילוי יסוד דא"ק, אדרבה הערלה מכסה כו.
48 כנ"ל.

49 (וקרוב לזה נתבאר בענין "עבדים היינו לפרעה"⁵⁶ – האוחז
50 בעורף דאריך אנפין, אשר שם "כחשכה כאורה"; אבל בגילוי
51 הפנימיות – אז "ויציאנו ה' אלקינו כו", וכמו שכתוב (נשא ה'
52 כה): "יאר ה' פניו אליך".

ועל כרחק צריך לומר שמלאכת ההוצאה היא הנקודה העיקרית בכל מלאכות
שבת, והיא היסוד והשרש שממנה מסתעפים כל אבות מלאכות, תולדותיהן
ושבותיהם דרגון.

ונעל פי זה מובן מה שהשיב לו משל מעירוב והוצאה למשה, כי זה שהוצאה
היא כללות מלאכת שבת היא לא רק לגבי הקדוש ברוך הוא (כביפה תואר
ובמהר"ו שם) כי אם גם במלאכת שבת בהאדם למשה.

ולכן, מבין שלגבי הקדוש ברוך הוא לא יתכן הענין והוצאה מרשות לרשות
(כי כל העולם כולו שלו), כמילא בטל היסוד ונתינת מקום גם לשארי המלאכות
שאין אלא הסתעפות ממלאכת הוצאה. עין שם בארובה.

53. ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק (ישעיה נה, ח) "יונתי
בחגיו", גבי פירוש "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (לקמן שיר השירים
יז, א).

54. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויאמר משה אכלוהו היום"
(תורה אור בשלח סה, א).

55. (ועיין מה שנתבאר בהאי גוונא – סוף דבור המתחיל "עד
דלא ידעי בין כו" (תורה אור מגלת אסתר ק, א), בענין הא דפורים
מותר בעשיית מלאכה).

56. (לעיל צו יב, ג, טז, ב, סדור עם דא"ח רצג, א).

50. "משל, לשנים שהיו דרין בחצר אחת, אם אין זה נותן ערוב וזה נותן ערוב,
שקוא מתרין לטלטל בחצר; אבל אם היה אחד דר בחצר, הרי הוא מתר בכל
החצר בלה, אף כאן, הקדוש ברוך הוא, לפי שאין רשות אחרת עמו, וכל העולם
כלו שלו – מתר בכל עולם בלו".

51. (ועיין מזה עוד בשמות ובה, פרשה משפטים, פרשה ל' (פסקה ט:
מעשה ברגן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהלכו
לרומי ודרשו שם; אין דרכיו של הקדוש ברוך הוא כבשר ודם, שהוא גזר גזרה,
והוא אומר לאתרים לעשות, והוא אינו עושה כלום; והקדוש ברוך הוא אינו
כן. היה שם מין אחד, אחר שיצאו אמר להם: אין דברים אלא קובו לא אמרתם
אלהים אומר ועושה, למה אינו משמר את השבת? אמרו לו: רשע שבעולם! אין
אדם רשאי לטלטל בתוך חצרו בשבת? אמר להם: הן, אמרו לו: העליונים
והתחתונים – חצרו של הקדוש ברוך הוא, שאמר (ישעיה ה, א): "מלא כל הארץ
כבודי", ואפלו אדם עובר עברה, אינו מטלטל מלוא קומתו? אמר להם: הן,
אמרו לו: בתיב (ירמיה כג, כד): "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא".

52. (ראה תורה אור צט, ד. בלקוטי שיחות חלק יא עמוד 68: ולכאורה תמוה,
בתשובתו של רבי עקיבא מתורצת רק הקשויא בענין מלאכת ההוצאה מרשות
לרשות – והלא כל שאר המלאכות אינן תלויות בהוצאה מרשות לרשות. וכן
הקשה ביפה תואר (שמות רבה שם). מהר"ו לבראשית רבה שם. ומה שתייצו
צריך עיון גדול – שהרי לא נזכר כלל בהמענה דרבי עקיבא.)

וזהו ההפך בין כנור של שבעת נימין – שהוא
ההמשכה משם הויה הראשון – בבחינת נר ונשמת אדם.
ולכן הוא של שבעת נימין, היינו שמאיר מבחינת ז'
מדות שבפסוק (דברי הימים א' כט, יא): "לך הויה הגדולה
והגבורה כו"⁶⁰.

אבל לימות המשיח, שנאמר (ישעיה נב, יג): "הנה ישכיל
עבדי ירום ונשא כו", יאיר ויתגלה בבחינת נר ונשמת
אדם – מבחינת שם הויה שלמעלה מסדר
ההשתלשלות, שמשם שרש המשכות י"ג מדות
הרחמים כו. עיין שם.

ועל זה נאמר (נצבים ל, רח): "ומל' ה' [...] את לבבך כו,
והביאך כו, והטיבך ודרבך מאבותיך כו". ולכן יהיה כנור
של שמונת נימין – שיומשך הגילוי מלמעלה מבחינת
זי"ן מדות הנ"ל, שהם הנקראים "ימי עולם" (ישעיה סג, ט),
כי אם יאיר הארה מבחינת "ימי קדם"⁶¹ כו.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ועשית ציץ" (תורה
אור תצוה פה, א), גבי "קדש למי"ד – מלמטה, והויה –
מלמעלה", דבחינת "שם הויה מלמעלה" היינו מה שאין
אתערותא דלתתא מגעת שם. והוא כנזכר למעלה
בענין הגילוי שעל ידי המילה כו, והיא ניתנה בשמיני
דוקא, וכענין זה הוא הכנור של שמונת נימין כו.

ועיין עוד מענין "למנצח על השמינית" בזהר חלק ג',
פנחס, דף רכ"ג עמוד ב'⁶².

והש' לפרש דבריו עם מה שכתוב ב"תקוני זהר" תיקון
כו, דף נ"א, סוף עמוד א', דפירוש "על השמינית" הוא חיבור
ד' אותיות הויה עם ד' אותיות אד', כי "איהו בנצח
ואיהו בהוד". ועל דרך זה פירש ב"מגלה עמוקות" אופן
ס"ו, ענין "למנצח על השמינית" – על שמונת ימי חנוכה.
אך עוד אפשר לומר בזה, על דרך מאמר רז"ל סוף
פרק ג' דפסחים, על פסוק (זכריה יד, ט) "ביום ההוא יהיה
הויה אחד ושמו אחד" – שיהיה נקרא כמו שנכתב כו,
מה שאין בן עכשיו כו. עיין שם.

והנה, הכתיב הוא בעולם ההעלם, והקרי הוא
עלמא דאתגליא⁶³. ולעתיד לבא, שיהיה נקרא כמו

ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "יביאו לבוש מלכות"
הנ"ל (תורה אור מגלת אסתר צ, ד), החילוק בין בחינת "לבוש
מלכות" לבחינת "פתר מלכות", שהוא בחינת "בעטרה שעטרה
לו אמו" (שיר השירים ג, יא) דוקא כו. וכעין זה יובן גם כאן).

ועל פי כל הנ"ל יובן הטעם שמילה דוחה שבת, שכל
מלאכת שבת – שעושה חבורה, ופורע, ומוציא, אינן
נחשבות למלאכה כלל לגבי בחינת א"ק, שהוא המקור
את כולם בהשוואה אחת, וכל העולם – שלו הוא כו,
בנ"ל.

ומילה היא להיות בחינת גילוי יסוד דא"ק; הדר –
מלך השמיני, מילה שניתנה בשמיני, ולגבי גילוי זה –
כל המלאכות בטלים. ודו"ק.

ועל דרך הנ"ל יש להבין גם בן מאמר רז"ל סוף פרק
שני דערכין דף י"ג, עמוד ב':

רבי יהודה אומר: כנור של מקדש – שבעת נימין היה,
שנאמר: 'שובע שמחות את פניך' (תלים י"ו, יא), – אל
תקרי שובע אלא שבע⁶⁴. ושל ימות המשיח – שמונה,
שנאמר: 'למנצח על השמינית' – על נימא שמינית.

ופירש מהרש"א שם:

'שבע נימין' – כל הקדושות הולכים בשבע, על דרך
שבת שהוא השביעי כו. ושל ימות המשיח נוסף בחינה
אחת, שמשם נמשך החירות כו⁶⁵.

אך על פי מה שנתבאר לעיל יש לפרש: כי הנה
פירוש "כנור", פירש בתקוני זהר סוף תיקון כ' וזה לשונו:
כנור – כ"ו נר. הקדוש ברוך הוא, דאיהו הויה, נהיר
בנר דאיהו שכינתא דיליה כו⁶⁶.

והנה ביאור ענין 'הארת שם הויה בבחינת נר', יובן
על פי מה שנתבאר ב"תורה אור" פרשת מקץ (מ, ב), על
פסוק (שמואל ב' כב, כט) "כי אתה נרי הויה כו", דהיינו מה
שמאיר בחינת שם הויה ב"נר הויה נשמת אדם" (משלי כ,
כו).

והנה מבואר שם (מא, א) בפירוש סיום הפסוק (שמואל
שם) "והויה יגיה חשבי" – דהיינו שיש ב' שמות הויה,
ופסיק טעמא בגווייהו.

57. (וכן הוא ברבות בהעלותך, פרשה ט"ו).

58. (והקעיר שלשון המהרש"א שם נוסף שיר אחד (נימא אחת). על פי מה
שאמר "אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות" – ענין החירות.
ובלקוטי תורה ובאן מוסף ומפרש "שמשם נמשך החירות". – שיחת שבת
פרשת לך לך תנשיא, ספר השיחות חלק א עמוד 92 הערה 32).

(ועיין מזה גם ב"בחי" ריש פרשה נשא).

59. ועיין ב"פרדס" ערך כנור. ובמאורי אור אות כ', סעיף ל"ה.

60. ועיין זהר חלק א', סוף פרשה מקץ, דף ר"ד, עמוד ב'.

61. (מכאן, כ: "אשר נשבעת לאבותינו, ימי קדם").

62. (ושם): "למנצח על השמינית", דלא תוון נצח מן הוד, דאיהו ספירה ח', אמר
'למנצח על השמינית'.

63. (וכמו שנתבאר בבאיור על פסוק "וקבל היהודים" בסופו (תורה אור
מגלת אסתר צח, א. שם הוספת קבא, דקבא, א)).

10 "על השמינית כי - כנור של שמונת נימין" - על שם
11 קישור וחיבור ב' שמות ההוייה, ומזה נמשך שיהיה נקרא
12 כמו שנכתב, וזהו "ושמו אחד" (וכרזה יד, טו).
13 וזהו מה שכתוב (נצבים ל, יב) "מי יעלה לנו השמימה"
14 - ראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוייה, כלומר, שעל
15 ידי שמירת אות הברית ממשיך בחינת הוייה עד סוף כל
16 דרגין. דהיינו מה שלעתידי לבא יהיה "ולא יכנף עוד כי",
17 שיהיה גילוי שם הוייה גם למטה כי. :

40 בשבע מדות. וזהו האתערותא דלתתא - לברר שבע
41 מדות הרעות. ועל ידי זה נמשך האתערותא דלעילא
42 ביום השביעי שהוא שבת. מה שאין כן בחינת מלך
43 השמיני "הדר" - זהו מבחינה שלמעלה מהאתערותא
44 דלתתא של ז' המדות⁶⁹.

45 וזהו שאמרו בירושלמי: "מצות שבת מלא - בשני
46 ווי"ן (בנחמיה סימן ט, ו' ד' 70) - להודיעך שהיא שקולה כנגד
47 כל מצותיה של תורה. ואף על פי כן מילה היא בחינה
48 עליונה יותר.

49 וענן שני ווי"ן, תמצא בזהר חלק ב', יתר, ט"ח א', שהן
50 בחינת משה ויוסף, וענין שם ביהמ"ז, גם בפרשת תרומה,
51 קנ"ה, בענין י"ב חלות ד' לחם הפנים - שהם שני ווי"ן⁷¹.

52 ויש לפרש: כי הוא"ו זהו המשכה בחינת "ונהר יוצא
53 מעדן להשקות" (בראשית ב, י).

54 ובחינת וא"ו א', זהו כשמקור המשכה נמשך מבחינת
55 בינה, שממנה שורש הששה מדות, בענין "בונן שמים
56 בתבונה" (משלי ג, טו). ולכן בכל מצוה יש ו"ה - המשכה,
57 בחינת "ונהר יוצא מעדן", כמו שכתוב (בראשית ב, טו):
58 "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" - "לעבדה זו רמ"ח
59 מצות עשה".

60 אבל בשבת נמשך עוד ו', והיא המשכה ממוחין

1 שנכתב, אם כן יתחבר ההעלם עם הגילוי. וזהו "על
2 השמינית": שבחינת ד' אותיות הוייה שבבחינת הכתיב
3 וההעלם יהיו מאירים ומתגלים בבחינת ד' אותיות הקרי,
4 ועל זה נאמר (ישעיה ל, ב): "ולא יכנף עוד מוריק כי".

5 וזהו על דרך מה שכתוב (תשא לד, ו): "ויקרא הוייה |
6 הוייה" - שקורא וממשיך מהוייה דלעילא שלמעלה
7 מסדר ההשתלשלות, להוייה דלתתא שבסדר
8 ההשתלשלות; שהיה פסיק טעמא בגוויהו כי, ועתה
9 נעשה להיות קישור וחיבור ב' היות כנ"ל. ואזי הוא

קיצור.

19 ענין "למנצח על השמינית". גם כנור של ימות המשיח
20 - של שמונת נימין. ויש להקדים ענין מילה שדוחה
21 שבת. הנה כל ההעלאה שבימות החול נקרא
22 אתערותא דלתתא, והעלאה מ"ן מבי"ע, ועיקר גילוי
23 האתערותא דלעילא הנקרא מ"ד, מבחינת אצילות -
24 הוא נמשך בשבת. וזהו ענין "חצר הפנימית הפונה קדים
25 כי, וביום השבת יפתח"⁶⁴ (יחזקאל מו, א).

26 אבל מילה היא המשכה מלמעלה מאצילות. שלכן
27 נכרתו עליה שלש עשרה בריתות, שהן י"ג מדות
28 הרחמים, שהן למעלה מהחכמה, שהיא אצילות, והוא
29 מבחינת "יעוצא דכל רעיון", ונקרא 'אדם קדמון',
30 שלמעלה מהחכמה הנקרא "ראשית". ו"חצר הפנימית"
31 היא רק "הפונה קדים"⁶⁵.

32 ובכל נפש צריך להיות גילוי מבחינה זו⁶⁶. וזהו ענין
33 אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא⁶⁷.

34 וזהו גם כן ענין "מ"ה - שנותנין לו"⁶⁸: ששרש
35 המשכה זו הוא משם מ"ה דא"ק. וב"מאורי אור" אות מ'
36 סעיף ק"א: אורות דמ"ה באו בדרך מתנה. ופירוש מתנה
37 - זהו אתערותא דלעילא מבחינה שאין אתערותא
38 דלתתא מגעת שם, על כן בא רק דרך מתנה.

39 ועל כן ניתנה בשמיני, כי שבירת הכלים היה רק

64. וענין מה שנתבאר מענין גילוי זה שבשבת - בדבור המתיחל "והיה
מדי חדש בחדשו" (לקמן ברכה צו, ב).

65. וענין מה שנתבאר בדבור המתיחל "בשעה שהקדימו ישראל
נעשה" (לקמן במדבר יד, א). ובדבור המתיחל "ששת ימים תאכל מצות"
(לעיל צו יג, א). גבי "ברית קדים עצה" (בשלה יד, כא).

66. וענין מה שנתבאר בדבור המתיחל "ולא אבה הוייה אלקיך לשמוע
אל בלעם" (לקמן תצא לח, א). בענין שם הוייה שיש בנפש, ומהו בחינת
קוצו של י"ד. ומה שנתבאר בדבור המתיחל "ענין קריאת שמע",
בפרשת ואתחנן (לקמן ואתחנן יב, ב).

67. וענין מה שנתבאר בדבור המתיחל "והיה לי בעודי" (לקמן שמיני

עצרת פסח, א), בפירוש "כל האזרח בישראל".

68. (חגיגה ד, ריש עמוד א': "אי זהו שוטה? זה המאבד כל מה שנותנים לו".
ראה לעיל ויקרא ג, ד. לקמן מסעי צא, סוף עמוד ג. ובבבא מקומות).

69. וענין מה שנתבאר מענין פירוש "שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם"
(מכילת ד, ד) - סוף דבור המתיחל "תנו רבנן נר חנוכה" (תורה אור משך
לג, ב).

70. (ראת שבת קדוש הודעת להם, ומצות וחסים ותורה צוית להם ביד משה
עבדך).

71. כמו שכתב שם ה"מקדש מלך". והרמ"ז. וענין ב"פרדס" שער
האותיות באות וא"ו. וב"מאורי אור" תחלת אות וא"ו.

שְׁבִשְׁבֶתָּ. וְכֵן ל', שְׁבִחִינָת א"ק, רַעְוָא דְכָל רַעְוִין גְּבוּהָ
מִהִשְׁבֶּתָּ, שֶׁהוּא רַק "הַפְּנֵה קָדִים" כִּנ"ל.

וְלִכֵּן הַמִּילָה, שֶׁהִיא לְהִיּוֹת גִּילּוֹי מִבְּחִינָה זוֹ, הִיא
דוֹחָה שְׁבֶת – שְׁכָל מְלָאכּוֹת שְׁבֶת אֵינָן נִחְשָׁבוֹת
לְמְלָאכָה כָּלָל לְגַבִּי גִילּוֹי בְּחִינָה זוֹ, שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
מִחִילּוֹק רְשׁוּיּוֹת כ"ו. :

ה. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר עוֹד בְּפִירוּשׁ "עַל הַשְּׁמִינִית" –
שֶׁהֵם חִיבוּר וְיַחְדוּד ד' אוֹתִיּוֹת הַיּוֹה בְּאַרְבָּעָה אוֹתִיּוֹת שֵׁם
אַדְנִי, שֶׁהֵם הֵיכַל לְשֵׁם הַיּוֹה.

וְזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין שְׁמֵנָה בְּגָדִים שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל: ד' בְּגָדֵי
לְבָן, שֶׁהֵם רַחֲמִים, נִמְשָׁכִים מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֵׁם הַיּוֹה;
וְד' בְּגָדֵי זָהָב נִמְשָׁכִים מִד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם אַדְנִי כ"ו – כִּי צָרִיךְ
לְהִיּוֹת ב' הַבְּחִינוֹת⁷⁸.

וְלַעֲתִיד־לָבֹא יִהְיֶה גִילּוֹי שֵׁם הַיּוֹה מִמָּשׁ, וְכֵמוֹ
שְׁכָתוֹב: "וְלֹא יִכְנַף עוֹד". וְהֵינּוּ, עַל יְדֵי גִילּוֹי מִבְּחִינָה
שְׁלֻמְעֵלָה מְסַדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּהֵינּוּ מִזֶּה שֵׁיט ב'
שְׁמוֹת הַיּוֹה וּפְסִיק טַעֲמָא בְּגוּוּיָהּ, וְלַעֲתִיד־לָבֹא יִהְיֶה
גִילּוֹי שֵׁם הַיּוֹה שְׁלֻמְעֵלָה מְסַדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְאִזּוּ
וְהִי הַיּוֹה לִי לְאַלְקִים" (וַיֵּצֵא כח, כא). וְזֶהוּ "לְמַנְצָח עַל
הַשְּׁמִינִית" – קֶשֶׁר וְחִיבוּר ב' שְׁמוֹת הַיּוֹה. וְזֶהוּ עֲנִין הַכְּנוּר
שֶׁל שְׁמוֹנֶת נִימִין. וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַמִּילָה, שֶׁהִיא
הַעֲבֵרַת הַמָּסָךְ הַמְבָדִיל כ"ו⁷⁹.

עוֹד יֵשׁ לְהַעִיר לְעִנִּין שְׁנֵי וו"ן הַנ"ל, שֶׁהֵן תַּפְאֶרֶת
וְיִסוּד, מִמֶּה שְׁכָתוֹב בְּרַעְיָא מִהִמְנָא רִישׁ פְּרִשְׁתַּת תַּשָּׂא,
עַל פְּסוּק (תַּשָּׂא ל, טו) "הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה", מְבֹאָר⁸⁰:
שֶׁתַּפְאֶרֶת נִקְרָא "עֲשִׂיר" לְפִי שְׁעוּלָה עַד הַכֶּתֶר. וְזֶהוּ "אֵין
עֲשִׂיר אֶלָּא בְּדַעַת" – שֶׁתַּפְאֶרֶת וְדַעַת הֵכֵל אֶחָד. "וְהוֹדֵל
לֹא יִמְעִיט" (שֵׁם) – וְזֶהוּ צְדִיק, דְּהֵינּוּ יִסוּד שְׁנִי נִקְרָא "דִּל".
וְזֶהוּ עֲנִין יוֹסֵף "יְתוֹם מֵאִמּוֹ", כִּי – בִּינָה רַק עַד הוֹד
אֶתְפָּשֶׁט כ"ו⁸¹. אִם כֵּן, מִזֶּה מוֹכֵן מַעַלַּת "מִצּוֹת" דְּשְׁבֶת
בְּשְׁנֵי וו"ן כ"ו. :

דָּאבָא, וְכֵמוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר⁷² עַל פִּי מֵאֲמֵר הַזֶּה
חֵלֶק ג', אֲמֹר, דָּף ק', עֲמוּד ב', בְּעִנִּין "בּוֹמְנָא דְנִטְלָא מִבִּי
אָבֹא כ"ו".

גַּם אֲפָשֶׁר לּוֹמֵר, שֶׁרֶשׁ ב' וו"ן זֶהוּ מִזֶּה שֶׁאָבֹא וְאִימָא
יוֹנָקִים מִב' מַזְלוֹת – "וְנוֹצֵר" וְ"נוֹקֵה" כ"ו.

וְעַם כָּל זֶה, מִילָה הִיא דוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶתָּה, כִּי הוּא
הַמְשָׁכָה מִבְּחִינָה שְׁלֻמְעֵלָה גַּם מִהַחֲכֵמָה כִּנ"ל. וְ"שֵׁלֶשׁ-
עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ" זֶהוּ וַא"ו – שְׁמִילּוֹי
הַא"ף שְׁבִתוֹף הַשְּׁנֵי וו"ן, וְזֶה בְּחִינָת פְּלֵא עֲלִיוֹן, בְּחִינָת
כֶּתֶר שְׁלֻמְעֵלָה מִשְׁנֵי וו"ן עֲצֻמָּן⁷³.

ג. וְזֶהוּ עֲנִין "לְמַנְצָח עַל הַשְּׁמִינִית" – "תַּמָּן נִצָּח, תַּמָּן
מַל", כִּי יֵשׁ ג' פְּרָקִין – ח"ן [= חֲכֵמָה, חֶסֶד, נִצָּח], וְהַנְּצָח
הוּא בְּחִינָה הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה. וּמִבְּחִינָת "רַעְוָא דְכָל רַעְוִין"
אִי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת הַגִּילּוֹי, רַק מִבְּחִינָת נִצָּח⁷⁴. וְזֶהוּ עֲנִין
"וְעֲמָדוֹ רִגְלִיו" (וַיִּבְרָה יד, ד) דּוֹקָא.

וְכִדִּי לְהִיּוֹת גִּילּוֹי הַנְּצָח צָרִיךְ לְהִיּוֹת תַּחֲלָה מַל, וְזֶהוּ
"לְמַנְצָח". וְגַם רִמּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה גַּם כֵּן נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי כָּל
הַשְּׁבָעָה הָעֲלִיוֹנוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מִנֶּה⁷⁵.

וְנִצָּח וּמִצָּח הֵכֵל אֶחָד. וְהָרִי מִצָּח הוּא "גְּלַגְלֵתָא
דְּחַפְיָא עַל מוֹחָא־סִתִּימָא"⁷⁶, בְּחִינָת "שְׁתוּק, כִּף עֲלָה
בְּמַחֲשָׁבָה"⁷⁶, שֶׁהִיא מַחֲשָׁבָה הַקְדוּמָה, רַעְוָא דְכָל
רַעְוִין⁷⁷.

גַּם הַנְּצָח נִמְשָׁךְ מִ"הַגְדוּלָה" – בְּחִינָת "וְלַגְדוּלָתוֹ אֵין
חֶקֶר" (תְּהִלִּים קמז, ג).

ד. וְזֶהוּ מִזֶּה שְׁכָתוֹב בְּרִבּוֹת בְּרָאשִׁית פְּרָשָׁה י"א, מִשְׁפָּטִים
פְּרָשָׁה ל' – "מִשָּׁל מַעֲרִיב וְהוֹצָאָה, שְׁבִרְשׁוֹת אֶחָד אֵין
צָרִיךְ עִירִיב לְהוֹצָאָה, כִּף כָּל הָעוֹלָם שְׁלוֹ הוּא" –
הַמְכָּוִין: שֶׁהַשְּׁפָעָה בָּאָה מִבְּחִינָה שְׁלֻמְעֵלָה מִחִילּוֹק
רְשׁוּיּוֹת שְׁבִסְדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁמִקִּיף כָּל הָעוֹלָמוֹת
בְּהִשּׁוּאָה אַחַת, וְאִם כֵּן זֶהוּ גְבוּהָ מַעֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת

72. (בְּאוּרֵי הַזֶּהר לְאַדְמוֹר הָאֲמֵצִי, עֲמוּד 330 וְאִילָךְ. לְאַדְמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק,

חֵלֶק א, עֲמוּד תְּכוּ וְאִילָךְ. חֵלֶק ב, עֲמוּד תַּתְּקֵסג וְאִילָךְ. עֲמוּד תַּתְּרַלד).

73. כֵּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּדִהַר חֵלֶק ג', פְּרִשְׁתַּת אַחֲרֵי, דָּף ס"ו, עֲמוּד ב'.

74. וְכֵמוֹ שְׁנֵתְבָאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "קוֹל דּוֹדִי" (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים טו,

ג), בְּעִנִּין "מִדְּלֵג עַל הַקְּדִים" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ח).

75. (רֵאָה זֶהר נִשָּׂא אֲדָרָא רְבָא קְלוּ, א).

76. (מִקְּחוֹת כט, ב).

77. וְעִינִין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּדִבוּר הַמִּתְחִיל "וְעִשְׂתִּית צִיִּין" (תוֹרָה אור תַּצִּיחַ

פג, ד).

78. עִינִין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּ"תוֹרָה אור" פְּרִשְׁתַּת לָךְ לָךְ (יב, א), בְּעִנִּין "מִגֵּן
אַבְרָהָם". וְעִינִין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּפִיאוּר עַל פְּסוּק "וְכָל גְּנִיךְ" (לְקַמֵּן רֵאָה
לא, א).

79. וְעִינִין מִזֶּה שְׁנֵתְבָאָר בְּפְרִשְׁתַּת לָךְ לָךְ, בְּדִבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִבְדִּילָה
הַפְּרוּכֶת" (תוֹרָה אור יב, א).

80. (בְּאוּרֵי הַזֶּהר לְאַדְמוֹר הָאֲמֵצִי, עֲמוּד 228 וְאִילָךְ).

81. (רֵאָה זֶהר חֵלֶק ג רכב, ב).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

שעד אותו הזמן לא היה בחי' שמיעתכם בבירור שלם
 אבל אז ודאי תשמעון לתכלית הבירור ובניחותא קאמר
 והיה עקב כשיהיה עקב אז תשמעון ודאי כו' וד"ל.
 ולכאורה זהו כדבר פלא האיך ימצא שלימות הבירור
 בסוף כל המדריגות יותר מבראש ששם גילוי המוחין
 דחכמה בתכלית הגדלות ובעקבות משיחא בחי' הארת
 המוחין בתכלית הקטנות כו' אך הנה בהכרח לומר
 שהוא בחי' עקביים שלימות הבירור דוקא מפני שנעוץ
 תחלתן בסופן כידוע א"כ אדרבא היא הנותנת דמשום
 שבבחי' העקביים הוא סוף הכל שאין עוד למטה הימנו
 ע"כ שם דוקא נשלם בחי' הבירורים שבראש ותחלה
 כו' וכמו עד"מ שהראש עיקר קיום מעמדו על העקב
 שברגל דוקא וכמ"ש במ"א במ"ש משה ת"ר אלף רגלי
 העם אשר אנכי בקרבו דהיינו בנשמות שבבחי' רגלים
 עקבות משיחא דוקא שם אנכי בחי' מקור פנימית
 המוחין כו' ולזה אמר דוד נר לרגלי דברייך לרגלי דוקא
 ולזה אמר והיה עקב אז תשמעון ודאי ולא מקודם לכן.
 וכידוע מארז"ל שאם ישראל עושין תשובה דוקא
 נגאלין ואם לאו אין נגאלין כו' וא"כ אין הכל חוזרין
 בתשובה רק בעקבות משיחא דוקא ואז והיה עקב אז
 תשמעון כו' וד"ל. אך א"כ מהו שאמר תשמעון שזהו
 קיום המצות והלא בתשובה תליא ולא אמרו רק שע"י
 תשובה נגאלין ולא ע"י קיום המצות כו'. אך הנה עיקר
 הענין יובן בהקדים תחלה בשורש ענין הבירורים
 המבואר במ"א שיש ב' מיני בירורים הא' בחי' בירורים
 דאור ישר מלמעלה למטה והוא ע"י תו"מ דבחכמה
 אתברירו כנ"ל וע"ז אמר והיה עקב תשמעון בבחי'
 עקב דוקא כנ"ל והב' בחי' בירורים דאור חוזר מלמטה
 למעלה שזהו בחי' התשובה שאמרו ז"ל שאין נגאלין
 אלא בתשובה דוקא ושניהם אמת כמארז"ל יפה שעה
 אחת בתשובה ומעש"ט כו' (וזהו שלא כמ"ד אין בן
 דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב שכולו
 זכאי היינו בתו"מ בלעדי התשובה וכולו חייב רק על
 ידי התשובה כו'):

1 (לה) ולהבין בתו' ביאור היאך יש ביכול' כנ"י למט'
 2 בבחי' העלאת מ"נ שלהם בק"ש לעורר
 3 לבחי' עצמי' אא"ס שיהיה לו רצון פשוט מחדש
 4 במחשב' א' הכללי הנ"ל יש להקדים הפסוק דוהי' עקב
 5 תשמעון כו' ושמרת' ועשית' אותם ושמר ה' אלקיך לך
 6 את הברית והחסד אשר נשבע לאבותיך כו'. ויש להבין
 7 מהו ל' עקב דוקא הל"ל והיה בעבור תשמעון וכה"ג.
 8 אך הנה פ' עקב זה הוא לשון עקביים וידו אוהזת
 9 בעקב כו' ע"כ קרא שמו יעקב וכמ"ש ויעקבני זה
 10 פעמים כו' כי הנה כללות נ"י ששרשן למעלה הן
 11 בבחי' ציור קומה שלימה רישא חב"ד וחג"ת גופא כו'
 12 עד בחי' עקביים שהן נשמות היותר תחתונים שבסוף
 13 הרגלים חיצונים דחיצונים נו"ה כו' שרחוקים מבחי'
 14 המוחין בתכלית הקצה שאין עוד למטה מהם והן
 15 הנקר' סוף לגבי הראש והנה ידוע בפ' יעקב יו"ד עקב
 16 שבחכמה אתברירו עד בחי' העקביים שבסוף והיינו גם
 17 בנשמות שבסוף כל המדריגות שהן נשמות דעקבות
 18 משיחא אשר ע"ז אמר אשר חרפו עקבות משיחך מפני
 19 שאז מתגברים שפע יניקות החיצונים ביותר ובחי'
 20 הטוב דנשמות ישראל נבלע במיעוטו וכמ"ש נבלע
 21 ישראל בגוים מפני שהן נשמות הנמוכות ביותר
 22 בתכלית קטנות הארת המוחין מפני עצם ריחוקן
 23 בהיותן בבחי' עקביים דמל' שנקרא עקבות משיחא והן
 24 הדורות שלפני זמן ביאת משיח כידוע שאז נקרא
 25 קדרותא דצפרא כו' ועכ"ז נאמר וידו אוהזת בעקב עשו
 26 לבורר גם אז העלאת ניצוצות ע"י תורה ומצות
 27 שבחכמה מתבררים גם בבחי' העקביים וז"ש וידו
 28 אותיות יו"ד כו' וכמ"ש במ"א וד"ל ואדרבה מלבד
 29 שגם בעקבות משיחא יש כח בנשמות ישראל לבורר
 30 בירורים ע"י תו"מ אלא שיהיה אז תכלית שלימות
 31 הבירור אשר לא היה כמוהו עד הזמן ההוא וזהו שאמר
 32 כאן דרך רמז והיה עקב תשמעון פ' בזמן עקבות
 33 משיחא דוקא כשיהיה בבחי' עקב אז ודאי תשמעון את
 34 המשפטים האלה שיהיה אז שלימות הבירורים ע"י
 35 שמיעת החוקים והמשפטים ואז תשמעון ודאי אעפ"י

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

על הדעת באמיתת גדולת הבורא ית' ע"ד שנת' בלק"א
(פכ"ד) ואז שולטים הז' מדות רעות המנגדים לז' מדות
טובות הנולדים מהדעת והן הן ז' אומות הכנעני וכו'
אבל אילו הי' מסתלק הרוח שטות [והי'] גילוי הדעת
בה' אחד היו נופלים הז' מדות רעות הנ"ל לא כן עמלק
יודע רבונו שהרי ידע הניסים דק"ס ויצ"מ ומלאו לבו
ללחום עם ישראל אין זה כ"א שמכוין למרוד והוא
בחי' החוצפא מלכותא בלא תגא, והוא בחי' המנגד
לענין השליטה דמוח על הלב שכח שליטה זו היא
בע"כ של הלב גם שאינו חפץ באמת עכ"ז אינו יכול
לזוז אפילו יזי כ"ש נגד ציווי השכל והשליטה הזאת
הוא ענין קשה עורף כי העורף הוא שבאמצעותו נמשך
שפע והתפשטות רוח השכלי בלב ויש בו הקושי
והחוזק הזה לשלוט על הלב, ועבור מדה טובה זו
שבישראל אמר משה כי עם קשה עורף הוא וסלחת,
(שמות ל"ד ט') וכמארז"ל ג' עזין הן ישראל באומות
כו' (ביצה כ"ה ב') ולעומת בחי' זו יש ברע מדה הנק'
עקשות שמתעקש בלא טעם ודעת נגד הדעת ואינו
מניחו לקיים ציווי השכל והדעת והרי זה חוצפא ועזות
גדולה, וזהו מדת עמלק ויזנב כך כל הנחשלים אחריו
ר"ל אותן שהם עדיין בבחי' הממוצעת הנ"ל שלא
נהפך לבם לגמרי כ"א בחי' אתכפיי' ע"י שהמוח שליט
על הלב בעל כרחו ומוכרח הוא לציית להשכל כנ"ל
נגד זה עומד עמלק ומונע מהלב הכרח זה כי גם הוא
מכריח הלב בחוצפא ועקשות שלו כנ"ל משא"כ למי
שהוא כבר בבחי' אתהפכא שלבו מתענג מאהבת ה'
אין מקום לעמלק לשלוט עליו כנ"ל. וכמו שהוא בנפש
למטה כן הוא ממש למעלה בזו"נ, מודעת זאת שנה"י
דאו"א נעשו מוחי' לז"א כי חב"ד דאו"א מתלבשים
בנה"י ואמנם ענין ד' בתי תפילין הם ד' מוחי' שבז"א
חוב"ב חו"ג משום שהדעת המלוכב ביסוד אימא נחלק
לחו"ג והתחלקות זו הוא ע"י קוצי דשערי דא"א המכה
בז"א מאחוריו וז"ס שומר ישראל, ופי' חו"ג אלו הגם
כי כבר יש בז"א ו"ק ומכללם חו"ג אלא שהן בחי'
מדות העצמיים כנ"ל בענין הבחי' השנית מג' בחי'
שבמדות, וחוב"ג אלו הנק' מוחין הם שכליים כנ"ל
בבחי' הא', ויש ג"כ בז"א מוחי' דקטנות ומוחי'
דגדלות וענין מוחי' דקטנות היינו ע"ד הנ"ל בענין מוח
שליט על הלב וז"ס קוצי דשערי דא"א כי הכח הזה
בדעת להיות שליט על המדות נמשך מא"א הרצון
שלמעלה מהחכמה שממנו בא השליטה שהיא על

ב) אך עדיין אינו מוכן לפי דרך זה פשט ל' הכתוב
ויגע בכף יריכו דיעקב דמשמע שבבחי' נשמות
ישראל הוא מדבר שגם בהם לא יכול לנגוע כ"א
בירכין שלהם לא יותר ולפי כל הנ"ל אינו ענין אלא
למעלה בספירות, הנה זה יובן בביאור דברי האריז"ל
שהפגם הי' בנו"ה בהיות זו"נ אב"א, והוא עפ"י
הקדמת ענין המבואר במ"א בדרוש דעמלק שנאמר בו
ויזנב כך כל הנחשלים אחריו (דברים כ"ה י"ח) אחריו
דייקא למי שהוא בבחי' אחוריים והוא כמ"ש לכתך
אחרי במדבר (ירמי' ב' ב') ונת' שם דענין יצ"מ
ברוחניות הוא היציאה מן המיצר והעוני בנפש ואין
עוני אלא מן הדעת וז"ש אעלה אתכם מעני מצרים
(שמות ג' י"ז) אל ארץ טובה ורחבה (שמות ג' ח') כי
במצרים כתיב ויאמן העם (שמות ד' ל"א) שלא הי'
בהם רק בחי' אמונה בלבד תכלית הקטנות וארץ טובה
ורחבה הוא התרחבות הדעת וההשגה באא"ס ב"ה
כמ"ש וידעתם כי אני ה' (שמות ו' ז') וזהו בחי' גדלות
שנקודת הלב באה מגדלות הדעת ואז ההתפעלות
בתענוג ומתיקות וז"ס ארץ טובה, וממצרים לא"י הלכו
דרך המדבר הוא בחי' הממוצעת בין תכלית הקטנות
שהוא בחי' אמונה הנ"ל לגדלות דדעת וע"ז נאמר
לכתך אחרי במדבר, (ירמי' ב' ב') וכתוב אחרי ה' גו'
תלכו, (דברים י"ג ה'). ובחי' פנים ואחוריים בנפש הוא
כשהלב מתפעל בפנימיותו עד שנהפך לבו בקרבו
לחפוף בה' מאד והוא בחי' אתהפכא שבזהר ואז הוא
אהבה בתענוגים וז"ס פנים, אבל כשלא הגיע למדה זו
עדיין ותאוות לבו לתענוגי עוה"ז, אלא שמחמת
שמשיג בשכלו בגדולת ה' איך דכולא קמי' כלא
חשיבי' וכי לו יאתה לדבוק בו ולעזוב כל אשר זולתו
מנגד והמוח שליט על הלב בטבעו ותולדתו ובע"כ
יענה אמן לקיים ככל אשר יסכים ויגזור השכל וז"ס
אתכפייא שבזהר הנה זהו הנק' אחוריים, והיציאה
ממצרים בחי' האמונה בלבד בלי טעם ודעת א"א
להגיע לגדלות המוחי' ולהפך לבו בב"א מן הקצה אל
הקצה אלא מתחלה הוכרח להיות בבחי' אתכפייא כי
המוח שליט כנ"ל וזה הי' הליכתם במדבר שקבלו
עליהם עול מ"ש ועול מצות, ובעודם בבחי' זו פגע
בהם עמלק וענינו ע"ד שארז"ל עליו יודע רבונו ומכוין
למרוד בו, ירצו בזה כי הוא הקליפה שכנגד הדעת
דקדושה, כי מודעת זאת מארז"ל אין אדם עובר עבירה
אא"כ נכנס בו רוח שטות (סוטה ג' א') דהיינו שמכסה

מאחריך (ישעי' ל' כ"א) ואח"כ כשהגיע למעלת אהבה
 בתענוגים דפנים הנ"ל מעורר ג"כ למעלה יחוד פב"פ,
 ולזה גם בהיפוך ח"ו כשיש פגם למטה בעבודתו נפעל
 כך למעלה, וז"ס ויגע בכף יריכו דיעקב בבחי' נצח
 שבו כשהעבודה בבחי' אחוריים בבחי' ניצוח לבד שם
 יש מקום לעמלק לפעול ולעכב עבודה זו ע"ד הנ"ל
 (אלא שעמלק ממש הוא נגד הדעת ולכן נלחם עם
 משה וכאן עם בחי' נצח ה' ענף ממנו ע"ד הנ"ל בפ"י
 מדר דר כו') ועי"ז ה' ג"כ פגם למעלה בנצח דז"א
 ולכן נמנע שפע הנבואה שבאה מנו"ה לטעם הנ"ל
 שהם כלי השפע וז"ס ודבר ה' יקר בימים ההם אין
 חזון נפרץ (שמואל א' ג' א') עד ששמואל תיקן מדת
 הנצח ולכן נאמר לו פקדתי את אשר עשה עמלק
 (שם"ט ט"ו ב') כי אז יש יכולת להלחם בעמלק העומד
 לנגד בחי' זו דניצוח ושליטה כנ"ל: והנה ידוע דעלמא
 תתאה כגוונא דעלמא עילאה ולכן גם בנו"ה של
 הבע"ח שהם ירכין נעשה פגם הנ"ל וז"ס גיד הנשה
 ולכן ארז"ל אין בגידין בנותן טעם (חולין פ"ט ב') אלא
 עץ הוא והתורה אסרתו (חולין צ"ב ב') וכמשנת"ל
 בענין ערבי נחל שאין להם לא טעם וכו':
 ובוזה יובן מ"ש בזהר א"ת גיד הנשה ר"ת תשעה אב
 שגיד זה א' משס"ה שולט בת"ב והענין כי כבר
 ידעת ענין והנצח זו בנין ירושלים ולפי שגיד זה נגד
 הנצח דקדושה ע"כ ה' בו חורבן בהמ"ק וכמו
 שביעקב כתיב ויזרח לו השמש (בראשית ל"ב ל"ב) כך
 עתיד הקב"ה לרפאינו ולגאלינו בב"א:

איסור אכילת גיד הנשה

כרחו של המקבל, ולשם עומד עמלק מל' ומלק את
 ראשו ממול ערפו (ויקרא ה' ח') יודע ומכוין למרוד
 נגד הדעת כנ"ל, בחי' חוצפא אשר לנגד קוצי דשערי
 ושליט' דעת דקדושה כנ"ל, וכמ"כ מז"א לנוקבא נה"י
 דז"א מוחי' לנוקבא ובכל לילה יורדת בבי"ע ועולה
 בבוקר באצי' ומתייחדת עמו אב"א ואח"כ פב"פ
 והענין כי אין מלך בלא עם עוממות בחי' נפרדים והרי
 באמת אין לך דבר שחוץ ממנו ית' אלא שהפרידן
 לעינינו ע"י גבורות וצמצומים להעלים ולהסתיר הארת
 א"ס שבאצי' ויהי' עי"ז התהוות הנפרדים ובחי' זו נק'
 אחוריים נה"י דז"א מוחי' לנוק' שהיא מקור הנבראים,
 דהיינו שההשפעה לנוק' היא רק מבחי' נצח בלבד
 שהוא בחי' היותר נמוכה ע"ד שנת"ל, והנה כתיב
 מלחמה לה' בעמלק מדר דר (שמות י"ז ט"ז) פי' ל'
 דרי דרי שורות שורות דהיינו בכל בחי' השתלשלות
 מפרצוף לפרצוף שנה"י שבעליון נעשו מוחי' לתחתון
 יש בחי' עמלק המנגד הוא בחי' החוצפא המנגד
 לניצוח דקדושה שהוא ענין השליטה דמוח שליט על
 הלב שז"ס המוחי' שנעשו בתחתון מנה"י שבעליון
 כנ"ל, וז"ס המלחמה עמו, וכבר ידעת ענין עבודת
 האדם שבאתעדל"ת אתעדל"ע דהיינו באותה בחי'
 שהאדם עובד ה' הוא מעורר כך למעלה וכשעובד
 בבחי' אחוריים דמוח שליט על הלב ועובד ה' להיות
 שונה פרקו ביותר מרגילותו כדאי' בדרז"ל (חגיגה ט'
 ב') ה"ז מעורר ג"כ למעלה להיות יחוד זו"נ אב"א
 עכ"פ ולא יפרידם עמלק וז"ס ואזניך תשמענה דבר

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מל' הפרשת הארה ה"ה גילוי ההעלם מאלקות, וא"כ
 הגם שאין ערוך אצי' לגבי מחה"ק מ"מ איזה ערך
 דערך שייך לומר מאצי' למחה"ק, אבל בי"ע לגבי
 אצילות אין ערוך כלל וכלל. וכן יו"ד כלים דע"ס יחלק
 כ"א לבחי' ראש תוך סוף, והם חב"ד חג"ת נה"י, כי
 כל מדה כלולה מג' בחי', חב"ד הוא המוחין והטעם
 מהמדה כמו השפעת החסד שמשפיע לזולת הוא או
 מפני שאוהבו או מפני גודל הרחמנות, ועצם המדה,
 ונה"י שבהמדה, ויותר אין ערוך נה"י לגבי חג"ת
 מחג"ת לגבי חב"ד, כי נה"י הוא כמו כח המעשה
 שהוא כח היותר אחרון ונמצא כי הידים שבהם כח
 המעשה הם בחי' עשי'. והגם כי איתא בת"ז כי חסד

והנה כמו שיש ג' עולמות בי"ע בפרטיות כן ישנם
 בכללות ג"כ, שהוא ג' בחי' מחדו"מ, כי לפי
 שיטת הרמ"ז ג' עולמות בי"ע נק' עשי' דכללות, ואצי'
 נק' יצי' דכללות ומחה"ק נק' בריאה דכללות. ויובן
 בהם כל הבחי' מחדו"מ כמו שנת"ל בפרטי העולמות,
 וכמו שנת' שיותר אין ערוך עשי' לגבי יצי' דיבור, יותר
 מהדיבור לגבי מחשבה, כן יובן שג' עולמות בי"ע שהן
 עשי' דכללות אין ערוך יותר לגבי אצי' שהוא יצי'
 דכללות מאצי' לגבי מחה"ק, כי על בי"ע כתיב ומשם
 יפרד והי' לד' ראשים, והגם שהד' ראשים הם ד'
 מחנות שכינה, מ"מ ה"ה במספר ד' והוא מקור לפירוד,
 אבל אצי' לפי ב' הפירושים, או מל' אצל וסמוך או

14 גרועים ממותרי מוחין. והנה בצפרניים יש ב' בחי',
15 הצפורן שע"ג הבשר, והצפורן שחוץ לבשר ושם יש
16 צואה ומשם מקבלים החיצונים תוס' יניקה, ולכן בע"ש
17 צריך לקצץ הצפרניים שחוץ לבשר, וגם צריך לפנות
18 קורי עכביש כי שממית בידים תתפש וצריך להעבירם.
19 ובמוצש"ק מקרבים הידים לאור הנר של אבוקה של
20 הבדלה מאחר שבע"ש קצצו הצפורן שחוץ לבשר,
21 והצפורן שע"ג הבשר יכולים לקרב אותן אל הקדושה
22 ולהמשיך עליו אור האבוקה של הבדלה, וע"ד אדה"ר
23 קודם החטא שהי' לבושו צפורן וכמו הקליפה שהי'
24 קודם חטא עה"ד רק שומר לפרי. וזהו ענין נטילת ידים
25 דהיינו ליטול הידים מהקליפות ולקרב אותם אל
26 הקדושה.

ד"ה שערך כעדר העזים (הנחה מוגה) (א)

1 דרועא ימינא כו', היינו נה"י שבמדה, שהידים הם כנגד
2 הלב ובלב הוא עיקר משכן המדות, ומה דאי' במד"ר
3 הלב חושב הוא המוחין שבמדה.
4 ומפני שבהידים מלוכש כח המעשה שהוא כח אחרון
5 שבנפש יוכל להיות מהם יניקות החיצונים,
6 ולכן ניתקן נטילת ידים. והענין דהנה כתי' שממית
7 בידים תתפש ואיתא במד"ר באיזה זכות השממית
8 מתפשת בזכות אותן הידים שנא' ויעש גם הוא
9 מטעמים לאביו נמצא שהשממית מקבלת מבחי'
10 הידים, כי הנה בידים יש צפרניים והצפורן הוא מותרי
11 מדות, דכמו שיש שערות ע"ג הראש והוא מותרי
12 מוחין, כמ"כ יש מותרי מדות והוא הצפרניים, וכמו
13 שאברהם יצא ממנו כו' ויצחק כו', ומותרי מדות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

23 שהאור 'עסוק' לעלות למקורו ולהידבק בו, אין בו את
24 טבע הירידה וההמשכה שהוא טבע מנוגד לזה.
25 ועל דרך הכלל ההלכתי, בדיני בליעה ופליטת כלים,
26 אידי דמיריד למיבלע לא פליט בו⁴⁶ - כיון שטרוד
27 לבלוע, אינו פולט. כך האור, כיון שעסוק לעלות
28 ולהתכלל, אין בו את הטבע לרדת ולהאיר, ובנוכח לעיל
29 שבהאור הוא טבע העליה בו⁴⁷, וזהו טעם נוסף לכך
30 שהאור הנמשך מהעצמות אינו בגדר עדיין אור שמאיר,
31 כיון שהוא עסוק לעלות וממילא אינו יכול לרדת.
32 הנה לבד סיבה זו שבתנועת וכיוון האור (למעלה ולא
33 למטה), הנה מצד עצם מהותו להיותו בבחינת גילוי
34 הדבוק במקורו אינו בבחינת אור עדיין בו⁴⁸,
35 נמצא, כי יש שני טעמים לכך שהאור הנמשך מהעצמות
36 אינו מאיר מצד עצמו: א. כיון שרוצה לעלות למעלה,
37 וכשהוא עסוק בתנועת עליה הוא לא בתנועת ירידה -
38 כיון שזו היא תנועה הפוכה - ולכן אינו מאיר מצד
39 עצמו. ב. כיון שהוא דבוק במקורו. הוא קרוב וסמוך
40 לעצם, ואז גם אם הוא לא היה בתנועת עליה דוקא,
41 הוא לא היה מאיר, כיון שיש לו את תכונות העצם
42 שהוא חשוך.
43 כי אם על ידי הכלים דוקא יהיה בבחינת אור המאיר
44 לפי שהכלים הן בבחינת לבוש שמעלים קצת על האור,

1 וכמו כן יובן בנמשל למעלה דבחינת עצמות המאציל
2 (במשל, דרגת האש היסודי) הרי אינו בגדר אור כלל -
3 כלומר, לא שהיא בחינה של חושך המנוגדת לאור, אלא
4 שהיא ענין של עצמיות שלמעלה מגדר של גילוי ואור.
5 וכמו שכתוב⁴⁴ ישחך חשך סתרו - שפסוק זה מוסב על
6 העצמות שהוא בבחינת חשך והעלם ("סתרו") שאינו
7 בגדר אור כלל בו⁴⁵, וזהו ענין העצמות, שלא מאיר שם
8 האור כלל אלא הוא בבחינת חושך, כיון שאין שם
9 המשכה והתפשטות של אור כלל.
10 וכמו כן בחינת הגילוי מן העצמות - בהמשכת האור
11 מהעצמות - היינו, ענין של התפשטות וגילוי - גם
12 בחינת האור היא נעלית מלהאיר בפועל. והסיבה לזה
13 היא, להיות שהגילוי הוא בבחינת קירוב ודביקות
14 במקורו הרי הוא גם כן אינו בבחינת אור להאיר עדיין
15 בו⁴⁶, כלומר, מכיון שאופן המשכתו הוא שהוא בקירוב
16 למקורו, יש בו את תכונות מקורו, וכיון שהעצמות
17 שממנו נמשך היא למעלה מגדר אור המאיר, כך האור
18 הנמשך ממנו הוא למעלה מלהאיר בפועל.
19 דלכך הסיבה זו, ישנה סיבה נוספת לכך שאינו בגדר של
20 הארה בפועל, לא רק מצד מהותו אלא גם מצד תנועת
21 האור. והיינו, שיש בו בחינת הדביקות וההסתלקות שלו
22 לגבי מקורו, דמשום זה אינו בבחינת גילוי עדיין - כיון

דחג הסוכות ה'תש"כ.

46. ע"פ לשון חז"ל - חולין ח, ב.

44. תהלים יח, יב.

45. ראה גם מאמר דבור המתחיל "העושה סוכתו", יום ב'

44 אותיות בלתי מסודרים שמעלימים לגמרי בו', - כאשר
 45 לוקחים את האותיות ומערבים אותם יחד ללא סדר, לא
 46 יהיה בזה שום גילוי של השכלה.
 47 מה שאין כן אותיות מסודרים הרי האור מתלבש בהם,
 48 היינו שמתגלה בהם תוכן ההשכלה, ויחד עם זאת,
 49 בהתלבשות זאת של התוכן השכלי באותיות, הרי הם
 50 מלבישים ומכסים שמעלימים על האור ועל ידי זה הוא
 51 הגילוי בו', - דווקא בגלל שהאותיות מעלימות במקצת
 52 על תוכן ההשכלה, היא יכולה להתגלות.
 53 דבכל מקום שאינו בבחינת התלבשות - כמו במקרה של
 54 האותיות הלא מסודרים, אין זה גילוי לגבי האותיות -
 55 כיון ששום השכלה לא מתגלית על ידי אותיות אלו,
 56 אבל מצד שני, גם אין האותיות מעלימים בו', - כיון
 57 שהשכל כלל לא מתלבש באותיות אלו, האותיות אינם
 58 מעלימים עליו ולא מגלים אותו, הם לא משנות כלום
 59 בהשכלה עצמה, וההתלבשות הוא התגלות האור
 60 בהאותיות, אך בהתלבשות הרי הם מעלימים בו'.
 61 ועל דרך אדם הרוצה לגלות לזולת את הרעיון השכלי
 62 הנמצא במחשבתו, אם יאמר משפט מסודר, הרי בהכרח
 63 שעוצמת השכל תתמעט מכפי שהיא בשכלו, אך ביחד
 64 עם זה השכל יתלבש באותיות אלו והם יגלו אותו, אבל
 65 אם יאמר משפט מבולבל, השכל לא יתלבש כלל
 66 באותיות אלו וממילא לא יתגלה, אך הוא לא יתמעט
 67 מכפי שהיה בתוך המחשבה.
 68 [ועל דרך המסופר⁴⁷ על ר' חיים אברהם, בנו של
 69 אדמו"ר הזקן, שסירב לומר חסידות באומרו את הפסוק
 70 "בליבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך"⁴⁸. והפירוש
 71 בזה, שכאשר הרעיון מוצפן בשכלו ולא בא לידי גילוי,
 72 לו נגרמת בו החטאה (חסרון), כיון שכל השפעה מביאה
 73 להקטנת השכל].
 74 וכמו כן הוא בהנמשל ענין התלבשות אור בכלי הוא
 75 שהאור מתגלה בבכלי, - שהרעיון השכלי הוא כמשל
 76 האור והאותיות הם כמשל הכלי, ולחיות שהוא - האור
 77 - בא בבחינת התלבשות בכלי, הרי הוא מעלים על
 78 האור שיהיה בבחינת אור וגילוי בו', והרי זה כענין שעל
 79 ידי הכלי נעשה האור במהות הכלי - כלומר, הכלי
 80 מגשם את האור שיהיה כפי גדרו, להיות בבחינת
 81 מציאות אור שמאיר גם לזולת שזהו על ידי ההתלבשות
 82 שהאור מתלבש ונתפס בבכלי בו' וכמו שנתבאר לעיל.
 83 ובדרך פרט יש לומר שיש שני שלבים בהתלבשות האור
 84 בכלי, התלבשות בפנימיות הכלי ובחיצוניות הכלי.
 85 ההבדל בין פנימיות הכלי לבין חיצוניות הכלי הוא,
 86 שפנימיות הכלי עניינו לקבל את האור ואילו חיצוניות

1 ועל ידי זה הוא בבחינת אור להאיר בו'. - הסיבה לכך
 2 שהכלי עושה את האור לאור מאיר היא, כיון שהכלי
 3 עניינו העלם, ולכן כשהוא מושך את האור הוא מסתיר
 4 קצת עליו ומחליש אותו בעוצמתו, ואז נעשה האור
 5 באופן שיכול להפיץ אור. ועל דרך חכם מופלא, שרק
 6 על ידי שיורר קצת מרמתו על ידי התלמידים (הכלים),
 7 אפשר להנות מחכמתו (האור).
 8 ומביא הרבי נ"ע משל מהתלבשות השכל באותיות
 9 המחשבה והדיבור, הרעיון השכלי הוא המשל לאור
 10 והאותיות הם המשל לכלי:
 11 וכמו על דרך משל אותיות המחשבה והדיבור שעל ידם
 12 הוא גילוי אור השכל שהרי אי אפשר להיות שום גילוי
 13 אור שכל לעצמו בלי אותיות המחשבה, והגילוי אל
 14 הזולת על ידי אותיות הדיבור, - ענין האותיות הוא גילוי,
 15 אותיות המחשבה מגלות את השכל לאדם עצמו
 16 ואותיות הדיבור מגלות את השכל לזולת.
 17 והיינו - מהו התהליך שהאותיות מגלים את השכל? -
 18 על ידי שהאותיות מלבישים את האור שמתעלם
 19 בהאותיות, - הרעיון השכלי כשלעצמו הוא הארה
 20 מופשטת שלא יכולה לבוא לידי גילוי ללא האותיות,
 21 תפקיד האותיות הוא להעלים את עוצמת האור השכלי
 22 ועל ידי זה להביא אותו לידי גילוי לעצמו או לזולת.
 23 שהרי האותיות כעצם - מצד עצמם, ללא התוכן השכלי
 24 שבהם - הם בחינת העלם, שהרי מי שאינו בר שכל
 25 כעצם אינו מבין מהאותיות מאומה, - כמו קטן לדוגמא,
 26 שאינו בר שכל, אף שרואה בעיניו את האותיות או
 27 שומע אותם בדיבור, אין זה אומר לו מאומה ואינו מבין
 28 מהם כלום, הרי המסקנה היא, שהן העלם כעצם,
 29 ובהתלבשות השכל בהם הרי הוא מתעלם בהאותיות -
 30 כיון שהאותיות הן העלם מצד עצמם, על ידי שהתוכן
 31 השכלי מתלבש בהם, חל גם בו ירידה והעלם מדרגתו
 32 כפי שהיא, ועל ידי זה הוא הגילוי בו' - כיון שהשכל
 33 כפי שהוא קשור לעצמות הנפש הוא למעלה מגילוי,
 34 דווקא על ידי התלבשותו באותיות - שבמשל הם
 35 הכלים, כוח של העלם - הוא יכול להתגלות.
 36 במאמר המוסגר מעיר הרבי נ"ע, שתהליך זה של
 37 התלבשות השכל באותיות, הוא באותיות מסודרות
 38 דווקא המהוות כלי מתאים לרעיון השכלי, שאז מביא
 39 ההעלם לידי גילוי, אך כאשר האותיות אינם מסודרות,
 40 ההעלם הוא באופן מוחלט:
 41 (ומכל מקום ההעלם אינו כמו על ידי המסך - יש סוג
 42 העלם של מסך, היינו, שהאור מגיע למסך ולא עובר
 43 אותו אלא מסתתר מאחוריו, ובמשל האותיות הוא כמו

המקבלים שבשבילים זה העלם, אך לגבי היחס של
המלכות לאור אין זה העלם, ואדרבה, הפנימיות היא
כלי לאור ומגלה אותה (לעצמה, אך לא לאחרים).
והמשל לזה, משליח של הרבי שנוסע לרבי, שהוא
בעצמו מתרומם ומתעלה על ידי קרבתו לרבי, אך מצד
המקבלים (מקום השליחות) יש העלם על ידי נסיעתו.
וכך בנמשל, מצד פנימיות הכלי יש התנשאות והבדלה,
כיון שהוא בתנועה של עליה, ואין בה הסתר אלא לגבי
המקבלים.
עד כאן הערה הבאה לתווך את המתבאר כאן עם
המבואר במקומות אחרים.
ומכל מקום צריך לומר שהעלם האור לא נעשה רק
בירידת האור והתלבשותו בכלי בפועל, אלא מתחיל
הרבה קודם. דברך כלל המשכת האור כבר בשורשו
הוא באופן כזה שיתלבש בהכלי ויתגלה על ידה בו', -
כלומר, שיש כוונה של התלבשות בכלי כבר בהאצלת
האור, והיינו מה שהמשכת האור הוא במדה ומשקל בו'
כדי שיוכל להתלבש בכלי,
וזהו על ידי הקדמת הצמצום שהוא גם בן כדוגמת הכלי
בו' - הצמצום הוא כמו כלי כללי, שעל ידי שהאור
בוקע את הצמצום הוא נעשה אור שיכול להאיר,
ובפועל זה נעשה ומתגלה על ידי התלבשותו בתוך
הכלי, ובכך שיתבאר).
עד כאן היה מאמר המוסגר, שדן באופן התלבשות
האור בכלי במשל התלבשות השכל באותיות.
ומסכם הרבי נ"ע את הנמשל: והדוגמא מזה למעלה
דלולא הכלים לא היה בבחינת אור וגילוי ועל ידי הכלים
דוקא הוא בבחינת אור להאיר בו',
על הנחה זו שואל הרבי נ"ע: והגם שהכוונה בהמשכת
והתגלות האור מן העצמות עוד לפני הצמצום הוא
להאיר בו' (ונתבאר לעיל⁵⁰ דהאור פנימי אינו בבחינת
גילוי העצם - האור המקיף, אין עניינו לפעול אלא
לגלות את העצם, לעומת זאת האור הפנימי, אין עניינו
לגלות את העצם כי אם בשביל לפעול פעולה, להאיר
בו'), ומפני מה האור מצד עצמו אינו בבחינת אור
המאיר בו'. כלומר, מתוך מה שנתבאר עולה, שאור הקו
נעשה מאיר על ידי הכלים (והצמצום הראשון שבדוגמת
כלי כנוצר לעיל), ולכאורה הייתה כבר כוונה באור
עצמו להיות מאיר, שהרי למדנו באריכות, שאור הסובב
עניינו גילוי העצם, וכל האור שנמשך לעולמות הוא
אותו אור ששיער להאיר את העולמות (עשר ספירות
הגנוזות). והיינו, שהכוונה להאיר קיימת כבר בהמשכה
הראשונה של האור?

הכלי עניינו להשפיע אותו החוצה. ומחדש⁴⁹ הרבי נ"ע,
שהתעלמות האור והתגלותו הוא בעצם המעבר שלו
בשתי דרגות הכלי.
ומפרט הרבי נ"ע את התהליך כפי שמתבטא בשני
שלבים אלו: והתגלות האור בהכלים הוא בבחינת
פנימיות הכלים, דפנימית הכלי אינה מסתיר על האור
- יש שלב של גילוי ממש שהוא בפנימיות הכלי, ששם
אין הסתר כלל ורק התגלות, להיות שאין זה מהות אחר
עדיין בו', - כלומר, פנימיות הכלי היא בתנועה של
קבלת האור - היינו, ענין של עליה והתכללות - וכמו
טבע האור שעניינו עליה, וכיון שהם באותה מהות, אין
זה בחינה של הסתר על האור, ומה שמעלים ומגלה אחר
כך החוצה זהו בחינת חיצוניות הכלים בו',
ולחיות דגם פנימיות הכלים הוא בבחינת התלבשות על
בן ביכולת חיצוניות הכלים להעלים שיהיה בבחינת
גילוי בו' - השלב הראשון הוא ההתלבשות בפנימיות
הכלי, ועל ידי שיש בכלל ענין של התלבשות (אף שזה
ללא הסתר כלל), יכולה אחר כך חיצוניות הכלי להעלים
את האור ולגלותו לאחר מכן. לעומת זאת, אם האור לא
היה מתלבש בפנימיות הכלי, לא היה ביכולת חיצוניות
הכלי להעלים את האור, כיון שאינה יכולה להעלים
ולהסתיר על אור שכלל לא מתלבש בתוכה.
(אך שואל הרבי נ"ע: ובענין ים וארץ מבואר שבחינת
הפנימיות מעלים ומכסה בו', - ים וארץ (יבשה) הם כנגד
פנימיות וחיצוניות ספירת המלכות. בחינת ים' היא
כנגד הפנימיות שמעלימה על מה שיש בפנים, כפי
שהמים מכסים ומסתירים על מה שבתוכם, ובחינת
ארץ' היא כנגד החיצוניות שמגלה, כפי שביבשה הכל
גלוי. ואם כן, כיצד נתבאר לעיל, שפנימיות הכלים אינם
מסתירים על האור, הרי בחינת ים' - פנימיות המלכות
- מעלימה ומסתירה על האור?
ומבואר במקום אחר שזהו על ידי הרוממות דמלכות
שהוא ענין הבדלה בו', - כלומר, הסיבה לכך שפנימיות
המלכות מעלימה על מה שבתוכה היא, בגלל שהיא
מרוממת מהנבראים, אם כן ההעלם הוא באופן אחר
ממה שנתבאר כאן שההעלם הוא בבחינת כיסוי והסתר
בו').
ביאור הענין: הרבי נ"ע מבאר, שמה שנתבאר לעיל
שפנימיות הכלי אינה מעלימה ומסתירה על האור, אין
זה סתירה למה שמבואר שפנימיות המלכות היא ענין
של העלם, כיון שהסיבה לכך שפנימיות המלכות
מעלימה היא, בגלל הרוממות והתנשאות שלה.
והיינו, שההעלם הוא לא לגבי האור, אלא לגבי

קיצור.

18 והמעם הוא משום דרשש הכלים למעלה משרש האור,
19 ובחור להיותו גילוי נרגש שרש הכלים, ועל כן הוא
20 נמשך ברצון וחשק להאיר הכלים.
21 ומשום זה הוסד להיות נעוץ תחילתו בסופן דוקא, וזהו
22 שהכלים ממשיכים את האור, ועוד שעל ידו הוא
23 בבחינת אור המאיר, כי העצמות אינו בבחינת אור,
24 וכמו כן האור הנמשך מן העצמות, מצד מעלתו ומצד
25 דביקותו בהעצם, אינו בבחינת אור, ועל ידי הכלים
26 שמעלימים על האור הרי הוא בבחינת אור המאיר,
27 וכמו אותיות מחשבה ודבור שמלבישים השכל
28 ומעלימים עליו, ועל ידי זה הוא ההתגלות (והתלבשות)
29 הוא התגלות בהמלביש וכמו כן האור מתגלה בהכלים
30 ומתעלם על ידו ויש לומר שההתגלות בפנימיות הכלים
31 וההתעלמות בחיצוניות הכלים, וכמו כן האור על ידי
32 שמתעלם בהכלים הרי הוא בבחינת אור המאיר.
33

1 מתוך הרבי נ"ע: הענין הוא דעם היות שהכוונה היא
2 להאיר, מכל מקום הרי הכוונה היא שיהיה בבחינת אור
3 דוקא שזהו על ידי שיהיה בבחינת דביקות בהעצם כו',
4 לכן גם בבחינת ההמשכה והתגלות לא היה בבחינת אור
5 להאיר כי אם על ידי הכלים דוקא כו'. - כלומר, אמנם
6 כוונת האור היא בשביל להאיר בעולמות, אבל יש בזה
7 עוד כוונה, שיאיר בעולמות באופן של אור - שאור
8 במהותו הוא ענין של קירבה ודביקות - ויגלה את
9 העצם, ובשביל זה צריך להיות דבוק במקור. וכיון
10 שהמשכתו היא באופן של דביקות במקורו, הרי
11 כשנמשך מצד עצמו וללא הכלים, אינו מאיר.
12 והיינו שבאור עצמו יש שתי מגמות כביכול: (א.)
13 שיאיר, אבל (ב.) באופן של אור. היינו, שישאר קשור
14 למקור. וכיון שהמקור הוא בטבע ההתכנסות והעליה,
15 גם האור שנמשך ממנו הוא בטבע זה, ובשביל שיאיר
16 בפועל (ותתממש הכוונה הראשונה שלו) צריך את
17 הכלים דווקא.

שבת פרשת וירא, תערג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

1 עבודת הנשמה באהבה ויראה - ע"פ טעם ודעת, וע"י חיבורה לעצם הנשמה, יהיה גם
2 בה הרגש שלמעלה מטעם ודעת. פי' להבין דבר - סוכ"ע, ע"י התבוננות מתוך דבר -
3 ממכ"ע, נעשה כלי לגילוי עצם הנשמה

18 מתלבשת בשני גופים, דלכן הנה מצינו באלהיה הנביא
19 שהוא בשעתא חדא בכל בתי בני ישראל בלילי פסח,
20 וכן בבריתי מילה שהוא בזמן אחד, לפי דזה גלוי
21 הארה מה שאינו בא בהתלבשות בגוף, לכן יכול
22 להיות בזמן אחד בכמה מקומות. אבל במקום
23 שהנשמה באה בהתלבשות בגוף, היא יכולה להיות
24 רק בגוף אחד, ובהא דמצינו אשר פעם לא בא אליהו
25 לרבי שמעון בר יוחאי אל הלמוד, וכשבא אליהו
26 שאלו רבי שמעון בר יוחאי מפני מה לא בא, השיבו
27 אליהו כי היה טרוד להציל את רב המנונא סבא,
28 ובהיות כי להציל את רב המנונא סבא היה צריך
29 להתלבש בגוף, וכן בשביל להיות אצל הרבי שמעון
30 בר יוחאי היה צריך להיות בגוף, ונשמה אחת אי
31 אפשר להתלבש בשני גופים כאחד, דכל זה הוא לפי

4 דאִהֲבָה ויראה זו הם על פי טעם ודעת, דכך היא
5 המדה בעבודת הארת הנשמה שבגוף שהיא
6 באהבה ויראה, אבל הם האהבה ויראה שעל פי טעם
7 ודעת. אבל בשרש ועצם הנשמה הרי מעמדה ומצבה
8 הוא במסירה ונתינה דאחדות ודבקות שלמעלה מטעם
9 ודעת, ורק על ידי תבינם, הינו זה שנתן ענין ההשפלה
10 והשגה שתוכל להשפיל ולהשיג ענין אלקי, הנה על
11 ידי זה נעשה התחברות הארת הנשמה עם גוף ועצם
12 הנשמה, אשר גם בהארת הנשמה יהיה הדעת וההרגש
13 באותם ההשגות עצמיים שבעצם הנשמה, שהם
14 למעלה מטעם ודעת המושג בהארת הנשמה, דהארת
15 הנשמה עם היותה חלק אלקה בכל זאת הרי החכמה
16 בינה דעת שבנשמה הוא בהגבלה בהגבלת עצמה,
17 דהרי הנשמה היא מגבלת דאין הארת נשמה אחת

7 סובב כל עלמין, ולהבין דבר מתוך דבר, דעל ידי
8 ההשפלה וההשגה בבחינת תוף דבר ממלא כל עלמין
9 ד"שאו מרום צניכם וראו מי ברא אלה", שמשג ומוכן
10 אצלו היטב, הנה על ידי זה יתבונן גם פן בבחינת
11 סובב כל עלמין, דעל ידי זה נעשה פלי לגלוי עצם
12 הנשמה.

1 שהנשמה מגבלת, לכן הנה גם השפלתה והשגתה היא
2 מגבלת, הנה "נשמת שדי תבינם", הנה נתן כח ועז
3 בהארת הנשמה שבגוף שתוכל להשיג השגה עצמית
4 דעצם הנשמה שלמעלה מטעם ודעת, וזהו "ותן בלבנו
5 בינה להבין ולהשפיל", וזהו להבין דבר מתוך דבר,
6 תוף דבר בחינת ממלא כל עלמין, ודבר היא בחינת

13 חיבור שרש הנשמה עם האתה בגוף – ע"י התפלה. ד' דרגות בתפלה: עד ב"ש – הודאה
14 והתעוררות רחמים. מב"ש ועד יוצר אור – התפעלות מהתבוננות בפרטי הנבראים
15 שנבראו ממאמר פיו ית'

39 יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל
40 חמתו", והגם שחטא נגדו יתברך, אכל הוא יתברך
41 שהוא אב הרחמן ואב הרחמים מכפר עון, ומוסיף
42 לעזור רחמים רבים על עצמו ד"אתה ה' לא תכלא
43 רחמך ממני", ולא זו בלבד אלא עוד זאת הוא תחסד
44 עליון "פי חסדך ואמתך תמיד יצויני", וטעם הדבר
45 הוא כי רחמי וחסדי ה' מעולם הנה, ומתעורר
46 בגעגועים עצומים ד"נפשנו חכתה לה' עזרנו ומגננו
47 הוא", ו"בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו", וגדל
48 התחנונים ב"שמע ה' ותנני, ה' היה עוזר לי", הנה כל
49 זה הוא עם היותו הודאה בקשה ותחנונים, אינו דומה
50 להודאה ד"מודה אני" שהוא הודאה פללית, מה
51 שאין פן הנה הודאה זו הרי באה בהשגה. ומ"ברוך
52 שאמר" עד ברכת "יוצר אור" הוא העבודה בהתפעלות
53 הנפש מהשגת ענין הבריאה דבריא העולם בכללותה
54 ופרטי עניני הנבראים, דב"ברוך שאמר והיה העולם"
55 הנה משיג ומתבונן דבריא העולם הוא במאמר,
56 וכמאמר "בעשרה מאמרות נבראו העולמות", ואמרו
57 ז"ל "לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקדוש ברוך הוא את
58 עולמו אלא במאמר וברוח פיו", ואחר כך הוא
59 ההתבוננות בפרטי הנבראים, התהווה ואפן הספקת
60 פרנסתם, שפועל בו התעוררות הרוח בהתפעלות
61 המדות.

16 וזהו ענין התפלה, אשר בה ועל ידה נעשה התחברות
17 שרש הנשמה עם הנשמה שבגוף, כי תפלה הוא
18 לשון התחברות, וכמו "נפתולי אלקים נפתלתי", וכמו
19 "התופל כלי חרס", ובתפלה יש ארבע דרגות כנגד
20 נפש רוח נשמה ונשמה לנשמה, דעד "ברוך שאמר"
21 הוא כנגד נפש, ומ"ברוך שאמר" עד "יוצר אור" הוא
22 כנגד רוח, ומ"יוצר אור" עד שמונה עשרה – הינו
23 ברכת קריאת שמע וקריאת שמע – הוא כנגד נשמה,
24 ושמונה עשרה הוא כנגד נשמה לנשמה. שהם ארבע
25 עבודות חלוקות, דהעבודה בתפלה עד "ברוך שאמר"
26 הוא בהודאה, דהתחלת הכל הוא "מודה אני לפניך"
27 כו', וזהו הודאה פללית על התזרת הנשמה בגוף,
28 ואחר כך הוא "הודו לה'" שהוא גם פן ענין ההודאה
29 אכל כבר היא הודאה מפרטת ובאה על פי השגה,
30 וזהו "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו",
31 דבההודאה פללית ד"מודה אני", הרי לא זו בלבד דאין
32 בה הזכרת פרטים הנה גם אין בה הזכרת שם, מה
33 שאין פן בההודאה ד"הודו לה'", דלא זו בלבד דיש
34 בה הזכרת שם, והשם הנזכר הוא שם הוי', הנה יש
35 בהודאה זו ענינים מפרטים, דההודאה הוא בשם הוי'
36 והקריאה הוא בשמו, ומה שיש להודיע בעמים הוא
37 עלילותיו. ובכללות הנה העבודה בחלק זה דתפלה
38 הוא התעוררות רחמים בבקשה ותחנונים ד"והוא רחום

62 ברכת יוצר – התבוננות בעבודת המלאכים והנשמות. בשמו"ע – עמידה בתכלית
63 הביטול, קול דממה דקה. סולם התפלה מחבר הארת הנשמה עם שרשה

70 האופנים שהם ברעש גדול מפני העדר ידיעתם בהאור
71 האלקי בידיעה והשגה בונה, והשרפים הנה השגתם
72 ועבודתם הוא בלי רעש ובסדר נפלא ובנעימה קדושה,
73 והשיר שלהם הוא קדוש, שמשגיגים את האור האלקי
74 המפלא מהם, ומתבונן באפני חלוקי העבודות דאופנים
75 שרפים ונשמות, דכל זה הוא ענין ההשגה, והוא כנגד

64 ואחר כך הוא ההתבוננות בהשגת האופנים וחיית
65 הקדש והשרפים, ואפן השגת הנשמות ב"ברוך
66 שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ביחודא תתאה
67 וב"שמע ישראל" ביחודא עלאה, דעבודה זו הגם
68 שהיא עבודת הלב בהתפעלות הנפש, הנה עקרה היא
69 בידיעה והשגה להתבונן בפרטי השגת ועבודת

10 שהוא גלוי בחינת שרש הנשמה המתחברת עם הנשמה
11 שבגוף. וזהו שהתפלה נקראת סלם, וכמו שכתוב "והנה
12 סלם מצב ארצה", ואיתא בזהר "סלם – דא צלותא",
13 דסלם יש בה שליכות, כך התפלה נחלקת לחלקים, וזהו
14 "מצב ארצה וראשו מגיע השמימה", דהסלם התפלה
15 מחבר הארץ שהיא הארת הנשמה המלכשת בגוף עם
16 השמים שהוא עצם הנשמה, אבל קדם התפלה הנה
17 "נשמה באפ"ו" הוא רק בחינת "ואתה נפחת בי", ורק
18 על ידי התפלה נעשה ההתחברות.

1 הנשמה. והעבודה דשמונה עשרה הוא כעומד לפני
2 המלך בתכלית הבטול, הוא כנגד נשמה לנשמה. וזהו
3 דכתיב "ואחר היום רעש, ואחר הרעש אש, ואחר האש
4 קול דממה דקה", היום הוא העבודה דפסוקי דזמרה,
5 ואחר היום רעש הוא העבודה ד"יוצר אור" בעבודת
6 המלאכים שהוא ברעש, ואחר הרעש עבודת המלאכים
7 אש, שהוא העבודה דיתונדא פתא, ואחר האש קול
8 דממה דקה, שהיא העבודה בבטול עצמי בשמונה
9 עשרה, ואמרו רבותינו ו"ל" דתמן קאתי מלפא"י,

ע"י התפלה עולה ספירת המלכות מירידתה בבי"ע. קרבן בגימטריא ארך אפים. קרבנות
– במזבח החיצון, חיצוניות הלב. קטורת – במזבח הפנימי, פנימיות הלב. גורמים
להמתקת הגבורות. ועכשיו תפלה במקום קרבנות

39 מבחינת ארך אפים, דהנה השתי עבודות דקרבנות
40 וקטרת היו בשני המזבחות שבבית המקדש, דהקרבנות
41 הקרבנות היה במזבח הנחשת שהוא מזבח החיצון,
42 והקטרת הקטרת היה במזבח הזהב שהוא מזבח
43 הפנימי. דבעבודת האדם הם שני מיני עבודה, דענין
44 הקרבנות הוא העבודה בחיצוניות הלב, וענין הקטרת
45 הוא העבודה בפנימיות הלב. וזהו "ריח ניחוח לה'",
46 דעל ידי העבודה בקרבנות וקטרת נמשך מבחינת ריח
47 שהוא מדרגה גבה, כי ריח הוא דרך החטם שהוא
48 מדרגה רמה ונשאה, וזהו "ישימו קטורה באפך",
49 דלפעמים כתיב "עלה עשן באפ", שהם בחינת גבורות
50 קשות, ו"ישימו קטורה באפך" והקרבנות הנה על ידי
51 זה נמתקים הגבורות, וזהו "למען שמי אאריך אפי",
52 ד"שמי" הוא בחינת מלכות, דעל ידי הקרבנות נמשך
53 בחינת "ארך אפים" להמתיק כל הגבורות, דזהו ריח
54 ניחוח לה'. הנה עכשיו התפלה במקום הקרבנות, דעל
55 ידי העבודה דתפלה נמשך בחינת "ריח ניחוח לה'",

22 והנה ספירת המלכות למעלה נקראת גם כן "תפלה",
23 וכמו שכתוב "ואני תפלה", דקאי על בחינת
24 מלכות. והטעם הוא, לפי דספירת המלכות הוא מקור
25 לבריאה יצירה עשיה, וכמו שכתוב "מלכותך מלכות
26 כל עלמים", דמלכות דאצילות נעשה מקור לבריאה
27 יצירה עשיה, שהוא בבחינת זיו והארה בעלמא"י, ועל
28 ידי התפלה שהוא בחינת נהורא פתא דקארי תדיר
29 לנהורא עלאה"י, נעשה עלית המלכות לאצילות
30 מירידתה לבריאה יצירה עשיה, דזהו גם כן התחברות
31 ההארה והזיו המתפשט בעולמות עם עצמות אור אין
32 סוף שלמעלה מגדר עולמות. וכזה יובן מה שאמרו
33 רבותינו ו"ל" דתפלות כנגד תמידין תקנים, דהקרבנות
34 הם ריח ניחוח לה'. והענין הוא, דהנה כתיב "למען
35 שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך", ואיתא בפסוקים
36 דקרבן בגימטריא ארך אפים, והינו דעל ידי הקרבנות
37 הוא ההמשכה מבחינת ארך אפים, וכתיב "ישימו
38 קטורה באפך", דעל ידי הקטרת נמשך המשכה

ק"ש – עיקר התפלה. שמע – לשון הבנה ואסיפה, שע"י התבוננות אוסף כל כחותיו
לאלקות. ישראל – מלשון שר ולידאש, ששולט על כחות נפשו ומבטלם לאלקות.
עבודת האבות – יחודא עליאה, עבודת השבטים – יחודא תתאה

67 משכיל מבין ומתבונן איך דשרש כל העולמות הוא רק
68 מזיו והארה בעלמא דאינו נוגע לעצמותו כלל, הנה על
69 ידי התבוננות זו נאסף ונקבץ כל כחות נפשו לאלקות
70 ונעשה לו רק רצון אחד לאביו שבשמים, וזהו "שמע
71 ישראל", דעל ידי ההתבוננות ב"שמע" נעשה בחינת
72 "ישראל", דכתבת "ישראל" יש גם כן שני פרושים,
73 הראשון ישראל לשון השתרות, כמו שכתוב "כי שרית
74 עם אלקים ואנשים ותוכל", והשני ישראל (אותיות) לי

59 דעקר ענין התפלה הוא קריאת שמע, דמ"מודה אני"
60 [עד] "ברוך ש"אמר" ומ"ברוך ש"אמר" עד ברפת
61 "יוצר אור" הוא רק הקנה והקדמה להעבודה דקריאת
62 שמע שהוא ענין "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד",
63 דכתבת שמע יש שני פרושים, הראשון לשון שמיצה
64 שהוא הקנה, וכמו "דבר כי שמע עבדך", דפרושו
65 מבין, והשני שמע לשון אסיפה וקבוץ, וכמו "וישמע
66 שאול", דפרושו שאסף וקבץ. והפנה בזה, דכאשר

בטול במציאות ממש בחינת יחודא עלאה, והשכטים
היו מרפכתא תתאה בטול היש בלבד שהוא אתכפאיטי,
בחינת יחודא תתאה, וזהו שאמרו "כף אין בלבנו אלא
אחד", בכף הדמיון בלבד, וזהו "הנך אלקינו", דעתה
הנה מתיחד שמו תכפרך על כל אחד ואחד מישראל הנך
אחד, דהגלוי מזה נמשך בשכעה רקיעים וארץ וארבע
רוחות העולם להיות מאחדים באחדותו תכפרך, ועם
היות דעבודת הנשמות דבריא יצירה ועשייה הם
בבחינת יחודא תתאה בטול היש בלבד, הנה כמו
בגשמיית דכח הרגל מוליך את הראש, הנה כן על ידי
הבטול דנשמות ישראל ממשיכים בחינת הראש שהוא
המשכת חכמה עלאה בחינת מוחין העליונים.

ראש. דענין ההשתררות הוא דעל ידי "שמע" נעשה
אסיפת וקבוץ הכחות להיות ברצון אחד להנך, הנה זהו
ישראל, שהוא ענין הכח שיכול להיות מושל ושלט על
כחות נפשו, והשני ישראלי לי ראש, דכתיב "בנים אתם
לה' אלקיכם", וברא כרעא דאבוהי, והינו דכמו שהרגל
בטל לגבי הראש ואין לו רצון אחר ואל כל אשר יחפץ
יטנו, הנה כן נשמות ישראל בטלים לאלקות, ועל ידי
זה נעשה הנך אלקינו. ויש בזה שני אפני עבודה,
העבודה דאבות בבחינת מרפכתא עלאה, והעבודה
דשכטים בבחינת מרפכתא תתאה. וזהו שהשכטים
אמרו ליעקב, "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין
בלבנו אלא אחד", דהאבות היו מרפכתא עלאה בחינת

כדי שחיבור הנשמה עם שרשה יפעל בגוף, צ"ל עבודה דתורה שנקראת לחם, המחזק
חיבור הכחות אל הגוף. ע"י תומ"צ ממשיכים גילוי אור א"ס במוחין ומדות עליונות, וע"י
התורה ממשיך למטה

מפרנסין לאביהן שבשמים", דעל ידי תורה ומצוות
ממשיכים גילוי אור אין סוף במחין ומדות העליונים,
דעצמות אור אין סוף ברוך הוא לאו מפל אינון
מדות איהו כללם, ועל ידי תורה ומצוות ממשיכים
גילוי אור אין סוף בבחינת מדות העליונות, כמאמר
"רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא", וכשם שהאבר
הוא כלי אל הכח וסיות הנפש, הנה כן המצוות הם
כלים לאור אין סוף ברוך הוא, והינו דהגם שעל ידי
התפלה ממשיכים תוספת גילוי אור אין סוף בשם הנך,
דזהו ריח ניחוח להנך, אף זהו בבחינת פנימיות, אכל
כדי שיימשך אור אין סוף בכלים דאצילות, הינו
בחינוניות הכלים, שיהיה נמשך בכלים מפלים שונים
עד שיימשך גם למטה, הנה המשכה זו הוא על ידי
התורה.

והנה כל זה ענין התפלה שהוא ריח, דריח הוא דבר
שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף. והינו אף על
פי דעל ידי התפלה נעשה ההתחברות הארת הנשמה
שבגוף עם עצם הנשמה, הינו שההתחברות הוא
בהנשמה כמו שהיא לעצמה, אכל אין זה נוגע להגוף,
דהגוף אינו מתפעל עדין, והינו דההתחברות זו אינה
פועלת עדין בגוף. ובכדי שההתחברות תפעל גם
בהגוף אינו מספיק העבודה דתפלה, וצריך להיות גם
העבודה דתורה, דתורה נקראת לחם, וכמו בגשמיית
הנה הלחם פועל חזק הכחות שהוא תקף ההתחברות
אור וסיות הנפש באברי הגוף, הנה כן הוא ברוחניות,
דתורה נקראת לחם וכמו שפתיב "לכו לחמו בלחמי",
דהתורה הוא לחם שלמעלה, דעל ידי זה הוא נעשה
תקף ההתחברות בנשמות למטה וגם למעלה. דזהו
דכתיב "רעיתי – פרגסתי", ואמרו רבותינו ז"ל "ישראל

הכנה לכל הנ"ל: תשובה תתאה בק"ש שעל המטה, וע"ז נעשה כובד ראש לפני התפלה,
בהכנת החומר והשפלת הרוח, וגם על שגרם גלות השכינה

אחד ערבית, ושריד כל היום בכמה ענינים שגורמים
רבו דבורי דברים בטלים, ומתבונן בגדל הרחוק
שנעשה מרחק מאלקות על ידי זה, הנה מתמרמר
בנפשו מאד על זה, ובכה יבכה במר נפשו, ועושה
הסכם חזק בנפשו אשר מעתה יהיה חזק בכל הענינים
בתפלה בצבור ובקביעות עתים לתורה בכל יום,
ותשובה זו הוא הכנה אל העבודה בתפלה ותורה, וזהו

אמנם כיצד יוכל האדם להגיע למעלת עבודה כזו
בעבודת התפלה ועבודת התורה, הנה לזה
צריכים הקדמת העבודה דתשובה תתאה, שהוא
העבודה דקריאת שמע שעל המטה, דעושה חשבון
צדק בנפשו מפל אשר עבר עליו במשך היום, אשר
מרב טרדותיו בעניניו הגשמיים אינו מתפלל בצבור
ואינו קובע עתים לתורה אפלו פרק אחד שחרית ופרק

טז. והבן (הוא) רגל של האב. יז. מרכבה עליונה. יח. מרכבה תחתונה. יט. כפיפה (של הרע). כ. עליונה. כא. הוא לא מכל
המדות האלו כלל (אלא למעלה מהם). כב. 248 מצות ה"עשה" הם 248 אברי המלך (הקדוש ברוך הוא). כג. תחתונה.

15 רבה על פסוק "כבוד לב", שהלב נעשה ככבוד, דהכבוד
16 הוא מאברי המזון, והלב הוא מאברי הנשימה, שהם
17 רחוקים זה מזה עד שבהכרח שיהיה דבר המפסיק
18 ביניהם, אבל כאשר הלב נעשה ככבוד הוא ירידה גדולה,
19 ובפרט הכבוד לב כמו שהוא בהאדם למטה, הנה על
20 ידי התעוררות התשובה בקריאת שמע שעל המטה
21 נעשה ההכנה להעבודה דתפלה. וזהו "אין עומדין
22 להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", דבכדי שתהיה עבודתו
23 בעבודת התפלה נכונה ואמתית הוא דוקא על ידי
24 הקדמת הכבוד ראש, דכבוד ראש ענינו הכנעה ושלמות,
25 והוא המרירות העצומה על רחוקו מאלקות ועל
26 הפגמים אשר פגם בפסירות העליונות, הנה אז עבודתו
27 בעבודת התפלה היא עבודה שלמה, ונעשה התחברות
28 הארת הנשמה שבגוף עם עצם הנשמה.

ד"ה אין עומדין להתפלל

1 "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש", דכבוד
2 ראש הוא הכנעת החמר והשפלת הרוח הנעשה על ידי
3 החשבון צדק בקריאת שמע שעל המטה. דהחשבון
4 בנפשו הוא בשני הענינים, הראשון מה דעל ידי
5 הענינים הגשמיים בעסקיו הרי הוא נחשבה ונתגשם
6 ביותר – דזה עצמו הוא בשני ענינים, הראשון מה
7 ששובח את למודו, והשני מה שהוא מסור ונתון
8 לענינים הגשמיים בהתגברות החמר על הצורה –
9 והשני הוא ירידתו מה שירד ממהותו, ומזה הוא
10 שנעשה ההכנעה בשבירת החמר, והשפלות בשבירת
11 ונמיכת רוחו, ובפרט כאשר מתבונן דעל ידי עניניו הלא
12 טובים פגם בפסירות העליונות, וגרם ירידת אור העליון
13 למקום שאינו ראוי, דזהו ענין גלות השכינה, דמזה
14 נעשה הכבוד ראש למעלה חס ושלום, כדאימתא במדרש

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

26 אל המורים והמורות
27 אתם, מורים ומורות, צריכים לזכור תמיד אלו
28 אוצרות נמסרו בידיכם. כל האוצרות הגשמיים, זהב,
29 אבנים יקרות, ומלאכת מחשבת, אינם נחשבים כלל
30 – לגבי אוצרות המתנה של השי"ת הבלתי ניתנות
31 להערכה, שהורי התלמידים מסרו בידיכם. כל ילד
32 בלי הבדל מעמד ויחוס, הוא האוצר הגדול ביותר, לא
33 רק בעיני הוריו ומשפחתו, אלא גם בעיני כלל ישראל.
34 השי"ת מתבטא בנבואתו הקדושה לישעיה
35 הנביא⁶⁴, בצינו את עם ה', את בני ישראל, בשם
36 "כרם".
37 בני ישראל הם "כרם ה'", גן הפירות של השי"ת.
38 כמה מן היופי הפלאי יש בשם האלקי "כרם ה'" ואיך
39 הוא מתאים לעם ישראל. הרי זה שם נדיר ויקר
40 המציאות המתאים לעם ישראל, שרק השי"ת יכול
41 לתת שם כזה.
42 גן פירות כולל בתוכו סוגי אילנות שונים,
43 הנבדלים אחד מהשני בגודלם, בענפיהם, בעליהם
44 ובפירותיהם. הפירות עצמם שונים אחד מן השני
45 במראם, בריחם ובטעמם ואף בקליפתם.
46 אלה הבקאים בחכמת הצמחים – בוטניקה –
47 יודעים כמה גיעה נדרשת לנטוע גן פירות, וכמה
48 תשומת לב יש להקדיש לכל עץ קטן, שייקלט היטב
49 ויצמח ישר, להשקותו בזמן ולשמרו מתולעים שונים
50 ומרוחות רעות.

1 לתלמידי הת"ת
2 אתם, ילדים, הלומדים בתלמודי התורה הכשרים
3 המתנהלים על ידי מורים ומורות טובים ויראי שמים
4 – עליכם לדעת את מעמדם בעיני הוריהם, בעיני
5 משפחותיהם ובעיני העם היהודי כולו.
6 אתם, ילדים, הנכם הנבחרים מהקדוש ברוך הוא
7 להיות הערבים לברית הקדושה שכרת השי"ת עם
8 אבותינו ואתנו לפני מתן תורה.
9 לפני שנתן השי"ת לעם ישראל את תורתו
10 הקדושה, תבע⁶³ מבני ישראל להיות ערבים שיהודים
11 ילמדו את התורה ויקיימו כל אשר התורה מצווה
12 לעשות ולא לעשות.
13 בני ישראל הציעו ערבים שונים, אבל השי"ת לא
14 קיבל אותם. לבסוף הציעו בני ישראל את ילדי
15 ישראל הקטנים כערבים, ואמרו להקב"ה בנינו
16 הקטנים יהיו הערבים שלנו שילמדו את התורה
17 ויקיימו כל אשר כתוב בתורה ההן והלאו.
18 אתם, ילדים, עליכם להיות גאים, באימון הגדול,
19 שנתן בכם השי"ת, עליכם ללמוד בהתמדה ולהתנהג
20 היטב, לשמוע ולמלא כל אשר מוריהם ומורותיהם
21 מורים לכם, להתיחס בכבוד הראוי ליראי שמים ובני
22 תורה ולכבד את הוריהם.
23 יחזק השי"ת את לבותיהם שתוכלו ותרצו ללמוד,
24 שימרו וקיימו את המצוות המעשיות, והוריהם יגדלו
25 אתכם לתורה חופה ומעשים טובים.

מהן אילנות גדולים ובריאים המניבים פירות טובים
וטעימים ביותר, המאירים את "כרם ה'".
בגורל תלמידי בתי הספר היהודיים, חתום גם
גורל הוריהם וגורלו של כלל ישראל - וכל זה נתון
בידי מורים ומורות אלה.
אתם, מורים ומורות, עליכם לדעת האחריות
הגדולה שאתם נושאים על כתפיהם לגורלו של כלל
ישראל.
החיים והמות של חי הרוח הדתי של כלל ישראל
- נתונים בידכם. כשהמורים והמורות מנהלים חינוך
כשר, אז תלמודי התורה בהם מלמדים ומחנכים את
הילדים בדרך התורה והמצוה - הם קדושים ויקרים.
כשמורים ומורות מחללים את השבת ומנהלים חינוך
של טריפה, אז תלמודי התורה הם בתים של שמד,
ומנהלי תלמודי תורה אלה מהווים כתם טמא על פני
עם ישראל.
המנהלים, המורים והמורות של החינוך הכשר,
הם הגאווה והגאון של עם ישראל.
ברוכים תהיו.

אור ליום ג', ט' שבט, שיקאגא

שנים רבות עובד הגנן עד שהוא זוכה לראות שיח
קטן צומח וגדל לאילן חזק ובריא, המניב פירות
טובים ויפים. אך, אז, מקבל הגנן את שביעות רצונו,
בידעו שעבודתו הקשה רבת השנים, הוכתרה
לאריכות ימים בהנבת פירות טובים.
בני ישראל הם "כרם ה'", ואתם, המורים
והמורות, הנכם הגננים. עליכם לסקל ולשרש
מהכרם את האבנים והלכלוך האפיקורסיים. עליכם
לעמול קשות כדי לנטוע את שיחי הפירות הקטנים
ב"כרם ה'". עליכם לגייס את כל ידיעותיכם, הבנתכם
וכוחכם בנטיעה זו שתיקלט היטב. עליכם לקשור
ולהזקק היטב את השיחים החלשים, שהרוחות הרעות
לא תעקורנה ולא יעקמו אותם. עליכם להקדיש
תשומת לבכם הגדולה ביותר להגן עליהם מהתולעים
האפיקורסיים וממזיקי השמד.
עבודת הגננות שלכם, מורים ומורות, דורשת
הבנה וכוח תוך התמסרות נפשית מסויימת. אך
לבסוף יהיה לכם הסיפוק המלא ונחת הרוח כאשר
תראו, בעזה"י, שנטיעותיכם הקטנות תגדלנה ויצאו

אגרות קודש

ב"ה, א' י"א ניסן, תרצ"ה ויען

כבוד ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה,
ח"ו"ב א"י"א כו' מוהר"ר ישע"י שליט"א

שלום וברכה!

חפצתי לבקר את כת"ר לברכו ולהתברך מאתו, ולקבל
ברכת הפרידה, אמנם למצב חלישות בריאותי, השי"ת
ישלח לי רפוא"ש, כי כבוד לפני לעלות בשליבות איזה

קומות, ובאתי פעמים לוינייא כפי שהגידו לי, ולמורת
רוחי לא מצאתי את כת"ר, הנני בזה לקבל מאת כת"ר
ברכת הפרידה בחו"ש ולברך את כת"ר בכל מילי דמיטב
מנפש ועד בשר.

בברכת חג כשר ושמח ובברכת הרמת קרן התורה
וקרן אחב"י שי' בגו"ר.
ידידו הדו"ש מכבדו ומברכו.

אג"ק מוהרי"צ נרדך יז

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

מדברי חכמים. מתרצת הגמרא: אִימָא - תגרס וְהוּא דְנִישָׁא.

משנה

משנתנו מבארת דין עצמות לגבי טומאה, והאם המוח שבתוך
העצם גורם לטומאה. קול"ת נ-עצם חלולה הסתומה משני צידיה
ויש בתוכה מוחן מהמָת,

הגמרא: אִמּוֹ נוֹשָׂא לֹא מְסִיט הוּא - וכי נושא את החתיכות אינו
בכלל המסית, ומה הוסיף רבי אליעזר, אֵלֶּיָּא לֹא הָבִי קְאָמֵר תנא
קמא, אֶחָד הַנּוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמְסִיט אפילו בְּלֹא נִישָׁא ביחד, שהחצאי
זיתים מחולקים מטמא, ולא בעולא שיהיו החצאים נישאים יחד.
וְאֵתָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמִימָר שֶׁמֶטְמֵא בֵּין בִּמְגַע וּבֵין בִּמְשָׁא, וְהוּא
דְנִישָׁא יחד בעולא.
מקשה הגמרא: וְמֵאֵי אָף שֶׁאֵמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁהָרִי בֹא לִמְעַט

פרשת תזריע

יב * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **ד** דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וּמִמָּאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדָּת דָּוְתָהּ תִּמָּא: **ה** וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עַרְלָתוֹ: **ו** וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֶי טָהֳרָה בְּכָל־קִדְשׁ לֹא־תֵנֶעַ וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מָלֵאת יְמֵי טָהֳרָה: **ז** וְאִם־נִקְבְּהָ תֵּלֵד וּמִמָּאָה שִׁבְעִים כְּנִדְתָּהּ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דָּמֶי טָהֳרָה: **ח** וּבְמָלֵאת יְמֵי טָהֳרָה לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כָּבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבִן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לַחֲטָאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן: **ט** וְהִקְרִיבּוּ לִפְנֵי יְהוָה וּכְפָר עָלֶיהָ וּטְהַר מִמֶּקֶד דָּמֶיהָ זֹאת תֹּרֵת הַיִּלְדָּת לִזְכָּר אוֹ לְנִקְבָּה: **י** וְאִם־לֹא תִמָּצֵא יָדָהּ דֵּי שָׁהּ וְלִקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לַחֲטָאת וּכְפָר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וּטְהַר: **יא** **יג** * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: **ב** אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שֵׁאת אוֹ־סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶת וְהָיָה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: **ג** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וּשְׁעָר בִּנְגַע הַפֶּדָּה לְבֵן וּמִרְאָה הַנִּגַּע עֵמֶק מִעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וּטְמֵא אֹתוֹ: **ד** וְאִם־בְּהֶרֶת לְבָנָהּ הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וְעֵמֶק אֵין־מִרְאָה מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה לֹא־הַפֶּדָּה לְבֵן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע שִׁבְעַת יָמִים: **ה** וְרָאָהּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָיָה הַנִּגַּע עֹמֵד בְּעִינָיו לֹא־פָשָׁה הַנִּגַּע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית: **ו** (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטר שיחות כרך כב ע' 70. ע"פ ביאורי החומש)

שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה - תְּזַרִיעַ

יְדוּעַ שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל תַּכְנֵה. וְלִכְאוּרָה שְׁמָה שֶׁל פְּרָשְׁתָנוּ 'תְּזַרִיעַ' - שְׁמִשְׁמָעוֹת יִצִּירַת חַיִּים תְּדָשִׁים -

הַפֶּדָּה מִתְכַּנֶּה שֶׁל הַפְּרָשָׁה, הַמְּדַבֵּרַת - בְּרָבָה - בְּדִינֵי מִצְוֵעַ, שְׁעָלֵיו דְּרָשׁוּ חַז"ל "מִצְוֵעַ חֲשׁוֹב כְּמַת".
וְהַהֲסָבֵר לְכָךְ: הַצָּרַעַת הִיא לֹא רַק עֵנֶשׁ שְׁמָגִיעַ לְאָדָם בְּעוֹן דְּבוּר לְשׁוֹן הָרַע, אֲלָא יֵשׁ בָּהּ תַּפְקִיד חַיִּיבִי שְׁנוּעָד לְהַרְגִיל אֶת הָאָדָם לְהַתְרַחֵק מִדְּבוּר וְסִפּוּר לְשׁוֹן הָרַע. כִּךְ לְאַחֲרֵי שִׁטְהָר מִהַצָּרַעַת יוּכַל לִפְתּוֹחַ חַיִּים תְּדָשִׁים, נִקְיִים מִלְשׁוֹן הָרַע. לְכֵן שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל יִצִּירַת חַיִּים תְּדָשִׁים, כִּי זוֹהִי מִטְרָתָהּ הָאֻמִּית שֶׁל הַצָּרַעַת - לְזַרֵּעַ וְלִיצוֹר חַיִּים תְּדָשִׁים.

שני וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהָיָה כִּהְיָה הַנִּגַּע וְלֹא־פָשָׁה הַנִּגַּע בְּעוֹר וּטְהַרוּ הַכֹּהֵן מִסִּפְחָת הוּא וְכִבְּס בְּגָדָיו וּטְהַר: **ו** וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה הַמִּסִּפְחָת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרִאשׁוֹת אֶל־הַכֹּהֵן לְטַהַרְתּוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: **ז** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה פָשָׁתָהּ הַמִּסִּפְחָת בְּעוֹר וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: **ח** לִנְגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: **ט** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה שֵׁאת לְבָנָהּ בְּעוֹר וְהָיָה הַכֹּהֵן שְׁעָר לְבֵן וּמַחִית בָּשָׂר חֵי בִשְׁאֵת: **י** צָרַעַת נֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וּמִמָּאָה הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוּ כִּי טְמֵא הוּא: **יא** וְאִם־פְּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל־עוֹר הַנִּגַּע מִרְאֵשׁוֹ וְעַד־רִגְלָיו לְכָל־מִרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן: **ב** וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה כִּסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בָּשָׂרוֹ וּטְהַר אֶת־הַנִּגַּע כְּלוֹ הַפֶּדָּה לְבֵן טָהוֹר הוּא: **ג** וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹת כִּי בָשָׂר חֵי וּטְמֵא: **ד** וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר חֵי וּטְמֵא הַבָּשָׂר חֵי טְמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: **ה** אוֹ כִּי יֵשׁוּב הַבָּשָׂר חֵי וְנִתְפַּךְ לְלֵבָן וְכָא אֶל־הַכֹּהֵן: **ו** וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְהָיָה נִתְפַּךְ הַנִּגַּע לְלֵבָן וּטְהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע טָהוֹר הוּא: **ז**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטר שיחות כרך א ע' 236. ע"פ ביאורי החומש)

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב)

יְרַמֵּז הַכְּתוּב עַל כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצִינוּ שְׁנִיִּקְרָאת אִשָּׁה . . . 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ', פְּרוּשׁ: הַזָּרַעַת מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים (אור החיים)

שַׁעַר לָבָן וּשְׂפָלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹהֵה
וְהַסְגִּירוֹ הִכְתֵּן שְׁבַעַת יָמִים: ^א וְרָאָהּ הִכְתֵּן
בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וְטָמֵא
הִכְתֵּן אֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא: ^ב וְאִם־תַּחֲתִיתָּהּ
תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָשְׁתָּה בְּעוֹר וְהוּא כֹהֵה
שָׂאתָ הַמִּכּוּהָ הוּא וְטָהֲרוּ הִכְתֵּן כִּי־צָרַבְתָּ

הַמִּכּוּהָ הוּא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב, עמ' 28)

בלו הפך לבן טהור הוא (יג, יג)

אין בן־דוד בא עד שיתהפך כל המלכות למינות. אמר
רבא: מאי קרא, בלו הפך לבן טהור הוא (סנהדרין צו)
יש לפרש זאת בשתי דרכים:

(א) מכיון שהמזבב ירוד וגרוע כל־כך, אין ברירה בכול
אלא שהקדוש־ברוך־הוא יביא את הגאולה.

(ב) הפיכת המלכות למינות, מורה שהעולם מתברר
והולך. כלומר, לפני ביאת המשיח יתברר ויתגלה מי שיש
לצד הטוב ומי לרע, כנאמר (דניאל יב) "יתבררו ויתלבנו
ויצטרפו רבים גו'". מוכן אס־כן שעבדה זו, שכל מלכות
שבעולם שאינה קשורה למלכות שמים הרי היא בגדר
מינות, ורק בני ישראל מאמינים ויוצאים שה' אֵלֵהֶם - היא
חלק מהסתלק של "יתבררו ויתלבנו".

ואז "בן־דוד בא", ובני ישראל יבררו ויתקנו את העולם
כלו לעבד את ה' שכם אֵלֵהֶם.

חמישי כ ^א וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ נִגַּע בְּרָאשׁ
אוֹ בְּזָקֵן: ^ב וְרָאָהּ הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה מִרְאֵהוּ
עֵמֶק מִן־הָעוֹר וְבוֹ שַׁעַר צָהָב דֶּק וְטָמֵא אֹתוֹ
הִכְתֵּן נִתַּק הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא:
א וְכִי־רָאָה הִכְתֵּן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־
מִרְאֵהוּ עֵמֶק מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שָׁחַר אֵין בוֹ
וְהַסְגִּירוֹ הִכְתֵּן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק שְׁבַעַת יָמִים:
^ב וְרָאָהּ הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה
לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק וְלֹא־יָחִי בוֹ שַׁעַר צָהָב וּמִרְאֵה
הַנֶּתֶק אֵין עֵמֶק מִן־הָעוֹר: ^ג וְהִתְגַּלְּתָּהּ וְאֶת־
הַנֶּתֶק לֹא יִגַּלֶּה וְהַסְגִּירוֹ הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּתֶק
שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית: ^ד וְרָאָהּ הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּתֶק
בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר

כנסת ישראל נקראת בשם אשה של הקב"ה, שם זה
מבטא את הקשר העצום בין ישראל לקב"ה, והוא מורה על
התשוקה של האדם להתקרב לקב"ה, כשכל הדברים
האחרים טפלים אצלו. במצב כזה יכול האדם להגיע למצב
של 'כלות הנפש', שאיפה להתנתק מהגוף והעולם הזה
הגשמי, ולהדבק בקב"ה.

על־כך אומר הפסוק "אשה כי תזריע": גם כאשר אדם
נמצא במצב של "אשה", שכלו עסוק בלהתקרב לקב"ה,
עליו להיות בבחינת "תזריע" - לעסוק בקיום המצוות
הגשמיות והאזריות, כמו שזריעה כפשוטה היא בארץ, ורק
כך היא מביאה לצמיחה.

שלישי י ^א וּבִשְׁעָרֵי כִּי־יִהְיֶה בוֹ־בַעַר שְׁחִין וְנִרְפָּא:
^ב וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשְּׁחִין שָׂאת לִבָּנָה אוֹ בַּהֲרֵת
לִבָּנָה אֲדַמְדָּמָת וְנִרְאָה אֶל־הַכְתֵּן: ^ג וְרָאָהּ הִכְתֵּן
וְהִנֵּה מִרְאֵה שְׂפָל מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה הַפָּךְ לָבָן
וְטָמֵאוּ הִכְתֵּן נִגַּע־צָרַעַת הוּא בִּשְׁחִין פָּרַחָה:
^ד וְאִם ^א יִרְאָנָה הִכְתֵּן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שַׁעַר לָבָן
וּשְׂפָלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֹהֵה וְהַסְגִּירוֹ
הִכְתֵּן שְׁבַעַת יָמִים: ^ב וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר
וְטָמֵא הִכְתֵּן אֹתוֹ נִגַּע הוּא: ^ג וְאִם־תַּחֲתִיתָּהּ
תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא פָשְׁתָּה צָרַבְתָּ הַשְּׁחִין הוּא
וְטָהֲרוּ הִכְתֵּן: ^ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו (נגעים ב, ה)

כלומר: כל הנגעים (ש)אדם רואה (ב)חוץ - (הרי זה)
מנגעי עצמו. ובתורת הפעל־שם־טוב, שפאשר אדם רואה
רע בזולתו, הרי זו הוכחה שאותו רע נמצא בו בעצמו, כי
הזולת הוא כמו ראי (וזהו "כל הפוסל במומו פוסל"). וטעם
הדבר הוא, כי מכיון שכל מארע הוא בהשפעה פרטית, מוכן
שהזמינו לו מלמעלה לראות את הרע בזולתו כדי שידע
שרע זה נמצא בו, ועליו לתקנו.

רביעי כ ^א אוֹ בִשָּׂר כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר מִכּוּת־אֵשׁ וְהִיָּתָה
מִחֵית הַמִּכּוּהָ בַּהֲרֵת לִבָּנָה אֲדַמְדָּמָת אוֹ לִבָּנָה:
^ב וְרָאָהּ אֹתָהּ הִכְתֵּן וְהִנֵּה נִתְפָּךְ שַׁעַר לָבָן
בַּבְּהֵרֶת וּמִרְאֵה עֵמֶק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא
בַּמִּכּוּהָ פָּרַחָה וְטָמֵא אֹתוֹ הִכְתֵּן נִגַּע צָרַעַת
הוּא: ^ג וְאִם ^א יִרְאָנָה הִכְתֵּן וְהִנֵּה אֵין־בַּבְּהֵרֶת

וּמֵרְאֵהוּ אֵינָנוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וּכְבֹּם בְּגָדָיו וְטָהַר: ^א וְאִם־פִּשְׁהּ יִפְשֶׁה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ: ^ב וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פִשְׁהּ
הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא
הוא: ^ג וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שָׁחַר
צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוא וְטָהַר
הַכֹּהֵן: ^ד וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָּעוֹר־
בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְכֹנֶת: ^ה וְרָאֵה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה בָּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְכֹנֶת בַּחֵק
הוא פָּרַח בָּעוֹר טָהוֹר הוא: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג, עמ' 241)

בְּדָר יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ (יג, מה)

מוֹשְׁבוֹ טָמֵא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פ"ג) מבאר, שאם שָׁה מַצְרַע בְּבֵית "בְּדִי
הַדִּלְקַת הַגֵּר", נַעֲשֶׂה הַבֵּית 'מוֹשְׁבוֹ' שֶׁל הַמַּצְרַע וְהוא טָמֵא.
אומר על כך רבי לוי־יצחק שניאורסון זכרונוֹ לְבָרְכָה:
טמאת מצרע - רומזת ל"הסתלקות אור ההקמה" (חסרון
בבטול המַחֲלָט).

הַדִּלְקַת הַגֵּר - רומזת ל"המשכת אור ההקמה". כי אור
הוא בחינת חֲכָמָה, כַּמֵּאֵר ר"ל (כבא־בתרא כה) "הַרְוֵצָה
שִׁיחִים - יָדִים", וְהַמְנוּחָה הִיא עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם (ואלו
הַסִּיל בַּחֲשֹׁךְ וְהַלֵּךְ).

מוֹכֵן אָפֹא שֶׁהַדִּלְקַת הַגֵּר מוֹנֵעַת אֶת הַהִתְפַּשְּׁטוֹת שֶׁל
טמאת המַצְרַע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוֹסִיף כ"ק אֲדָמוֹר נָשִׂיא דוֹרְנוֹ:

במפרשי המשנה מבאר ש"הַדִּלְקַת הַגֵּר" הֵינּוּ גֵרוֹת
שֶׁבֶת־קֹדֶשׁ. וְאָכֵן - גֵּרוֹת שֶׁבֶת־קֹדֶשׁ וְטמאת מַצְרַע הֵם "זֶה
לַעֲמַת זֶה":

טמאת מצרע - טמאה זו בָּאָה כַּעֲשֵׂה עַל חֲטָא לְשׁוֹן הָרַע,
שֶׁהיא מְבִיאָה בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר לַעֲבוּדָה־גֵּרָה, כִּפִּי שֶׁפֶתַב
הַרְמַב"ם (סוף הלכות טמאת צרעת): "מתוך כך באין כו'
לדבר באלקים וכופרין בעֲקָר".

גֵּרוֹת שֶׁבֶת־קֹדֶשׁ - גֵּרוֹת אֵלֶּה מַרְחִיקִים אֶת הָאָדָם
מֵעֲבוּדָה־גֵּרָה. כִּי הַגֵּרוֹת הֵלְלוּ שׁוֹמְרִים עַל הָאָדָם "שֶׁלֹּא
יִפְשֵׁל בְּעַץ אוֹ בָּאֶבֶן", רָמַז לָמָּה שֶׁפְּתוּב (ירמיה ב) "אֲמַרִים
לַעֲץ אָבִי אֶתָּה וְלָאֶבֶן אֶתִּי לְדֹתִנִּי".

שישי מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֶרֶחַ הוּא טָהוֹר
הוא: ^א וְאִם מִפְּתָת פָּנָיו יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבָּח הוּא

טָהוֹר הוּא: ^ב וְכִי־יִהְיֶה בְּקֶרֶחַת אוֹ בְּגִבָּחַת גִּנֵּעַ
לְכֹן אֲדָמָדָם צָרַעַת פִּרְחַת הוּא בְּקֶרֶחַתוֹ אוֹ
בְּגִבָּחַתוֹ: ^ג וְרָאֵה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַגִּנֵּעַ
לְכֹנֶה אֲדָמָדָם בְּקֶרֶחַתוֹ אוֹ בְּגִבָּחַתוֹ כַּמֵּרָאֵה
צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר: ^ד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טָמֵא יִטְמָאנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ גִּנֵּעוֹ: ^ה וְהִצְרִיעַ
אֲשֶׁר־בּוֹ הַגִּנֵּעַ בְּגָדָיו יִהְיוּ פָרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה
פָּרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא | טָמֵא יִקְרָא:
^ו כָּל־יָמֵי אֲשֶׁר הַגִּנֵּעַ בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָר
יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ: ^ז וְהַבִּגְדִּי כִּי־
יִהְיֶה בּוֹ גִּנֵּעַ צָרַעַת בְּכָנֹד צָמֹר אוֹ בְּכָנֹד
פִּשְׁתִּים: ^ח אוֹ בִשְׂתִּי אוֹ בְּעֶרֶב לַפִּשְׁתִּים
וְלִצְמֹר אוֹ בָּעוֹר אוֹ בְּכָל־מְלֹאכֶת עוֹר: ^ט וְהִנֵּה
הַגִּנֵּעַ יִרְקַק | אוֹ אֲדָמָדָם בְּכָנֹד אוֹ בָּעוֹר
אוֹ־בִשְׂתִּי אוֹ־בְּעֶרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִיעוֹר גִּנֵּעַ
צָרַעַת הוּא וְהִרְאֵה אֶת־הַכֹּהֵן: ^י וְרָאֵה הַכֹּהֵן
אֶת־הַגִּנֵּעַ וְהַסְגִּיר אֶת־הַגִּנֵּעַ שְׁבַעַת יָמִים:
^{יא} וְרָאֵה אֶת־הַגִּנֵּעַ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי־פִשְׁהּ הַגִּנֵּעַ
בְּכָנֹד אוֹ־בִשְׂתִּי אוֹ־בְּעֶרֶב אוֹ בָּעוֹר לְכָל אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלָאכָה צָרַעַת מִמָּאֲרַת הַגִּנֵּעַ
טָמֵא הוּא: ^{יב} וְשִׁרְף אֶת־הַבִּגְדִּי אוֹ אֶת־הַשְּׂתִי |
אוֹ אֶת־הָעֶרֶב בַּצֹּמֶר אוֹ בַּפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־
כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ הַגִּנֵּעַ כִּי־צָרַעַת
מִמָּאֲרַת הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^{יג} וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה לֹא־פִשְׁהּ הַגִּנֵּעַ בְּכָנֹד אוֹ בִשְׂתִּי אוֹ בְּעֶרֶב
אוֹ בְּכָל־כְּלִיעוֹר: ^{יד} וְצוּרֵה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת־
אֲשֶׁר־בּוֹ הַגִּנֵּעַ וְהַסְגִּירוּ שְׁבַעַת־יָמִים שְׁנִית:
^{טו} וְרָאֵה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי | הַכֹּכֶם אֶת־הַגִּנֵּעַ וְהִנֵּה
לֹא־הִפָּךְ הַגִּנֵּעַ אֶת־עֵינָיו וְהַגִּנֵּעַ לֹא־פִשְׁהּ טָמֵא
הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרָפֶנּוּ פַחַתָּה הוּא בְּקֶרֶחַתוֹ אוֹ
בְּגִבָּחַתוֹ: ^{טז} וְאִם רָאֵה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פֶתַח הַגִּנֵּעַ
אַחֲרֵי הַכֹּכֶם אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבִּגְדִּי אוֹ
מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשְּׂתִי אוֹ מִן־הָעֶרֶב: ^{יז} וְאִם־

וְשַׁעֲרֵי עָזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמַן בַּעֲלָמָא דִּי בְרָא
כִּרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בַּעֲלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁתַּבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בַּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג, עמ' 99)

וְהַבֶּגֶד אוֹ הַשֵּׁתִי... אֲשֶׁר תִּכְבֶּס וְסָר מֵהֶם הִנֵּנִי וְכִבֶּס שְׁנֵית
וְטָהָר (יג, נח)
וְסָר מֵהֶם הִנֵּנִי: אִם כְּשֶׁכִּבְסוּהוּ בַתְּחִלָּה עַל־פִּי כְהֵן, סָר
מִמֶּנּוּ הִנֵּנִי לְגִמְרִי. וְכִבֶּס שְׁנֵית: לְשׁוֹן טְבִילָה (רש"י)
בְּאוֹר עֵינַי "וְכִבֶּס שְׁנֵית" בַּעֲבוּרֵת הָאָדָם:

"כְּשֶׁכִּבְסוּהוּ בַתְּחִלָּה" - כְּשֶׁאָדָם שָׁב בַּתְּשׁוּבָה עַל חֲטָא
שֶׁחָטָא, "סָר מִמֶּנּוּ הִנֵּנִי לְגִמְרִי" - "נִמְחַל לוֹ לְגִמְרִי מֵהַ
שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַמִּלֶּכֶךְ" (אגרת התשובה פ"ב), "וְכִבֶּס שְׁנֵית" -
"אֲמַנְסִי שִׁיְהִיָּה לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'... הִיָּה צָרִיךְ לְהִבְיָא קֶרְבָּן...
וְעִבְדוּ... הַתְּעִנִית הוּא בְּמָקוֹם קֶרְבָּן" (שם).

"לְשׁוֹן טְבִילָה" - כְּדִי לְהִיּוֹת "לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'" - עַל
הָאָדָם לְהִיּוֹת "כָּל יָמָיו בַּתְּשׁוּבָה", עַל־יְדֵי טְבִילָה בְּיָמֵי
הַדַּעַת הַטְהוֹר' שֶׁל הַתּוֹרָה. וְכַבֵּאָר בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה (פֶּרֶק
ט) שֶׁ"כָּל יָמָיו בַּתְּשׁוּבָה" הֵינּוּ 'תְּשׁוּבָה עֲלָאָה', הַנַּעֲשִׂית
עַל־יְדֵי הַעֲסֵק וְהַשְׁקִידָה בַּתּוֹרָה.

מִפְטִיר **יב** אֲוִיָּאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵי מִשְׁחָה וְאֶל־אַהֲרֹן
בְּאַרְצָא מְצֻרִים לְאֹמֹר: דַּ הַחֲדָשׁ הוּא לָכֶם רֹאשׁ
חֲדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
דְּבִירוּ אֶל־כָּל־עַדָּת יִשְׂרָאֵל לְאֹמֹר בַּעֲשׂוֹר
לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבִית־אֲבָתָהּ
שֶׁה לְבִיתָהּ: וְאִם־יִמְעַט הַבֵּית מִהְיוֹת מִשְׁחָה

תִּרְאֶה עוֹד כְּפֶגֶד אוֹ־בִשְׁתִּי אוֹ־בְעֶרְבִי אוֹ
בְכָל־כְּלִי־עוֹר פָּרַחַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפְנוּ אֶת
אֲשֶׁר־בּוֹ הִנֵּנִי: נַח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשֵּׁתִי אוֹ־הָעֶרֶב
אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֶּס וְסָר מֵהֶם הִנֵּנִי
וְכִבֶּס שְׁנֵית וְטָהָר: וְזֹאת תּוֹרַת נִגְעֵ־צֹרְעַת
בֶּגֶד הַצֹּמֵר | אוֹ הַפְּשָׁתִים אוֹ הַשֵּׁתִי אוֹ הָעֶרֶב
אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ: פַּפֵּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב, עמ' 68)

לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ (יג, נט)

יֵשׁ קָשֶׁר בֵּין תַּחֲלַת פְּרָשָׁתֵנוּ ("אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ") לְסוּפָהּ
("לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ") - שֶׁכֵּן בְּשִׁנְיָהֶם מְדַגֵּשׁ הִתְרוֹן שֶׁל
עֲבוּדַת הַתְּחִלָּתִים:

"אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ" - בְּקַ הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּעוֹרוּרוֹת מִצִּד עֲבוּדַת
הָאָדָם, "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ" (כִּידוּעַ שֶׁהַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְכִנּוּסֵת
יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ לְאִישׁ וְאִשָּׁה), מְבִאֵה לִידֵי "וְיִלְדָה וְזָכָר"
(הַמִּשְׁכָּת אֹרֶךְ קְבוּעַ וְחֻק).

"לְטָהָרוֹ אוֹ לְטָמְאוֹ" - רַ"ז לְ אִמְרוּ (כַּבֵּא־מַצִּיעָא פו)
שֶׁהַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְיִמְתִּיבְתָא דְרַקִּיעַ נִחְלָקוּ בְּכִכּוּל בְּסַפֵּק
נִגְעֵ: הַקֶּבֶץ מִטְהָר, מְתִיבְתָא דְרַקִּיעַ מְטַמְאִים, וְרַבָּה בַר
נַחֲמָנִי הִכְרִיעַ שֶׁהוּא טְהוֹר, דְּכִתִּיב "לְטָהָרוֹ (וְרַק אַחֲרֵי־כֵן)
אוֹ לְטָמְאוֹ". הִרִי שְׂדוּקָא רַבָּה, שֶׁהִיָּה נִשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם
הַזֶּה, הִכְרִיעַ אֶת מְתִיבְתָא דְרַקִּיעַ.

ס"ו פסוקים, בנ"ה סימן.

שְׁבִיעִי ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת
הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ י וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ
עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנִים וְאֵיל אֶחָד
כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: ז וּשְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְרֵי הָאֶחָד
וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל
הָאֶחָד: ח וְעֶשְׂרִין עֶשְׂרִין סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לִפְנֵי הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה
לַיהוָה: ט וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לִפְרֵי
וּשְׁלִישִׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעִת הַהֵין לִפְנֵי יְיָ
זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת
נֶפֶשׁ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל־הַשֶּׁה: ה שֶׁה
תָּמִים זָכַר בְּיָשְׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּבְשִׁים
וּמִן־הָעֵזִים תִּקְחוּ: ו יִהְיֶה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל
קָהָל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: ו וְלָקַחוּ מִן־
הָדָם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמְּשָׁקוֹף עַל
הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם: ה וְאָכְלוּ אֶת־
הַבֶּשֶׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִרְיֵם
יֹאכְלֶהוּ: ט אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל
בָּמִים כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־פְּרָעִיו וְעַל־
קָרְבּוֹ: ו וְלֹא־תוֹרִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנֵּתָר
מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: י וְכָכָה תֹּאכְלוּ
אוֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נֶעְלִיכֶם בְּרוּגְלֵיכֶם
וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזֹן פֶּסַח
הוּא לִיהוָה: יי וְעַבְדִּי בְּאַרְצֵי־מִצְרַיִם בַּלֵּילָה
הַזֶּה וְהַבִּיתִי כָל־כֹּכּוֹל בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם מֵאָדָם
וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים
אֲנִי יְהוָה: יג וְהָיָה הָדָם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים
אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרֹאִיתִי אֶת־הָדָם וּפְסַחְתִּי
עֲלֵיכֶם וְלֹא־יִהְיֶה בְּכֶם גִּגֹּף לְמִשְׁחִית בְּהַבְתִּי
בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם: יד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן
וְחִנָּתָם אוֹתוֹ חֵג לִיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם

תִּחְגְּגֶהוּ: טו שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶד בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי ו כָּל־אָכַל
חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם הַשְּׁבַעִי: טז וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן
מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶד אֲשֶׁר
יֹאכְל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
יז וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּאֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
יח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב
תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ
בְּעֶרֶב: יט שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם
כִּי ו כָּל־אָכַל מִחִמָּצַת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּנֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ: כ כָּל־
מִחִמָּצַת לֹא תֹאכְלוּ כָּל מוֹשְׁבֵּתֵיכֶם תֹּאכְלוּ

מצות: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי תורה, תוריע כב. ב. ע"פ ביאורי החומש)

וְהָיָה בַּעֲדָה בְּשָׂרָה לְנֶגַע צָרַעַת (יג, ב)

מִסְכָּר ב"לְקוֹטִי תוֹרָה", שֶׁהַצָּרַעַת רומֶזֶת לְמַצָּב שְׁבוֹ
פְּנִימִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא טוֹבָה בְּתַכְלִית, וְהָרָע נִמְצָא רַק
בְּחִיצוֹנִיּוֹתוֹ ("בַּעֲדָה בְּשָׂרָה"); וְזוֹהִי הַסְּפָה לְכָד שֶׁנֶּגַע הַצָּרַעַת
אֵינוֹ מִצִּי בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁכֵּן בְּזִמְנֵי אֵין בְּנִמְצָא אֲנָשִׁים
שֶׁפְּנִימִיּוֹתָם הִיא טוֹבָה בְּתַכְלִית וְאֵין בָּהֶם רָע כָּלל.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִי־חִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּה עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדִּיקִים לְגַלּוֹל הַסֵּפֶר תוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שֶׁמִּקּוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצָּע הַסֵּפֶר תוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִילֵת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

מִזֶּה כָּל הָעָם הָאָרֶץ כּוֹלֵם יִהְיוּ תִּיבִים לְהַת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאֵף לְנִשְׂאֵי עַל הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לְהַת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יוֹעֵל־הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה מְלִכְד הַתְּרוּמָה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ הַבָּאִים בְּחָגִים וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נֹעֲדִים וּמִתְאַסְפִּים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֶת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלוֹ וְיָבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת תִּטְהֵר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת הוּא הַיִּחִיד וְאֶל־אַרְבַּע

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ז) כל העם - בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר."

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

מִזֶּה כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל: יוֹעֵל־הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בְּחָגִים וּבְחֻדְשִׁים וּבְשַׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר."

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת הוּא הַיִּחִיד וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֹּחַ שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעַת בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפְּתֵי וּכְפָרָתָם

שי למורא

(טז) לְנִשְׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הָאֵמָּנָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹכַר שֵׁם עַל דָּבָר הַפְּרֶשֶׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂוֹת) הוּא חֹבֶת כָּל הָעָם, וְגַם הַנְּשִׂאֵי בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עָלָיו לְהַת אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יז וְעַל הַנְּשִׂאֵי יִהְיֶה וְגו', מְלִכְד הַתְּרוּמָה, יִתֵּן עוֹד עַל הַנְּשִׂאֵי לְהִבִּיא הַתְּרוּמוֹת שְׁמוֹנִיִּיר כָּאֵן הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמָר, מִשְׁלוֹ וְיָבִיא אֶת כָּל אֶלֶּה: יח בְּרִאשׁוֹן, בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּחֹדֶשׁ יִסֵּן: וְחֲטָאֹת אֶת הַמִּקְדָּשׁ, כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת אֶת הַמִּקְדָּשׁ: יט מִזְבֹּחַ הַבַּיִת, מִזְבֹּחַ הַיִּחִיד. פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ, פְּנוֹת שְׁטֵחַ גַּג הַמִּזְבֵּחַ. שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שְׁעַר עֲזֵרָת יִשְׂרָאֵל: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעַת בַּחֹדֶשׁ, וְכֵן תִּחַנֵּף בְּקֶרְבָּנוֹת כָּל מִשְׁדֵּ שְׂבָעָה יָמִים. מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפְּתֵי וּכְפָרָתָם אֶת הַבַּיִת, הַתְּרוּמוֹת הָאֵלֶּה יָבֹאוּ לְהִסִּיר הָעוֹן מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפְּתֵי שְׁנוֹכַם לְמִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ שְׁאִין לֹא

הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֹּחַ שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּעַת בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שִׁגָּה וּמִפְּתֵי וּכְפָרָתָם

ש"י למורא

עטרת מרים

רְשׁוֹת לְחֻבָּנָם. (כא) שְׁבָעוֹת יָמִים, שְׁבַע יָמִים. וְנִקְרָא "שְׁבָעוֹת" עַל שֵׁם שְׁמַת־חֲלִילִים מִמֶּנּוּ לְכַפֵּר שְׁכָחָה שְׁבָעוֹת. (כב) וַעֲשֵׂה הַנְּשִׂא, שְׂבִיא מִשְׁלוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן. וְהַקֶּרְבָּנוֹת הָאֵלֶּה הֵם קֶרְבָּנוֹת מִלֻּאִים, וְהֵם מִלֵּכֶד הַקֶּרְבָּנוֹת הָרְאוּיִם לְהִקְרִיב בְּהָם. (כג) בְּשִׁבְעֵי, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בְּחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי. (א) שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שְׁעַר עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל. וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ, בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ. (ב) וַעֲמִד עַל מִזְבֵּחַ הַשָּׁעַר, מִשְׁנֵי צִדֵּי שְׁעַר הַחִיכָל הַזֶּה שְׁנֵי פִשְׁפָּשִׁים (= שְׁעָרִים קְטָנִים), וְהַנְּשִׂא עֹמֵד בְּפִשְׁפֹּשׁ הַתְּרוֹמִי שֶׁל שְׁעַר הַחִיכָל. (ד) בַּיּוֹם הַשְּׁבַת שְׁשָׁה כְּבָשִׂים וְגו', קֶרְבָּנוֹת שֶׁל יְמֵי מִלֻּאִים הֵם. (ה) מֹתֶת יָדוֹ, בְּפִי הַרְחֵבֶת יָדוֹ

אֶת־הַבֵּית׃ כֹּא כָּרְאוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג
שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל׃ כִּב וְעִשָּׂה
הַנָּשִׂא בַּיּוֹם הַהוּא בָּעֶדּוֹ וּבְעֶד פְּלִעַם
הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת׃ כִּב וְשִׁבַּעַת יְמֵי־הַחֹג
יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבַּעַת פָּרִים
וְשִׁבַּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבַּעַת הַיָּמִים וְחֲטָאת שְׂעִיר
עִזִּים לַיּוֹם׃ כִּב וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לֵאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן
הַיִּין לֵאֵיפָה׃ כִּב בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּחֹג יַעֲשֶׂה
כֹּאֵלָה שִׁבַּעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת בַּעֲלָה וּכְשֶׁמֶן׃ כִּב
א כֹּה־אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים
יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבַע יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח׃ כִּב וּבֹא הַנָּשִׂא דֶרֶךְ אוֹלָם הַשְּׁעַר מִחוּץ וְעַמִּד
עַל־מִזְוֹת הַשְּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלֹתוֹ וְאֶת־שְׁלָמֹיו
וְהִשְׁתַּחֲוֶה עַל־מִפְתָּן הַשְּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשְּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־
הָעֶרֶב׃ כִּב וְהִשְׁתַּחֲוּ עִם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשְּׁעַר הַהוּא בַּשְּׁבַתוֹת
וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה׃ כִּב וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה
בַּיּוֹם הַשְּׁבַת שְׂשֶׁה כִּבְשִׁים תְּמִימִם וְאֵיל תָּמִים׃ כִּב וּמִנְחָה
אֵיפָה לֵאֵיל וּלְכִבְשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הַיִּין לֵאֵיפָה׃
וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בֶּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל

וּבְשָׁנִי פָּרִים אֶחָּה תִּכְבְּרוּ אֶת־הַהֲבִית׃ כֹּא בְרָאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם
לְחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וּמִן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים שְׁבַע
מִצְוֹת יֵאָכְל׃ כֹּב חֵזֶן מִקְרָבֹת הַיָּם כִּפִּי תֹרַת מִשָּׁה וְעֵשָׂה הַנְּשִׂא בְּיוֹם
הַהוּא קָרְבָּנוֹת שִׁיחֵיו תִּרְאֶת שְׁעָה, לְכַפֵּר בְּעֹדוֹ וּבְעֵד כְּלֵעַם הָאָרֶץ פֶּר
הַטָּאֵת׃ כֹּב וּשְׁבַעַת יִמֵּי־הַחֹג
יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂא מִשְׁלוֹ עוֹלָה לַיהוָה
שְׁבַעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים
תִּמְיָמִם לַיּוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים לְכָל
יוֹם מִשְׁבַּעַת הַיָּמִים שְׁבַעָה פָּרִים
וּחִטָּאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם הַחֲנוּךְ׃
כֹּד וּמִנְחָה אִיפָּה לֶפֶר וְאִיפָּה
לְאֵיל יַעֲשֶׂה וּשְׁמֹן חֵזֶן שֶׁם מִדָּה
לְאִיפָּה כָּל זֶה הוּא מִצְוָה לַשְּׁעָה
בַּעֲבוּר הַחֲנוּךְ לְכֹד׃ כֹּב בְּשִׁבְעֵי
בְּחֹדֶשׁ תִּשְׂרֵר בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם
לְחֹדֶשׁ בְּחֹג יַעֲשֶׂה כֹאֲלֶה יִבֵּא
קָרְבָּנוֹת לְמִלּוּאִים כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים
כַּחֲטָאת כְּעֹלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן
כָּל אֶחָּה יִבֵּא בְּסֻכּוֹת בְּמִסְפַּר הָאֹמֶד
בְּפֶסַח׃ א כֹּד־אֹמֶר אֲדֹנִי יְיָהוָה
שֹׁעֵר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הַפְּנִי
קֹדִים שֹׁעֵר הַחוּרִי שֶׁל עוֹרֹת אֲנָשִׁים
יְהִי כְּגוֹר שְׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה
לְפִי שְׁלֹא יִהְיֶה רִגְלִין לְכוֹא לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֹת הַחֹל לֹא הָעָם וְלֹא
הַנְּשִׂא וּבְיוֹם הַשְּׁבַת יִפְתָּח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ יִפְתָּח כִּי אִזּוּ הָיוּ
רִגְלִין לְכוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה' מוֹל פֶּתַח
הַחֵיכָל וּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים׃ ב וְכֹא
הַנְּשִׂא דֶרֶךְ אֹלָם הַשֹּׁעֵר לַעֲמֹד
עַל קָרְבָּנוֹת הַחֲנוּךְ מִחוּץ לַעֲוֹרָה
כְּלוּמֶר יִנָּס בְּדֶרֶךְ שֹׁעֵר מִחוּרֵי שְׁהוּא
מִשְׁמֵשׁ כְּנִסָּה וְיִצְיָאָה וְעַמְּדוֹ עַל־
מִזְבֵּחַ הַשֹּׁעֵר בְּשִׁפְשֵׁף (פֶּתַח קִמּוֹ)
הַחוּרִי מִשְׁעַר הַחֵיכָל וְעֵשׂוּ הַכֹּהֲנִים
בְּהוֹרֹת עוֹמֵד שֶׁם אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־
שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוֶה עַל־מִפְתָּן עַל
סֵף הַשֹּׁעֵר וְיִצָּא וְהַשֹּׁעֵר הַחוּרִי
אֲרִיז מוֹל הַחֵיכָל דֶּרֶךְ פֶּתַח הַשֹּׁעֵר
הַמִּלּוּאִים שֶׁשָּׁה כְּבָשִׂים תִּמְיָמִם וְאֵיל תִּמְיָם מוֹכֵד הַקָּרְבָּנוֹת שְׁחוּתָהּ
כִּפִּי נִתְּנָה יְדוֹ וְנִרְכַּת לְכָבֹד וּשְׁמֹן חֵזֶן לְאִיפָּה׃ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר

* (מסכת מדות) שני פשפשיין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון, שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ויפתח לעתיד לבא:

עטרת מרים

שי למורא

בְּיָדָהּ תְּמַיִם כְּמוֹ תְּמִים וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימִים יְהוּ:
 ז וְאִיפָּה לְפָר וְאִיפָּה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים יָבִיא מִנְחָה כְּאֲשֶׁר
 תִּשְׁלֹחַ יְדֹו כִּפִּי חֲשֹׁת יְדֹו וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָּה: ח וּבִבְּוֹא הַנְּשִׂאִי לַעֲמֹד
 בְּשַׁעַת הַקִּרְבָּתוֹ, דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֹּׁעַר בְּשַׁעַר הַהוּל יָבִיא וּבִדְרָכּוֹ

וְנִדְּבָת לִכְבוֹ. ח) וּבִבְּוֹא הַנְּשִׂאִי, כְּשִׁיבּוֹא הַנְּשִׂאִי בְּשַׁעַת אוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. דֶּרֶךְ
 אוֹלָם הַשֹּׁעַר יָבִיא וְגו', בְּאוֹתוֹ שֹׁעַר שָׂבָא בּוֹ, בְּאוֹתוֹ שֹׁעַר יִצְחָק, וְאֵינוֹ צָרִיךְ
 לְהַקְדִּיף אֶת הַקְּדִיף כִּפִּי הַנֶּאֱמָר בַּפְּסוּק שְׂאֵמֶר יְהִי לְעֵנִי הַמְּוֹעֲדִים. י) וְהַנְּשִׂאִי
 בְּתוֹכָם, בְּמִוִּעֲדִים גַּם הַנְּשִׂאִי צָרִיךְ לְהַקְדִּיף אֶת הַקְּדִיף וְלַצֵּאת בְּשַׁעַר שְׂאֵל נִכְסִים

דֶּרֶכּוֹ, וְלֹא יִכְנֹס דֶּרֶךְ הַשֹּׁעַר הַמְּוֹרָחִי

שְׂאֵין שֹׁעַר כְּנִגְדּוֹ כְּעִנְיָה. יב) וְכִי

יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂאִי נִדְּבָה, בְּשַׁעַת יְמֵי

הַמְּעֻשָׁה. יד) לְרֹם אֶת הַסֵּלֶת,

לְרֹם אֶת הַסֵּלֶת בְּשֶׁמֶן.

תְּמִימִים יְהוּ: ז וְאִיפָּה לְפָר וְאִיפָּה

לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים כְּאֲשֶׁר

תִּשְׁלֹחַ יְדֹו וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָּה: ח וּבִבְּוֹא

הַנְּשִׂאִי דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשֹּׁעַר יָבִיא וּבִדְרָכּוֹ יִצְחָק: ט וּבִבְּוֹא

עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמִוִּעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שֹׁעַר צִפּוֹן

לְהַשְׁתַּחֲוֹת יִצְחָק דֶּרֶךְ־שֹׁעַר נִגְבַּ וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שֹׁעַר נִגְבַּ יִצְחָק

דֶּרֶךְ־שֹׁעַר צִפּוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשֹּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ

יִצְחָק: י וְהַנְּשִׂאִי בְּתוֹכָם בְּבֹאֵם יָבִיא וּבִצֵּאתָם יִצְחָק: יא וּבְחֻגִּים

וּבְמִוִּעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָּה לְפָר וְאִיפָּה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים

מִתַּת יְדֹו וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָּה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂאִי נִדְּבָה עוֹלָה

אֻשְׁלָמִים נִדְּבָה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשֹּׁעַר הַפְּנִיָּה קֳדָם

וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמוֹ כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיִּצְחָק

וְסָגַר אֶת־הַשֹּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יג וְכִבֵּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה

עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה

עָלָיו בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר שְׁשִׁית הָאִיפָּה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינן לְרֹם

אֶת־הַסֵּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד: טו יַעֲשֶׂה אֶת־

הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר עוֹלָת תָּמִיד:

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (מזרח) כה"אמר - מאחזותו, "ואינו

שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים ההפטרה כאן, פסוק טו] תמיד".

רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

מז כה"אמר אדני יהוה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו

נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אַחֲזָתָם הִיא בְּנִיחָלָה: יז וְכִי־יִתֵּן

לַיהוָה מִלֶּכֶד מִנְחַת הַתָּמִיד הַנּוֹכַח בַּתּוֹרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד יַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּבֶשׂ וְכִי כְּמוֹ שְׂאֵמֶר בַּפְּסוּק הַבָּא: טז יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתָּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה

וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר כָּל בֶּקֶר יִקְרִיבוּ וְהִיא עוֹלַת תָּמִיד:

מז כה"אמר אדני יהוה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵי הַדְּהִיָּה וְאִתָּה חוֹרֶת אֶל הָאֲחִים בִּיבֵל כִּי

אַחֲזָתָם הִיא בְּנִיחָלָה אִם כֵּן מֵה לִי בְּתוּי מֵה לִי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יז וְכִי־יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ מִבְּנָיו וְהִתֵּתָה לוֹ לְעֵבֶר הָיָה עַד־שִׁנְתָּה

בְּדֶרֶךְ הַשֹּׁעַר שָׂבָא יִצְחָק: ט וּבִבְּוֹא

עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמִוִּעֲדִים

כִּי אִזְ הַרְחֹב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֵת

נִרְאָה כְּעִנְיָה, הַבָּא דֶּרֶךְ שֹׁעַר צִפּוֹן

לְהַשְׁתַּחֲוֹת יִצְחָק דֶּרֶךְ־שֹׁעַר נִגְבַּ

וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שֹׁעַר נִגְבַּ יִצְחָק דֶּרֶךְ

שֹׁעַר צִפּוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ

הַשֹּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ

מִמּוֹל הַמָּקוֹם שָׂבָא יִצְחָק: י וְהַנְּשִׂאִי

גַּם בְּתוֹכָם בַּתּוֹךְ הַקֵּץ וְעֻמָּתָם וְלֹא

בְּבֹאֵם יָבִיא עֻמָּתָם וּבִצֵּאתָם

יִצְחָק עֻמָּתוֹ: יא וּבְחֻגִּים חֲגֵי הַשְּׁבוּעוֹת

וּבְמִוִּעֲדִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים

שֶׁל ק"ץ יְמֵי חֲנֻכָּה תִּהְיֶה הַמִּנְחָה

אִיפָּה לְפָר הָאֶחָד וְאִיפָּה לְמִנְחָה

לְאֵיל הָאֶחָד וְלִכְבָּשִׁים כִּפִּי מִתַּת

יְדֹו נִדְּבָת לָבוֹ, שֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים כְּמוֹ בְּרֹאשׁ

חֹדֶשׁ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָּה: יב וְכִי

יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂאִי בְּשַׁעַת יְמֵי הַמְּעֻשָׁה

נִדְּבָה עוֹלָה אֻשְׁלָמִים נִדְּבָה

לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשֹּׁעַר

הַפְּנִיָּה קֳדָם לְבֹא דֶרֶךְ בּוֹ וַעֲשֶׂה

הַכֶּהֱן הַעֹבֵד אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־

שְׁלָמוֹ בְּהוֹיֵת הַנְּשִׂאִי עוֹמֵד שָׁם

כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּבְרֹאשׁ

חֹדֶשׁ וַיִּצְחָק וְסָגַר אֶת־הַשֹּׁעַר

מִיַּד אַחֲרֵי צֵאתוֹ כִּי בְיָמֵי הַחֹל לֹא

יָבִיא הַקֵּץ לְהַשְׁתַּחֲוֹת כְּמוֹ בְּשַׁעַת וְרֹאשׁ

חֹדֶשׁ: יג מִלֶּכֶד הַתָּמִידִים הַקְּצוּבִים וְכִי

עוֹד יִכְבֹּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה

עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר

תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי הַמִּלּוּאִים:

יד וּמִנְחָה נֹסֶף בְּשִׁבְלֵי הַמִּלּוּאִים

תַּעֲשֶׂה עָלָיו עַל הַכֶּבֶשׂ בַּבֶּקֶר

בַּבֶּקֶר שְׁשִׁית הָאִיפָּה וְשֶׁמֶן

שְׁלִישִׁית הַהֵינן לְרֹם לְעֵבֶר אֶת־

הַסֵּלֶת בְּשֶׁמֶן הַרְבֵּה, וְהִיא עוֹלַת מִנְחָה

לַיהוָה מִלֶּכֶד מִנְחַת הַתָּמִיד הַנּוֹכַח בַּתּוֹרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד יַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּבֶשׂ וְכִי כְּמוֹ שְׂאֵמֶר בַּפְּסוּק הַבָּא: טז יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתָּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה

וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר כָּל בֶּקֶר יִקְרִיבוּ וְהִיא עוֹלַת תָּמִיד:

מז כה"אמר אדני יהוה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵי הַדְּהִיָּה וְאִתָּה חוֹרֶת אֶל הָאֲחִים בִּיבֵל כִּי

אַחֲזָתָם הִיא בְּנִיחָלָה אִם כֵּן מֵה לִי בְּתוּי מֵה לִי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יז וְכִי־יִתֵּן הַנְּשִׂאִי מִתְּנָה מִנְחָתוֹ לְאִישׁ מִבְּנָיו וְהִתֵּתָה לוֹ לְעֵבֶר הָיָה עַד־שִׁנְתָּה

שי למורא

עטרת מרים

הדרור עד היכל ושבת ותשוב לנשיא ביובל, אך נחלתו של הנשיא ראויו אך לבניו כי להם תהיה נחלתו אחרי מות הנשיא, ולא תשאר ביד העבד: יח ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו ינחל את-בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו: אִבָּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי

אני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הרים עניו שרפה רגלי אייזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תצו ליחד בעת מנוחתו להשרות שכינתו, אינו כדאי לי: כג והיה מדי-החדש בחדשו בראש חודש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחוות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העובים הבאים להשתחוות לפני ה' בפגרי האנשים הפשעים בי בפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרפה האוכלת בשר התרנגולים ההם לא תמות הנם ואשם והאש הבער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג דראון להרפה ולבזון לכל-בשר: כג והיה מדי-החדש בחדשו בראש חודש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחוות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

(א) הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי, בְּלִמְדָּה, מִן הַשָּׁמַיִם תְּבַאֲנָה הַנְּזוּת עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, כְּמוֹ שֶׁחֲמִלְךָ בְּשִׁבְתּוֹ עַל כְּסֵאוֹ תִּצְאָנָה הַנְּזוּת מִלְּפָנָיו. וְהָאֶרֶץ הָדֵם רִגְלִי, בְּלִמְדָּה, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׂלִי וְבִרְשׁוּתִי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אִם כֵּן מִה שֶׁנֶּדְרָה לִּי בֵּית וּמִקוֹם מְנוּחָה. (כג) מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ, בְּכָל

חודש ביום ראש החודש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הנזים שניבאו להשתחוות לה', ויצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. (וזה יהיה בתוך שבועה חדשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרפה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו להרפה ולבזון בעיני כל בשר הבאים להשתחוות לפני ה'. (כג) מדי חודש בחדשו, בכל חודש ביום ראש החודש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

מתנה מנחלתו לאחר מעבדיו והיתה לו ערשנת הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: יח ולא יקח הנשיא מנחלת העם להונתם מאחזתם מאחזתו ינחל את-בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו: (עד כאן)

רק בציבור בישיבה פרק 10

10 אִבָּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי וְהָאֶרֶץ הָדֵם רִגְלִי אִי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתּוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלְעָתָם לֹא תָמוּת

ואשם לא תכבה והיו דראון לכל-בשר: כג והיה מדי-החדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחוות לפני אמר יהוה:

לאחר שמסיים ההפטר יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחזר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

מב ואיש בא בזמן הרעב הזה מבפני שלשה שם מקום ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים מן השעורים הראשונים שקצרו עשרים לחם
שעורים וכרמל שבלים רבות ומלאות בצקלנו בקלפותיהן והאיש חשב
שיאכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לתלמידים שהיה שם
ויאכלו כי באה בהם ברך בדרך גם,

עד שכל הלחם הספיק למאה איש:
מג ויאמר משרתו מה אתן זה
לפני מאה איש הלא מעט הנה
ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה
אמר יהוה אכול ויהיה די לאכול
והותר ועוד יהיה מותר: מד ויתן
לפניהם ויאכלו ויתרו בדבר
יהוה: א ונעמן שרצבא מלך
ארם היה איש גדול חשוב לפני
אדניו ונשא פנים כבודו אחר
פרכו נתן יהוה תשובה לארם
והאיש היה גבור חיל חשק ללדת
למלחמה, אבל היה מצרע וזה מעט
זאת: ב וארם יצאו גדודים
קבוצות קטנות לשלול וישבו מארץ
ישראל נערה קטנה ותהי
משמשת לפני אשת נעמן:
ג ותאמר אלגברתה אחלי עם

שי למורא

(מב) מבפני שלשה, שם מקום בדרום הארץ. לאיש האלהים,
לנביא אלישע. לחם בפורים, לחם העשוי מקציר ראשון שנקצר אחר
העמר. עשרים לחם שעורים, והיו במספר עשרים לחם מקמח
שעורים. וכרמל בצקלנו, ושבליים רבים ומלאים כפי שהם עדון
בקלפותיהם. "בצקלנו", בקלפתו

ובכסויו. פרוש אחר, "בצקלנו", מין
שק שבו נשא את הדברים שנקצרו
בכסוק. לעם, לתלמידים שהיו עם
הנביא אלישע. מג) מה אתן זה,
הלא מעט הוא. אכול והותר,
כמה שהקבא יהיה די לאכל, ועוד
יהיה מותר. א) איש גדול וגו',
כלומר, חשוב לפניו. ונשא פנים,
והכל היו נושאים לו פנים לכבודו.
פי בו נתן ה' תשובה לארם,
כי על דו באה תשובה לארם.
גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו
היה נמנע הרבה מללכת
למלחמותיו, והיה מצר על כך.
ג) אחלי אדוני לפני הנביא,
אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא.
יאסף אותו מצרעתו, רפואת

הפטרה לפרשת תזריע לשנים מקרא

ואחד תרגום מלכ"ב ד

ד מב ואיש בא מבפני שלשה ויבא לאיש
האלהים לחם בפורים עשרים לחם שעורים
וכרמל בצקלנו ויאמר תן לעם ויאכלו:
מג ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה
איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר
יהוה אכול והותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו
ויתרו בדבר יהוה: ה ונעמן שרצבא
מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא
פנים בירכו נתן יהוה תשובה לארם והאיש

היה גבור חיל מצרע: ב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה

קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר אלגברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז

שי למורא

עטרת מרים

המצרע נקראת אספה, לפי שבעורו בצרעתו הרי מושבו מחוץ למחנה, וכאשר יתקרא יאסף ויבא אל המחנה. (ד) ויבא ויגד לאדוניו, נעמן ספר הדבר לפני המלך. (ה) לך בא, הנה (התכונן) ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. וְהָבָה, מטבעות זהב. (להביא מנחה לנביא). (ו) ועתה,

לא פרש הקטוב מה שכתב בראש האגרת, כי מוכן שכתב כפי המנהג לפקדו בשלום, וכסוף דבריו כתב "ועתה כבוא הספר" וגו'. ואספתו מצרעתו, כלומר, שהוא יצוה את הנביא לאסוף מצרעתו. (ז) להמית ולהחיות, כי אין מי שיכול לרפא המצרע, אלא מי שבירדו להמית ולהחיות. ואחאב בהיותו רשע, לא האמין בנביא, וחשב שפולחן ארם מתכונן שהוא בעצמו ירפאהו. מתאנה הוא לי, כונתו למצא עליה להחלל ולהלחם בו. (ח) וידע כי יש נביא בישראל, לא למענה ארפא אותו, אלא למען קדשת ה'. (יא) אלי יצא וגו', חשבתי שלכבודי יצא אלי ויעמד לפני, בדרך הקבוד שעושים בני אדם לשרים הגדולים. ולענין הרפואה, חשבתי שקרא בשם ה' וינפץ ידו אל מקום הצרעת להשפיע שם את הרפואה על פי גס ותתקרא הצרעת. (יב) הלא טוב וגו', כלומר, הנה שאמר הנביא שירחץ שבע פעמים בירדו, אם כן נראה שאמר דבריו על דרך רפואה טבעית, והלא בודאי אין בדבריו ממש, שהרי נהרות דמשק טובים יותר מכל מימי ישראל, ואף על פי שמתמיד אני להתרחץ בהם לא הועילו לי להפטר מצרעתי. (יג) אבי, כמו "אדוני". דבר גדול, דבר טרד גדול. ואף כי

יאסף אתו מצרעתו: ד ויבא ויגד לאדניו
לאמר כזאת וכזאת דברה הנערה אשר
מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא
ואשלחה ספר אל-מלך ישראל וילך ויקח
בירו עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב
ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך
ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך
הנה שלחתי אליך את-נעמן עבדי ואספתו
מצרעתו: ז ויהי בקרא מלך-ישראל את-
הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני
להמית ולהחיות כיונה שלח אלי לאסף
איש מצרעתו כי אד-דעו-נא וראו כי-
מתאנה הוא לי: ח ויהי כשמע א אלישע
איש-האלהים כיקרע מלך-ישראל את-
בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת
בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא
בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וברכבו
ויעמד פתח-הבית לאלישע: י וישלח אליו
אלישע מלאך לאמר הלך ורחצת שבע
פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר:

יא ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי י יצא יצוא ועמד וקרא
בשם-יהוה אלהיו והניף ידו אל-המקום ואסף המצרע: יב הלא טוב
אמנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא-ארחץ בהם
וטהרתי ויפן וילך בחמה: יג ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר

בקשת אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז מכלי ספק יאסף ורפא
אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר כזאת
וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם
לך-בא אל הנביא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל שהוא יצוה את
הנביא על זאת וילך ויקח בירו
עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר
חליפות בגדים: ו ויבא הספר
אל-מלך ישראל לאמר ועתה
כבוא הספר הזה אליך
הנה שלחתי אליך את-נעמן עבדי
ואספתו ורפאהו מצרעתו שצוה
את הנביא לאסוף מצרעתו: ז ויהי
בקרא מלך-ישראל את-הספר
ויקרע בגדיו ויאמר הנה האלהים
אני להמית ולהחיות
כיונה שלח אלי לאסף איש
מצרעתו כי אד-דעו-נא וראו
כי-מתאנה הוא לי מבקש עליה
כדי שילחם עמי: ח ויהי כשמע
אלישע איש-האלהים כיקרע
מלך-ישראל את-בגדיו וישלח
אל-המלך לאמר למה קרעת
בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש
נביא בישראל: ט ויבא נעמן
בסוסיו וברכבו ויעמד פתח-
הבית לאלישע: י וישלח אליו
אלישע מלאך שלח לאמר הלך
ורחצת שבע-פעמים בירדן
וישב בשרך לך וטהר מן הצרע:
יא ויקצף נעמן וילך ויאמר הנה
אמרתי יבא-נא אלי י יצא
הנביא ועמד וקרא
בשם-יהוה אלהיו והניף ידו
אל-המקום אשר שם המצרע
להשפיע שם הרפואה על פי גס
והמצרע באופן זה: יב הלא טוב
אמנה ופרפר נהרות דמשק
מכל מימי ישראל הלא בכל יום
"ארחץ בהם וטהרתי בחמה, אם
לא יועילו נהרות דמשק איך יועיל
החור? ויפן וילך בחמה: יג ויגשו
עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי
אדוני, אם דבר גדול דבר טרד גדול

עטרת מרים

היה הנביא דבר אליה הלוא תעשה וכי לא תעשהו ואף כי מבלי שבן שדבר קל, אמר אליה רחץ וטהר: יד ויגד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשדו צח ונחירי כבשר גער קטן ויטהר מן הצרעת: מו וישב אליה איש האלהים הוא וכל מחנהו

ויבא ויעמוד לפניו עבדו לפני האדון ויאמר הנהנא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה בעבור הרפואה והתודאה הזאת קחנא ממנו ברכה מנחה מאת עבדך: מו ויאמר חר יהוה אשר עמדת לפני שמי רגל לעמוד לפניו בהפלה אסאקח ויפצרו לקחת וימאן: ז ויאמר נעמן ולא הלוא יתנא לעבדך משא צמד וזו פרדים של אדמה מארץ ישראל לשאת אותה לעירי, ואעשה אותה מנחה כי לוא יעשה עוד עבדך עלה ונחל לאלהים אחרים כי אם ליהוה: יח שאל נא מה לדבר הזה שסלח יהוה לעבדך כי בבוא אדני מלך ארם בית רמון שם עבדך וזה להשתחות שמה והוא נשען עליי והשתחויתי בית רמון על לכפף קומתי כדי שיוכל המלך להשתחות ועוד בהשתחויתי שנית בית רמון אחר כך לבד כדי שלא

אמר, וכל שבן שאמר. יד ויטהר, והתרפא. טו ויעמוד לפניו עבדו לפני האדון. ברכה, מנחת שלום. כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לג.א). יז ולא, לשון בקשה, כמו "הלאני". משא צמד פרדים אדמה, עפר מארץ ישראל בשעור משא של שני פרדים. בשביל למלא מהם מנחה מנחה מנחה עליו לה.

ולא רצה לעשות בן מבלי שהנביא יתן לו רשות לזה. יח בית רמון, בית עבודת ה' ששמה רמון. והשתחויתי בית רמון, ובעלי פרתי אשתחוו גם אני עמו. יט כבדת ארץ, מדת קרקע, והוא שעור מיל.

גדול הנביא דבר אליה הלוא תעשה ואף כי אמר אליה רחץ וטהר: יד ויגד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשדו גער קטן ויטהר: מו וישב אל איש האלהים הוא וכל מחנהו ויבא

ויעמוד לפניו ויאמר הנהנא ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קחנא ברכה מאת עבדך: מו ויאמר חר יהוה אשר עמדת לפני אסאקח ויפצרו לקחת וימאן: ז ויאמר נעמן ולא יתנא לעבדך משא צמד פרדים אדמה כי לוא יעשה עוד עבדך עלה ונחל לאלהים אחרים כי אם ליהוה: יח לדבר הזה יסלח יהוה לעבדך בבוא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען עליי והשתחויתי בית רמון יסלחנא יהוה לעבדך בדרך הזה: יט ויאמר לו לך לשלום וילך מאתו כבדת ארץ:

ידע המלך שפירתי בעבודת ה' וסלחנא יהוה לעבדך בדרך הזה שידע שידעתי עבודתי אליה והשתחויה השנה היא רק מנחת המלך: יט ויאמר לו לך לשלום נתן לו בקשתו כמה שבקש לו לעבוד את השם ויגד מאתו כבדת ארץ מיל:

שי למורא

(א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם בן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחה. (ב) ואל זה אביט, אף על פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרר על דברי, מודרני לעשות את מצותי. ג) שוחט השור מפה איש, כלומר,

הפטרת שבת ראש חודש לשנים מקרא

ואחד תרגום בישעיהו פרק סו

סו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ

הדרם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: ב ואת כל אלה ידי עשית ויהיו כל אלה נאם יהוה ואלוה אביט אל עני ונכה רוח וחרר על דברי: ג שוחט השור מפה איש זנבך השח ערף פלג מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און

עטרת מרים

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדרם עני שרפה רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחר בעת מנוחתי להשרות שכנתי, איני כדאי לי: ב ואת כל אלה שמים והארץ ידי עשית ורק אחרי כן ויהיו כל אלה שמים והארץ, ואינם קדומים כמוני נאם יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל עני ונכה רוח שרורו נשברת בעבור הצער והתנן, וכל זאת וחרר על דברי וחרר השור מפה איש זנבך השח ערף פלג מעלה מנחה דם חזיר מזכיר לבנה מברך און עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט

שי למורא

עטרת מרים

השור הוא מכה־איש את בעליו של השור וגולו כמנו, לפיכך זוכה השור דומה לפני בערף פלג והמעלה מנחה תרי הוא לפני פדס־חזיר מוכיר והמקמיר לבנה מברך אותי און בתשרת אונם, גס־המה ששוחטים השור וזוכים השור, גם המה כמו עורף פלג ומעלה דם חזיר הואיל כי בחרו

בדרכיהם ובשקוציהם נפשם

הפצה: ד גס־אני אבחר בתעלליהם להתעולל בהם בהבאת

הרעות ומגורתם ודבר אשר הם

יראים אביא להם יען בעבור

קראתי אליהם על ידי הנביאים

להזהירם לשור דרכם ואין עונה

לשור דרכו דברתי ולא שמעו

ועשו הרע בעיני ובאשר לא

הפצתי בחרו: ה שמעו דבר

יהוה אתם הצדיקים החרדים אל

דברו באמת, אמרו פושעי ישראל

הצבועים שמתדמים שהם אחיכם

והם באמת שנאיכם השונאים אתכם

מנדיכם ומגדים אתכם, אלה אומרים

לכם לאמר רק למען בעבור פרסום

שמי יכבד יהוה על ידי הקרבנות,

משיב להם הנביא, לא כן הוא

בדבריהם כי בעינינו ונגראה

בשמתחתכם והם הרשעים יבשו

וראו כי לא ירצה ה' בחנוף רק בעבודת

הלב באמת, וכך בא קבד לה' ו או

לימות הקשיח יצא קול שאון מעיר

ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל

יצא קול יהוה היוצא לאם על ענבים

וכו משלם ה' גמול לאיביו ונלחם

בגוים: ז על ציון ואמר במרם תחיל מתחילים כאבי לידה כבר ילדה ותקבצו

בניה לתוכה במרם יבוא חבל לה שהיא מלחמת גוג ומגוג והמליטה

הלידה זכר ואו ותחיל תקיבוץ הגדול הקלל: ח מי־שמע פלא פזאת מי

ראה פלא פאלה היוחל האם מעולם בא חיל ילדה לכל גשי ארץ ביום

אחר האם מעולם אס־יולד גוי פעם אחת פריחלה גס־ילדה ציון

את־בניה בולם פאחד יצאו מקום נלוחם ובאו לציון: ט האני אשפיר

אבי את אשה על המשבר - מקום מושב היוצרת - ולא אוליד ולא אפתח

רחמה שחלה, חוצה לומר: ששא אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור יאמר יהוה

אס־אני המוליד ועצרתי בחמייה אמר אלהינו: י אתם הבאים מן העולה

שמחו את־ירושלם בבואכם אליה וגילו בה פלא־אהבה כל מי שתאב

קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מכה איש. זוכה השור עורף פלג, אם הביא שור לקרבן, תרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פלג. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, תרי הוא נחשב כאלו

העלה דם חזיר. מוכיר לבונה

מברך און, אם הוא מקמיר

לבונה, תרי הוא כאלו מביא דבר

און. "מברך", מביא מתנה, כמו "קח

נא את ברכתי" (בראשית לגיא). ג

גם המה בחרו בדרכיהם,

כלומר, הואיל וגם הם בחרו

בדרכיהם הרעים מתוך רצון, ולא

שקד הודמין להם. ד אבחר

בתעלליהם, אבחר להתעלל

בהם. ומגורתם, מה שהם

מפחדים פן יבוא. יען קראתי,

משום שקראתי להם על ידי

הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין

מקבל דברי. ה החרדים אל

דברו, הצדיקים המוודרים לעשות

את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו

פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'.

שונאיכם מנדיכם, השונאים

אתכם (ומגדים) ומרחיקים אתכם.

למען שמי יכבד ה', כל אחד

מהם אומר, בגלל פרסום שמי בא

קבד לה', כי אני קרוב אליו והוא

מתפכד בי. ונגראה בשמתחתכם

והם יבשו, ותבוא אומר לחרדים

אל דבר ה', לא כן הוא בדברי

פושעי ישראל, ונגראה בעינינו בשמתחתכם שלכם החרדים אל דבר ה',

והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי החבל. ו קול שאון מעיר, קול

רעש יצא או מעיר ציון, קול מהיכל, קול מההיכל העומד בציון.

משלם גמול לאויביו, לשלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו

על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד, ז).

במרם תחיל ילדה, במרם תחיל ציון חבלי הלידה תלד, כלומר ותקבצו

בניה לתוכה כאלו ילדה אותם זה עתה, מבלי פחד ותכלי לדה, כי כל

האמות יביאום לתוכה. ח מי שמע פזאת, מי שמע דבר פלא

פשומעה הוואת. היוחל ארץ ביום אחר, האם מעולם באו חבלי

לדה לכל גשי הארץ ביום אחר. אם יולד גוי פעם אחת, האם

מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה

הפלא נעשה בציון, שהתכונת ללדה וגם הלידה היו ביחד כבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פאחד באו מגלותם לציון. ט האני אשפיר

ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמה שחלה. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לגמור. אם אני המוליד

ועצרתי, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד תומן ההוא, ואו אעצר אותם מלדת, כי הגדלה ותכבוד יהיו לישראל לבדם. י שמחו את ירושלים,

שי למורא

עטרת מרים

אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת הרבנה. (יא) למען תינקו ושבעתם משר תנחמיה, מה שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו משרי תנחמיה. תמצו והתענגגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מויו

כבודיה, מהכבוד הגדול היו וממשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברפים תשעשעו, וכדרכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התניוק על הזרוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברכים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. ובירושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ויש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם. ועצמותיכם פדשא תפרינה, כלומר ותחזקו בבריות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את פה גבורת ה'. (טו) כאשר יבוא, לאבד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרפבותיו, כלומר גזרותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם כרוח סופה. להשיב בחמה אפו, להשיב לצרו גמול באף וכחמה רבה. (טז) נשפט, מתופה. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל חגנות, המזמינים עצמם ומטהרים עצמם במי טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. (יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק פשו וגו'" פתוח בנבואת זכריה (זכריה יד.ב). (יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם

לראותה בבנינה שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון וינקו ושבעתם משר משר תנחמיה למען תמצו ותהיו מוצצים והתענגגתם ומתענגים מויו ממשען כבודיה שיהיה אחר הנאולה: יב פריכה | אמר

יהוה הנני נמח' אליה אטה אל ירושלים שלום הרבה כנהר כמו נהר שלום אטה לה לבוא במרוצה וכנחל שומף את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו וינקים את העושר הזה על-צד תנשאו פתניוק הינוק שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף ועל-ברפים תשעשעו משעשעים אותו: יג כ'איש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותו ונזראותו וראיתם ותרואו ירושלים בבנינה ויש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרינה ותחזקו בבריות או ונודעה פה גבורת יד-יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את-איכיו במלחמת גוג ומגוג: טו כ'יהנה יהוה באש יבוא לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפגרה יבואו מרפבותיו גזרותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה ונערתו תהיה בלחבי'אש: טז כי כאשר יהוה נשפט ויהיה מתופח עמקם ובחרבו איש באחי והם את-כל-בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא): יז המתקדשים המזמינים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל-חגנות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקץ

והעכבר יחדו כולם יחד יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את-כל-הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שמעשיהם הכל, ואי וקאו וראו את-כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות כלל הבאים אישים אות וזהו מה שנאמר ועניו תמקנה בחוריתו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם | פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת

שי למורא

עטרת מרים

אֶל־הַגּוֹיִם הַיּוֹשְׁבִים בְּתִרְשִׁישׁ פֹּהַל וְלִדֹר מִשְׁכְּבֵי הַמְּלֻמָּדִים לִירוֹת חַצִּים בְּקִשְׁתׁ תָּבַל וַיִּנָּן וְאֵל הַיּוֹשְׁבִים הָאֵלִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ מְעֻלָּם אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֵלֶּה הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר בָּהֶם אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם כִּי יֵרְאוּ אֶת הָאוֹתוֹת שֶׁשָּׁמַתִּי בָהֶם: כ כִּשְׁשִׁימְעוּ הַפְּלֵא

הַגְּדוֹל שֶׁעָשָׂה הַמְּקוֹם בְּמַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג

וְהִבִּיאוּ אֶת־פְּלִאֲתֵיהֶם | בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל הָרַחֲקִים שֶׁלֹּא עָלוּ עַל אַחֵיהֶם

מִפְּלִי־הַגּוֹיִם | יִבִּיאוּ אוֹתָם הַעֲבוֹרִים

לְמַנְחָה | לַיהוָה בְּפוֹסִים וּבִרְכָּב

בְּמִרְכָּבוֹת וּבַצִּבּוֹרִים עֲגֻלוֹת מִכּוֹסוֹת וְכֵן

עֲגֻלוֹת צָב (במדבר ו') וּבַפְּרָדִים הֵם

הַגּוֹלָדִים מִן הַפּוֹסִים וְהַחֲמוֹרִים וּבַכִּרְכָּרוֹת

בְּרִקְדִים שֶׁל שִׁמְחָה עַל הַר קָדְשִׁי

יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יִבִּיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּנְחָה בְּכָל

מָחֹר כֵּן יִבִּיאוּ הַעֲבוֹרִים אֶת יִשְׂרָאֵל

בְּבָנִים מְחֻרִים וְנָאִים עַד בֵּית יְהוָה:

כֹּא וְגַם־מִתָּחַם מִהַמּוֹכָאִים מִפֶּל

הַגּוֹיִם, אֵף אִם מִתָּחַם נִשְׁתַּחֲוֶה וְחוֹסֵם

אֶקַּח לַיהוָה לְפָנֵיהֶם לְלוֹיִם אָמַר

יְהוָה כִּי לִפְנֵי גְלוֹי מִי הָיָה מִמְשַׁפְּחַת

כְּהֹנָה וְלוֹיָהּ: כֹּכ כִּי כֹאֲשֶׁר

הַשָּׁמַיִם הַחֲרָשִׁים וְהָאָרֶץ

הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמֵדִים

לִפְנֵי כִי אֲנִי סֹפֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם

בַּחֲדָשָׁה נֹאֵם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד

זֶרַעְכֶם אַחֲרֵיכֶם וְשִׁמְכֶם כֹּל יְמֵי

עוֹלָם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ כִּי לְעוֹלָם

לֹא יֵאבֹד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגְלוּ עוֹד

מֵאֲרָצָם: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ

בְּחֲדָשׁ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּמִדִּי שֶׁבַת

בְּשַׁבְּתוֹ יִבֹּא כָל־בָּשָׂר כֹּל בְּנֵי

אָדָם אֲפִילוּ שְׂאֵר הָעַמִּים לְהִשְׁתַּחֲוֹת

לִפְנֵי בְּכֵית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כֹּד וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לַעֲמֹק וְהוֹשַׁעַם וַיֵּרְאוּ

הַעֲבוֹרִים הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בְּפָנֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי בִפְנֵי

מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג כִּי תוֹלַעְתָּם הִרְפָּה הַאִיִּקְלָה בָּשָׂר הַהוֹרִיגִים הֵהֵם לֹא תָמוּת

הֵהֵם וְאֲשֶׁם וְהָאֵשׁ הַמּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ פְּגָרֵי מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג דְּרָאוּן

לְחִרְפָּה וּלְבִזּוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ

וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יִבֹּא כָל־בָּשָׂר כֹּל בְּנֵי אָדָם אֲפִילוּ שְׂאֵר הָעַמִּים

לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּכֵית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה:

אֶת פְּגָרֵי מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג שֶׁפָּשְׁעוּ בָּהֶּ וְחִשְׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגִדֹּל לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצָם. (וְזֶה יְהִי בַחוּד שֶׁבָּעָה חֲדָשִׁים כִּשְׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ לִקְבֹּר אֶת הַתְּלִילִים).

תוֹלַעְתָּם, הִרְפָּה הַאִיִּקְלָה אֶת בָּשָׂרָם. וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַמּוֹעֵרָה בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְּרָאוּן לְכָל בָּשָׂר, פְּגָרֵי מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג וְהָיוּ לְחִרְפָּה

וּלְבִזּוֹן בְּעֵינֵי כָל בָּשָׂר הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' (כג) מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שְׁבֻעַ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

כָּל בָּשָׂר, כֹּל בְּנֵי אָדָם, וְאֲפִילוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּכֵית הַמִּקְדָּשׁ.

פְּלִיטִים, פְּלִטִים וַיִּגְלוּ מִן הַמְּלַחְמָה בְּשִׁבְלִי לְלַכַּת לְבָשָׂר לֵאמֹר הָרַחֲקוּם אֶת כְּבוֹדִי אֲשֶׁר רָאוּ בְּמִלְחָמָה. וְגַם בְּאוֹתָם פְּלִטִים אֲשִׁים אֶחָד מִן הָאוֹתוֹת שֶׁנִּדְּוָנוּ חֲבֵרֵיהֶם בָּהֶם, כִּדִּי לְהוֹדִיעַ לְרַחֲקוּם שֶׁבְּמַנְפָּה זוֹ נִגְפּוּ הַצּוֹבָאִים עַל יְרוּשָׁלַם. מוֹשְׁכֵי קִשְׁת, הַמְּלַמְדִים לִירוֹת חַצִּים בְּקִשְׁת. יט) וְהִבִּיאוּ אֶת

כָּל אַחֲיֵיכֶם, כִּשְׁשִׁימְעוּ הַגּוֹיִם אֶת

הַפְּלִאִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָשָׂה הַקֹּדֶ"ה

בְּמַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג, וַיִּבִּיאוּ אֶת אוֹתָם

מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָלוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

וּבַצִּבּוֹרִים, בְּעֲגֻלוֹת מִחֻפּוֹת.

וּבַכִּרְכָּרוֹת, סוּג שֶׁל גְּמִלִים שֶׁהֵם

קָלִים מְאֹד בְּהִלְכָתָם וְצוּרַת הַלִּיכָתָם

עֲצוֹן רִקְדָּה. פְּרוֹשׁ אַחֵר, "בְּכִרְכָּרוֹת",

בְּרִקְדִים שֶׁל שִׁמְחָה, כְּמוֹ "וְדוֹד

מִכְּרֵר בְּכָל עוֹ" (שמואל ב ויד.) כ) וְגַם מִתָּחַם אֶקַּח לְפָנֵיהֶם לְלוֹיִם,

גַּם מִן הָעַמִּים הַמְּבִיאִים אוֹתָם, וְגַם מִן

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכָאִים, אֶקַּח מִתָּחַם

כְּהֹנָיִם וְלוֹיִם שֶׁהָיוּ מְעֻרְבִים בֵּין הַגּוֹיִם

בְּאֵנָם, וְלִפְנֵי גְלוֹיִים כְּהֹנָיִם וְלוֹיִם

שֶׁבָּהֶם, וְאֶבְרַר אוֹתָם מִתָּחַם וְהָיוּ

מִשְׁמָשִׁים לִפְנֵי. אָמַר ה', וְחִיָּן

אָמַר, "הַנִּסְתָּרוֹת לִח' אֶלְהוֹנו" (דברים

כט, כז.) ככ) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים,

קִרְאֵם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עוֹמְדִים תָּמִיד

בַּחֲדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא יִכְלוּ.

וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאָרֶץ עוֹמֶדֶת

בַּחֲדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה וְלֹא

תִּכְבֶּה, אֵלֶּה שְׁתוֹלְדוּתֶיהָ בָּלִים. וְכֵן

אָמַר שְׁלֹמֹה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא

וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת" (קהלת א.ד.)

אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי

מַעֲמִידִם בַּחֲדוּשָׁם. עוֹמְדִים לִפְנֵי,

שְׂאֵנִי סֹפֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם. כֵּן

יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַמּוֹכָה שֶׁתִּהְיֶה אִתָּם שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה

בְּיָמֵיכֶם, כֵּן יַעֲמֹד גַּם זֶרַעְכֶם אַחֲרֵיכֶם כֹּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצְכֶם

כִּי שִׁחְשְׁבוּ אֵלֶּה הַגּוֹיִם שֶׁבָּאוּ עִם גֹּג לְהַלְחֵם עַל יְרוּשָׁלַם, שֶׁחֲשְׁבוּ לְהַגְלוֹת

אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְבַדֹּת אֶת שָׁמָ, אֵלֶּה לְעוֹלָם יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם. (כג) מִדִּי

חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל

שְׁבֻעַ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. כָּל בָּשָׂר, כֹּל בְּנֵי אָדָם, וְאֲפִילוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי,

בְּכֵית הַמִּקְדָּשׁ. כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפָנֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים כִּי

אוֹתָם הַגּוֹיִם שֶׁנִּבְּאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִח', יֵצְאוּ מִירוּשָׁלַם לַעֲמֹק וְהוֹשַׁעַם, וַיֵּרְאוּ

אֶת פְּגָרֵי מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג שֶׁפָּשְׁעוּ בָּהֶּ וְחִשְׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּגִדֹּל לְהַגְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצָם. (וְזֶה יְהִי בַחוּד שֶׁבָּעָה חֲדָשִׁים כִּשְׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ לִקְבֹּר אֶת הַתְּלִילִים).

תוֹלַעְתָּם, הִרְפָּה הַאִיִּקְלָה אֶת בָּשָׂרָם. וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַמּוֹעֵרָה בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְּרָאוּן לְכָל בָּשָׂר, פְּגָרֵי מַחֲנֶה גֹג וּמִגֹּג וְהָיוּ לְחִרְפָּה

וּלְבִזּוֹן בְּעֵינֵי כָל בָּשָׂר הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' (כג) מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, בְּכָל שְׁבֻעַ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

כָּל בָּשָׂר, כֹּל בְּנֵי אָדָם, וְאֲפִילוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּכֵית הַמִּקְדָּשׁ.

קריאת התורה למנחת שבת קודש יד * וידבר יהוה אל משה לאמר: זאת תהיה תורת המצוה ביום טהרתו והוא אל תהפך: ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה גרפא נגע הצרעת מן הצרוע: וצוה הכהן ולקח למטה שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל פלי חרש על מים חיים: ואת הצפר החיה יקח אתה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם והצר הצפר בדם הצפר השחטה על המים החיים: והזה על המטה מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את הצפר החיה על פני השדה:

וכפס המטה את פגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ לאהל שבועת ימים: והיה ביום השביעי וגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שערו וגלח וכפס את פגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר: וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: והעמיד הכהן המטה את האיש המטה ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את הפבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה:

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' ב

מטמא בשרו במשא, ולפיכך גם לא מטמא מחיים, אכל נבילת
בהמה שטומאתה חמורה, דמטמא במשא, אימא - תאמר שגם
חתיכת בשר הפורשת ממנה מטמא מחיים. מסיקה הגמרא: צריך
- אכן נצרך הכתוב להשמיענו את שני הדינים.
הגמרא מבארת את דינה של חתיכת בשר שפירשה מאבר מן החי:
תנו רבנן, תחלתה כזית כקור מאבר מן החי, אם תתבן תחילה מן
האבר ואחר כך חישב עליו לאכילה, טהור, כיון שטומאת אבר מן
החי אין בו, וטומאה אחרת גם כן אין בו כל זמן שלא נגע בדבר
טמא. אבל אם חישב עליו לאכילה ואחר כך תתבן מהאבר, טמא.
כי מפני שחשב עליו בעודו מחובר לאבר, נעשה ראוי לקבל
טומאת אוכלין, וכיון שאבר מן החי מטמא כנבילה הרי נטמא
הבשר מן האבר, וכשחתכו מן האבר ונתבטלה ממנו הטומאה
שהיתה בו בתור חלק מאבר מן החי, שהוא אב הטומאה, נשארה
עליו הטומאה שקיבל בנגיעתו באבר, והרי זה ראשון לטומאה.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה, ממנו תבואר כוונת הברייתא: רבי
אפי לא על לבי מדרשא - אירע פעם אחת שלא נכנס לבית
המדרש, ולאחר מכן אשכחתי לרבי יודא - פגש את רבי זירא,
ואמר ליה רבי אסי, מאי אמור כבי מדרשא - מה אמרו בבית
המדרש בזמן שלא הייתי. אמר ליה, מאי קשיא לך - איזו הלכה
הוקשה לך, שאתה חפץ לשמוע מה אמרו עליה. אמר ליה, כך
הוקשה לי, דקתני בברייתא לגבי החותך בשר מאבר מן החי, שאם
חישב עליו לאכילה ואחר כך תתבן מן האבר, טמא, כיון שקיבל
טומאה מן האבר כשהיה מחובר אליו.

אין בו טומאה. ורבי חולק עליהם ואומר, שהלימוד מלשון הכתוב
'בכל השרץ', הוא באופן אחר, מה שרץ יש בו כשר וגידים ועצמות,
אף כל הנלמד מאותה פרשה הוא דווקא כשיש בו כשר וגידים
ועצמות, אבל בשר בפני עצמו שנתלש מהשרץ בחייו אין בו
טומאה.
ומבארת הגמרא: בין רבי לרבי עקיבא אימא בינייהו ארפוכה -
ההבדל ביניהם הוא לגבי הארכובה התחתונה של רגל השרץ,
שארין בה בשר אלא גידים ועצמות בלבד. לדעת רבי עקיבא, כיון
שיש בה גידים ועצמות, מטמאת. ולדעת רבי, כיון שאין בה בשר
אינה מטמאת. מבררת הגמרא: בין רבי עקיבא לרבי יוסי הגלילי,
מאי אימא בינייהו, ומשיבה: אמר רב פפא, כוליא וגיב שפתים אימא
בינייהו, שלדעת רבי יוסי הגלילי יש בהן טומאת אבר מן החי
בשרצים, כיון שאינן חוזרות לקדמותן, אבל לדעת רבי עקיבא,
כיון שאין בהן גידים ועצמות אינן מטמאות.
וצריך הכתוב להשמיענו דין בשר הפורש מהבהמה וגם
דין בשר הפורש מן השרץ, ואי אפשר לומרם זה מזה. דאי
אשמינן בהמה - שאם היה משמיענו רק את דין הבשר הפורש
מהבהמה, אפשר לטעות ולומר, היינו טעמא דלא מטמא מחיים,
משום שטומאת בשר נבילה אינה חמורה כל כך, דלא מטמא
בכעדרשה אלא בכזית. אכל שרץ שטומאתו חמורה, דמטמא
בכעדרשה, אימא לטמא מחיים - תאמר שגם בשר שפרש ממנו
בחייו יהיה מטמא. לפיכך צריך להשמיענו שבשר הפורש ממנו
אינו מטמא. ואי אשמינן שרץ, אפשר לטעות ולומר, שהטעם
שאינו מטמא באופנים הנזכרים הוא משום שטומאתו קלה דלא

רכב לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - פרשת החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ק)	6:32	6:24	9:02	8:57	9:36	9:32	10:41	10:37	13:16	13:15	18:59	19:03	19:25	19:29	18:42	19:40
חיפה (ק)	6:30	6:22	9:00	8:55	9:35	9:31	10:40	10:36	13:15	13:14	19:02	19:06	19:26	19:30	18:36	19:41
ירושלים (ק)	6:30	6:22	9:00	8:55	9:35	9:30	10:39	10:35	13:15	13:13	19:02	19:06	19:24	19:28	18:26	19:38
תל אביב (ק)	6:31	6:24	9:02	8:57	9:36	9:32	10:41	10:37	13:16	13:15	19:00	19:04	19:26	19:30	18:43	19:41
אוסטריה, וינה (ק)	6:36	6:24	9:00	8:52	9:46	9:39	10:51	10:46	13:31	13:30	19:23	19:32	19:56	20:06	19:12	20:19
אוסטריה, מלבורן (ק)	7:32	7:38	9:50	9:52	10:26	10:28	11:27	11:28	13:55	13:53	19:17	19:08	19:44	19:35	18:52	19:46
אוקראינה, אודסה (ק)	6:40	6:28	9:05	8:57	9:49	9:42	10:54	10:49	13:33	13:32	19:24	19:32	19:57	20:05	19:13	20:18
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:10	5:58	8:34	8:26	9:20	9:13	10:26	10:21	13:05	13:04	18:57	19:05	19:30	19:39	18:46	19:53
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:21	6:09	8:45	8:37	9:31	9:24	10:37	10:31	13:16	13:15	19:08	19:17	19:42	19:51	18:58	20:05
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:45	6:32	9:07	8:59	9:56	9:48	11:02	10:56	13:42	13:41	19:35	19:45	20:10	20:20	19:25	20:35
אוקראינה, קייב (ק)	6:37	6:24	9:00	8:51	9:48	9:41	10:54	10:49	13:34	13:33	19:28	19:38	20:03	20:13	19:18	20:28
איטליה, מילאנו (ק)	7:06	6:55	9:32	9:25	10:15	10:09	11:21	11:16	13:59	13:58	19:52	20:00	20:21	20:30	19:40	20:42
אקוודור, קיטו (ח)	6:15	6:13	8:46	8:44	9:15	9:13	10:17	10:15	12:48	12:47	18:21	18:20	18:43	18:42	18:02	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:05	7:10	9:25	9:26	9:59	10:01	11:00	11:01	13:28	13:26	18:51	18:43	19:17	19:09	18:26	19:19
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:00	8:06	10:14	10:16	10:52	10:55	11:53	11:54	14:19	14:18	19:39	19:29	20:08	20:58	19:12	20:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:53	6:43	9:21	9:15	10:00	9:54	11:05	11:01	13:42	13:41	19:29	19:35	19:58	20:04	19:16	20:16
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:41	6:32	9:10	9:03	9:49	9:43	10:54	10:50	13:31	13:30	19:19	19:25	19:49	19:55	19:06	20:07
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:42	6:32	9:10	9:04	9:49	9:44	10:54	10:50	13:32	13:31	19:20	19:26	19:49	19:56	19:07	20:08
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:17	7:07	9:44	9:38	10:25	10:19	11:30	11:25	14:08	14:07	19:57	20:03	20:27	20:34	19:44	20:46
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:12	7:05	9:43	9:39	10:17	10:13	11:21	11:18	13:57	13:55	19:40	19:44	20:05	20:09	19:25	20:19
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:41	6:33	9:11	9:06	9:47	9:42	10:51	10:47	13:27	13:26	19:12	19:16	19:39	19:43	18:58	19:54
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:13	7:07	9:45	9:41	10:17	10:13	11:21	11:18	13:56	13:55	19:37	19:40	20:02	20:05	19:22	20:14
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:37	6:27	9:05	8:58	9:45	9:39	10:50	10:45	13:27	13:26	19:16	19:22	19:45	19:52	19:03	20:04
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:06	6:56	9:34	9:28	10:13	10:07	11:18	11:14	13:56	13:55	19:43	19:49	20:13	20:19	19:30	20:31
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:35	6:25	9:03	8:56	9:43	9:37	10:48	10:44	13:26	13:25	19:15	19:21	19:45	19:52	19:02	20:04
בוליביה, לה-פס (ח)	6:38	6:39	9:06	9:05	9:35	9:35	10:37	10:36	13:07	13:05	18:35	18:31	18:58	18:54	18:13	19:03
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:21	7:08	9:43	9:34	10:32	10:25	11:38	11:33	14:19	14:18	20:13	20:23	20:49	21:00	20:03	21:14
בלגיה, בריסל (ק)	7:22	7:08	9:44	9:35	10:32	10:25	11:39	11:33	14:19	14:18	20:13	20:23	20:49	20:59	20:03	21:14
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:14	6:17	8:39	8:40	9:11	9:11	10:12	10:12	12:41	12:39	18:11	18:05	18:31	18:25	17:48	18:35
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:02	6:04	8:28	8:28	8:59	8:59	10:00	9:59	12:29	12:27	17:55	17:50	18:19	18:14	17:33	18:23
בריטניה, לונדון (ק)	6:39	6:25	9:00	8:51	9:50	9:42	10:56	10:51	13:37	13:36	19:33	19:43	20:08	20:18	19:26	20:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:46	6:31	9:05	8:55	9:58	9:50	11:04	10:58	13:45	13:45	19:42	19:53	20:20	20:31	19:36	20:47
גרמניה, ברלין (ק)	6:44	6:30	9:05	8:55	9:56	9:48	11:02	10:56	13:43	13:42	19:40	19:50	20:15	20:27	19:31	20:42
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:05	6:52	9:28	9:19	10:16	10:08	11:22	11:16	14:02	14:01	19:55	20:05	20:30	20:40	19:45	20:55
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:16	6:19	8:40	8:40	9:12	9:12	10:13	10:13	12:42	12:40	18:13	18:07	18:31	18:25	17:50	18:35
הודו, מומבאי (ח)	6:34	6:29	9:06	9:02	9:36	9:33	10:40	10:37	13:14	13:12	18:52	18:54	19:15	19:17	18:35	19:26
הודו, פונה (ח)	6:30	6:25	9:02	8:59	9:33	9:29	10:36	10:33	13:10	13:08	18:48	18:49	19:11	19:13	18:31	19:22
הונגריה, בודפשט (ק)	6:25	6:13	8:50	8:42	9:35	9:28	10:41	10:36	13:20	13:19	19:11	19:20	19:45	19:53	19:00	20:07
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:46	5:36	8:14	8:08	8:54	8:48	9:59	9:54	12:36	12:35	18:24	18:30	18:53	19:00	18:11	19:12
יוון, אתונה (ק)	7:13	7:04	9:42	9:36	10:19	10:14	11:24	11:20	14:01	14:00	19:47	19:52	20:15	20:21	19:33	20:32
מולדובה, קישינב (ק)	6:47	6:35	9:12	9:04	9:56	9:49	11:02	10:57	13:41	13:40	19:32	19:40	20:05	20:14	19:21	20:27

רכג לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - פרשת החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:31	6:26	9:03	8:59	9:33	9:30	10:37	10:34	13:11	13:09	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:24
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	6:45	6:53	8:56	8:59	9:37	9:40	10:37	10:39	13:04	13:02	18:22	18:11	18:53	18:42	17:55	18:55
נפאל, קטמנדו (ח)	5:56	5:49	8:27	8:23	9:00	8:56	10:04	10:01	12:39	12:38	18:20	18:24	18:45	18:49	18:05	18:59
סין, בייג'ין (ח)	6:01	5:52	8:29	8:23	9:08	9:02	10:13	10:09	12:50	12:49	18:37	18:43	19:06	19:12	18:22	19:24
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:03	9:37	9:35	10:05	10:03	11:08	11:06	13:39	13:37	19:13	19:11	19:35	19:33	18:53	19:42
פולין, ורשא (ק)	6:14	6:00	8:35	8:25	9:25	9:18	10:32	10:26	13:12	13:12	19:08	19:18	19:44	19:55	18:58	20:11
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:41	8:41	9:10	9:10	10:12	10:11	12:42	12:41	18:12	18:08	18:35	18:31	17:51	18:40
צרפת, ליון (ק)	7:24	7:12	9:49	9:42	10:32	10:26	11:38	11:33	14:17	14:16	20:07	20:15	20:39	20:47	19:56	21:00
צרפת, פריז (ק)	7:31	7:19	9:55	9:47	10:41	10:34	11:47	11:42	14:27	14:26	20:21	20:30	20:54	21:03	20:10	21:17
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:56	5:53	8:28	8:25	8:56	8:54	9:59	9:57	12:31	12:29	18:05	18:04	18:27	18:27	17:46	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	7:01	6:51	9:28	9:21	10:10	10:03	11:15	11:10	13:53	13:52	19:45	19:53	20:14	20:21	19:33	20:34
קנדה, מונטריאול (ק)	6:37	6:26	9:03	8:55	9:46	9:39	10:52	10:47	13:30	13:29	19:22	19:30	19:53	20:01	19:10	20:14
קפריסין, לרנקה (ק)	6:35	6:26	9:04	8:59	9:40	9:35	10:45	10:41	13:21	13:20	19:06	19:10	19:33	19:38	18:52	19:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:32	6:17	8:50	8:39	9:44	9:36	10:51	10:45	13:33	13:32	19:30	19:42	20:10	20:22	19:22	20:38
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:04	5:49	8:21	8:10	9:17	9:09	10:24	10:18	13:06	13:06	19:08	19:20	19:45	19:58	19:00	20:14
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	6:03	5:51	8:28	8:20	9:13	9:06	10:18	10:13	12:57	12:56	18:49	18:57	19:22	19:30	18:38	19:44
שווייץ, ציריך (ק)	7:08	6:56	9:32	9:24	10:17	10:10	11:23	11:18	14:02	14:01	19:58	20:06	20:27	20:35	19:47	20:49
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:15	6:11	8:47	8:44	9:17	9:14	10:20	10:18	12:53	12:52	18:30	18:30	18:53	18:53	18:12	19:02

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרִיךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומואמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00674
31/03/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

